

CA INTERMEDIATE • PAPER 5 • AUDITING AND ETHICS

Scanner Notes 2.0

विषयवार • ऑक्टोबर 2026 आवृत्ती • मराठी

11 प्रकरणे • 11 Units • 132 विषय • 662 वर्गीकृत प्रश्न

आधार: ICAI Study Material आणि Scanner, Auditing and Ethics 2026 October Edition (V2)

ही पुस्तिका कशी काम करते

प्रत्येक विषयात आधी “Read first” ओळीत सांगितलेले Study Material चे भाग वाचा. त्यानंतर skill bands वर क्रमाने खाली उतरा — प्रत्येक band परीक्षकाने त्या विषयावर प्रत्यक्षात वापरलेल्या कौशल्याचे नाव सांगते, आणि त्याच पातळीवर सराव करण्यासाठी Scanner मधील नेमके प्रश्न देते.

अनुक्रमणिकेनंतर येणारा भाग — **या नोट्सचा वापर कसा करावा** — प्रश्न-ओळ, ICAI ची Manner of Assessment, आणि skill mix मुळे तयारीत काय बदलले पाहिजे, हे सर्व समजावून सांगतो. सुरुवात करण्यापूर्वी तो एकदा अवश्य वाचा.

अनुक्रमणिका

या नोट्सचा वापर कसा करावा.....6

विषय क्रमवारी — परीक्षा भारांक मार्गदर्शक.....9

प्रकरण 1: Audit चे स्वरूप, उद्दिष्ट आणि व्याप्ती (महत्त्व: C).....17

विषय 1: Auditing चा उगम [Origin of Auditing] — concept base.....17

विषय 2: Auditing चा अर्थ आणि स्वरूप [Meaning And Nature of Auditing]..... 18

विषय 3: Auditing चे आंतरविद्याशाखीय स्वरूप, विविध विषयांशी असलेला संबंध [Interdisciplinary Nature of Auditing Relationship with Diverse Subjects]..... 19

विषय 4: Audit ची उद्दिष्टे [Objectives of Audit].....20

विषय 5: Audit ची व्याप्ती - त्यात काय काय येते? [Scope of Audit-What it Includes?]......22

विषय 6: Audit च्या अंगभूत मर्यादा [Inherent Limitations of Audit].....24

विषय 7: Audit चे फायदे - Audit ची गरज का असते [Benefits of Audit- Why Audit is Needed].....26

विषय 8: Audit - सक्तीचे की ऐच्छिक [Audit - Mandatory or Voluntary] — concept base.....27

विषय 9: Auditor ची नेमणूक कोण करते? [Who Appoints An Auditor?] — concept base.....28

विषय 10: Auditor आपला report कोणाला सादर करतो? [To Whom Report is Submitted by An Auditor?] — concept base.....29

विषय 11: Auditor चे गुण [Qualities of Auditor].....30

विषय 12: Engagement and Quality Control Standards: एक आढावा [Engagement and Quality Control Standards: An Overview].....32

प्रकरण 2: Audit Strategy, Audit Planning आणि Audit Programme (महत्त्व: B).....35

विषय 1: Financial Statements च्या Audit चे नियोजन करण्याची Auditor ची जबाबदारी [Auditor's Responsibility to Plan an Audit of Financial Statements].....35

विषय 2: नियोजनाची प्रक्रिया - नियोजनाचे घटक [Planning Process - Elements of Planning].....37

विषय 3: Audit Strategy आणि Audit Plan यांच्यातील संबंध [Relationship Between - Audit Strategy and Audit Plan].....41

विषय 4: Overall Audit Strategy आणि Audit Plan - Auditor ची जबाबदारी [Overall Audit Strategy and Audit Plan - The Auditor's Responsibility].....42

विषय 5: Audit चालू असताना नियोजनाच्या निर्णयांत होणारे बदल [Changes to Planning Decisions During the Course of Audit].....44

विषय 6: Engagement Team च्या सदस्यांच्या कामाचे नियोजन, देखरेख आणि आढावा [Planning Supervision and Review of Work of Engagement Team Members].....45

विषय 7: Documentation.....47

विषय 8: Audit Programme.....48

प्रकरण 3: Risk Assessment आणि Internal Control (महत्त्व: A).....53

विषय 1: Audit Risk.....53

विषय 2: Materiality.....57

विषय 3: Understanding the Entity and its Environment.....59

विषय 4: Internal Control.....62

विषय 5: विशेष audit consideration आवश्यक असणारे risks [Risks that Require Special Audit Consideration].....67

विषय 6: Internal Control System चे मूल्यमापन [Evaluation of Internal Control System]..... 68

विषय 7: Internal Control ची तपासणी [Testing of Internal Control].....70

विषय 8: Automated Environment म्हणजे काय? [What is an Automated Environment?]......72

विषय 9: Auditor च्या Risk Assessment शी संबंधित असलेल्या Internal Control च्या manual आणि automated घटकांची वैशिष्ट्ये [Characteristics of Manual and Automated Elements of Internal Control Relevant to the Auditor's Risk Assessment].....75

विषय 10: Audit साठी Data Analytics [Data Analytics for Audit].....76

विषय 11: Digital Audit.....	77
विषय 12: Regulatory Requirements नुसार Internal Financial Controls [Internal Financial Controls as per Regulatory Requirements].....	78
विषय 13: Risks चे documentation [Documenting the Risks] — concept base.....	80
विषय 14: Audit findings पारखणे आणि त्यांचा report देणे [Assess and Report Audit Findings].....	81
विषय 15: The Auditors Responses to Assessed Risks SA-330.....	82
प्रकरण 4: Audit Evidence (महत्त्व: A).....	85
विषय 1: Audit Evidence.....	85
विषय 2: Audit Evidence-Specific Considerations for Selected Items (SA 501).....	89
विषय 3: External Confirmations (SA 505).....	92
विषय 4: Initial Audit Engagements-Opening Balances (SA 510).....	95
विषय 5: Analytical Procedures (SA 520).....	98
विषय 6: Audit Sampling (SA 530).....	102
विषय 7: Related Parties (SA 550).....	107
विषय 8: Using the Work of Internal Auditors (SA 610).....	110
प्रकरण 5: Financial Statements मधील items चे Audit (महत्त्व: A).....	114
विषय 1: Revenue आणि Expense balances असलेल्या Income Statement Captions चे Assertions [Assertions Income Statement Captions Comprising Revenue and Expense Balances].....	114
विषय 2: Assets, Liabilities आणि Equity balances असलेल्या Balance Sheet Captions चे Assertions [Assertions Balance Sheet Captions Comprising Assets, Liabilities and Equity Balances].....	115
विषय 3.1: Balance Sheet Captions: Share Capital.....	117
विषय 3.2: Balance Sheet Captions: Reserves And Surplus.....	119
विषय 3.3: Balance Sheet Captions: Borrowings.....	121
विषय 3.4: Balance Sheet Captions: Trade Receivables.....	123
विषय 3.5: Balance Sheet Captions: Cash and Cash Equivalents.....	125
विषय 3.6: Balance Sheet Captions: Inventories.....	127
विषय 3.7: Balance Sheet Captions: PPE.....	130
विषय 3.8: Balance Sheet Captions: Intangible Assets.....	133
विषय 3.9: Balance Sheet Captions: Trade Payables and Other Current Liabilities.....	135
विषय 3.10: Balance Sheet Captions: Loans and Advances and Other Current Assets.....	137
विषय 3.11: Balance Sheet Captions: Provisions and Contingent Liabilities.....	139
विषय 3.12: Balance Sheet Captions: Miscellaneous.....	141
विषय 4.1: Statement of Profit and Loss Captions: Sale of Products and Services.....	142
विषय 4.2: Statement of Profit and Loss Captions: Other Income Comprising Interest Income, Dividend Income, Gain/Loss on Sale of Investments etc.....	144
विषय 4.3: Statement of Profit and Loss Captions: Purchases.....	146
विषय 4.4: Statement of Profit And Loss Captions: Employee Benefit Expenses.....	148
विषय 4.5: Statement of Profit And Loss Captions: Depreciation And Amortisation.....	150
विषय 4.6: Statement of Profit and Loss Captions: Other Expenses Like Power and Fuel, Rent, Repair to Building, Plant and Machinery, Insurance, Travelling, Legal and Professional, Miscellaneous expenses.....	151
प्रकरण 6: Audit Documentation (महत्त्व: C).....	154
विषय 1: Audit Documentation ची व्याख्या [Definition of Audit Documentation] — concept base.....	154
विषय 2: Auditor चे उद्दिष्ट [Objective of the Auditor].....	155
विषय 3: Audit Documentation चे स्वरूप [Nature of Audit Documentation] — concept base.....	156

विषय 4: Audit Documentation चा उद्देश [Purpose of Audit Documentation].....	156
विषय 5: Audit Documentation चे रूप, आशय आणि व्याप्ती [Form, Content and Extent of Audit Documentation].....	157
विषय 6: Audit Documentation चे उदाहरण [Example of Audit Documentation].....	159
विषय 7: Audit Documentation वेळेत तयार करणे [Timely Preparation of Audit Documentation] — concept base.....	161
विषय 8: Audit File — concept base.....	162
विषय 9: Final Audit File ची जुळणी [Assembly of Final Audit File].....	162
विषय 10: महत्वाच्या बाबी आणि त्यांच्याशी संबंधित significant professional judgements चे documentation [Documentation of Significant Matters and Related Significant Professional Judgements].....	164
विषय 11: Completion Memorandum किंवा Audit Documentation Summary [Completion Memorandum or Audit Documentation Summary].....	165
विषय 12: Audit Documentation ची मालकी [Ownership of Audit Documentation].....	166
प्रकरण 7: समारोप आणि आढावा (महत्त्व: B).....	169
विषय 1: Subsequent Events (SA 560).....	169
विषय 2: Meaning of Going Concern and its Significance (SA 570).....	172
विषय 3: Evaluation of Misstatements Identified During the Audit (SA 450).....	175
विषय 4: Written Representations (SA 580).....	177
विषय 5: Significance of Communication with those Charged with Governance (SA 260).....	180
विषय 6: Why Communication of Significant Deficiencies in Internal Control is Necessary? (SA 265).....	182
प्रकरण 8: Audit Report (महत्त्व: B).....	185
विषय 1: Forming an Opinion and Reporting on Financial Statements (SA 700).....	185
विषय 2: Opinion चे स्वरूप [Form of Opinion].....	187
विषय 3: Auditor's Report.....	187
विषय 4: कायद्याने किंवा regulation ने विहित केलेला Auditor's Report [Auditor's Report Prescribed by Law or Regulation].....	190
विषय 5: Modifications to The Opinion in the Independent Auditor's Report (SA 705).....	191
विषय 6: Emphasis of Matter Paragraphs and Other Matter Paragraphs in the Independent Auditor's Report (SA 706).....	194
विषय 7: Communicating Key Audit Matters in the Independent Auditor's Report (SA 701).....	196
विषय 8: Standard on Auditing 710, Comparative Information- "Corresponding Figures and Comparative Financial Statements".....	198
विषय 9: Branch Office Accounts चे Audit [Audit of Branch Office Accounts].....	200
विषय 10: Joint Audit.....	202
विषय 11: Companies Act, 2013 अंतर्गत reporting requirement [Reporting Requirement Under the Companies Act, 2013].....	203
विषय 12: Reporting Under the Companies Auditor's Report Order, 2020 (CARO, 2020).....	206
प्रकरण 9: वेगवेगळ्या प्रकारच्या entities च्या Audit ची खास वैशिष्ट्ये (महत्त्व: B).....	212
विषय 1: Government Audit.....	212
विषय 2: Local Bodies चे Audit [Audit of Local Bodies].....	217
विषय 3: Non Governmental Organisations (NGO's) चे Audit [Audit of Non Governmental Organisations (NGO's)].....	219
विषय 4: Sole Trader चे Audit [Audit of Sole Trader] — concept base.....	222
विषय 5: Firm चे Audit [Audit of Firm].....	222
विषय 6: Charitable Institution चे Audit [Audit of Charitable Institution].....	224
विषय 7: Educational Institutions (School, College or Universities) चे Audit [Audit of Educational Institutions (School, College or Universities)].....	226
विषय 8: Hospital चे Audit [Audit of Hospital].....	228
विषय 9: Club चे Audit [Audit of Club].....	230
विषय 10: Cinema चे Audit [Audit of Cinema].....	232

विषय 11: Hire Purchase आणि Leasing चे Audit [Audit of Hire Purchase and Leasing].....	234
विषय 12: Hotels चे Audit [Audit of Hotels].....	237
विषय 13: Co-Operative Societies चे Audit [Audit of Co-Operative Societies].....	239
विषय 14: Trusts आणि Societies चे Audit [Audit of Trusts & Societies] — concept base.....	243
प्रकरण 10: Banks चे Audit (महत्त्व: C).....	245
विषय 1: प्रस्तावना [Introduction].....	245
विषय 2: Bank Audit Approach.....	246
विषय 3: Auditor ची नेमणूक [Appointment of Auditor] — concept base.....	248
विषय 4: Auditor's Report.....	248
विषय 5: Audit पार पाडणे [Conducting an Audit].....	249
विषय 6: Advances.....	251
विषय 7: Drawing Power ची गणना [Computation of Drawing Power].....	255
विषय 8: Advances चे Audit [Audit of Advances].....	258
विषय 9: Revenue Items चे Audit - Profit and Loss Account [Audit of Revenue Items- Profit and Loss Account].....	260
विषय 10: संकीर्ण [Miscellaneous] — concept base.....	263
प्रकरण 11: Ethics आणि Audit Engagements च्या अटी (महत्त्व: A).....	265
विषय 1: Ethics चा अर्थ - मनाची एक अवस्था [Meaning of Ethics-A State of Mind] — concept base.....	265
विषय 2: Professional Ethics ची गरज [Need for Professional Ethics] — concept base.....	266
विषय 3: Ethics बाबत Principles Based Approach विरुद्ध Rules Based Approach (Ethical or Legal) [Principles Based Approach vs Rules Based Approach to Ethics (Ethical or Legal)].....	267
विषय 4: Professional Ethics ची मूलभूत तत्त्वे [Fundamental Principles of Professional Ethics].....	268
विषय 5: Auditors ची Independence [Independence of Auditors].....	270
विषय 6: Independence ला असणारे threats [Threats to Independence].....	272
विषय 7: Independence साठीचे Safeguards [Safeguards to Independence].....	274
विषय 8: Professional Skepticism.....	275
विषय 9: Audit Engagements च्या अटी ठरवणे [Agreeing the Terms of Audit Engagements].....	277
विषय 10: Audit साठीच्या preconditions नसतील तर काय होते? [What Happens if Preconditions for an Audit are not Present?]	279
विषय 11: Audit Engagement च्या अटीमधील बदल स्वीकारणे [Acceptance of A Change in the Terms of the Audit Engagement]	281
विषय 12: Recurring Audits मधील Terms of Engagement [Terms of Engagement in Recurring Audits].....	283
विषय 13: SQC 1.....	284
विषय 14: System of Quality Control चे घटक [Elements of System of Quality Control].....	286
विषय 15: SA 220- Quality Control for an Audit of Financial Statements.....	288

सुरुवात करण्यापूर्वी

या नोट्सचा वापर कसा करावा

Scanner मधील प्रत्येक प्रश्न वाचला आणि वर्गीकृत केला आहे — **या पेपरमध्ये असे 662 प्रश्न आहेत** — आणि तेही ICAI स्वतः प्रकाशित करत असलेल्या skill framework च्या आधारे. हे नोट्स syllabus च्या क्रमावर नाही, तर याच वर्गीकरणावर उभे आहेत. या पानावर दिलेली दहा मिनिटे तुम्ही उरलेले पुस्तक कसे वापरता ते बदलून टाकतील.

1. विषयाची मांडणी कशी आहे

हे असे वाचा	
Read first	हा विषय ज्यांवर उभा आहे ते Study Material चे नेमके भाग. Study Material उघडा आणि ते notes च्या आधी वाचा — notes तुम्ही ते वाचले आहे असे गृहीत धरतात.
Notes	विषय प्रत्यक्षात कशावर फिरतो ते — coverage साठी नाही, परीक्षेसाठी लिहिलेले. छोटे, आणि परीक्षेच्या आदल्या रात्री पुन्हा वाचता येईल अशा पद्धतीने लिहिलेले.
Skill bands	परीक्षकाने त्या विषयावर प्रत्यक्षात वापरलेल्या प्रत्येक कौशल्यासाठी एक band, आणि प्रत्येक band सोबत काही ओळींचे मार्गदर्शन आणि सरावासाठी Scanner मधील नेमके प्रश्न. bands वर त्या ज्या क्रमाने छापल्या आहेत त्याच क्रमाने खाली उतरा: त्या सर्वात कमी मागणी करणाऱ्या कौशल्यापासून सर्वात जास्त मागणी करणाऱ्या कौशल्याकडे जातात.
Concept base	परीक्षक अजून जिथपर्यंत पोहोचलेला नाही असा विषय. हा ऐच्छिक नाही — फक्त अजून विचारला गेलेला नाही, आणि तो परीक्षेत येऊ शकतो.

2. प्रश्न-ओळ कशी वाचावी

PQ 1.2 • PYQ 2024-Sep [1] (b) {C} • 5M • Pg 347 **LEVEL II Application** **सोपा**

ओळीचा भाग	ते काय सांगते
PQ 1.2	Scanner चा स्वतःचा प्रश्न क्रमांक. PQ म्हणजे practical question, TQ म्हणजे theory question.
PYQ 2024-Sep [1] (b)	तो कुठे विचारला गेला — PYQ मागील परीक्षा, MTP mock test paper, RTP revision test paper — मग ते sitting, आणि त्या पेपरमधील त्याचा क्रमांक.
{C}	case-scenario प्रश्न.
5M	Marks, जसे Scanner मध्ये छापले आहेत. जिथे स्रोत marks छापत नाही तिथे रिकामे — RTP marks छापत नाहीत.
Pg 347	Scanner चे ते पान जिथे प्रश्न आणि त्याचे उत्तर छापलेले आहे.

ओळीचा भाग	ते काय सांगते
LEVEL II Application	ICAI ची skill level, आणि त्यातील sub-skill. भाग 3 मध्ये यांचे स्पष्टीकरण आहे.
सोपा	प्रश्न किती मागणी करतो — त्याचे marks आणि त्यात वेगवेगळ्या किती गोष्टी विचारल्या आहेत, या दोन्हीच्या आधारे.

3. Manner of Assessment — प्रत्येक कौशल्य तुमच्याकडून काय मागते

ICAI Skill Assessment Specification Grid प्रकाशित करते. त्यात तीन skill levels सांगितल्या आहेत, आणि त्याच grid च्या Manner of Assessment of Skills स्तंभात प्रत्येक level चे वर्णन दोन वेगवेगळ्या कौशल्यांच्या रूपात केले आहे. हीच सहा कौशल्ये या पुस्तकात चालणारी band headings आहेत.

कौशल्य	कशात मोजले जाते	परीक्षक तुमच्याकडून काय करवून घेतो	कोणत्या directive verbs वर लक्ष ठेवावे
Remembering	Level I	जे शिकला आहात ते ज्या स्वरूपात शिकलात त्याच स्वरूपात पुन्हा मांडा.	Define • List • State • Name • Enumerate • Recognise
Understanding	Level I	समजावून सांगा आणि संदर्भात ठेवा — नियम जसा आहे तसा का आहे हे तुम्हाला उमगले आहे ते दाखवा.	Describe • Explain • Distinguish • Identify • Illustrate • Outline
Application	Level II	माहिती, concept किंवा technique चा वापर करा किंवा करून दाखवा. sum सोडवा.	Apply • Calculate • Determine • Prepare • Reconcile • Record • Perform • Use • Conduct • Demonstrate
Analysis	Level II	वेगवेगळ्या क्षेत्रांमधील परस्परसंबंध तपासा, मुळाशी जा, आणि एखाद्या निर्णयाला आधार देईल असा पुरावा शोधा.	Analyse • Discuss • Compare and Contrast • Examine • Develop • Monitor • Prioritise • Produce • Align • Communicate
Evaluation	Level III	समस्या पारखा आणि स्वतःच्या विवेकाने एखाद्या निष्कर्षापर्यंत पोहोचा.	Advise • Evaluate • Recommend • Review • Select • Assess
Synthesis	Level III	आकडेवारी आणि माहिती जोडा, आणि कामाची बाब गैरलागू बाबींपासून वेगळी करा.	Synthesis साठी ICAI कोणतेही verb देत नाही.

ICAI स्वतः Application आणि Analysis चे verbs दोन वेगळ्या याद्यांमध्ये छापते, त्यामुळे हे विभाजन Institute चे स्वतःचे आहे. Level I आणि Level III साठी ते एकेकच संयुक्त यादी छापते — त्यामुळे Remembering आणि Understanding यांच्यातील, आणि Evaluation आणि Synthesis यांच्यातील रेषा ICAI च्या manner of assessment विषयीच्या वर्णनावर आधारित आहे, प्रकाशित verb यादीवर नाही.

CA Intermediate चे मूल्यमापन फक्त Level I आणि Level II वर होते — Evaluation व Synthesis Final पासून सुरू होतात. या पेपरमध्ये जिथे एखादा प्रश्न evaluation च्या भाषेत लिहिलेला आहे, तिथे कौशल्य प्रश्न वाचल्यावर जे बनते तेच दाखवले आहे, पण level tag Level II हाच राहतो — याच level वर हा पेपर प्रत्यक्षात तपासला जातो.

4. skill mix मुळे तयारीत काय बदलले पाहिजे

ICAI या पेपरला marks च्या आधारे Level I 20-30% आणि Level II 70-80% असा दर्जा देते, आणि CA Intermediate मध्ये Level III मुळीच नाही — Evaluation आणि Synthesis Final पासून सुरू होतात. या पुस्तकातील वर्गीकृत Scanner प्रश्नांवर मोजले असता Level I चा वाटा marks च्या 14.8% इतका येतो. यातून दोन गोष्टी निघतात, ज्यांच्याकडे सहसा लक्ष जात नाही.

- "Analysis & Application" म्हणजे समसमान वाटणी असे समजू नका. Level II च्या आत हा पेपर सुमारे 94% marks Application वर आणि सुमारे 6% Analysis वर ठेवतो. काम बहुतांशी sum सोडवण्याचे आहे, त्यावर लिहिण्याचे नाही.
- संपूर्ण पेपरचा समतोल म्हणजे प्रत्येक प्रकरणाचा समतोल नव्हे. प्रत्येक प्रकरण स्वतःच्या ICAI Skill Profile पॅनेलने सुरू होते, जे त्या प्रकरणाचे marks प्रत्यक्षात कसे विभागले आहेत आणि त्याच्या तयारीसाठी याचा काय अर्थ आहे ते सांगते. काही प्रकरणे एक-तृतीयांश theory आहेत; काहीमध्ये theory जवळपास नाहीच. प्रकरण सुरू करण्यापूर्वी हे पॅनेल वाचा.

5. पुस्तकाच्या सुरुवातीचे दोन मार्गदर्शक

हे कशासाठी आहे	
अभ्यास प्राधान्य मार्गदर्शक	परीक्षेत आलेला प्रत्येक विषय Scanner च्या वर्गीकृत प्रश्नांमधील त्याच्या वाट्यानुसार क्रमाने लावला आहे, आणि संचयी coverage वर A, B किंवा C श्रेणी दिली आहे. श्रेणी A मध्ये सर्व प्रश्नांतील पहिले 60% येतात — आधी यांच्यावरच पूर्ण पकड मिळवा.
महत्त्व (Importance) श्रेणी	अनुक्रमणिकेत प्रत्येक प्रकरणासमोर छापलेली A-D श्रेणी. हा ICAI चा syllabus भारांक संकेत आहे, आणि तो प्रश्न-वारंवारतेच्या क्रमवारीपेक्षा वेगळा आहे. जिथे दोहोत फरक असेल, तिथे प्रकरणाची तयारी दोहोपैकी वरच्या पातळीनुसार करा.

अभ्यास प्राधान्य मार्गदर्शक

विषय क्रमवारी — परीक्षा भारांक

आधी हे वाचा: या पुस्तिकेतील परीक्षकाने प्रत्यक्षात विचारलेला प्रत्येक विषय, खाली Scanner च्या 662 वर्गीकृत प्रश्नांमधील त्याच्या वाट्यानुसार क्रमाने मांडला आहे — दोन्ही भागांतील सर्व 11 प्रकरणे मिळून — आणि संचयी coverage वर त्याला A, B किंवा C श्रेणी दिली आहे. **श्रेणी A (क्रम 1-36)** सर्व वर्गीकृत प्रश्नांपैकी पहिले 60% सामावून घेते: उत्तीर्णतेचा निकष 50% असल्याने, जो विद्यार्थी A-विषयांवर पूर्ण पकड मिळवतो तो त्या निकषापेक्षा स्पष्ट फरकाने वर राहतो. **श्रेणी B (क्रम 37-54)** पुढील 15% जोडते आणि coverage सुमारे 75% पर्यंत नेते — वेळ मिळाला तर हेही करा. **श्रेणी C (क्रम 55-117)** उरलेली 25% आहे: एक लांब शेटूट, जिच्यातून marks काढणे संथ पडते आणि जिचा मोठा भाग A आणि B ची तयारी करता करता आपोआप झाकला जातो. **पान** स्तंभ सांगतो की त्या विषयाचे notes कोणत्या पानापासून सुरू होतात.

#	श्रेणी	प्रकरण	विषय	वाटा	संचयी	पान
1	A	Audit Report	विषय 12: Reporting Under the Companies Auditor's Report Order, 2020 (CARO, 2020)	3.5%	3.5%	206
2	A	Risk Assessment आणि Internal Control	विषय 1: Audit Risk	3.2%	6.6%	53
3	A	Audit Evidence	विषय 6: Audit Sampling (SA 530)	3.0%	9.7%	102
4	A	Banks चे Audit	विषय 6: Advances	2.9%	12.5%	251
5	A	Risk Assessment आणि Internal Control	विषय 4: Internal Control	2.6%	15.1%	62
6	A	Audit Evidence	विषय 1: Audit Evidence	2.6%	17.7%	85
7	A	Audit Evidence	विषय 5: Analytical Procedures (SA 520)	2.4%	20.1%	98
8	A	Audit Strategy, Audit Planning आणि Audit Programme	विषय 8: Audit Programme	2.3%	22.4%	48
9	A	वेगवेगळ्या प्रकारच्या entities च्या Audit ची खास वैशिष्ट्ये	विषय 1: Government Audit	2.3%	24.6%	212
10	A	समारोप आणि आढावा	विषय 4: Written Representations (SA 580)	2.1%	26.7%	177
11	A	Financial Statements मधील items चे Audit	विषय 3.6: Balance Sheet Captions: Inventories	2.0%	28.7%	127
12	A	समारोप आणि आढावा	विषय 2: Meaning of Going Concern and its Significance (SA 570)	2.0%	30.7%	172
13	A	Risk Assessment आणि Internal Control	विषय 8: Automated Environment म्हणजे काय? [What is an Automated Environment?]	1.8%	32.5%	72

#	श्रेणी	प्रकरण	विषय	वाटा	संचयी	पान
14	A	Audit Evidence	विषय 2: Audit Evidence-Specific Considerations for Selected Items (SA 501)	1.8%	34.3%	89
15	A	वेगवेगळ्या प्रकारच्या entities च्या Audit ची खास वैशिष्ट्ये	विषय 13: Co-Operative Societies चे Audit [Audit of Co-Operative Societies]	1.8%	36.1%	239
16	A	Audit Strategy, Audit Planning आणि Audit Programme	विषय 2: नियोजनाची प्रक्रिया - नियोजनाचे घटक [Planning Process - Elements of Planning]	1.7%	37.8%	37
17	A	समारोप आणि आढावा	विषय 1: Subsequent Events (SA 560)	1.5%	39.3%	169
18	A	Audit Report	विषय 5: Modifications to The Opinion in the Independent Auditor's Report (SA 705)	1.5%	40.8%	191
19	A	Ethics आणि Audit Engagements च्या अटी	विषय 15: SA 220- Quality Control for an Audit of Financial Statements	1.5%	42.3%	288
20	A	Financial Statements मधील items चे Audit	विषय 3.7: Balance Sheet Captions: PPE	1.4%	43.7%	130
21	A	Audit Report	विषय 11: Companies Act, 2013 अंतर्गत reporting requirement [Reporting Requirement Under the Companies Act, 2013]	1.2%	44.9%	203
22	A	Ethics आणि Audit Engagements च्या अटी	विषय 6: Independence ला असणारे threats [Threats to Independence]	1.2%	46.1%	272
23	A	Audit चे स्वरूप, उद्दिष्ट आणि व्याप्ती	विषय 5: Audit ची व्याप्ती - त्यात काय काय येते? [Scope of Audit-What it Includes?]	1.1%	47.1%	22
24	A	Audit चे स्वरूप, उद्दिष्ट आणि व्याप्ती	विषय 6: Audit च्या अंगभूत मर्यादा [Inherent Limitations of Audit]	1.1%	48.2%	24
25	A	Risk Assessment आणि Internal Control	विषय 3: Understanding the Entity and its Environment	1.1%	49.2%	59
26	A	Audit Evidence	विषय 3: External Confirmations (SA 505)	1.1%	50.3%	92
27	A	Audit Evidence	विषय 7: Related Parties (SA 550)	1.1%	51.4%	107
28	A	Audit Evidence	विषय 8: Using the Work of Internal Auditors (SA 610)	1.1%	52.4%	110
29	A	Financial Statements मधील items चे Audit	विषय 3.11: Balance Sheet Captions: Provisions and Contingent Liabilities	1.1%	53.5%	139
30	A	Financial Statements मधील items चे Audit	विषय 4.6: Statement of Profit and Loss Captions: Other Expenses Like Power and Fuel, Rent, Repair to Building, Plant and Machinery, Insurance, Travelling, Legal and Professional, Miscellaneous expenses.	1.1%	54.5%	151
31	A	Audit Report	विषय 3: Auditor's Report	1.1%	55.6%	187

#	श्रेणी	प्रकरण	विषय	वाटा	संचयी	पान
32	A	वेगवेगळ्या प्रकारच्या entities च्या Audit ची खास वैशिष्ट्ये	विषय 11: Hire Purchase आणि Leasing चे Audit [Audit of Hire Purchase and Leasing]	1.1%	56.6%	234
33	A	Ethics आणि Audit Engagements च्या अटी	विषय 4: Professional Ethics ची मूलभूत तत्त्वे [Fundamental Principles of Professional Ethics]	1.1%	57.7%	268
34	A	Ethics आणि Audit Engagements च्या अटी	विषय 13: SQC 1	1.1%	58.8%	284
35	A	Audit चे स्वरूप, उद्दिष्ट आणि व्याप्ती	विषय 11: Auditor चे गुण [Qualities of Auditor]	0.9%	59.7%	30
36	A	Audit Strategy, Audit Planning आणि Audit Programme	विषय 1: Financial Statements च्या Audit चे नियोजन करण्याची Auditor ची जबाबदारी [Auditor's Responsibility to Plan an Audit of Financial Statements]	0.9%	60.6%	35
37	B	Risk Assessment आणि Internal Control	विषय 2: Materiality	0.9%	61.5%	57
38	B	Financial Statements मधील items चे Audit	विषय 3.1: Balance Sheet Captions: Share Capital	0.9%	62.4%	117
39	B	समारोप आणि आढावा	विषय 6: Why Communication of Significant Deficiencies in Internal Control is Necessary? (SA 265)	0.9%	63.3%	182
40	B	Banks चे Audit	विषय 7: Drawing Power ची गणना [Computation of Drawing Power]	0.9%	64.2%	255
41	B	Banks चे Audit	विषय 8: Advances चे Audit [Audit of Advances]	0.9%	65.1%	258
42	B	Banks चे Audit	विषय 9: Revenue Items चे Audit - Profit and Loss Account [Audit of Revenue Items- Profit and Loss Account]	0.9%	66.0%	260
43	B	Ethics आणि Audit Engagements च्या अटी	विषय 9: Audit Engagements च्या अटी ठरवणे [Agreeing the Terms of Audit Engagements]	0.9%	66.9%	277
44	B	Audit Strategy, Audit Planning आणि Audit Programme	विषय 4: Overall Audit Strategy आणि Audit Plan - Auditor ची जबाबदारी [Overall Audit Strategy and Audit Plan - The Auditor's Responsibility]	0.8%	67.7%	42
45	B	Risk Assessment आणि Internal Control	विषय 12: Regulatory Requirements नुसार Internal Financial Controls [Internal Financial Controls as per Regulatory Requirements]	0.8%	68.4%	78
46	B	Audit Evidence	विषय 4: Initial Audit Engagements-Opening Balances (SA 510)	0.8%	69.2%	95
47	B	Financial Statements मधील items चे Audit	विषय 2: Assets, Liabilities आणि Equity balances असलेल्या Balance Sheet Captions चे Assertions [Assertions Balance Sheet Captions Comprising Assets, Liabilities and	0.8%	69.9%	115

#	श्रेणी	प्रकरण	विषय	वाटा	संचयी	पान
Equity Balances]						
48	B	Financial Statements मधील items चे Audit	विषय 3.3: Balance Sheet Captions: Borrowings	0.8%	70.7%	121
49	B	Financial Statements मधील items चे Audit	विषय 3.4: Balance Sheet Captions: Trade Receivables	0.8%	71.5%	123
50	B	Financial Statements मधील items चे Audit	विषय 3.8: Balance Sheet Captions: Intangible Assets	0.8%	72.2%	133
51	B	Financial Statements मधील items चे Audit	विषय 4.1: Statement of Profit and Loss Captions: Sale of Products and Services	0.8%	73.0%	142
52	B	Audit Documentation	विषय 5: Audit Documentation चे रूप, आशय आणि व्याप्ती [Form, Content and Extent of Audit Documentation]	0.8%	73.7%	157
53	B	Audit Report	विषय 7: Communicating Key Audit Matters in the Independent Auditor's Report (SA 701)	0.8%	74.5%	196
54	B	Audit Report	विषय 8: Standard on Auditing 710, Comparative Information- "Corresponding Figures and Comparative Financial Statements"	0.8%	75.2%	198
55	C	वेगवेगळ्या प्रकारच्या entities च्या Audit ची खास वैशिष्ट्ये	विषय 3: Non Governmental Organisations (NGO's) चे Audit [Audit of Non Governmental Organisations (NGO's)]	0.8%	76.0%	219
56	C	वेगवेगळ्या प्रकारच्या entities च्या Audit ची खास वैशिष्ट्ये	विषय 5: Firm चे Audit [Audit of Firm]	0.8%	76.7%	222
57	C	वेगवेगळ्या प्रकारच्या entities च्या Audit ची खास वैशिष्ट्ये	विषय 12: Hotels चे Audit [Audit of Hotels]	0.8%	77.5%	237
58	C	Ethics आणि Audit Engagements च्या अटी	विषय 11: Audit Engagement च्या अटीमधील बदल स्वीकारणे [Acceptance of A Change in the Terms of the Audit Engagement]	0.8%	78.2%	281
59	C	Audit चे स्वरूप, उद्दिष्ट आणि व्याप्ती	विषय 4: Audit ची उद्दिष्टे [Objectives of Audit]	0.6%	78.9%	20
60	C	Audit चे स्वरूप, उद्दिष्ट आणि व्याप्ती	विषय 12: Engagement and Quality Control Standards: एक आढावा [Engagement and Quality Control Standards: An Overview]	0.6%	79.5%	32
61	C	Risk Assessment आणि Internal Control	विषय 5: विशेष audit consideration आवश्यक असणारे risks [Risks that Require Special Audit Consideration]	0.6%	80.1%	67
62	C	Financial Statements मधील items चे Audit	विषय 3.9: Balance Sheet Captions: Trade Payables and Other Current Liabilities	0.6%	80.7%	135
63	C	Financial Statements मधील items चे Audit	विषय 4.3: Statement of Profit and Loss Captions: Purchases	0.6%	81.3%	146

#	श्रेणी	प्रकरण	विषय	वाटा	संचयी	पान
64	C	Financial Statements मधील items चे Audit	विषय 4.4: Statement of Profit And Loss Captions: Employee Benefit Expenses	0.6%	81.9%	148
65	C	Audit Documentation	विषय 6: Audit Documentation चे उदाहरण [Example of Audit Documentation]	0.6%	82.5%	159
66	C	Audit Documentation	विषय 9: Final Audit File ची जुळणी [Assembly of Final Audit File]	0.6%	83.1%	162
67	C	Audit Report	विषय 1: Forming an Opinion and Reporting on Financial Statements (SA 700)	0.6%	83.7%	185
68	C	Audit Report	विषय 6: Emphasis of Matter Paragraphs and Other Matter Paragraphs in the Independent Auditor's Report (SA 706)	0.6%	84.3%	194
69	C	वेगवेगळ्या प्रकारच्या entities च्या Audit ची खास वैशिष्ट्ये	विषय 2: Local Bodies चे Audit [Audit of Local Bodies]	0.6%	84.9%	217
70	C	वेगवेगळ्या प्रकारच्या entities च्या Audit ची खास वैशिष्ट्ये	विषय 7: Educational Institutions (School, College or Universities) चे Audit [Audit of Educational Institutions (School, College or Universities)]	0.6%	85.5%	226
71	C	Audit Strategy, Audit Planning आणि Audit Programme	विषय 7: Documentation	0.5%	86.0%	47
72	C	Risk Assessment आणि Internal Control	विषय 6: Internal Control System चे मूल्यमापन [Evaluation of Internal Control System]	0.5%	86.4%	68
73	C	Risk Assessment आणि Internal Control	विषय 14: Audit findings पारखणे आणि त्यांचा report देणे [Assess and Report Audit Findings]	0.5%	86.9%	81
74	C	Financial Statements मधील items चे Audit	विषय 3.5: Balance Sheet Captions: Cash and Cash Equivalents	0.5%	87.3%	125
75	C	Financial Statements मधील items चे Audit	विषय 3.10: Balance Sheet Captions: Loans and Advances and Other Current Assets	0.5%	87.8%	137
76	C	Audit Documentation	विषय 10: महत्वाच्या बाबी आणि त्यांच्याशी संबंधित significant professional judgements चे documentation [Documentation of Significant Matters and Related Significant Professional Judgements]	0.5%	88.2%	164
77	C	समारोप आणि आढावा	विषय 3: Evaluation of Misstatements Identified During the Audit (SA 450)	0.5%	88.7%	175
78	C	समारोप आणि आढावा	विषय 5: Significance of Communication with those Charged with Governance (SA 260)	0.5%	89.1%	180
79	C	Audit Report	विषय 9: Branch Office Accounts चे Audit [Audit of Branch Office Accounts]	0.5%	89.6%	200
80	C	Audit Report	विषय 10: Joint Audit	0.5%	90.0%	202

#	श्रेणी	प्रकरण	विषय	वाटा	संचयी	पान
81	C	वेगवेगळ्या प्रकारच्या entities च्या Audit ची खास वैशिष्ट्ये	विषय 8: Hospital चे Audit [Audit of Hospital]	0.5%	90.5%	228
82	C	Ethics आणि Audit Engagements च्या अटी	विषय 5: Auditors ची Independence [Independence of Auditors]	0.5%	90.9%	270
83	C	Ethics आणि Audit Engagements च्या अटी	विषय 8: Professional Skepticism	0.5%	91.4%	275
84	C	Ethics आणि Audit Engagements च्या अटी	विषय 14: System of Quality Control चे घटक [Elements of System of Quality Control]	0.5%	91.8%	286
85	C	Audit चे स्वरूप, उद्दिष्ट आणि व्याप्ती	विषय 2: Auditing चा अर्थ आणि स्वरूप [Meaning And Nature of Auditing]	0.3%	92.1%	18
86	C	Audit चे स्वरूप, उद्दिष्ट आणि व्याप्ती	विषय 7: Audit चे फायदे - Audit ची गरज का असते [Benefits of Audit- Why Audit is Needed]	0.3%	92.4%	26
87	C	Audit Strategy, Audit Planning आणि Audit Programme	विषय 3: Audit Strategy आणि Audit Plan यांच्यातील संबंध [Relationship Between - Audit Strategy and Audit Plan]	0.3%	92.7%	41
88	C	Audit Strategy, Audit Planning आणि Audit Programme	विषय 6: Engagement Team च्या सदस्यांच्या कामाचे नियोजन, देखरेख आणि आढावा [Planning Supervision and Review of Work of Engagement Team Members]	0.3%	93.1%	45
89	C	Risk Assessment आणि Internal Control	विषय 7: Internal Control ची तपासणी [Testing of Internal Control]	0.3%	93.4%	70
90	C	Risk Assessment आणि Internal Control	विषय 10: Audit साठी Data Analytics [Data Analytics for Audit]	0.3%	93.7%	76
91	C	Risk Assessment आणि Internal Control	विषय 15: The Auditors Responses to Assessed Risks SA-330	0.3%	94.0%	82
92	C	Financial Statements मधील items चे Audit	विषय 1: Revenue आणि Expense balances असलेल्या Income Statement Captions चे Assertions [Assertions Income Statement Captions Comprising Revenue and Expense Balances]	0.3%	94.3%	114
93	C	Financial Statements मधील items चे Audit	विषय 3.2: Balance Sheet Captions: Reserves And Surplus	0.3%	94.6%	119
94	C	Financial Statements मधील items चे Audit	विषय 4.2: Statement of Profit and Loss Captions: Other Income Comprising Interest Income, Dividend Income, Gain/Loss on Sale of Investments etc.	0.3%	94.9%	144
95	C	Audit Documentation	विषय 2: Auditor चे उद्दिष्ट [Objective of the Auditor]	0.3%	95.2%	155
96	C	Audit Documentation	विषय 11: Completion Memorandum किंवा Audit Documentation Summary [Completion Memorandum or Audit Documentation]	0.3%	95.5%	165

#	श्रेणी	प्रकरण	विषय	वाटा	संचयी	पान
Summary]						
97	C	Audit Documentation	विषय 12: Audit Documentation ची मालकी [Ownership of Audit Documentation]	0.3%	95.8%	166
98	C	वेगवेगळ्या प्रकारच्या entities च्या Audit ची खास वैशिष्ट्ये	विषय 6: Charitable Institution चे Audit [Audit of Charitable Institution]	0.3%	96.1%	224
99	C	वेगवेगळ्या प्रकारच्या entities च्या Audit ची खास वैशिष्ट्ये	विषय 9: Club चे Audit [Audit of Club]	0.3%	96.4%	230
100	C	वेगवेगळ्या प्रकारच्या entities च्या Audit ची खास वैशिष्ट्ये	विषय 10: Cinema चे Audit [Audit of Cinema]	0.3%	96.7%	232
101	C	Banks चे Audit	विषय 1: प्रस्तावना [Introduction]	0.3%	97.0%	245
102	C	Banks चे Audit	विषय 2: Bank Audit Approach	0.3%	97.3%	246
103	C	Banks चे Audit	विषय 5: Audit पार पाडणे [Conducting an Audit]	0.3%	97.6%	249
104	C	Ethics आणि Audit Engagements च्या अटी	विषय 7: Independence साठीचे Safeguards [Safeguards to Independence]	0.3%	97.9%	274
105	C	Ethics आणि Audit Engagements च्या अटी	विषय 12: Recurring Audits मधील Terms of Engagement [Terms of Engagement in Recurring Audits]	0.3%	98.2%	283
106	C	Audit चे स्वरूप, उद्दिष्ट आणि व्याप्ती	विषय 3: Auditing चे आंतरविद्याशाखीय स्वरूप, विविध विषयांशी असलेला संबंध [Interdisciplinary Nature of Auditing Relationship with Diverse Subjects]	0.2%	98.3%	19
107	C	Audit Strategy, Audit Planning आणि Audit Programme	विषय 5: Audit चालू असताना नियोजनाच्या निर्णयांत होणारे बदल [Changes to Planning Decisions During the Course of Audit]	0.2%	98.5%	44
108	C	Risk Assessment आणि Internal Control	विषय 9: Auditor च्या Risk Assessment शी संबंधित असलेल्या Internal Control च्या manual आणि automated घटकांची वैशिष्ट्ये [Characteristics of Manual and Automated Elements of Internal Control Relevant to the Auditor's Risk Assessment]	0.2%	98.6%	75
109	C	Risk Assessment आणि Internal Control	विषय 11: Digital Audit	0.2%	98.8%	77
110	C	Financial Statements मधील items चे Audit	विषय 3.12: Balance Sheet Captions: Miscellaneous	0.2%	98.9%	141
111	C	Financial Statements मधील items चे Audit	विषय 4.5: Statement of Profit And Loss Captions: Depreciation And Amortisation	0.2%	99.1%	150
112	C	Audit Documentation	विषय 4: Audit Documentation चा उद्देश [Purpose of Audit Documentation]	0.2%	99.2%	156

#	श्रेणी	प्रकरण	विषय	वाटा	संचयी	पान
113	C	Audit Report	विषय 2: Opinion चे स्वरूप [Form of Opinion]	0.2%	99.4%	187
114	C	Audit Report	विषय 4: कायद्याने किंवा regulation ने विहित केलेला Auditor's Report [Auditor's Report Prescribed by Law or Regulation]	0.2%	99.5%	190
115	C	Banks चे Audit	विषय 4: Auditor's Report	0.2%	99.7%	248
116	C	Ethics आणि Audit Engagements च्या अटी	विषय 3: Ethics बाबत Principles Based Approach विरुद्ध Rules Based Approach (Ethical or Legal) [Principles Based Approach vs Rules Based Approach to Ethics (Ethical or Legal)]	0.2%	99.8%	267
117	C	Ethics आणि Audit Engagements च्या अटी	विषय 10: Audit साठीच्या preconditions नसतील तर काय होते? [What Happens if Preconditions for an Audit are not Present?]	0.2%	100.0%	279

वाटा % हा Scanner मधून आलेला प्रश्न-वारंवारतेचा संकेत आहे — म्हणजे प्रत्यक्षात काय विचारले गेले आहे. प्रत्येक प्रकरण शीर्षकासमोर छापलेली **महत्त्व** श्रेणी (A-D) हा ICAI चा स्वतःचा भारांक संकेत आहे, जो Chapter Priority Table, Front Matter — 2023 scheme अंतर्गत घेतलेल्या परीक्षांमधील ICAI चे marks, September 2026 सह मधून घेतला आहे. दोन्ही वेगवेगळ्या गोष्टी मोजतात, आणि जिथे दोहोंत फरक असेल तिथे तयारी वरच्या निकषानुसार करा. याशिवाय **15 विषय** असे आहेत जे Scanner च्या frequency तक्त्यांमध्ये घोषित केलेले आहेत पण ज्यांवर अजून एकही प्रश्न नाही; notes मध्ये त्यांवर **CONCEPT BASE** ची खूण लावली आहे आणि त्यांना इथे क्रम दिलेला नाही.

प्रकरण 1

Audit चे स्वरूप, उद्दिष्ट आणि व्याप्ती

12 विषय • 33 वर्गीकृत प्रश्न • महत्त्व: C

ICAI SKILL PROFILE या पेपरसाठी ICAI चा band: Level I 40-60% • Level II 40-60% — हे प्रकरण वाचताना वाटते theory-प्रधान

Level I — Comprehension & Knowledge

65.4%

133 पैकी 87 marks

Level II — Analysis & Application

34.6%

133 पैकी 46 marks

पेपरच्या Level I कमाल मर्यादेच्या वर: या प्रकरणाचे 65% marks Comprehension आणि Knowledge चे आहेत, तर संपूर्ण पेपरसाठी ICAI चे प्रमाण 40-60% आहे. इथे तयारीचा मोठा भाग वाचन आहे, इतर ठिकाणांपेक्षा कितीतरी अधिक; या प्रकरणाची तयारी फक्त scenarios सोडवून करू नका.

विषय 1: Auditing चा उगम [Origin of Auditing]

L2P5-C1-T01

CONCEPT BASE — अजून एकही परीक्षा-प्रश्न नाही • पूर्ण तयारीसाठी आवश्यक

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — auditing चा उगम.

NOTES

हा concept-base विषय आहे: यावर आजवर एकही प्रश्न विचारला गेल्याची नोंद Scanner मध्ये नाही — PYQ नाही, RTP नाही, MTP नाही. पार्श्वभूमीसाठी एकदा वाचा आणि यावर revision चा वेळ खर्च करू नका. प्रकरणाच्या सुरुवातीकडून परीक्षकाला जे खरोखर हवे आहे ते सर्व **Topic 2, audit ची व्याख्या** आणि **Topic 11, auditor चे गुण** यांतून येते.

ऐतिहासिक भाग जिथे कुठे समोर येतो, तिथे तो quotation च्या रूपानेच येतो. उत्तरांमध्ये वापरली जाणारी भूतकाळातील एकच ओळ म्हणजे **London and General Bank** खटल्यातील Lord Justice Lindley यांचे वाक्य — 'an auditor must be honest, that is, he must not certify what he does not believe to be true and must take reasonable care and skill before he believes that what he certifies is true'. ही ओळ Topic 11 खाली लक्षात ठेवा, इथे नव्हे.

परीक्षेत तारखा किंवा नावे स्वतःच्या मनाने तयार करू नका. auditing ची सुरुवात कधी झाली यावर छापील उत्तरांतले काहीही अवलंबून नाही; या प्रकरणातील प्रत्येक mark व्याख्येसाठी, यादीसाठी किंवा SA 200 च्या application साठी दिला जातो. उगमावर कधी प्रश्न आलाच, तर सुरक्षित उत्तर प्रकरण स्वतः देते तेच आहे — audit अस्तित्वात आहे कारण मालक हे हिशेब तयार करणाऱ्यांपेक्षा वेगळे असतात, आणि हाच मुद्दा benefits च्या विषयात मांडला आहे.

विषय 2: Auditing चा अर्थ आणि स्वरूप [Meaning And Nature of Auditing]

L2P5-C1-T02

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — auditing चा अर्थ व स्वरूप आणि audit ची व्याख्या.

NOTES

व्याख्या, आणि ती शब्दशः लिहा: 'An audit is independent examination of financial information of **any entity**, whether **profit oriented or not**, and irrespective of its **size or legal form**, when such an examination is conducted with a view to **expressing an opinion thereon**.' परीक्षक तुम्हाला ती 'discuss' करायला सांगतो, म्हणजे आधी ती जशीच्या तशी लिहा आणि मग तिचे भाग पाडून स्पष्ट करा.

व्याख्येचे विश्लेषण तीन limbs मध्ये चालते, आणि उत्तराला marks तसेच दिले जातात. (1) Audit म्हणजे **independent examination of financial information**. (2) **Of any entity** — entity profit oriented असो वा नसो, आणि तिचा size किंवा legal form काहीही असो, त्याने फरक पडत नाही; उत्तरांमध्ये profit-oriented उदाहरण म्हणून **a listed company in business** आणि not-for-profit उदाहरण म्हणून **an NGO** दिले आहे. (3) **The objective of the audit is to express an opinion on the financial statements**.

financial statements कोणाचीही दिशाभूल करणार नाहीत यासाठी auditor ज्या सहा aspects ची खात्री करून घेतो ती. ही यादी स्वतंत्रपणे दोनदा विचारली आहे आणि marks इथेच आहेत: (i) हिशेब books of account मधील नोंदींच्या आधारे तयार केले आहेत; (ii) books of account मधील नोंदींना sufficient and appropriate audit evidence चा पुरेसा आधार आहे; (iii) **none of the entries in the books of account has been omitted** — संकलनाच्या प्रक्रियेत एकही नोंद वगळलेली नाही; (iv) **the information conveyed by the statements is clear and unambiguous**; (v) रकमा accounting standards नुसार योग्य प्रकारे classified, described आणि disclosed आहेत; आणि (vi) **the statement of accounts presents a true and fair picture** — कामकाजाचे निष्कर्ष आणि assets व liabilities यांचे खरे व योग्य चित्र.

ही सहा aspects काय नाहीत हे लक्षात घ्या. ती procedures ची यादी नाही. auditor ला ज्या गोष्टींची खात्री पटली पाहिजे त्या गोष्टी आहेत, आणि उत्तरे त्यांची ओळख 'this he can do honestly by satisfying himself that' या शब्दांनी करून देतात. तीच मांडणी ठेवा: audit जी assurance देते ती **lends credibility to the financial statements**, आणि ती तशी देते कारण यांपैकी प्रत्येक गोष्ट तपासली आहे.

नेहमीचे चुकीचे उत्तर म्हणजे व्याख्या लिहून थांबणे. या विषयावरचा प्रत्येक छापील प्रश्न दुसरा अर्धा भाग जोडतो — 'explain how the person conducting this task should take care to ensure that financial statements would not mislead anybody', किंवा 'state some of the aspects examined'. निम्मे marks सहा मुद्द्यांच्या यादीत आहेत, त्यामुळे ती कधीही वगळू नका.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 1 प्रश्न

- उत्तर दोन भागांत लिहा — आधी व्याख्येचे तीन limbs मधले विश्लेषण, मग सहा aspects, क्रमांक देऊन. किती aspects नावाने सांगितली त्यावर marks ठरतात, त्यामुळे थोडक्यात का होईना, सहाही लिहा.

TQ 2.1 · MTP 2019-Oct [2] (a) · 4M · Pg 3

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 1 प्रश्न

- प्रश्न assurance देण्यासाठी **aspects the auditor examines** याबद्दल आहे, assurance म्हणजे काय याबद्दल नाही. आधी यादीच्या रूपात नावे लिहा, मग स्पष्टीकरण द्या.
- यादीचा संबंध opinion शी जोडा: opinion व्यक्त करण्याआधी auditor ला ज्याची खात्री पटली पाहिजे अशी प्रत्येक aspect आहे.

TQ 2.2 · PYQ 2025-Sep [2] (c) · 4M · Pg 4

LEVEL II
Application

Medium

विषय 3: Auditing चे आंतरविद्याशाखीय स्वरूप, विविध विषयांशी असलेला संबंध [Interdisciplinary Nature of Auditing Relationship with Diverse Subjects]

L2P5-C1-T03

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — auditing चे आंतरविद्याशाखीय स्वरूप आणि विविध विषयांशी त्याचा संबंध.

NOTES

नियम एका ओळीत: opinion तयार करण्यासाठी फक्त accounting records ची verification पुरेशी नाही, त्यामुळे auditor कडे **working knowledge of disciplines other than auditing** असणे अपेक्षित आहे. हा प्रश्न नेहमी case scenario म्हणून विचारला जातो आणि प्रत्येक discipline चा scenario मधील एका तपशिलाशी संबंध जोडायला सांगतो.

Auditing and Statistics and Mathematics. Statistics चा वापर मुख्यतः **audit sampling** साठी होतो; mathematics चा **checking calculations and the valuation of inventories** साठी. entity कडे transactions चे प्रमाण मोठे असेल तिथे प्रत्येक transaction तपासणे व्यवहार्य नाही, म्हणून **statistical sampling** मुळे auditor ला योग्य sample निवडून संपूर्ण गटाबद्दल विश्वासासार्ह निष्कर्ष काढता येतो.

Auditing and Financial Management. यातून auditor ला working capital management, ratio analysis, funds flow आणि capital budgeting या संकल्पना मिळतात. entity **aggressive working capital policy** अवलंबत असेल तिथे त्याचा **liquidity** वर परिणाम होतो का, **financial risk** वाढतो का, किंवा financial statements मध्ये **misstatements** निर्माण होतात का, याचे मूल्यमापन auditor ने केले पाहिजे.

Auditing and Data Processing. Electronic Data Processing (EDP) च्या वाढीमुळे auditor ला **computerised accounting systems and the related internal controls** समजून घ्यावे लागतात. entity automated processing वर मोठ्या प्रमाणात अवलंबून असेल तिथे system financial information अचूकपणे processes करते का, data सुरक्षित ठेवते का आणि error किंवा manipulation चा risk कमी करते का, याचे

मूल्यमापन auditor करतो.

Auditing and Behavioural Science. how human behaviour influences financial reporting हे यातून स्पष्ट होते. pressure on managers to meet targets किंवा frequent disputes with contractors असे तपशील अनैतिक प्रथा किंवा fraud ला उत्तेजन देऊ शकतात; वर्तन समजल्यामुळे auditor ला management ची वृत्ती तपासता येते, संशयास्पद वर्तन ओळखता येते आणि जाणीवपूर्वक केलेल्या misstatement ची शक्यता जोखता येते.

सापळा म्हणजे मोघम उत्तर देणे. scenario प्रत्येक discipline साठी एक तपशील पेरतो — statistics साठी transactions चे प्रमाण, financial management साठी aggressive working capital, data processing साठी automated processing, behavioural science साठी target चा दबाव. चारही disciplines चे सर्वसाधारण स्पष्टीकरण देणारे पण प्रत्येकाला बोलावणारा तपशील न सांगणारे उत्तर application चे marks गमावते.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 1 प्रश्न

- प्रश्नात ज्या क्रमाने दिल्या आहेत त्याच क्रमाने चारही disciplines चार headings म्हणून घ्या. प्रत्येकाखाली एक ओळ — ती discipline auditor ला काय देते, आणि एक ओळ — auditor ला ती का लागते.

CSQ 3.1 • PYQ 2026-May [4] (c) • 4M • Pg 5

LEVEL I
Understanding

Medium

विषय 4: Audit ची उद्दिष्टे [Objectives of Audit]

L2P5-C1-T04

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — SA 200 अंतर्गत audit ची objectives.

NOTES

नियम, आणि Standard चे नाव घ्या: SA 200, 'Overall Objectives of the Independent Auditor and the Conduct of an Audit in Accordance with Standards on Auditing' अंतर्गत, financial statements चे audit करताना auditor ची overall objectives अशी आहेत — (1) financial statements संपूर्णपणे, fraud मुळे असो वा error मुळे, material misstatement पासून मुक्त आहेत का याबद्दल reasonable assurance मिळवणे, जेणेकरून financial statements applicable financial reporting framework नुसार सर्व material बाबतीत तयार केली आहेत का यावर auditor ला opinion व्यक्त करता येईल; आणि (2) financial statements वर report करणे, आणि auditor च्या findings नुसार SAs ना आवश्यक असेल तसे communicate करणे. दोन्ही limbs ना marks आहेत; विद्यार्थी दुसरा विसरतात.

objectives उद्धृत केल्यानंतर उत्तरे जे चार मुद्द्यांचे विश्लेषण मांडतात ते. (1) उद्दिष्ट reasonable assurance, which is to be distinguished from absolute assurance हे आहे — absolute assurance म्हणजे complete assurance or guarantee; reasonable assurance म्हणजे high level of assurance but not

complete assurance, आणि ती मिळते कारण audit हे SAs नुसार professional competence आणि कौशल्याने केले जाते, audit procedures लावली जातात, audit evidence मिळवून त्याचे मूल्यमापन होते, निष्कर्ष काढले जातात आणि opinion तयार होते. (2) Misstatements **can occur due to fraud or error or both**, आणि auditor त्यांचा परिणाम **on the financial statements as a whole, in totality** असा पाहतो. (3) ती reasonable assurance मिळवणे हेच **enables the auditor to express an opinion** — applicable financial reporting framework चे पालन झाले आहे का यावर auditor ला opinion व्यक्त करता येते. (4) Opinion हे Standards on Auditing ना आवश्यक असेल तसे **reported and communicated through a written report**.

उद्दिष्ट पूर्ण झाले नसेल तिथे ते Standard च्याच शब्दांत सांगा. financial statements संपूर्णपणे material misstatement पासून मुक्त आहेत याबद्दल **without having obtained reasonable assurance** opinion व्यक्त करणाऱ्या auditor ने SA 200 मध्ये सांगितलेल्या audit च्या उद्दिष्टाचे पालन केलेले नाही. हाच संपूर्ण निष्कर्ष आहे, आणि परीक्षकाला तो एका वाक्यात हवा आहे.

वारंवार येणारा fact pattern म्हणजे guarantee ची मागणी, आणि उत्तर नेहमी नाही असेच असते. audit मुळे statements error किंवा fraud पासून मुक्त असल्याची guarantee मिळते असे मानणारे audit assistants असोत, किंवा हिशेबांत errors आणि frauds आहेत असा संशय असल्याने complete assurance मागणारे management असो, निष्कर्ष एकच: **the auditor does not give a guarantee; he obtains reasonable assurance**.

फक्त reasonable assurance का — उत्तरे एक छोटे कारण आणि एक विस्तृत कारण देतात. छोटे: audit प्रक्रिया **suffers from certain inbuilt limitations**, आणि त्या financial reporting चे स्वरूप, audit procedures चे स्वरूप, audit हे investigation च्या स्वरूपाचे नसणे, financial reporting ची timeliness आणि काळानुसार माहितीची प्रस्तुतता कमी होणे, तसेच भविष्यातील घटना यांतून निर्माण होतात. विस्तृत: financial statements तयार करण्याच्या प्रक्रियेत **involves many judgements by management** — ती judgements subjective किंवा अनिश्चित असू शकतात; आणि financial statements तयार करण्याची व योग्य internal controls उभारण्याची जबाबदारी management मान्य करते हे audit चे एक गृहीतक असले, तरी त्या controls च्या स्वतःच्या मर्यादांमुळे त्या विश्वासासार्ह माहिती देण्यात कमी पडू शकतात.

परीक्षक जो तपशील पेरतो तो म्हणजे collusion. दोन कर्मचारी — समजा एक purchasing manager आणि एक accounts clerk — एकत्र येऊन एखादे control टाळतात आणि बनावट invoices मंजूर करतात, तिथे ते collusion आहे आणि internal control ची मोठी मर्यादा आहे, कारण ज्या fraud ला रोखण्यासाठी ते control बनवले होते तेच ते ओलांडून जाते. असे collusion घडू शकते म्हणूनच auditor **cannot provide absolute assurance**.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 2 प्रश्न

- उद्घरणानंतर चार मुद्द्यांचे विश्लेषण लिहा. किती मुद्दे लिहिले त्यावर marks ठरतात, त्यामुळे त्यांना क्रमांक द्या.

TQ 4.1 · PYQ 2022-May [2] (c) · 3M · Pg 6

LEVEL I
Understanding

Hard

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 2 प्रश्न

- आधी SA 200 मांडा, मग reasonable विरुद्ध absolute हा फरक, मग तो तपशिलांना लावा, आणि शेवटी निष्कर्ष Standard च्याच शब्दांत लिहा. Standard न देता थेट 'no guarantee can be given' वर उडी मारणारे उत्तर application चे marks गमावते.

CSQ 4.1 · RTP 2024-May [1] · Pg 7

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 4.3 · RTP 2026-Jan [9] · Pg 10

LEVEL II
Application

Medium

विषय 5: Audit ची व्याप्ती - त्यात काय काय येते? [Scope of Audit-What it Includes?]

L2P5-C1-T05

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — audit ची scope, तिच्यात काय येते आणि तिच्या बाहेर काय राहते.

NOTES

audit च्या scope मध्ये काय येते — तीन heads, आणि तेच marks आहेत. (1) **Coverage of all aspects of the entity** — audit ची आखणी अशी पुरेशी असली पाहिजे की entity चे **relevant to the financial statements being audited** असे सर्व aspects त्यात येतील. (2) **Reliability and sufficiency of financial information** — मूळ accounting records आणि इतर source data (bills, vouchers, documents) मधील माहिती financial statements तयार करण्यासाठी विश्वासाह व पुरेसा आधार आहे याबद्दल auditor ची वाजवी खात्री झाली पाहिजे, आणि तो हे accounting systems व internal controls चा अभ्यास व मूल्यमापन करून तसेच **appropriate tests, enquiries and procedures** करून ठरवतो. (3) **Proper disclosure of financial information** — **applicable statutory requirements** लक्षात ठेवून संबंधित माहिती **properly disclosed** आहे का हे auditor ठरवतो.

disclosure चे limb कसे लावले जाते, कारण परीक्षेत तेच विचारले जाते. financial statements **properly summarise the transactions and events recorded in them** याची auditor खात्री करतो आणि ती तयार करताना **the judgements made by management** विचारात घेतो — उदा. **choice of accounting policies**, जसे depreciation आकारण्याची पद्धत किंवा inventories चे मूल्यन करण्याची पद्धत. मग तो **evaluates the selection and the consistent application of those policies**: निवड योग्य आहे का आणि निवडलेले policy **consistently from period to period** लावले आहे का. inventory valuation ची पद्धत बदलणे, किंवा पुरेशा disclosure शिवाय straight-line वरून written-down value depreciation कडे जाणे, हे थेट audit च्या scope मध्येच येते.

audit च्या scope बाहेर काय राहते — चार heads. (1) **Matters outside the auditor's technical**

competence — physical condition or remaining useful life of sophisticated machinery किंवा इमारतींची संरचनात्मक योग्यता तो प्रमाणित करू शकत नाही; त्यासाठी engineers किंवा इतर तज्ज्ञ लागतात. (2) **Authentication of documents** — documents च्या authentication मध्ये auditor ला तसे प्रशिक्षण नसते आणि तो तज्ज्ञ असावा अशी अपेक्षाही नसते, त्यामुळे invoices किंवा contracts खरे आहेत याची guarantee तो देऊ शकत नाही. (3) **Conducting an official investigation — audit is not an official investigation into alleged wrongdoing**, आणि झडतीचा अधिकार किंवा साक्षीदारांचे शपथेवर जबाब नोंदवण्याचा अधिकार असे विशिष्ट कायदेशीर अधिकार auditor ला नसतात. (4) **Audit is distinct from investigation.**

Audit विरुद्ध investigation — हा फरक दोन ओळींत लक्षात ठेवा. Investigation is a critical examination of the accounts with a special purpose — fraud चा संशय असेल आणि fraud खरोखर आहे का हे ठरवण्यासाठी हिशेब तपासणारा accountant ला खास सांगितले असेल, तर ती तपासणी **takes the character of investigation**. याउलट audit चे उद्दिष्ट म्हणजे financial statements संपूर्णपणे, fraud मुळे असो वा error मुळे, material misstatement पासून मुक्त आहेत का याबद्दल reasonable assurance मिळवणे, जेणेकरून auditor ला opinion व्यक्त करता येईल. audit ची scope सर्वसाधारण व व्यापक आहे; investigation ची scope विशिष्ट व मर्यादित आहे.

दोन fact patterns वारंवार येतात, आणि दोन्हीचे उत्तर त्याच फरकात आहे. (a) कर्मचारी **making fraudulent payments to dummy workers** असा management ला संशय आहे आणि हिशेबांची सविस्तर तपासणी हवी आहे — याला 'audit' म्हणण्यावरचा आक्षेप **correct** आहे, कारण असे काम **in the nature of investigation** आहे. (b) appointment letter मध्ये लिहिले आहे की 'the auditor shall be responsible for detecting the frauds that may happen during the year' — auditor चा आक्षेप योग्य आहे, कारण **such a clause is uncalled for and outside the scope of audit.**

नेहमीचे चुकीचे उत्तर म्हणजे भविष्याशी संबंधित बाब scope बाहेर आहे असे म्हणणे. audit ची scope **the financial statements as a whole, including the disclosures** एवढी आहे. एखादा material claim प्रलंबित असेल तिथे **obligating event has already occurred** आणि अनिश्चित फक्त निकाल आहे — आणि निकालाबद्दलची अनिश्चितता हेच तर contingent liability च्या disclosure चे कारण आहे. management च्या 'it relates to a future outcome' या युक्तिवादाला थेट उत्तर द्या.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 2 प्रश्न

- audit आणि investigation यांतील फरक विचारला असेल तेव्हा आधी उद्देश आणि मग scope सांगा — सर्वसाधारण व व्यापक विरुद्ध विशिष्ट व मर्यादित. दोन वाक्यांत mark मिळतो.

TQ 5.1 • MTP 2024-Mar [4] (c) • 3M • Pg 12

LEVEL I
Understanding

Easy

CSQ 5.2 • PYQ 2024-Sep [1] (c) {C} • 3M • Pg 14

LEVEL I
Understanding

Easy

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 3 प्रश्न

- तपशील scope च्या कोणत्या head खाली येतात ते सांगा, मग तो head लावा, आणि मग ती बाब scope मध्ये आहे की नाही असा निष्कर्ष लिहा. निष्कर्षाच्या वाक्याला स्वतंत्र mark आहे.

TQ 5.2 • RTP 2025-May [9] • Pg 12	LEVEL II Application	Medium
CSQ 5.1 • MTP 2024-Jul [2] (c) • 4M • Pg 14	LEVEL II Application	Medium
CSQ 5.3 • RTP 2025-Sep [9] • Pg 15	LEVEL II Application	Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे • 2 प्रश्न

- scenario मध्ये अनेक मागण्या दिल्या असतील तिथे त्या एकेक करून घ्या आणि प्रत्येकीसाठी ती scope मध्ये का आहे किंवा बाहेर का आहे ते कारणासह सांगा — technical competence, authentication, किंवा कायदेशीर अधिकार.

CSQ 5.4 • MTP 2026-Mar S1 [1] (b) {C} • 5M • Pg 17	LEVEL II Analysis	Medium
CSQ 5.5 • PYQ 2026-Sep [4] (c) • 4M • Pg 18	LEVEL II Analysis	Medium

विषय 6: Audit च्या अंगभूत मर्यादा [Inherent Limitations of Audit]

L2P5-C1-T06

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — audit च्या inherent limitations.

NOTES

नियम एका ओळीत: the auditor is not expected to, and cannot, reduce audit risk to zero, आणि म्हणून fraud किंवा error मुळे होणाऱ्या material misstatement पासून financial statements मुक्त आहेत अशी **absolute assurance** त्याला मिळवता येत नाही. याचे कारण **inherent limitations of an audit** हे आहे. या विषयावरचे प्रत्येक उत्तर याच वाक्याने सुरू करा.

Standard वर आधारलेली उत्तरे जसे देतात तसे तीन heads. (1) **The nature of financial reporting** — financial statements तयार करताना framework लावण्यात **judgement by management** येते; अनेक बाबीत **subjective decisions or assessments or a degree of uncertainty** असते, आणि **a range of acceptable interpretations or judgements** असू शकते. (2) **The nature of audit procedures** — audit evidence मिळवण्याच्या auditor च्या क्षमतेवर व्यावहारिक आणि कायदेशीर मर्यादा आहेत. (3) **Timeliness of financial reporting and the balance between benefit and cost** — ज्याला पर्याय नाही असे audit procedure वगळण्यासाठी अडचण, वेळ किंवा खर्च हे स्वतःच योग्य कारण ठरत नाही, पण माहितीची प्रस्तुतता आणि मूल्य

tends to diminish over time, त्यामुळे विश्वासाहता आणि खर्च यांत समतोल साधावा लागतो.

audit procedures च्या स्वरूपाखाली तीन उदाहरणे छापली आहेत, आणि ती नावानिशी विचारली जातात. (a) Management किंवा इतर लोक financial statements शी संबंधित किंवा auditor ने मागितलेली संपूर्ण माहिती जाणूनबुजून किंवा नकळत देणार नाहीत. (b) Fraud मध्ये तो लपवण्यासाठी आखलेल्या गुंतागुंतीच्या व काळजीपूर्वक रचलेल्या योजना असू शकतात, त्यात **collusion to falsify documentation** येते, आणि त्यामुळे evidence वैध नसतानाही ते वैध आहे असे auditor ला वाटू शकते — आणि documents च्या authentication मध्ये auditor ला प्रशिक्षण नसते व तो तज्ज्ञ असावा अशी अपेक्षाही नसते. (c) **An audit is not an official investigation into alleged wrongdoing**, त्यामुळे auditor ला **specific legal powers such as the power of search** दिलेले नाहीत.

Practical limitation विरुद्ध legal limitation — प्रत्येकीचे एक उदाहरण, आणि परीक्षक नेमके तेच विचारतो.

Practical: auditor सर्व transactions आणि balances तपासत नाही; तो फक्त samples तपासून opinion तयार करतो. **Legal:** मागितल्याप्रमाणे संपूर्ण माहिती management देणार नाही, आणि ती द्यायला management ला भाग पाडण्याचा कोणताही मार्ग auditor कडे नाही — माहिती मिळाली नाही तर तो फक्त report करू शकतो.

यादीची पाच घटकांची आवृत्ती, जी Study Material ची उत्तरे व्यापक प्रश्नासाठी वापरतात. (1) **Nature of financial reporting** — management ची अनेक judgements, subjective किंवा अनिश्चित. (2) **Nature of audit procedures** — वर सांगितलेल्या व्यावहारिक व कायदेशीर मर्यादा. (3) **Not in the nature of investigation** — audit ही official investigation नाही. (4) financial reporting ची timeliness आणि काळानुसार माहितीची प्रस्तुतता कमी होणे — auditor प्रत्येक बाब तपासू शकत नाही आणि त्याला विश्वासाहता व खर्च यांत समतोल साधावा लागतो. (5) **Future events** — भविष्यातील घटना किंवा परिस्थिती entity वर प्रतिकूल परिणाम करू शकतात आणि market conditions मधील बदल, नवीन business models किंवा products चा उदय, किंवा प्रतिकूल घटनांची सुरुवात यांतून **seriously affect its ability to continue its business**.

audit च्या मर्यादांवर परिणाम करणाऱ्या इतर बाबी — misstatement शोधण्यावरची मर्यादा विशेषतः मोठी ठरते अशा चार विषयबाबी. **Fraud, particularly fraud involving senior management or collusion; the existence and completeness of related party relationships and transactions; the occurrence of non-compliance with laws and regulations;** आणि entity going concern म्हणून चालू राहणे थांबू शकेल अशा भविष्यातील घटना किंवा परिस्थिती. चारही नावाने लिहा — marks संख्येवर ठरतात.

वारंवार येणारा सापळा: योग्य controls होते, म्हणून auditor ने ते पकडायला हवे होते. उत्तर असे की management च्या स्वतःच्या controls च्या स्वतःच्या मर्यादांमुळे ती विश्वासाह माहिती देण्यात कमी पडू शकतात, आणि **collusion between two persons overrides internal control**; योग्य controls असल्याने audit च्या inherent limitations संपत नाहीत, किंवा सर्व frauds व errors सापडतीलच अशी guarantee मिळत नाही. दुसरा सापळा म्हणजे कंपनी बंद पडण्याचे प्रकरण — व्यवसाय बुडणार असल्याचा इशारा auditor ने द्यायला हवा होता असे म्हणणारे shareholders; त्याचे उत्तर **future events** या घटकात आहे, माफी मागण्यात नाही.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 1 प्रश्न

- कोणताही head विस्ताराने लिहिण्याआधी सर्व heads ची यादी करा. प्रश्नात 'list down the factors' असे असेल तेव्हा पाच घटकांची आवृत्ती वापरा, आणि प्रश्नात 'cannot reduce audit risk to zero' हे वाक्य उद्धृत असेल तेव्हा तीन heads ची आवृत्ती वापरा.

TQ 6.5 • PYQ 2024-May [2] (c) • 3M • Pg 23

LEVEL I
Remembering**Easy****Understanding** ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 6 प्रश्न

- प्रत्येक मर्यादांचा संबंध 'reasonable and not absolute assurance' शी जोडा. ते वाक्य नसलेली मर्यादांची यादी त्या कशाच्या मर्यादा आहेत हेच चुकवते.

TQ 6.4 • MTP 2024-Mar [2] (c) • 3M • Pg 22

LEVEL I
Understanding**Easy**

TQ 6.1 • RTP 2018-Nov [2] (a) • Pg 19

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 6.2 • RTP 2020-May [3] (b) • Pg 21

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 6.3 • RTP 2022-Nov [2] (a) • Pg 21

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 6.6 • MTP 2025-Dec S2 [5] (a) • 5M • Pg 24

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 6.7 • RTP 2026-May [9] • Pg 25

LEVEL I
Understanding**Medium****विषय 7: Audit चे फायदे - Audit ची गरज का असते [Benefits of Audit- Why Audit is Needed]**

L2P5-C1-T07

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — audit चे benefits आणि audit ची गरज का आहे.

NOTES

सात benefits, उत्तरे ज्या क्रमाने देतात त्याच क्रमाने. (1) Audited accounts provide high quality information — ज्यावर ते अवलंबून आहेत ते दर्जेदार आहे आणि following Auditing Standards recognised globally केलेल्या कामाचे फलित आहे, असा विश्वास users ना यातून मिळतो. (2) Shareholders' interest is safeguarded — कंपन्यांमध्ये shareholders रोजच्या कामकाजात असतील किंवा नसतील, financial statements ही directors मिळून बनलेले management तयार करते, आणि मालक या नात्याने shareholders ना need an independent mechanism — जेणेकरून financial information दर्जेदार व विश्वासार्ह राहील. (3) An

audit acts as a moral check on employees — पकडले जाण्याच्या भीतीने ते frauds करत नाहीत. (4) कर दायित्व ठरवण्यासाठी audited financial statements सरकारी यंत्रणांना उपयोगी पडतात. (5) कर्ज द्यायचे की नाही या credit निर्णयासाठी lenders आणि bankers audited financial statements वर विसंबून राहू शकतात. (6) **An audit may also detect fraud or error or both.** (7) Audit entity मधील विविध controls चे अस्तित्व व कार्यवाही तपासते आणि म्हणून **useful at pointing out deficiencies** ठरते.

परीक्षकाला हवे असलेले निष्कर्षाचे वाक्य. Audit ही केवळ statutory requirement नाही, तर financial statements ची विश्वासाहता वाढवणारी, stakeholders चे हित जपणारी आणि माहितीवर आधारलेले निर्णय घेण्यास मदत करणारी अत्यावश्यक यंत्रणा आहे. ते लिहाच; scenario मध्ये सहसा एक director audit ला निव्वळ खर्च म्हणत असतो.

कोणता benefit कोणत्या stakeholder ला लागू होतो ते लक्षात ठेवा. प्रश्न बऱ्याचदा 'benefits to various stakeholders' असा मांडला जातो, म्हणून जोड्या लावा: **users generally** ना उच्च दर्जाची माहिती; **shareholders** ना स्वतंत्र यंत्रणा; **employees** वर नैतिक अंकुश; **government** ला कराचा आधार; **lenders and bankers** ना credit चा आधार; **management** ला control मधील त्रुटी दाखवून मिळतात. यादीचा क्रम बदलू नका — फक्त लेबल लावा.

अतिदावा करू नका. हा benefit 'an audit may also detect fraud or error' असा मांडला आहे. ते शोधण्याचे वचन नाही, आणि audit मुळे fraud सापडण्याची guarantee मिळते असे म्हणणारे benefits चे उत्तर objectives च्या विषयाशी आणि inherent limitations च्या विषयाशी विसंगत ठरते.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 2 प्रश्न

- दोन्ही प्रश्नांत आपल्या हिशेबांवर विश्वास हवा असलेला व्यवसाय मांडलेला असतो. **benefit सांगा, मग तो कोणाला मिळतो ते सांगा** — lender, shareholder, कर यंत्रणा. लाभार्थी नसलेला benefit नुसती घोषणा वाटतो.
- तपशिलांत audit ची गरज नाकारणारा director असेल तिथे benefits ची यादी करण्याआधी त्या शंकेला थेट उत्तर द्या.

TQ 7.1 • MTP 2024-Dec S2 [2] (c) • 4M • Pg 27

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 7.1 • MTP 2026-Apr S2 [1] (b) {C} • 5M • Pg 28

LEVEL I
Understanding

Medium

विषय 8: Audit - सक्तीचे की ऐच्छिक [Audit - Mandatory or Voluntary]

L2P5-C1-T08

CONCEPT BASE — अजून एकही परीक्षा-प्रश्न नाही • पूर्ण तयारीसाठी आवश्यक

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — audit सक्तीचे आहे की ऐच्छिक.

NOTES

हा concept-base विषय आहे आणि यावर छापील प्रश्न असल्याची नोंद Scanner मध्ये नाही. एकदा वाचा; याभोवती revision ची आखणी करू नका. विचारलाच तर तो शेजारच्या विषयांतूनच विचारला जातो — Topic 2 मधली व्याख्या आणि Topic 7 मधले benefits.

छापील उत्तरे जे नक्की करतात, आणि तोच या विषयाचा मुद्दा: audit म्हणजे कोणत्याही entity च्या financial information ची independent examination, ती entity profit oriented असो वा नसो, आणि तिचा size किंवा legal form काहीही असो. व्याख्या legal form बाबत जाणीवपूर्वक उदासीन आहे, त्यामुळे **audit is not confined to entities that are required by statute to have one** — audit होणाऱ्या entity चे उदाहरण म्हणून a listed company in business सोबत NGO सुद्धा दिली आहे.

audit सक्तीचे नसेल तिथे ते तरीही का केले जाते याचे कारण benefits चा विषय देतो. Audit ही केवळ statutory requirement नाही, तर financial statements ची विश्वासार्हता वाढवणारी, stakeholders चे हित जपणारी आणि माहितीवर आधारलेले निर्णय घेण्यास मदत करणारी अत्यावश्यक यंत्रणा आहे. ठोस कारणे तिथे दिलेलीच आहेत: **lenders and bankers rely on audited statements for credit decisions, government authorities use them for determining tax liabilities, आणि audit acts as a moral check on employees तसेच points out deficiencies in controls.**

मर्यादा स्वतःच्या मनाने तयार करू नका. audit कधी सक्तीचे होते याबाबत turnover ची मर्यादा, भांडवलाची मर्यादा किंवा section क्रमांक या प्रकरणाच्या छापील उत्तरांत कुठेही दिलेला नाही. या विषयावर कधी प्रश्न आलाच, तर व्याख्या आणि benefits यांवरून उत्तर द्या आणि आकड्यांच्या वाटेला जाऊ नका.

विषय 9: Auditor ची नेमणूक कोण करते? [Who Appoints An Auditor?]

L2P5-C1-T09

CONCEPT BASE — अजून एकही परीक्षा-प्रश्न नाही • पूर्ण तयारीसाठी आवश्यक

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — auditor ची नेमणूक कोण करते.

NOTES

हा concept-base विषय आहे आणि यावर छापील प्रश्न असल्याची नोंद Scanner मध्ये नाही. एकदा वाचा. याच्या आसपासचे marks benefits च्या विषयात आणि गुणांच्या विषयात आहेत.

प्रकरण जे कारण देते, आणि इथले उत्तर त्यावरच उभे राहिल ते: कंपन्यांमध्ये **the shareholders may or may not be involved in the daily affairs, आणि the financial statements are prepared by management consisting of directors. the shareholders are the owners** म्हणून financial information दर्जेदार व विश्वासार्ह आहे याची खात्री करण्यासाठी त्यांना **an independent mechanism** लागते — आणि म्हणूनच **their interest is safeguarded by an audit.** त्यामुळे नेमणुकीचा अधिकार मालकांचा आहे, हिशेब तयार करणाऱ्यांचा

नाही.

नेमणूक कोण करते यातून निघणारा गुण. auditor must have the highest degree of integrity backed by adequate independence, आणि Code of ethics integrity, objectivity and independence यांचा professional ethics च्या मूलभूत तत्वांमध्ये समावेश करते. याच विषयाचा Topic 11 शी संबंध इथे आहे — नेमणुकीची यंत्रणा independence जपण्यासाठीच आहे.

इथे section क्रमांक किंवा प्रक्रिया लिहू नका. नेमणुकीबाबत Companies Act चे कोणतेही section, कोणताही कार्यकाळ किंवा rotation चा नियम या प्रकरणाच्या छापील उत्तरांत दिलेला नाही. नेमणुकीची यंत्रणा वेगळ्या प्रकरणात येते; इथले उत्तर फक्त मालकी आणि independence या युक्तिवादावरूनच द्या.

विषय 10: Auditor आपला report कोणाला सादर करतो? [To Whom Report is Submitted by An Auditor?]

L2P5-C1-T10

CONCEPT BASE — अजून एकही परीक्षा-प्रश्न नाही • पूर्ण तयारीसाठी आवश्यक

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — auditor आपला report कोणाला सादर करतो.

NOTES

हा concept-base विषय आहे आणि यावर छापील प्रश्न असल्याची नोंद Scanner मध्ये नाही. एकदा वाचा आणि पुढे जा; परीक्षेत विचारला जाणारा reporting चा भाग Topic 4 मध्ये SA 200 खाली आहे.

reporting ची जबाबदारी स्वतः SA 200 मधून येते आणि ती इथे लक्षात ठेवण्यासारखी आहे. auditor चे दुसरे overall objective म्हणजे financial statements वर report करणे आणि auditor च्या findings नुसार SAs ना आवश्यक असेल तसे communicate करणे, आणि Standards on Auditing ना आवश्यक असेल तसे **the opinion is reported and communicated through a written report.** audit चे फलित म्हणजे opinion असलेला लेखी report — certificate नाही आणि guarantee नाही.

report कोणासाठी आहे हे audit का अस्तित्वात आहे यावरून ठरते. shareholders हेच मालक आहेत आणि statements directors तयार करतात म्हणून त्यांना स्वतंत्र यंत्रणा लागते; ती यंत्रणा report च त्यांना देतो. त्यांच्यापलीकडे, audited statements वर विसंबणारे users उत्तरांमध्ये नावाने दिले आहेत — **lenders and bankers for credit decisions** आणि **government authorities for determining tax liabilities** — आणि assurance lends credibility to the financial statements असे म्हणण्याचा अर्थ तोच आहे.

इथे section, मुदत किंवा report चा नमुना लिहू नका. या प्रकरणाच्या उत्तरांत यांपैकी काहीही छापलेले नाही. उत्तर SA 200 च्या reporting objective पुरते आणि मालकीच्या युक्तिवादापुरते ठेवा.

विषय 11: Auditor चे गुण [Qualities of Auditor]

L2P5-C1-T11

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — auditor चे गुण, आणि prospective financial information सह assurance engagements.

NOTES

वैयक्तिक गुण, आणि ही यादी कोणाच्या नावावर आहे ते सांगा. Dicksee यांच्या मते आवश्यक गुण म्हणजे tact, caution, firmness, good temper, integrity, discretion, industry, judgement, patience, clear headedness आणि reliability — थोडक्यात, चांगला businessman घडवणारे सर्व वैयक्तिक गुण चांगला auditor घडवण्यासही हातभार लावतात. यांत उत्तर **the shine of culture** आणि **the highest degree of integrity backed by adequate independence** यांची भर घालते; **Code of ethics mentions integrity, objectivity and independence** — ही professional ethics ची मूलभूत तत्त्वे आहेत.

प्रश्न सहसा ज्या उद्धरणाभोवती बांधला जातो ते. Lord Justice Lindley यांनी प्रसिद्ध **London and General Bank** खटल्याच्या निकालात auditor कसा असावा हे थोडक्यात सांगितले: 'an auditor must be honest, that is, he must not certify what he does not believe to be true and must take reasonable care and skill before he believes that what he certifies is true'. ते अवतरणचिन्हांत जसेच्या तसे लिहा.

auditor कडे कोणते ज्ञान असले पाहिजे, चार भागांत. (a) तो ज्या बाबी हाताळतो त्यांना लागू होणाऱ्या **A thorough knowledge of the general principles of law** — त्यात **Companies Act** चा खास उल्लेख हवा, **mercantile law and especially the law of contracts** ही त्याहून कमी महत्त्वाची नाही, एखादा उद्योग विशेष कायद्याने चालत असेल तिथे **special statute**, आणि **a sound knowledge of the law and practice of taxation**. (b) financial and management accounting, general management, business and corporate laws, computers and information systems, taxation आणि economics यांचा **An intensive programme of theoretical education**. (c) **Both practical training and theoretical education** — professional competence साठी दोन्ही सारखीच आवश्यक आहेत. (d) व्यवसाय सर्वसाधारणपणे कसा चालतो याचे आणि audit होत असलेल्या त्या विशिष्ट व्यवसायाच्या खास वैशिष्ट्यांचे ज्ञान. या सगळ्यावर: accounting च्या सर्व शाखांचे सखोल ज्ञान ही auditing च्या व्यवसायाची पूर्वअट आहे.

वर्तनविषयक ज्ञान का आवश्यक आहे — हा प्रश्न स्वतंत्रपणे विचारला आहे. Auditing मध्ये financial आणि non-financial अशा दोन्ही assertions चा खरेपणा पडताळण्यासाठी आणि opinion व्यक्त करण्यासाठी त्यांची तपासणी येते, त्यामुळे तो ज्या क्षेत्रांची तपासणी करतो ती auditor ला माहीत असली पाहिजेत. financial auditor मुळात आकड्यांशी काम करतो, तरी **संस्थेतील असंख्य माणसांशी त्याला संवाद साधावा लागतो**; internal auditor किंवा management auditor financial आकड्यांपेक्षा माणसांशी काम करतो. आणि **personnel is one of the basic elements in designing an internal control system** — रचना कितीही भक्कम असली तरी संस्थेत काम करणारी माणसे सक्षम व प्रामाणिक नसतील तर ती चालू शकत नाही.

Reasonable assurance engagement विरुद्ध limited assurance engagement — चार आधार लक्षात ठेवा. **Level of assurance:** reasonable assurance **high level** देते; limited assurance **lower level than a**

reasonable assurance engagement देते. **Procedures:** reasonable assurance मध्ये sufficient appropriate evidence मिळवण्यासाठी विस्तृत व व्यापक procedures येतात; limited assurance मध्ये **fewer procedures** येतात. **Conclusion:** reasonable assurance sufficient appropriate evidence च्या आधारे वाजवी निष्कर्ष काढते; limited assurance **obtains sufficient appropriate evidence to draw limited conclusions.** **Example:** an audit engagement, the audit of financial statements विरुद्ध a review engagement, the review of financial statements.

Audit हे assurance engagement आहे, पण ते एकमेव नाही. Assurance engagements are not restricted to auditing alone — review engagements सुद्धा आहेत, prospective financial information बाबत assurance देणारी engagements आहेत आणि entity मधील internal controls वर assurance देणारी engagements आहेत; यांपैकी शेवटची दोन historical financial information व्यतिरिक्त बाबींशी संबंधित आहेत. ही सर्व users ना assurance देतात; **the difference is one of degree.**

Historical विरुद्ध prospective financial information, आणि त्यातून येणारी assurance ची पातळी. **Historical financial information** म्हणजे **economic events, conditions or circumstances occurring in past periods** यांबद्दल आर्थिक भाषेत मांडलेली माहिती; **prospective financial information** ही भविष्यातील घटना घडण्याबाबतच्या आणि entity च्या संभाव्य कृतीबाबतच्या गृहीतकांवर आधारलेली असते. prospective financial information वरच्या assurance engagement मध्ये practitioner असे sufficient appropriate evidence मिळवतो की **management's assumptions are not unreasonable**, माहिती **is properly prepared on the basis of those assumptions**, ती **is properly presented**, आणि **all material assumptions are adequately disclosed**. evidence oriented towards the future असल्यामुळे practitioner **cannot express an opinion on whether the results shown will be achieved** आणि त्याऐवजी तो असे report करतो की गृहीतके वाजवी आधार देत नाहीत असे सुचवणारे काहीही त्याच्या निदर्शनास आलेले नाही — म्हणून हे engagement फक्त '**moderate**' level of assurance देते, आणि लागू होणारी Standards म्हणजे **Standards on Assurance Engagements.**

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 5 प्रश्न

- reasonable विरुद्ध limited हा प्रश्न चार ओळींच्या table मध्ये लिहा: level of assurance, procedures performed, conclusion drawn, example. परीक्षकाने तो दोनदा table म्हणूनच छापला आहे.

TQ 11.1 • RTP 2019-May [3] (a) • Pg 29	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 11.2 • RTP 2021-Nov [2] (a) • Pg 30	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 11.1 • RTP 2024-Sep [9] • Pg 32	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 11.2 • MTP 2024-Nov [2] (c) • 4M • Pg 33	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 11.3 • PYQ 2025-Jan [2] (a) • 5M • Pg 34	LEVEL I Understanding	Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे · 1 प्रश्न

- **reasonable assurance** आणि **limited assurance** यांतील फरक विचारणारा प्रश्न. त्यांना एकाच मुद्द्यांवर शेजारी शेजारी मांडा: level of assurance, केलेले काम, आणि निष्कर्षाचे स्वरूप.
- निष्कर्षाची शब्दरचना हाच सर्वात जास्त वेळा गमावला जाणारा mark आहे — reasonable assurance engagement **positive** opinion देते, तर limited assurance engagement **negative** conclusion देते.

TQ 11.3 · MTP 2025-Mar S1 [5] (c) · 4M · Pg 31

LEVEL II
Analysis

Medium

विषय 12: Engagement and Quality Control Standards: एक आढावा [Engagement and Quality Control Standards: An Overview]

L2P5-C1-T12

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — Engagement and Quality Control Standards, एक आढावा.

NOTES

ICAI Council च्या अधिकाराखाली जारी केलेली चार Engagement Standards, आणि प्रत्येक कशाला लागू होते. (1) **Standards on Auditing (SAs)** — audits of historical financial information ना लागू. (2) **Standards on Review Engagements (SREs)** — reviews of historical financial information ना लागू. (3) **Standards on Assurance Engagements (SAEs)** — historical financial information ची audits आणि reviews वगळता इतर assurance engagements ना लागू. (4) **Standards on Related Services (SRSSs)** — माहितीवरील agreed-upon procedures, compilation engagements आणि इतर related service engagements ना लागू. ही Standards जारी करण्याचा उद्देश म्हणजे financial statement audits आणि इतर प्रकारच्या assurance services या क्षेत्रांत उच्च दर्जाचे benchmarks आणि मार्गदर्शन प्रस्थापित करणे.

परीक्षक जो फरक तपासतो तो: audit विरुद्ध review. SAs ही historical financial information च्या audit ला लागू होतात, आणि ते **reasonable assurance engagement** आहे — ज्याचे उद्दिष्ट engagement च्या परिस्थितीत assurance engagement risk स्वीकाराई अशा कमी पातळीवर आणणे हे आहे. SREs ही historical financial information च्या review ला लागू होतात, आणि ते **limited assurance engagement** आहे — ज्याचे उद्दिष्ट engagement च्या परिस्थितीत स्वीकाराई असेल अशा पातळीवर assurance engagement risk आणणे हे आहे. **Historical financial information** म्हणजे एखाद्या विशिष्ट entity बाबत आर्थिक भाषेत मांडलेली, **derived primarily from that entity's accounting system**, भूतकाळातील कालावधीत घडलेल्या आर्थिक घटनांबद्दलची किंवा भूतकाळातील विशिष्ट क्षणीच्या आर्थिक स्थितीबद्दलची माहिती.

उदाहरण म्हणून उद्धृत करायची नामनिर्देशित Standards — क्रमांक आणि title एकत्र लिहा. Standards on Auditing: SA 200 Overall Objectives of the Independent Auditor and the Conduct of an Audit in Accordance with Standards on Auditing; **SA 230 Audit Documentation**; SA 315 Identifying and Assessing the Risks of Material Misstatement through Understanding the Entity and its

Environment; **SA 500 Audit Evidence; Revised SA 700 Forming an Opinion and Reporting on Financial Statements.** Standards on Review Engagements: **SRE 2400 (Revised) Engagements to Review Historical Financial Statements** आणि SRE 2410 Review of Interim Financial Information Performed by the Independent Auditor of the Entity. SAs संपूर्ण पल्ल्यावर जारी झाली आहेत — overall objectives, audit documentation, planning, identifying and assessing the risks of material misstatement, audit evidence, audit sampling, going concern, आणि forming an opinion and reporting.

दोन जुळणीचे प्रश्न एका ओळीत विचारले जातात, म्हणून जोड्या पक्क्या करा. historical financial information तयार करण्यात आणि सादर करण्यात management ला मदत करण्याचे, पण त्यावर assurance न देण्याचे काम **Standards on Related Services** खाली येते, आणि लागू होणारे standard म्हणजे **SRS 4410 (Revised). to examine prospective financial information** हे काम **Standards on Assurance Engagements** खाली येते, आणि लागू होणारे standard म्हणजे **SAE 3400**.

Standard पासून फारकत — तीन जबाबदाऱ्या, आणि उत्तर संपवणारे वाक्य. Standards चे पालन होते आहे हे पाहणे ही chartered accountants ची जबाबदारी आहे, आणि **ordinarily they are to be followed**. पण Standards ने आवश्यक ठरवलेले एखादे विशिष्ट procedure एखाद्या engagement मध्ये निष्प्रभ ठरेल तिथे member ने (a) केलेले पर्यायी procedure आवश्यक procedure चा उद्देश कसा साधते हे document करावे; (b) **document the reason for the departure, unless it is clear**; आणि (c) **draw attention to the departure in his report**. report मध्ये नुसती disclosure केल्याने chartered accountant ला लागू होणाऱ्या Standards चे पालन करण्याच्या जबाबदारीतून सूट मिळत नाही. नेहमीचे चुकीचे उत्तर report मधल्या disclosure वर थांबते आणि documentation च्या दोन जबाबदाऱ्या वगळते.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे · 1 प्रश्न

- 'any three' Engagement Standards विचारली असतील तरीही प्रत्येकाचे संक्षिप्त रूप, पूर्ण रूप आणि ते कोणत्या प्रकारच्या engagement ला लागू होते हे लिहा, आणि उद्देशाचे वाक्य जोडा — उद्देशाला स्वतंत्र mark आहे.

TQ 12.2 · PYQ 2025-May [2] (a) · 5M · Pg 36

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 1 प्रश्न

- 'audit' आणि 'review' यांना level of assurance वरून आणि assurance engagement risk च्या दृष्टीने प्रत्येकाचे उद्दिष्ट काय आहे यावरून वेगळे ठेवा. दोन्ही बाजूंना उदाहरण म्हणून एक नामनिर्देशित Standard द्या.

TQ 12.3 · MTP 2025-Nov S1 [5] (c) · 4M · Pg 37

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 1 प्रश्न

- 'which standard applies' अशा प्रश्नासाठी प्रत्येक भागाचे उत्तर दोन टप्प्यांत द्या: आधी Standards चे कुटुंब सांगा, मग विशिष्ट standard चा क्रमांक. कुटुंबाशिवाय नुसता क्रमांक दिल्यास त्या भागाचे निम्मे marks जातात.

TQ 12.1 • RTP 2022-May [2] (b) • Pg 35

LEVEL II
Application

Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे • 1 प्रश्न

- प्रश्नात कामे दिलेली असतात आणि प्रत्येकाला कोणते Standard लागू होते ते विचारले जाते. **प्रत्येक कामाचे उत्तर स्वतंत्रपणे द्या**, Standard आणि त्याचा क्रमांक सांगा, आणि एका वाक्यखंडात का ते सांगा.
- निर्णय assurance दिली जाते का आणि कोणत्या माहितीवर दिली जाते यावर ठरतो: historical की prospective, audit की review, की assurance अजिबात नाही. ही कसोटी एकदा मांडा, मग ती लावा.

TQ 12.4 • PYQ 2026-Jan [1] (b) {C} • 5M • Pg 38

LEVEL II
Analysis

Medium

प्रकरण 2

Audit Strategy, Audit Planning आणि Audit Programme

8 विषय · 45 वर्गीकृत प्रश्न · महत्त्व: B

ICAI SKILL PROFILE या पेपरसाठी ICAI चा band: Level I 40-60% · Level II 40-60% — हे प्रकरण वाचताना वाटते **पेपरशी सुसंगत**

Level I — Comprehension & Knowledge **54.7%** 190 पैकी 104 marks

Level II — Analysis & Application **45.3%** 190 पैकी 86 marks

हे प्रकरण ICAI ने या पेपरसाठी दिलेल्या band मध्येच बसते — 55% Level I, समोर 40-60%. याची तयारी त्याच प्रमाणात करा: आधी method समजून घ्या, मग तिचा सराव करा.

विषय 1: Financial Statements च्या Audit चे नियोजन करण्याची Auditor ची जबाबदारी [Auditor's Responsibility to Plan an Audit of Financial Statements]

L2P5-C2-T01

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 2, Audit Strategy, Audit Planning and Audit Programme — SA 300 अंतर्गत financial statements च्या audit चे planning करण्याची auditor ची जबाबदारी.

NOTES

नियम एका ओळीत, आणि Standard चे नाव: SA 300, 'Planning an Audit of Financial Statements'

नुसार, planning हा audit चा एक सुटा टप्पा नसून ती एक सलग आणि पुनरावृत्त होणारी प्रक्रिया आहे — ती बहुधा मागील audit पूर्ण झाल्यानंतर लगेचच (किंवा त्याच्या अनुषंगाने) सुरू होते आणि चालू audit engagement पूर्ण होईपर्यंत चालू राहते. हे वाक्य शब्दशः लक्षात ठेवा — ते स्वतंत्रपणे छापलेले आहे आणि या प्रकरणातील बहुतेक उत्तरे याच वाक्याने सुरू होतात. Auditor ने असा overall audit strategy ठरवला पाहिजे जो audit ची scope, timing आणि direction निश्चित करतो आणि audit plan च्या विकासाला दिशा देतो.

Plan मध्ये काय यायला हवे, नेहमीच्या चार मुद्द्यांत: (1) client च्या accounting systems, policies आणि internal control procedures ची माहिती मिळवणे; (2) **establishing the expected degree of reliance to be placed on internal control**; (3) करावयाच्या audit procedures चे nature, timing आणि extent ठरवणे व त्यांचा programme आखणे; आणि (4) **coordinating the work to be performed**. आणि audit चालू असताना गरजेनुसार plans आणखी विकसित करावेत व त्यांत बदल करावेत. चौकट ठरवणारे वाक्य असे आहे की auditor ने आपले काम अशा प्रकारे plan करावे की तो effective audit कार्यक्षमतेने आणि वेळेत करू शकेल, आणि plans हे client च्या business च्या माहितीवर आधारित असावेत.

पुरेशा planning चे सहा फायदे — प्रश्नात 'an adequate planning benefits the audit' असे म्हटले की हेच marks आहेत. ते auditor ला मदत करते: (1) **devote appropriate attention to important areas of the**

audit; (2) **identify and resolve potential problems on a timely basis;** (3) audit engagement ची योग्य मांडणी व व्यवस्थापन करून ते effective व कार्यक्षम पद्धतीने पार पाडणे; (4) अपेक्षित risks ना प्रतिसाद देण्यासाठी योग्य क्षमता व competence असलेले engagement team members निवडणे आणि त्यांना कामाचे योग्य वाटप करणे; (5) engagement team members चे direction व supervision आणि त्यांच्या कामाचे review सुलभ करणे; आणि (6) लागू असेल तेथे components चे auditors व experts यांनी केलेल्या कामाच्या समन्वयात मदत करणे. सुरुवातीची व्याख्या लक्षात ठेवा: planning an audit म्हणजे engagement साठी overall audit strategy ठरवणे आणि audit plan तयार करणे — या दोन गोष्टी आहेत, एक नाही.

Auditor risks of material misstatement ओळखून त्यांचे मूल्यमापन करण्यापूर्वी विचारात घ्यावयाच्या पाच बाबी.

(1) **The analytical procedures to be applied as risk assessment procedures;** (2) entity ला लागू होणाऱ्या legal आणि regulatory framework ची सर्वसाधारण समज मिळवणे आणि entity त्या framework चे पालन कसे करते हे पाहणे; (3) **the determination of materiality;** (4) **the involvement of experts;** आणि (5) **the performance of other risk assessment procedures.** ही यादी दोन वेगवेगळ्या प्रश्नांची उत्तरे देते — 'continual and iterative' चा प्रश्न आणि 'does consideration of experts fall within planning' हा प्रश्न, जिथे निष्कर्ष होय असा आहे: business ची गुंतागुंत लक्षात घेऊन SA 300 नुसार expert च्या सहभागाचे मूल्यमापन planning च्या टप्प्यावरच झाले पाहिजे.

Preliminary engagement activities — तीन, आणि परीक्षक त्यांची नावानिशी विचारणा करतो. (a) **Performing procedures regarding the continuance of the client relationship** — योग्य acceptance and continuance procedures पाळलेली असली पाहिजेत आणि त्यांतून काढलेले निष्कर्ष योग्य असले पाहिजेत; नव्या client सोबत engagement स्वीकारण्यापूर्वी, चालू engagement पुढे चालू ठेवायचे की नाही हे ठरवताना, आणि विद्यमान client सोबत नवे engagement विचारात घेताना firm ने आवश्यक माहिती मिळवली पाहिजे — त्यांत **the integrity of principal owners and key management, the competence of the engagement team** आणि चालू व मागील audit engagements मध्ये उद्भवलेल्या बाबींचे परिणाम यांसारख्या गोष्टींचा विचार येतो; **initial engagements** मध्ये, auditor बदलला असेल तेथे **communication with the predecessor auditor** केला पाहिजे. (b) **Evaluating compliance with ethical requirements, including independence** — 'independence' म्हणजे ज्याने नेमणूक केली असेल अशा दुसऱ्या व्यक्तीच्या इच्छेला किंवा निर्देशाला एखाद्या व्यक्तीचे judgement दुय्यम नसणे; आणि संपूर्ण audit engagement मध्ये engagement partner ने निरीक्षण व चौकशीद्वारे engagement team members कडून relevant ethical requirements चे पालन होत नसल्याचा evidence आहे का याबाबत सावध राहिले पाहिजे. (c) **Establishing an understanding of the terms of engagement** — entity आणि auditor दोघांच्याही हिताचे आहे की **an audit engagement letter is sent before the commencement of the audit**, म्हणजे गैरसमज टळतात.

Preliminary activities का केल्या जातात — शेवटचे वाक्य स्वतःचा एक mark घेऊन जाते. त्या केल्याने auditor ला अशा घटना किंवा परिस्थिती ओळखण्यात व त्यांचे मूल्यमापन करण्यात मदत होते ज्या audit engagement चे planning करण्याच्या आणि ते पार पाडण्याच्या auditor च्या क्षमतेवर प्रतिकूल परिणाम करू शकतात.

वारंवार येणारा case pattern: planning च्या टप्प्यावर लक्षात आलेली एक regulatory requirement. दोन प्रश्न विचारले जातात आणि त्यांची उत्तरे दोन वेगवेगळ्या अंगांतून येतात. ती बाब **overall audit strategy** मध्ये येते का, याचे उत्तर strategy च्या अंगातून — strategy audit ची scope, timing आणि direction ठरवते व audit

plan च्या विकासाला दिशा देते, आणि the characteristics of the engagement that define its scope व the factors significant in directing the engagement team's efforts ओळखणे यामुळे मोठ्या दंडाची तरतूद असलेली regulatory obligation strategy मध्ये येते. inquiry of the IT head हा SA 300 शी सुसंगत आहे का, याचे उत्तर planning-matters च्या अंगातून — तो legal आणि regulatory framework ची सर्वसाधारण समज मिळवणे आणि entity त्याचे पालन कसे करते हे पाहणे या बाबीत मोडतो.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 1 प्रश्न

- SA 300 चे पूर्ण title एकदा द्या — 'Planning an Audit of Financial Statements' — आणि 'continual and iterative process' हे वाक्य शब्दशः लिहा. या प्रकरणातील सर्वाधिक वेळा येणारे वाक्य तेच आहे.

TQ 1.5 • RTP 2026-Jan [10] • Pg 46

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 4 प्रश्न

- Planning ची दोन फलिते पहिल्या ओळीपासूनच वेगळी ठेवा: planning म्हणजे overall audit strategy ठरवणे आणि audit plan तयार करणे. Planning ला एकच document मानणारी उत्तरे या संपूर्ण प्रकरणात marks गमावतात.

TQ 1.1 • MTP 2018-Mar [2] (b) • 5M • Pg 43

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 1.2 • PYQ 2018-Nov [2] (b) • 5M • Pg 44

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 1.3 • PYQ 2018-Nov [4] (a) • 5M • Pg 44

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 1.4 • MTP 2025-Aug S2 [2] (c) • 4M • Pg 45

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 1 प्रश्न

- 'does this fall within planning' या प्रश्नासाठी, risks of material misstatement ओळखून त्यांचे मूल्यमापन करण्यापूर्वी विचारात घ्यावयाच्या पाच बाबी उद्धृत करा, मग दिलेल्या तथ्यांना लागू होणारी बाब दाखवा, मग निष्कर्ष काढा. निष्कर्षाचे वाक्य हा स्वतंत्र mark आहे.

CSQ 1.1 • PYQ 2025-Jan [1] (a) {C} • 5M • Pg 48

LEVEL II
Application

Medium

विषय 2: नियोजनाची प्रक्रिया - नियोजनाचे घटक [Planning Process - Elements of Planning]

L2P5-C2-T02

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 2, Audit Strategy, Audit Planning and Audit

Programme — planning ची प्रक्रिया, overall audit strategy चे घटक आणि audit plan मधील मजकूर.

NOTES

Overall audit strategy ठरवण्यातील पाच हालचाली. हा प्रकरणाचा कणा आहे — क्रमाने पाठ करा. Auditor ने (1) **identify the characteristics of the engagement that define its scope**; (2) audit चे timing आणि आवश्यक communications चे स्वरूप ठरवण्यासाठी engagement ची reporting objectives निश्चित करावीत; (3) auditor च्या professional judgement नुसार engagement team च्या प्रयत्नांना दिशा देण्यात महत्वाचे ठरणारे घटक विचारात घ्यावेत; (4) preliminary engagement activities चे निष्कर्ष, आणि लागू असेल तेथे engagement partner ने त्याच entity साठी केलेल्या इतर engagements मधून मिळालेले ज्ञान relevant आहे का, हे विचारात घ्यावे; आणि (5) engagement पार पाडण्यासाठी लागणाऱ्या resources चे nature, timing आणि extent निश्चित करावे. विषय 2, 3 आणि 4 मधील जवळजवळ प्रत्येक प्रश्न यांपैकीच एका हालचालीचा विस्तार आहे.

हालचाल 1 — scope ठरवणारी वैशिष्ट्ये, उत्तरांत वापरल्या जाणाऱ्या उदाहरणांसह. **The applicable financial reporting framework** (Ind AS नुसार accounts तयार करणाऱ्या listed company साठी त्यानुसारच planning करावे लागते); **industry-specific reporting requirements imposed by industry regulators** (bank ला RBI च्या prudential norms आणि reporting formats चे पालन करावे लागते); audit करावयाच्या business segments चे स्वरूप, ज्यात विशेष ज्ञानाची गरज येते (defence manufacturer साठी team मध्ये technical experts लागू शकतात); **the expected audit coverage — the number and locations of components** (पाच राज्यांतील subsidiaries साठी planning करावेच लागते आणि कोणते components significant आहेत हे ठरवावे लागते); आणि **the expected use of audit evidence obtained in previous audits** (गेल्या वर्षी sales वरील controls तपासून ते effective आढळले असतील तर यंदाच्या planning ला दिशा मिळते व re-testing कमी होते). नीट ओळखलेली scope च असू शकते जिच्यावर भक्कम audit strategy उभी राहते.

हालचाल 2 — reporting objectives, पाच उदाहरणे, आणि ती 'any four' म्हणून विचारली जातात. **The entity's timetable for reporting, such as at interim and final stages**; audit work चे nature, timing आणि extent यांवर चर्चा करण्यासाठी management आणि those charged with governance यांच्यासोबत बैठका आयोजित करणे; जारी करावयाच्या reports चे अपेक्षित प्रकार व वेळ आणि auditor's report, management letters व those charged with governance ना द्यावयाची लेखी व तोंडी communications यांबाबत management आणि those charged with governance यांच्याशी चर्चा; संपूर्ण engagement मध्ये audit work च्या स्थितीबाबत अपेक्षित communications बाबत management शी चर्चा; आणि engagement team members यांच्यातील communications चे अपेक्षित स्वरूप व वेळ, ज्यात team बैठकांची वेळ आणि केलेल्या कामाच्या review ची वेळ येते. planning, field work, manager review, partner review, EQCR review आणि issuance यांचे वेळापत्रक मांडणारा working paper म्हणजे प्रत्यक्षात हेच अंग आहे.

हालचाल 5 — resources, strategy ठरवते त्या चार बाबी, 'subject to completion of the auditor's risk assessment procedures'. (1) **The resources to deploy for specific audit areas — appropriately experienced team members for high risk areas, the involvement of experts on complex matters.** (2) विशिष्ट audit areas ना किती resources द्यायचे — material locations वरील inventory count चे निरीक्षण करण्यासाठी नेमावयाच्या team members ची संख्या, group audits मध्ये इतर auditors च्या कामाच्या review चा

विस्तार, the audit budget in hours to allocate to high risk areas. (3) When these resources are to be deployed — whether at an interim audit stage or at key cut-off dates. (4) How such resources are managed, directed and supervised — team briefing आणि debriefing बैठका कधी अपेक्षित आहेत, engagement partner आणि manager यांचे reviews कसे होणार, आणि whether to complete engagement quality control reviews. परीक्षक याला 'marshalling his human resources' अशा शब्दांत विचारतो; चार मुद्द्यांचे उत्तर तेच राहते.

Audit plan, आणि तो strategy पेक्षा वेगळा कशाने ठरतो. हाच तो फरक आहे ज्यावर परीक्षक पुन्हा पुन्हा येतो. Audit plan हा overall audit strategy पेक्षा अधिक तपशीलवार असतो आणि strategy ची अंमलबजावणी कशी करायची हे तो सांगतो. Auditor ने असा audit plan तयार केला पाहिजे ज्यात पुढील गोष्टींचे वर्णन असेल: (1) नियोजित risk assessment procedures चे nature, timing आणि extent, जे SA 315, 'Identifying and Assessing the Risks of Material Misstatement through Understanding the Entity and Its Environment' नुसार ठरतात; (2) assertion level वरील नियोजित further audit procedures चे nature, timing आणि extent, जे SA 330, 'The Auditor's Responses to Assessed Risks' नुसार ठरतात; आणि (3) engagement हे SAs चे पालन करते याची खात्री करण्यासाठी करावयाची इतर नियोजित audit procedures. अंग (2) मध्ये, nature म्हणजे procedure चा प्रकार कोणता (inspection, observation, confirmation, inquiry), timing म्हणजे ते केव्हा केले जाते (interim टप्प्यावर की year-end ला), आणि extent म्हणजे sample size व coverage लक्षात घेऊन किती काम केले जाते. **Planning is not sequential, and the example is printed.** Auditor च्या risk assessment procedures चे planning audit प्रक्रियेच्या सुरुवातीला होते, पण विशिष्ट further audit procedures चे nature, timing आणि extent ठरवणे त्या risk assessment procedures च्या निष्कर्षावर अवलंबून असते. काही classes of transactions, account balances आणि disclosures साठी उरलेली सर्व further audit procedures ठरवण्याआधीच auditor त्यांच्यासाठीच्या further audit procedures ची अंमलबजावणी सुरूही करू शकतो. म्हणून audit plan **over the course of the audit** विकसित होत जातो; तो एकदाच लिहून गोठवला जात नाही.

Overall audit plan तयार करताना विचारात घ्यावयाचे घटक — सोळा मुद्द्यांची यादी, प्रश्न त्याच स्वरूपात विचारला जातो तेव्हा. **Terms of engagement and any statutory responsibilities; nature and timing of reports or other communication; applicable legal or statutory requirements;** client ने स्वीकारलेली accounting policies आणि त्यांत झालेले बदल; **effect of new accounting or auditing pronouncements; identification of significant audit areas; setting of materiality levels;** विशेष लक्ष देण्याची गरज असलेल्या परिस्थिती, जसे material error किंवा fraud ची शक्यता आणि ज्यांच्यात directors किंवा substantial owners यांचे हितसंबंध आहेत अशा पक्षांचा सहभाग; accounting system आणि internal control यांवर ठेवावयाच्या विश्वासाचे प्रमाण; **possible rotation of emphasis on specific audit areas; nature and extent of audit evidence to be obtained;** internal auditors चे काम आणि त्यांच्या सहभागाचा विस्तार; subsidiaries किंवा branches च्या audit मध्ये इतर auditors चा सहभाग; **involvement of experts;** लागू असेल तेथे joint auditors मध्ये कामाचे वाटप; आणि **establishing and coordinating staffing requirements.**

दोन चर्चांचे प्रश्न जोडीने येतात, आणि त्यांची उत्तरे परस्परविरोधी दिशेने जातात. **with the engagement team** चर्चा आवश्यक आहे: engagement partner आणि engagement team चे इतर प्रमुख सदस्य यांनी audit च्या

planning मध्ये सहभागी व्हावे, ज्यात engagement team members मधील चर्चेचे नियोजन व त्यात सहभाग येतो, कारण त्यांचा अनुभव आणि अंतर्दृष्टी planning प्रक्रियेची परिणामकारकता व कार्यक्षमता वाढवते. **with management** चर्चा करण्यास मुभा आहे पण ती जपून: audit engagement चे संचालन व व्यवस्थापन सुलभ व्हावे यासाठी auditor entity च्या management शी planning च्या काही घटकांवर चर्चा करण्याचे ठरवू शकतो, पण overall audit strategy किंवा audit plan मधील बाबींवर चर्चा करताना काळजी घ्यावी लागते, नाहीतर audit ची परिणामकारकता धोक्यात येते — म्हणजे procedures ची **unpredictability** नष्ट होता कामा नये.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 1 प्रश्न

- Overall audit strategy च्या पाच हालचाली आधी यादी म्हणून पाठ करा, मग त्यांतील एखादी तपशिलात शिका. या प्रकरणातील जवळजवळ प्रत्येक प्रश्न एका हालचालीचा विस्तार आहे, आणि बऱ्याचदा यादीच संपूर्ण उत्तर असते.

TQ 2.1 • PYQ 2018-May [4] (a) • 5M • Pg 50

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 7 प्रश्न

- प्रश्नात 'overall audit strategy' असे नाव आले की फक्त पाच हालचालींमधून उत्तर द्या; 'audit plan' असे नाव आले की फक्त तीन वर्णनांमधून उत्तर द्या आणि SA 315 व SA 330 चा उल्लेख करा. या दोन्हीची सरमिसळ हीच या प्रकरणातील सर्वात महागडी चूक आहे.

TQ 2.2 • PYQ 2019-May [2] (d) • 4M • Pg 51

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 2.4 • RTP 2022-May [4] (a) • Pg 52

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 2.5 • RTP 2023-May [5] • Pg 53

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 2.7 • RTP 2023-Nov [4] (b) • Pg 55

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 2.8 • PYQ 2025-May [6] (c) • 4M • Pg 56

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 2.2 • PYQ 2024-Sep [4] (a) • 4M • Pg 59

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 2.3 • PYQ 2026-Jan [5] (c) • 4M • Pg 60

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 3 प्रश्न

- Working paper किंवा वेळापत्रकाच्या scenario मध्ये, तो कागद strategy ची कोणती हालचाल दाखवतो हे ओळखा — सहसा reporting objectives किंवा resources — मग त्या हालचालीची यादी विस्ताराने द्या, मग त्याचा auditor ला कसा उपयोग झाला ते सांगा.

TQ 2.6 · RTP 2023-Nov [4] (a) · 3M · Pg 55	LEVEL II Application	Easy
TQ 2.3 · PYQ 2019-Nov [2] (b) · 4M · Pg 51	LEVEL II Application	Medium
CSQ 2.1 · MTP 2024-Jul [1] (a) {C} · 5M · Pg 57	LEVEL II Application	Medium

विषय 3: Audit Strategy आणि Audit Plan यांच्यातील संबंध [Relationship Between - Audit Strategy and Audit Plan]

L2P5-C2-T03

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 2, Audit Strategy, Audit Planning and Audit Programme — audit strategy आणि audit plan यांच्यातील संबंध.

NOTES

संबंधाचे सहा मुद्दे, आणि तेच संपूर्ण उत्तर आहे. (1) Audit strategy आणि audit plan परस्परसंबंधित आहेत आणि एकमेकांना पूरक आहेत. (2) Audit strategy audit ची व्यापक दिशा ठरवते, तर audit plan त्या strategy चे तपशीलवार कृतीयोग्य टप्प्यांत रूपांतर करतो. (3) Audit strategy एकूण दिशा देते, तर audit plan मध्ये ती strategy राबवण्यासाठी लागणारे तपशीलवार टप्पे असतात. (4) Audit plan हा मूलतः audit strategy चा विस्तार आहे — strategy एकदा ठरली की ती audit plan च्या विकासाला दिशा देते. (5) Resources चे वाटप, audit work ची वेळ, risk assessment बाबतचा audit team चा दृष्टिकोन आणि कोणत्या क्षेत्रांवर भर द्यायचा याची निवड — या निर्णयांना strategy दिशा देते. (6) Engagement partner हे पाहतो की team ला हा संबंध समजला आहे, म्हणजे engagement दरम्यान risks आणि परिस्थिती बदलली तरी त्यांना प्रतिसाद देत audit परिणामकारक व कार्यक्षमपणे पार पाडता येईल.

दोन्ही व्याख्या शेजारी ठेवा, कारण परीक्षक साम्य नव्हे तर फरक तपासतो. Overall audit strategy audit ची scope, timing आणि direction ठरवते आणि audit plan च्या विकासाला दिशा देते. Audit plan हा overall audit strategy पेक्षा अधिक तपशीलवार असतो आणि strategy ची अंमलबजावणी कशी करायची हे सांगतो, ज्यात engagement team members ने करावयाच्या audit procedures चे nature, timing आणि extent येते. Strategy म्हणजे दिशा; plan म्हणजे अंमलबजावणी.

संबंधाची सुरुवात scope पासून होते, म्हणून scope ची वैशिष्ट्ये याही विषयाखाली विचारली जातात. Auditor ने engagement ची scope ओळखणे महत्वाचे आहे — नीट ओळखलेली scope च असू शकते जिच्यावर भक्कम audit strategy उभी राहते. ती वैशिष्ट्ये म्हणजे **the applicable financial reporting framework**, audit करावयाच्या business segments चे स्वरूप, ज्यात विशेष ज्ञानाची गरज येते, **industry-specific reporting requirements required by industry regulators**, आणि **the expected use of audit evidence obtained in previous audits**. financial services सह अनेक segments मध्ये असलेली आणि एका financial regulator च्या reporting requirements ना बांधील असलेली company यांतील दुसऱ्या व तिसऱ्या वैशिष्ट्याला थेट लागू होते. नेहमीचे चुकीचे उत्तर म्हणजे strategy आधी आणि plan नंतर एवढेच सांगून थांबणे. क्रम बरोबर आहे, पण तो

सहांपैकी फक्त चौथा मुद्दा आहे. संबंध दुहेरी आणि सतत चालणारा आहे: strategy plan ला दिशा देते, आणि risks व परिस्थिती बदलतील तसे **both are updated and changed as necessary during the audit**. Strategy कडून plan कडे एकदाच हस्तांतरण होते असे वर्णन करणारे उत्तर engagement partner ला समजावून सांगायचा असलेला प्रतिसादशीलतेचा मुद्दा चुकवते.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 2 प्रश्न

- प्रत्येकाची एका ओळीतील व्याख्या देऊन सुरुवात करा — strategy scope, timing आणि direction ठरवते; plan अधिक तपशीलवार असतो आणि strategy कशी राबवायची ते सांगतो — आणि मग संबंधाचे मुद्दे द्या. व्याख्या उत्तराची चौकट बांधतात आणि स्वतःचे marks मिळवतात.

TQ 3.1 • PYQ 2024-Sep [2] (d) • 3M • Pg 61

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 3.2 • MTP 2025-Dec S2 [1] (c) • DESC • 4M • Pg 62

LEVEL I
Understanding

Medium

विषय 4: Overall Audit Strategy आणि Audit Plan - Auditor ची जबाबदारी [Overall Audit Strategy and Audit Plan - The Auditor's Responsibility]

L2P5-C2-T04

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 2, Audit Strategy, Audit Planning and Audit Programme — overall audit strategy आणि audit plan, आणि त्यांबाबत auditor ची जबाबदारी.

NOTES

संकल्पना, Standard च्या स्वतःच्या शब्दांत: SA 300, 'Planning an Audit of Financial Statements'

अंतर्गत, auditor ने असा overall audit strategy ठरवला पाहिजे जो audit ची scope, timing आणि direction ठरवतो आणि audit plan च्या विकासाला दिशा देतो. या विषयावरील प्रत्येक उत्तर याच वाक्याने सुरू करा, मग प्रश्नाने मागितलेले अंग द्या.

Audit strategy ठरवताना विचारात घ्यावयाचे घटक — चार हालचाली, इथे त्यांच्या स्वतःच्या उदाहरणांसह. **Identify the characteristics of the engagement that define its scope** — financial reporting framework, industry-specific reporting requirements, components ची ठिकाणे, आणि internal auditors चे काम उपलब्ध आहे का. Audit चे timing आणि आवश्यक communications चे स्वरूप ठरवण्यासाठी engagement ची reporting objectives निश्चित करा — interim आणि final reporting च्या अंतिम मुदती, आणि management व those charged with governance यांच्याशी चर्चाची वेळ. Auditor च्या professional judgement नुसार engagement team च्या प्रयत्नांना दिशा देण्यात महत्त्वाचे ठरणारे घटक विचारात घ्या — materiality ठरवणे, risk of material misstatement अधिक असलेल्या क्षेत्रांची प्राथमिक ओळख, आणि material components व account balances ची प्राथमिक ओळख. **Consider the results of preliminary engagement activities**, आणि लागू असेल तेथे त्याच entity साठीच्या इतर engagements मधील ज्ञान relevant आहे का हे पाहा; and

ascertain the nature, timing and extent of the resources necessary.

Engagement team च्या प्रयत्नांना दिशा देण्यात महत्त्वाचे ठरणारे घटक — चार उदाहरणे, आणि या विषयातील हेच अंग सर्वाधिक वेळा विचारले जाते. (a) **Volume of transactions**, ज्यावरून प्रत्येक transaction स्वतंत्रपणे तपासण्यापेक्षा auditor ने **rely on internal control** करणे अधिक कार्यक्षम ठरते का हे ठरू शकते. (b) **Significant industry developments**, जसे **changes in industry regulations and new reporting requirements**. (c) **Significant changes in the financial reporting framework**, जसे **changes in accounting standards**. (d) **Other significant relevant developments**, जसे **changes in the legal environment affecting the entity**. चौकट ठरवणारे वाक्य असे की auditor ने engagement team चे प्रयत्न त्याच्या professional judgement नुसार महत्त्वाच्या असलेल्या बाबींकडे वळवले पाहिजेत, आणि material classes of transactions, account balances व disclosures ची प्राथमिक ओळख overall audit strategy ठरवण्यात मदत करते.

Strategy ठरवते त्या चार resource बाबी, 'subject to completion of the auditor's risk assessment procedures'. (i) **The resources to deploy for specific audit areas** — high-risk areas साठी अनुभवी team members, विशेष inventory चे valuation किंवा long-term contract accounting यांसारख्या गुंतागुंतीच्या बाबींसाठी experts. (ii) **The amount of resources to allocate** — मोठ्या warehouses मधील inventory counts चे निरीक्षण करणाऱ्या team members ची संख्या, अनेक ठिकाणे असतील तेथे इतर auditors च्या कामाच्या review चा विस्तार, high-risk areas साठी **audit budget in hours**. (iii) **When these resources are to be deployed** — interim audit stage ला की year-end and key cut-off dates ला. (iv) **How such resources are managed, directed and supervised** — team briefing and debriefing meetings, how engagement partner and manager reviews will take place, on-site or off-site, आणि whether an engagement quality control review is required.

Reporting objectives, याही विषयासाठी पुन्हा मांडलेली कारण ती इथेही विचारली जातात. **The entity's timetable for reporting**; management सोबत audit work चे nature, timing आणि extent यांवर चर्चा करण्यासाठी बैठका आयोजित करणे; auditor's report सह जारी करावयाच्या reports चे अपेक्षित प्रकार व वेळ यांबाबत management शी चर्चा; संपूर्ण audit work च्या स्थितीबाबत अपेक्षित communications बाबत management शी चर्चा; आणि engagement team members यांच्यातील communications चे अपेक्षित स्वरूप व वेळ, ज्यात team बैठका आणि केलेल्या कामाचे review येते.

या विषयातील सापळा म्हणजे strategy चा प्रश्न audit plan ने उत्तरणे. जिथे scenario मध्ये अनेक ठिकाणे, तांत्रिकदृष्ट्या गुंतागुंतीची क्षेत्रे, resources ची तैनाती, विविध ठिकाणी वेळेचे नियोजन आणि supervision व review येते, तिथे प्रश्न **overall audit strategy** आणि चार resource बाबींबद्दल आहे — SA 315 अंतर्गत येणाऱ्या risk assessment procedures किंवा SA 330 अंतर्गत येणाऱ्या further audit procedures बदल नाही, कारण त्या audit plan मध्ये मोडतात. उत्तराचा शेवट असा करा की strategy मुळे योग्य व्यक्ती, योग्य संख्येने, योग्य वेळी तैनात होतात आणि त्यांना योग्य दिशा व supervision मिळते, विशेषतः जास्त audit risk असलेल्या क्षेत्रांत.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 1 प्रश्न

- Overall audit strategy ची व्याख्या करणाऱ्या SA 300 च्या वाक्याने सुरुवात करा. मग विचारलेले अंग क्रमांकित यादीच्या स्वरूपात द्या; इथल्या याद्या छोट्या आहेत आणि marks मुद्द्यांच्या संख्येनुसार मिळतात.

TQ 4.2 • PYQ 2026-Sep [6] (c) • 4M • Pg 64

LEVEL I
Remembering**Medium****Understanding** ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 1 प्रश्न

- प्रश्नात 'directing the engagement team's efforts' असे असेल तर चारही उदाहरणे द्या — volume of transactions, industry developments, financial reporting framework मधील बदल, आणि कायद्यातील बदलांसारखे इतर developments. त्याऐवजी resources ची यादी देऊ नका.

TQ 4.1 • PYQ 2026-May [6] (Or) (c) • 4M • Pg 63

LEVEL I
Understanding**Medium****Application** Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 3 प्रश्न

- Scenario मधील कोणते तथ्य कोणत्या घटकाला लागू होते ते आधी नावानिशी सांगा — नव्या product line मध्ये विस्तार, अनेक manufacturing units, कडक reporting वेळापत्रक — आणि मग तो घटक विस्ताराने मांडा. शेवटी strategy मुळे auditor ला काय करता येते ते सांगा.

CSQ 4.1 • PYQ 2024-May [2] (d) • 3M • Pg 65

LEVEL II
Application**Easy**

CSQ 4.2 • MTP 2026-Mar S1 [4] (a) • 5M • Pg 65

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 4.3 • MTP 2026-Apr S2 [4] (a) • 5M • Pg 67

LEVEL II
Application**Medium****विषय 5: Audit चालू असताना नियोजनाच्या निर्णयांत होणारे बदल [Changes to Planning Decisions During the Course of Audit]**

L2P5-C2-T05

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 2, Audit Strategy, Audit Planning and Audit Programme — audit चालू असताना planning च्या निर्णयांत होणारे बदल.

NOTES

Planning केव्हा सुरू होते आणि केव्हा संपते. Planning हा audit चा एक सुटा टप्पा नसून ती एक सलग आणि पुनरावृत्त होणारी प्रक्रिया आहे, जी मागील audit पूर्ण झाल्यानंतर लगेचच सुरू होते आणि चालू audit engagement पूर्ण होईपर्यंत चालू राहते. लागू करून: गेल्या वर्षीचा audit report जूनमध्ये जारी झाला असेल तर चालू वर्षाच्या audit चे planning commenced right after the completion of the preceding audit in June आणि

continues until the current year's audit is completed. आधी सर्वसाधारण नियम द्या, मग scenario मधील तारखा.

बदलांचा नियम: audit दरम्यान गरजेनुसार auditor ने overall audit strategy आणि audit plan अद्ययावत करून त्यांत बदल केले पाहिजेत. लक्षात ठेवा की दोन्ही documents बदलतात — फक्त plan नाही.

बदलाची तीन कारणे, याच नावाने. Unexpected events, changes in conditions, किंवा **the audit evidence obtained from the results of audit procedures.** त्यामुळे auditor ला overall audit strategy आणि audit plan यांत, आणि पर्यायाने assessed risks च्या फेरविचारावर आधारित नियोजित further audit procedures च्या nature, timing व extent मध्ये बदल करावा लागू शकतो.

हे केव्हा घडते, कसोटीच्या स्वरूपात: जेव्हा auditor ला अशी माहिती मिळते जी त्याने audit procedures चे planning केले तेव्हा उपलब्ध असलेल्या माहितीपेक्षा लक्षणीयरीत्या वेगळी असते. छापलेले उदाहरण असे की detailed checking मधून मिळालेला audit evidence हा internal controls च्या testing मधून मिळालेल्या audit evidence च्या विरोधात जाऊ शकतो — ते पाठ करा, कारण परीक्षक उदाहरण विचारतो.

नेहमीचे चुकीचे उत्तर म्हणजे plan एकदा मंजूर झाला की तो ठरलेला असतो. तसे नाही; पण auditor तो गुपचूपही बदलत नाही. Strategy किंवा plan मधील significant बदल **and the reasons for them** documentation च्या विषयाखाली **documented** केले पाहिजेत. दोन्ही विषय जोडून घ्या: बदल करण्यास मुभा आहे, बदलाचे समर्थन फेरविचारित assessed risks नी झाले पाहिजे, आणि बदलाची नोंद झाली पाहिजे.

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 1 प्रश्न

- होय, auditor planning चे निर्णय बदलू शकतो असे सांगा, मग तीन कारणे द्या, मग लक्षणीयरीत्या वेगळ्या माहितीची कसोटी द्या, मग detailed checking हे controls च्या testing च्या विरोधात जाण्याचे उदाहरण द्या. चार टप्पे, चार marks.

TQ 5.1 • MTP 2025-Jul S1 [1] (b) • 5M • Pg 68

LEVEL II
Application

Medium

विषय 6: Engagement Team च्या सदस्यांच्या कामाचे नियोजन, देखरेख आणि आढावा [Planning Supervision and Review of Work of Engagement Team Members]

L2P5-C2-T06

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 2, Audit Strategy, Audit Planning and Audit Programme — engagement team members च्या कामाचे direction, supervision आणि review यांचे planning.

NOTES

नियम एका ओळीत: auditor ने engagement team members च्या direction आणि supervision चे व त्यांच्या कामाच्या review चे nature, timing आणि extent ठरवले पाहिजे. हे **before commencing the audit and throughout its course** ठरवले जाते, शेवटी नाही.

ते कशानुसार बदलते ते चार घटक, आणि तेच marks आहेत. (1) The size and complexity of the entity. (2) The area of the audit. (3) Assessed risks of material misstatement. (4) Audit work करणाऱ्या team members ची वैयक्तिक क्षमता आणि competence. कोणताही घटक विस्ताराने मांडण्याआधी चारही नावे सांगा.

तिसऱ्या घटकावरची छापलेली पुरवणी, जिचा स्वतःचा एक mark आहे: audit च्या एखाद्या क्षेत्रासाठी assessed risk of material misstatement वाढला की साधारणपणे engagement team members च्या direction व supervision चा विस्तार व तत्परता तेवढीच वाढवावी लागते, आणि त्यांच्या कामाचे अधिक तपशीलवार review करावे लागते.

चौथा घटक प्रत्यक्षात कसा चालतो — inventory obsolescence चे उदाहरण. Production process मधील एखाद्या अडचणीमुळे एका significant class of transactions मध्ये inventory obsolescence बाबत शंका निर्माण झाली आणि team ने additional tests of details आवश्यक आहेत असा निष्कर्ष काढला, तर senior obsolescence साठीच्या provision बाबत management सोबतच्या चर्चात सहभागी होईल आणि पुष्टी देणारी कागदपत्रे तपासेल — फक्त file वरचा memo वाचून थांबणार नाही — आणि ही procedures काम चालू असतानाच पूर्ण व्हावीत, नंतरच्या review स्वरूपात नव्हे. Senior ने किती सहभाग घ्यावा हे क्षेत्राची गुंतागुंत आणि team चा अनुभव लक्षात घेऊन judgement नेच ठरते.

हा विषय बहुधा plan बदलाच्या विषयासोबत विचारला जातो, म्हणून दोन्ही सोबत ठेवा. प्रश्नाचा दुसरा भाग विचारतो की procedures चे planning केले तेव्हा उपलब्ध असलेल्या माहितीपेक्षा लक्षणीयरीत्या वेगळी माहिती मिळाल्यावर auditor ने काय करावे: तिने revise and modify the overall audit strategy and the audit plan as necessary केले पाहिजे, आणि त्यानुसार risks च्या फेरमूल्यमापनावर आधारित नियोजित further audit procedures चे nature, timing व extent बदलले पाहिजेत.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 1 प्रश्न

- प्रश्न factors that make direction, supervision and review vary असा आहे — म्हणून प्रत्येक मुद्दा एक घटक असला पाहिजे, supervision चे वर्णन नव्हे.
- Entity ची size आणि complexity, audit चे क्षेत्र, assessed risks, आणि team members ची वैयक्तिक क्षमता — हे सर्व मांडा.

TQ 6.1 · MTP 2020-May [2] (c) · 4M · Pg 69

LEVEL I
Understanding

Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे · 1 प्रश्न

- तथ्यांत बदललेल्या business वर गेल्या वर्षीचाच plan पुन्हा वापरा असे सांगितलेले team दिसते. Say what has changed first, मग त्यासोबत plan का बदलला पाहिजे ते सांगा.
- Review आणि supervision ची आवश्यकता स्पष्टपणे आणा — manager ची सूचना ही planning इतकीच supervision ची चूक आहे.

CSQ 6.1 · PYQ 2025-Sep [5] (a) · 5M · Pg 70

LEVEL II
Analysis

Medium

विषय 7: Documentation

L2P5-C2-T07

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 2, Audit Strategy, Audit Planning and Audit Programme — audit strategy, audit plan आणि त्यांतील बदल यांचे documentation.

NOTES

नियम एका ओळीत — auditor ने तीन गोष्टींचे documentation केले पाहिजे: (a) the overall audit strategy; (b) the audit plan; आणि (c) audit engagement दरम्यान overall audit strategy किंवा audit plan मध्ये केलेले significant बदल आणि त्या बदलांची कारणे. तीनपेक्षा कमी सांगणारे उत्तर पहिल्याच वाक्यात marks गमावते.

Overall audit strategy चे documentation म्हणजे काय, आणि का. Audit चे नीट planning करण्यासाठी आणि engagement team ला significant बाबी कळवण्यासाठी आवश्यक ठरलेल्या प्रमुख निर्णयांची ती नोंद असते. त्याचे स्वरूप उदाहरणादाखल दिले आहे: auditor audit ची एकूण scope, timing आणि conduct यांबाबतचे प्रमुख निर्णय असलेल्या memorandum च्या स्वरूपात overall audit strategy चा सारांश देऊ शकतो.

Audit plan च्या documentation मध्ये काय असते, आणि ते कोणती दोन कामे करते. Assessed risks ना प्रतिसाद म्हणून assertion level वर नियोजित risk assessment procedures आणि further audit procedures यांच्या nature, timing व extent ची ती नोंद असते. शिवाय, audit procedures चे नीट planning झाले होते आणि ती पार पाडण्यापूर्वी त्यांचे review व मंजूरी होऊ शकते याचीही ती नोंद असते — प्रश्नाचा रोख बहुधा याच दुसऱ्या कामावर असतो. **tools** सुद्धा छापलेली आहेत: auditor standard audit programmes आणि/किंवा audit completion checklists वापरू शकतो, त्या engagement च्या विशिष्ट परिस्थितीनुसार बेतून घेऊन.

Significant बदलांच्या नोंदीने काय केले पाहिजे — तीन गोष्टी. ती explains why the significant changes were made; ती the overall strategy and audit plan finally adopted for the audit नोंदवते; आणि audit दरम्यान झालेल्या significant बदलांना दिलेला योग्य प्रतिसाद ती दाखवते, ज्यात **resulting changes to the planned nature, timing and extent of audit procedures** येतात. Scenario मध्ये inventory valuation मध्ये सापडलेला material misstatement आणि scope रुंदावणारे अनपेक्षित acquisition दिलेले असेल, तर नेमके तेच बदल कारणांसह नोंदवले गेले पाहिजेत.

Planning च्या टप्प्यातील ज्या क्रिया auditor च्या documentation चा भाग बनतात — छापलेली यादी. (1) **A summary of discussions with the entity's key decision makers;** (2) **documentation of audit committee pre-approval of services, where required;** (3) **audit documentation access letters;** (4) आमच्या services ची scope किंवा scope मधील बदल यांबाबत management किंवा those charged with governance यांच्याशी झालेली इतर communications किंवा करार; (5) **the auditor's report on the entity's financial statements;** आणि (6) engagement agreement मध्ये नमूद केलेले इतर reports, उदा. debt

covenant compliance letter.

सापळा असा की 'documentation' चे उत्तर working papers च्या व्याख्येने दिले जाते. या प्रकरणातील प्रश्न मर्यादित आहे: **in relation to audit planning** कशाचे documentation होते एवढेच तो विचारतो. तीन बाबी, मग प्रत्येकाचा मजकूर व हेतू, मग बदलांसाठीची कारणांची अट — एवढेच उत्तर द्या. सर्वसाधारण SA 230 कडे वळू नका — इथे यापलीकडे काहीही छापलेले नाही.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 2 प्रश्न

- तिन्हीपैकी प्रत्येकासाठी ते काय नोंदवते आणि कोणता हेतू साधते ते सांगा. Audit plan च्या documentation चा 'reviewed and approved prior to their performance' हा हेतू स्वतंत्र mark आहे.

TQ 7.2 • RTP 2022-Nov [4] (b) • Pg 73

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 7.1 • PYQ 2025-Jan [5] (a) • 5M • Pg 74

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 1 प्रश्न

- Scenario मध्ये auditor ने documentation केले नाही असे म्हटले असेल, तर काय काय documented व्हायला हवे होते ते मुद्देनिहाय स्पष्ट सांगा, आणि बदलाची नोंद का महत्त्वाची आहे ते सांगा — ती बदल का केला हे स्पष्ट करते आणि प्रतिसाद योग्य होता हे दाखवते.

TQ 7.1 • PYQ 2021-Jul [2] (a) • 4M • Pg 72

LEVEL II
Application

Medium

विषय 8: Audit Programme

L2P5-C2-T08

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 2, Audit Strategy, Audit Planning and Audit Programme — audit programme, त्याची रचना, फायदे, तोटे आणि नियतकालिक review.

NOTES

Audit programme म्हणजे काय: sufficient appropriate audit evidence मिळवण्यासाठी financial statements वर लावल्या जाणाऱ्या verification procedures ची तपशीलवार योजना. Audit programme चे स्वरूप आणि विस्तार प्रत्यक्षात चालू असलेल्या internal control system वर बऱ्याच अंशी अवलंबून असतो, म्हणूनच internal control systems आणि त्यांचे प्रत्यक्ष कामकाज यांची समाधानकारक समज आल्यावरच auditor संपूर्ण audit programme आखू शकतो. Internal control ची समज आधी का यावी लागते — तीन कारणे, मग procedures वरचा परिणाम. कारणे: त्यामुळे **avoids an unwieldy programme**, ज्यात entries आणि vouchers च्या गर्दीत audit चा उद्देशच हरवतो; त्यातून **the system from its actual operation** वेगळी दिसते,

कारण system बसवल्यानंतर management अनेकदा तिच्या पालनाची खात्री करत नाही व system अंशतःच चालते, आणि हे लक्षात न आल्यास **can seriously mislead the auditor**; आणि **an early review enables better planning**, ज्यामुळे auditor अधिक नेमका programme आखू शकतो व उणिवा management च्या निदर्शनास आणू शकतो. परिणाम: **weak controls lead to extended procedures** — उदा. wages वरचे controls कमकुवत असतील आणि बनावट कामगारांचा धोका असेल, तर programme मध्ये **observation of wage distribution to identify workers who do not collect wages** येऊ शकते; **strong controls allow reduced procedures** — trade receivables वरचे controls भक्कम असतील तर **balance confirmations can be obtained at any time near the year-end**, तर ते कमकुवत असतील तर **confirmations must be obtained exactly at year-end with wider coverage**.

Programme च्या रचनेचे सात मुद्दे. या प्रकरणातील सर्वाधिक वेळा विचारली जाणारी यादी हीच आहे — क्रमाने पाठ करा. (1) **Stay within the scope and limitation of the assignment**, म्हणजे असंबद्ध बाबींवर वेळ वाया जात नाही. (2) Audit plan राबवण्यासाठी लागणारी सर्व procedures मांडणारा लेखी audit programme तयार करा. (3) वाजवीपणे उपलब्ध असलेला evidence ठरवा आणि आवश्यक समाधान मिळवण्यासाठीचा सर्वोत्तम evidence ओळखा — सर्वोत्तम evidence कोणता हा **professional judgement and experience** चा विषय आहे. (4) विशिष्ट परिस्थितीत verification चा उद्देश साधण्यास उपयुक्त असतील तेवढेच steps आणि procedures लावा. (5) प्रत्येक क्षेत्रासाठी audit objectives आणि assistants ना सूचनांचा संच म्हणून पुरेसा तपशील द्या, ज्यामुळे कामाच्या योग्य अंमलबजावणीवर नियंत्रण ठेवता येते. (6) **Consider all possibilities of error** — fraud, चूक किंवा वगळणूक यांतून आलेला असो. (7) **Co-ordinate the procedures to be applied to related items**, म्हणजे एका audit step चा दुसऱ्याशी असलेला परस्परसंबंध निश्चित होतो आणि कोणतेही क्षेत्र सुटत नाही.

एकच programme प्रत्येक business ला चालत नाही — case scenarios ना हाच निष्कर्ष हवा असतो. Businesses चे स्वरूप, आकार व रचना वेगवेगळी असते; एका business ला योग्य ठरणारे काम दुसऱ्याला योग्य ठरेलच असे नाही; internal controls ची कार्यक्षमता व कामकाज आणि auditor ने द्यावयाच्या सेवेचे नेमके स्वरूप हे आणखी घटक assignment नुसार बदलतात. अशा विविधतेमुळे सर्व businesses ना सर्व परिस्थितीत लागू होणारा एकच audit programme तयार करणे व्यवहार्य नाही. म्हणून एका engagement partner ने दुसऱ्याला वेगळ्या client साठी आपला programme देऊ केला, तर उत्तर असे की दुसरा partner **correct to insist on a different audit programme** आहे. Auditor ने आधी **a minimum essential work programme, which may be termed a standard programme** आखावा, आणि मग अनुभव येईल तसा तो बदलून सुरुवातीला सुटलेल्या परिस्थिती त्यात घ्याव्यात व निःसंशयपणे अनावश्यक किंवा असंबद्ध ठरलेले काम वगळावे; आणि assistant ला दिलेल्या programme पलीकडे मोकळ्या मनाने पाहण्यास आणि **to note and report significant matters to his seniors or the partners** प्रोत्साहन द्यावे.

Audit programme चे आठ फायदे. (a) Audit करणाऱ्या assistant ला साधारणपणे करावयाच्या कामाच्या संपूर्ण व स्पष्ट सूचना तो देतो. (b) विशेषतः मोठ्या audits साठी करावयाच्या कामाचे एकूण चित्र देण्यासाठी तो आवश्यक आहे. (c) काम विचारपूर्वक आखलेले, निश्चित केलेले व विभागलेले असेल तर क्षमतेनुसार कामांसाठी assistants ची निवड सोपी होते. (d) लेखी व पूर्वनिर्धारित programme नसेल तर काम **'mental' plan** वर चालते, आणि **danger of ignoring or overlooking certain books and records** असतो; नीट आखलेल्या programme खाली हा धोका बराच कमी होतो. (e) Assistants programme वर सही करून स्वतः केलेल्या कामाची जबाबदारी

स्वीकारतात, आणि काम कोणत्या assistant चे आहे हे मागे जाऊन शोधता येते. (f) Assistants नी सुरू केलेली audit programmes तपासून principal हाती असलेल्या विविध audits ची प्रगती नियंत्रित करू शकतो. (g) **It serves as a guide for audits to be carried out in the succeeding year.** (h) नीट तयार केलेला audit programme auditor वर निष्काळजीपणाचा आरोप झाल्यास evidence म्हणून उपयोगी पडतो, आणि **he exercised reasonable skill and care** हे सिद्ध करण्यात त्याचे मोठे मूल्य असू शकते.

चार तोटे आणि प्रत्येक कसा दूर होतो. (1) **The work may become mechanical** — काही भाग **without any understanding of the object of such parts in the whole audit scheme** पार पाडले जाऊ शकतात. (2) **The programme tends to become rigid and inflexible**, ठरलेल्या चाकोरीने जात राहतो: business चे कामकाज किंवा चालवण्याची पद्धत बदलते तरी जुनाच programme चालू राहतो, आणि staff किंवा internal control मधील बदलांमुळे वेगळ्या ठिकाणी खबरदारी घ्यावी लागते. (3) **Inefficient assistants may take shelter behind the programme**, त्यात तशी सूचना नव्हती असे सांगून उणिवांचे समर्थन करतात. (4) कठोर व ताठर programme कार्यक्षम व उद्यमशील assistants ची पुढाकार घेण्याची वृत्ती मारून टाकतो. उपाय: **imaginative supervision of the work carried on by the assistants; the auditor must have a receptive attitude as regards the assistants;** आणि assistants ना गोष्टी तटस्थपणे पाहण्यास व significant बाबी supervisor किंवा principal च्या निदर्शनास आणण्यास प्रोत्साहन द्यावे.

नियतकालिक review — या विषयातील सर्वाधिक वेळा येणारे case scenario, आणि निष्कर्ष नेहमी तोच असतो. Transactions बाबत आवश्यक ज्ञान आणि evidence मिळवण्यासाठी audit programme पुरेसा राहतो आहे का हे तपासण्यासाठी त्याचा नियतकालिक review व्हायला हवा. Programme, तसेच client चे कामकाज आणि internal control, यांचा नियतकालिक review करूनच audit programme ची उपयुक्तता टिकवता व वाढवता येते, म्हणजे त्रुटी किंवा अनावश्यक भाग काढून टाकता येतात. हे न केल्यास client च्या business policy मधील बदल नीट कळणारच नाही, आणि परिणामी audit work कालबाह्य programme च्या आधारावर चालू राहील — आणि या निष्काळजीपणामुळे संपूर्ण audit निष्काळजीपणे केला असे ठरून auditor ला कायदेशीर परिणामांना सामोरे जावे लागू शकते. ताठरपणाबाबत: principal ने programme अधिकृतपणे बदलेपर्यंत, कामावर नेमलेल्या प्रत्येक assistant ने कामाला लागू असलेल्या सूचनांनुसार तपशीलवार काम न चुकता केले पाहिजे; ताठरपणाचा आरोप **is not true provided the periodic review is undertaken** आणि assistants ना client च्या accounting कामकाजाची ठळक वैशिष्ट्ये निरखण्यास प्रोत्साहन दिले जाते. Programme अद्ययावत करण्याची आणि त्यात फेरबदल करण्याची जबाबदारी auditor ची आहे, assistants ची नाही.

Evidence, कारण तो मिळवण्यासाठीच programme अस्तित्वात आहे. Audit evidence forms the foundation for forming an opinion, आणि एखादे assertion तपासण्यासाठी सर्वोत्तम evidence कोणता हे ओळखणे मुख्यतः auditor च्या व्यावसायिक ज्ञानावर व अनुभवावर अवलंबून असते — audit programme अंतिम करण्यापूर्वीची ही auditor ची प्रमुख जबाबदारी आहे. व्यापक प्रकार असे: **documentary examination; physical examination;** management, अधिकारी व कर्मचारी यांची विधाने व स्पष्टीकरणे; **statements and explanations from third parties; arithmetical calculations performed by the auditor; evaluation of internal controls and internal checks; analysis of the inter-relationship among different accounting data; subsidiary and memorandum records; minutes;** आणि **subsequent actions taken by the client and by others.** दोन एका ओळीची उत्तरे छापलेली आहेत: **cash in hand is physical count,** आणि **investments pledged with a bank is the banker's certificate.** Programme draft करायला

सांगितले तर त्याचा format असा. वर name of concern, financial year, prepared by, reviewed by आणि approved by (प्रत्येकासोबत तारीख) लिहा, आणि serial number, nature of procedure, extent of check, basis of sample व done by यांचे स्तंभ आखा. Purchases साठी छापलेली procedures अशी: **vouch a few purchase invoices from the purchase records; trace these invoices into the account books; verify a few purchase invoices on the GST portal;** आणि माल raw material च्या stock मध्ये जमा झाला आहे याची खात्री करण्यासाठी काही purchase invoices stock records मध्ये trace करा.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 5 प्रश्न

- ताठरपणाबद्दल विचारले की दोन्ही बाजू द्या — assistant ने मंजूर programme न चुकता पाळला पाहिजे, आणि ताठरपणाचा आरोप टिकत नाही कारण principal programme चा नियतकालिक review करतो.

TQ 8.2 · PYQ 2019-May [2] (b) · 3M · Pg 76	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 8.4 · RTP 2022-Nov [5] · Pg 79	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 8.6 · MTP 2025-Mar S1 [2] (c) · 4M · Pg 80	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 8.8 · PYQ 2026-May [2] (b) · 5M · Pg 92	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 8.5 · MTP 2024-Jul [6] (c) · 4M · Pg 80	LEVEL I Understanding	Hard

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 8 प्रश्न

- पुन्हा वापरलेल्या programme च्या scenario मध्ये कसोटी क्रमाने लावा: businesses वेगवेगळी असतात आणि एकच programme सर्वाना चालत नाही; नियतकालिक review आवश्यक आहे; client मधील बदल मांडून ते कोणत्या audit areas वर परिणाम करतात ते जोडा; म्हणून जुना programme कालबाह्य आहे; आणि तो चालू ठेवणे कायदेशीर परिणामांसह निष्काळजीपणा ठरू शकते.

TQ 8.7 · MTP 2025-Aug S2 [1] (b) · 5M · Pg 81	LEVEL II Application	Medium
CSQ 8.1 · PYQ 2024-May [1] (a) {C} · 4M · Pg 83	LEVEL II Application	Medium
CSQ 8.2 · RTP 2024-May [4] · Pg 84	LEVEL II Application	Medium
CSQ 8.3 · PYQ 2024-Sep [5] (a) · 4M · Pg 85	LEVEL II Application	Medium
CSQ 8.4 · PYQ 2025-Sep [1] (a) {C} · 5M · Pg 86	LEVEL II Application	Medium
CSQ 8.5 · MTP 2026-Mar S1 [2] (c) · 4M · Pg 87	LEVEL II Application	Medium

CSQ 8.6 · MTP 2026-Apr S2 [2] (c) · 4M · Pg 89

LEVEL II
Application

Medium

TQ 8.3 · PYQ 2021-Dec [2] (b) · 4M · Pg 78

LEVEL II
Application

Hard

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे · 1 प्रश्न

- Scenario मध्ये अक्षरांनी क्रमांकित अडचणी दिल्या असतील — assistants ना procedures बाबत खात्री नाही, अनेक units च्या audit चे एकूण चित्र नाही, sign-offs नाहीत, गेल्या वर्षी mental plan — तर अक्षरानुसार उत्तर द्या, प्रत्येक अडचणीला ती दूर करणाऱ्या लेखी programme च्या फायद्याशी जोडून.

CSQ 8.7 · RTP 2026-May [10] · Pg 90

LEVEL II
Analysis

Medium

Synthesis सामग्री जोडून उत्तर रचणे · 1 प्रश्न

- विश्लेषण करावयाचे विधान असे आहे की internal control system समजून घेतल्यानंतरच programme आखता येतो. दोन्ही भाग क्रमाने घ्या: त्या समजेतून auditor ला काय मिळते, आणि मग programme त्याचे काय करतो.
- हे अवलंबित्व ठोस करा — tests चा विस्तार, आणि auditor controls वर विश्वास ठेवू शकतो की नाही, हे दोन्ही त्याच समजेतून ठरते.

TQ 8.1 · RTP 2018-Nov [9] (a) · Pg 75

LEVEL II
Synthesis

Hard

प्रकरण 3

Risk Assessment आणि Internal Control

15 विषय • 86 वर्गीकृत प्रश्न • महत्त्व: A

ICAI SKILL PROFILE या पेपरसाठी ICAI चा band: Level I 40-60% • Level II 40-60% — हे प्रकरण वाचताना वाटते **पेपरशी सुसंगत**

Level I — Comprehension & Knowledge **56.4%** 346 पैकी 195 marks

Level II — Analysis & Application **43.6%** 346 पैकी 151 marks

हे प्रकरण ICAI ने या पेपरसाठी दिलेल्या band मध्येच बसते — 56% Level I, समोर 40-60%. याची तयारी त्याच प्रमाणात करा: आधी method समजून घ्या, मग तिचा सराव करा.

विषय 1: Audit Risk

L2P5-C3-T01

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 3, Risk Assessment and Internal Control — audit risk, त्याचे components, risks of material misstatement आणि misstatement.

NOTES

व्याख्या, आणि ती एकटीच mark मिळवून देते: audit risk म्हणजे financial statements materially misstated असताना auditor अयोग्य audit opinion व्यक्त करण्याचा risk. Audit risk हे risks of material misstatement आणि detection risk यांचे function आहे. दोन गोष्टी यात **नाहीत**: (i) statements materially misstated नसताना auditor त्या misstated आहेत असे म्हणण्याचा risk — **हा risk सामान्यतः नगण्य असतो**; आणि (ii) auditor चे **business risks**, जसे litigation मुळे होणारे नुकसान, प्रतिकूल प्रसिद्धी किंवा audit शी संबंधित इतर घटना. Risks चे assessment हे त्यासाठी आवश्यक माहिती मिळवणाऱ्या audit procedures वर आणि संपूर्ण audit भर मिळालेल्या evidence वर आधारित असते, आणि **ही professional judgement ची बाब आहे, अचूक मोजमाप करता येणारी बाब नव्हे** — अपेक्षित judgement हे अशा auditor चे असते ज्याच्या **training, knowledge and experience** मुळे वाजवी judgements पर्यंत पोहोचण्याची क्षमता विकसित झाली आहे.

तीन components; त्यांपैकी फक्त एकच तुमचा आहे. Inherent risk, control risk and detection risk. Inherent risk आणि control risk हे entity चे आहेत आणि entity त्यांवर प्रभाव टाकते; auditor फक्त detection risk वर प्रभाव टाकू शकतो. Inherent risk म्हणजे एखाद्या class of transactions, account balance किंवा disclosure विषयीचे assertion, संबंधित controls विचारात घेण्यापूर्वी, स्वतंत्रपणे किंवा एकत्रितपणे material ठरू शकणाऱ्या misstatement ला बळी पडण्याची शक्यता (SA 200) — उदा. **गुंतागुंतीच्या calculations** साठी, management ला न समजणाऱ्या नव्या किंवा गुंतागुंतीच्या accounting standard साठी, तसेच **उद्योगात मोठ्या प्रमाणावर business failures** असताना किंवा **एखादे उत्पादन कालबाह्य करू शकणारे technological developments** असताना हा risk अधिक असतो. **Detection risk** म्हणजे audit risk स्वीकारार्ह

पातळीपर्यंत खाली आणण्यासाठी auditor ने केलेल्या procedures मुळे, अस्तित्वात असलेली आणि स्वतंत्रपणे किंवा इतर misstatements सोबत एकत्रितपणे material ठरू शकणारी misstatement सापडणार नाही असा risk; checking चे क्षेत्र वाढवून, मोठे samples तपासून आणि सक्षम व अनुभवी व्यक्तींना engagement team मध्ये घेऊन तो कमी केला जातो. **उलट संबंध हा pack ने दोनदा रचलेला सापळा आहे:** जिथे **risk of material misstatement उच्च असल्याचे assessed केले आहे** — उदा. gross profit ratio 14% वरून 24% वर जाणे, जे overvaluation of inventories, overstatement of revenues किंवा understatement of direct expenses कडे बोट दाखवते — तिथे **detection risk कमी ठेवावा लागतो**, जास्त नव्हे. नेहमीचे चुकीचे उत्तर याच्या उलट सांगते.

Detection risk comprises sampling risk and non-sampling risk. **Sampling risk** म्हणजे sample वर आधारित auditor चा निष्कर्ष, संपूर्ण population वर तीच audit procedure लावली असती तर निघणाऱ्या निष्कर्षपेक्षा वेगळा असण्याचा risk; यातून दोन चुकीचे निष्कर्ष निघतात — (i) controls प्रत्यक्षात आहेत त्यापेक्षा **अधिक** प्रभावी आहेत, किंवा material misstatement असताना ती **नाही** असे मानणे, ज्यामुळे **audit effectiveness वर परिणाम होतो** आणि अयोग्य opinion कडे नेण्याची शक्यता अधिक असल्याने auditor ची मुख्य चिंता हीच असते; आणि (ii) controls प्रत्यक्षात आहेत त्यापेक्षा **कमी** प्रभावी आहेत, किंवा misstatement नसताना ती आहे असे मानणे, ज्यामुळे फक्त **audit efficiency वर परिणाम होतो**. **Non-sampling risk** म्हणजे sampling risk शी संबंध नसलेल्या कोणत्याही कारणाने auditor चुकीच्या निष्कर्षावर पोहोचण्याचा risk — अयोग्य audit procedures, audit evidence चा चुकीचा अर्थ लावणे, मानवी चुका, misstatement किंवा deviation ओळखण्यात अपयश, चुकीच्या माहितीवर विसंबणे.

Risks of material misstatement दोन levels वर असतात. The overall financial statement level — असे risks जे संपूर्ण financial statements शी व्यापकपणे संबंधित असतात आणि अनेक assertions वर परिणाम करू शकतात; आणि **classes of transactions, account balances व disclosures साठीची assertion level** — sufficient appropriate audit evidence मिळवण्यासाठी आवश्यक असलेल्या **further audit procedures चे nature, timing and extent ठरवण्यासाठी** त्यांचे assessment केले जाते. SA 315, "Identifying and Assessing the Risks of Material Misstatement through Understanding the Entity and Its Environment" नुसार, internal control सह entity and its environment ची समज मिळवून, **fraud मुळे असोत की error मुळे**, दोन्ही levels वरचे हे risks ओळखणे आणि त्यांचे assessment करणे हे objective आहे.

Misstatement, आणि क्रमाने विचारली जाणारी उदाहरणे. Misstatement म्हणजे reported financial statement item ची रक्कम, classification, presentation किंवा disclosure आणि applicable financial reporting framework नुसार त्या item साठी आवश्यक असणारी रक्कम, classification, presentation किंवा disclosure यांच्यातील फरक. **Misstatements can arise from error or fraud.** उदाहरणे: **capital expenditure ची एखादी बाब revenue ला किंवा उलट टाकणे**; framework च्या requirement विरुद्ध disclosure मधील फरक; **अयोग्य accounting policies ची निवड किंवा वापर**; accounting estimate आणि framework नुसार त्याची योग्यता यांतील फरक; **खोट्या expenses ची जाणीवपूर्वक नोंद; वसूल न होणारी देणी न लिहून काढता receivables फुगवणे; inventories जास्त किंवा कमी दाखवणे.**

Risk assessment procedures — आणि त्यांची मर्यादा. Analytical procedures performed as risk assessment procedures मुळे entity चे असे पैलू समोर येऊ शकतात जे auditor ला माहीत नव्हते; त्यांत

financial आणि non-financial अशी दोन्ही माहिती वापरली जाऊ शकते (sales आणि विक्री जागेचे चौरस क्षेत्रफळ यांचा संबंध, किंवा विकल्या गेलेल्या मालाचे प्रमाण) आणि **असामान्य transactions किंवा घटना, तसेच रकमा, ratios आणि trends** ओळखण्यास, विशेषतः **risks of material misstatement due to fraud** ओळखण्यास मदत होते. पण उच्च पातळीवर एकत्रित केलेली data फक्त **ढोबळ प्राथमिक संकेत** देते, आणि risk assessment procedures स्वतःहून audit opinion साठी आधार देणारे sufficient appropriate audit evidence पुरवत नाहीत. **Inquiries** फक्त management पुरत्या नसतात: **internal audit personnel** (internal control च्या design आणि effectiveness वर केलेल्या internal audit procedures, आणि management ने findings वर प्रतिसाद दिला का), **in-house legal counsel** (litigation, कायद्यांचे पालन, fraud ची माहिती, warranties, post-sales obligations, business partners सोबतच्या व्यवस्था, contract च्या अटींचा अर्थ), **marketing or sales personnel** (marketing strategies, sales trends, ग्राहकांसोबतच्या contractual arrangements) आणि **information systems personnel** (system मधील बदल, system किंवा control चे अपयश, other information system-related risks). **SA 300, "Planning an Audit of Financial Statements"** मध्ये, risks ओळखण्याच्या आणि त्यांचे assessment करण्याच्या **आधी** काय विचारात घेतले पाहिजे ते दिले आहे: risk assessment procedures म्हणून वापरायची analytical procedures, legal and regulatory framework ची व entity च्या त्याबाबतच्या compliance ची सर्वसाधारण समज, **materiality चे निर्धारण**, experts चा सहभाग, आणि इतर risk assessment procedures पार पाडणे.

Pack वारंवार वापरणारे दोन fact patterns. Fraud risk factors: management आणि सध्याचा किंवा मागील auditor यांच्यातील ताणलेले संबंध हे accounting, auditing किंवा reporting बाबींवरील वारंवारच्या वादांतून दिसून येतात; अवास्तव वेळेच्या मर्यादांसारख्या अवाजवी मागण्या; व्यक्तींपर्यंत किंवा माहितीपर्यंत पोहोचण्यावर, अथवा those charged with governance शी संवाद साधण्यावर अयोग्य बंधने; आणि management चे दडपशाही वर्तन, विशेषतः कामाची व्याप्ती किंवा कर्मचाऱ्यांची निवड यांवर प्रभाव टाकण्याचे प्रयत्न. **Fraud ची शक्यता दाखवणाऱ्या accounting records मधील विसंगती** म्हणजे **आधाराविना किंवा अधिकाराविना असलेले balances किंवा transactions, financial results वर लक्षणीय परिणाम करणारे शेवटच्या क्षणीचे adjustments**, कर्मचाऱ्यांना त्यांच्या अधिकृत कर्तव्यांशी विसंगत अशा systems आणि records पर्यंत असलेला access दाखवणारे evidence, आणि **कथित fraud बदल auditor ला मिळालेल्या सूचना किंवा तक्रारी. Litigation and claims:** जिथे ओळखल्या गेलेल्या litigation किंवा claims बाबत auditor risk of material misstatement चे assessment करतो, तिथे त्याने letter of inquiry द्वारे entity च्या external legal counsel शी थेट संपर्क साधला पाहिजे; जर कायदा, नियम किंवा professional body ने counsel ला थेट संवाद साधण्यास **मनाई केली असेल**, तर auditor ने **alternative audit procedures पार पाडले पाहिजेत**; आणि **सर्वसाधारण चौकशीला प्रतिसाद मिळण्याची शक्यता नसेल**, तेव्हा तो **letter of specific inquiry** पाठवू शकतो, ज्यात (a) litigation आणि claims ची यादी, (b) प्रत्येकाच्या निकालाबाबतचे management चे assessment आणि खर्चासह financial implications चा अंदाज, आणि (c) त्या assessments ची वाजवीपणा confirm करण्याची व यादी अपूर्ण किंवा चुकीची असल्यास अधिक माहिती पुरवण्याची counsel ला विनंती असते.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे · 1 प्रश्न

- Audit risk, inherent risk आणि detection risk यांच्या व्याख्या शब्दशः लक्षात ठेवा. प्रत्येक व्याख्या एका ओळीचे उत्तर आहे आणि पूर्ण mark मिळवून देते, आणि परीक्षक त्या स्वतंत्र भाग म्हणून विचारतो.

TQ 1.6 · PYQ 2023-Nov [2] (b) · 4M · Pg 103

LEVEL I
Remembering**Medium****Understanding** ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 14 प्रश्न

- Components चा प्रश्न नेहमी या वाक्याने संपवा — auditor कोणत्या component वर प्रभाव टाकू शकतो आणि कोणत्या दोहोंवर टाकू शकत नाही. ते वाक्य न लिहिता तिन्ही घटकांची यादी देणारे उत्तर प्रश्नाचा मुद्दाच गमावते.
- Audit risk मध्ये काय समाविष्ट नाही असे विचारले असता, दोन्ही अपवाद द्या — नगण्य असा उलट risk आणि auditor चे business risks.

TQ 1.1 · RTP 2020-Nov [9] (a) · Pg 99

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 1.2 · RTP 2020-Nov [10] (b) · Pg 100

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 1.3 · RTP 2022-May [9] (b) · Pg 100

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 1.5 · PYQ 2023-May [2] (b) · 4M · Pg 102

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 1.8 · RTP 2024-May [5] · Pg 104

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 1.9 · MTP 2025-Jul S1 [2] (c) · 4M · Pg 105

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 1.10 · MTP 2025-Aug S2 [4] (c) · 4M · Pg 106

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 1.11 · MTP 2025-Dec S2 [1] (a) · 5M · Pg 106

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 1.12 · RTP 2026-Jan [11] · Pg 108

LEVEL I
Understanding**Medium**

CSQ 1.4 · MTP 2024-Dec S2 [5] (b) · 5M · Pg 111

LEVEL I
Understanding**Medium**

CSQ 1.5 · PYQ 2025-Sep [1] (b) {C} · 5M · Pg 113

LEVEL I
Understanding**Medium**

CSQ 1.6 · MTP 2025-Nov S1 [1] (a) · 5M · Pg 114

LEVEL I
Understanding**Medium**

CSQ 1.8 · MTP 2026-Mar S1 [1] (a) {C} · 5M · Pg 116

LEVEL I
Understanding**Medium**

CSQ 1.9 · PYQ 2026-Sep [4] (a) · 5M · Pg 118

LEVEL I
Understanding**Medium****Application** Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 4 प्रश्न

- आधी risk चे नाव द्या, Standard च्या शब्दांत त्याची व्याख्या द्या, मग तो प्रश्नातील facts शी जोडा आणि शेवटी निष्कर्ष काढा. लहान sample आणि उच्च gross profit च्या scenarios मध्ये निष्कर्षालाच mark आहे: detection risk कमी ठेवावा लागतो.

- Scenario मध्ये misstatement चे उदाहरण दिले असेल (capital expenditure revenue ला टाकणे), तेव्हा ती misstatement आहे असे सांगा, का ते सांगा, मग व्याख्या आणि विचारलेली आणखी उदाहरणे द्या.

TQ 1.4 · PYQ 2023-May [2] (a) · 4M · Pg 101	LEVEL II Application	Medium
CSQ 1.2 · MTP 2024-Jul [1] (b) {C} · 5M · Pg 109	LEVEL II Application	Medium
CSQ 1.3 · MTP 2024-Nov [1] (c) {C} · 4M · Pg 110	LEVEL II Application	Medium
CSQ 1.7 · PYQ 2026-Jan [4] (a) · 5M · Pg 115	LEVEL II Application	Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे · 2 प्रश्न

- दोन risks लागू होऊ शकत असतील, तेव्हा जो लागू होत नाही त्याचे नाव घ्या आणि का नाही ते सांगा. Sampling risk आणि non-sampling risk यांतील फरक करणे हेच marks वेगळे करते.

TQ 1.7 · PYQ 2023-Nov [4] (c) · 3M · Pg 103	LEVEL II Analysis	Medium
CSQ 1.1 · PYQ 2024-May [2] (a) · 4M · Pg 108	LEVEL II Analysis	Medium

विषय 2: Materiality

L2P5-C3-T02

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 3, Risk Assessment and Internal Control — SA 320 अंतर्गत materiality in planning and performing an audit.

NOTES

The Standard: SA 320, “Materiality in Planning and Performing an Audit” नुसार auditor ने audit करताना **materiality and its relationship with audit risk** विचारात घेतले पाहिजे. Financial reporting frameworks सामान्यतः materiality तीन विधानांत मांडतात: (1) omissions सह misstatements, स्वतंत्रपणे किंवा एकत्रितपणे, financial statements च्या आधारे users घेत असलेल्या आर्थिक निर्णयांवर प्रभाव टाकू शकतील अशी वाजवी अपेक्षा असेल, तर त्या material असतात; (2) materiality विषयीची judgements आजूबाजूच्या परिस्थितीच्या प्रकाशात केली जातात आणि misstatement चा आकार किंवा स्वरूप, अथवा दोन्ही, त्यांवर परिणाम करतात; आणि (3) ही judgements **users या गटाच्या समान financial information गरजांवर** आधारित असतात — ज्यांच्या गरजा खूप वेगळ्या असू शकतात अशा विशिष्ट वैयक्तिक users वरील संभाव्य परिणाम विचारात घेतला जात नाही.

Materiality सर्व परिस्थितींसाठी ठरवून टाकता येत नाही. एका परिस्थितीत जे material असते ते दुसऱ्या परिस्थितीत नसू शकते: लहान entity साठी ₹5,000 material असू शकतात, पण मोठ्या entity साठी ₹1,00,000

सुद्धा material नसतील. **Planning** टप्प्यावर auditor **for the financial statements as a whole** materiality विचारात घेतो आणि तो तपासू इच्छित असलेल्या significant components तसेच material classes of transactions, account balances व disclosures ची प्राथमिक ओळख करतो; हे प्राथमिक assessment त्याला **कोणत्या बाबी तपासायच्या आणि sampling व analytical procedures वापरायची का** हे ठरवण्यास मदत करते. परीक्षकांना आवडणारा मुद्दा लक्षात ठेवा: audit ची सुरुवातीची आखणी करतानाचे materiality आणि audit risk चे assessment, आणि audit procedures चे निकाल तपासतानाचे assessment वेगवेगळे असू शकते.

Users विषयीची चार गृहीतके — हे स्वतंत्र चार marks चे उत्तर आहे. Auditor ने असे गृहीत धरणे वाजवी आहे की users: (1) व्यवसाय, आर्थिक घडामोडी आणि accounting यांचे वाजवी ज्ञान बाळगतात आणि financial statements मधील माहितीचा वाजवी काळजीने अभ्यास करण्यास तयार असतात; (2) financial statements ही materiality च्या पातळ्यांनुसार तयार, सादर आणि audited केली जातात हे समजतात; (3) estimates, judgement आणि भविष्यातील घटनांचा विचार यांवर आधारित रकमांच्या मोजमापात अंगभूत असलेली अनिश्चितता ओळखतात; आणि (4) financial statements मधील माहितीच्या आधारे वाजवी आर्थिक निर्णय घेतात.

Benchmarks. Materiality ठरवताना professional judgement वापरावे लागते, आणि financial statements as a whole साठी materiality ठरवण्याचा प्रारंभबिंदू म्हणून निवडलेल्या benchmark वर बहुधा एक टक्केवारी लावली जाते. **योग्य benchmark ओळखण्यावर परिणाम करणारे घटक:** (a) **the elements of the financial statements** — assets, liabilities, equity, revenue, expenses; (b) त्या entity च्या financial statements च्या users चे लक्ष ज्यांवर केंद्रित होते अशा बाबी आहेत का — financial performance तपासताना users profit, revenue किंवा net assets वर लक्ष देऊ शकतात; (c) entity चे स्वरूप, ती तिच्या जीवनचक्रात कुठे आहे, आणि ती ज्या उद्योगात व आर्थिक वातावरणात काम करते ते; (d) **entity ची मालकी रचना आणि तिला मिळणाऱ्या वित्तपुरवठ्याची पद्धत** — equity ऐवजी पूर्णपणे कर्जावर चालणाऱ्या entity मुळे users कमाईपेक्षा assets आणि त्यांवरील हक्कांवर भर देतात; आणि (e) **benchmark ची सापेक्ष अस्थिरता.**

Facts नुसार कोणता benchmark. Benchmarks ची उदाहरणे म्हणजे profit before tax, total revenue, gross profit आणि total expenses यांसारख्या reported income च्या श्रेणी, total equity किंवा net asset value. Profit-oriented entities साठी बहुधा profit before tax from continuing operations वापरले जाते. परीक्षेतील पेच असा: profit before tax from continuing operations अस्थिर असेल, तेव्हा gross profit किंवा total revenues सारखे इतर benchmarks अधिक योग्य ठरू शकतात. म्हणून profit हेलकावे घेत असताना revenue आणि gross profit स्थिर असलेल्या scenario मध्ये तसे सांगा आणि benchmark बदला — application चे marks तिथेच आहेत.

Audit च्या शेवटी materiality वर निष्कर्ष. Financial statements as a whole, fraud मुळे असो की error मुळे, material misstatement पासून मुक्त आहेत का हा निष्कर्ष काढण्यासाठी engagement partner पुढील गोष्टी विचारात घेतो: (1) sufficient appropriate audit evidence मिळाले आहे का याबाबत SA 330 नुसार auditor चा निष्कर्ष; (2) uncorrected misstatements स्वतंत्रपणे किंवा एकत्रितपणे material आहेत का याबाबत SA 450 नुसार auditor चा निष्कर्ष; आणि (3) entity च्या accounting practices चे गुणात्मक पैलू आणि management च्या judgements मधील संभाव्य पक्षपाताचे संकेत विचारात घेऊन, financial statements applicable financial reporting framework च्या requirements नुसार तयार केली आहेत का याचे मूल्यमापन.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 1 प्रश्न

- Materiality प्रत्येक वेळी audit risk शी जोडा; SA 320 हे त्या संबंधाबद्दल आहे, एकट्या materiality बदल नाही.
- यंत्रणा सांगण्याआधी materiality ही professional judgement ची बाब आहे असे सांगा; छापील उत्तरे याच वाक्याने सुरू होतात.

TQ 2.2 • RTP 2021-Nov [5] • Pg 120

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 5 प्रश्न

- Scenario मध्ये profit अस्थिर पण revenue स्थिर असेल, तेव्हा आधी benchmark चे घटक मांडा, मग योग्य benchmark चे नाव द्या आणि इथे profit before tax का अयोग्य आहे ते सांगा. Benchmark वरचा निष्कर्ष हाच marks चा टप्पा आहे.

TQ 2.1 • RTP 2021-May [5] (b) • Pg 119

LEVEL II
Application

Medium

TQ 2.3 • RTP 2022-May [5] • Pg 121

LEVEL II
Application

Medium

TQ 2.4 • PYQ 2023-Nov [4] (a) • 4M • Pg 122

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 2.1 • PYQ 2021-Dec [5] (a) • 4M • Pg 122

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 2.2 • MTP 2026-Apr S2 [1] (a) {C} • 5M • Pg 123

LEVEL II
Application

Medium

विषय 3: Understanding the Entity and its Environment

L2P5-C3-T03

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 3, Risk Assessment and Internal Control — SA 315 अंतर्गत understanding the entity and its environment.

NOTES

SA 315 अंतर्गत समजून घेण्याचे पाच मुद्दे, "Identifying and Assessing the Risk of Material Misstatement through Understanding the Entity and Its Environment" — ते यादी म्हणून लक्षात ठेवा, कारण प्रश्न बहुधा "auditor ला मार्गदर्शन करा" असा असतो आणि सांगितलेल्या मुद्द्यांप्रमाणे marks मिळतात: (a) applicable financial reporting framework सह संबंधित उद्योग, नियामक आणि इतर बाह्य घटक; (b) **the nature of the entity** — तिचे कामकाज, तिची मालकी व governance रचना, ती करत असलेली आणि करू इच्छित असलेली investments, त्यात special-purpose entities मधील investments सह, आणि तिची रचना व वित्तपुरवठ्याची पद्धत — जेणेकरून financial statements मध्ये अपेक्षित असणारे classes of transactions, account balances आणि disclosures समजतील; (c) entity ची accounting policies ची निवड व वापर, त्यातील बदलांच्या कारणांसह, ज्यांची व्यवसायाला योग्यता तसेच framework आणि उद्योगाशी सुसंगती auditor ने

तपासली पाहिजे; (d) entity ची objectives आणि strategies, आणि risks of material misstatement निर्माण करू शकणारे संबंधित business risks; आणि (e) **the measurement and review of the entity's financial performance.**

Audit plan च्या पलीकडे याचे महत्त्व का आहे: client च्या व्यवसायाचे पुरेसे ज्ञान नसेल तर योग्य audit शक्य नाही. अशा ज्ञानामुळे auditor ला विशेष audit लक्ष देण्याची क्षेत्रे ओळखता येतात, accounting estimates आणि management representations ची वाजवीपणा तपासता येते, आणि accounting policies व disclosures च्या योग्यतेविषयी judgements करता येतात. (a) या मुद्द्याखालील उदाहरणे: मागणी, क्षमता, उत्पादन व किंमत स्पर्धा तसेच चक्रीय किंवा हंगामी कामकाज यांसह स्पर्धात्मक वातावरण; **supplier and customer relationships**, जसे suppliers आणि customers चे प्रकार (related parties, एकत्रित खरेदी गट) आणि त्यासंबंधीचे contracts; उत्पादने, ऊर्जा पुरवठा व खर्च यासंबंधीचे **technological developments**; आणि **the effect of regulation on entity operations.**

ही समज सतत चालणारी असते, planning च्या वेळी एकदाच करायची गोष्ट नव्हे. Internal control सह entity and its environment ची समज मिळवणे ही संपूर्ण audit भर माहिती गोळा करण्याची, ती अद्ययावत करण्याची आणि तिचे विश्लेषण करण्याची सतत चालणारी, गतिमान प्रक्रिया आहे. ती एक संदर्भचौकट उभी करते, जिच्या आत auditor audit ची आखणी करतो आणि professional judgement वापरतो — **risks of material misstatement चे assessment करताना, SA 320 नुसार materiality ठरवताना, accounting policies ची निवड व वापर विचारात घेताना, विशेष audit लक्ष आवश्यक असणारी क्षेत्रे ओळखताना** (related party transactions, management ने going concern गृहीतक वापरण्याची योग्यता, व्यवहारांमार्गील व्यावसायिक हेतू), analytical procedures साठी अपेक्षा तयार करताना, आणि **मिळालेल्या audit evidence ची पुरेशीता व योग्यता** तपासताना.

Objectives, strategies आणि business risks. Management चे objective व्यवसाय वाढवण्याचे असेल, तर ती विशिष्ट marketing मोहिमा आणि नव्या बाजारपेठांच्या विकासातून स्थिर पण नियमित वाढ स्वीकारू शकते, किंवा **स्पर्धकांना विकत घेण्याची अधिक आक्रमक, गुंतागुंतीची strategy** स्वीकारू शकते — प्रत्येकातून वेगवेगळे business risks आणि संभवतः वेगवेगळे risks of material misstatement निर्माण होतात. संभाव्य business risks ची उदाहरणे: **नवी उत्पादने, तंत्रज्ञान किंवा सेवा यांबाबत अद्ययावत राहण्यात अपयश;** एखाद्या महत्त्वाच्या supplier, उत्पादनावर किंवा मालकासारख्या व्यक्तीवर अतिरेकी अवलंबित्व; **उद्योगातील बदलांना प्रतिसाद देण्याचे कौशल्य असलेल्या कर्मचाऱ्यांचा अभाव;** मागणीच्या चुकीच्या अंदाजामुळे अपुरी किंवा अतिरिक्त उत्पादनक्षमता; आणि **financial covenants पूर्ण करण्यात entity अपयशी ठरल्याने वित्तपुरवठा गमावणे.**

Risks निर्माण होऊ शकतात किंवा बदलू शकतात अशा परिस्थिती — या नऊ, आणि परीक्षकाला प्रत्येकासोबत कारण हवे असते: **operating environment मधील बदल** (नियामक किंवा कामकाजातील बदलांमुळे स्पर्धेचा दबाव बदलतो आणि लक्षणीय वेगळे risks येतात); **new personnel** (internal control विषयी वेगळा दृष्टिकोन किंवा वेगळी समज); **नवी किंवा नव्याने उभारलेली information systems** (लक्षणीय आणि जलद बदलामुळे internal control संबंधीचा risk बदलतो); **जलद वाढ** (झपाट्याने होणाऱ्या विस्तारामुळे controls वर ताण येतो आणि ते कोसळण्याचा risk वाढतो); **नवे तंत्रज्ञान** (उत्पादनात किंवा information systems मध्ये नवे तंत्रज्ञान आल्याने internal control शी निगडित risk बदलतो); **नवी business models, उत्पादने किंवा कामे** (अनुभव कमी असल्याने नवे risks येतात); **corporate restructurings** (कर्मचारी कपात आणि देखरेख व segregation of

duties मधील बदल); **परदेशातील कामकाजाचा विस्तार** (नवे आणि बहुधा वेगळे risks, उदा. परकीय चलनातील transactions मुळे); आणि **नवी accounting pronouncements** (accounting principles स्वीकारणे किंवा बदलणे यामुळे financial statements तयार करतानाचे risks बदलतात).

Entity मधील इतरांकडे चौकशी — फक्त management कडे नव्हे. बरीचशी माहिती management कडून आणि financial reporting साठी जबाबदार असणाऱ्यांकडून येते, पण वेगवेगळ्या अधिकारपातळ्यांवरील कर्मचाऱ्यांकडून **वेगळा दृष्टिकोन** मिळतो: **those charged with governance** हे financial statements ज्या वातावरणात तयार होतात ते समजून घेण्यास auditor ला मदत करतात; **internal audit personnel** वर्षभरात internal control च्या design आणि effectiveness वर केलेल्या internal audit procedures बदल आणि findings वरील management च्या प्रतिसादाबद्दल; गुंतागुंतीचे किंवा असामान्य transactions सुरू करणारे, हाताळणारे किंवा नोंदवणारे कर्मचारी, accounting policies ची निवड व वापर तपासण्यासाठी; **in-house legal counsel** litigation, कायदे व नियमांचे पालन, fraud किंवा संशयित fraud ची माहिती, warranties, post-sales obligations, business partners सोबतच्या व्यवस्था आणि contract च्या अटींचा अर्थ याबद्दल; **marketing or sales personnel** marketing strategies, sales trends आणि ग्राहकांसोबतच्या contractual arrangements बद्दल; **the risk management function** financial reporting वर परिणाम करणाऱ्या operational आणि regulatory risks बद्दल; आणि **information systems personnel** system मधील बदल, system किंवा control चे अपयश आणि other information system-related risks बद्दल.

ओळख आणि assessment चे चार टप्पे, जे समज मिळवल्यानंतर येतात आणि वारंवार स्वतंत्रपणे विचारले जातात: (1) entity and its environment ची समज मिळवण्याच्या संपूर्ण प्रक्रियेत, त्या risks शी संबंधित असलेल्या relevant controls सह, आणि financial statements मधील classes of transactions, account balances व disclosures विचारात घेऊन risks ओळखा; (2) ओळखलेल्या risks चे assessment करा आणि ते संपूर्ण financial statements शी अधिक व्यापकपणे संबंधित आहेत का व अनेक assertions वर परिणाम करू शकतात का ते तपासा; (3) auditor ज्या relevant controls ची test करू इच्छितो ती लक्षात घेऊन, ओळखलेले risks assertion level वर काय चुकू शकते याच्याशी जोडा; आणि (4) अनेक misstatements ची शक्यता धरून misstatement होण्याची संभाव्यता, आणि संभाव्य misstatement material misstatement ठरेल इतक्या आकाराची आहे का, हे विचारात घ्या.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 4 प्रश्न

- 'client च्या व्यवसायाचे पुरेसे ज्ञान नसेल तर योग्य audit शक्य नाही' या वाक्याने सुरुवात करा आणि SA 315 चे पूर्ण शीर्षकासह नाव द्या. छापील उत्तरे दोन्ही करतात.
- ही समज सतत का असते असे विचारले असता, संदर्भचौकटीचे उपयोग सांगा — materiality, accounting policies, analytical अपेक्षा, आणि evidence चे मूल्यमापन.

TQ 3.2 • RTP 2020-May [5] (a) • Pg 126

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 3.4 • RTP 2020-Nov [9] (b) • Pg 127

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 3.5 • RTP 2020-Nov [10] (a) • Pg 128

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 3.6 • RTP 2022-May [4] (b) • Pg 129

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 2 प्रश्न

- प्रश्नात नाव घेतलेल्या auditor ला मार्गदर्शन करायला सांगितले असेल, तेव्हा SA 315 चे मुद्दे मांडा आणि scenario मधील प्रत्येक fact तो ज्या मुद्द्याखाली येतो त्याला जोडा, नुसती अमूर्त यादी लिहू नका.

TQ 3.1 • PYQ 2019-Nov [2] (a) • 5M • Pg 125

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 3.1 • PYQ 2023-May [4] (a) • 4M • Pg 130

LEVEL II
Application

Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे • 1 प्रश्न

- विधानात या समजेला **continuous, dynamic process** म्हटले आहे. त्या विशेषणाला उत्तर द्या: ती सतत कशामुळे राहते ते सांगा आणि प्रश्नाने मागितलेली उदाहरणे द्या.
- माहिती गोळा करणे, ती अद्ययावत करणे आणि तिचे विश्लेषण करणे या तीन क्रिया संपूर्ण audit भर चालतात असे मांडा, सुरुवातीला संपणारा टप्पा म्हणून नव्हे.

TQ 3.3 • RTP 2020-May [9] (b) • Pg 127

LEVEL II
Analysis

Medium

विषय 4: Internal Control

L2P5-C3-T04

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 3, Risk Assessment and Internal Control — internal control आणि त्याचे पाच components.

NOTES

उत्तरांत छापली जातात त्या क्रमाने पाच components: (1) the control environment; (2) the entity's risk assessment process; (3) monitoring of controls; (4) control activities; आणि (5) the information system, including the related business processes, relevant to financial reporting, and communication. Internal control ची पाच components मध्ये केलेली विभागणी, entity च्या internal control चे वेगवेगळे पैलू audit वर कसा परिणाम करू शकतात हे विचारात घेण्यासाठी auditor ला एक उपयुक्त framework देते. **Internal control समजून घेण्याचे फायदे:** ती auditor ला **संभाव्य misstatements चे प्रकार ओळखण्यास, risks of material misstatement वर परिणाम करणारे घटक ओळखण्यास**, आणि **further audit procedures चे nature, timing and extent आखण्यास** मदत करते. **पण प्रत्येक control चे assessment करावेच लागते असे नाही — आणि हा ठरलेला प्रश्न आहे.** Audit शी संबंधित बहुतेक controls

financial reporting शी निगडित असली, तरी financial reporting शी संबंधित सर्वच controls audit शी संबंधित असतात असे नाही; एखादे control स्वतंत्रपणे किंवा इतरांसोबत मिळून audit शी संबंधित आहे का, ही auditor च्या professional judgement ची बाब आहे. जिथे कंपनीकडे financial reporting, कामकाजाची कार्यक्षमता आणि compliance यांसाठी controls आहेत, तिथे योग्य निष्कर्ष असा की फक्त risk of material misstatement कमी करण्याशी संबंधित controls चेच assessment करणे आवश्यक आहे. **त्या judgement वर परिणाम करणारे घटक: materiality; संबंधित risk चे महत्त्व; entity चा आकार;** entity च्या व्यवसायाचे स्वरूप, त्यात तिची संघटना आणि मालकीची वैशिष्ट्ये; **entity च्या कामकाजातील विविधता आणि गुंतागुंत; लागू असणाऱ्या कायदेशीर आणि नियामक requirements; परिस्थिती आणि internal control चा लागू असणारा component;** internal control चा भाग असणाऱ्या systems चे स्वरूप व गुंतागुंत, त्यात service organisations चा वापर; आणि एखादे विशिष्ट control, स्वतंत्रपणे किंवा इतरांसोबत, material misstatement रोखते का, अथवा शोधून दुरुस्त करते का.

Control environment. संपूर्ण संस्थेत internal control पार पाडण्याचा आधार देणारी standards, प्रक्रिया आणि रचना यांचा हा संच आहे. **सात घटक: integrity आणि नैतिक मूल्यांचा संवाद व अंमलबजावणी; commitment to competence** (विशिष्ट कामांसाठी लागणाऱ्या क्षमतेच्या पातळ्यांचा management चा विचार आणि त्या आवश्यक कौशल्यांत व ज्ञानात कशा उतरतात); **participation by those charged with governance** (management पासूनचे त्यांचे स्वातंत्र्य, अनुभव आणि प्रतिष्ठा, त्यांच्या सहभागाची व छाननीची व्याप्ती, आणि त्यांना मिळणारी माहिती); **management ची विचारसरणी आणि कार्यशैली** (business risks घेण्याचा व हाताळण्याचा तिचा दृष्टिकोन आणि financial reporting, माहिती प्रक्रिया व accounting कामे आणि कर्मचारी यांविषयीची तिची वृत्ती); **संघटनात्मक रचना** (ज्या चौकटीत कामांची आखणी, अंमलबजावणी, नियंत्रण व पुनरावलोकन होते ती); **अधिकार आणि जबाबदारीचे वाटप** (कामकाजासाठीचे अधिकार व जबाबदारी कशी दिली जातात आणि reporting संबंध व authorisation उतरंड कशी ठरवली जाते); आणि **मनुष्यबळ धोरणे व पद्धती** (भरती, प्रशिक्षण, मूल्यांकन, बढती). Control environment मध्ये governance आणि management ची कामे तसेच those charged with governance व management यांची वृत्ती, जाणीव आणि कृती यांचा समावेश होतो, आणि ती संस्थेचा सूर ठरवते व तिच्या लोकांच्या control विषयीच्या जाणिवेवर प्रभाव टाकते. तिचे **मूल्यमापन** करताना auditor तपासतो की **management ने प्रामाणिकपणाची आणि नैतिक वर्तनाची संस्कृती निर्माण करून ती टिकवली आहे का** आणि control environment च्या घटकांतील बलस्थाने एकत्रितपणे internal control च्या इतर components साठी योग्य पाया देतात का.

Control environment हा fraud ला पूर्ण आळा घालणारा उपाय नाही — हे इतक्याच शब्दांत लिहा.

समाधानकारक control environment fraud पासून संरक्षणाची हमी देत नाही; auditor risks of material misstatement चे assessment करताना **तो एक सकारात्मक घटक असतो**, पण तो fraud **पूर्णपणे नाहीसा करू शकत नाही**. एकटे control environment material misstatement रोखत नाही, शोधत नाही किंवा दुरुस्त करत नाही; ते **इतर controls च्या effectiveness** विषयीच्या auditor च्या मूल्यमापनावर प्रभाव टाकते, उदा. monitoring of controls आणि विशिष्ट control activities risks च्या assessment ला कशी मदत करतात. उलटपक्षी, **control environment मधील कमकुवतपणा इतर controls ला पोखरतो** — IT security risks हाताळण्यासाठी management ने पुरेशी साधने दिली नाहीत, तर programs किंवा data मध्ये अनधिकृत बदल आणि अनधिकृत transactions ची प्रक्रिया शक्य होते. Scenario मध्ये “fraud होऊच शकत नाही” असा कोणताही

दावा छापील उत्तरानुसार चुकीचा आहे.

विद्यार्थी ज्यांची अदलाबदल करतात ते दोन components: control activities आणि monitoring. Control activities म्हणजे management चे निर्देश पार पाडले जातील याची खात्री देणारी धोरणे व कार्यपद्धती; ती **IT किंवा manual systems मध्ये** असतात, त्यांची उद्दिष्टे वेगवेगळी असतात आणि ती संघटनेच्या व कामाच्या वेगवेगळ्या पातळ्यांवर लागू होतात — transaction नोंदवणारी व्यक्ती आणि ती मंजूर करणारी व्यक्ती वेगळी असावी अशी segregation of duties हे एक control activity आहे. Auditor ला फक्त significant classes of transactions, account balances व disclosures आणि त्याला relevant वाटणाऱ्या assertions शी निगडित control activities ची समज लागते; relevant control activities म्हणजे significant risks शी निगडित असलेली, तसेच ज्यांसाठी एकटी substantive procedures sufficient appropriate audit evidence देत नाहीत अशा risks शी निगडित असलेली, किंवा auditor ज्यांना relevant मानतो ती. Monitoring of controls ही internal control च्या कामगिरीची effectiveness कालांतराने तपासण्याची प्रक्रिया आहे — controls अपेक्षेनुसार चालत आहेत का आणि परिस्थिती बदलल्यावर त्यांत योग्य बदल होतात का हे ती विचारते, आणि **वेळच्या वेळी effectiveness तपासणे व आवश्यक ती दुरुस्ती करणे** हिचा भाग आहे. Management ती **ongoing monitoring activities** (नेहमीच्या कामांत अंतर्भूत, नियमित व्यवस्थापकीय व पर्यवेक्षकीय कामांसह), **separate evaluations** (ठराविक कालांतराने, उदा. internal audit मार्फत), **बाहेरच्या पक्षांकडून मिळणारी माहिती** (ग्राहकांच्या तक्रारी, अडचणी किंवा सुधारणा हव्या असलेली क्षेत्रे दाखवणाऱ्या नियमकांच्या टिपा), आणि **लहान entities मध्ये मालक-व्यवस्थापकाचा कामकाजातील जवळचा सहभाग** यांतून पार पाडते, ज्यामुळे अपेक्षांपासूनचे लक्षणीय फरक आणि financial data मधील चुका उघड होतात.

The entity's risk assessment process, आणि the information system. Risk assessment process साठी auditor हे समजून घेतो की entity कडे **financial reporting objectives** शी संबंधित **business risks ओळखण्याची, त्या risks चे महत्त्व ठरवण्याची, ते घडण्याची शक्यता तपासण्याची** आणि **त्या risks ला सामोरे जाण्याच्या कृती ठरवण्याची** प्रक्रिया आहे का; ती प्रक्रिया योग्य असेल तर risks of material misstatement ओळखण्यास auditor ला मदत होते, आणि ती **परिस्थितीला योग्य आहे का ही judgement ची बाब आहे.** Financial reporting शी संबंधित, संबंधित business processes सह the information system साठी auditor पुढील गोष्टींची समज मिळवतो: entity च्या कामकाजातील financial statements साठी significant असणारे classes of transactions; ते transactions सुरू करणे, नोंदवणे, हाताळणे, आवश्यक तेव्हा दुरुस्त करणे, general ledger कडे वर्ग करणे आणि financial statements मध्ये दाखवणे या कार्यपद्धती; transactions सुरू करण्यासाठी, नोंदवण्यासाठी, हाताळण्यासाठी व दाखवण्यासाठी वापरले जाणारे संबंधित accounting records, पूरक माहिती आणि विशिष्ट accounts; financial statements साठी significant असणाऱ्या घटना व परिस्थिती the information system कशी टिपते; **financial statements तयार करण्यासाठी वापरली जाणारी financial reporting प्रक्रिया; आणि journal entries भोवतीची controls.**

Internal control च्या अंगभूत मर्यादा — “controls असूनही ती का फसली” अशा प्रत्येक scenario चे हेच उत्तर: (1) internal control कितीही प्रभावी असले तरी entity च्या financial reporting objectives साध्य होण्याबाबत ते फक्त reasonable assurance देऊ शकते; (2) निर्णय घेताना मानवी judgement चुकू शकते आणि मानवी चुकांमुळे बिघाड होऊ शकतो; (3) **हेतू न समजणे** — exception report चा प्रभावी वापर होत नाही कारण ती तपासणाऱ्या व्यक्तीला तिचा हेतू समजत नाही किंवा ती कृती करत नाही; (4) **दोन किंवा अधिक व्यक्तींचे**

संगनमत, अथवा management चा अयोग्य override — ग्राहकांसोबतचे स्वतंत्र करार standard sales अटी बदलून चुकीची revenue recognition घडवणे, किंवा credit limits वरील edit checks override करणे अथवा बंद करणे; आणि (5) **management ची judgements** — कोणती controls लागू करायची आणि कोणते risks स्वीकारायचे यांचे स्वरूप व व्याप्ती याबाबत.

परीक्षेत अपुरे control कुठे दिसते. Assets वरचे अपुरे internal control त्या assets च्या अफरातफरीची शक्यता वाढवू शकते: अपुरी segregation of duties किंवा स्वतंत्र तपासणी; प्रवास व इतर परतफेडीसारख्या वरिष्ठ management च्या खर्चावरील अपुरी देखरेख; assets साठी जबाबदार असणाऱ्या कर्मचाऱ्यांवरील अपुरी management देखरेख, उदा. दूरच्या ठिकाणांवरचे कमकुवत पर्यवेक्षण; assets पर्यंत पोहोच असणाऱ्या कर्मचाऱ्यांची अपुरी नोकरी अर्जदार छाननी; अपुरे अभिलेख ठेवणे; transactions च्या authorisation आणि मंजूरीची अपुरी व्यवस्था; रोख, investments, inventory किंवा fixed assets यांवरील अपुरी प्रत्यक्ष सुरक्षा; पूर्ण आणि वेळेवर reconciliations चा अभाव; transactions ची वेळेवर व योग्य documentation नसणे, उदा. मालपरताव्यासाठीची credits; आणि महत्त्वाची control कामे करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांसाठी सक्तीच्या रजांचा अभाव. Deficiencies आढळल्यावर auditor ठरवतो की निष्प्रभ controls मुळे कोणती significant financial statement assertions बाधित होतात: deficiency एखाद्या assertion साठी ओळखलेल्या एकमेव control शी निगडित असेल, तर तो आपले assessment बदलून 'not rely on controls' असे करतो; ती अनेकांपैकी एका 'what can go wrong' शी निगडित असेल, तर तो 'rely on controls' ठेवू शकतो पण त्या risk साठी अतिरिक्त substantive procedures करतो.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 4 प्रश्न

- कोणत्याही एकाचे स्पष्टीकरण देण्याआधी पाचही components ची नावे द्या, आणि विस्तार करण्याआधी control environment चे सातही घटक सांगा. Marks सांगितलेल्या बाबींच्या संख्येप्रमाणे मिळतात.

TQ 4.1 • PYQ 2019-Nov [5] (d) • 4M • Pg 132	LEVEL I Remembering	Medium
TQ 4.4 • MTP 2020-Oct [3] (b) • 4M • Pg 134	LEVEL I Remembering	Medium
CSQ 4.4 • MTP 2025-Aug S2 [1] (a) • 5M • Pg 146	LEVEL I Remembering	Medium
CSQ 4.5 • PYQ 2026-May [2] (a) • 5M • Pg 147	LEVEL I Remembering	Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 6 प्रश्न

- एकाच component बदल विचारले असता, त्याची व्याख्या द्या, management ती कशी चालवते ते सांगा, आणि मग auditor कशाची समज मिळवतो ते सांगा. छापील उत्तरे हाच क्रम पाळतात.
- मर्यादांचा मुद्दा असेल तेव्हा internal control फक्त reasonable assurance देते हे स्पष्ट शब्दांत सांगा.

TQ 4.3 • PYQ 2020-Nov [3] (a) • 4M • Pg 133	LEVEL I Understanding	Medium
---	--------------------------	--------

TQ 4.7 · RTP 2021-May [10] (a) · Pg 137	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 4.8 · RTP 2021-May [10] (b) · Pg 138	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 4.11 · MTP 2024-Jul [5] (b) · 5M · Pg 141	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 4.12 · PYQ 2026-Sep [6] (b) · 5M · Pg 141	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 4.5 · RTP 2021-May [9] (a) · Pg 135	LEVEL I Understanding	

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 4 प्रश्न

- Scenario मध्ये चूक वर्णन केली असेल, तेव्हा आधी component किंवा मर्यादेचे नाव द्या, मग facts तिच्याशी जोडा. दुबार payments आणि संगनमत या मर्यादा आहेत; segregation of duties हे control activity आहे; 'बदललेल्या परिस्थितीसाठी controls मध्ये बदल होतात का' हे monitoring आहे.
- Scenario मध्ये चांगल्या control environment मुळे fraud अशक्य होते असा दावा असेल, तर पहिल्याच ओळीत तो खोडून काढा आणि मग कारणे द्या.

CSQ 4.1 · PYQ 2022-Nov [4] (a) · 4M · Pg 142	LEVEL II Application	Medium
CSQ 4.3 · PYQ 2025-Jan [1] (c) {C} · 4M · Pg 145	LEVEL II Application	Medium
TQ 4.2 · RTP 2020-May [9] (a) · Pg 133	LEVEL II Application	Hard
TQ 4.6 · RTP 2021-May [9] (b) · Pg 136	LEVEL II Application	Hard

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे · 3 प्रश्न

- दोन परिस्थिती दिल्या असतील आणि प्रत्येकातील component ओळखायचा असेल, तेव्हा एकेक घेऊन component चे नाव द्या, त्याची व्याख्या द्या, आणि मगच facts त्याखाली का येतात ते स्पष्ट करा.

TQ 4.9 · RTP 2022-May [10] · Pg 139	LEVEL II Analysis	Medium
CSQ 4.2 · PYQ 2024-Sep [3] (a) · 4M · Pg 143	LEVEL II Analysis	Medium
TQ 4.10 · RTP 2022-Nov [9] (a) · Pg 140	LEVEL II Analysis	

विषय 5: विशेष audit consideration आवश्यक असणारे risks [Risks that Require Special Audit Consideration]

L2P5-C3-T05

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 3, Risk Assessment and Internal Control — significant risks आणि विशेष audit लक्ष आवश्यक असणारे risks.

NOTES

नियम: SA 315 अंतर्गत कोणते risks significant risks आहेत हे ठरवताना auditor ने किमान पुढील गोष्टी विचारात घेतल्या पाहिजेत — transactions ची गुंतागुंत; तो risk म्हणजे fraud चा risk आहे का; त्या risk मध्ये related parties सोबतचे significant transactions आहेत का; तो risk नियामक वातावरणातील बदलांसारख्या अलीकडच्या लक्षणीय आर्थिक, accounting किंवा इतर घडामोडींशी निगडित आहे का आणि म्हणून विशेष लक्ष मागतो का; त्या risk मध्ये entity च्या नेहमीच्या व्यवसायाबाहेरचे, अथवा एरवी असामान्य वाटणारे significant transactions आहेत का; आणि त्या risk शी संबंधित financial information च्या मोजमापातील व्यक्तिनिष्ठतेची मात्रा, विशेषतः मोजमापातील अनिश्चिततेची व्याप्ती मोठी असणारी मोजमापे. “किमान” हा शब्द महत्वाचा आहे — ही यादी किमान आहे, कमाल नव्हे.

Significant risks बहुधा significant non-routine transactions किंवा judgemental बाबींशी निगडित असतात. Non-routine transactions म्हणजे आकारामुळे किंवा स्वरूपामुळे असामान्य असणारे आणि म्हणून क्वचित घडणारे transactions. Significant non-routine transactions साठी risk of material misstatement अधिक असतो कारण: accounting treatment ठरवण्यात management चा अधिक हस्तक्षेप; data गोळा करण्यात व हाताळण्यात अधिक manual हस्तक्षेप; गुंतागुंतीची calculations किंवा accounting principles; आणि non-routine transactions चे स्वरूप, ज्यामुळे त्या risks वर प्रभावी controls लागू करणे entity ला अवघड जाऊ शकते.

दुसरा भाग, आणि उमेदवार नेमका हाच गाळतात. Accounting estimates तयार कराव्या लागणाऱ्या significant judgemental बाबींसाठी risk of material misstatement अधिक असतो, कारण accounting estimates किंवा revenue recognition साठीची accounting principles वेगवेगळ्या प्रकारे लावली जाऊ शकतात, आणि लागणारे judgement व्यक्तिनिष्ठ किंवा गुंतागुंतीचे असू शकते, अथवा भविष्यातील घटनांच्या परिणामांबद्दल गृहीतके मागू शकते, उदा. fair value विषयीचे judgement. फक्त non-routine भाग उद्धृत करणाऱ्या प्रश्नातही तुम्ही कोणत्या भागात आहात हे माहीत असणे अपेक्षित असते; दोन्ही उद्धृत करणाऱ्या प्रश्नात दोन्ही याद्या अपेक्षित असतात.

SA 315 ने दिलेली internal control ची व्याख्या याच मुद्द्याखाली विचारली जाते. Internal control म्हणजे those charged with governance, management आणि इतर कर्मचाऱ्यांनी आखलेली, लागू केलेली व टिकवलेली अशी प्रक्रिया, जी financial reporting ची विश्वासाहता, कामकाजाची परिणामकारकता व कार्यक्षमता, assets चे संरक्षण, आणि लागू असणाऱ्या कायदे व नियमांचे पालन या entity च्या objectives च्या पूर्ततेबाबत reasonable assurance देते. Internal control समजून घेण्याचे फायदे: संभाव्य misstatements चे प्रकार ओळखणे; risks of material misstatement वर परिणाम करणारे घटक ओळखणे; आणि further audit procedures

चे nature, timing and extent आखणे. व्याख्या संपूर्ण उद्धृत करा — तिच्या शेवटची चार objectives स्वतंत्रपणे marks देतात.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 1 प्रश्न

- त्याचा risk का अधिक आहे याची यादी देण्याआधी non-routine transaction ची व्याख्या द्या. आकाराने किंवा स्वरूपाने असामान्य, क्वचित घडणारे — ही व्याख्या स्वतःच एक mark आहे.

TQ 5.3 • PYQ 2022-Nov [4] (c) • 3M • Pg 152

LEVEL I
Understanding

Easy

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 3 प्रश्न

- Scenario मध्ये एक कारण दिले असून 'इतर बाबी' विचारल्या असतील, तेव्हा एका ओळीत त्या मताशी सहमती दर्शवा, मग आधीच सांगितलेल्या कारणासह संपूर्ण यादी द्या, आणि auditor चे मत बरोबर आहे हे सांगून शेवट करा.

TQ 5.2 • RTP 2021-Nov [9] (b) • Pg 151

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 5.1 • MTP 2026-Mar S1 [6] (c) • 4M • Pg 153

LEVEL II
Application

Medium

TQ 5.1 • PYQ 2018-Nov [6] (a) • 4M • Pg 150

LEVEL II
Application

Hard

विषय 6: Internal Control System चे मूल्यमापन [Evaluation of Internal Control System]

L2P5-C3-T06

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 3, Risk Assessment and Internal Control — internal control system चे evaluation आणि evaluation च्या पद्धती.

NOTES

एका ओळीत नियम: auditor च्या दृष्टीने internal control system ची तपासणी आणि तिचे evaluation हा संपूर्ण audit programme चा अपरिहार्य भाग आहे. Accounting system पुरेशी आहे आणि जी accounting माहिती नोंदवली जायला हवी ती खरोखर नोंदवली गेली आहे, याबाबत auditor ला reasonable assurance लागते, आणि internal control सामान्यतः त्या assurance ला हातभार लावते. त्याने accounting system आणि तिच्याशी संबंधित internal controls ची समज मिळवली पाहिजे, आणि इतर audit procedures चे nature, timing and extent ठरवताना ज्या internal controls वर तो विसंबू इच्छितो त्यांच्या कामकाजाचा अभ्यास व evaluation केले पाहिजे.

Evaluation चे फायदे — लांब यादी, आणि प्रत्येक बाबीला marks आहेत. Internal controls च्या

पुनरावलोकनामुळे auditor ला हे कळते: व्यवसायाच्या नेहमीच्या कामकाजात errors आणि frauds सापडण्याची शक्यता आहे का; पुरेशी internal control व्यवस्था वापरात आहे का आणि ती management ने आखल्याप्रमाणे चालते का; **प्रभावी internal auditing विभाग चालू आहे का; कोणत्याही administrative control चा त्याच्या कामावर परिणाम होतो का** — कामगार भरती व नोंदणीवरचे control कमकुवत असेल, तर wages sheet मध्ये बनावट नावे घुसू शकतात, आणि ते auditor साठी महत्त्वाचे आहे; **controls assets चे पुरेसे संरक्षण करतात का;** transactions च्या अचूक नोंदीपुरते पाहता management आपले काम किती व किती पुरेशा प्रमाणात करत आहे; **management ला दिले जाणारे reports, records आणि certificates किती विश्वासाई असू शकतात;** accounting च्या वेगवेगळ्या क्षेत्रांत किती आणि किती खोल तपासणी लागेल; दिलेल्या परिस्थितीत कोणते audit तंत्र आणि कोणती audit procedure योग्य ठरेल; **कोणत्या क्षेत्रांत control कमकुवत आहे आणि कुठे ते गरजेपेक्षा जास्त आहे;** आणि **control व्यवस्था सुधारण्यासाठी काही उपयुक्त सूचना देता येतील का.**

Case scenario ज्यावर फिरते तो administrative control चा भाग आहे. Facts मध्ये auditor ने फक्त accounting controls नव्हे तर administrative controls सुद्धा पाहिले असे म्हटले असेल, तेव्हा वरचे wages sheet चे उदाहरण हेच परीक्षकाला हवे असलेले उत्तर आहे: एखादे administrative control हे accounting control नसले तरी auditor च्या कामावर परिणाम करू शकते.

Evaluation च्या पद्धती — the internal control questionnaire. Internal controls चे अस्तित्व, त्यांचे कामकाज आणि त्यांची कार्यक्षमता याबद्दल माहिती गोळा करण्यासाठी auditor प्रश्नांचा संच तयार करून तो अधिकारी व कर्मचाऱ्यांमध्ये उत्तरासाठी फिरवतो, तेव्हा ती पद्धत म्हणजे **internal control questionnaire**. Creditors साठीचा questionnaire असा चालतो: **suppliers च्या invoices थेट Accounts Department कडे जातात का;** तपासणीसाठी किंवा मंजुरीसाठी इतर विभागांकडे पाठवण्याआधी त्या bill register मध्ये नोंदवल्या जातात का; **invoices वर advance आणि अंशतः payments सादरीकरणाआधी नोंदवली जातात का;** सर्व **invoices ची रीतसर प्रक्रिया होते** याची खात्री ही व्यवस्था देते का; कच्चा माल व पुरवठ्यासाठी, purchase invoices नुसार मिळालेल्या नगसंख्या व मूल्यांचे stock records मधील नोंदींशी reconciliation केले जाते का; Accounts Department **invoices ची Goods Received Notes आणि purchase orders शी जुळणी करते का;** सर्व invoices वर **किंमती, वाहतूक, अटी तपासल्याचे evidence असते का;** advance payments सक्षम **व्यक्तींकडून रीतसर authorised असतात का;** duplicate invoices मिळताच त्यांवर खूण केली जाते का, जेणेकरून त्यांवर payment होणार नाही; **suppliers ची statements ledger accounts शी ताडून पाहिली जातात का,** आणि **फरकांची चौकशी करण्यासाठी पाठपुरावा केला जातो का;** आणि **न दिलेल्या creditors ची यादी तयार करून ठराविक कालांतराने तिचे reconciliation केले जाते का.**

Operating effectiveness चे मूल्यमापन, आणि deviation आढळल्यावर काय करायचे. Substantive procedures मधून सापडलेली misstatements controls प्रभावीपणे चालत नाहीत असे दर्शवतात का, हे auditor ने तपासले पाहिजे; पण substantive procedures मधून misstatements सापडली नाहीत म्हणून, ज्या assertion ची test होत आहे तिच्याशी संबंधित controls प्रभावी आहेत असे audit evidence मिळत नाही. ज्या controls वर auditor विसंबू इच्छितो त्यांपासूनची deviations आढळली, तर त्याने त्या बाबी व त्यांचे संभाव्य परिणाम समजून घेण्यासाठी विशिष्ट चौकशी केली पाहिजे, आणि हे ठरवले पाहिजे की (a) केलेल्या tests of controls मुळे त्या controls वर विसंबण्यास योग्य आधार मिळतो का; (b) आणखी tests of controls आवश्यक आहेत का; की (c) misstatement चे संभाव्य risks substantive procedures वापरून हाताळावे लागतील. शेवटची ओळ लक्षात

ठेवा, तिला नियमितपणे mark असतो: auditor च्या procedures मधून सापडलेली material misstatement हे internal control मधील significant deficiency असल्याचे सबळ निदर्शक आहे.

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 2 प्रश्न

- Scenario मध्ये auditor प्रश्न फिरवत असल्याचे वर्णन असेल, तेव्हा आधी पद्धतीचे नाव द्या — internal control questionnaire — आणि मग दिलेल्या क्षेत्रासाठीचे प्रश्न लिहा. निम्मे marks प्रश्नांतच आहेत.

TQ 6.2 · MTP 2025-Jul S1 [1] (a) · 5M · Pg 155

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 6.1 · PYQ 2018-May [5] (c) · 5M · Pg 156

LEVEL II
Application

Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे · 1 प्रश्न

- प्रश्न असा आहे की internal control चे evaluation audit programme साठी अपरिहार्य का आहे. 'कसे' च्या आधी 'का' ला उत्तर द्या.
- ते auditor ला लागणाऱ्या assurance शी जोडा: accounting system पुरेशी आहे, आणि जे नोंदवले जायला हवे ते नोंदवले गेले आहे.

TQ 6.1 · RTP 2019-May [10] (b) · Pg 153

LEVEL II
Analysis

Hard

विषय 7: Internal Control ची तपासणी [Testing of Internal Control]

L2P5-C3-T07

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 3, Risk Assessment and Internal Control — internal control ची testing, procedural tests आणि examination in depth.

NOTES

नियम: internal control चे प्रत्यक्ष कामकाज procedural tests आणि examination in depth लावून तपासले पाहिजे. Procedural tests म्हणजे एखादा transaction ज्या प्रत्येक टप्प्यातून जातो तिथे त्याची सुरुवात, authorisation, नोंद आणि documentation याबाबत management ने घालून दिलेल्या कार्यपद्धतीचे पालन होते का हे तपासणे. **initiation, authorisation, recording and documentation** हे चार शब्द “procedural tests समजावून सांगा” अशा कोणत्याही उत्तराची चौकट आहेत.

उत्तरांत वापरले जाणारे सोडवलेले उदाहरण sales चे आहे. Sales ची कार्यपद्धती अशी असावी: कोणतीही order स्वीकारण्याआधी संबंधित वस्तूच्या inventory ची स्थिती माहीत असावी, जेणेकरून order वेळेत पूर्ण करता येईल का हे ठरवता येईल; order देणाऱ्या पक्षाला sales manager च्या authorisation खाली एक advice पाठवावी, ज्यात अंतर्गत संदर्भ क्रमांक आणि order चा स्वीकार नमूद असेल, आणि ती **प्रमाणित नमुन्यात** तयार केलेली

असेल, तिची **एक प्रत inventory विभागाकडे पाठवावी** जेणेकरून तो वेळेत पूर्ततेची तयारी करू शकेल; दिलेला credit period नेहमीचा credit period असावा, आणि विशेष credit period साठी sales manager चे विशेष authorisation लागेल; order ज्या दराने स्वीकारली आहे तो दर आणि वाहतूक, विमा वगैरेबाबतच्या इतर अटी स्पष्टपणे नमूद असाव्यात; आणि credit period ठरवण्याआधी पक्षाची पतयोग्यता, विशेषतः त्याने पूर्वीची देणी पाळली आहेत का, हे जाणून घेण्यासाठी credit विभागाकडे विचारणा करावी.

Tests of controls साठी वापरली जाणारी चार procedures, आणि प्रत्येक कशी दिसते. Reperformance — auditor ते control स्वतंत्रपणे पुन्हा करून पाहतो; कंपनीची bank reconciliations तपासून त्यांची अचूकता पडताळणे ही reperformance test आहे. **Inquiry** — controls कशी आखली आहेत आणि त्यांचे पालन होते का हे कंपनीच्या कर्मचाऱ्यांना विचारणे, उदा. bank accounts च्या reconciliation च्या प्रक्रियेबद्दल finance team ला विचारणे. **Observation** — control procedure चा प्रत्यक्ष वापर पाहणे, उदा. accounting कर्मचारी bank reconciliations करत असताना ते पाहणे. **Inspection of documents** — controls पार पाडल्याचे दर्शवणारी documents, records किंवा reports तपासणे, जसे bank reconciliation statements, मंजूरीच्या सहा किंवा internal control checklists. यात विशिष्ट संगणकीकृत applications वर अथवा एकूण माहिती तंत्रज्ञान कामावर चालणाऱ्या internal control ची testing सुद्धा जोडा, उदा. access किंवा program change controls.

ओळखण्याच्या टप्प्यातच mark आहे. Scenario मध्ये auditor स्वतंत्रपणे reconciliation पुन्हा करत असल्याचे वर्णन असेल, तेव्हा इतरांची यादी देण्याआधी test चे नाव द्या — **reperformance**. परीक्षक आधी “कोणत्या प्रकारची test of control” आणि नंतर “इतर कोणती procedures” असे विचारतो; फक्त दुसऱ्या भागाला उत्तर दिले तर पहिला भाग गमावला जातो.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 1 प्रश्न

- कोणतेही उदाहरण देण्याआधी transaction प्रवाहाच्या चार टप्प्यांनी procedural tests ची व्याख्या द्या.

TQ 7.1 • RTP 2020-May [10] (b) • Pg 157

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 1 प्रश्न

- Sales चे उदाहरण दिलेल्या क्रमानेच अपेक्षित असते — inventory ची स्थिती, authorised advice, credit period, अटी, credit विभागाकडे विचारणा. क्रम पाळा.
- Facts मध्ये केलेल्या test चे नाव द्या, मग इतर procedures ची यादी द्या आणि प्रत्येकाला त्याच facts शी जोडणारी एक ओळ लिहा.

CSQ 7.1 • PYQ 2024-Sep [2] (a) • 4M • Pg 158

LEVEL II
Application

Medium

विषय 8: Automated Environment म्हणजे काय? [What is an Automated Environment?]

L2P5-C3-T08

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 3, Risk Assessment and Internal Control — auditing in an automated environment, IT risks, IT controls चे प्रकार आणि testing च्या पद्धती.

NOTES

Automated environment समजून घेणे सक्तीचे आहे, ऐच्छिक नाही. Entity आणि तिचे automated environment समजून घेणे म्हणजे IT विभागाची रचना, IT कामे, IT वरचे अवलंबित्व, आणि संबंधित risks व controls समजून घेणे; म्हणून कंपनीच्या IT systems चे ज्ञान मिळवणे auditor च्या judgement वर अवलंबून आहे ही सूचना **योग्य नाही**. विचारात घ्यायचे मुद्दे: वापरात असणाऱ्या **information systems** (एक किंवा अधिक application systems आणि ती कोणती); **त्यांचा हेतू** (financial आणि non-financial); **IT systems चे स्थान — स्थानिक की जागतिक; architecture** (desktop आधारित, client-server, web application, cloud आधारित); **version**, कारण एकाच application च्या वेगवेगळ्या versions मध्ये कामे आणि risks वेगळे असू शकतात; अनेक systems असतील तिथे **systems मधील interfaces; in-house की packaged; बाहेरून करून घेतलेली कामे** (IT देखभाल आणि आधार); आणि **महत्वाच्या व्यक्ती** (CIO, CISO, administrators). कंपनी पूर्णपणे automated ERP वर गेली आहे अशा scenario मध्ये **flowcharts किंवा वर्णनांनी business processes ची नोंद करणे, Risk and Control Matrices (RCM) तयार करणे, end-to-end processes च्या walkthroughs मधून controls च्या design चे मूल्यमापन करणे**, आणि entity-level controls, segregation of duties तसेच IT general व application controls यांसह process भर लागू होणाऱ्या बाबी हे मुद्दे जोडा — आणि **मिळालेली समज योग्य प्रकारे documented केली पाहिजे** असे सांगा.

Automated environment प्रत्यक्षात काय करते, आणि त्यातून कोणते risks येतात. अधिक automated environment मध्ये: गणिते व calculations आपोआप होतात (bank interest ची गणना, inventory valuation); **accounting entries आपोआप post होतात** (sub-ledger कडून general ledger कडे); internal controls सह व्यवसायाची धोरणे व कार्यपद्धती आपोआप लागू होतात (journal मंजुरीसाठीचे अधिकार वाटप, ग्राहकाच्या credit limit ची तपासणी); **व्यवसायात वापरले जाणारे reports systems मधून तयार होतात** आणि management व इतर भागधारक त्यांवर विसंबतात (debtors ageing report); आणि users ना system roles देऊन user access व सुरक्षा नियंत्रित केली जाते, त्यामुळे segregation of duties प्रभावीपणे राबवता येते. **IT systems च्या वापरातून येणारे risks:** data ची चुकीची प्रक्रिया, चुकीच्या data ची प्रक्रिया, किंवा दोन्ही; **data पर्यंत अनधिकृत access; data मध्ये थेट बदल (back-end changes); अतिरेकी access किंवा विशेषाधिकार असलेला access (super users); पुरेशा segregation of duties चा अभाव; systems किंवा programs मध्ये अनधिकृत बदल; systems किंवा programs मध्ये आवश्यक बदल न करणे; आणि data गमावणे.**

Unmitigated IT risk चा audit वरचा परिणाम तीन मुद्द्यांखाली येतो. Substantive checking वरचा परिणाम — हे risks हाताळता न आल्याने **systems मधून मिळालेल्या data वर विसंबता येत नाही**, त्यामुळे सर्व माहिती, data आणि reports यांची **completeness and accuracy** साठी सखोल तपासणी करावी लागते, म्हणजे अधिक substantive checking, अधिक तपशीलवार तपासणी, आणि अधिक वेळ व साधने. **Controls वरचा परिणाम —**

automated controls, system calculations आणि applications मध्ये बसवलेल्या accounting कार्यपद्धतींवर विसंबता येत नाही, त्यामुळे auditor ला **भरपाईसाठी अतिरिक्त audit काम** करावे लागते. **Reporting वरचा परिणाम** — **Companies Act, 2013** खालील कंपन्यांसाठीच्या **internal financial controls** विषयीच्या नियामक requirements मुळे, unmitigated IT risks मुळे **auditor's report मध्ये modification** होऊ शकते, कारण auditor ला **internal financial controls ची पुरेशीता आणि operating effectiveness** याबाबत report करावे लागते.

Automated environment मधील controls चे प्रकार: general IT controls, application controls and IT-dependent controls. **General IT controls** म्हणजे अनेक applications शी संबंधित असणारी आणि application controls प्रभावीपणे चालण्यास आधार देणारी धोरणे व कार्यपद्धती; ती **माहितीची अखंडता आणि data ची सुरक्षा** टिकवतात आणि **data centre and network operations, program change, access security**, तसेच **application systems acquisition, development and maintenance** यांना व्यापतात.

Access security: programs आणि data पर्यंतचा access financial reporting objectives पूर्ण करण्यासाठी authenticated व authorised असावा हे तिचे उद्दिष्ट असते, आणि तिची कामे म्हणजे security संघटन व व्यवस्थापन; security धोरणे व कार्यपद्धती; application security; data security; operating system security; network security — अंतर्गत network आणि परिघावरील network; भौतिक सुरक्षा — access controls आणि पर्यावरणविषयक controls; आणि system administration व विशेषाधिकार असलेली खाती — sysadmins, DBAs, super users.

वर्गीकरणाचा तक्ता वारंवार विचारला जातो, म्हणून कोणती बाब कोणत्या बाजूला येते ते लक्षात ठेवा. **Application controls** — **reasonableness checks, sequence number checks, mandatory data fields**. **General IT controls** — **access security, data centre and network operations वरची controls, program change controls**, application system acquisition, development and maintenance वरची controls. उत्तरांतून सिद्ध होणारा ढोबळ नियम: transaction च्या प्रक्रियेत बसवलेली तपासणी हे **application control** आहे; applications ज्या वातावरणात चालतात त्या वातावरणावर राज्य करणारे काहीही हे **general IT control** आहे.

चार audit tests, आणि marks मिळवून देणारा त्यांचा क्रम. Inquiry, observation, inspection and **reperformance**. Inquiry ही सर्वात कार्यक्षम audit test आहे पण ती सर्वात कमी audit evidence देते, आणि एकटी inquiry पुरेशी नाही — ती नेहमी दुसऱ्या पद्धतीसोबतच वापरली पाहिजे. Reperformance ही सर्वात प्रभावी audit test आहे आणि सर्वोत्तम audit evidence देते, पण ती खूप वेळखाऊ असू शकते आणि बहुतेक वेळा सर्वात कमी कार्यक्षम असते. सामान्यतः inquiry आणि inspection एकत्र वापरल्याने सर्वात प्रभावी व कार्यक्षम audit evidence मिळते. कोणती test, कधी आणि कोणत्या संयोगात वापरायची ही professional judgement ची बाब आहे, आणि ती risk assessment, control environment, हव्या असलेल्या evidence ची पातळी, errors किंवा misstatements चा इतिहास, व्यवसायाची गुंतागुंत आणि तपासल्या जाणाऱ्या assertions नुसार बदलते; आणि auditor ने वापरलेल्या test चे अथवा tests च्या संयोगाचे स्वरूप, वापरलेल्या judgements सह, audit file मध्ये नोंदवले पाहिजे.

Testing प्रत्यक्षात कशी केली जाते, आणि general IT controls फसली तर काय करायचे. नेहमीच्या पद्धती: **walkthrough** — inquiry, observation आणि inspection यांचा एकत्र वापर करून एक संपूर्ण transaction सुरुवातीपासून शेवटपर्यंत चालवत, automated transaction ची प्रक्रिया कशी होते याची समज मिळवणे;

वेगवेगळ्या परिस्थितीत एखादा user transactions कसे हाताळतो याचे **observation; application मध्ये ठरवलेल्या configuration ची तपासणी**; मागील audit testing नंतर झालेले बदल शोधण्यासाठी **system logs ची तपासणी**; systems आणि applications च्या **तांत्रिक किंवा user manuals ची तपासणी**; **negative testing** — एक test check करून application दाखवत असलेला error message पाहणे; आणि **CAATs वापरून reperformance** — मूळ स्रोत data घेऊन Computer Assisted Audit Techniques ने सूत्रे, व्यवसायाचे नियम किंवा validations स्वतंत्रपणे लावणे. General IT controls नसतील किंवा निष्प्रभ असतील, तेव्हा auditor ने IT risks चा परिणाम आणि automated environment ची गुंतागुंत तपासून, system वर आधारित माहितीवर विसंबण्यासाठी पर्यायी audit procedures आखली पाहिजेत, ज्यात अतिरिक्त substantive procedures करणे आणि automated controls वरचे अवलंबित्व कमी करणे येऊ शकते.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 2 प्रश्न

- Automated environment समजून घेण्याचे नऊ मुद्दे आणि आठ IT risks हे शुद्ध यादीचे marks आहेत. ते छापील क्रमाने लक्षात ठेवा.
- परिणामाचे तीन मुद्दे — substantive checking, controls, reporting — शीर्षके म्हणून लक्षात ठेवा, आणि मग प्रत्येकाला एक वाक्य.

TQ 8.5 • PYQ 2021-Dec [2] (d) • 3M • Pg 163

LEVEL I
Remembering

Easy

TQ 8.1 • PYQ 2018-May [2] (d) • 5M • Pg 159

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 5 प्रश्न

- चार tests चा क्रम लावताना प्रत्येकासाठी दोन्ही बाजू द्या: inquiry सर्वात कार्यक्षम पण सर्वात कमकुवत evidence देणारी; reperformance सर्वात प्रभावी पण सर्वात कमी कार्यक्षम. फक्त एकच बाजू देणारे उत्तर निम्मे marks गमावते.
- Testing चा प्रश्न नेहमी या वाक्याने संपवा की ही निवड professional judgement ची बाब आहे आणि ती audit file मध्ये नोंदवली पाहिजे.

TQ 8.8 • MTP 2024-Mar [6] (d) • 3M • Pg 165

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 8.2 • PYQ 2018-May [6] (e) • 5M • Pg 160

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 8.9 • PYQ 2025-May [1] (b) {C} • 5M • Pg 166

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 8.3 • PYQ 2026-May [4] (a) • 5M • Pg 169

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 8.6 • PYQ 2022-May [6] (c) • 3M • Pg 164

LEVEL I
Understanding

Hard

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 4 प्रश्न

- तक्ता भरायच्या प्रश्नात दोन्ही स्तंभांसह तक्ता लिहा; गद्यात उत्तर देऊ नका. प्रत्येक ओळीला एक mark आहे.
- Facts मध्ये general IT controls नाहीत किंवा निष्प्रभ आहेत असे असेल, तेव्हा शेवटचा टप्पा म्हणजे पर्यायी procedures — अधिक substantive काम आणि automated controls वर कमी अवलंबित्व. ते स्पष्टपणे लिहा.

TQ 8.7 · PYQ 2022-Nov [2] (d) · 3M · Pg 164	LEVEL II Application	Easy
TQ 8.4 · PYQ 2021-Jan [4] (b) · 4M · Pg 161	LEVEL II Application	Medium
CSQ 8.1 · PYQ 2026-Jan [3] (c) · 4M · Pg 167	LEVEL II Application	Medium
CSQ 8.2 · MTP 2026-Apr S2 [6] (c) · 4M · Pg 168	LEVEL II Application	Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे · 1 प्रश्न

- प्रश्न unmitigated IT risk चा **audit वरचा परिणाम** विचारतो, IT risks ची यादी नव्हे. प्रत्येक मुद्दा audit साठीच्या परिणामाने संपला पाहिजे.
- उत्तरांत वापरले जाणारे तीन मुद्दे मांडा — data ची विश्वासार्हता, audit च्या दृष्टिकोनावरचा परिणाम, आणि मग auditor ला करावी लागणारी अतिरिक्त procedures.

TQ 8.3 · PYQ 2020-Nov [3] (d) · 3M · Pg 161	LEVEL II Analysis	Medium
---	----------------------	--------

विषय 9: Auditor च्या Risk Assessment शी संबंधित असलेल्या Internal Control च्या manual आणि automated घटकांची वैशिष्ट्ये [Characteristics of Manual and Automated Elements of Internal Control Relevant to the Auditor's Risk Assessment]

L2P5-C3-T09

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 3, Risk Assessment and Internal Control — auditor च्या risk assessment साठी महत्त्वाची असणारी internal control मधील manual आणि automated घटकांची वैशिष्ट्ये.

NOTES

एका ओळीत नियम: जिथे judgement आणि विवेक लागतो तिथे internal control मधील manual घटक अधिक योग्य ठरू शकतात. हेच वाक्य उत्तराची सुरुवात असले पाहिजे, कारण त्यानंतर येणाऱ्या चारही परिस्थिती याचीच उदाहरणे आहेत.

चार परिस्थिती: (1) मोठे, असामान्य किंवा पुन्हा न घडणारे transactions; (2) ज्या परिस्थितीत errors ची व्याख्या करणे, त्यांचा अंदाज बांधणे किंवा भाकीत करणे अवघड असते; (3) अस्तित्वात असलेल्या automated

control च्या कक्षेबाहेरचा control प्रतिसाद मागणाऱ्या बदलत्या परिस्थिती; आणि (4) **automated controls च्या effectiveness चे monitoring**.

चौथा भागच गाळला जातो, आणि तोच रंजक आहे: ज्या entity मध्ये मोठ्या प्रमाणावर automation आहे आणि तिची controls प्रभावीपणे चालतात, तिथेही त्या **automated controls चे monitoring हा स्वतःच एक manual घटक आहे**. म्हणून automation आणि manual control हे परस्परपर्याय आहेत असे मानणारे उत्तर मुद्दा चुकवते — manual घटक automated घटकाच्या वर बसतो.

प्रश्न कसा विचारला जातो: सुमारे तीन marks चा छोटा यादीवजा प्रश्न, आणि तो बहुधा entity ची controls किती मजबूत व किती automated आहेत यावर भर देणाऱ्या scenario च्या आत असतो. Automated controls चे वर्णन करण्यात अडकू नका; प्रश्न फक्त manual घटक कधी **अधिक योग्य** ठरतात हेच विचारतो.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 1 प्रश्न

- चार परिस्थिती, चार marks इतक्या. Judgement आणि विवेकाच्या ओळीने सुरुवात करा, मग त्यांना क्रमांक द्या.

TQ 9.1 • PYQ 2024-May [3] (c) • 3M • Pg 171

LEVEL I
Remembering

Easy

विषय 10: Audit साठी Data Analytics [Data Analytics for Audit]

L2P5-C3-T10

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 3, Risk Assessment and Internal Control — audit साठी data analytics आणि Computer Assisted Audit Techniques.

NOTES

व्याख्या, आणि तिलाच पहिला mark आहे: अर्थपूर्ण माहिती मिळवण्यासाठी प्रचंड प्रमाणातील electronic data धुंडाळण्याकरिता वापरल्या जाणाऱ्या processes, tools आणि techniques च्या संयोगाला data analytics म्हणतात. कंपन्यांना त्यातून वाढता नफा, अधिक चांगली ग्राहकसेवा, स्पर्धात्मक फायदा आणि अधिक कार्यक्षम कामकाज मिळते, आणि auditors सुद्धा तशीच tools व techniques audit प्रक्रियेत वापरून चांगले निकाल मिळवू शकतात. Data analytics ची तत्त्वे वापरताना auditors जी tools आणि techniques वापरतात त्यांना Computer Assisted Audit Techniques, म्हणजेच CAATs म्हणतात.

ती कुठे वापरली जाते: IT systems मध्ये असलेल्या electronic records आणि data ची testing करण्यासाठी spreadsheets आणि IDEA व ACL या खास audit tools वापरून data analytics वापरता येते. दोन्ही tools ची नावे द्या — ती उत्तरात छापलेली आहेत.

उपयोग, आणि सांगितलेल्या संख्येप्रमाणे marks: tests of controls मध्ये अथवा substantive audit tests मध्ये वापरलेल्या data ची आणि population ची completeness तपासणे; **audit samples ची निवड — random sampling, systematic sampling;** balances ची पुनर्गणना — transaction data मधून trial balance

पुन्हा उभी करणे; गणिती calculations ची reperformance — depreciation, bank interest ची गणना; SA 240 नुसार आवश्यक असणारे journal entries चे विश्लेषण; fraud investigation; आणि control deficiencies च्या परिणामाचे मूल्यमापन.

उत्तरे ज्या संदर्भवाक्याने सुरू होतात त्याला एक ओळ आहे: ज्या डिजिटल युगात कंपन्या व्यवसाय चालवण्यासाठी IT systems आणि networks वर अधिकाधिक विसंबतात, तिथे या systems मध्ये असलेल्या data आणि माहितीचे प्रमाण प्रचंड असते — आणि म्हणूनच auditor ला sample ऐवजी संपूर्ण population तपासू शकणारी tools लागतात.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 1 प्रश्न

- आधी data analytics ची व्याख्या द्या आणि मग तिचे auditor साठीचे रूप म्हणजे CAATs असे सांगा. CAAT हा शब्द एकदाही न वापरणारे उत्तर परीक्षक तपासत असलेली संज्ञाच चुकवते.

TQ 10.1 · RTP 2018-Nov [13] · Pg 172

LEVEL I
Understanding

Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे · 1 प्रश्न

- प्रश्न data analytics ने auditor कोणती कामे करू शकतो हे विचारतो, म्हणून audit ची कामे सांगा — संपूर्ण populations ची testing, जुळणी, पुनर्गणना, exceptions ओळखणे — कंपनीला होणारे फायदे नव्हे.
- उत्तरांत जिथे tools किंवा techniques ची नावे दिली आहेत तिथे ती द्या, आणि प्रत्येक कशाची testing करण्यासाठी वापरली जाते ते सांगा.

TQ 10.2 · PYQ 2020-Nov [3] (b) · 4M · Pg 173

LEVEL II
Analysis

Medium

विषय 11: Digital Audit

L2P5-C3-T11

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 3, Risk Assessment and Internal Control — digital audit आणि audit करताना digital technology चा वापर.

NOTES

पार्श्वभूमी: बदलत्या काळाशी जुळवून घेण्यासाठी entities आपल्या कामकाजाचा भाग म्हणून digitisation स्वीकारत आहेत; नवी तंत्रज्ञाने कंपन्यांना त्यांचे कामकाज नव्याने घडवण्यास आणि व्यवसाय करण्याच्या पद्धतीचा फेरविचार करण्यास मदत करत आहेत, आणि तंत्रज्ञानाच्या रेट्याने कंपन्या आपली business models नव्याने रचत आहेत. Digitisation साठी automation ही गुरुकिल्ली आहे. याच वाक्याने सुरुवात करा, कारण प्रश्न नेहमी कामकाज digitise करणाऱ्या कंपनीच्या facts वर विचारला जातो.

एका ओळीत नियम: अशा व्यावसायिक वातावरणात auditors planning पासून अंतिम opinion व्यक्त करेपर्यंत digital technology चा वापर करत आहेत — म्हणजे संपूर्ण engagement भर, तिच्या एखाद्या टप्प्यापुरता नव्हे.

Auditor काय वापरतो आणि त्याला काय मिळते: business processes अधिक चांगल्या प्रकारे समजून घेण्यासाठी auditors artificial intelligence, data analytics आणि इतर अद्यावत तंत्रज्ञाने वापरत आहेत; अशी tools वापरून auditors audit अधिक चांगल्या प्रकारे करू शकतात आणि अधिक लक्ष हवे असणाऱ्या क्षेत्रांना अधिक वेळ देऊ शकतात; आणि digital audit मुळे तंत्रज्ञानाचा वापर करून risk अधिक चांगल्या प्रकारे ओळखता येतो. business processes ची अधिक चांगली समज, गरज असणाऱ्या क्षेत्रांना अधिक लक्ष, risk ची अधिक चांगली ओळख — हे तीन फायदे म्हणजेच marks.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 1 प्रश्न

- हा छोटा वर्णनात्मक प्रश्न आहे. आधी पार्श्वभूमी द्या, मग 'planning पासून अंतिम opinion पर्यंत' हे वाक्य, मग तीन फायदे — data analytics च्या उपयोगाकडे वळू नका, ते वेगळ्या विषयाचे आहेत.

CSQ 11.1 • PYQ 2024-Sep [5] (c) • 3M • Pg 174

LEVEL I
Understanding

Easy

विषय 12: Regulatory Requirements नुसार Internal Financial Controls [Internal Financial Controls as per Regulatory Requirements]

L2P5-C3-T12

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 3, Risk Assessment and Internal Control — Companies Act, 2013 च्या नियामक requirements नुसार internal financial controls.

NOTES

कायद्यातील व्याख्या, आणि ती प्रत्येक उत्तरात जशीच्या तशी उद्धृत केली जाते. The Explanation to clause (e) of sub-section (5) of Section 134 मध्ये internal financial controls म्हणजे “the policies and procedures adopted by the company for ensuring the orderly and efficient conduct of its business, including adherence to company's policies, the safeguarding of its assets, the prevention and detection of frauds and errors, the accuracy and completeness of the accounting records, and the timely preparation of reliable financial information.” असे स्पष्ट केले आहे. प्रश्नात “अर्थ स्पष्ट करा” असे असेल, तेव्हा ती पाच भागांत मोडा: (1) कंपनीच्या धोरणांचे पालन धरून व्यवसायाचे सुव्यवस्थित आणि कार्यक्षम संचालन; (2) assets चे संरक्षण; (3) frauds आणि errors रोखणे व शोधणे; (4) accounting records ची अचूकता आणि completeness; आणि (5) विश्वासाई financial माहिती वेळेवर तयार करणे.

The reporting requirement: clause (i) of sub-section (3) of Section 143 नुसार auditor's report मध्ये कंपनीकडे financial statements च्या संदर्भात पुरेशी internal financial controls व्यवस्था आहे का आणि अशा controls ची operating effectiveness कशी आहे हे नमूद करावे लागते. त्यातून दोन मर्यादा येतात. पहिली,

internal financial controls वरचे auditor चे reporting ही Act मध्ये नमूद केलेली requirement आहे, म्हणून ती फक्त Act खाली तयार झालेल्या आणि Section 143 खाली report केल्या जाणाऱ्या financial statements च्या reporting लाच लागू होते — त्यामुळे तिमाही किंवा सहामाही अशा interim financial statements ला ती लागू होत नाही, जोवर दुसऱ्या एखाद्या कायद्याने किंवा नियमाने ती मागितलेली नाही. दुसरी, internal financial controls over financial reporting च्या audit मध्ये auditor चे objective म्हणजे कंपनीच्या internal financial controls over financial reporting च्या effectiveness वर opinion व्यक्त करणे, आणि ते **financial statements च्या audit सोबतच** केले जाते; **Section 143(3)(i)** खालचे reporting हे management ने स्वीकारलेल्या internal financial controls over financial reporting साठीच्या अंतर्निहित निकषांवर अवलंबून असते, **internal controls ची कोणतीही व्यवस्था तिची objectives साध्य होण्याबाबत फक्त reasonable assurance देते**, आणि अशा controls च्या testing ची व्याप्ती ठरवताना auditor ने materiality ची संकल्पना वापरली पाहिजे.

सवलत, आणि आकडेवारी उत्तर आहेत. Financial statements च्या संदर्भात internal financial controls च्या पुरेशेपणावरची reporting requirement **अशा private company ला लागू होणार नाही जी:** (a) One Person Company आहे; किंवा (b) small company आहे; किंवा (c) अशी कंपनी आहे जिचा turnover ताज्या audited financial statement नुसार ₹50 crore पेक्षा कमी आहे आणि जिची banks किंवा financial institutions अथवा कोणत्याही body corporate कडून घेतलेली एकूण borrowings financial year मध्ये कोणत्याही क्षणी ₹25 crore पेक्षा कमी आहेत. दोन्ही आकडे आणि **“at any point of time during the financial year”** हे शब्द बरोबर लिहा; borrowings ची चाचणी वर्षाखेरीची नाही.

ही सवलत CARO च्या सवलतीशी गोंधळवू नका — त्या एकाच प्रश्नात एकत्र विचारल्या जातात. Companies (Auditor's Report) Order, 2020 ही अशा private limited company ला लागू होत नाही जी एखाद्या public company ची subsidiary किंवा holding company नाही, आणि जी पुढील सर्व अटी पूर्ण करते: (a) balance sheet च्या तारखेला paid-up capital आणि reserves and surplus ₹1 crore पेक्षा जास्त नाहीत; (b) financial year मध्ये कोणत्याही क्षणी कोणत्याही bank किंवा financial institution कडून घेतलेली एकूण borrowings ₹1 crore पेक्षा जास्त नाहीत; आणि (c) financial statements नुसार financial year मधील, discontinuing operations मधील revenue धरून, Companies Act च्या Schedule III मध्ये दाखवलेला total revenue ₹10 crore पेक्षा जास्त नाही. CARO च्या अटी **एकत्रित** आहेत — तिन्ही पूर्ण व्हाव्या लागतात.

Internal financial control विरुद्ध internal control over financial reporting. Internal financial control म्हणजे वर मांडलेली **Section 134(5)(e)** ची संकल्पना — व्यवसायाचे संचालन, assets, frauds आणि errors, accounting records आणि विश्वासाह financial माहिती यांना व्यापणारा धोरणे व कार्यपद्धतींचा संपूर्ण संच.

Internal control over financial reporting हे त्याहून अरुंद क्षेत्र आहे, ज्यात entity च्या internal controls over financial reporting च्या effectiveness वर auditor ला opinion व्यक्त करावे लागते, आणि ते opinion financial statements वर auditor ने व्यक्त केलेल्या opinion च्या जोडीने पण त्याहून वेगळे असते. “in addition to and distinct from” असे म्हणा — हाच वाकप्रचार तो फरक आहे.

जबाबदारी कोणाची, section नुसार. **Section 134(5)(e): listed companies** च्या बाबतीत **directors' responsibility statement** मध्ये असे नमूद करावे लागते की directors नी कंपनीने पाळायची internal financial controls घालून दिली आहेत आणि ती internal financial controls पुरेशी असून प्रभावीपणे चालत होती. **Section 149(8):** कंपनी आणि independent directors नी **Schedule IV** मधील तरतुदी पाळल्या पाहिजेत, ज्यात

independent directors साठीची आचारसंहिता दिली आहे; त्या संहितेनुसार independent directors च्या भूमिकेत आणि कामांत हे येते की त्यांनी financial माहितीच्या integrity बाबत आणि financial controls व risk management च्या व्यवस्था भक्कम व बचावयोग्य असल्याबाबत स्वतःची खात्री करून घ्यावी. **Section 177(4) (vii):** प्रत्येक **audit committee** ने Board ने लेखी ठरवून दिलेल्या संदर्भ अटीनुसार काम केले पाहिजे, ज्यात इतर बाबींसह **internal financial controls आणि risk management systems चे मूल्यमापन** येते. यात **Rule 8(5) (viii) of the Companies (Accounts) Rules, 2014** जोडा, ज्यानुसार सर्व कंपन्यांच्या board report मध्ये financial statements च्या संदर्भात internal financial controls च्या पुरेशेपणाचे तपशील द्यावे लागतात — आणि लक्षात ठेवा की हे, assets च्या संरक्षणासाठी व fraud आणि इतर गैरप्रकार रोखण्यासाठी व शोधण्यासाठी पुरेशी accounting records ठेवण्याची योग्य ती काळजी घेतली असे directors नी दिलेल्या विधानाच्या **जोडीने** येते.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 2 प्रश्न

- Internal financial controls वरचे reporting Act मधून येते, आणि म्हणून दुसऱ्या एखाद्या कायद्याने मागितल्याखेरीज ते interim financial statements पर्यंत जात नाही, हे स्पष्ट शब्दांत सांगा.

TQ 12.2 • PYQ 2021-Jan [3] (b) • 4M • Pg 176

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 12.3 • RTP 2022-May [14] • Pg 177

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 3 प्रश्न

- Private company बदल विचारले असता, सवलतीच्या अटी द्या आणि मग त्या प्रश्नातील आकड्यांना लावा. प्रश्नात CARO बदलही विचारले असेल, तर दोन्ही मर्यादांचे संच वेगवेगळ्या शीर्षकांखाली ठेवा — ₹50 crore/₹25 crore आणि ₹1 crore/₹1 crore/₹10 crore यांची सरमिसळ केली तर दोन्ही उत्तरे जातात.

CSQ 12.1 • PYQ 2024-May [1] (c) {C} • 3M • Pg 178

LEVEL II
Application

Easy

TQ 12.1 • RTP 2018-Nov [9] (b) • Pg 175

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 12.2 • PYQ 2025-Sep [3] (a) • 5M • Pg 179

LEVEL II
Application

Hard

विषय 13: Risks चे documentation [Documenting the Risks]

L2P5-C3-T13

CONCEPT BASE — अजून एकही परीक्षा-प्रश्न नाही • पूर्ण तयारीसाठी आवश्यक

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 3, Risk Assessment and Internal Control — ओळखलेल्या risks चे आणि मिळालेल्या समजेचे documentation.

NOTES

या विषयावर Scanner मध्ये कोणताही प्रश्न छापलेला नाही, पण तो परीक्षेयोग्य आहे आणि risk assessment पूर्ण करणारा हाच टप्पा आहे. **entity, तिचे environment आणि internal control चा प्रत्येक component** यांची auditor ला मिळालेली समज **Standards on Auditing नुसार documented करणे आवश्यक आहे**; ही documentation ऐच्छिक नाही आणि ती assessment ला पर्याय्यही नाही.

या प्रकरणातील इतरत्रची उत्तरे risk ची documentation म्हणून काय मानतात: flowcharts किंवा वर्णनांनी **business processes ची नोंद करणे**; **risks आणि controls ओळखण्यासाठी Risk and Control Matrices (RCM) तयार करणे**; end-to-end processes च्या walkthroughs मधून controls च्या design चे मूल्यमापन करणे; आणि entity-level controls, segregation of duties तसेच IT general व application controls यांसह process भर लागू होणाऱ्या बाबींची नोंद ठेवणे. Automated environment मध्ये नियम सरळ शब्दांत मांडला आहे: कंपनीच्या IT environment ची मिळालेली समज योग्य प्रकारे documented केली पाहिजे.

फक्त risk ची नव्हे, testing ची सुद्धा documentation. Auditor ने वापरलेल्या test चे — किंवा tests च्या संयोगाचे — स्वरूप, वापरलेल्या judgements सह, audit file मध्ये नोंदवले पाहिजे. कोणती audit test, कधी आणि कोणत्या संयोगात वापरायची ही professional judgement ची बाब असल्याने, ते judgement स्वतः file वर असले पाहिजे; नोंद नसलेल्या judgement चा नंतर बचाव करता येत नाही.

प्रकरणाच्या उरलेल्या भागाशी जोडणी: financial statement level वर आणि assertion level वर risks of material misstatement ची ओळख व assessment, **त्या risks शी संबंधित controls**, आणि त्यांच्याविरुद्ध आखलेली **responses** यांची नोंद ठेवली जाते. हा विषय SA 315 खालील ओळख व assessment च्या चार टप्प्यांसोबत आणि audit findings च्या assessment व reporting सोबत वाचा, कारण नोंदवलेली deficiencies तिथूनच पुढे कळवली जातात.

विषय 14: Audit findings पारखणे आणि त्यांचा report देणे [Assess and Report Audit Findings]

L2P5-C3-T14

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 3, Risk Assessment and Internal Control — IT environment आणि IT controls मधील audit findings चे assessment व reporting.

NOTES

एका ओळीत नियम: प्रत्येक audit च्या शेवटी कंपनीच्या IT environment आणि IT controls मध्ये काही findings किंवा exceptions असू शकतात, ज्यांचे assessment करून ते संबंधित भागधारकांना — म्हणजे management ला आणि those charged with governance ना, म्हणजेच Board of Directors आणि Audit Committee ला — कळवावे लागतात. दोन्ही गट सांगा — management **आणि** those charged with governance.

विचारात घ्यायचे चार मुद्दे — हेच संपूर्ण उत्तर आहे, आणि ते प्रत्येक वेळी याच शब्दांत विचारले जाते: (1) IT controls

मध्ये काही weaknesses आहेत का? (2) या weaknesses चा एकूण audit वर काय परिणाम होतो? (3) Deficiencies management ला कळवा — Internal Controls Memo किंवा Management Letter. (4) कोणत्याही significant deficiencies लेखी स्वरूपात those charged with governance ना कळवा. Reporting चे दोन मार्ग वेगळे ठेवा: सामान्य deficiencies internal controls memo किंवा management letter ने management कडे जातात; significant deficiencies लेखी स्वरूपात those charged with governance ना कळवाव्याच लागतात.

Finding चे report मध्ये रूपांतर करणारा टप्पा: प्रत्येक finding किंवा exception चे auditor ने assessment केले पाहिजे, ते audit वर काय परिणाम करते ते ठरवले पाहिजे आणि त्या exception मुळे internal control मध्ये deficiency निर्माण होते का ते तपासले पाहिजे. Finding आहे म्हणून ती कळवली जात नाही; आधी तिचे assessment होते — audit वरच्या परिणामासाठी आणि ती control deficiency ठरते का यासाठी.

Management exceptions मागत असेल, तेव्हा उत्तर “नाही” असे नसते. IT environment मधील exceptions वर auditor ची निरीक्षणे management ने मागितली आहेत अशा facts वर छापील उत्तर असे आहे की **auditor ने अशी exceptions संबंधित भागधारकांना कळवावीत**, वरच्या चार मुद्द्यांचा वापर करून. Confidentiality बदल लिहू नका; इथे reporting चे बंधन हाच तपासला जाणारा मुद्दा आहे.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 1 प्रश्न

- चार मुद्दे, तीन किंवा चार marks. ते छापील क्रमाने चार क्रमांकित प्रश्न व विधाने म्हणून लिहा.

CSQ 14.1 • PYQ 2021-Jul [3] (d) • 3M • Pg 181

LEVEL I
Remembering

Easy

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 2 प्रश्न

- दोन्ही प्रश्न विचारतात की IT environment मधील findings चे **assessment आणि reporting करताना auditor काय विचारात घेतो**. Auditor ज्या मुद्द्यांचा तोल पाहतो ते मुद्दे म्हणून उत्तर द्या, आणि प्रत्येकाला report साठीचा परिणाम जोडा.
- कोणती findings management कडे जातात, कोणती those charged with governance कडे जातात आणि कोणती audit opinion वर परिणाम करतात हे स्पष्ट शब्दांत सांगा.

TQ 14.1 • PYQ 2022-May [3] (d) • 3M • Pg 180

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 14.2 • PYQ 2025-Sep [6] (c) • 4M • Pg 181

LEVEL I
Understanding

Medium

विषय 15: The Auditors Responses to Assessed Risks SA-330

L2P5-C3-T15

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 3, Risk Assessment and Internal Control — SA 330
अंतर्गत assessed risks ला auditor चे responses.

NOTES

Tests of controls कधी आखली आणि पार पाडली पाहिजेत. SA 330 अंतर्गत, relevant controls च्या operating effectiveness बाबत sufficient appropriate audit evidence मिळवण्यासाठी auditor ने tests of controls आखली आणि पार पाडली पाहिजेत, जेव्हा: (1) assertion level वर risks of material misstatement च्या auditor च्या assessment मध्ये controls प्रभावीपणे चालत असल्याची अपेक्षा समाविष्ट असते — म्हणजे substantive procedures चे nature, timing and extent ठरवताना auditor controls च्या operating effectiveness वर विसंबू इच्छितो; किंवा (2) एकटी substantive procedures assertion level वर sufficient appropriate audit evidence देऊ शकत नाहीत. हे दोन भाग पर्याय आहेत, एकत्रित अटी नाहीत — शब्द “or” हाच आहे.

Reliance आणि evidence यांचा संबंध: tests of controls आखताना आणि पार पाडताना, auditor एखाद्या control च्या effectiveness वर जितके अधिक विसंबतो तितके अधिक ठाम audit evidence त्याने मिळवले पाहिजे. आणि जेव्हा स्वीकारलेला दृष्टिकोन प्रामुख्याने tests of controls चा असतो, विशेषतः जिथे फक्त substantive procedures मधून sufficient appropriate audit evidence मिळवणे शक्य किंवा व्यवहार्य नसते, तिथे controls च्या operating effectiveness बाबत अधिक उच्च पातळीची assurance मागितली जाऊ शकते. दोन्ही वाक्यांना marks आहेत; दुसरे वाक्य “अधिक उच्च पातळीची assurance का” याचे उत्तर आहे.

हे facts वर कसे उतरते. मोठ्या प्रमाणावर automated entity मध्ये — deposits, withdrawals, interest ची गणना आणि loan परतफेडीसाठी केंद्रीकृत core banking system चालवणारी bank — auditor controls ची test करतो कारण त्यांच्या operating effectiveness वर विसंबण्याचा त्याचा इरादा आहे आणि कारण transactions चे प्रमाण मोठे व स्वरूप automated असल्याने एकटी substantive procedures पुरेसे evidence देऊ शकत नाहीत. मग अधिक ठाम evidence म्हणजे system logs तपासणे, automated interest calculations ची testing करणे, exception reports पाहणे आणि authorisation controls प्रत्यक्ष चालताना पाहणे.

मागील audits मध्ये मिळालेले operating effectiveness बदलचे audit evidence वापरणे. ते योग्य आहे का, आणि असल्यास एखाद्या control ची पुन्हा test करण्याआधी किती काळ जाऊ शकतो, हे ठरवताना auditor पुढील गोष्टी विचारात घेतो: (1) control environment, entity चे monitoring of controls आणि entity ची risk assessment process यांसह internal control च्या इतर घटकांची effectiveness; (2) त्या control च्या वैशिष्ट्यांतून येणारे risks, त्यात ते manual आहे की automated हेही; (3) general IT controls ची effectiveness; (4) त्या control ची effectiveness आणि entity कडून होणारा तिचा वापर, त्यात मागील audits मध्ये आढळलेल्या deviations चे स्वरूप व व्याप्ती, आणि तिच्या वापरावर लक्षणीय परिणाम करणारे कर्मचारी बदल झाले आहेत का; (5) एखाद्या विशिष्ट control मध्ये बदल न होणे बदलत्या परिस्थितीमुळे risk निर्माण करते का; आणि (6) risks of material misstatement आणि त्या control वरच्या reliance ची व्याप्ती.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 1 प्रश्न

- Tests of controls च्या दोन परिस्थिती पर्याय म्हणून मांडा आणि तसे स्पष्ट सांगा. त्यांना एकत्रित अटी मानणे ही नेहमीची चूक आहे.
- उदाहरणे देण्याआधी एका वाक्यात evidence च्या ठामपणाला reliance शी जोडा — जितके अधिक reliance, तितके अधिक ठाम evidence.

TQ 15.2 · MTP 2024-Nov [4] (b) · 5M · Pg 183

LEVEL I
Understanding**Hard****Application** Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 1 प्रश्न

- Automated scenario मध्ये दोन भागांपैकी कोणता पूर्ण होतो ते सांगा, आणि दोन्ही होत असतील तर दोन्ही सांगा. मग त्या system मध्ये evidence कोणते रूप घेते ते द्या — logs, पुन्हा केलेली calculations, exception reports, प्रत्यक्ष पाहिलेली authorisations.

TQ 15.1 · PYQ 2019-Nov [3] (a) · 4M · Pg 182

LEVEL II
Application**Hard**

प्रकरण 4

Audit Evidence

8 विषय • 91 वर्गीकृत प्रश्न • महत्त्व: A

ICAI SKILL PROFILE या पेपरसाठी ICAI चा band: Level I 40-60% • Level II 40-60% — हे प्रकरण वाचताना वाटते **पेपरशी सुसंगत**

Level I — Comprehension & Knowledge **53.3%** 366 पैकी 195 marks

Level II — Analysis & Application **46.7%** 366 पैकी 171 marks

हे प्रकरण ICAI ने या पेपरसाठी दिलेल्या band मध्येच बसते — 53% Level I, समोर 40-60%. याची तयारी त्याच प्रमाणात करा: आधी method समजून घ्या, मग तिचा सराव करा.

विषय 1: Audit Evidence

L2P5-C4-T01

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 4, Audit Evidence — SA 500 'Audit Evidence': audit evidence म्हणजे काय, sufficiency आणि appropriateness, relevance आणि reliability, evidence मिळवण्यासाठीची audit procedures, assertions, testing साठी items ची निवड, आणि management's expert चे काम.

NOTES

व्याख्या, आणि या विषयावरील प्रत्येक उत्तर तिनेच सुरू होते: auditor ज्या निष्कर्षावर आपले opinion उभे करतो, त्या निष्कर्षापर्यंत पोहोचताना तो जी माहिती वापरतो ती म्हणजे audit evidence. त्यात financial statements मागे असलेल्या accounting records मधील माहिती आणि इतर माहिती या दोन्हींचा समावेश होतो. **Accounting records** म्हणजे सुरुवातीच्या accounting entries च्या नोंदी आणि त्यांना पुष्टी देणाऱ्या नोंदी — cheques आणि electronic fund transfers च्या नोंदी, invoices, contracts, general आणि subsidiary ledgers, journal entries आणि financial statements मधील अशी इतर adjustments जी journal entries मध्ये दिसत नाहीत, आणि cost allocations, computations, reconciliations व disclosures ना पुष्टी देणारी worksheets व spreadsheets सारखी नोंद. **Other information** म्हणजे उदा. बैठकांची minutes, trade receivables आणि trade payables कडून आलेली लेखी confirmations, आणि internal control चे तपशील असलेली manuals. शेवट Study Material च्याच वाक्याने करा: accounting records आणि इतर माहिती या दोन्हींच्या tests चा मिलाफ auditor साधारणपणे आपल्या opinion ला आधार देण्यासाठी वापरतो.

Evidence कसा मिळवला जातो. Opinion ज्यावर उभे राहिल असे वाजवी निष्कर्ष काढण्यासाठीचा audit evidence (I) **risk assessment procedures** आणि (II) **further audit procedures** करून मिळवला जातो; दुसऱ्यात (i) tests of controls येतात — SAs ना आवश्यक असतील तेव्हा किंवा auditor ने तसे ठरवले असेल तेव्हा — आणि (ii) substantive procedures येतात, ज्यात tests of details आणि substantive analytical procedures येतात. मग **seven types of audit procedure** येतात, आणि marks संख्येनुसार मिळतात: 1.

Inspection — records किंवा documents तपासणे, मग ती internal असोत की external, कागदी असोत, electronic असोत की अन्य माध्यमांत, किंवा एखाद्या asset ची प्रत्यक्ष तपासणी; **2. Observation** — दुसरे कोणी करत असलेली प्रक्रिया किंवा procedure पाहणे, जे audit trail मागे न ठेवणाऱ्या control साठी उपयोगी पडते; **3. External confirmation** — third party कडून auditor ला थेट आलेला लेखी प्रतिसाद, कागदी, electronic किंवा अन्य माध्यमांतून; **4. Computation or recalculation** — documents व records ची अंकगणिती अचूकता तपासणे, किंवा स्वतंत्रपणे गणना करणे, उदा. depreciation किंवा managerial remuneration; **5. Re-performance** — entity च्या internal control चा भाग म्हणून मूळतः केलेली procedures किंवा controls auditor ने स्वतंत्रपणे पुन्हा करणे; **6. Analytical procedures** — financial आणि non-financial अशा दोन्ही data मधील संभवनीय संबंधांच्या अभ्यासातून financial माहितीचे मूल्यमापन; **7. Inquiry** — entity च्या आत किंवा बाहेरच्या जाणकार व्यक्तींकडून, financial व non-financial, माहिती मिळवणे, जी औपचारिक लेखी चौकशीपासून अनौपचारिक तोंडी चौकशीपर्यंत असू शकते.

Sufficiency म्हणजे प्रमाण; appropriateness म्हणजे दर्जा. किती प्रमाण लागेल हे auditor च्या risks of misstatement च्या मूल्यमापनावर अवलंबून असते — **the higher the assessed risks, the more audit evidence is likely to be required** — आणि evidence च्या दर्जावर अवलंबून असते — **the higher the quality, the less may be required. Obtaining more audit evidence, however, may not compensate for its poor quality.** Sufficiency बाबतच्या auditor च्या judgement वर परिणाम करतात (1) materiality, (2) risk of material misstatement, आणि (3) population चा आकार व वैशिष्ट्ये. Assertions कमी material असतील, risk of material misstatement कमी असेल, आणि population लहान व अधिक एकसंध असेल तर कमी evidence लागतो; उलट परिस्थितीत अधिक लागतो. Assertion level वर risk of material misstatement चे दोन घटक असतात — **inherent risk**, म्हणजे संबंधित controls विचारात घेण्याआधी एखादे assertion material misstatement ला बळी पडण्याची शक्यता, आणि **control risk**, म्हणजे असा misstatement entity च्या internal control कडून वेळेत रोखला जाणार नाही किंवा शोधून दुरुस्त केला जाणार नाही हा धोका.

Relevance आणि reliability ही appropriateness ची दोन अंगे आहेत, आणि परीक्षक दोन्ही विचारतो.

Relevance म्हणजे audit procedure आणि विचाराधीन assertion यांच्यातील तार्किक संबंध — म्हणून **the direction of testing matters**: नोंदलेल्या accounts payable balances तपासणे हे **overstatement** साठी relevant आहे, पण **understatement** साठी नाही; त्यासाठी नंतरची disbursements, न भरलेली invoices, suppliers' statements आणि न जुळलेले receiving reports ही relevant procedures आहेत. **Reliability** वर माहितीचा **source and nature** आणि ती ज्या परिस्थितीत मिळवली त्या परिस्थितीचा — तिच्या तयारी व देखभालीवरील controls सह — परिणाम होतो. **five generalisations**, अपवाद वगळता: (1) **evidence from independent sources outside the entity is more reliable**; (2) आतून तयार झालेला evidence संबंधित controls effective असतील तेव्हा अधिक विश्वासाह असतो; (3) auditor ने थेट मिळवलेला evidence अप्रत्यक्षपणे किंवा अनुमानाने मिळवलेल्या evidence पेक्षा अधिक विश्वासाह असतो; (4) कागदी, electronic किंवा अन्य माध्यमांतील लेखी evidence तोंडी evidence पेक्षा अधिक विश्वासाह असतो; (5) मूळ documents ही photocopies, facsimiles किंवा filmed, digitised वा अन्यथा रूपांतरित documents पेक्षा अधिक विश्वासाह असतात. अपवादही परीक्षेत येतात: स्वतंत्र बाह्य source सुद्धा **if the source is not knowledgeable** विश्वासाह

नसू शकतो, आणि management's expert **may lack objectivity**.

Assertion ओळखण्याचा प्रश्न जवळजवळ प्रत्येक attempt ला येतो, आणि तो निव्वळ जुळवणीचा आहे. Procedure वाचा, assertion चे नाव सांगा, मग ठरलेले एका ओळीचे स्पष्टीकरण द्या. **Occurrence** — financial statements मध्ये नोंदलेले transactions प्रत्यक्षात घडले आहेत आणि ते entity शी संबंधित आहेत (employee benefit expense मध्ये अनधिकृत कर्मचारी येत नाहीत). **Completeness** — नोंदवायला हवी होती अशी सर्व assets, liabilities आणि equity balances नोंदली गेली आहेत (entity च्या वतीने third party कडे असलेला inventory समाविष्ट आहे). **Cut-off** — सर्व income आणि expenses योग्य accounting period मध्ये नोंदले आहेत (वर्षाअखेरीस पाठवलेला माल sales मध्ये येतो; वर्षाचा inventory कुठेही असला तरी समाविष्ट होतो). **Rights and obligations** — assets वर entity ची मालकी व कायदेशीर हक्क आहे आणि liabilities म्हणजे ठराविक तारखेला परतफेडीची तिची सर्व बंधने आहेत (purchase invoices client च्या नावाने; दुसऱ्या entity साठी ठेवलेला inventory नोंदला जात नाही). **Measurement or accuracy** — transactions योग्य रकमेने नोंदली आहेत, documents तयार करताना किंवा ledger ला posting करताना चूक नाही (sales invoices नुसार नोंदली, discounts योग्य प्रकारे समायोजित). **Valuation** — assets, liabilities आणि equity यांचे मूल्यांकन योग्य आहे, overstatement किंवा understatement नाही (AS 2 नुसार inventory cost आणि net realisable value यांतील कमी मूल्याने).

Entity ने management's expert वापरला असेल तेथे — long-term assets चा valuer, environmental provisions चा technical estimator — auditor त्या कामावर विसंबू शकतो, जर sufficient appropriate audit evidence मिळाल्याचे त्याचे समाधान झाले असेल. या आवश्यकतेला **three limbs and the marks are one each: (a) evaluate the competence, capabilities and objectivity of that expert; (b) obtain an understanding of the work of that expert; आणि (c) संबंधित assertion साठी audit evidence म्हणून त्या expert च्या कामाची योग्यता तपासणे**. उत्तरे ज्या वाक्याने संपतात त्यानेच शेवट करा: management's expert च्या कामावर विसंबल्याने auditor ची जबाबदारी कमी होत नाही.

या प्रकरणातील उत्तरांत चार सापळे पुन्हा पुन्हा येतात. पहिला, **audit evidence includes information that contradicts management's assertions**, फक्त पुष्टी देणारी माहिती नव्हे — दुसऱ्या एखाद्या संस्थेचे purchase bill client च्या books मध्ये नोंदलेले असणे हा occurrence बाबतचा audit evidence आहे. दुसरा, **the absence of information is itself audit evidence** — मागितलेले written representation देण्यास management ने नकार देणे हे auditor वापरतो आणि म्हणून तो audit evidence ठरतो. तिसरा, **'available' does not mean 'all that exists'**: एखाद्या transaction साठी कोणता evidence उपलब्ध असायला **ought** हे auditor ला माहीत असले पाहिजे, म्हणून client ने दिली म्हणून त्याची ledger invoices, debit notes आणि credit notes स्वीकारणे चूक आहे. चौथा, एका source कडून आलेला evidence दुसऱ्याशी विसंगत असेल, किंवा evidence म्हणून वापरावयाच्या माहितीच्या विश्वासाहतेबाबत auditor ला शंका असेल, तर बाब निकाली काढण्यासाठी audit procedures मध्ये कोणते बदल किंवा भर आवश्यक आहे हे त्याने ठरवले पाहिजे, आणि त्या बाबीचा audit च्या इतर अंगांवर काही परिणाम होतो का हे विचारात घेतले पाहिजे. स्वतंत्रपणे, population मधून **selecting specific items** करताना relevant घटक म्हणजे entity बाबतची auditor ची समज, assessed risks of material misstatement, आणि population ची वैशिष्ट्ये; आणि निवडलेली items उच्च मूल्याची किंवा key items असू शकतात, ठराविक रकमेवरील सर्व items असू शकतात, किंवा माहिती मिळवण्यासाठीची items असू शकतात.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे · 3 प्रश्न

- कोणतीही procedure समजावून सांगण्याआधी सातही audit procedures ची नावे यादीने द्या. Marks नाव घेतलेल्या procedures च्या संख्येनुसार मिळतात.
- Reliability बाबतची पाच generalisations हा स्वतंत्र यादीचा प्रश्न आहे. उत्तरांत दिलेले एका ओळीचे उदाहरण प्रत्येकासोबत द्या — bank confirmation, effective controls, स्वतःचे निरीक्षण, लेखी नोंद, मूळ invoice.

TQ 1.7 · RTP 2022-May [6] · Pg 196	LEVEL I Remembering	Medium
CSQ 1.3 · PYQ 2024-May [4] (a) · 4M · Pg 203	LEVEL I Remembering	Medium
TQ 1.1 · PYQ 2015-May [7] (b) · 4M · Pg 186	LEVEL I Remembering	Hard

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 8 प्रश्न

- Audit evidence ची व्याख्या पूर्ण उद्धृत करा, मग तिचे accounting records आणि other information असे दोन भाग करा आणि प्रत्येकाची दोन उदाहरणे द्या. भाग न पाडलेली व्याख्या उदाहरणांचे marks गमावते.
- Sufficiency आणि appropriateness यांना अनुक्रमे प्रमाण आणि दर्जा अशी नावे दिलीच पाहिजेत, आणि अधिक evidence खराब दर्जाची भरपाई करत नाही हे वाक्यही जोडलेच पाहिजे.

TQ 1.5 · PYQ 2021-Dec [5] (c) · 3M · Pg 194	LEVEL I Understanding	Easy
CSQ 1.5 · PYQ 2026-Sep [2] (b) (i) · 2M · Pg 206	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 1.2 · RTP 2018-May [7] (b) · 4M · Pg 189	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 1.3 · RTP 2018-May [8] (a) · Pg 191	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 1.4 · RTP 2019-Nov [6] (a) · Pg 193	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 1.8 · RTP 2022-Nov [7] (b) · Pg 197	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 1.9 · PYQ 2025-Jan [4] (b) · 5M · Pg 197	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 1.10 · MTP 2025-Aug S2 [2] (a) · 5M · Pg 198	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 4 प्रश्न

- आधी procedure किंवा assertion ओळखा, मग Standard ची व्याख्या द्या, मग ती प्रश्नातील तथ्यांशी जोडा. फक्त 'inspection' असे नाव सांगून व्याख्या न देणाऱ्या उत्तराला अर्धाच mark मिळतो.
- तथ्यांत नकार, विरोधाभास किंवा विसंगती दिसत असेल, तर चारांपैकी कोणता सापळा लागू होतो ते सांगा आणि Standard ने सांगितलेला परिणाम नमूद करा.

TQ 1.6 • RTP 2021-May [7] (a) • Pg 195	LEVEL II Application	Medium
TQ 1.12 • RTP 2026-May [12] • Pg 200	LEVEL II Application	Medium
CSQ 1.2 • MTP 2024-Mar [3] (a) • 4M • Pg 202	LEVEL II Application	Medium
TQ 1.11 • MTP 2025-Nov S1 [1] (c) • 4M • Pg 199	LEVEL II Application	Hard

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे • 2 प्रश्न

- Assertion चे प्रश्न पाच छोटी procedures देतात; एकेक घ्या, assertion चे नाव सांगा, मग ते समजावून सांगा. दोन procedures एका परिच्छेदात मिसळू नका — marks मुद्देनिहाय दिलेले आहेत.

CSQ 1.1 • PYQ 2023-Nov [5] (a) • 4M • Pg 201	LEVEL II Analysis	Medium
CSQ 1.4 • PYQ 2025-May [1] (a) {C} • 5M • Pg 204	LEVEL II Analysis	Medium

विषय 2: Audit Evidence-Specific Considerations for Selected Items (SA 501)

L2P5-C4-T02

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 4, Audit Evidence — SA 501 'Audit Evidence—Specific Considerations for Selected Items': inventory, litigation and claims, आणि segment information या तीन निवडक बाबी.

NOTES

हा Standard तीन निवडक बाबी व्यापतो, याखेरीज काहीही नाही: inventory, litigation and claims, आणि segment information. त्याचे पूर्ण नाव द्या — SA 501 'Audit Evidence—Specific Considerations for Selected Items' — कारण 'with reference to the relevant Standard' असे म्हणणारा प्रश्न ती बाब SA 500 खाली नव्हे तर SA 501 खाली ठेवता येते का हेच तपासत असतो.

Inventory. Inventory हा financial statements साठी material असेल तेव्हा auditor ने त्याचे existence आणि condition याबाबत sufficient appropriate audit evidence अशा प्रकारे मिळवले पाहिजे: **1. attendance at physical inventory counting, unless impracticable**, आणि तेथे (a) entity च्या physical inventory counting चे निकाल नोंदवण्या व नियंत्रित करण्याबाबतच्या management च्या सूचना व procedures तपासणे, (b) management च्या count procedures ची अंमलबजावणी पाहणे, (c) inventory ची तपासणी करणे, आणि (d) test counts करणे; आणि **2. entity च्या अंतिम inventory records वर audit procedures करून ती प्रत्यक्ष inventory count च्या निकालांशी नेमकी जुळतात का हे ठरवणे. planning attendance मध्ये relevant बाबी म्हणजे inventories चे स्वरूप, प्रत्येक ठिकाणच्या inventories ची materiality, work-in-progress ची पूर्णतेची**

अवस्था, perpetual inventory system ठेवला जातो का, third parties कडे असलेल्या inventories ची materiality आणि count ची वेळ — आणि, ज्या दोन गोष्टी विद्यार्थी सर्वाधिक वेळा वगळतात त्या म्हणजे physical inventory counting साठी पुरेशी procedures ठरवली जातील व योग्य सूचना दिल्या जातील अशी अपेक्षा आहे का, आणि **the nature of internal control related to inventories at the different locations.**

Inventory attendance वर परीक्षक दोन प्रकार विचारतो. (i) **Attendance impracticable:** अव्यवहार्यता **the nature and location of the inventory** वर ठरते, उदा. inventory अशा ठिकाणी असेल जिथे auditor च्या सुरक्षेला धोका संभवतो. **General inconvenience to the auditor is not sufficient**, आणि SA 200 सांगते त्याप्रमाणे, ज्या procedure ला पर्याय नाही ती वगळण्यासाठी अडचण, वेळ किंवा खर्च हे स्वतःच वैध कारण नाही. पर्यायी procedures — उदा. physical inventory counting च्या आधी घेतलेल्या किंवा खरेदी केलेल्या विशिष्ट inventory items च्या नंतरच्या विक्रीच्या कागदपत्रांची तपासणी — sufficient appropriate evidence देऊ शकतात; ती देऊ शकत नसतील तेथे scope limitation मुळे SA 705 नुसार auditor ने opinion modify करणे आवश्यक ठरते. (ii) **Count at a date other than the date of the financial statements:** count ची तारीख आणि financial statements ची तारीख यांदरम्यान inventory मध्ये झालेले बदल नीट नोंदले गेले आहेत का याचा evidence मिळवण्यासाठी auditor ने अतिरिक्त audit procedures केली पाहिजेत — नंतरच्या count ला उपस्थित राहणे, मधल्या काळातील हालचाली तपासणे (purchases, despatches, returns, transfers आणि adjustments), perpetual records नीट समायोजित झाली आहेत का पाहणे, त्या perpetual records ची विश्वासार्हता तपासणे, count आणि records यांतील लक्षणीय फरकांची चौकशी करणे, आणि वर्षाअखेरीच्या आसपासच्या कागदपत्रांवर cut-off procedures करणे.

Third party च्या ताब्यात व नियंत्रणात असलेला inventory. तो material असेल तेव्हा auditor ने existence आणि condition बाबत evidence मिळवण्यासाठी पुढीलपैकी **one or both** केले पाहिजे: 1. entity च्या वतीने ठेवलेल्या inventory च्या quantities आणि condition बाबत third party कडून confirmation मागणे, आणि 2. परिस्थितीला योग्य अशी inspection किंवा इतर audit procedures करणे. इतर procedures मध्ये येतात:

inspecting documentation regarding inventory held by third parties, inventory collateral म्हणून तारण ठेवला असेल तेव्हा इतर पक्षांकडून confirmation मागणे, third party च्या physical counting ला शक्य असल्यास स्वतः उपस्थित राहणे किंवा दुसऱ्या auditor ची उपस्थिती घडवून आणणे, आणि inventory नीट मोजला जातो व सुरक्षित ठेवला जातो याची खात्री करणाऱ्या third party च्या internal control च्या पर्याप्ततेबाबत दुसऱ्या auditor चा किंवा service auditor चा report मिळवणे. Job worker किंवा sub-contractor कडे बराच काळ पडून असलेल्या मालाबाबत उत्तरे आणखी भर घालतात: रकमेची confirmation मिळवा, तो माल तिथे ठेवण्याची गरज तपासा, फार काळ पडून असलेल्या मालासाठी **special attention to provisioning** द्या, आत-बाहेरच्या हालचालीचे नियमन करणारी records व slips तपासा, work-in-process साठी प्रमाणशीर processing charges धरून योग्य सूत्राने inventory चे मूल्यांकन करा, मालाची स्थिती तपासा, तो नंतर विकला गेला की परत आला हे पाहा, आणि third party कडे असूनही तो closing inventory मध्ये समाविष्ट आहे याची खात्री करा.

Litigation and claims. Entity शी संबंधित अशी litigation and claims, ज्यांतून risk of material misstatement उद्भवू शकतो, ती ओळखण्यासाठी auditor ने audit procedures आखून पार पाडली पाहिजेत, ज्यांत येते: 1. management ची, आणि लागू असेल तेथे in-house legal counsel सह entity मधील इतरांची, चौकशी; 2. those charged with governance च्या बैठकांची minutes आणि entity व तिचे external legal

counsel यांच्यातील पत्रव्यवहार तपासणे; आणि 3. legal expense accounts तपासणे. Risk of material misstatement असल्याचे मूल्यमापन झाले, किंवा procedures वरून आणखी material litigation or claims असू शकतात असे दिसले, तर auditor ने **shall seek direct communication with the entity's external legal counsel. letter of specific inquiry** — जे general inquiry चे पत्र योग्य प्रकारे उत्तरले जाण्याची शक्यता नसेल तेव्हा वापरले जाते — त्यात साधारणपणे येते (1) litigation and claims ची यादी; (2) उपलब्ध असेल तेथे प्रत्येक ओळखलेल्या litigation and claim च्या निकालाबाबतचे management चे मूल्यमापन आणि खर्चासह त्याच्या आर्थिक परिणामांचा अंदाज; आणि (3) management च्या मूल्यमापनाच्या वाजवीपणाची पुष्टी करण्याची व यादी अपूर्ण किंवा चुकीची वाटल्यास अधिक माहिती देण्याची external legal counsel ला विनंती. External legal counsel सोबत **meeting** आवश्यक ठरू शकते जेव्हा **the auditor determines that the matter is a significant risk, the matter is complex**, किंवा **there is disagreement between management and the entity's external legal counsel** — आणि अशा बैठकांसाठी साधारणपणे **management's permission** लागते व त्या management च्या प्रतिनिधीच्या उपस्थितीत होतात. Communication किंवा बैठकीस management ने परवानगी नाकारली आणि पर्यायी procedures नी sufficient appropriate evidence मिळाला नाही, तर auditor ने SA 705 नुसार opinion modify केले पाहिजे.

Segment information. Applicable financial reporting framework नुसार त्याचे presentation आणि disclosure याबाबत auditor ने sufficient appropriate audit evidence अशा प्रकारे मिळवले पाहिजे: 1. segment information ठरवताना management ने वापरलेल्या पद्धतीची समज मिळवून, आणि (a) त्या पद्धतीमुळे applicable financial reporting framework नुसार disclosure होण्याची शक्यता आहे का हे तपासून व (b) योग्य असेल तेथे त्या पद्धतीच्या वापराची चाचणी घेऊन; आणि 2. परिस्थितीला योग्य अशी analytical procedures किंवा इतर audit procedures करून. त्या पद्धती समजून घेण्यासाठी relevant असलेल्या **examples of matters** ची चार मुद्द्यांची यादी अशी: segments मधील sales, transfers आणि charges, आणि inter-segment रकमांचे elimination; budgets व इतर अपेक्षित निकालांशी तुलना, उदा. sales च्या टक्केवारीत operating profits; **the allocation of assets and costs among segments**; आणि मागील periods शी सुसंगतता, आणि विसंगतीबाबतच्या disclosures ची पर्याप्तता. **The line that carries a mark on its own:** इथे auditor ची जबाबदारी financial statements संपूर्णपणे घेण्याशी संबंधित आहे, म्हणून स्वतंत्रपणे मांडलेल्या segment information वर opinion देण्यासाठी आवश्यक ठरणारी procedures करणे त्याला बंधनकारक नाही.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 2 प्रश्न

- Attendance ची चार उप-अंगे आणि segment information बाबतच्या matters ची चार उदाहरणे हे निव्वळ यादीचे marks आहेत. ती क्रमांकित यादी म्हणून लिहा, गद्यात नको.

CSQ 2.4 • PYQ 2022-May [4] (c) • 3M • Pg 216

LEVEL I
Remembering

Easy

CSQ 2.1 • PYQ 2020-Nov [1] (a) {C} • 5M • Pg 211

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 4 प्रश्न

- तीन निवडक बाबींपैकी कोणती बाब प्रश्नात आहे ते पहिल्याच ओळीत सांगा आणि SA 501 चे पूर्ण नाव द्या. तेवढ्या एका वाक्याने उत्तराची चौकट पक्की होते.

TQ 2.1 • MTP 2021-Mar [5] (a) • 4M • Pg 207	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 2.5 • MTP 2024-Mar [4] (b) • 4M • Pg 216	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 2.8 • PYQ 2026-Jan [1] (c) {C} • 4M • Pg 219	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 2.2 • RTP 2022-May [7] (b) • Pg 208	LEVEL I Understanding	

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 5 प्रश्न

- प्रत्येक inventory scenario मध्ये आधी सांगा की attendance अव्यवहार्य होती की count वेगळ्या तारखेला झाला — या दोन फाट्यांची procedures वेगळी आहेत, आणि ती एकत्र करणारे उत्तर marks गमावते.
- नकाराच्या किंवा scope-limitation च्या scenario चा शेवट परिणामाने करा: आधी पर्यायी procedures, आणि ती फसली तरच SA 705 नुसार opinion मध्ये modification.

CSQ 2.2 • MTP 2021-Oct [4] (a) • 4M • Pg 213	LEVEL II Application	Medium
CSQ 2.3 • PYQ 2021-Jan [1] (b) {C} • 5M • Pg 214	LEVEL II Application	Medium
CSQ 2.6 • RTP 2024-Sep [12] • Pg 217	LEVEL II Application	Medium
CSQ 2.7 • PYQ 2025-Jan [1] (b) {C} • 5M • Pg 218	LEVEL II Application	Medium
TQ 2.4 • RTP 2025-Sep [13] • Pg 210	LEVEL II Application	Hard

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे • 1 प्रश्न

- प्रश्नात यादी देऊन त्यातून काय सुटले आहे असे विचारले असेल, तर Standard मधील प्रत्येक बाब दिलेल्या यादीशी ताडून पाहा आणि फक्त वेगळ्या बाबींची नावे सांगा. संपूर्ण यादी पुन्हा लिहू नका.

TQ 2.3 • RTP 2025-Sep [12] • Pg 208	LEVEL II Analysis	Hard
-------------------------------------	----------------------	------

विषय 3: External Confirmations (SA 505)

L2P5-C4-T03

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 4, Audit Evidence — SA 505 'External Confirmations':

confirmation procedures, positive आणि negative requests, management चा नकार, आणि निकालांचे मूल्यमापन.

NOTES

External confirmation म्हणजे काय आणि तो कुठे वापरला जातो. Third party कडून (confirming party) auditor ला थेट आलेला लेखी प्रतिसाद म्हणून auditor ला मिळालेला audit evidence, कागदी स्वरूपात किंवा electronic वा अन्य माध्यमातून. External confirmation procedures account balances आणि त्यांच्या घटकांशी जोडलेल्या assertions साठी वारंवार relevant ठरतात, पण ती याच बाबींपुरती मर्यादित असायला हवीत असे नाही — auditor entity आणि इतर पक्ष यांच्यातील agreements, contracts किंवा transactions च्या अटींची confirmation घेऊ शकतो, आणि **the absence of certain conditions** याचीही confirmation घेऊ शकतो, उदा. revenue cut-off assertion साठी relevant असे **no 'side agreement' exists**. उत्तरांत दिलेल्या परिस्थिती अशा: **bank balances and other information relevant to banking relationships; accounts receivable balances and terms**; processing साठी किंवा consignment वर bonded warehouses मध्ये third parties कडे असलेली inventories; सुरक्षित ताब्यासाठी किंवा तारण म्हणून वकील वा वित्तपुरवठादार यांच्याकडे असलेली property title deeds; third parties कडे सुरक्षित ठेवीसाठी असलेली किंवा stockbrokers कडून खरेदी करूनही balance sheet च्या तारखेपर्यंत न मिळालेली investments; आणि परतफेडीच्या अटी व restrictive covenants यांसह lenders ना देय रकमा.

External confirmation requests वर auditor ने नियंत्रण ठेवले पाहिजे, आणि चार अंगे हेच उत्तर आहे: **1. determining the information to be confirmed or requested; 2. selecting the appropriate confirming party; 3. confirmation requests ची रचना करणे, ज्यात requests बरोबर पत्त्यावर जातात आणि प्रतिसाद थेट auditor कडे येण्यासाठी परतीची माहिती त्यांत असते हे ठरवणे येते; आणि 4. लागू असेल तेथे पाठपुरावा करणाऱ्या requests सह requests confirming party ला पाठवणे.**

रचना का महत्त्वाची, आणि सात घटक. Confirmation request ची रचना प्रतिसादाच्या दरावर, आणि प्रतिसादांतून मिळणाऱ्या audit evidence च्या विश्वासाहतेवर व स्वरूपावर थेट परिणाम करू शकते. घटक असे: (a) विचाराधीन assertions; (b) fraud risks सह ओळखलेले विशिष्ट risks of material misstatement; (c) confirmation request ची मांडणी व सादरीकरण; (d) त्याच audit वरील किंवा तशाच engagements वरील पूर्वानुभव; (e) संवादाचे माध्यम, उदा. कागदी स्वरूप की electronic वा अन्य माध्यम; (f) auditor ला प्रतिसाद देण्यासाठी confirming parties ना management ने दिलेले अधिकार किंवा प्रोत्साहन — management चे अधिकारपत्र असलेल्या request लाच प्रतिसाद देण्याची confirming parties ची तयारी असू शकते; आणि (g) अपेक्षित confirming party मागितलेली माहिती देऊ शकते किंवा तिची पुष्टी करू शकते का, उदा. वैयक्तिक invoice ची रक्कम की एकूण balance.

Positive आणि negative requests, आणि परीक्षकाच्या आवडीच्या चार अटी. **positive confirmation request** मध्ये confirming party ने request मधील माहितीशी सहमत आहे की असहमत हे सांगून, किंवा मागितलेली माहिती देऊन, auditor ला थेट प्रतिसाद द्यावा अशी मागणी असते. **negative confirmation request** मध्ये request मधील माहितीशी असहमत असेल तरच confirming party ने auditor ला थेट प्रतिसाद द्यावा अशी मागणी असते. Assertion level वरील assessed risk of material misstatement हाताळण्यासाठी एकमेव substantive

procedure म्हणून auditor ने negative confirmation requests वापरू नयेत, जोवर पुढील सर्व गोष्टी उपस्थित नाहीत: (a) auditor ने risk of material misstatement कमी असल्याचे मूल्यमापन केले आहे आणि त्या assertion शी संबंधित controls च्या operating effectiveness बाबत sufficient appropriate audit evidence मिळवला आहे; (b) negative confirmation procedures लागू होणाऱ्या items च्या population मध्ये मोठ्या संख्येने लहान, एकसंध account balances, transactions किंवा conditions आहेत; (c) **a very low exception rate is expected**; आणि (d) negative confirmation requests मिळणारे लोक त्या दुर्लक्षित करतील अशी कोणतीही परिस्थिती वा स्थिती auditor ला माहीत नाही. नेहमीचे चुकीचे उत्तर असे की negative confirmation positive इतकेच पटवणारे असते. तसे नाही: negative request ला प्रतिसाद न येणे यातून ती अपेक्षित confirming party ला मिळाली हेही स्पष्ट होत नाही आणि request मधील माहितीच्या अचूकतेची पडताळणी झाली हेही स्पष्ट होत नाही, म्हणून ते **provides significantly less persuasive audit evidence**.

निकालांचे मूल्यमापन — चार गट, आणि scenario चे प्रश्न याच पद्धतीने तपासले जातात. External confirmation procedures च्या निकालांतून relevant व विश्वासार्ह audit evidence मिळतो की आणखी audit procedures आवश्यक आहेत हे auditor ने तपासले पाहिजे, आणि प्रत्येक निकाल (a) positive confirmation request; (b) negative confirmation request; (c) non-response; किंवा (d) exception दाखवणारा प्रतिसाद, असा वर्गीकृत केला पाहिजे. **non-response** म्हणजे positive confirmation request ला confirming party ने प्रतिसाद न देणे किंवा पूर्ण प्रतिसाद न देणे, किंवा confirmation request न पोहोचता परत येणे; त्यातून **does not provide audit evidence**, म्हणून पर्यायी audit procedures लागू शकतात. **response indicating an exception** म्हणजे confirmation मागितलेली किंवा entity च्या records मधील माहिती आणि confirming party ने दिलेली माहिती यांत फरक दाखवणारा प्रतिसाद; exceptions **require investigation to determine whether they represent misstatements**. Exception या क्रमाने हाताळा: **obtain management's explanation for the difference; review supporting documentation** — receivables ledger, sales invoices, delivery receipts, credit notes, payment records, आणि वर्षाअखेरीनंतरच्या receipts; **reconcile the difference**, त्यात timing differences किंवा नोंद न झालेली transactions ओळखा; आणि न उलगडलेला फरक financial statements साठी material आहे का हे तपासा. केलेल्या इतर procedures सह निकालांचे हे मूल्यमापन, SA 330 ला आवश्यक असल्याप्रमाणे, sufficient appropriate audit evidence मिळाला आहे का या निष्कर्षाप्रत येण्यास मदत करेल.

Confirmation request ला परवानगी देण्यास management चा नकार — पाच टप्पे, याच क्रमाने. 1. नकाराच्या कारणांची चौकशी करा आणि ती कारणे वैध व वाजवी आहेत का तपासा; संशयास्पद कारणे risk of material misstatement किंवा संभाव्य fraud दर्शवू शकतात. 2. **Reassess the risks of material misstatement**, विशेषत: existence आणि completeness बाबत, आणि fraud किंवा management bias ची शक्यता. 3. **Perform alternative audit procedures** — suppliers ना नंतर केलेली payments, purchase invoices आणि पुष्टी देणारी कागदपत्रे, supplier statements आणि reconciliations, contracts, goods receipt notes आणि ledger entries तपासा. 4. नकार अवाजवी आहे असा निष्कर्ष auditor ने काढला, किंवा पर्यायी procedures मधून relevant व विश्वासार्ह audit evidence त्याला मिळाला नाही, तर SA 260 नुसार ती बाब those charged with governance ना कळवा. 5. **Consider the effect on the opinion under SA 705** — materiality आणि pervasiveness नुसार qualified opinion किंवा disclaimer of opinion.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 4 प्रश्न

- Positive आणि negative confirmation यांची व्याख्या Standard च्याच शब्दांत द्या — 'respond whether they agree or disagree' विरुद्ध 'respond only if they disagree'. हा फरकच संपूर्ण प्रश्न आहे.

CSQ 3.2 • PYQ 2024-Sep [6] (c) • 3M • Pg 225	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 3.2 • RTP 2020-May [7] (b) • Pg 222	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 3.3 • MTP 2025-Mar S1 [6] (a) • 5M • Pg 222	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 3.1 • PYQ 2023-May [3] (a) • 4M • Pg 223	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 2 प्रश्न

- Management नकार देते तेथे पाचही टप्पे क्रमाने द्या आणि शेवट SA 260 व SA 705 यांची नावे घेऊन करा. 'perform alternative procedures' वर थांबणारे उत्तर reporting चे marks गमावते.

CSQ 3.3 • PYQ 2025-May [4] (a) • 5M • Pg 226	LEVEL II Application	Medium
CSQ 3.4 • MTP 2026-Mar S1 [1] (c) {C} • 4M • Pg 228	LEVEL II Application	Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे • 1 प्रश्न

- प्रतिसादांची तक्ता देणारा प्रश्न प्रत्येक गट चारांपैकी एका वर्गात टाकून प्रत्येकासाठी परिणाम सांगण्याची अपेक्षा करतो. गटवार उत्तर द्या आणि कोणत्या गटांसाठी आणखी procedures लागतील ते सांगा.

TQ 3.1 • RTP 2018-Nov [7] (b) • Pg 221	LEVEL II Analysis	Medium
--	----------------------	--------

विषय 4: Initial Audit Engagements-Opening Balances (SA 510)

L2P5-C4-T04

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 4, Audit Evidence — SA 510 'Initial Audit Engagements — Opening Balances': initial audit engagement म्हणजे काय, त्याचा objective, opening balances वरील audit procedures, आणि reporting चे परिणाम.

NOTES

काहीही करण्याआधी engagement ची व्याख्या करा. initial audit engagement म्हणजे असे engagement ज्यात एकतर (1) मागील period ची financial statements audited नव्हती; किंवा (2) मागील period ची financial statements predecessor auditor ने audit केली होती. म्हणून नव्याने नेमलेला auditor initial audit

engagement मध्येच असतो, **even where the predecessor gave an unmodified opinion.**

Objective, ज्याला दोन अंगे आहेत आणि दोन्हींना marks आहेत: याबाबत sufficient appropriate audit evidence मिळवणे की 1. opening balances मध्ये असे misstatements आहेत का जे चालू period च्या financial statements वर material परिणाम करतात; आणि 2. opening balances मध्ये दिसणारी योग्य accounting policies चालू period च्या financial statements मध्ये सातत्याने वापरली गेली आहेत का, किंवा त्यांत बदल असतील तर ते applicable financial reporting framework नुसार नीट नोंदवले, मांडले व disclose केले आहेत का.

Procedures, उत्तरे ज्या क्रमाने ती चालवतात त्या क्रमाने. आधी, असतील तर सर्वात अलीकडची financial statements आणि त्यांवरचा predecessor auditor चा report वाचा, disclosures सह opening balances साठी relevant माहितीसाठी. मग opening balances मध्ये material misstatements आहेत का याबाबत sufficient appropriate audit evidence मिळवा — (a) मागील period ची closing balances चालू period मध्ये बरोबर पुढे आणली आहेत का, किंवा योग्य असेल तेथे कोणतीही adjustments चालू वर्षाच्या Statement of Profit and Loss मध्ये prior period items म्हणून disclose केली आहेत का हे ठरवून; (b) opening balances मध्ये योग्य accounting policies चा वापर दिसतो का हे ठरवून; आणि (c) **performing one or more of the following** — मागील वर्षाची financial statements audited असतील तेथे supporting schedules सारख्या इतर relevant कागदपत्रांसह audited financial statements च्या प्रती तपासणे; चालू period मध्ये केलेली audit procedures opening balances साठी relevant evidence देतात का हे तपासणे; किंवा opening balances बाबत evidence मिळवण्यासाठी विशिष्ट audit procedures करणे.

अंग (c) खालची दोन तयार उदाहरणे शिकून ठेवण्यासारखी आहेत, कारण scenarios त्यांच्यावरच उभी असतात. चालू period ची procedures opening balances बाबत evidence देतात, उदा. चालू period मध्ये opening accounts receivable ची वसुली किंवा opening accounts payable ची परतफेड झाल्याने period च्या सुरुवातीला त्यांचे existence, rights and obligations, completeness आणि valuation याबाबत काही evidence मिळतो.

Inventories are the exception आणि त्यांना अधिक लागते: चालू physical inventory count चे निरीक्षण करून ते opening inventory च्या quantities शी जुळवणे, **performing audit procedures on the valuation of opening inventory items**, आणि **performing audit procedures on gross profit and cut-off. non-current assets and liabilities** साठी, उदा. property, plant and equipment, investments आणि long-term debt, auditor **examine accounting records and obtain third-party confirmations** करू शकतो, उदा. long-term debt साठी banks कडून confirmation.

किती काम करायचे हे कशावर ठरते: the accounting policies followed by the entity; account balances, classes of transactions आणि disclosures यांचे स्वरूप आणि चालू period च्या financial statements मधील risks of material misstatement; चालू period च्या financial statements च्या तुलनेत opening balances चे महत्त्व; आणि मागील period ची financial statements audited होती का, आणि असल्यास predecessor auditor चे opinion modified होते का. उदा. receivables च्या valuation वर मागील वर्षीचे qualification, आणि त्यासोबत material opening inventory व receivables — याच तथ्यांच्या रचनेला **more extensive and carefully focused procedures** लागतात.

Reporting चे दोन परिणाम. Opening balances मध्ये चालू period च्या financial statements वर material परिणाम करू शकतील असे misstatements असल्याचे evidence दाखवत असेल, तर चालू period च्या financial statements वरचा परिणाम ठरवण्यासाठी auditor ने परिस्थितीला योग्य अशी अतिरिक्त audit procedures केली पाहिजेत आणि SA 450 नुसार ती misstatements management च्या योग्य स्तराला व those charged with governance ना कळवली पाहिजेत. Opening balances बाबत sufficient appropriate audit evidence मिळवणे auditor ला शक्य झाले नाही, तर त्याने SA 705 नुसार, योग्य असेल त्याप्रमाणे, qualified opinion किंवा disclaimer of opinion व्यक्त केले पाहिजे. नेहमीचे चुकीचे उत्तर असे की predecessor ने audit केले म्हणून येणाऱ्या auditor ला opening balances वर काम करण्याची गरज नाही. तसे नाही — फक्त predecessor च्या report वर विसंबता येत नाही, तरी साधारणपणे auditor मागील period च्या closing balances वर विसंबू शकतो, जोवर चालू period ची procedures misstatement ची शक्यता दाखवत नाहीत.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 2 प्रश्न

- Initial audit engagement ची दोन अंगांची व्याख्या देऊन सुरुवात करा, मग दोन अंगांचा objective द्या. चार छोटी वाक्ये, चार marks इतकी चौकट.

TQ 4.2 • RTP 2023-May [8] • Pg 232

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 4.2 • MTP 2025-Dec S2 [4] (a) • 5M • Pg 234

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 2 प्रश्न

- Procedures ची यादी देण्याआधी स्पष्टपणे सांगा की प्रस्तुत engagement हे initial audit engagement आहे आणि का. Scenario चे सर्व प्रश्न predecessor चे audit पुरेसे आहे असे मानणाऱ्या auditor वरच उभे असतात.
- शेवट reporting च्या परिणामाने करा — misstatements कळवण्यासाठी SA 450, आणि qualified opinion किंवा disclaimer साठी SA 705.

TQ 4.1 • PYQ 2022-May [3] (c) • 3M • Pg 230

LEVEL II
Application

Easy

CSQ 4.1 • MTP 2025-Aug S2 [1] (c) • 4M • Pg 232

LEVEL II
Application

Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे • 1 प्रश्न

- Opening balances चे दोन प्रश्न पडतात: **whether they contain misstatements affecting this year**, आणि **whether the policies have been consistently applied**. ते वेगवेगळे घ्या.
- मागील period दुसऱ्या auditor ने audit केला असेल तेथे त्यामुळे काय करता येते ते सांगा — predecessor ची working papers तपासणे — आणि काय होत नाही तेही: त्याने चालू auditor ची स्वतःची जबाबदारी संपत नाही.

CSQ 4.3 • MTP 2026-Apr S2 [3] (a) • 5M • Pg 234

LEVEL II

Medium

विषय 5: Analytical Procedures (SA 520)

L2P5-C4-T05

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 4, Audit Evidence — SA 520 'Analytical Procedures': analytical procedures म्हणजे काय, substantive analytical procedures, data ची reliability, अपेक्षेची अचूकता, तंत्रे, आणि फरकांची चौकशी.

NOTES

व्याख्या, मग तिचे दोन भाग. Analytical procedures म्हणजे financial आणि non-financial अशा दोन्ही data मधील संभवनीय संबंधांच्या विश्लेषणातून financial माहितीचे मूल्यमापन, आणि त्यांत इतर relevant माहितीशी विसंगत असलेल्या किंवा अपेक्षित मूल्यांपेक्षा लक्षणीय रकमेने वेगळ्या असलेल्या आढळलेल्या चढउतारांची व संबंधांची आवश्यक तेवढी चौकशीही येते. परीक्षक उदाहरणे दोन संचांत विचारतो. Entity च्या financial माहितीची **comparable information for prior periods** शी **Comparisons**; entity चे अपेक्षित निकाल, जसे budgets किंवा forecasts, किंवा auditor च्या अपेक्षा, जसे depreciation चा अंदाज; आणि तशीच industry ची माहिती, उदा. entity चे sales ते accounts receivable हे प्रमाण industry सरासरीशी किंवा त्याच industry मधील तुलनात्मक आकाराच्या इतर entities शी तुलना करणे. Entity च्या अनुभवावरून अंदाज बांधता येईल अशा साच्याला अनुसरतील अशी अपेक्षा असलेली financial माहितीच्या घटकांमधील **Relationships**, उदा. gross margin percentages, आणि financial माहिती व relevant non-financial माहिती यांच्यातील संबंध, उदा. payroll costs ते कर्मचार्यांची संख्या.

Substantive analytical procedures ची रचना व अंमलबजावणी करताना auditor ने चार गोष्टी केल्या पाहिजेत, आणि हेच ठरलेले चार marks चे उत्तर आहे: 1. दिलेल्या assertions साठी विशिष्ट substantive analytical procedures योग्य आहेत का हे ठरवणे, त्यासाठी assessed risks of material misstatement आणि त्या assertions साठीची tests of details, असतील तर, विचारात घेणे; 2. नोंदलेल्या रकमा किंवा प्रमाणांबाबत auditor ची अपेक्षा ज्या data वरून बांधली जाते त्या data ची विश्वासाहता तपासणे, त्यासाठी source, तुलनायोग्यता, उपलब्ध माहितीचे स्वरूप व relevance, आणि तयारीवरील controls विचारात घेणे; 3. नोंदलेल्या रकमा किंवा प्रमाणांची अपेक्षा बांधणे आणि ती अपेक्षा असा misstatement ओळखण्याइतकी अचूक आहे का हे तपासणे जो स्वतंत्रपणे किंवा इतर misstatements सोबत एकत्रितपणे financial statements materially misstated करू शकेल; आणि 4. नोंदलेल्या रकमा अपेक्षित मूल्यांपेक्षा किती फरकाने वेगळ्या असल्या तरी आणखी चौकशीशिवाय स्वीकारता येतील ती मर्यादा ठरवणे.

Suitability. Substantive analytical procedures साधारणपणे अशा मोठ्या संख्येच्या transactions ना अधिक लागू पडतात जी कालांतराने अंदाज बांधण्याजोगी असतात; त्यांचा वापर या अपेक्षेवर उभा असतो की data मधील संबंध अस्तित्वात आहेत आणि उलट परिस्थिती माहीत नसेल तोवर ते टिकतात. **Different types of analytical procedure provide different levels of assurance.** उत्तरे भाड्याचे उदाहरण वापरतात: flats मध्ये विभागलेल्या इमारतीचे एकूण rental income, rental rates, flats ची संख्या आणि vacancy rates विचारात घेऊन वर्तवणे हे पटवणारा evidence देऊ शकते आणि tests of details द्वारे आणखी verification ची गरज संपवू शकते, जर त्याचे

घटक योग्य प्रकारे तपासले असतील; याउलट revenue चा आकडा पक्का करण्यासाठी gross margin percentages ची गणना व तुलना कमी पटवणारा evidence देऊ शकते, पण इतर audit procedures सोबत वापरली तर ती उपयुक्त पुष्टी देऊ शकते. Controls कमकुवत असतील — उदा. sales order processing वरचे — तेथे auditor substantive analytical procedures पेक्षा tests of details वर अधिक विसंबू शकतो. आणखी तीन घटक नावानिशी विचारले जातात: **account type** — income statement accounts अधिक अंदाजयोग्य असतात कारण ती एका कालावधीतील संचित transactions दाखवतात, तर balance sheet accounts एका विशिष्ट क्षणी transactions चा निव्वळ परिणाम दाखवतात किंवा त्यांवर management judgement चा अधिक प्रभाव असतो; **predictability** — अंदाजयोग्य संबंध म्हणजे असा संबंध जो वाजवीपणे अस्तित्वात असेल व कालांतराने टिकेल अशी अपेक्षा करता येते; आणि **nature of the assertion** — data analytics वापरणारी predictive analytical procedures **completeness, valuation or measurement, and occurrence** हाताळू शकतात.

Data ची reliability — चार घटक, प्रत्येकासोबत उत्तरांत दिलेले उदाहरण. 1. **Source of the information available** — entity बाहेरच्या स्वतंत्र sources कडून मिळालेली माहिती अधिक विश्वासाह असा शकते. 2.

Comparability of the information available — विशेष उत्पादने तयार करून विकणाऱ्या entity ची तुलना करण्याजोगी होण्यासाठी व्यापक industry data ला पुरवणी लागू शकते. 3. **Nature and relevance of the information available** — budgets साध्य करावयाची उद्दिष्टे म्हणून ठरवली आहेत की अपेक्षित निकाल म्हणून. 4. माहितीच्या तयारीवरील controls, जी तिची completeness, अचूकता व वैधता सुनिश्चित करण्यासाठी आखलेली असतात — उदा. budgets ची तयारी, review व देखभाल यांवरील controls. **Precision of the expectation** तीन बाबींवर ठरते: **the accuracy with which the expected results can be predicted** (संशोधन किंवा जाहिरातीसारख्या ऐच्छिक खर्चापेक्षा gross profit margins मध्ये वर्षानुवर्षे अधिक सातत्य अपेक्षित असते); **the degree to which information can be disaggregated** (संपूर्ण entity पेक्षा एखाद्या कामकाजाच्या स्वतंत्र विभागांना किंवा विविधांगी entity च्या घटकांना लावल्यास procedures अधिक परिणामकारक ठरू शकतात); आणि **the availability of the information, both financial and non-financial**, आणि उपलब्ध असेल तेथे तिची विश्वासाहता.

Substantive analytical procedures म्हणून उपलब्ध असलेली चार तंत्रे. **Trend analysis** — चालू data ची मागील period च्या balance शी किंवा दोन वा अधिक मागील periods च्या balances मधील कलाशी तुलना, आणि चालू balance प्रस्थापित कलाशी जुळून जातो का याचे मूल्यमापन. **Ratio analysis** — revenue व expense accounts प्रमाणेच asset व liability accounts साठीही उपयुक्त, कारण एकटा balance sheet account स्वतंत्रपणे वर्तवणे कठीण असते, पण दुसऱ्या account शी त्याचा संबंध बऱ्याचदा अधिक अंदाजयोग्य असतो, उदा. sales शी जोडलेला trade receivables चा balance; ratios ची तुलना कालानुरूप, group मधील entities मध्ये, किंवा industry मधील इतर companies शी करता येते, आणि त्यांत **trade receivables or inventory turnover** व **freight expense as a percentage of sales revenue** येतात. **Reasonableness tests** — trend analysis प्रमाणे ही मागील periods च्या घटनांवर विसंबत नाहीत तर **non-financial data for the audit period under consideration** वर विसंबतात, उदा. rental income चा अंदाज बांधण्यासाठी occupancy rates किंवा interest income वा expense चा अंदाज बांधण्यासाठी interest rates, आणि ती साधारणपणे income statement accounts व काही accrual वा prepayment accounts ना अधिक लागू पडतात. **Structural modelling** — मागील accounting periods च्या financial किंवा non-financial data वरून चालू account balances वर्तवण्यासाठी सांख्यिकीय model उभारणारे साधन, उदा. linear regression. स्वतंत्रपणे दिलेली **commonly used**

ratios म्हणजे sales च्या टक्केवारीत income किंवा loss चे घटक, gross profit turnover, accounts receivable turnover, inventory turnover, आणि profitability, leverage व liquidity.

निकालांची चौकशी — दोन अंगे, आणि हे पुन्हा पुन्हा विचारले जाते. Analytical procedures मधून इतर relevant माहितीशी विसंगत असलेले किंवा अपेक्षित मूल्यांपेक्षा लक्षणीय रकमेने वेगळे असलेले चढउतार किंवा संबंध दिसले, तर auditor ने त्या फरकांची चौकशी अशी केली पाहिजे: 1. management ची चौकशी करून आणि management च्या उत्तरांसाठी relevant असा योग्य audit evidence मिळवून — तो evidence त्या उत्तरांची entity and its environment बाबतच्या auditor च्या समजेशी आणि audit दरम्यान मिळालेल्या इतर evidence शी तुलना करून मिळतो; आणि 2. **performing other audit procedures as necessary in the circumstances** — उदा. management स्पष्टीकरण देऊ शकत नसेल, किंवा स्पष्टीकरण आणि मिळालेला evidence मिळून पुरेसा वाटत नसेल तेव्हा हे लागते. **Do not stop at 'inquire of management'; the second limb is a separate mark.**

दोन लागू करण्याचे सराव. Comparison of the Statement of Profit and Loss across years चार गोष्टी साधते: त्या वर्षातील **the reasons for the increase or decrease in the amount of profits** शोधणे; expense ratios द्वारे sales च्या तुलनेत expenditure च्या बाबींमधील आणि sales च्या तुलनेत trading profit मधील वाढ वा घट किती आहे हे ठरवणे; फरक material असतील तेथे कारणे शोधून नफा फुगवण्यासाठी किंवा दडपण्यासाठी accounts मध्ये फेरफार झाला आहे का हे तपासणे; आणि audit च्या दृष्टीने परिणाम करणाऱ्या बाबी दर्शवणारी असामान्य transactions, रकमा, ratios व कल ओळखणे. **overall reasonableness of purchase quantity and price** साठी: **consumption analysis** — manufacturing account मधील raw material consumed मागील वर्षाशी आणि closing stock शी ताडून पाहा आणि लक्षणीय फरकांची कारणे शोधा; **stock composition analysis** — एकूण stock च्या टक्केवारीत raw material, मागील वर्षाशी तुलना करून; **ratios** — creditors turnover आणि stock turnover, मागील वर्षाशी तुलना करून; आणि opening stock, purchases व consumption यांच्याशी closing stocks चे **quantitative reconciliation**. **trade receivables, loans and advances** साठी analytical review procedures म्हणजे closing balances ची मागील वर्षाशी तुलना, चालू वर्षाची balances व चालू वर्षाची sales यांच्यातील संबंधाची budgets शी तुलना, प्रत्यक्ष closing balances ची budgeted आकड्यांशी तुलना, चालू वर्षाच्या ageing schedule ची मागील वर्षाच्या schedule शी तुलना, आणि महत्त्वाच्या ratios ची त्याच industry मधील इतर firms च्या व industry norms च्या ratios शी तुलना.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे · 2 प्रश्न

- चार तंत्रे — trend, ratio, reasonableness tests, structural modelling — हे यादीचे उत्तर आहे. चारही नावे सांगा, मग प्रत्येकाची एका वाक्यात व्याख्या द्या.

TQ 5.6 · PYQ 2022-Nov [4] (d) · 3M · Pg 240

LEVEL I
Remembering

Easy

CSQ 5.3 · PYQ 2022-May [2] (b) · 4M · Pg 246

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 7 प्रश्न

- व्याख्या पूर्ण उद्धृत करा: 'plausible relationships among both financial and non-financial data'. 'non-financial' हे शब्द आहेत का, हेच परीक्षक तपासतो.
- उदाहरणांचे comparisons आणि relationships असे दोन भाग करा. फक्त 'relationships' विचारणाऱ्या प्रश्नाला gross margin आणि payroll-ते-कर्मचारी ही उदाहरणे हवी असतात, मागील period ची तुलना नव्हे.

TQ 5.2 · PYQ 2020-Nov [2] (d) · 3M · Pg 237	LEVEL I Understanding	Easy
CSQ 5.2 · PYQ 2021-Jul [2] (d) · 3M · Pg 245	LEVEL I Understanding	Easy
CSQ 5.4 · PYQ 2023-Nov [5] (c) · 3M · Pg 247	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 5.3 · RTP 2021-May [18] · Pg 238	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 5.7 · RTP 2022-May [18] · Pg 240	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 5.10 · MTP 2025-Nov S1 [4] (a) · 5M · Pg 243	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 5.1 · RTP 2018-May [18] · Pg 244	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 5 प्रश्न

- तथ्यांत non-financial data वरून बांधलेला अंदाज दिला असेल — flats, दर, vacancy — तेव्हा हे substantive analytical procedure आहे आणि तो संबंध संभवनीय का आहे हे स्पष्टपणे सांगा, मग फरक लक्षणीय असेल तर काय होते ते सांगा.
- चौकशीच्या प्रश्नांना दोन्ही अंगे आणि मग तथ्यांना लावलेले उत्तर हवे असते. नियम लिहा, दोन अंगे लिहा, मग 'In the present case' ने सुरू होणारे वाक्य लिहा.

CSQ 5.5 · PYQ 2024-May [4] (d) · 3M · Pg 248	LEVEL II Application	Easy
TQ 5.1 · RTP 2020-May [18] · Pg 236	LEVEL II Application	Medium
TQ 5.8 · RTP 2022-Nov [18] · Pg 241	LEVEL II Application	Medium
TQ 5.9 · RTP 2023-Nov [18] · Pg 242	LEVEL II Application	Medium
CSQ 5.6 · MTP 2026-Apr S2 [1] (c) {C} · 4M · Pg 249	LEVEL II Application	Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे · 2 प्रश्न

- तथ्ये data वरच टीका करत असतील — आक्रमक budgets, सर्वसाधारण industry data, अनिश्चित IT controls — तेव्हा प्रत्येक तथ्य चार reliability घटकांपैकी एकाशी नावानिशी जोडा. तीच जोडणी हे उत्तर आहे.

TQ 5.4 • RTP 2021-Nov [17] • Pg 239

LEVEL II
Analysis

Medium

TQ 5.5 • RTP 2021-Nov [18] • Pg 239

LEVEL II
Analysis

Medium

विषय 6: Audit Sampling (SA 530)

L2P5-C4-T06

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 4, Audit Evidence — SA 530 'Audit Sampling': audit sampling म्हणजे काय, sampling risk, sample ची रचना, sample size आणि निवड, statistical व non-statistical sampling, निवडीच्या पद्धती, आणि sample च्या निकालांचे मूल्यमापन.

NOTES

व्याख्या, आणि उत्तरांत ती जवळजवळ शब्दशः उद्धृत केली जाते: audit sampling म्हणजे audit साठी relevant असलेल्या population मधील 100% पेक्षा कमी items वर audit procedures लावणे, अशा प्रकारे की सर्व sampling units ना निवडीची संधी राहिल, जेणेकरून संपूर्ण population बाबत निष्कर्ष काढण्यासाठी auditor ला वाजवी आधार मिळेल. Sampling मुळे auditor निवडलेल्या items च्या एखाद्या वैशिष्ट्याबाबत audit evidence मिळवून त्याचे मूल्यमापन करू शकतो, आणि ज्या population मधून sample घेतला त्या population बाबत निष्कर्ष काढू किंवा काढण्यास मदत करू शकतो, आणि ते **can be applied using either statistical or non-statistical sampling approaches**. Sampling का: **the traditional approach of checking all transactions is economically wasteful**, आणि औपचारिक internal controls मुळे नेहमीची चूक व fraud यांची शक्यता कमी झाली आहे, म्हणून तत्वांचे व controls चे प्रश्न यांकडे अधिक लक्ष आणि बिनमहत्त्वाची नेहमीची तपासणी कमी, अशा दिशेने दृष्टिकोन सरकला आहे. उत्तरांत सांगितलेल्या प्रामाणिक मर्यादाही लक्षात ठेवा: sampling कधीही पूर्ण विश्वासार्हता देऊ शकत नाही; ते अगदी अचूक निकाल देऊ शकत नाही — ती अंदाजाची प्रक्रिया आहे आणि तिच्यात काही error राहू शकते.

Sampling risk, आणि दोन चुकीचे निष्कर्ष. Sampling risk म्हणजे sample वर आधारित auditor चा निष्कर्ष संपूर्ण population वर तीच audit procedure लावली असती तर आलेल्या निष्कर्षापेक्षा वेगळा असण्याचा धोका. त्यातून दोन प्रकारचे चुकीचे निष्कर्ष येतात: (1) test of controls च्या बाबतीत, controls प्रत्यक्षात आहेत त्यापेक्षा अधिक effective आहेत असा, किंवा tests of details च्या बाबतीत, material misstatement प्रत्यक्षात असूनही नाही असा — auditor ला मुख्यतः याचीच चिंता असते कारण तो audit च्या परिणामकारकतेवर परिणाम करतो आणि त्यातून अयोग्य audit opinion येण्याची शक्यता अधिक असते; आणि (2) tests of controls च्या बाबतीत, controls प्रत्यक्षात आहेत त्यापेक्षा कमी effective आहेत असा, किंवा tests of details च्या बाबतीत, material misstatement प्रत्यक्षात नसूनही आहे असा — हा **affects audit efficiency**, कारण सुरुवातीचा निष्कर्ष चुकीचा होता हे सिद्ध करण्यासाठी साधारणपणे आणखी काम करावे लागते. **Say which of the two matters more and why; that sentence is a mark.**

तीन आवश्यकता, आणि त्यांच्यासोबत येणाऱ्या व्याख्या. Sample design — audit sample ची रचना करताना auditor ने audit procedure चा purpose आणि ज्या population मधून sample घ्यायचा तिची वैशिष्ट्ये विचारात

घेतली पाहिजेत. **Sample size** — auditor ने sampling risk स्वीकाराई पातळीपर्यंत कमी करण्याइतका sample size ठरवला पाहिजे. **Selection of items for testing** — auditor ने items अशा प्रकारे निवडली पाहिजेत की population मधील प्रत्येक sampling unit ला निवडीची संधी राहिल. **purpose** खाली auditor ने **what constitutes a deviation or misstatement** हे ठरवले पाहिजे, म्हणजे सर्व आणि फक्त relevant परिस्थितींचेच मूल्यमापन होईल — confirmation च्या तारखेआधी customer ने केलेली पण लगेच नंतर मिळालेली payment ही existence च्या test साठी misstatement **not** आहे, आणि customer accounts मधील चुकीची posting एकूण balance वर परिणाम करत नाही, जरी fraud risk साठी किंवा doubtful debts च्या provision साठी ती महत्त्वाची ठरू शकते — आणि **the population from which the sample is drawn is complete** याचा evidence मिळवण्यासाठी procedures केली पाहिजेत. **characteristics of the population** खाली, **tests of controls** साठी auditor **expected rate of deviation** चे मूल्यमापन करतो (तो अस्वीकाराई प्रमाणात जास्त असेल तर तो साधारणपणे tests of controls करायचेच नाहीत असे ठरवेल) आणि **tests of details** साठी **expected misstatement** चे (तो जास्त असेल तर 100% तपासणी किंवा मोठा sample योग्य ठरू शकतो). **The three defined terms:** stratification म्हणजे population ला उप-populations मध्ये विभागण्याची प्रक्रिया, ज्यांतील प्रत्येक गट समान वैशिष्ट्ये (बहुधा मूल्य) असलेल्या sampling units चा असतो; tolerable misstatement म्हणजे auditor ने ठरवलेली अशी रक्कम जिच्याबाबत population मधील प्रत्यक्ष misstatement ती ओलांडणार नाही याचे योग्य पातळीचे समाधान auditor ला हवे असते; tolerable rate of deviation म्हणजे auditor ने ठरवलेले विहित internal control procedures पासूनच्या विचलनाचे असे प्रमाण ज्याबाबत population मधील प्रत्यक्ष विचलनाचे प्रमाण ते ओलांडणार नाही याचे योग्य पातळीचे समाधान auditor ला हवे असते.

Stratification आणि value-weighted selection. Auditor ने population ला ओळखता येणारे वैशिष्ट्य असलेल्या सुट्या उप-populations मध्ये विभागून stratify केले तर audit ची कार्यक्षमता वाढू शकते; उद्देश असा की प्रत्येक stratum मधील items ची विविधता कमी व्हावी आणि त्यामुळे sampling risk न वाढवता sample size कमी करता यावा. Tests of details साठी population बहुधा **monetary value** नुसार stratify केली जाते, म्हणजे सर्वाधिक संभाव्य overstatement असू शकणाऱ्या मोठ्या items कडे अधिक प्रयत्न वळवता येतात, किंवा अधिक risk दर्शवणाऱ्या वैशिष्ट्यानुसार, उदा. allowance for doubtful accounts तपासताना **ageing**. एका stratum मधील sample वर लावलेल्या procedures चे निकाल फक्त त्या stratum मधील items वरच प्रक्षेपित करता येतात — म्हणून 20% items 90% मूल्य बनवत असतील, तर त्या 90% बाबतचा निष्कर्ष उरलेल्या 10% पासून वेगळा काढला जातो, आणि population stratify केलेली असेल तेथे misstatement प्रत्येक stratum साठी स्वतंत्रपणे प्रक्षेपित करून मग ती प्रक्षेपणे एकत्र केली जातात. **Value-weighted selection** मध्ये **the individual monetary units that make up the population** हीच sampling unit मानली जाते; auditor monetary units निवडतो आणि मग त्या ज्यांत येतात ती items तपासतो, म्हणजे मोठ्या मूल्याच्या items ना निवडीची अधिक संधी असल्याने audit चे प्रयत्न तिकडे वळतात, आणि त्यामुळे sample sizes लहान होऊ शकतात. ती systematic पद्धतीसोबत वापरता येते आणि random selection ने items निवडताना ती सर्वाधिक कार्यक्षम ठरते.

निवडीच्या पद्धती, प्रत्येकीसोबत तिचे ओळखचिन्ह. **Simple random sampling** — each unit of the whole population has an equal chance of being selected, random number tables किंवा generator वापरून, ज्यामुळे **provides assurance that the auditor's bias does not affect the selection**; population वाजवीपणे सारख्या आणि वाजवी मर्यादित येणाऱ्या units ची असेल, म्हणजे एकसंध असेल, तरच ती योग्य.

Systematic or interval sampling — items at a fixed interval after a random starting point निवडली

जातात, आणि interval म्हणजे **population size ÷ sample size** (1,000 accounts आणि 100 चा sample म्हणजे interval 10, म्हणून 5वे, 15वे, 25वे असे पुढे). Population मध्ये sampling interval शी जुळणारा छुपा साचा किंवा रचना नाही याची auditor ने खात्री केली पाहिजे, आणि तो धोका **examining the population structure before applying the method** आणि **using more than one random starting point** यांनी कमी करतो; starting point मनमानीपणे ठरवण्यापेक्षा संगणकीय random number generator किंवा random number tables ने ठरवला तर खराखुरा random sample मिळण्याची शक्यता अधिक. **Block sampling — a continuous group or sequence of items** निवडणे, उदा. सलग 50 cheques किंवा शेवटच्या महिन्यातील पहिली 150 accounts; हे कार्यक्षम असते आणि सद्ग्रामधील सातत्यासारखे साचे पाहण्यासाठी उपयुक्त, पण **it lacks randomness and may miss anomalies elsewhere in the population**. **Stratified sampling —** population ला समान वैशिष्ट्य असलेल्या strata मध्ये विभागणे, उदा. ₹20 lakhs वरील balances, ₹10 lakhs ते ₹20 lakhs मधील, आणि ₹10 lakhs खालील, आणि risk वा महत्त्वानुसार **different percentages from each group** निवडणे.

Statistical sampling, आणि मोठ्या population साठी उत्तरे नेहमी तिलाच का पसंत करतात. Statistical sampling मध्ये audit objectives ची पर्याप्तता व विश्वासाहता यांबाबत sample चे निकाल मोजता येतात; non-statistical sampling मध्ये sample size auditor च्या मतावर ठरतो, पण तो sample size audit objectives किती पूर्ण करेल हे मोजता येत नाही. तिची वैशिष्ट्ये: योग्य sample size ठरवताना संभाव्यतेचे गणिती नियम वापरले जात असल्याने testing अधिक शास्त्रशुद्ध होते; population मध्ये मोठ्या संख्येने सारखी items असतील तेथे तिचा वापर बऱ्यापैकी व्यापक आहे — compliance testing, trade receivables' confirmation, payroll checking, invoices व petty cash vouchers चे vouching; आणि auditor चा वैयक्तिक कल नसल्याने sample चे निकाल अधिक विश्वासाहपणे संपूर्ण population वर तपासता व प्रक्षेपित करता येतात. दिलेले **advantages**: तपासल्या जाणाऱ्या क्षेत्राच्या आकारवाढीच्या प्रमाणात sample size वाढत नाही; **the sample selection is more objective and thereby more defensible**; ठराविक risk व precision शी जोडलेला किमान sample size अंदाजण्याचे साधन ती देते; 'calculated risk' आणि त्याला अनुरूप precision (sampling error) काढण्याचे साधन ती देते; आणि संपूर्ण तपासणीपेक्षा ती मोठ्या data-राशीचे अधिक चांगले वर्णन देऊ शकते, कारण processing व लेखनातील चुकांसारख्या non-sampling errors तितक्या मोठ्या नसतात. Statistical की non-statistical हा निर्णय auditor च्या professional judgement चा विषय आहे, आणि दोन दृष्टिकोन वेगळे ओळखण्यासाठी एकटा sample size वैध निकष नाही. स्वतंत्रपणे, **sampling plan वर तपासणीचा विस्तार** ठरवण्याचे घटक म्हणजे audit होणाऱ्या संस्थेचा आकार, internal control ची स्थिती, books व records ची पर्याप्तता व विश्वासाहता, tolerable error ची मर्यादा, आणि अपेक्षित विश्वासाची पातळी.

Sample size, आणि sample काय दाखवतो याचे मूल्यमापन. tests of controls साठी घटक असे: (1) **the extent of reliance on internal controls** — नियोजित विश्वास जितका अधिक तितके testing अधिक व्यापक आणि sample मोठा; (2) **the tolerable rate of deviation** — हा दर जास्त असला तर sample size कमी होतो, कमी असला तर वाढतो; (3) **the expected rate of deviation** — हा दर जास्त असला तर sample size वाढतो, आणि जास्त अपेक्षित दरामुळे auditor मुळात controls वर किती विसंबू शकतो हेही साधारणपणे कमी होते; (4) **the desired level of assurance** — अधिक assurance म्हणजे मोठा sample; आणि (5) **the size of the population** — मोठ्या populations साठी **an increase in population size has a negligible effect on sample size**, तर लहान populations साठी sampling मुळात कार्यक्षमच नसू शकते. म्हणून सारखीच दोन

populations, सारखाच tolerable rate आणि सारखाच नियोजित विश्वास असेल, तर जास्त expected deviation rate असलेल्या company ला मोठा sample लागतो. **tests of details** साठी, **an increase in the desired level of assurance increases sample size** आणि **appropriate stratification decreases it**, कारण त्याच sampling risk साठी strata मधील sample sizes ची बेरीज संपूर्ण population मधून घेतलेल्या एकाच sample पेक्षा साधारणपणे कमी असते. **evaluation** बाबत: auditor ने (a) sample चे निकाल आणि (b) audit sampling वापरल्याने तपासलेल्या population बाबत निष्कर्ष काढण्यास वाजवी आधार मिळाला का, या दोन्हीचे मूल्यमापन केले पाहिजे; मिळाला नसेल तर तो management ला आढळलेल्या misstatements ची व आणखी misstatements च्या शक्यतेची चौकशी करून आवश्यक ती adjustments करण्यास सांगू शकतो, किंवा **tailor the nature, timing and extent of further audit procedures** करू शकतो, उदा. sample size वाढवून, पर्यायी control तपासून किंवा संबंधित substantive procedures बदलून. विचलने किंवा misstatements आढळली तर auditor ने त्यांचे स्वरूप व कारण तपासले पाहिजे आणि audit procedure च्या उद्देशावर व audit च्या इतर क्षेत्रांवर त्यांचा संभाव्य परिणाम तपासला पाहिजे; अनेकांत समान वैशिष्ट्य असेल — transaction चा प्रकार, ठिकाण, product line किंवा कालावधी — तेव्हा auditor ते वैशिष्ट्य असलेली population मधील सर्व items ओळखून त्यांच्यावर procedures वाढवू शकतो, आणि अशी विचलने किंवा misstatements जाणूनबुजून असू शकतात व fraud ची शक्यता दर्शवू शकतात हे त्याने लक्षात ठेवले पाहिजे. **An anomaly is exceptional:** फक्त **in extremely rare circumstances** auditor एखादा misstatement किंवा विचलन anomaly मानू शकतो, आणि तेही अतिरिक्त audit procedures करून तो population चा प्रतिनिधी नाही याची उच्च पातळीची खात्री पटल्यावरच; misstatements प्रक्षेपित करताना anomaly वगळता येते, पण तिचा स्वतःचा न दुरुस्त झालेला परिणाम तरीही विचारात घ्यावाच लागतो. Tests of details साठी auditor ने sample मध्ये आढळलेली misstatements population वर प्रक्षेपित केली पाहिजेत; tests of controls साठी विचलनांचे स्पष्ट प्रक्षेपण आवश्यक नाही, कारण sample चा विचलन दर हाच संपूर्ण population साठीचा प्रक्षेपित विचलन दर असतो.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 3 प्रश्न

- तीन व्याख्या — stratification, tolerable misstatement, tolerable rate of deviation — शब्दशः पाठ करा. त्यांचा स्वतंत्र तीन marks चा प्रश्न विचारला जातो.
- Statistical sampling चे फायदे ही पाच मुद्द्यांची यादी आहे. Marks मुद्द्यांच्या संख्येनुसार मिळतात, म्हणून समजावून सांगण्याआधी यादी द्या.

TQ 6.9 • MTP 2023-Sep [5] (a) • 3M • Pg 257

LEVEL I
Remembering

Easy

TQ 6.10 • PYQ 2023-Nov [6] (b) • 4M • Pg 258

LEVEL I
Remembering

Medium

CSQ 6.8 • PYQ 2026-May [1] (b) {C} • 5M • Pg 267

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 7 प्रश्न

- Audit sampling ची व्याख्या पूर्ण उद्धृत करा: 'less than 100% of items within a population of audit relevance such that all sampling units have a chance of selection'. शेवटचे उपवाक्यच sampling ला specific items निवडण्यापासून वेगळे करते.

CSQ 6.2 · MTP 2022-Mar [3] (c) · 3M · Pg 261	LEVEL I Understanding	Easy
CSQ 6.4 · PYQ 2024-Sep [3] (d) · 3M · Pg 263	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 6.4 · RTP 2021-May [15] · Pg 252	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 6.5 · RTP 2021-May [16] · Pg 253	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 6.6 · RTP 2021-Nov [15] · Pg 254	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 6.7 · RTP 2019-Nov [15] · Pg 256	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 6.8 · RTP 2022-Nov [16] · Pg 257	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 8 प्रश्न

- Scenario एखादी निवड वर्णन करत असेल तेव्हा आधी पद्धतीचे नाव सांगा, मग तिची व्याख्या द्या, मग प्रश्नातील ते तथ्य दाखवा जे तिला ओळखवते — ठरलेला interval, सलग गट, मूल्यानुसार गट.
- फार मोठ्या संख्येने सारखी transactions असतील तेव्हा अपेक्षित उत्तर statistical sampling आहे, आणि पद्धत म्हणून random sampling. कारण सांगा: संभाव्यता, व्यापक वापर, वैयक्तिक कल नाही.

TQ 6.1 · RTP 2018-Nov [14] · Pg 250	LEVEL II Application	Medium
TQ 6.11 · RTP 2023-Nov [15] · Pg 258	LEVEL II Application	Medium
CSQ 6.1 · RTP 2018-May [16] · Pg 259	LEVEL II Application	Medium
CSQ 6.3 · PYQ 2024-Sep [1] (b) {C} · 4M · Pg 262	LEVEL II Application	Medium
CSQ 6.6 · PYQ 2025-Sep [4] (c) · 4M · Pg 265	LEVEL II Application	Medium
CSQ 6.7 · MTP 2026-Mar S1 [3] (a) · 5M · Pg 266	LEVEL II Application	Medium
CSQ 6.9 · PYQ 2026-May [3] (a) · 5M · Pg 269	LEVEL II Application	Medium
TQ 6.2 · PYQ 2020-Nov [2] (c) · 3M · Pg 251	LEVEL II Application	Hard

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे · 1 प्रश्न

- दोन companies ची तुलना असेल तेथे आधी घटक मांडा, मग जो एकच घटक वेगळा आहे तो घ्या — बहुधा expected deviation rate — आणि कोणत्या company ला मोठा sample लागेल व का ते सांगा. सारखे असलेले घटक दोनदा समजावू नका.

CSQ 6.5 · MTP 2024-Nov [1] (b) {C} · 5M · Pg 264

LEVEL II
Analysis

Medium

Synthesis सामग्री जोडून उत्तर रचणे · 1 प्रश्न

- चार गोष्टी विचारल्या आहेत — **requirements, sample design, sample size** आणि **selection of items**. त्यांचीच चार शीर्षके करा; विभाग न पाडलेले उत्तर सहज मिळणारे marks गमावते.
- रचनेबाबत, auditor ने काय विचारात घेतले पाहिजे ते सांगा — procedure चा purpose आणि population ची वैशिष्ट्ये. आकाराबाबत, स्वीकारार्ह sampling risk.

TQ 6.3 · MTP 2021-Oct [4] (b) · 4M · Pg 252

LEVEL II
Synthesis

Hard

विषय 7: Related Parties (SA 550)

L2P5-C4-T07

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 4, Audit Evidence — SA 550 'Related Parties': related party संबंधांतून उद्भवणारे risks, engagement team ची चर्चा, management ची चौकशी, risk assessment procedures, आणि नेहमीच्या कामकाजाबाहेरची transactions.

NOTES

जबाबदारी, एका ओळीत: related party संबंध, transactions किंवा balances यांची नोंद entity ने योग्य प्रकारे न केल्यामुळे उद्भवणारे risks of material misstatement ओळखणे, त्यांचे मूल्यमापन करणे आणि त्यांना प्रतिसाद देणे यासाठी audit procedures करण्याची जबाबदारी auditor ची आहे. **असंबंधित पक्षांशी होणाऱ्या transactions पेक्षा या transactions मध्ये अधिक risk का असतो,** हे उत्तरांत दिलेल्या तीन उदाहरणांसह: related parties अतिशय विस्तृत व गुंतागुंतीच्या संबंधांतून व रचनांतून काम करत असू शकतात, आणि त्याबरोबर related party transactions ची गुंतागुंतीही वाढते; entity आणि तिच्या related parties यांच्यातील transactions व शिल्लक रकमा ओळखण्यात information systems अपुरी पडू शकतात; आणि related party transactions नेहमीच्या बाजारभावाने व अटींनी होतीलच असे नाही — उदा. काही transactions मध्ये मोबदल्याची देवाणघेवाणच नसते.

Management ची चौकशी — तीन बाबी, आणि कोणत्याही 'understanding' च्या प्रश्नाचा तो पहिला अर्धा भाग आहे. Auditor ने management ची चौकशी अशी केली पाहिजे: 1. entity च्या related parties ची ओळख, मागील period च्या तुलनेत झालेल्या बदलांसह; 2. **the nature of the relationships between the entity and these related parties**; आणि 3. entity ने त्या period मध्ये या related parties सोबत काही transactions

केली का, आणि केली असल्यास त्यांचा प्रकार व उद्देश.

इतर risk assessment procedures — controls चे अंग, जो दुसरा अर्धा भाग आहे. Auditor ने management and others within the entity यांची चौकशी केली पाहिजे, आणि योग्य वाटतील अशी इतर risk assessment procedures करून management ने ठरवलेली controls, असतील तर, समजून घेतली पाहिजेत — जी अशासाठी असतात: 1. applicable financial reporting framework नुसार related party संबंध व transactions ओळखणे, त्यांची नोंद करणे व ती disclose करणे; 2. related parties सोबतची महत्त्वाची transactions व arrangements ना अधिकार देणे व ती मंजूर करणे; आणि 3. नेहमीच्या कामकाजाबाहेरची महत्त्वाची transactions व arrangements ना अधिकार देणे व ती मंजूर करणे. Standard ज्या प्रकारे भाग पाडते तशीच उत्तराची मांडणी करा — आधी management ची चौकशी, मग इतर risk assessment procedures. ती एकत्र केल्याने marks जातात. आणि हा इशारा लक्षात ठेवा: मोबदल्याची देवाणघेवाण नसलेली related party transaction हे नेहमीच्या कामकाजाबाहेरच्या transaction चे Standard चे स्वतःचे लक्षण आहे, म्हणून तथ्यांत तसे असेल तर तिसरे अंगच तपासले जात आहे आणि ते का लागू होते हे तुम्ही सांगितले पाहिजे.

Entity च्या नेहमीच्या कामकाजाबाहेरची transactions — सहा उदाहरणे: 1. गुंतागुंतीची equity transactions, जसे corporate restructurings किंवा acquisitions; 2. दुर्बळ corporate कायदे असलेल्या न्यायक्षेत्रांतील offshore entities सोबतची transactions; 3. मोबदल्याची देवाणघेवाण नसेल तर entity ने दुसऱ्या पक्षाला जागा भाड्याने देणे किंवा management services पुरवणे; 4. sales transactions with unusually large discounts or returns; 5. वर्तुळाकार रचना असलेली transactions, उदा. पुन्हा खरेदी करण्याच्या वचनासह केलेली sales; 6. transactions under contracts whose terms are changed before expiry.

Records आणि documents तपासताना सावध राहणे. Related party संबंध व transactions बाबत माहिती देऊ शकणारी records किंवा documents अशी: **entity income tax returns; information supplied by the entity to regulatory authorities; shareholder registers to identify the entity's principal shareholders;** management आणि those charged with governance यांच्याकडून आलेली conflicts of interest ची विधाने; **records of the entity's investments and those of its pension plans;** key management किंवा those charged with governance यांच्यासोबतची contracts व agreements; entity च्या नेहमीच्या कामकाजातील नसलेली महत्त्वाची contracts व agreements; entity च्या professional advisors कडून आलेली विशिष्ट invoices व पत्रव्यवहार; **life insurance policies acquired by the entity; significant contracts re-negotiated by the entity during the period; internal auditors' reports;** आणि securities regulator कडे entity ने केलेल्या filings शी जोडलेली कागदपत्रे, उदा. prospectuses.

Engagement team ची चर्चा, जिला SA 550 हे SA 315 आणि SA 240 शी जोडते. त्या Standards ना आवश्यक असलेल्या चर्चेत entity च्या related party संबंध व transactions यांतून fraud किंवा error मुळे financial statements material misstatement ला किती बळी पडू शकतात याचा विशिष्ट विचार आला पाहिजे, आणि हाताळावयाच्या बाबी अशा: 1. entity चे related parties सोबतचे संबंध व transactions यांचे स्वरूप व विस्तार, उदा. प्रत्येक audit नंतर अद्ययावत केलेली ओळखलेल्या related parties ची auditor ची नोंद वापरून; 2. related party संबंध व transactions शी जोडलेल्या material misstatement च्या शक्यतेबाबत संपूर्ण audit मध्ये professional scepticism टिकवण्याच्या महत्त्वावर भर; 3. entity च्या अशा परिस्थिती किंवा स्थिती ज्या management ने न ओळखलेले वा disclose न केलेले related party संबंध वा transactions असल्याचे दर्शवू

शकतात — गुंतागुंतीची संघटनात्मक रचना, off-balance sheet transactions साठी special-purpose entities चा वापर, किंवा अपुरी information system; 4. अशी records किंवा documents जी related party संबंध वा transactions अस्तित्वात असल्याचे दर्शवू शकतात; 5. related party संबंध व transactions ओळखणे, त्यांची योग्य नोंद करणे व ती disclose करणे याला management व those charged with governance किती महत्त्व देतात, आणि संबंधित controls वर management च्या override चा त्याला जोडलेला risk; आणि **6. in the context of fraud, how related parties may be involved in fraud** — उदा. management च्या नियंत्रणाखालील special-purpose entities earnings management सुलभ करण्यासाठी कशी वापरली जाऊ शकतात, किंवा entity आणि management च्या एखाद्या प्रमुख सदस्याचा ज्ञात व्यावसायिक भागीदार यांच्यातील transactions entity च्या assets चा अपहार सुलभ करण्यासाठी कशी रचली जाऊ शकतात.

या विषयाखाली छापलेल्या एका प्रश्नाचे उत्तर प्रत्यक्षात SA 210 'Agreeing the Terms of Audit Engagement' मधून येते, म्हणून तीही यादी माहीत असू द्या. Engagement स्वीकारण्याआधी auditor ने management कडून अशी मान्यता मिळवली पाहिजे की ती आपली जबाबदारी **acknowledges and understands its responsibility:** applicable financial reporting framework नुसार financial statements तयार करण्याची, relevant असेल तेथे त्यांच्या fair presentation सह; fraud किंवा error मुळे material misstatement नसलेली financial statements तयार करता यावीत यासाठी आवश्यक वाटेल असे internal control ठेवण्याची; आणि auditor ला (1) financial statements तयार करण्यासाठी relevant असलेली, management ला माहीत असलेली सर्व माहिती, जसे records, कागदपत्रे व इतर बाबी उपलब्ध करून देण्याची, (2) audit च्या हेतूने auditor मागेल ती अतिरिक्त माहिती देण्याची, आणि (3) audit evidence मिळवण्यासाठी आवश्यक वाटतील अशा entity मधील व्यक्तींपर्यंत विनाअडथळा पोहोच देण्याची.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 6 प्रश्न

- Related party संबंधांची समज auditor कशी मिळवतो असे विचारले असेल, तर दोन शीर्षके द्या — management ची चौकशी, आणि controls बाबतची चौकशी — आणि प्रत्येकाखाली तीन बाबी. सहा बाबी, marks च्या सहा संधी.

TQ 7.2 • PYQ 2023-Nov [3] (d) • 3M • Pg 272	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 7.1 • RTP 2021-Nov [8] • Pg 271	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 7.3 • MTP 2025-Jul S1 [4] (b) • 5M • Pg 272	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 7.1 • PYQ 2020-Nov [2] (a) • 5M • Pg 273	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 7.3 • MTP 2025-Dec S2 [1] (b) • 5M • Pg 275	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 7.4 • PYQ 2026-Sep [5] (a) • 5M • Pg 276	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 1 प्रश्न

- Standard ला चालना देणारे scenario मधील तथ्य उचला — मोबदल्याची देवाणघेवाण नाही, नव्या related parties आणणारे restructuring, ज्या firm मध्ये एक director managing partner आहे तिला sub-contract ची payments — आणि procedures ची यादी देण्याआधी ते कोणते अंग लागू करते ते सांगा.

CSQ 7.2 · PYQ 2022-May [1] (b) {C} · 5M · Pg 274

LEVEL II
Application

Medium

विषय 8: Using the Work of Internal Auditors (SA 610)

L2P5-C4-T08

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 4, Audit Evidence — SA 610 'Using the Work of Internal Auditors': internal audit function ची कामे, तिच्या कामाचे मूल्यमापन व वापर, समन्वय, आणि direct assistance.

NOTES

ज्या वाक्याने सुरुवात करायची, कारण scenario चे बहुतेक प्रश्न तेच ठरवते: व्यक्त केलेल्या audit opinion ची एकमेव जबाबदारी external auditor ची आहे, आणि internal audit function चे काम वापरल्याने किंवा internal auditors कडून direct assistance घेतल्याने ती जबाबदारी कमी होत नाही. Audit engagement मधील सर्व significant judgements external auditor नेच केली पाहिजेत. म्हणून वेळ नाही म्हणून internal auditor ने केलेले debtors चे ageing स्वीकारून नंतर चुकीच्या provisioning साठी internal auditor ला दोष देणारा engagement partner **is not on any ground that the Standard recognises.**

Internal audit function काय करते, आणि automated control बिघडणे तिच्या कक्षेत का येते. Internal audit function च्या कामांत **evaluation of internal control** येते — controls तपासणे, त्यांचे कामकाज जोखणे व सुधारणा सुचवणे ही विशिष्ट जबाबदारी त्या function ला दिलेली असू शकते — आणि financial व operating माहितीची तपासणी येते. एखादे application control, उदा. उशिरा येणाऱ्या customer payments वर व्याज आपोआप आकारणे, **fails to operate** तेथे revenue आणि receivables वरील internal control चा भाग असलेल्या control च्या कामकाजातील ती उणीव ठरते, ज्यातून interest income कमी दाखवले जाते व customer balances चुकीची होतात. अशा त्रुटी ओळखणे, त्यांचा परिणाम तपासणे, शक्य तेवढ्या प्रमाणात न आकारलेली रक्कम मोजणे, आणि सुधारणेच्या शिफारशींसह management ला कळवणे हे नेमके internal audit function च्या कामांतच मोडते.

त्या कामावर विसंबण्याआधी external auditor ने काय विचारात घेतले पाहिजे: internal audit function चे काम, किंवा internal auditors कडून direct assistance, वापरता येईल का, आणि येत असल्यास कोणत्या क्षेत्रांत व किती प्रमाणात हे ठरवणे; internal audit function ची संघटनेतील स्थिती आणि internal auditors च्या objectivity ला आधार देणारी relevant धोरणे व procedures तपासणे; **consider the level of competence of the function;** ती function पद्धतशीर व शिस्तबद्ध दृष्टिकोन वापरते का, quality control सह, हे पाहणे; **evaluate whether the work performed is adequate for the purposes of the audit;** आणि internal

auditors direct assistance देत असतील तेथे **provide appropriate direction, supervision and review of their work.**

त्या function चे काम कमी वापरून स्वतः अधिक काम कधी करायचे — चार परिस्थिती, आणि हे स्वतंत्रपणे पाच marks चे उत्तर आहे. अवाजवी विसंबणे टाळण्यासाठी external auditor ने त्या function चे काम कमी वापरण्याचे आणि अधिक काम स्वतः करण्याचे नियोजन केले पाहिजे: 1. (a) relevant audit procedures चे नियोजन व अंमलबजावणी आणि (b) गोळा केलेल्या audit evidence चे मूल्यमापन यांत जितके अधिक judgement लागते तितके; 2. assertion level वरचा assessed risk of material misstatement जितका जास्त असेल तितके, आणि significant म्हणून ओळखलेल्या risks चा विशेष विचार करून; 3. internal auditors च्या objectivity ला internal audit function ची संघटनेतील स्थिती व relevant धोरणे आणि procedures जितका कमी आधार देतात तितके; आणि 4. **the lower the level of competence of the internal audit function.**

Direct assistance. Direct assistance म्हणजे external auditor च्या direction, supervision आणि review खाली audit procedures करण्यासाठी internal auditors चा वापर. **ती सुरू होण्याआधी दोन लेखी संमती**

मिळवल्या पाहिजेत: (a) entity च्या अधिकृत प्रतिनिधीकडून, की internal auditors ना external auditor च्या सूचनांचे पालन करू दिले जाईल आणि internal auditor external auditor साठी करत असलेल्या कामात entity हस्तक्षेप करणार नाही; आणि (b) internal auditors कडून, की external auditor ने सांगितलेल्या विशिष्ट बाबी ते गोपनीय ठेवतील आणि त्यांच्या objectivity ला असलेला कोणताही धोका external auditor ला कळवतील. फक्त management ची लेखी मंजूरी पुरेशी नाही — internal auditors ची स्वतःची संमती ही स्वतंत्र आवश्यकता आहे आणि स्वतंत्र mark आहे. Internal auditor च्या objectivity ला significant धोके असतील किंवा internal auditor कडे पुरेशी competence नसेल, तेथे direct assistance मुळीच वापरता येत नाही. आणि ते objective व competent असले तरीही external auditor ने पुढील गोष्टीसाठी internal auditors वापरू नयेत: (a) audit मध्ये significant judgements करावी लागणारी procedures; (b) अधिक assessed risks of material misstatement शी संबंधित अशी procedures, जिथे relevant audit procedures करताना किंवा गोळा केलेल्या audit evidence चे मूल्यमापन करताना लागणारे judgement मर्यादित नसून अधिक असते; (c) अशा कामाशी संबंधित procedures ज्यात internal auditors सहभागी होते आणि जे internal audit function ने management किंवा those charged with governance ना आधीच कळवले आहे किंवा कळवणार आहे; किंवा (d) internal audit function आणि तिचे काम वा direct assistance वापरणे यांबाबत external auditor या SA नुसार घेत असलेल्या निर्णयांशी संबंधित procedures.

'more than limited judgement' ची कसोटी, उत्तरे ती जशी चालवतात तशी. Trade receivables चे valuation हे अधिक assessed risk चे क्षेत्र असेल तेथे: ageing ची अचूकता तपासण्यात मर्यादित judgement लागते, म्हणून ते direct assistance देणाऱ्या internal auditor ला देता येते; त्या ageing वरून provision ची पर्याप्तता तपासण्यात मर्यादितपेक्षा अधिक judgement लागते, म्हणून ते देता येत नाही. त्याच कसोटीवर, प्रलंबित legal claims साठीच्या provision चा अंदाज बांधताना management ने वापरलेल्या गृहीतकांचा वाजवीपणा तपासणे हे significant judgement आहे आणि ते निषिद्ध आहे — आणि **the stated motive of saving audit time is not a permitted consideration.**

Internal audit function शी समन्वय परिणामकारक असतो जेव्हा, उदाहरणार्थ: 1. discussions take place at appropriate intervals throughout the period; 2. external auditor त्या function वर परिणाम करू

शकतील अशा significant बाबी internal audit function ला कळवतो; आणि 3. internal audit function च्या relevant reports ची external auditor ला माहिती दिली जाते व त्यांपर्यंत त्याला पोहोच असते, आणि त्या function च्या लक्षात आलेल्या ज्या significant बाबी external auditor च्या कामावर परिणाम करू शकतात त्या त्याला कळवल्या जातात, म्हणजे त्या बाबींचे audit engagement वरचे परिणाम external auditor ला विचारात घेता येतात.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 1 प्रश्न

- Direct assistance च्या चार निषिद्ध श्रेणी आणि त्या function चे काम कमी वापरण्याच्या चार परिस्थिती या वेगवेगळ्या याद्या आहेत. त्या वेगळ्या शिका — प्रश्न एक किंवा दुसरी विचारतो, दोन्ही कधीच नाही.

CSQ 8.5 • PYQ 2026-Jan [6] (b) • 5M • Pg 282

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 1 प्रश्न

- Direct assistance ची व्याख्या Standard च्या शब्दांत आधी द्या — 'under the direction, supervision and review of the external auditor'. तेच उपवाक्य direct assistance ला त्या function चे स्वतःचे काम वापरण्यापासून वेगळे करते.

TQ 8.1 • MQ • Pg 278

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 3 प्रश्न

- इथले प्रत्येक scenario एकाच कसोटीवर फिरते: त्या procedure ला किती judgement लागते. कसोटी सांगा, ती तथ्यांतील विशिष्ट procedure ला लावा, मग ती सोपवता येते की नाही असा निष्कर्ष काढा.
- Engagement partner internal auditor ला दोष देत असल्याचे तथ्यांत दिसते तेथे एकमेव जबाबदारीच्या वाक्याने सुरुवात करा. उत्तरातील तो पहिला mark आहे.

CSQ 8.2 • PYQ 2024-May [3] (d) • 3M • Pg 279

LEVEL II
Application

Easy

CSQ 8.3 • PYQ 2025-Jan [4] (a) • 5M • Pg 280

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 8.4 • RTP 2025-Jan [12] • Pg 281

LEVEL II
Application

Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे • 2 प्रश्न

- दोन्ही scenarios विचारात की statutory auditor एका विशिष्ट क्षेत्रात **direct assistance** घेऊ शकतो का. **State the prohibition first**, मग ती नाव घेतलेल्या क्षेत्राला लावा.
- Judgement significant असेल किंवा assessed risk अधिक असेल तेथे direct assistance वापरता येत नाही. दोन्ही scenarios नेमकी त्यावरच उभी आहेत, म्हणून निष्कर्षाआधी त्या क्षेत्राचे risk assessment सांगा.

CSQ 8.1 • MTP 2024-Mar [6] (a) • 4M • Pg 279

LEVEL II
Analysis**Medium**

CSQ 8.6 • PYQ 2026-Sep [1] (b) {C} • 5M • Pg 283

LEVEL II
Analysis**Medium**

प्रकरण 5

Financial Statements मधील items चे Audit

20 विषय • 93 वर्गीकृत प्रश्न • महत्त्व: A

ICAI SKILL PROFILE या पेपरसाठी ICAI चा band: Level I 40-60% • Level II 40-60% — हे प्रकरण वाचताना वाटते **पेपरशी सुसंगत**

Level I — Comprehension & Knowledge **53.1%** 373 पैकी 198 marks

Level II — Analysis & Application **46.9%** 373 पैकी 175 marks

हे प्रकरण ICAI ने या पेपरसाठी दिलेल्या band मध्येच बसते — 53% Level I, समोर 40-60%. याची तयारी त्याच प्रमाणात करा: आधी method समजून घ्या, मग तिचा सराव करा.

विषय 1: Revenue आणि Expense balances असलेल्या Income Statement Captions चे Assertions [Assertions Income Statement Captions Comprising Revenue and Expense Balances]

L2P5-C5-T01

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — revenue आणि expense balances असलेल्या income statement captions साठीची assertions.

NOTES

नियम एका ओळीत: revenue किंवा expense caption साठी auditor **transactions and events** तपासत असतो, आणि उत्तरे त्यांसाठी **five assertions** सांगतात — (a) **Occurrence** — caption शी संबंधित transactions and events नोंदवली आहेत, ती घडली आहेत आणि entity शी संबंधित आहेत; (b)

Completeness — जी transactions and events नोंदवायला हवी होती ती सर्व नोंदवली आहेत; (c) **Accuracy** — नोंदवलेल्या transactions and events शी संबंधित रकमा आणि इतर माहिती योग्य प्रकारे नोंदवली आहे; (d) **Cut-off** — transactions and events योग्य त्या accounting period मध्ये नोंदवली आहेत; (e) **Classification** — transactions and events योग्य त्या accounts मध्ये नोंदवली आहेत. हे पाच शब्द आणि प्रत्येकाचे एका ओळीचे स्पष्टीकरण लक्षात ठेवा; एका mark च्या प्रश्नात एखादे procedure देऊन त्याचा शब्द परत मागितला जातो.

परीक्षक वारंवार वापरतो ती जुळणी. ही छापील उत्तरे जशीच्या तशी आहेत: 'Employee benefit expense in respect of all personnel have been fully accounted for' → Completeness; 'Discounts on sales has been properly adjusted/accounted for' → Accuracy or Measurement; 'Employee benefit expense recorded during the period relates to the current accounting period only' → Cut Off; 'Recorded sales represent goods which were ordered by valid customers and were despatched and invoiced in the period' → Occurrence; 'Depreciation has been properly charged on all assets' → Valuation and allocation. शेवटचे लक्षात घ्या — procedure वाचताना ते expense सारखे वाटते, पण उत्तर balance-sheet ची assertion देते, कारण तपासले जाते ते asset चे carrying amount.

संज्ञा बदलली आहे, आणि हा एक सापळा आहे. Scanner प्रत्येक assertion च्या उत्तरावर याची नोंद करतो: Study Material applicable from May 2027 examination नुसार **balance sheet captions is termed 'Valuation and allocation'** आणि statement of profit and loss captions साठी 'Accuracy or Measurement'. आधीच्या Study Material मध्ये या 'Valuation' आणि 'Measurement' अशा होत्या. चालू संज्ञा लिहा; जुनी लिहायचीच असेल तर अंदाज लढवण्यापेक्षा 'Accuracy or Measurement (earlier Measurement)' असे लिहा.

Cut-off ही स्वतंत्र assertion का आहे. उत्तर कारण देते आणि त्यालाच mark आहे: cut-off मुळे **all income and expenses are reported in the correct accounting period** याची खात्री होते, आणि ती स्वतंत्र ठेवली जाते कारण ती पडताळण्याची substantive procedures completeness च्या इतर घटकांना लावल्या जाणाऱ्या procedures पेक्षा सहसा वेगळी असतात. याउलट completeness म्हणजे जी सर्व transactions नोंदवायला हवी होती ती financial statements मध्ये ओळखली गेली आहेत — कोणतीही transaction वगळलेली नाही.

नेहमीचे चुकीचे उत्तर म्हणजे procedure कालावधीबद्दल असताना 'Accuracy' लिहिणे. procedure चे शब्द वाचा: त्यात 'relates to the current accounting period only' किंवा 'in the period' असेल तर ती **Cut-off** किंवा **Occurrence** आहे; 'all' or 'fully accounted for' असेल तर **Completeness**; 'properly adjusted', 'measured' किंवा 'calculated' असेल तर **Accuracy or Measurement**; आणि 'proper accounts' or 'correct expense head' असेल तर **Classification**.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 2 प्रश्न

- कोणतीही assertion स्पष्ट करण्याआधी transactions and events साठीच्या पाचही assertions ची नावे लिहा. किती assertions नावाने सांगितली त्यावर marks ठरतात.

TQ 1.1 • PYQ 2018-May [2] (a) (ii) • 1M • Pg 288

LEVEL I
Remembering

Easy

TQ 1.2 • MTP 2023-Mar [6] (e) • 3M • Pg 288

LEVEL I
Remembering

Easy

विषय 2: Assets, Liabilities आणि Equity balances असलेल्या Balance Sheet Captions चे Assertions [Assertions Balance Sheet Captions Comprising Assets, Liabilities and Equity Balances]

L2P5-C5-T02

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — assets, liabilities आणि equity balances असलेल्या balance sheet captions साठीची assertions.

NOTES

नियम एका ओळीत: balance sheet caption साठी auditor कालावधीअखेरीचे account balances तपासतो,

आणि छापील जुळणी म्हणजे **Existence, Rights and Obligations, Completeness, Valuation and allocation**, आणि **Presentation and Disclosure**. परीक्षक एखादे procedure देऊन त्याचा शब्द विचारून हेच तपासतो.

जुळणी, छापील उत्तरांतून: 'Year end inventory verification' → **Existence Assertion**; 'The title deeds of the lands disclosed in the Balance Sheet are held in the name of the company' → **Rights and Obligations Assertion**; 'All liabilities are properly recorded in the financial statements' → **Completeness Assertion**; 'Related party transactions are shown properly' → **Presentation and Disclosure Assertion**; 'Depreciation has been properly charged on all assets' → **Valuation and allocation Assertion**. पुन्हा Scanner ची नोंद: 'Valuation and allocation' ही May 2027 पासून लागू होणाऱ्या Study Material मधली संज्ञा आहे; आधीची संज्ञा '**Valuation**' होती.

Valuation लावलेले — loans and advances आणि other current assets. दहा marks चे उत्तर याच क्रमाने सहा steps मध्ये चालते: (1) **assess the allowance for doubtful accounts** — ती काढण्यासाठी कंपनीने वापरलेली प्रक्रिया तपासा, गेल्या वर्षी वापरलेल्या पद्धतीशी तिची सुसंगती पडताळा आणि ती पद्धत मूळ व्यावसायिक वातावरणासाठी योग्य आहे का ते ठरवा; (2) **obtain the ageing report** — not currently due, 30 days old, 30-60, 60-180, 180-365 आणि more than 365 days असा विभागलेला, आणि litigation मध्ये असलेल्या loans and advances ची यादी घेऊन ती मागील वर्षाशी ताडून पाहा; (3) **scrutinise the analysis** — संशयास्पद बाबी ओळखा, काहींसाठी provision का केली नाही यावर management शी चर्चा करा, वाद असतील तिथे आणखी testing करा आणि **reach a final conclusion on the adequacy of the bad and doubtful provision**; (4) **assess bad loans/advances write-offs** — provision accounts मधील हालचाली आणि निर्लेखित रकमा यांचे schedule तयार करून; (5) **check that write-offs or other reductions ना appropriate and authorised member of senior management ने मंजुरी दिली आहे**, उदा. financial controller किंवा finance director; (6) **check the restatement of foreign currency loans and advances आणि other current assets.**

Valuation लावलेले — finished goods and goods for resale. क्रमाने आठ steps: (1) **enquire what costs are included** — ते कसे ठरवले हेही विचारा, आणि **overheads included have been determined on normal costs** याची खात्री करा व ते draft financial statements च्या तुलनेत वाजवी आहेत का पाहा; (2) **value at net realisable value where lower than cost**, आणि एखादी बाब write down केली तर संबंधित **work in progress and raw materials have also been written down** का ते तपासा; (3) **follow up obsolete, damaged or slow-moving items** आणि त्यांचे संभाव्य realisable value ठरवा, यासाठी inventory ageing चा विभाग मागा — less than 30 days, 30-60, 60-90, 90-180, 180-365 आणि more than 365 days; (4) **physical counting** च्या वेळी damaged किंवा obsolete म्हणून नोंदवलेल्या inventories चा पाठपुरावा करा; (5) **compare recorded costs with replacement costs**; (6) **examine vendor price lists** — नोंदवलेला cost चालू किमतीपेक्षा कमी आहे का ते पाहण्यासाठी; (7) **calculate the inventory turnover ratio** — लक्षणीयरीत्या कमी ratio obsolete inventory उघड करू शकतो; (8) **in manufacturing environments test overhead allocation rates** आणि फक्त **direct labour, direct material and overhead** च त्यात आहेत याची खात्री करा, तसेच lower of cost or net realisable value चा योग्य वापर पडताळा.

नेहमीचे चुकीचे उत्तर म्हणजे asset शी संबंधित कशालाही 'Existence' म्हणणे. Existence म्हणजे ती बाब तिथे

असणे; Rights and Obligations म्हणजे entity ची तिच्यावर **मालकी असणे** — title deeds, entity च्या नावाची invoices, deeds आपल्याकडे ठेवणाऱ्या lenders कडून confirmations. मालकीहक्काबद्दलच्या प्रश्नाचे उत्तर 'Existence' हे कधीच नसते.

उत्तराच्या क्रमालाही marks आहेत. प्रश्न 'for valuation (assertion)' साठीची procedures मागत असेल तिथे existence किंवा completeness च्या procedures कडे वाहवत जाऊ नका. प्रत्येक caption ची स्वतःची छापील valuation ची यादी आहे; तीच यादी क्रमांक देऊन लिहा आणि थांबा.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 5 प्रश्न

- प्रत्येक assertion कशाबद्दल आहे ते सहा शब्दांत सांगा — existence म्हणजे 'ती तिथे आहे', rights म्हणजे 'ती आमच्या मालकीची आहे', completeness म्हणजे 'काहीही वगळलेले नाही', valuation म्हणजे 'योग्य रकमेला दाखवली आहे', आणि presentation म्हणजे 'नीट दाखवली व disclosed केली आहे'.

TQ 2.1 · PYQ 2018-May [2] (a) (i) · 1M · Pg 289	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 2.2 · PYQ 2018-May [2] (a) (iii) · 1M · Pg 289	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 2.3 · PYQ 2018-May [2] (a) (iv) · 1M · Pg 289	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 2.4 · PYQ 2018-May [2] (a) (v) · 1M · Pg 290	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 2.5 · PYQ 2018-Nov [3] (c) · 10M · Pg 290	LEVEL I Understanding	Hard

विषय 3.1: Balance Sheet Captions: Share Capital

L2P5-C5-T3.1

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet caption Share Capital, त्यात securities premium, discount ला दिलेली shares आणि sweat equity shares.

NOTES

Securities premium — पाच मान्य वापर, आणि प्रश्न नेहमी ही यादी एकाच बाबीपुरती मर्यादित आहे का हाच असतो. securities premium account कंपनी असा वापरू शकते: (1) members ना fully paid bonus shares म्हणून कंपनीची न दिलेली shares देण्यासाठी; (2) **in writing off the preliminary expenses of the company**; (3) कंपनीच्या shares किंवा debentures च्या कोणत्याही issue चा खर्च, दिलेले commission किंवा दिलेला discount निर्लेखित करण्यासाठी; (4) कोणत्याही redeemable preference shares किंवा debentures च्या redemption वर द्यावयाच्या premium ची तरतूद करण्यासाठी; (5) **for the purchase of its own shares or other securities under Section 68**. त्यामुळे तो **only** bonus shares साठीच वापरता येतो हे विधान **wrong**

आहे — हे वाक्य स्पष्ट शब्दांत लिहा, कारण प्रश्न 'Comment' म्हणून विचारला जातो.

Section 53 — discount ला shares. (1) A company shall not issue shares at a discount, except in the case of an issue of sweat equity shares under Section 54. **(2) Any share issued by a company at a discounted price shall be void.** (2A) sub-sections (1) आणि (2) असे असले तरी, कंपनीचे कर्ज **statutory resolution plan or debt restructuring scheme** नुसार shares मध्ये रूपांतरित होत असेल तेव्हा, Reserve Bank of India Act, 1934 किंवा Banking (Regulation) Act, 1949 अंतर्गत Reserve Bank of India ने नमूद केलेल्या guidelines, directions किंवा regulations नुसार कंपनी आपल्या creditors ना discount ला shares देऊ शकते.

Section 53(3) — परिणाम, आणि आकड्यांनाच marks आहेत. कंपनी पालन करण्यात कमी पडली, तर अशी कंपनी आणि default मध्ये असलेला प्रत्येक अधिकारी दंडास पात्र ठरतो — तो दंड discount ला shares देऊन उभारलेल्या रकमेइतका किंवा five lakh rupees, यांपैकी जी कमी असेल तितका असू शकतो; आणि अशी shares ज्यांना दिली त्यांना, shares दिल्याच्या तारखेपासून twelve per cent per annum दराने व्याजासह सर्व रकमा परत करण्याची जबाबदारीही कंपनीवर येते. हे Section 53(3) आहे, जे Companies (Amendment) Act, 2019 ने 02-11-2018 पासून बदलून घातले आहे.

Sweat equity shares — व्याख्या, जशीच्या तशी. Section 54 अंतर्गत, sweat equity shares म्हणजे know-how पुरवल्याबद्दल किंवा intellectual property rights च्या स्वरूपाचे हक्क अथवा value additions उपलब्ध करून दिल्याबद्दल, कंपनीने आपल्या employees किंवा directors ना discount ला किंवा रोख रकमेव्यतिरिक्त मोबदल्यात दिलेली equity shares — मग त्यांना कोणतेही नाव दिलेले असो. तपशिलांत महत्त्वाच्या employees किंवा directors ना technical know-how किंवा process improvements बदल बक्षीस दिले जात असेल तिथे **name the instrument as sweat equity shares first** आणि मग अटी लावा.

Section 54 अंतर्गत auditor ज्या चार अटी पडताळतो: (1) **special resolution** — shareholders ची special resolution ने मंजुरी; (2) **details in the resolution** — resolution मध्ये **number of sweat equity shares, current market price, consideration, if any,** आणि ती ज्यांना द्यायची त्या **class of directors or employees** नमूद असले पाहिजेत; (3) shares मान्यताप्राप्त stock exchange वर listed असतील तर SEBI regulations चे पालन, आणि कंपनी unlisted असेल तर Companies Act, 2013 अंतर्गत विहित Rules चे पालन; (4) **existing class of shares** — sweat equity फक्त कंपनीने आधीच दिलेल्या **class of equity shares already issued** मधूनच देता येते; त्यासाठी नवीन class तयार करता येत नाही.

auditor च्या स्वतःच्या तपासण्या. discount ला issue असेल तर, share capital च्या issue ला आणि issue price ला मंजुरी देणाऱ्या directors आणि shareholders च्या सभांची minutes वाचून कोणतीही shares discount ला दिलेली नाहीत याची auditor खात्री करतो. creditors ना discount ला issue असेल तर, ती मंजूर resolution किंवा restructuring scheme नुसार काटेकोरपणे आहे आणि लागू असलेल्या RBI guidelines व regulations चे पालन करते याची auditor खात्री करतो.

Promoter shareholding — चार disclosures: (1) **name of the promoters;** (2) promoters कडे असलेल्या shares ची संख्या; (3) promoters कडे असलेल्या shares ची एकूण shares शी टक्केवारी; (4) वर्षभरात promoters च्या shareholding मध्ये झालेला टक्केवारीतील बदल.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 1 प्रश्न

- Section 53 त्याच्या sub-sections सह उद्धृत करा — (1), (2), (2A), (3). sub-section चे क्रमांक देणे हेच परीक्षकाला दाखवते की नियम आणि त्याचा अपवाद दोन्ही तुम्हाला माहीत आहेत.

CSQ 3.1.2 • PYQ 2023-May [3] (b) • 4M • Pg 294

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 4 प्रश्न

- fact pattern मध्ये जवळजवळ नेहमीच discount ला issue किंवा know-how साठी issue असतो. आधी section चे नाव घ्या, नियम आणि त्याचा अपवाद सांगा, मग तो तपशिलांना लावा, आणि मग परिणाम सांगा (void, दंड, twelve per cent व्याजासह परतफेड). फक्त 'not allowed' म्हणणारे उत्तर परिणामाचे marks गमावते.

CSQ 3.1.1 • PYQ 2022-Nov [2] (a) • 4M • Pg 293

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 3.1.3 • PYQ 2024-May [5] (a) • 4M • Pg 295

LEVEL II
Application

Medium

TQ 3.1.1 • PYQ 2019-May [4] (d) • 3M • Pg 292

LEVEL II
Application

Hard

TQ 3.1.2 • PYQ 2019-Nov [3] (b) • 4M • Pg 293

LEVEL II
Application

Hard

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे • 1 प्रश्न

- तपशिलांत creditors आणि restructuring असेल तिथे सर्वसाधारण बंदी आणि 2A चा अपवाद एकेक करून घ्या आणि तपशील कोणत्या भागात बसतात ते सांगा. debt-to-equity रूपांतराला साधा discount issue मानू नका.

CSQ 3.1.4 • PYQ 2026-May [5] (a) • 5M • Pg 296

LEVEL II
Analysis

Medium

विषय 3.2: Balance Sheet Captions: Reserves And Surplus

L2P5-C5-T3.2

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet caption Reserves and Surplus, आणि Other Equity चे Schedule III disclosure.

NOTES

व्याख्या, आणि ती पूर्ण लिहिता येईल इतकी छोटी आहे: reserves म्हणजे नफ्यातून बाजूला काढलेल्या अशा रकमा ज्या Balance Sheet च्या तारखेला माहीत असलेली कोणतीही liability, contingency, commitment किंवा assets च्या मूल्यातील घट भागवण्यासाठी नसतात. चार नकार — **liability, contingency, commitment, diminution in value of assets** — हाच marks मिळवून देणारा भाग आहे; एक जरी वगळला तरी व्याख्या अपूर्ण

राहते.

Reserves का महत्त्वाची: ती a vital source of financing by internal means आहेत, आणि dividend वाटण्यासाठी, कंपनीच्या विस्ताराला वित्तपुरवठा करण्यासाठी किंवा कंपनी आर्थिकदृष्ट्या भक्कम करण्यासाठी ठेवली जातात. कंपनी एखादे reserve according to the nature and type of such reserve वापरते.

Revenue reserve विरुद्ध capital reserve. Revenue reserves म्हणजे shareholders ना वाटता येणारे नफे, किंवा मंदीच्या वर्षात वाटणीयोग्य नफ्याला पूरक ठरणे, व्यवसायाच्या विस्ताराला वित्तपुरवठा करणे, working capital वाढवणे, किंवा एकूणच कंपनीची आर्थिक स्थिती भक्कम करणे अशा उद्देशांसाठी उपलब्ध असलेले नफे. Capital reserve म्हणजे असे reserve ज्यात वाटणीसाठी मोकळी मानली जाणारी कोणतीही रक्कम येत नाही आणि जे can be utilised only for certain limited purposes — छापील उदाहरणे म्हणजे securities premium and capital redemption reserve.

परीक्षकाला आवडणारी पुरवणी अट: कंपनीने revenue profit हा asset replacement reserve मध्ये जमा करण्यासाठी बाजूला काढला आणि तो capital कारणासाठी वापरायचा असा हेतू असेल, तर असे reserve सुद्धा capital reserve च्या स्वरूपाचे ठरते. म्हणजे कसोटी आहे the purpose the reserve is earmarked for, ते reserve ज्या नफ्यातून तयार झाले त्या नफ्याचा स्रोत नव्हे.

Ind AS compliant Schedule III — Other Equity चे उप-वर्गीकरण. कंपनीने other equity चे असे उप-वर्गीकरण केले आहे का: (1) Share application money pending allotment; (2) Equity component of compound financial instruments; (3) Capital Reserve; (4) Securities premium reserve; (5) Other reserves (specify nature); (6) Retained earnings; (7) Debt instruments through other comprehensive income; (8) Equity instruments through other comprehensive income; (9) Effective portion of cash flow hedges; (10) Revaluation surplus; (11) Exchange difference on translation of financial statements of a foreign operation; (12) Other items of other comprehensive income (specify nature), आणि money received against share warrants.

Other Equity च्या प्रत्येक घटकासाठी आठ movement disclosures: (1) reporting period च्या सुरुवातीचा balance; (2) accounting policy मधला बदल किंवा prior period error; (3) reporting period च्या सुरुवातीचा restated balance; (4) वर्षाचे total comprehensive income; (5) dividends; (6) retained earnings कडे केलेले हस्तांतरण; (7) इतर कोणताही बदल (नमूद करावा); (8) reporting period च्या अखेरचा balance — लागू असेल तेवढ्या मर्यादित. उत्तराची रचना लक्षात ठेवा: first the sub-classification list, then the movement list; दोनपैकी एकच अर्धा भाग देणारे उत्तर निम्मे marks गमावते.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 2 प्रश्न

- Schedule III च्या उत्तराचे दोन्ही अर्धे भाग द्या: बारा घटक आणि मग आठ movement ओळी. त्यांना वेगवेगळी headings द्या म्हणजे परीक्षकाला दोन्ही याद्या दिसतील.

TQ 3.2.1 · PYQ 2019-Nov [3] (c) · 3M · Pg 297

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 3.2.2 · MTP 2022-Sep [6] (d) · 3M · Pg 298

LEVEL I

Easy

विषय 3.3: Balance Sheet Captions: Borrowings

L2P5-C5-T3.3

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet caption Borrowings, त्यात short term borrowings चे Schedule III disclosure आणि bank borrowings चे audit.

NOTES

Schedule III (Part I) — short term borrowings, disclosure ची पाच limbs. (1) Short term borrowings चे वर्गीकरण असे करावे: (a) loans repayable on demand — (i) from banks (ii) from other parties; (b) loans and advances from related parties; (c) deposits; (d) other loans and advances (specify nature). (2) Borrowings चे पुढे secured आणि unsecured असे उप-वर्गीकरण करावे, आणि प्रत्येक बाबतीत security चे स्वरूप स्वतंत्रपणे नमूद करावे. (3) Loans ना directors किंवा इतरांनी guarantee दिली असेल, तर प्रत्येक head खालील अशा loans ची एकूण रक्कम disclose करावी. (4) Loans आणि व्याजाच्या परतफेडीत balance sheet च्या तारखेला असलेला default चा कालावधी व रक्कम प्रत्येक बाबतीत स्वतंत्रपणे नमूद करावी. (5) **Current maturities of long term borrowings shall be disclosed separately.**

Cash credit किंवा overdraft चे वर्गीकरण. working capital requirements भागवण्यासाठी bank ने दिलेली आणि repayable on demand अशी credit सुविधा म्हणजे cash credit facility / overdraft facility. तिची थकीत रक्कम reflects a borrowing आणि तिचे वर्गीकरण current liabilities खाली short-term borrowing — loans repayable on demand from banks — असे होते, आणि security असेल तिथे further sub-classified as secured असे होते. security म्हणून current assets वर primary charge आणि एका director च्या निवासी घराचे collateral असेल तिथे the nature of security must be specified, आणि loans ना directors ची guarantee असल्याने अशा loans ची एकूण रक्कम disclose करावी लागते.

Borrowings ना current assets वर security असेल तिथली Additional Regulatory Information. कंपनीने असे disclose करावे: (a) कंपनीने banks किंवा financial institutions कडे दाखल केलेली current assets ची त्रैमासिक returns किंवा statements books of accounts शी जुळतात का; आणि (b) if not, a summary of reconciliation and reasons for material discrepancies. हे सोपे चार marks चे limb आहे आणि विद्यार्थी ते नेहमी विसरतात.

Bank कडून घेतलेल्या borrowings चे vouching — आठ steps, याच क्रमाने. auditor rolls out and obtains independent balance confirmations from all lenders आणि मग: (1) debt आणि संबंधित व्याजाच्या balances च्या tests ना उपयुक्त ठरणारी सर्व माहिती — लागू व्याजदर, देय तारखा, collateral आणि security interests — confirmation मध्ये मागितली आहे याची खात्री करतो; (2) sends reminders for non-replies; (3) confirmations प्रमाणे आलेले balances books of account शी ताडून पाहतो, फरक असतील तिथे reconciliations मागतो आणि reconciling items ची पूरक कागदपत्रे test-check आधारावर तपासतो; (4) overdraft किंवा loan accounts मधले balances pass book शी जुळवतो आणि वर्षअखेरीचा तो balance bank

च्या certificate ने निश्चित करतो; (5) balances, ठेवलेल्या securities चे तपशील किंवा निर्माण केलेला charge दाखवणारे independent balance confirmation मिळवतो आणि तेच योग्य प्रकारे disclose झाले आहे, Registrar of Companies कडे रीतसर नोंदवले आहे आणि Register of charges मध्ये नोंदले आहे याची खात्री करतो; (6) loan किंवा draft कोणत्या अधिकाराखाली उभारला हे पडताळतो — कंपनीच्या बाबतीत loan उभारण्याचा किंवा bank कडून कर्ज घेण्याचा अधिकार फक्त Board of Directors ला आहे; (7) कंपनी किती जास्तीत जास्त loan उभारू शकते याबाबत Companies Act, 2013 च्या Section 180 मधल्या मर्यादेचे उल्लंघन झालेले नाही याची खात्री करतो; (8) loan कोणत्या उद्देशाने उभारला आणि तो कसा वापरला गेला हे शोधतो, आणि त्यामुळे entity चे नुकसान झालेले नाही हेही पाहतो.

Borrowings हे वैध दावे आहेत याची तपासणी — rights and obligations ची यादी. (1) Review the board minutes for approval of new lending agreements आणि नवीन loan agreements किंवा bond issuances ना अधिकृत मंजूरी होती व मोठ्या debt commitments ना board ने मंजूरी दिली होती याची खात्री करा; (2) नोंदवलेल्या loans चे तपशील — व्याजदर, स्वरूप आणि परतफेडीच्या अटी — loan agreement शी ताडून पाहा, आणि agreements ने घातलेल्या borrowing limits ओलांडल्या नाहीत हे पडताळा; (3) lenders कडून घेतलेल्या सर्व borrowings बाबत SA 505 अंतर्गत independent balance confirmations मिळवा; (4) नोंदवलेल्या leases आणि hire purchase creditors चे तपशील मूळ contracts किंवा agreements शी पडताळा; (5) debentures च्या बाबतीत, redemption च्या अटी व तारखा, borrowing वरील निर्बंध आणि covenants चे पालन यासाठी trust deed तपासा; (6) debt फेडल्यावर, ती debt ज्या assets वर सुरक्षित होती त्यांवरचा discharge मिळाला आहे याची खात्री करा; (7) नोंदवलेली सर्व liabilities lenders चा वैध दावा दर्शवतात असे written representation मिळवा. तपशिलांत **pari passu charge** असेल तिथे **(8) ensure a valid pari passu charge has been created on the company's assets** हे जोडा, आणि तपशिलांत movement चे आकडे दिले असतील तिथे (9) निधीची हालचाल निश्चित करण्यासाठी नवीन borrowings आणि परतफेड bank statements व books of account पर्यंत trace करा, हे जोडा.

या विषयात एकच Standard नावाने येते आणि ते म्हणजे SA 505 — lenders ना independent balance confirmations पाठवण्याचा आधार तेच आहे. confirmation चे procedure दुसऱ्या कोणत्याही Standard ला जोडू नका; उत्तरे फक्त SA 505 चेच नाव घेतात.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 1 प्रश्न

- प्रश्न 'how is short term borrowing disclosed' असे विचारत असेल तिथे Schedule III ची पाचही limbs क्रमाने द्या आणि audit procedures कडे वळू नका.

TQ 3.3.1 · PYQ 2023-Nov [4] (b) · 4M · Pg 300

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 3 प्रश्न

- bank च्या certificate आणि ledger यांत आकड्यांचा फरक असलेला fact pattern आधी confirmation आणि reconciliation चे steps मागतो. independent confirmation ने सुरुवात करा, मग तुलना आणि reconciliation, मग अधिकार आणि Section 180 च्या तपासण्या.

CSQ 3.3.1 • PYQ 2024-Sep [2] (b) • 4M • Pg 300

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 3.3.3 • RTP 2024-Sep [13] • Pg 303

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 3.3.4 • PYQ 2025-Sep [5] (b) • 5M • Pg 304

LEVEL II
Application

Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे • 1 प्रश्न

- वर्षभरात नवीन borrowings आणि परतफेड झाल्याचे तपशिलांत दिले असेल, तेव्हा त्या हालचाली bank statements पर्यंत trace करून उत्तर संपवा. तोच शेवटचा step सर्वसाधारण procedures च्या यादीचे या तपशिलांवरचे उत्तर बनवतो.

CSQ 3.3.2 • RTP 2024-May [12] • Pg 302

LEVEL II
Analysis

Medium

विषय 3.4: Balance Sheet Captions: Trade Receivables

L2P5-C5-T3.4

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet caption Trade Receivables, त्यात cut-off procedures, external confirmations आणि Schedule III चे ageing schedule.

NOTES

debtors च्या audit चा भाग म्हणून sales वरची tests of controls. विचारात घ्यायचे मुद्दे असे: **only legitimate sales lead to trade receivables; all sales are made to approved customers; all sales are properly recorded in the books of accounts;** एकदा नोंद झाल्यावर debtors फक्त रोख जमा झाल्यानेच किंवा जबाबदार अधिकाऱ्याच्या अधिकाराने निकाली निघू शकतात; **there is segregation of duties at every stage of the sales transaction** — debtors चा हिशेब ठेवणे, पैसे वसूल करणे, स्मरणपत्रे पाठवणे; **debtors are collected in a timely manner;** debtors वेळेवर वसूल होत नसतील तिथे स्मरणपत्रे पाठवली जातात आणि गरज पडल्यास कायदेशीर कारवाई होते; **balances are reviewed regularly;** आणि debtors चे सविस्तर ageing schedule तयार करून bad debts साठी पुरेशी तरतूद करणारी परिणामकारक पाठपुरावा यंत्रणा अस्तित्वात असते. प्रश्नात 'any four points' विचारले असतील तिथे चार निवडा आणि त्यांना क्रमांक द्या — नऊ लिहून नशीब आजमावू नका.

Management confirmation request ला परवानगी नाकारते तेव्हा. auditor ने असे करावे: संबंधित व विश्वासाह audit evidence मिळवण्यासाठी आखलेली पर्यायी audit procedures करावी; नकाराची management ची कारणे विचारावी आणि ती वैध व वाजवी असल्याचे audit evidence मागावे; risks of material misstatement बाबतच्या auditor च्या मूल्यमापनावर, त्यात fraud च्या risk सह, त्या नकाराचे काय परिणाम होतात याचे मूल्यमापन करावे; आणि **management's refusal is unreasonable** असा निष्कर्ष auditor ने काढला, किंवा पर्यायी procedures मधून संबंधित व विश्वासाह audit evidence त्याला मिळाले नाही, तर **communicate with those**

charged with governance आणि SA 705 नुसार audit वर व auditor च्या opinion वर काय परिणाम होतो ते ठरवावे. क्रम लक्षात घ्या — पर्यायी procedures आणि चौकशी कोणत्याही escalation च्या **आधी** येतात, आणि उत्तरात एकच Standard नावाने येते ते म्हणजे **SA 705**.

Trade receivables ची completeness हा cut-off चा प्रश्न आहे. छापील तर्क असा की **without a cut-off, sales could be understated or overstated**, म्हणून auditor cut-off procedures करतो: reporting वर्षाच्या शेवटच्या काही दिवसांत, म्हणजे cut-off तारखेच्या आसपास दिलेल्या आणि debtors मध्ये धरलेल्या invoices साठी, माल खरोखर रवाना झाला आहे आणि कंपनीकडेच पडून नाही हे तपासा; कालावधी संपण्यापूर्वी रवाना झालेल्या सर्व मालाचे invoice झाले आहे आणि तो debtors मध्ये धरला आहे याची test check आधारावर खात्री करा; आणि वर्षाखेरीनंतर रवाना झालेल्या कोणत्याही मालाचे invoice करून तो audit खालच्या कालावधीच्या debtors मध्ये धरलेला नाही याची खात्री करा.

Export receivables — त्याच completeness च्या कसोटीला shipping documents ची जोड. (1) cut-off तारखेच्या जवळच्या शेवटच्या काही दिवसांत दिलेल्या invoices बाबत माल खरोखर रवाना झाला आहे आणि कंपनीकडेच पडून नाही हे तपासा; (2) मालाची प्रत्यक्ष हालचाल झाली का यासाठी stock records, e-way bill आणि transporter receipt तपासा — त्यातून revenue म्हणून नोंदलेल्या export invoices चा माल खरोखर आवारातून बाहेर गेला याची खात्री मिळते; (3) cut-off तारखेपूर्वी invoice झालेला सर्व माल export receivables मध्ये धरला आहे याची test check आधारावर खात्री करा; (4) वर्षाखेरीनंतर रवाना झालेला कोणताही माल त्यात धरलेला नाही याची खात्री पुढील वर्षाच्या export sales आणि stock records मधील नोंदी trace करून करा, हे e-way bills वरूनही पडताळता येते; (5) invoices ची despatch/shipping तपशिलांशी जुळणी करा, आणि sales योग्य त्या accounting period मध्ये नोंदली आहेत का हे पाहण्यासाठी invoice च्या तारखा despatch च्या तारखांशी जुळवा; (6) receivable report मधली invoices तपासा — ageing report मधून invoices निवडा आणि त्या योग्य नावे, तारखा व रकमांसह bill झाल्या आहेत याची खात्री करण्यासाठी पूरक कागदपत्रांशी त्यांची तुलना करा.

Schedule III (Part I) — trade receivables चे ageing schedule. चार ओळी अशा: (i) Undisputed Trade Receivables – considered good; (ii) Undisputed Trade Receivables – considered doubtful; (iii) Disputed Trade Receivables – considered good; (iv) Disputed Trade Receivables – considered doubtful. Columns म्हणजे देय तारखेपासून थकीत राहिलेले कालावधी — less than 6 months, 6 months to 1 year, 1-2 years, 2-3 years, more than 3 years — आणि Total. दोन तळटिपांना marks आहेत: देय तारीख नमूद नसेल तिथे तीच माहिती द्यावी आणि अशा वेळी disclosure व्यवहाराच्या तारखेपासून करावी, आणि **unbilled dues shall be disclosed separately.**

वारंवार होणारा गोंधळ: विद्यार्थी **completeness** च्या प्रश्नाचे उत्तर **existence** च्या procedures ने देतात. Receivables ची completeness काय **missing** आहे ते शोधून तपासली जाते — वर्षाखेरीपूर्वी रवाना झालेल्या मालाची न दिलेली invoices — म्हणून testing ची दिशा **from the despatch and stock records into the receivables ledger** अशी असते, ledger कडून बाहेर अशी नाही.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे · 1 प्रश्न

- हा disclosure किंवा कागदपत्रांचा प्रश्न आहे. **काय आवश्यक आहे ते उत्तर ज्या क्रमाने देते त्याच क्रमाने लिहा**, आणि schedule ला त्याहून जास्त बाबी लागत असतील तर तीनवर थांबू नका.

- तपशिलांत export receivables असतील तिथे त्यामुळे कोणते जादा disclosure लागते ते सांगा.

CSQ 3.4.3 · RTP 2022-Nov [20] · Pg 307

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 2 प्रश्न

- प्रश्नाने उत्तरावर मर्यादा घातली असेल ('any four points'), तेव्हा ती मर्यादा पाळा. जास्तीच्या मुद्द्यांना जास्त marks मिळत नाहीत आणि पुढच्या प्रश्नाचा वेळ जातो.

TQ 3.4.1 · PYQ 2025-May [4] (c) · 4M · Pg 305

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 3.4.1 · PYQ 2020-Nov [4] (b) · 4M · Pg 306

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 2 प्रश्न

- 31 March ची invoice नोंदलेली नाही असा fact pattern हा cut-off चा प्रश्न आहे. पहिल्याच ओळीत 'completeness is achieved through cut-off' असे लिहा, मग cut-off च्या तीन तपासण्या द्या.

CSQ 3.4.2 · PYQ 2022-Nov [3] (c) · 3M · Pg 307

LEVEL II
Application

Easy

CSQ 3.4.4 · MTP 2023-Mar [4] (c) · 6M · Pg 308

LEVEL II
Application

Hard

विषय 3.5: Balance Sheet Captions: Cash and Cash Equivalents

L2P5-C5-T3.5

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet caption Cash and Cash Equivalents, त्यात Schedule III चे disclosures आणि bank reconciliation statements ची पडताळणी.

NOTES

Schedule III (Part I) — cash and cash equivalents साठी disclosure ची पाच limbs. (1) Cash and cash equivalents चे वर्गीकरण असे करावे: (a) balances with banks; (b) cheques, drafts on hand; (c) cash on hand; (d) others (specify nature). (2) banks कडील earmarked balances (उदा. unpaid dividend साठी) स्वतंत्रपणे दाखवावेत. (3) borrowings, guarantees किंवा इतर commitments विरुद्ध margin money किंवा security म्हणून ठेवलेले banks कडील balances जेवढ्या प्रमाणात असतील तेवढे स्वतंत्रपणे disclose करावेत. (4) cash आणि bank balances बाबत repatriation वरचे निर्बंध असल्यास ते स्वतंत्रपणे दाखवावेत. (5) 12 months पेक्षा जास्त मुदतीच्या bank deposits स्वतंत्रपणे disclose कराव्यात.

Bank reconciliation statement — पहिली तपासणी म्हणजे सही. चूक झाल्यास जबाबदारी निश्चित करता

यावी यासाठी BRS वर अधिकृत व्यक्तीची सही आहे याची auditor ने खात्री करावी. मग bank book प्रमाणे balance हा bank confirmation किंवा statement शी जुळवावा.

मग reconciling item चे तीन प्रकार, प्रत्येकाचे स्वतःचे procedure. (a) Cheques issued but not presented for payment — सर्व महत्वाच्या बाबी books of account चा भाग असलेल्या मूळ bank book शी तपासा, पुढील कालावधीची bank statements मागा आणि दिलेले cheques नंतर वटले का ते पडताळा; cheques कालबाह्य झाले असतील, म्हणजे issue च्या तारखेपासून 3 months किंवा अधिक काळ गेला असेल, तर ते BRS मध्ये दिसता कामा नयेत आणि ते परत liabilities कडे न्यायला हवेत. **(b) Cheques deposited but not credited by the bank** — **bank deposit slips duly acknowledged by the bank** मागा आणि पुढील कालावधीच्या statement शी जुळवून नंतरचे credit पडताळा; cheques **not cleared beyond a reasonable time** असतील तिथे management कडून थोडक्यात स्पष्टीकरण मागा, आणि स्पष्टीकरण समाधानकारक नसेल तर अशा पक्षांशी संबंधित revenue recognition नीट झाले आहे आणि कंपनीच्या revenue recognition policy नुसार झाले आहे याची खात्री करा. **(c) Amounts or charges debited or credited by the bank but not accounted for** — त्या कालावधीची bank statements मागून ती जुळवा, आणि रकमा material असतील तर management ने आपल्या books मध्ये adjustments नोंदवल्या आहेत याची खात्री करा.

Cash balances ची existence आणि completeness — physical verification हाच कणा आहे. (1) कालावधीअखेरीला सर्व ठिकाणी — head office, branch आणि petty cash — cash on hand मोजा, आणि एकाच वेळी मोजणी शक्य नसेल तिथे न मोजलेली ठिकाणे सील करण्याची व्यवस्था करा, किंवा मधल्या transactions मागे वळवून मोजणी कालावधीअखेरच्या balance शी जुळवा. (2) मोजलेला balance cash book आणि general ledger शी जुळवा, आणि फरकांसाठी स्पष्टीकरण मिळवा. **(3) Deal with imprest advances to employees separately** — ज्यांच्याकडे त्या आहेत त्यांच्याकडून confirmations किंवा पोहोच मिळवा आणि नंतरचा निपटारा तपासा, **because these are amounts recoverable rather than cash in hand.** (4) कालावधीअखेरीच्या आसपासचे cut-off तपासा म्हणजे receipts आणि payments योग्य वर्षात येतील, आणि कोणतीही cash निर्बंधित आहे का किंवा मुक्तपणे उपलब्ध नाही का ते पाहा. (5) लागू असलेल्या financial reporting framework नुसार cash and cash equivalents चे presentation आणि disclosure पडताळा.

Scanner cash च्या fact pattern मध्ये जो सापळा पेरतो तो: वेगवेगळ्या ठिकाणी वेगवेगळी cash books असल्याने तीच cash दोनदा मोजली जाण्याचा किंवा वाटेत असलेल्या transfers चा risk निर्माण होतो; आणि कच्च्या cash नोंदी ही books of account नव्हेत, त्या मान्य करण्याऐवजी cash book मध्ये trace केल्या पाहिजेत. दोन्ही वाक्ये लिहा — साधारण मोजणीच्या उत्तरात आणि या तपशिलांवरच्या उत्तरात तोच फरक असतो.

कालबाह्य cheque ही liability आहे, reconciling item नाही. हाच मुद्दा सर्वात जास्त वेळा गमावला जातो. issue च्या तारखेपासून तीन महिने, आणि तो BRS मधून बाहेर पडून परत creditors कडे जातो.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे · 2 प्रश्न

- प्रश्न **Schedule III disclosure** विचारतो, म्हणून उत्तर audit procedures ने नव्हे तर schedule च्या स्वतःच्या heads आणि sub-heads ने द्या.
- cash and cash equivalents चे घटक स्वतंत्रपणे नावाने लिहा — balances with banks, cheques on hand, cash on hand — कारण किती बाबी नावाने लिहिल्या त्यावर marks ठरतात.

TQ 3.5.1 • RTP 2023-May [20] (a) • Pg 310

LEVEL I
Remembering**Medium**

CSQ 3.5.2 • PYQ 2026-Sep [4] (b) • 5M • Pg 312

LEVEL I
Remembering**Medium****Application** Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 1 प्रश्न

- BRS च्या प्रश्नासाठी उत्तराची रचना reconciling item च्या प्रकारानुसार करा — cheques issued not presented, cheques deposited not credited, bank debits and credits not accounted — आणि प्रत्येकाखाली procedure द्या. तपासण्यांची सपाट यादी रचनाबद्ध उत्तरापेक्षा कमी marks मिळवते.

CSQ 3.5.1 • MTP 2024-Jul [4] (c) • 4M • Pg 310

LEVEL II
Application**Medium**

विषय 3.6: Balance Sheet Captions: Inventories

L2P5-C5-T3.6

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet caption Inventories, सोबत physical inventory counting ला हजर राहण्याबाबतचे SA 501.

NOTES

Valuation, inventory च्या वर्गानुसार — तिन्ही याद्या वेगवेगळ्या लक्षात ठेवा, कारण प्रश्नात वर्गाचे नाव दिलेले असते. **Raw materials and consumables:** (1) cost चे कोणते घटक त्यात धरले आहेत ते ठरवा, उदा. carriage inward, परत न मिळणारी duties; (2) standard costs वापरली असतील तर त्या standards चा आधार काय, ती actual costs शी कशी ताडली जातात आणि variances चे विश्लेषण व हिशेब कसा होतो याची चौकशी करा; (3) मोजणीच्या आधीच्या महिन्यांत आलेल्या purchase invoices शी वापरलेल्या cost prices ची test check करा; (4) physical counting च्या वेळी नोंदवलेल्या सर्व damaged किंवा obsolete inventories च्या valuation चा पाठपुरावा करा, म्हणजे वास्तववादी net realisable value ठरवता येईल. **Work in progress:** (1) production किंवा value addition चे वेगवेगळे टप्पे कसे मोजले जातात ते ठरवा, आणि अंदाज बांधले जात असतील तिथे त्या अंदाजांचा आधार समजून घ्या; (2) cost चे कोणते घटक त्यात धरले आहेत ते ठरवा, आणि overheads धरली असतील तर त्यांचा आधार ठरवून तो entity ने ठेवलेल्या costing व financial माहितीशी ताडून पाहा; (3) **ensure that material costs exclude any abnormal wastage factors.**

Finished goods and goods for resale — आठ steps, आणि obsolescence चे limb हेच परीक्षेत विचारले जाते. (1) cost चे कोणते घटक धरले आहेत, ते कसे ठरवले, आणि धरलेली overheads normal costs वर आहेत व financial statements च्या तुलनेत वाजवी आहेत याची चौकशी व खात्री करा; (2) cost पेक्षा कमी असेल तिथे net realisable value ला मूल्यन करा, आणि एखादी बाब write down झाली तर संबंधित work in progress आणि raw materials सुद्धा write down झाली का ते पडताळा; (3) obsolete, damaged किंवा slow moving बाबींचा पाठपुरावा करा आणि त्यांचे संभाव्य realisable value ठरवा, यासाठी inventory ageing चे विश्लेषण मागा आणि

physical verification च्या वेळी damaged किंवा obsolete म्हणून नोंदलेल्या बाबींचा पाठपुरावा करा; (4) **compare recorded costs with replacement costs**; (5) नोंदवलेला cost चालू किमतीपेक्षा कमी आहे का हे ठरवण्यासाठी vendor price lists तपासा; (6) inventory turnover ratio काढा — ratio लक्षणीयरीत्या कमी असेल तर obsolete inventory उघड होऊ शकते; (7) manufacturing वातावरणात overhead allocation rates तपासा आणि फक्त direct labour, direct material आणि overhead च त्यात आहेत याची खात्री करा; (8) lower of cost or net realisable value या तत्त्वाचा योग्य वापर झाला आहे का ते पडताळा.

AS 2 एका गणिताला लावलेले. Inventory is recognised at the lower of cost and net realisable value.

production च्या cost ला वाजवीपणे वाटता न येणारे खर्च (उदा. general and administrative costs) आणि कोणतेही abnormal wastage हे inventory च्या cost मधून वगळले जातात, आणि FIFO किंवा weighted average असा मान्य valuation चा आधार वापरलेला असला पाहिजे. छापील गणितात वाटून दिलेला transport cost जोडला आहे, कारण तो inventory तिच्या जागी आणण्याशी संबंधित आहे, तर **abnormal wastage is excluded**; adjustment नंतरचा cost ₹25,23,000 (₹25,25,000 less ₹2,000) होता आणि त्यासमोर NRV ₹25,24,000 होती, म्हणून closing stock ₹25,23,000 या कमी रकमेला धरला जातो. आधी adjustment दाखवा, मग तुलना, मग निष्कर्ष.

SA 501, Audit Evidence – Specific Considerations for Selected Items — दोन परिस्थिती, आणि उत्तरे Standard चे पूर्ण title घेऊन त्याचे नाव घेतात. **Counting on a date other than the date of the financial statements:** आवश्यक procedures शिवाय auditor ने अशी audit procedures करावीत की ज्यातून मोजणीची तारीख आणि financial statement ची तारीख यांदरम्यान inventory मध्ये झालेले बदल नीट नोंदले गेले आहेत का, किंवा perpetual inventory records मध्ये योग्य ती दुरुस्ती झाली आहे का याबद्दल audit evidence मिळेल; ती procedures आखताना विचारात घ्यायच्या बाबी म्हणजे **the reliability of the entity's perpetual inventory records** आणि मोजणीच्या वेळी मिळालेली माहिती व perpetual records यांतील मोठ्या फरकांची कारणे. **Where attendance is impracticable:** auditor ने पर्यायी तारखेला physical counts करावेत किंवा पाहावेत आणि मधल्या transactions वर audit procedures करावीत, आणि inventory चे स्वरूप व स्थान यांमुळे हजर राहणे अव्यवहार्य असेल तर inventory चे अस्तित्व व स्थिती याबाबत sufficient appropriate audit evidence मिळवण्यासाठी पर्यायी audit procedures करावीत — उदाहरणार्थ physical inventory counting च्या आधी घेतलेल्या किंवा खरेदी केलेल्या विशिष्ट inventory बाबींच्या नंतरच्या विक्रीशी संबंधित कागदपत्रांची तपासणी.

Physical inventory counting ला हजर राहण्याचे नियोजन — नऊ बाबी. (1) inventory चे स्वरूप; (2) work in progress साठी पूर्णत्वाचे टप्पे; (3) inventory शी संबंधित risks of material misstatement; (4) inventory शी संबंधित internal controls ची परिणामकारकता; (5) physical inventory counting साठी पुरेशी procedures ठरवली जाणे आणि योग्य सूचना दिल्या जाणे अपेक्षित आहे का; (6) physical inventory counting ची वेळ; (7) entity perpetual inventory system ठेवते का; (8) inventory कोणकोणत्या ठिकाणी आहे, त्यात प्रत्येक ठिकाणी हजर राहणे योग्य आहे का हे ठरवण्यासाठी inventory चे materiality आणि वेगवेगळ्या ठिकाणचे risks of material misstatement यांसह; (9) sufficient appropriate audit evidence मिळवण्यासाठी auditor's expert ची मदत आवश्यक आहे का.

Inventory वरचे rights आणि मालकी, त्यात तिसऱ्या पक्षाकडचा stock धरून. नोंदवलेल्या purchases चे vouching मूळ कागदपत्रांशी करा — purchase requisition, purchase order, receiving report, vendor

invoice आणि वटलेला cheque किंवा payment file; **evaluate the consigned goods; examine client correspondence, sales and receivables records, purchase documents; determine the existence of collateral agreements; review consignment agreements; review material purchase commitment agreements;** मालकीच्या पुराव्यासाठी invoices तपासा, म्हणजे invoices client च्या नावाची असली पाहिजेत; **obtain confirmation for significant items of inventory;** आणि तिसऱ्या पक्षाकडे असलेल्या inventory साठी, त्या पक्षाच्या व्यावसायिक letterhead वर, अधिकृत व्यक्तीच्या सहीनिशी असे घोषणापत्र मागा की त्या बाबी entity च्या मालकीच्या आहेत आणि audit खालच्या entity च्या वतीने व तिच्या फायद्यासाठी ठेवलेल्या आहेत.

Existence आणि completeness — analytical आणि reconciliation चा संच. analytical procedures करा — inventory turnover ratio (cost of goods sold भागिले average inventory), vertical analysis (inventory भागिले total assets) आणि budget विरुद्ध actual तुलना; **examine non-financial information such as weights and other measurements;** purchase आणि sales चे cut-off tests करा, आणि shipping documents — bills of lading, receiving reports, warehouse records आणि inventory records — वर्षअखेरीच्या लगेच आधीच्या व नंतरच्या accounting नोंदीपर्यंत trace करा; tagged inventory बाबत, वगळलेल्या transactions साठी आणि अवैध transactions साठी tests करा; **verify the clerical and arithmetical accuracy of inventory listings; reconcile physical inventory amounts with perpetual records आणि with ledger control totals;** client च्या मालकीची पण transporters, warehouses आणि port authorities अशा तिसऱ्या पक्षांकडे असलेली inventories जुळवा; आणि consignment आधारावर मिळालेला माल इतर inventory पासून नीट वेगळा ठेवला आहे याची खात्री करा.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे · 2 प्रश्न

- SA 501 अंतर्गत नियोजनाच्या नऊ बाबी हा सरळ यादीचा प्रश्न आहे. त्यांना क्रमांक द्या आणि आठवी बाब पूर्ण लिहा — वेगवेगळी ठिकाणे, materiality आणि तिथले risk — कारण तीच सर्वात मोठी आहे आणि तीच सर्वात जास्त वेळा आटोपती घेतली जाते.

TQ 3.6.1 · RTP 2022-Nov [19] · Pg 313

LEVEL I
Remembering

Medium

TQ 3.6.3 · PYQ 2025-Sep [6] (a) · 5M · Pg 314

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 5 प्रश्न

- valuation ची procedures विचारली असतील तेव्हा आधी प्रश्नात कोणत्या वर्गाचे inventory दिले आहे ते ओळखा. Raw materials, work in progress आणि finished goods यांच्या छापील याद्या वेगळ्या आहेत; चुकीची यादी दिल्यास काहीच मिळत नाही.

CSQ 3.6.1 · PYQ 2021-Jan [3] (d) · 3M · Pg 315

LEVEL I
Understanding

Easy

CSQ 3.6.2 · RTP 2021-Nov [20] · Pg 315

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 3.6.7 • RTP 2025-Jan [13] • Pg 320	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 3.6.8 • PYQ 2025-May [6] (a) • 5M • Pg 321	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 3.6.10 • MTP 2026-Apr S2 [5] (b) • 5M • Pg 324	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 6 प्रश्न

- balance sheet च्या तारखेव्यतिरिक्त दुसऱ्या तारखेला मोजणी झालेल्या प्रकरणासाठी SA 501 चे पूर्ण title घेऊन त्याचे नाव घ्या, requirement सांगा, आणि मग ती लावा: मोजणीची तारीख आणि वर्षअखेर यांदरम्यानच्या हालचाली नीट नोंदल्या गेल्या का ते तपासा.

TQ 3.6.2 • PYQ 2023-Nov [3] (b) • 4M • Pg 313	LEVEL II Application	Medium
CSQ 3.6.3 • PYQ 2024-May [1] (b) {C} • 4M • Pg 316	LEVEL II Application	Medium
CSQ 3.6.4 • MTP 2024-Jul [3] (b) • 5M • Pg 317	LEVEL II Application	Medium
CSQ 3.6.5 • MTP 2024-Nov [6] (c) • 4M • Pg 318	LEVEL II Application	Medium
CSQ 3.6.6 • MTP 2024-Dec S2 [4] (a) • 5M • Pg 319	LEVEL II Application	Medium
CSQ 3.6.9 • PYQ 2025-Sep [1] (c) {C} • 4M • Pg 322	LEVEL II Application	Medium

विषय 3.7: Balance Sheet Captions: PPE

L2P5-C5-T3.7

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet caption Property, Plant and Equipment, त्यात recognition, cost चे घटक, depreciation आणि PPE वरचे rights.

NOTES

Recognition चे निकष — दोन अटी, आणि दोन्ही पूर्ण झाल्याच पाहिजेत. PPE च्या एखाद्या बाबीचा cost तेव्हाच आणि तेव्हाच asset म्हणून recognise करावा जेव्हा (1) त्या बाबीशी निगडित भविष्यातील आर्थिक लाभ enterprise कडे येण्याची शक्यता आहे; आणि (2) त्या बाबीचा cost विश्वासार्हपणे मोजता येतो.

Cost चे घटक — तीन limbs, आणि marks तिसऱ्यात दडलेली आहेत. PPE च्या एखाद्या बाबीच्या cost मध्ये येते: (i) तिची purchase price, त्यात import duties आणि परत न मिळणारे purchase taxes धरून, आणि trade discounts व rebates वजा करून; (ii) management ला अपेक्षित असलेल्या पद्धतीने asset चालवता यावा यासाठी तो आवश्यक त्या जागी व स्थितीत आणण्याशी थेट निगडित असलेले कोणतेही खर्च; आणि (iii) ती बाब

उत्तरवणे, हलवणे आणि ती ज्या जागी आहे ती जागा पूर्ववत करणे यांच्या खर्चाचा प्रारंभिक अंदाज — यालाच decommissioning, restoration and similar liabilities म्हणतात — आणि हे दायित्व enterprise वर एकतर ती बाब घेतली तेव्हा येते किंवा त्या कालावधीत inventories तयार करण्याव्यतिरिक्त इतर कारणांसाठी ती बाब वापरल्याचा परिणाम म्हणून येते. म्हणून त्याच जागी नवीन plant उभे करता यावे यासाठी जुने plant उत्तरवण्याचा खर्च नवीन PPE च्या cost चा भाग होतो.

काय capitalise होते आणि काय नाही — छापील वर्गवारी. Capitalise करा: site preparation, installation, वापराआधी machinery ची testing, आणि engineers ना दिलेली professional fees, कारण ती **directly attributable to making the asset ready for use** आहेत. **Charge to revenue: staff training and advertising,** कारण ती asset ला अपेक्षित कार्यस्थितीत आणत नाहीत आणि PPE च्या cost चा भाग नाहीत. PPE च्या एखाद्या बाबीचा cost **नसलेली** चार नामनिर्देशित उदाहरणे अशी: (1) नवीन सुविधा किंवा व्यवसाय सुरू करण्याचे खर्च, उदा. उद्घाटनाचा खर्च; (2) नवीन product किंवा service सुरू करण्याचे खर्च; (3) नवीन ठिकाणी किंवा नवीन प्रकारच्या ग्राहकांसोबत व्यवसाय करण्याचे खर्च; (4) administration आणि इतर general overhead costs.

PPE चे Valuation — ते का महत्त्वाचे आणि तीन तपासण्या. उत्तर जे कारण देते ते असे: काळ, वापर आणि obsolescence यांमुळे PPE चे मूल्य घटते; ही घट म्हणजे त्या कालावधीत revenue कमावण्यासाठी entity ला आलेला एक cost आहे; हा cost depreciation च्या रूपाने हिशेबात टाकला नाही, तर नफा किंवा तोटा बरोबर ठरणार नाही आणि PPE ची मूल्ये जास्त रकमेला दाखवली जातील. Procedures: (1) freehold land सारखी एखादी बाब depreciable नसेल ते वगळता entity ने PPE च्या सर्व बाबींवर depreciation आकारली आहे याची खात्री करा; (2) वापरलेली depreciation ची पद्धत asset चे भविष्यातील आर्थिक लाभ entity कडून ज्या पद्धतीने वापरले जाणे अपेक्षित आहे ती पद्धत दर्शवते का याचे मूल्यमापन करा — लागू असेल त्यानुसार straight line method, diminishing value method किंवा unit of production method; (3) PPE ची एखादी बाब impaired आहे का हे ठरवण्यासाठी management ने AS 28 – Impairment of Assets च्या आवश्यकतांनुसार impairment चे मूल्यमापन केले आहे का ते पडताळा.

PPE वरचे rights आणि obligations — पाच steps, क्रमाने. (1) additions ची completeness पडताळण्याच्या procedures शिवाय, additions तपासताना PPE ची सर्व purchase invoices entity च्या नावाची आहेत हे पडताळा, त्यामुळेच त्या entity ला मालकीचा कायदेशीर हक्क मिळतो; (2) विशेषतः land and building मधल्या सर्व additions साठी, entity च कायदेशीर व वैध मालक आहे का हे पडताळण्यासाठी conveyance deed किंवा sale deed तपासा; (3) **insist on and verify title deeds for immovable property acquired;** (4) entity ने अशी स्थावर मालमत्ता borrowings साठी security म्हणून दिली असेल आणि मूळ title deeds entity कडे असण्याची शक्यता नसेल, तिथे मूळ title deeds security म्हणून आपल्याकडे आहेत असे confirmation संबंधित lenders कडून मिळवण्यास management ला सांगा; (5) PPE विरुद्ध कोणताही charge निर्माण झाला आहे का हे ठरवण्यासाठी entity कडील register of charges तपासा.

PPE वरची assertions — दोन पातळ्या, आणि परीक्षक दोन्ही विचारतो. transactions and events साठी: Occurrence, Completeness, Accuracy, Cut-off, Classification, प्रत्येकाच्या एका ओळीच्या अर्थासह. **Plant and Machinery च्या उताऱ्यात अभिप्रेत असलेल्या विशिष्ट assertions** साठी: (a) plant and machinery ची मालकी firm कडे आहे; (b) plant and machinery चा historical cost दाखवलेल्या रकमेइतका आहे; (c) plant

and machinery प्रत्यक्षात अस्तित्वात आहे; (d) तो asset कंपनीच्या व्यवसायात उत्पादकपणे वापरला जात आहे; (e) आजवरची एकूण depreciation ची आकारणी ही संचित आकडेवारी आहे, ज्यातला या वर्षाचा आकडा audit खालच्या वर्षाशी संबंधित आहे; (f) depreciation ची रक्कम मान्यताप्राप्त आधारावर काढली आहे आणि गणित बरोबर आहे.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 1 प्रश्न

- प्रश्नात एक उतारा छापलेला असतो आणि त्यात **अभिप्रेत असलेल्या assertions** विचारल्या जातात. **उताऱ्याच्या प्रत्येक ओळीसाठी assertion चे नाव द्या**, संपूर्ण उताऱ्यासाठी एकच नको.
- Study Material ची चालू शब्दरचना वापरा: balance sheet caption साठी ती **Valuation and allocation** आहे, नुसती 'Valuation' नाही.

TQ 3.7.1 • MTP 2021-Mar [2] (a) • 6M • Pg 325

LEVEL I
Remembering

Hard

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 3 प्रश्न

- recognition च्या दोन अटी आणि cost चे तीन घटक क्रमांकित limbs म्हणून सांगा. या उद्धृत व्याख्या आहेत; स्वतःच्या शब्दांत मांडल्यास marks जातात.

TQ 3.7.2 • RTP 2023-May [19] • Pg 326

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 3.7.3 • MTP 2024-Jul [6] (Or) (c) • 4M • Pg 329

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 3.7.5 • MTP 2024-Nov [5] (c) • 4M • Pg 331

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 4 प्रश्न

- तपशिलांत अनेक खर्च दिले असतील तिथे ते एकेक करून घ्या आणि capitalise करायचे की revenue ला टाकायचे ते त्याच वाक्यात कारणासह सांगा — 'directly attributable to bringing the asset to the location and condition necessary', किंवा 'not directly attributable, hence charged to the Statement of Profit and Loss'.

CSQ 3.7.1 • PYQ 2021-Dec [3] (b) • 4M • Pg 328

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 3.7.2 • PYQ 2024-May [5] (b) • 4M • Pg 329

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 3.7.4 • PYQ 2024-Sep [4] (b) • 4M • Pg 330

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 3.7.6 • PYQ 2026-Jan [4] (b) • 5M • Pg 332

LEVEL II
Application

Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे · 1 प्रश्न

- मालमत्ता गहाण असेल आणि title deeds एखाद्या lender कडे असतील तिथे 'check the title deed' वर थांबू नका. deeds entity कडे नसतील हे सांगा, lender कडून confirmation मिळवावे लागेल हे सांगा, आणि register of charges ची तपासणीही जोडा.

TQ 3.7.3 · MTP 2025-Nov S1 [5] (b) · 5M · Pg 327

LEVEL II
Analysis

Medium

विषय 3.8: Balance Sheet Captions: Intangible Assets

L2P5-C5-T3.8

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet caption Intangible Assets, आणि AS 26 अंतर्गत recognition, amortisation व disposals.

NOTES

AS 26 चे recognition — दोन अटी आणि एक बंदी. एखादी बाब intangible asset म्हणून recognise करण्यासाठी ती व्याख्येत बसते आणि recognition चे निकष पूर्ण करते हे enterprise ला दाखवावे लागते: (1) त्या asset ला श्रेय देता येईल असा भविष्यातील आर्थिक लाभ enterprise कडे येण्याची शक्यता आहे — भविष्यातील आर्थिक लाभांच्या ओघाला किती निश्चिती आहे हे initial recognition च्या वेळी उपलब्ध असलेल्या पुराव्यावरून enterprise आपल्या judgement ने ठरवते, आणि त्यात बाहेरच्या पुराव्याला अधिक वजन दिले जाते; आणि (2) **the cost of the asset can be measured reliably.** शक्यता ठरवताना वाजवी व आधार असलेली गृहीतके वापरावीत, आणि ती asset च्या useful life भर अस्तित्वात राहणाऱ्या आर्थिक परिस्थितीबाबत management चा सर्वोत्तम अंदाज दर्शवणारी असावीत.

बंदी, आणि बहुतेक case scenarios चे उत्तर तेच आहे: research मधून, किंवा एखाद्या अंतर्गत project च्या research टप्प्यातून निर्माण होणारे कोणतेही intangible asset recognise करू नये; research वरचा किंवा research टप्प्यावरचा खर्च तो झाला तेव्हाच expense म्हणून ओळखावा. त्यामुळे research च्या कामांवर खर्च केलेला पैसा अंतर्गत निर्माण झालेले intangible asset म्हणून recognise **करता येत नाही**, आणि तो Property, Plant and Equipment खाली दाखवणे **incorrect** आहे — तो expense म्हणूनच ओळखला पाहिजे.

Software, आणि ते कुठे बसते. software संबंधित hardware चा अविभाज्य भाग नसेल तिथे त्याचे वर्गीकरण intangible asset असे होते आणि ते balance sheet मध्ये **under intangible assets, not under fixed assets** दाखवले जाते. वर्गीकरण **integral or not integral to the hardware** यावर ठरते — ही कसोटी स्पष्ट शब्दांत लिहा.

Valuation आणि amortisation — तीन तपासण्या. (1) **Verify that the entity has charged amortisation on all intangible assets;** (2) वापरलेली amortisation ची पद्धत asset चे भविष्यातील आर्थिक लाभ entity कडून ज्या पद्धतीने वापरले जाणे अपेक्षित आहे ती पद्धत दर्शवते का ते पडताळा; (3) **verify whether management has done an impairment assessment** — यासाठी auditor तपासतो की आपल्या intangible asset चे carrying amount कसे तपासायचे आणि impairment loss असल्यास तो ठरवण्यासाठी asset चे

recoverable amount कसे ठरवायचे यासाठी entity ने AS 28 – Impairment of Assets लावले आहे का. सुरुवातीला लिहायचे कारण असे: काळ, वापर आणि/किंवा obsolescence यांमुळे intangible assets चे मूल्य घटू शकते, आणि हा cost amortisation च्या रूपाने हिशेबात टाकला नाही तर नफा किंवा तोटा बरोबर ठरणार नाही आणि मूल्ये जास्त रकमेला दाखवली जातील.

Intangible assets ची completeness — आधी movement ची कसोटी, मग additions. (1) management ने तयार केलेल्या intangible assets च्या schedule मधली movement पडताळा — opening balances अधिक additions वजा deletions बरोबर closing balances — आणि closing balances entity च्या books of account शी जुळवा; (2) **check the arithmetical accuracy of the movement schedule;** (3) कालावधीतल्या additions साठी, सर्व additions ची यादी मिळवा आणि मग: सर्व महत्त्वाच्या additions साठी तो खर्च AS 26 नुसार intangible asset च्या recognition चे निकष पूर्ण करतो का ते पडताळा; **ensure no intangible asset arising from research is recognised;** intangible कधीपासून वापरात आले ही तारीख पडताळण्यासाठी entity कडील certificate, report किंवा तत्सम कागदपत्र तपासा, जी तारीख commercial production किंवा आर्थिक वापर सुरू झाल्याच्या तारखेशी जोडता येते; additions (acquisitions) ना entity च्या योग्य त्या व्यक्तींनी मंजुरी दिली आहे का ते पडताळा; आणि vendor निश्चित करण्याआधी स्पर्धात्मक quotations मागवणे किंवा रीतसर tenders काढणे अशा योग्य अंतर्गत प्रक्रिया पाळल्या गेल्या का हे ती कागदपत्रे नमुना आधारावर तपासून पडताळा.

Deletions — आणि testing ची दिशा हाच मुद्दा आहे. Completeness मूळ नोंदीपासून financial statements कडे चालली; deletions उलट दिशेने चालतात — नोंदवलेल्या disposals पासून मागे त्यांच्या मंजूरीकडे आणि पुढे carrying amount वरच्या परिणामाकडे. (1) वर्षभरातल्या deletions चे schedule मिळवा आणि प्रत्येकाला योग्य त्या प्राधिकाऱ्याची मंजुरी तसेच हस्तांतरण किंवा निवृत्तीचा agreement, invoice अथवा इतर पुरावा आहे का ते तपासा; (2) deletion चे कारण व तर्क आणि विल्हेवाटीची पद्धत management कडून समजून घ्या, management ची मंजुरी व disposal note मिळवा, आणि टाकून दिलेल्या asset च्या विक्रीसाठी पाळलेली प्रक्रिया पडताळा — स्पर्धात्मक quotes, tenders आणि विक्रीची रक्कम काढण्याचा आधार; (3) वगळलेल्या asset चा cost आणि त्यावरची संचित amortisation ही दोन्ही books मधून काढून टाकली आहेत आणि त्यातून निघणारा नफा किंवा तोटा बरोबर काढून statement of profit and loss मध्ये ओळखला आहे याची खात्री करा; (4) deletions fixed asset register पर्यंत आणि कालावधीच्या सुरुवातीच्या व अखेरच्या gross व net carrying amounts च्या reconciliation च्या disclosure पर्यंत trace करा; (5) नोंदवल्या न गेलेल्या deletions साठी एकूण तपासणी करा — वापरात नसलेल्या assets बदल चौकशी करून आणि ज्या assets ची amortisation थांबली आहे त्यांची amortisation ची आकारणी तपासून.

Deletions वरचा सापळा: एखादे intangible asset विक्रीऐवजी निवृत्तीमुळेही derecognise होऊ शकते, म्हणजे त्याच्या वापरातून किंवा विल्हेवाटीतून भविष्यात कोणतेही आर्थिक लाभ अपेक्षित नसतील तेव्हा. फक्त विक्रीची रक्कम शोधणारे विद्यार्थी हे limb चुकवतात.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे · 1 प्रश्न

- प्रश्न एकाच assertion चे नाव घेतो — **completeness** — म्हणून फक्त तीच तपासणारी procedures लिहा. existence किंवा valuation ची procedures इथे काहीच मिळवून देत नाहीत.

- एखाद्या asset ची completeness मूळ नोंदीपासून आत अशी तपासली जाते: additions register आणि capitalisation policy पासून ledger कडे, उलट दिशेने नाही.

TQ 3.8.2 • MTP 2024-Nov [4] (a) • 5M • Pg 334

LEVEL I
Remembering

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 4 प्रश्न

- balance sheet च्या उतान्यात बाबींचे वर्गीकरण चुकले असेल तिथे प्रत्येक ओळ स्वतंत्रपणे दुरुस्त करा: hardware चा अविभाज्य भाग नसलेले software intangible assets मध्ये जाते; research वरचा खर्च Statement of Profit and Loss मध्ये जातो. मग विचारलेली audit procedures द्या.

TQ 3.8.1 • PYQ 2021-Jul [4] (c) • 3M • Pg 333

LEVEL II
Application

Easy

CSQ 3.8.1 • PYQ 2019-May [4] (a) • 4M • Pg 336

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 3.8.2 • PYQ 2025-Jan [3] (a) • 5M • Pg 337

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 3.8.3 • PYQ 2026-Sep [6] (Or) (c) • 4M • Pg 338

LEVEL II
Application

Medium

विषय 3.9: Balance Sheet Captions: Trade Payables and Other Current Liabilities

L2P5-C5-T3.9

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet caption Trade Payables and Other Current Liabilities, त्यात Schedule III अंतर्गत MSME ची disclosures.

NOTES

Liabilities चे audit assets इतकेच कडक का — एका वाक्याला mark आहे: liabilities ची verification assets च्या verification इतकीच महत्त्वाची आहे, कारण liabilities वगळल्या गेल्या, कमी दाखवल्या गेल्या किंवा जास्त दाखवल्या गेल्या तर financial statements entity च्या स्थितीचे true and fair view दाखवणार नाहीत.

Trade payables आणि other current liabilities ची existence — पाच procedures, क्रमाने. (1) कोणतेही purchase किंवा expense invoice एकापेक्षा जास्त वेळा नोंदले जाणार नाही आणि expense नोंदवतानाच payable balances आपोआप general ledger मध्ये नोंदली जातील अशी controls आहेत का ते तपासा; (2) accounts payable चा ageing report मिळवा आणि त्यातली balances general ledger पर्यंत trace करा, फरक असतील तिथे reconciling items ची चौकशी करा, आणि journal entries काळजीपूर्वक तपासा, विशेषतः मोठ्या रकमांच्या; (3) vendors शी थेट व स्वतंत्रपणे संपर्क साधा आणि कालावधीअखेरीच्या accounts payable च्या रकमा confirm करायला सांगा — हे सर्व मोठ्या accounts payable balances साठी आणि ज्यांच्याकडून कालावधीत मोठी खरेदी झाली अशा पक्षांसाठी अवश्य करावे, त्या पक्षांचा कालावधीअखेरीचा balance मोठा नसला तरीही; (4)

related party payables असतील तर त्यांना रीतसर मंजुरी होती का आणि अशा व्यवहारांचे मूल्य वाजवी व arm's length होते का ते तपासा; (5) purchases किंवा expenses आणि accounts payable यांची trend line, किंवा कालांतराने दोहोंची तुलना तपासा, त्यात काही असामान्य कल दिसतो का ते पाहा, आणि कलातील बदलांच्या कारणांची चौकशी करा.

Trade payables चे valuation — पाच procedures, आणि त्यांपैकी दोन विद्यार्थी विसरतात. (1) कोणतीही जुनी creditor balances किंवा liabilities परत लिहाव्या लागतील का हे ओळखण्यासाठी कंपनी जी प्रक्रिया वापरते ती तपासा, त्या पद्धतीची मागील वर्षाशी सुसंगती पडताळ आणि ती पद्धत मूळ व्यावसायिक वातावरणासाठी योग्य आहे का ते ठरवा; (2) payable balances चे ageing schedule आणि ज्या vendors शी कंपनीचे वाद आहेत त्यांची यादी, तसेच litigation मधले customers चे दावे मिळवा, आणि यांची मागील वर्षाशी तुलना करा; (3) यापुढे देय नाहीत असे ठरवलेल्या liability balances चे write-back ना senior management च्या योग्य व अधिकृत सदस्याने, उदा. CEO किंवा Managing Director ने, मंजुरी दिली आहे का ते पडताळा; (4) foreign currency मधल्या trade payables चे restatement AS 11, The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates नुसार नीट झाले आहे का ते तपासा; (5) accounting वर्षाच्या अखेरीस कोणत्याही Micro, Small and Medium Enterprises पुरवठादारांना देय राहिलेली मूळ रक्कम आणि तिच्यावरचे व्याज ओळखण्यासाठी management ची प्रक्रिया समजून घ्या, आणि त्या प्रक्रियेवर auditor विसंबू शकतो का हे ठरवण्यासाठी तिच्यावर test checks करा.

एखाद्या creditor ला केलेल्या payment ची सखोल तपासणी — चार कागदपत्रे, आणि ती payment पासून मागे चालतात. (1) **The invoice and statement of account received from the supplier;** (2) **the entry in the inventory record showing that the goods were received;** (3) माल मिळाल्यावर तो तपासून पाहिला व त्याची तपासणी झाली हे दाखवणारे Goods Received Note आणि Inspection Certificate; (4) मूळ order ची प्रत आणि तो माल मागवण्याचा अधिकार असलेल्या प्राधिकाऱ्याने तो खरोखर मागवला होता हे दाखवणारा अधिकार.

Micro and Small Enterprises — auditor notes मध्ये ज्या Schedule III (Part I) disclosures पडताळतो त्या. (1) आर्थिक वर्षाच्या अखेरीस Micro and Small Enterprise पुरवठादारांना देय राहिलेली मूळ रक्कम आणि देय व्याज, स्वतंत्रपणे disclose केलेले; (2) उशिरा केलेल्या payments साठी MSMED Act, 2006 च्या Section 16 अंतर्गत दिलेले व्याज, त्यासोबत वर्षभरात ठरलेल्या दिवसानंतर पुरवठादारांना दिलेली रक्कम; (3) उशिरा payment केल्यामुळे देय असलेले पण वर्षभरात ठरलेल्या दिवसानंतर अखेर दिलेले व्याज, MSMED Act, 2006 मध्ये नमूद केलेले जादा व्याज न धरता दाखवलेले; (4) **the amount of interest accrued but unpaid at the end of the accounting year;** (5) पुढील वर्षातही Micro किंवा Small Enterprise ला प्रत्यक्ष देईपर्यंत थकीत राहणारे आणखी कोणतेही व्याज — हे महत्त्वाचे आहे कारण असे व्याज MSMED Act, 2006 च्या Section 23 अंतर्गत वजावटयोग्य खर्च म्हणून मान्य होणार नाही.

Trade payables चे ageing schedule. चार ओळी — (i) MSME; (ii) Others; (iii) Disputed Dues - MSME; (iv) Disputed Dues - Others — आणि त्यांसमोर देय तारखेपासून थकीत राहिलेले कालावधी: less than 1 year, 1-2 years, 2-3 years, more than 3 years, आणि Total. Receivables प्रमाणेच, देय तारीख नमूद नसेल तिथे तीच माहिती द्यावी आणि अशा वेळी disclosure व्यवहाराच्या तारखेपासून करावी, आणि **unbilled dues shall be disclosed separately.** Buckets receivables च्या schedule पेक्षा वेगळी आहेत हे लक्षात घ्या — payables less than 1 year पासून सुरू होतात, receivables less than 6 months पासून.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे · 2 प्रश्न

- प्रश्न ज्या assertions किंवा disclosures विचारतो त्या सांगा, आणि trade payables व other current liabilities वेगवेगळी ठेवा — त्यांची ageing buckets वेगळी आहेत.
- payables साठी ageing **less than 1 year** पासून सुरू होते; receivables साठी **less than 6 months** पासून. हाच फरक एक mark आहे.

CSQ 3.9.2 · PYQ 2026-Jan [6] (Or) (c) · 4M · Pg 341

LEVEL I
Remembering**Medium**

CSQ 3.9.3 · PYQ 2026-May [4] (b) · 5M · Pg 342

LEVEL I
Remembering**Medium****Understanding** ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 1 प्रश्न

- liabilities च्या existence च्या उत्तराचा शेवट liabilities ची verification assets इतकीच का महत्त्वाची आहे या वाक्याने करा. ते छपील वाक्य आहे आणि ते फुकटचे marks आहे.

TQ 3.9.1 · MTP 2025-Dec S2 [2] (a) · 5M · Pg 339

LEVEL I
Understanding**Medium****Application** Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 1 प्रश्न

- तपशिलांत वर्षअखेरीच्या जवळ नोंदलेली invoices असतील तिथे duplicate-recording चे control आणि vendor confirmation आधी मांडा. तपशिलांत आयात किंवा परदेशी पुरवठादार असतील तिथे AS 11 च्या restatement ची तपासणी वगळू नका.

CSQ 3.9.1 · RTP 2023-Nov [19] · Pg 340

LEVEL II
Application**Medium****विषय 3.10: Balance Sheet Captions: Loans and Advances and Other Current Assets**

L2P5-C5-T3.10

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet caption Loans and Advances and Other Current Assets, त्यात security ची कागदपत्रे आणि promoters, directors व KMPs ना दिलेल्या loans बाबतची additional regulatory information.

NOTES

Security ची कागदपत्रे — छपील table, आणि ते सरळ तीन marks चे उत्तर आहे. **Shares and debentures** — scrip, आणि हस्तांतरणाच्या बाबतीत त्यावरची transferee च्या नावाची नोंद. **Life Insurance Policy** — policy चे lender च्या नावे केलेले assignment, विमा कंपनीकडे रीतसर नोंदवलेले. **Hypothecation of goods** — charge निर्माण करणारे deed of hypothecation किंवा इतर कागदपत्र, सोबत Balance Sheet च्या तारखेला असलेल्या inventories चे statement. उत्तर दोन स्तंभांच्या table मध्ये लिहा: **type of security** समोर

documents to be seen.

परत मिळणाऱ्या statutory balance चे वर्गीकरण. GST कायदानुसार कंपनीला परत मिळणारे, **input tax credit in the Electronic Credit Ledger** मध्ये साचलेले credit हे current assets खाली, आणि current assets मध्येही 'Other current assets' खाली वर्गीकृत होते. दोन्ही टप्पे सांगा — आधी current assets, मग Other current assets.

Statutory प्राधिकरणांकडील balance पडताळणे — चार procedures. (1) GST input credit सारख्या statutory प्राधिकरणांकडील balances बाबत, purchases वर लागू दर लावून purchases च्या तुलनेत वाजवीपणाचे विश्लेषण तयार करा, आणि entity ने नोंदवलेल्या asset मध्ये काही फरक असेल तर entity कडून कारणे मागा; (2) **obtain copies of the statutory GST returns filed on the GST portal;** (3) balance sheet च्या तारखेला परत मिळणारी रक्कम अजूनही थकीत असेल, तर books of account प्रमाणे नोंदवलेली रक्कम नंतर प्राधिकरणांकडे केलेल्या दाव्याशी जुळते का ते GST portal वर जाऊन पडताळा; (4) balance sheet च्या तारखेला परत मिळणारी रक्कम नंतर मिळाली असेल, तर ती bank statement वरून पडताळा.

Additional Regulatory Information — promoters, directors, KMPs आणि related parties ना दिलेली loans and advances. promoters, directors, KMPs आणि related parties ना (Companies Act, 2013 मध्ये व्याख्या केल्याप्रमाणे), एकट्याने किंवा दुसऱ्या कोणासोबत संयुक्तपणे, loans किंवा loans च्या स्वरूपाची advances दिली असतील आणि ती (a) repayable on demand असतील किंवा (b) परतफेडीच्या अटी अथवा कालावधी नमूद न करता दिली असतील, तिथे हे disclosure आवश्यक आहे. कसोटी लक्षात घ्या: प्रत्येक loan नाही, फक्त **repayable on demand or with no stated terms** अशी loans.

काय disclose करावे लागते, आणि टक्केवारी कशी काढतात. प्रत्येक **type of borrower** साठी — **promoter, director, KMP, related party — the amount of loan or advance in the nature of loan outstanding** आणि loans च्या स्वरूपाच्या एकूण loans and advances शी त्याची टक्केवारी disclose करावी. टक्केवारी **closing outstanding** वर काढली जाते, वर्षभरात दिलेल्या जास्तीत जास्त रकमेवर नाही: छापील उदाहरणात एकूण थकीत loans ₹120 lakh असताना promoter चे ₹15 lakh म्हणजे 12.5%, director चे ₹25 lakh म्हणजे 20.833%, KMP चे ₹5 lakh म्हणजे 4.167% आणि related party चे ₹10 lakh म्हणजे 8.333%. नेहमीचे चुकीचे उत्तर छेद म्हणून वर्षभरात दिलेली जास्तीत जास्त रक्कम वापरते. रक्कम भागिले एकूण गुणिले 100 असे working दाखवा.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 1 प्रश्न

- प्रश्न असा आहे की प्रत्येक प्रकारच्या security साठी **auditor कोणती कागदपत्रे पडताळू शकतो**. प्रत्येक security नुसार उत्तर द्या आणि कागदपत्राचे नाव घ्या.
- फक्त नावांची यादी देण्याऐवजी प्रत्येक कागदपत्र काय सिद्ध करते ते सांगा — मालकीहक्क, charge, की मूल्य.

TQ 3.10.1 · MTP 2020-May [5] (d) · 3M · Pg 344

LEVEL I

Understanding

Easy

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 1 प्रश्न

- statutory balance च्या प्रश्नासाठी उत्तर प्रश्न मागतो तसे दोन भागांत द्या: आधी balance sheet मधले वर्गीकरण, मग audit procedures. दोन्ही एकत्र मिसळू नका.

CSQ 3.10.2 • PYQ 2024-May [4] (c) • 3M • Pg 346

LEVEL II
Application

Easy

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे • 1 प्रश्न

- प्रश्नात वर्षभरातले जास्तीत जास्त loan आणि closing outstanding दोन्ही दिले असतील, तिथे रकमेच्या स्तंभासाठी आणि टक्केवारीसाठी closing outstanding वापरा, आणि प्रत्येक borrower साठी भागाकाराचे working दाखवा.

CSQ 3.10.1 • MTP 2024-Mar [5] (a) • 4M • Pg 345

LEVEL II
Analysis

Medium

विषय 3.11: Balance Sheet Captions: Provisions and Contingent Liabilities

L2P5-C5-T3.11

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet caption Provisions and Contingent Liabilities, सोबत additional regulatory information म्हणून disclose होणारी Schedule III ची ratios.

NOTES

Provisions, assertion नुसार — छापील उत्तर याच मांडणीत आहे, आणि तुमचे उत्तरही तसेच मांडल्याने marks मिळतात. **Existence:** मूळ agreements तपासा, उदा. warranty commitments ठरवण्यासाठी customers शी केलेला करार, आणि entity वरचे कोणतेही कायदेशीर व इतर दावे. **Completeness: obtain a list of all provisions and compare them with the balances in the ledger;** आणि मान्यताप्राप्त accounting तत्वांनुसार ज्या सर्व provisions कराव्या लागत होत्या त्या केल्या आहेत असे written representation management कडून मिळवा. **Valuation and allocation:** केलेल्या प्रत्येक provision चे मूळ working आणि आधार मिळवा आणि ते पूर्ण व अचूक आहे याची खात्री करा; आणि provision च्या रकमेसाठी expert चा report व मूळ working मिळवा, तसेच entity वर ते दायित्व येण्याच्या शक्यतेबाबत legal expert ने केलेले मूल्यमापन मागा.

Provisions आणि contingent liabilities साठीची संपूर्ण procedure यादी. (1) Obtain a list of all provisions and compare them with balances in the ledger; (2) मूळ agreements तपासा, उदा. warranty commitments ठरवण्यासाठी customers शी केलेला करार, आणि entity वरचे कोणतेही कायदेशीर व इतर दावे, म्हणजे litigations; (3) केलेल्या प्रत्येक provision चे मूळ working आणि आधार management कडून मिळवा आणि ते पूर्ण व अचूक आहे का ते पडताळा; (4) आवश्यक तिथे expert चा report, गणित आणि provision च्या रकमेचे मूळ working मिळवा — उदाहरणार्थ गुंतागुंतीची गणिते असलेल्या warranty साठी काही entities ते actuary कडून मूल्यांकित करून घेतात; (5) actuarial valuation चा report देण्यास management ला सांगा, आणि कोणतीही बाब कायदेशीर वादात असेल तर entity वर दायित्व येण्याच्या शक्यतेबाबत legal expert ने केलेले मूल्यमापन मागा, म्हणजे ते probable, possible की remote आहे; (6) expert ने वापरलेली मूळ गृहीतके management ने दिलेल्या माहितीशी पडताळा.

AS 29 — balance sheet च्या तारखेला contingent liability च्या प्रत्येक वर्गासाठीचे disclosure, चार limbs

आणि एक पुरवणी अट. (1) contingent liability च्या स्वरूपाचे थोडक्यात वर्णन आणि, जिथे व्यवहार्य असेल तिथे; (2) AS 29 मध्ये provisions साठी विहित केलेल्या measurement तत्त्वानुसार रकमेचा अंदाज; (3) **an indication of the uncertainty relating to outflow**; (4) **the possibility of any reimbursement**. आणि पुरवणी अट: वरीलपैकी कोणतीही माहिती देणे व्यवहार्य नसल्याने दिली नसेल, तर तीच वस्तुस्थिती नमूद करावी.

Management च्या expert चा वापर — SA 500, Audit Evidence. gratuity चे मूल्यन करण्यासाठी management एखाद्या actuary ला नेमते तिथे, auditor त्या expert ची **competence, capabilities and objectivity** अशा मुद्द्यांवरून तपासतो: तो expert entity चा कर्मचारी आहे की बाहेरचा; **whether the expert is independent in respect of the entity; the auditor's previous experience of the work of the expert**; आणि त्या expert चे ज्ञान, त्याची पात्रता, एखाद्या professional body किंवा उद्योग संघटनेचे सदस्यत्व. auditor त्या expert च्या कामाचे **understanding of the work of that expert** देखील मिळवतो, आणि त्यासाठी विचारात घेतो: त्या expert च्या कामाचे मूल्यमापन करण्याइतके कौशल्य auditor कडे आहे का; **evaluating the assumptions and methods used by the management**; आणि expert ने वापरलेल्या अंतर्गत अथवा बाह्य माहितीचे स्वरूप तपासणे. Standard ज्या दोन भागांत मांडते त्याच दोन भागांत उत्तर लिहा — **competence, capabilities and objectivity**, मग **understanding of the work**.

एका bank च्या provisions — पाच steps. (1) provisioning बाबत वेगवेगळ्या circulars मध्ये दिलेल्या विविध नियामक requirements चे पालन झाले आहे याची खात्री करा; (2) standard assets आणि non-performing assets वरची provision bank कशी काढते ते समजून घ्या — मुख्यतः loans and receivables चे standard, sub-standard, doubtful, loss आणि non-performing assets असे वर्गीकरण कशाच्या आधारे झाले ते तपासून — आणि loan चे वर्गीकरण नमुना आधारावर पडताळा; (3) standard loans आणि non-performing loans चा सविस्तर तपशील मिळवा आणि थकीत balances general ledger शी जुळवा; (4) bank च्या management कडून tax provision चे गणित मिळवा आणि profit and loss account ला debit व credit केलेल्या बाबींचे स्वरूप पडताळा, म्हणजे त्या tax provision च्या गणितात योग्य प्रकारे विचारात घेतल्या आहेत हे ठरवता येईल; (5) provisioning आवश्यक ठरवणाऱ्या परिस्थितीच्या तुलनेत खर्चासाठीच्या इतर provisions आणि त्यांची पुरेशीता तपासा, यासाठी bank च्या management शी चर्चा करून स्पष्टीकरणे मिळवा.

Additional regulatory information म्हणून Schedule III ची ratios, आणि 25% चा नियम. उत्तरे पूर्ण छापतात अशी तीन ratios: **Current Ratio = Current Assets / Current Liabilities**, जे कंपनीची अल्पमुदतीची दायित्वे आपल्या current assets मधून भागवण्याची क्षमता मोजते; **Debt-Equity Ratio = Total Debt / Shareholder's Equity**, जे shareholder's equity च्या तुलनेत कंपनीला वित्तपुरवठा करण्यासाठी वापरलेल्या debt चे प्रमाण दर्शवते; आणि **Return on Equity = Net Profit (after tax) / Average Shareholder's Equity × 100**, जे **measures the profitability of the company relative to its equity base**. प्रत्येक ratio **disclosed along with the corresponding figure for the previous reporting period** असले पाहिजे, आणि मागील reporting period च्या तुलनेत 25% किंवा अधिक फरक असेल तर कंपनीने बदलाची कारणे स्पष्ट केली पाहिजेत. शिवाय, ratios काढताना अंश आणि छेद यांत कोणत्या बाबी धरल्या हेही कंपनीने स्पष्ट केले पाहिजे.

25% चा नियम लावणे — फरकाचे working दाखवा. छापील उदाहरणात disclosure Schedule III नुसार **did not** होते, कारण कंपनीने अंश व छेद यांत कोणत्या बाबी धरल्या हे स्पष्ट केले नव्हते आणि **not explained the changes**. काढलेले फरक असे होते: **current ratio 2.50 against 2.30 — 8.69%, inventory turnover ratio**

3.00 against 6.00 — 50%, trade receivables turnover ratio 1.75 against 5.00 — 65% आणि net profit ratio 13% against 10% — 30%; म्हणून inventory turnover, trade receivables turnover आणि net profit ratio यांसाठी स्पष्टीकरण आवश्यक होते, कारण **more than 25%** ने हलणारी तीच तीन होती. दिलेल्या प्रत्येक ratio साठी टक्केवारीतला बदल काढा, मग मर्यादा ओलांडणारी कोणती ते नावाने सांगा, मग निष्कर्ष लिहा.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 3 प्रश्न

- प्रश्न ठरावीक संख्येने ratios विचारतो. **तेवढीच संख्या द्या**, आणि प्रत्येकासोबत Schedule III ने दिलेले तिचे सूत्र द्या.
- प्रश्नात जागा असेल तर 25 per cent फरकाचा नियमही जोडा: मागील वर्षाच्या तुलनेत 25 per cent पेक्षा जास्त बदललेल्या ratio ला स्पष्टीकरण लागते.

TQ 3.11.3 • PYQ 2024-Sep [2] (c) • 3M • Pg 348

LEVEL I
Remembering

Easy

CSQ 3.11.1 • PYQ 2023-May [3] (d) • 3M • Pg 350

LEVEL I
Remembering

Easy

CSQ 3.11.3 • MTP 2026-Mar S1 [5] (c) • 4M • Pg 352

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 2 प्रश्न

- AS 29 साठी चारही disclosure limbs आणि 'not practicable' ची पुरवणी अट द्या. त्या अटीला स्वतंत्र mark आहे.

TQ 3.11.2 • MTP 2021-Mar [6] (e) • 3M • Pg 348

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 3.11.1 • PYQ 2020-Nov [6] (a) • 4M • Pg 347

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 2 प्रश्न

- management चा expert गुंतलेला असेल तिथे SA 500 चे नाव घ्या आणि उत्तराचे दोन भाग करा — एका बाजूला competence, capabilities and objectivity, दुसऱ्या बाजूला understanding of the work. एकच सलग यादी रचनेचे marks गमावते.

CSQ 3.11.2 • RTP 2024-May [13] • Pg 351

LEVEL II
Application

Medium

TQ 3.11.4 • PYQ 2024-Sep [5] (b) • 4M • Pg 349

LEVEL II
Application

Hard

विषय 3.12: Balance Sheet Captions: Miscellaneous

L2P5-C5-T3.12

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance

sheet ची किरकोळ disclosures, त्यात benami property बाळगल्याबद्दलच्या कारवाया.

NOTES

नियम एका ओळीत: Benami Transactions (Prohibition) Act, 1988 (45 of 1988) आणि त्याखालील नियम यांतर्गत कोणतीही benami property बाळगल्याबद्दल कंपनीविरुद्ध कारवाई सुरू झाली असेल किंवा प्रलंबित असेल, तिथे कंपनीने हे disclosure केलेच पाहिजे — **even where the property is not recorded in its books of account.** तोच शेवटचा मुद्दा हा पूर्ण प्रश्न आहे — ती मालमत्ता books मध्ये नाही हे गप्प बसण्याचे कारण होत नाही.

disclose करायच्या सात बाबी. (1) Details of such property, including the year of acquisition; (2) the amount thereof; (3) details of the beneficiaries; (4) मालमत्ता books मध्ये असेल तर Balance Sheet मधल्या त्या बाबीचा संदर्भ; (5) मालमत्ता books मध्ये नसेल तर ती वस्तुस्थिती कारणांसह नमूद करावी; (6) या कायद्याखाली कंपनीविरुद्ध व्यवहाराचा साधीदार म्हणून किंवा हस्तांतरक म्हणून कारवाई असेल, तर त्याचे तपशील द्यावेत; (7) कारवाईचे स्वरूप, तिची सद्यस्थिती आणि त्याबाबतची कंपनीची भूमिका.

बाब (4) आणि (5) मधली दोन पर्यायी limbs लक्षात घ्या. मालमत्ता **in the books** आहे की **not in the books** यावर disclosure ची फांदी फुटते — एक balance sheet मधल्या ओळीच्या संदर्भाकडे नेते, दुसरी ती वस्तुस्थिती कारणांसह सांगण्याकडे. तपशिलांत फक्त एकच limb गुंतलेले असले तरी दोन्ही limbs लिहा, कारण प्रश्न disclosure ची requirement विचारतो, नुसता निकाल नाही.

हा विषय Scanner मध्ये तोकडा आहे. या head खाली फक्त एकच छापील प्रश्न आहे, आणि तो benami property च्या disclosure वर. ती यादी पक्की करा — सात क्रमांकित बाबींचे चार marks चे उत्तर आहे आणि त्यात अर्थ लावण्यासारखे काहीच नाही.

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 1 प्रश्न

- प्रश्न सहसा कंपनीला सल्ला देण्याच्या रूपात असतो. सुरुवातीला कायद्याचे पूर्ण नाव घ्या — Benami Transactions (Prohibition) Act, 1988 (45 of 1988) — मग यादी द्या, आणि मग मालमत्ता books मध्ये नसणे ही requirement संपवत नाही हे नमूद करा.

TQ 3.12.1 • PYQ 2022-May [5] (b) • 4M • Pg 353

LEVEL II
Application

Medium

विषय 4.1: Statement of Profit and Loss Captions: Sale of Products and Services

L2P5-C5-T4.1

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — statement of profit and loss caption Sale of Products and Services, त्यात sale or return वरचा माल, scrap ची विक्री आणि sales वरची Schedule III disclosures.

NOTES

Sale or return वर पाठवलेला माल — उत्तर म्हणजे कागदपत्र आणि त्यात काय पडताळायचे याचे table. **Sale or Return Day Book: examine it for the manner of accounting;** despatch register किंवा goods outward register वरून मालाची प्रत्यक्ष हालचाल तपासा; **note the period of approval in the case of different goods and customers; verify whether goods returned have been properly reversed in the day book. Order Book or Confirmation Book:** customers नी निश्चित केलेली sales आणि customers कडे sale or return stock म्हणून पडून असलेला माल पडताळण्यासाठी हे register तपासा. **Sales Register:** (1) पक्षाकडून मंजूरी मिळाल्यावर, (2) पक्षाने माल आपल्याकडे घेतल्यावर, किंवा (3) मंजूरीचा कालावधी संपूनही माल परत आला नसल्यावर — यांपैकी जेव्हा जे घडेल तेव्हा sales ओळखली गेली आहेत याची खात्री करा. **Stock Registers and Statements:** मंजूरीचा कालावधी संपलेला नाही अशा customers कडे पडून असलेल्या मालाचा closing stock मध्ये समावेश आहे याची खात्री करा, आणि **ensure goods validly returned by customers are duly accounted in stock.**

Sale or return साठी revenue recognition चे तीन trigger हाच marks मिळवून देणारा भाग आहे — मंजूरी मिळणे, पक्षाने माल आपल्याकडे घेणे, किंवा मंजूरीचा कालावधी संपूनही माल परत न येणे. तिन्ही लक्षात ठेवा; फक्त 'customer मंजूरी देतो तेव्हा' असे लिहिल्यास दोन गमावतात.

Sales जास्त दाखवली गेली नाहीत याची तपासणी — बनावट sales ची यादी. (1) एकच sales invoice दोनदा नोंदली गेली आहे का, किंवा रद्द केलेली sales invoice नोंदली गेली आहे का ते तपासा; (2) **test check a few invoices with their relevant entries in the sales journal;** (3) sales चा व्यवहार खरा आहे याची खात्री करण्यासाठी काही customers कडून confirmation मिळवा; (4) **check whether any fictitious customers and sales have been recorded;** (5) sales चा आकडा फुगवण्यासाठी, विशेषतः वर्षाखेरीला, customer च्या संमतीशिवाय व कराराशिवाय काही shipments झाली का ते तपासा; (6) **check whether unearned revenue has been recorded as earned;** (7) **check whether any substantial uncertainty exists about collectability;** (8) customer ची जबाबदारी financing किंवा पुनर्विक्री अशा इतर कृतींवर अवलंबून आहे का ते तपासा.

Sales ची accuracy — सखोल trace. (a) काही निवडक transactions सुरुवातीपासून शेवटपर्यंत trace करा — हीच सखोल तपासणी; (b) उदाहरणार्थ काही sales transactions घ्या आणि sales order मिळाल्यापासून receivable balance ची वसुली होईपर्यंत त्यांचा आढावा घ्या, प्रत्येक टप्प्यावर ती नीट नोंदली आहेत आणि measurement मध्ये सर्व incentives व discounts बरोबर उतरली आहेत याची खात्री करण्यासाठी प्रत्येक मूळ कागदपत्र तपासा, आणि revenue recognition entity च्या revenue recognition policy शी जुळते का ते पाहा; (c) client export sales करत असेल तर Accounting Standard 11 चे पालन तपासा; (d) client चे कामकाज आणि संबंधित GAAP चे मुद्दे समजून घ्या, उदा. लागू असेल तिथे point of sale revenue recognition विरुद्ध percentage of completion; (e) related parties शी झालेल्या sales चा दर तपासा आणि त्यांची वसुलीयोग्यता जोखा, तसेच त्या व्यवहारांना रीतसर मंजूरी होती का आणि त्यांची मूल्ये वाजवी व arm's length होती का ते पाहा.

Scrap ची विक्री — सात steps, आणि ते control पासून वाजवीपणापर्यंत जातात. (1) scrap ची निर्मिती, साठवण आणि विल्हेवाट याबाबतचे internal control तपासा; (2) संस्था scrap च्या निर्मितीची योग्य नोंद ठेवते का ते तपासा; (3) वापरलेला कच्चा माल, उत्पादन आणि scrap निर्मितीचा कल यांचे विश्लेषण करा आणि आधीच्या वर्षाच्या

आकड्यांशी त्याची तुलना करा; (4) scrap कोणत्या दराने विकले गेले ते तपासा आणि तो दर मागील वर्षाशी ताडून पाहा; (5) sales चे vouching काढलेल्या invoices, tender ची जाहिरात आणि scrap dealers शी केलेला rate contract यांच्याशी करा; (6) scrap आणि चांगल्या वस्तू ओळखण्यासाठी योग्य control प्रक्रिया आहे आणि चांगल्या वस्तू scrap मध्ये मिसळून scrap म्हणून विकल्या जात नाहीत याची खात्री करा; (7) scrap मधून मिळणाऱ्या रकमेच्या वाजवीपणाचे एकूण मूल्यमापन करा.

Schedule III (Part I) — sales वरची disclosures. Whether disclosure of sales in respect of each class of goods has been made; revenue from operations हे notes मध्ये sale of products (excise duty सह), sale of services आणि other operating revenues असे स्वतंत्रपणे disclose झाले आहे का; sales वरचे brokerage आणि नेहमीच्या trade discount व्यतिरिक्तचा discount disclose झाला आहे का; आणि related parties शी झालेले व्यवहार notes to accounts मध्ये योग्य प्रकारे disclose झाले आहेत का. शब्दरचना लक्षात घ्या — disclose करावा लागतो तो **discount on sales other than usual trade discount**.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 3 प्रश्न

- प्रश्नात sales जास्त दाखवण्याबाबत 'any four' procedures विचारली असतील तिथे छापील आठमधून चार निवडा आणि त्यांना क्रमांक द्या. त्यांना एका लांब वाक्यात गुंडाळू नका.

TQ 4.1.1 · PYQ 2016-Nov [3] (d) · 4M · Pg 354

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 4.1.3 · PYQ 2021-Jul [4] (a) · 4M · Pg 356

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 4.1.2 · PYQ 2025-May [3] (a) · 5M · Pg 357

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 2 प्रश्न

- sales मध्ये अचानक मोठी वाढ दाखवणारा fact pattern हा बनावट sales चा प्रश्न आहे. सुरुवातीला त्या तपशिलाशी जोडून घ्या — 'the increase raises the risk that revenue is overstated' — आणि मग procedures द्या. तेच जोडणारे वाक्य त्याला application चे उत्तर बनवते.

TQ 4.1.2 · MTP 2021-Mar [5] (d) · 3M · Pg 355

LEVEL II
Application

Easy

CSQ 4.1.1 · PYQ 2023-May [3] (c) · 3M · Pg 357

LEVEL II
Application

Easy

विषय 4.2: Statement of Profit and Loss Captions: Other Income Comprising Interest Income, Dividend Income, Gain/Loss on Sale of Investments etc.

L2P5-C5-T4.2

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — statement of profit and loss caption Other Income, ज्यात interest income, dividend income आणि

investments च्या विक्रीवरचा नफा किंवा तोटा येतो.

NOTES

Fixed deposits वरचे interest income — चार procedures, क्रमाने. (1) audit खालच्या कालावधीत उघडलेल्या fixed deposits ची यादी, त्यासोबत लागू व्याजदर आणि कालावधीत ठेव किती दिवस थकीत होती हे मिळवा, आणि ठेवीची रक्कम गुणिले लागू दर गुणिले कालावधीतले दिवस असे करून entity ने केलेल्या व्याजाच्या गणिताची अचूकता पडताळा; (2) कालावधीअखेरीस शिल्लक असलेल्या ठेवींसाठी, त्या संबंधित bank किंवा financial institution कडून मिळालेल्या थेट confirmation पर्यंत trace करा; (3) bank कडून interest income चे confirmation मिळवा आणि bank प्रमाणे interest income entity ने दिलेल्या गणिताशी जुळते का ते पडताळा; (4) Form 26AS ची प्रत — bank किंवा financial institution ने कापलेला TDS — मिळवा आणि त्यात दिसणारे व्याज client ने दिलेल्या गणिताशी जुळवा. या उत्तरातले स्वतंत्र पुष्टीकरण Form 26AS हेच आहे; ते वगळल्यास एक mark जातो.

Dividend income — recognition ची कसोटी हेच संपूर्ण उत्तर आहे. dividend घेण्याचा entity चा हक्क प्रस्थापित झाला तेव्हाच ते statement of profit and loss मध्ये ओळखले गेले आहे, आणि त्या dividend शी निगडित आर्थिक लाभ entity कडे घेण्याची शक्यता आहे व **the amount of the dividend can be measured reliably**, याची खात्री करा. सर्वसाधारण सभेत जाहीर झालेल्या dividend साठी, घेण्याचा हक्क जाहीर झाल्याच्या तारखेला प्रस्थापित होतो, आणि उत्पन्न पैसे मिळाल्यावर नव्हे तर तेव्हाच ओळखले जाते. case scenario मधला सापळा तारखेचा आहे: जाहीर होण्याची तारीख audit खालच्या आर्थिक वर्षाच्या **आत** येत असेल, तर पैसे नंतर आले तरी उत्पन्न त्याच वर्षाचे आहे. auditor ही घोषणा investee च्या नोंदींशी आणि प्रतिपक्षाच्या स्वतःच्या हिशेबांशी पडताळतो.

Mutual funds मधल्या investment च्या विक्रीवरचा नफा किंवा तोटा. तो **recorded as other income only on transfer of title from the entity** आहे आणि तो redemption price व investments चे carrying value यांतील फरक म्हणून काढला आहे याची खात्री करा. यासाठी mutual fund चे statement मिळवा आणि books of account मध्ये नोंदवलेला नफा किंवा तोटा त्या statement मध्ये दिसणाऱ्या नफा किंवा तोट्यापर्यंत trace करा.

Other income चे disclosure. Ind AS compliant Schedule III to the Companies Act, 2013 अंतर्गत 'other income' चे वर्गीकरण interest income, dividend income, आणि other non-operating income (net of expenses directly attributable to such income) असे झाले आहे याची खात्री करा. कंसातला भाग लक्षात घ्या — **net of expenses directly attributable to such income** — तो त्या छापील head चाच भाग आहे.

शोधमोहिमेत सापडलेले अघोषित उत्पन्न — Schedule III ची जादा माहिती. books of account मध्ये न नोंदलेला आणि Income Tax Act, 1961 अंतर्गत कर निर्धारणांत वर्षभरात उत्पन्न म्हणून शरणागत केलेला किंवा उघड केलेला कोणताही व्यवहार असल्यास कंपनीने त्याचे तपशील द्यावेत, आणि आधी न नोंदलेले ते उत्पन्न व संबंधित assets वर्षभरात books of account मध्ये नीट नोंदली गेली आहेत का हेही सांगावे. दोन limbs: **details of the surrendered transaction**, आणि **whether the income and the related assets have now been recorded**.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे · 1 प्रश्न

- प्रश्नाच्याच क्रमांकानुसार मुद्दे घ्या आणि प्रत्येकाचा treatment सांगा — काय ओळखले जाते, कधी, आणि कोणत्या caption खाली.
- Other income मध्येच cut-off आणि classification च्या चुका दडलेल्या असतात. recognition वर बोलण्याआधी प्रत्येक बाब कोणत्या caption ची आहे ते सांगा.

CSQ 4.2.1 · PYQ 2026-Sep [3] (c) · 4M · Pg 361

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 1 प्रश्न

- other income च्या प्रत्येक प्रवाहाचे उत्तर स्वतःच्या heading खाली द्या — interest income, dividend income, mutual funds वरचा नफा किंवा तोटा — आणि मग disclosure ची requirement. marks प्रवाहानुसार वाटलेली असतात.

TQ 4.2.1 · PYQ 2018-May [3] (c) · 10M · Pg 359

LEVEL I
Understanding

Hard

विषय 4.3: Statement of Profit and Loss Captions: Purchases

L2P5-C5-T4.3

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — statement of profit and loss caption Purchases, त्यात purchase चे प्रमाण व किंमत यांवरची analytical procedures.

NOTES

Purchase चे प्रमाण आणि किंमत वाजवी आहेत का यावरची analytical procedures — चार heads, आणि हा प्रश्न जेव्हा जेव्हा विचारला जातो तेव्हा उत्तर हेच असते. **(1) Consumption Analysis:** manufacturing account प्रमाणे वापरलेला कच्चा माल बारकाईने तपासा आणि त्याची मागील वर्षाशी व closing stock शी तुलना करा, आणि मोठे फरक आढळल्यास management कडून कारणे मागा. **(2) Stock Composition Analysis:** stock ची रचना, म्हणजे एकूण stock मध्ये कच्च्या मालाची टक्केवारी, याचे reports management कडून मिळवा, त्यांची मागील वर्षाशी तुलना करा, आणि मोठे फरक असल्यास management कडून कारणे मागा. **(3) Ratios:** चालू वर्षाचे creditors turnover ratio आणि stock turnover ratio मागील वर्षाशी ताडून पाहा. **(4) Quantitative reconciliation:** closing stocks चे opening stock, purchases आणि consumption यांच्याशी केलेले परिमाणात्मक reconciliation तपासा.

चारही heads ची नावे ती स्पष्ट करण्याआधी लिहा. छापील उत्तरे ती लेबल लावलेली heads म्हणूनच मांडतात — Consumption Analysis, Stock Composition Analysis, Ratios, Quantitative Reconciliation — आणि किती heads नावाने सांगितली त्यावर marks ठरतात. heads चे नाव न घेता नुसते काम वर्णन करणारे उत्तर चार

procedures नव्हे तर एकच procedure असल्यासारखे वाचले जाते.

Purchases ची occurrence — म्हणजे नोंदवलेली purchases प्रत्यक्षात मिळालेला माल किंवा घेतलेल्या services दर्शवतात. (1) बनावट vendors नोंदले गेले आहेत का किंवा बनावट purchases नोंदली गेली आहेत का ते entity ने पाळलेली vendor निवडीची प्रक्रिया तपासून आणि vendors चे अस्तित्व निश्चित करणारी procedures करून पाहा; (2) माल कारखान्याच्या फाटकावर मिळाला होता का आणि security gate च्या inward register मध्ये त्याची नोंद आहे का ते तपासा; (3) **check whether quality inspection of goods was done**; (4) goods receipt note तयार झाला होता का आणि client च्या योग्य त्या व्यक्तींनी त्यावर सही केली होती का ते तपासा; (5) purchase invoice ला delegation of authority नुसार मंजूरी मिळाली होती का आणि 3-way किंवा 2-way match झाला होता का ते तपासा; (6) **check whether the stock record has been updated by the stores personnel**.

Occurrence ची साखळी फाटकापासून ledger पर्यंत चालते: फाटकावरची inward नोंद → quality inspection → goods receipt note → 3-way किंवा 2-way match झालेले मंजूर invoice → अद्ययावत केलेली stock record. ती याच क्रमाने सांगा; त्यातून परीक्षकाला दिसते की तुम्ही ती नुसती यादी नव्हे तर control ची साखळी म्हणून समजून घेतली आहे.

परीक्षकाला हवा असलेला निष्कर्ष लिहून उत्तर संपवा. controls कमकुवत असतील तिथे, वर्षभरात नोंदवलेली purchases ही प्रत्यक्षात मिळालेला माल किंवा घेतलेल्या services शी संबंधित खरे व्यवहार आहेत याबद्दल sufficient appropriate audit evidence मिळवण्यासाठी auditor ने सविस्तर substantive आणि control procedures केलीच पाहिजेत; या procedures मधून समाधानकारक पुरावा मिळाला तर occurrence ची assertion नीट हाताळली गेली असे मानता येईल, अन्यथा योग्य त्या modifications किंवा reporting चे परिणाम उद्भवू शकतात.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 1 प्रश्न

- प्रश्न purchases साठीची **analytical procedures** विचारतो, म्हणून प्रत्येक मुद्दा तुलना किंवा ratio असला पाहिजे, vouching चा step नको.
- प्रत्येक तुलना काय उघड करेल ते सांगा — purchase च्या किमतीतला बदल, मिश्रणातला बदल, की नोंद न झालेली liability.

TQ 4.3.2 • PYQ 2019-Nov [3] (d) • 3M • Pg 363

LEVEL I
Understanding

Easy

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 2 प्रश्न

- तपशिलांत उशिरा तयार होणारी goods receipt notes आणि कमकुवत vendor onboarding असेल तिथे procedures त्याच दोन कमजोरींशी जोडा: vendor च्या अस्तित्वाची तपासणी onboarding च्या कमजोरीचे उत्तर देते, आणि GRN व gate register च्या तपासण्या उशिराचे उत्तर देतात.

CSQ 4.3.1 • MTP 2026-Mar S1 [2] (a) • 5M • Pg 364

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 4.3.2 · MTP 2026-Apr S2 [2] (a) · 5M · Pg 365

LEVEL II
Application

Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे · 1 प्रश्न

- प्रश्न एकूण वाजवीपणा विचारत असेल तिथे **अपेक्षेपासून सुरुवात करा**: purchases किती असतील अशी तुमची अपेक्षा आहे, ती कशावरून, आणि फरक पडला तर त्याचा अर्थ काय, हे सांगा.
- महिन्या-महिन्याच्या आणि वर्षा-वर्षाच्या तुलना, तसेच उत्पादन किंवा sales च्या प्रमाणाशी असलेला संबंध हे दोन्ही उत्तरात घ्या.

TQ 4.3.1 · PYQ 2019-May [4] (b) · 4M · Pg 362

LEVEL II
Analysis

Medium

विषय 4.4: Statement of Profit And Loss Captions: Employee Benefit Expenses

L2P5-C5-T4.4

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — statement of profit and loss caption Employee Benefit Expenses, त्यात payroll चे controls आणि संबंधित assertions.

NOTES

Employee benefit expense बाबत auditor काय पडताळतो — पाच विधाने, आणि प्रत्येक एका assertion शी जुळते. (1) Employee benefit expense हा entity ने नेमलेल्या कर्मचाऱ्यांच्या संदर्भात त्या कालावधीत झाला आहे आणि त्यात कोणत्याही अनधिकृत कर्मचाऱ्यांचा खर्च नाही — occurrence; (2) सर्व कर्मचाऱ्यांबाबतचा employee benefit expense पूर्णपणे हिशेबात घेतला आहे — completeness; (3) कालावधीत ओळखलेला employee benefit expense फक्त चालू accounting period शी संबंधित आहे — cut-off; (4) employee benefit expense अचूकपणे मोजला व काढला आहे, आणि tax deducted at source सारखी कोणतीही adjustments नीट जुळवून हिशेबात घेतली आहेत — accuracy or measurement; (5) employee benefit expense चे वाटप उत्पादनाच्या कामांतले operating expenses, general and administrative expenses, आणि inventory व्यतिरिक्त स्वतः उभारलेल्या assets शी संबंधित कर्मचाऱ्यांचा खर्च यांत न्याय्यपणे झाले आहे — classification and allocation.

नेमणूक, appraisal आणि निवृत्ती — आधी controls मग substantive अशी रचना. (1) employee benefit payment च्या प्रक्रियेभोवती entity ने उभारलेली controls किती भक्कम व विश्वासाह आहेत हे ठरवण्यासाठी ती तपासा; ती भक्कम असतील तर auditor transaction testing चे प्रमाण कमी करू शकतो. **employee benefit payment cycle वरची नेहमीची internal controls** म्हणजे हजेरीच्या नोंदी ठेवणे, employee master, मासिक payroll processing व वितरणाला अधिकृत मंजूरी, payroll taxes सारख्या employee deductions चे गणित, आणि gratuity, leave encashment व bonus सारख्या इतर benefits ची तरतूद. (2) transactions चा यादृच्छिक नमुना निवडा आणि संबंधित appointment letters, appraisal letters, हजेरीच्या नोंदी, HR policies आणि employee master तपासा. (3) **Performing substantive audit procedures is a must** — substantive

analytical procedures मध्ये मासिक खर्चाचा वाजवीपणा, मागील accounting कालावधीशी तुलना, auditor ला उपयुक्त वाटेल असे कोणतेही विश्लेषण, आणि सर्वात महत्वाचे म्हणजे कालावधीत झालेल्या खर्चाबाबत अपेक्षा ठरवून ती client च्या कामकाजाशी व उद्योगातल्या एकूण कलांशी ताडून पाहणे, हे येते.

Employee benefit expenses च्या audit ची संपूर्ण procedure यादी. (1) entity कर्मचार्यांची हजेरी कशी नोंदवते ती प्रक्रिया समजून घ्या — entity बनावट कर्मचार्यांचा खर्च नोंदवू शकते हा risk नेहमीच असतो, म्हणून auditor नमुना आधारावर कर्मचार्यांना प्रत्यक्ष भेटू शकतो, किंवा नमुना निवडून त्यांचे bank तपशील अथवा ओळखपत्रे देण्यास payroll विभागाला सांगू शकतो; (2) कालावधीअखेरीच्या कर्मचार्यांची यादी, सोबत नवीन नेमणुका, सोडून गेलेले आणि कायम असलेले अशा मासिक हालचालीच्या विभागणीसह मिळवा; (3) नवीन नेमणुकांच्या यादृच्छिक नमुन्यासाठी appointment letter मिळवा आणि पहिल्या व पुढील महिन्यांचा पगार ठरलेल्या अटीनुसार दिला गेला का ते पडताळा; (4) राजीनामा दिलेल्या कर्मचार्यांच्या यादृच्छिक नमुन्यासाठी त्यांचे full and final गणित मिळवा आणि gratuity व leave encashment सारख्या निवृत्तीनंतरच्या benefits सह सर्व देणी दिली गेली का, आणि अंतिम गणितावर कर्मचार्याची पोहोच घेतली गेली का ते पडताळा; (5) सर्व 12 months चे मासिक salary registers मिळवा आणि दरमहा प्रति कर्मचारी सरासरी पगार काढून मासिक payroll चा वाजवीपणा तयार करा, त्याची मागील वर्षाशी व आधीच्या महिन्याशी तुलना करा आणि फरकाची कारणे तपासा — वार्षिक वाढ, वरिष्ठ कर्मचारी येणे किंवा जाणे, bonus चे वाटप; (6) bonus, gratuity आणि leave encashment सारख्या सर्व employee benefits व जबाबदाऱ्यांसाठी accrual किंवा provision केली आहे का ते पडताळा; (7) provident fund आणि employee state insurance लागू असतील तिथे basic wages वर दर लावून वाजवीपणा तयार करा आणि books मध्ये नोंदलेल्या रकमेशी तुलना करा, तसेच महिन्या-महिन्याचे दायित्व ठरलेल्या मुदतीत प्राधिकरणांकडे नंतर जमा झाले याची खात्री करण्यासाठी मासिक deposit challans मिळवा; (8) एकूण वाजवीपणावर analytical procedures करा, ज्यात प्रति कर्मचारी उत्पादनाचे विश्लेषण येऊ शकते — प्रति कर्मचारी किती units तयार झाली याचे विश्लेषण करा, त्याची मागील वर्षाशी व उद्योगातल्या सध्याच्या कलांशी तुलना करा, आणि मोठ्या फरकांची कारणे management कडून विचारा.

खर्च झपाट्याने वाढला असेल तिथे उत्तराला आणखी एक step लागते. वाढीचे घटकांनुसार विभाजन मिळवून सविस्तर variance analysis करा — कर्मचारीसंख्येतील वाढ, वार्षिक वाढ, bonus चे वाटप, पगाराच्या रचनेतला बदल, actuarial remeasurement चे तोटे, किंवा वैधानिक contribution दरांतला बदल — आणि ती वाढ increments साठीच्या board ची मंजूरी, bonus च्या घोषणा, सुधारित employment contracts आणि actuarial valuation चे reports अशा पूरक कागदपत्रांशी जोडा, तसेच कोणत्याही असामान्य किंवा अस्पष्ट फरकांसाठी management कडून स्पष्टीकरण मिळवा.

परीक्षक नावाने विचारतो त्या दोन assertions. 'Employee benefit expenses recognised during the period relate to the current accounting period only' ही cut-off ची assertion आहे — तिच्यामुळे **all income and expenses are reported in the correct accounting period** याची खात्री होते, आणि ती स्वतंत्र assertion आहे कारण ती पडताळण्याची substantive procedures completeness च्या इतर घटकांना लावल्या जाणाऱ्या procedures पेक्षा सहसा वेगळी असतात. 'Employee benefit expenses in respect of all personnel have been fully accounted for' ही completeness ची assertion आहे — जी सर्व transactions नोंदवायला हवी होती ती financial statements मध्ये ओळखली गेली आहेत; कोणतीही transaction वगळलेली नाही.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 2 प्रश्न

- प्रश्नात assertion ओळखायला सांगितले असेल तिथे तिचे नाव द्या आणि मग एका ओळीची व्याख्या द्या. व्याख्या हाच mark चा दुसरा अर्धा भाग आहे.

TQ 4.4.2 · MTP 2022-Sep [6] (e) · 3M · Pg 367

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 4.4.3 · RTP 2025-Sep [14] · Pg 368

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 2 प्रश्न

- कर्मचारी मोठ्या प्रमाणात बदलणाऱ्या payroll च्या प्रकरणात नवीन नेमणुका आणि सोडून गेलेले यांचे नमुने हीच तुमची मुख्य procedures ठेवा — येणाऱ्यांसाठी appointment letters, जाणाऱ्यांसाठी पोहोचीसह full and final गणित. तपशील त्यासाठीच रचलेले असतात.

CSQ 4.4.1 · MTP 2026-Mar S1 [5] (b) · 5M · Pg 368

LEVEL II
Application

Medium

TQ 4.4.1 · PYQ 2019-May [4] (c) · 3M · Pg 366

LEVEL II
Application

Hard

विषय 4.5: Statement of Profit And Loss Captions: Depreciation And Amortisation

L2P5-C5-T4.5

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — statement of profit and loss caption Depreciation and Amortisation.

NOTES

ते का महत्वाचे, उत्तर ज्या शब्दांत सांगते त्यात: depreciation and amortisation expense हा सहसा entity च्या एकूण खर्चाचा मोठा भाग असतो आणि त्याचा entity च्या नफ्यावर किंवा तोट्यावर थेट परिणाम होतो. याच वाक्याने सुरुवात करा; पुढे येणाऱ्या attributes ना त्यातून चौकट मिळते.

auditor विचारात घेतो त्या आठ attributes, क्रमाने. (1) depreciation and amortisation शी संबंधित entity च्या accounting policies समजून घ्या; (2) depreciation आणि amortisation आकारण्याचे कंपनीचे धोरण Companies Act च्या संबंधित तरतुदीनुसार आणि लागू असलेल्या accounting standards नुसार आहे याची खात्री करा; (3) assets च्या cost मधून residual value वजा करून मग depreciation काढली आहे का ते तपासा; (4) **check whether the depreciation and amortisation charges are valid**; (5) depreciation आणि amortisation च्या आकारण्या अचूकपणे काढल्या व नोंदल्या आहेत का ते तपासा; (6) सर्व depreciation आणि amortisation च्या आकारण्या योग्य त्या कालावधीत नोंदल्या आहेत का ते तपासा; (7) property, plant and equipment च्या प्रत्येक बाबीचे जे भाग (components) स्वतंत्रपणे depreciate करायचे आहेत ते नीट ओळखले गेले आहेत याची खात्री करा; (8) स्वतंत्रपणे depreciate करायच्या प्रत्येक component साठी सर्वात योग्य

depreciation ची पद्धत वापरली आहे का ते तपासा.

attributes (4), (5) आणि (6) या assertions शी कशा जुळतात ते लक्षात घ्या — valid म्हणजे occurrence, अचूकपणे काढणे व नोंदणे म्हणजे accuracy, आणि **recorded in the appropriate period** म्हणजे cut-off. उत्तरात तसे लिहायला एक ओळ लागते आणि ती attribute यादीत का आहे हे तुम्हाला माहीत आहे हे परीक्षकाला दिसते.

Components हेच limb विद्यार्थी विसरतात. आठपैकी दोन attributes — **PPE च्या प्रत्येक बाबीचे स्वतंत्रपणे depreciate करायचे भाग ओळखणे** आणि स्वतंत्रपणे depreciate करायच्या प्रत्येक component साठी सर्वात योग्य पद्धत वापरणे — component accounting बदल आहेत. प्रश्नात 'any five attributes' विचारले असतील तर यांपैकी किमान एक घ्या; तेच साचेबद्ध उत्तराला उंची देतात.

आकारणी काढण्याआधी residual value वजा होते — depreciation ही assets च्या cost मधून residual value वजा करून काढली जाते. नेहमीचे चुकीचे उत्तर gross cost वर depreciation काढते आणि residual value बदल काहीच बोलत नाही.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 1 प्रश्न

- हा निव्वळ यादीचा प्रश्न आहे — 'mention any five attributes'. त्यांना क्रमांक द्या, विचारली तेवढीच संख्या द्या, आणि एकमेकांपासून सर्वात वेगळी अशी पाच निवडा.

TQ 4.5.1 • PYQ 2018-May [3] (b) • 5M • Pg 371

LEVEL I
Remembering

Medium

विषय 4.6: Statement of Profit and Loss Captions: Other Expenses Like Power and Fuel, Rent, Repair to Building, Plant and Machinery, Insurance, Travelling, Legal and Professional, Miscellaneous expenses.

L2P5-C5-T4.6

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — statement of profit and loss caption Other Expenses, त्यात power and fuel, rent, repairs, insurance, travelling, legal and professional आणि किरकोळ खर्च, तसेच CSR ची disclosures.

NOTES

इतर खर्चाच्या vouching साठीचे सहा attributes — या प्रकरणातले सर्वात जास्त वेळा येणारे उत्तर हेच आहे. (1)

Whether the expenditure pertained to the current period under audit; (2) whether the expenditure qualified as revenue and not capital expenditure; (3) त्या खर्चाला वैध पूरक कागदपत्रे होती का, उदा. प्रवासाची तिकिटे, insurance policy किंवा तिसऱ्या पक्षाचे invoice; **(4) whether the expenditure has been classified under the correct expense head;** (5) तो खर्च delegation of authority matrix नुसार

मंजूर झाला होता का; (6) तो खर्च entity च्या व्यवसायाशी संबंधित होता का, वैयक्तिक खर्च नव्हता ना.

प्रश्न ज्या फरकावर उभा आहे तो: rent, power and fuel सारख्या खर्चासाठी auditor मासिक कल तपासणे निवडू शकतो, पण इतर खर्चासाठी — travelling, insurance, repairs, किरकोळ — auditor सहसा vouching करून सहा attributes पडताळणेच पसंत करतो. अनियमित खर्चाचे कल तपासून काही उपयोग नाही असा युक्तिवाद management करत असेल तिथे उत्तर असे की analytical procedures परिणामकारक नसतील अशा प्रकरणांत auditor ने खर्चाची खरेपणा, अचूकता, वर्गीकरण आणि व्यवसायाशी संबंध पडताळण्यासाठी सविस्तर vouching वरच विसंबावे.

General insurance चा premium परत मिळणे — पाच steps. परतावा आधी तात्पुरता premium भरल्यामुळे असू शकतो, किंवा policy नंतरच्या तारखेला रद्द झाली असू शकते. **(1) Ascertain the reasons for the refund of insurance premium;** **(2) examine the insurance policy or cover note to find out the amount of premium;** (3) विमा कंपनीकडून आलेला परताव्याचा advice पडताळा — परतावा मान्य झाला की विमा कंपनी advice पाठवते, जी परताव्याच्या cheque सोबतचे पत्र म्हणून पुरावा ठरते, आणि कधीकधी विमा कंपनीला आधी पावती पाठवल्यावर cheque दिला जातो; **(4) scrutinise the correspondence between the insurance company and the client;** (5) bank book किंवा bank statement मधल्या नोंदी तपासा, आणि गरज पडल्यास pay-in-slips चे counterfoil पडताळा.

काही खर्च स्वतंत्रपणे पडताळता येतात — तीन छापील उदाहरणे माहीत असू द्या. एकसमान दराने ad valorem duty लागणाऱ्या आयात मालाचा cost भरलेल्या duty च्या रकमेवरून पडताळता येतो; साखर कारखान्याने विकलेल्या साखरेचे प्रमाण भरलेल्या excise duty किंवा GST च्या रकमेवरून स्वतंत्रपणे पडताळता येते; आणि नफ्याशी किंवा sales शी थेट संबंध असलेल्या कोणत्याही उत्पन्नाची अथवा खर्चाची रक्कम स्वतंत्रपणे पडताळता येते — उदाहरणार्थ निव्वळ नफ्याच्या आधारे काढलेले manager ला दिलेले commission, किंवा sales च्या टक्केवारीने selling agent ला दिलेले commission. तत्त्व असे: एखाद्या रकमेचा दुसऱ्या स्वतंत्रपणे सिद्ध झालेल्या रकमेशी ठरावीक अंकगणिती संबंध असेल, तर ती त्या दुसऱ्या रकमेवरून पडताळता येते.

कंपनी Companies Act, 2013 च्या Section 135 खाली येत असेल तिथली CSR ची disclosures. खर्च करणे आवश्यक असलेली रक्कम, प्रत्यक्ष खर्च झालेली रक्कम आणि तूट यांखेरीज auditor पुढील disclosures पडताळतो: **(1) the total of previous years' shortfall;** **(2) the reason for the amount not spent, i.e. the reason for the shortfall;** **(3) the nature of the CSR activities;** (4) related party transactions चे तपशील, म्हणजे CSR खर्चाच्या संदर्भात कंपनीच्या नियंत्रणाखालील एखाद्या trust ला दिलेले योगदान, संबंधित Accounting Standard नुसार; (5) एखाद्या करारातून आलेल्या दायित्वासाठी provision केली असेल तिथे, वर्षभरातल्या त्या provision मधल्या हालचाली स्वतंत्रपणे दाखवलेल्या. प्रश्नात पूर्ण यादी विचारली असेल तिथे दुसरे उत्तर सुरुवातीला छापते ती तीन जोडा — वर्षभरात खर्च करणे आवश्यक असलेली रक्कम, झालेला एकूण खर्च, आणि वर्षाखेरीस राहिलेली तूट.

आणखी एक assertion लक्षात ठेवा: 'Recorded sales represent goods which were ordered by valid customers and were despatched and invoiced in the period' ही occurrence ची assertion आहे, जी financial statements मध्ये ओळखलेले व्यवहार खरोखर घडले आहेत आणि entity शी संबंधित आहेत याची खात्री देते.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे · 2 प्रश्न

- हे सहा attributes शब्दशः लक्षात ठेवण्यासारखे आहेत. ते अनेक वर्षांत पुन्हा पुन्हा येतात आणि प्रश्न व उत्तर दोन्ही तेच सहा शब्दप्रयोग वापरतात.

TQ 4.6.1 · RTP 2021-May [19] · Pg 372

LEVEL I
Remembering**Medium**

TQ 4.6.5 · PYQ 2025-May [6] (Or) (c) · 4M · Pg 375

LEVEL I
Remembering**Medium****Understanding** ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 2 प्रश्न

- प्रश्नात कल तपासणे विरुद्ध vouching असा विरोध असेल तिथे attributes ची यादी देण्याआधी कोणते खर्च कोणत्या मार्गाने जातात ते सांगा. तोच विरोध हा प्रश्नाचा मुद्दा आहे.

TQ 4.6.4 · PYQ 2022-May [3] (b) · 4M · Pg 375

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 4.6.6 · RTP 2025-Sep [14] (d) · Pg 376

LEVEL I
Understanding**Medium****Application** Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 2 प्रश्न

- CSR च्या प्रश्नासाठी, प्रश्न काय वगळतो ते वाचा — तो बऱ्याचदा 'other than the amount spent, amount not spent, amount required to be spent' असे म्हणतो — आणि तुमची यादी त्यांच्या पुढून सुरू करा. वगळलेल्या बाबी पुन्हा लिहिणे म्हणजे उत्तर वाया घालवणे.

TQ 4.6.3 · PYQ 2021-Dec [4] (d) · 3M · Pg 374

LEVEL II
Application**Easy**

CSQ 4.6.1 · MTP 2026-Apr S2 [5] (c) · 4M · Pg 376

LEVEL II
Application**Medium****Analysis** तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे · 1 प्रश्न

- प्रश्नात अनेक expense heads दिलेली असतात. त्यांना एक गट म्हणून घ्या आणि सर्वांना लागू होणारी procedures द्या, मग ज्या head ची स्वतंत्र तपासणी असेल तिचे नाव घ्या.
- प्रत्येक head साठी auditor तिची कशाशी तुलना करतो ते सांगा — मागील वर्ष, budget, की व्यापलेले क्षेत्रफळ अथवा वापरलेली units असा मूळ चालक.

TQ 4.6.2 · PYQ 2021-Dec [3] (c) · 3M · Pg 373

LEVEL II
Analysis**Medium**

प्रकरण 6

Audit Documentation

12 विषय • 23 वर्गीकृत प्रश्न • महत्त्व: C

ICAI SKILL PROFILE या पेपरसाठी ICAI चा band: Level I 40-60% • Level II 40-60% — हे प्रकरण वाचताना वाटते **पेपरशी सुसंगत**

Level I — Comprehension & Knowledge **51.1%** 90 पैकी 46 marks

Level II — Analysis & Application **48.9%** 90 पैकी 44 marks

हे प्रकरण ICAI ने या पेपरसाठी दिलेल्या band मध्येच बसते — 51% Level I, समोर 40-60%. याची तयारी त्याच प्रमाणात करा: आधी method समजून घ्या, मग तिचा सराव करा.

विषय 1: Audit Documentation ची व्याख्या [Definition of Audit Documentation]

L2P5-C6-T01

CONCEPT BASE — अजून एकही परीक्षा-प्रश्न नाही • पूर्ण तयारीसाठी आवश्यक

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — SA 230 अंतर्गत audit documentation ची व्याख्या.

NOTES

व्याख्या, आणि या प्रकरणातले प्रत्येक उत्तर तिनेच सुरू होते: SA 230 'Audit Documentation' नुसार audit documentation म्हणजे केलेल्या audit procedures ची, मिळवलेल्या संबंधित audit evidence ची आणि auditor ने काढलेल्या निष्कर्षाची नोंद. 'working papers' किंवा 'work papers' ही संज्ञाही कधीकधी वापरली जाते.

तीन बाबी, आणि परीक्षक त्या मोजतो. 'audit documentation refers to the record of three items' असे म्हणणारा प्रश्न **procedures performed, audit evidence obtained** आणि **conclusions reached** यांची नावे विचारतो — file चे वर्णन विचारत नाही. तिन्ही लिहा, मग प्रश्न मागेल तसे objective, nature किंवा purpose कडे वळा.

या प्रकरणात working papers आणि audit documentation एकच गोष्ट आहे. working papers ही auditor ची मालमत्ता आहे, किंवा working papers न्यायालयात पुरावा म्हणून चालतात, असे एखादे उत्तर सांगत असेल तिथे ते वर दिलेल्या व्याख्येनुसारच्या audit documentation बदल बोलत आहे. यांना दोन वेगळ्या संकल्पना मानू नका.

विषय 2: Auditor चे उद्दिष्ट [Objective of the Auditor]

L2P5-C6-T02

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — SA 230 अंतर्गत auditor चे objective.

NOTES

उद्दिष्ट, Standard च्याच दोन limbs मध्ये: auditor चे objective म्हणजे अशी documentation तयार करणे जी (a) a sufficient and appropriate record of the basis for the auditor's report देते; आणि (b) audit हे SAs नुसार व लागू असलेल्या कायदेशीर आणि नियामक requirements नुसार planned व performed झाले होते याचा पुरावा देते.

Objective आणि nature हे दोन वेगळे प्रश्न आहेत, आणि प्रश्न जवळजवळ नेहमीच दोन्ही मागतात. objective नंतर nature लिहा: audit documentation (a) auditor ची overall objectives साध्य झाल्याबद्दलच्या निष्कर्षाला auditor चा आधार काय होता याचा पुरावा देते; आणि (b) audit हे SAs नुसार व लागू असलेल्या कायदेशीर आणि नियामक requirements नुसार planned व performed झाले होते याचा पुरावा देते. **दुसरे limb दोन्ही यादींमध्ये सामाईक आहे हे लक्षात घ्या** — ते दोन्ही ठिकाणी लिहा, कारण marks यादीनुसार दिले जातात.

ते एका fact pattern ला कसे लावायचे. working papers अपूर्ण असतील आणि काढलेल्या निष्कर्षाचा आधार त्यांतून स्पष्ट होत नसेल — revenue recognition, inventory valuation किंवा fixed assets ची verification यांबाबत — तिथे सांगायचा निष्कर्ष असा की audit working papers मध्ये केलेल्या procedures ची, मिळवलेल्या evidence ची आणि काढलेल्या निष्कर्षाची नीट नोंद झाली आहे याची auditor ने खात्री करणे आवश्यक आहे, जेणेकरून ती documentation auditor's report ला आधार देईल आणि audit हे Standards on Auditing नुसार व लागू असलेल्या कायदेशीर आणि नियामक requirements नुसार झाले हे दाखवेल.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 1 प्रश्न

- objective दोन अक्षरांकित limbs मध्ये आणि nature दोन अक्षरांकित limbs मध्ये लिहा. चार छोटे भाग; एकाच परिच्छेदात लिहिलेले उत्तर त्यांपैकी एक गमावते.

TQ 2.1 • RTP 2023-Nov [6] (b) • Pg 383

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 1 प्रश्न

- case scenario मध्ये आधी objective आणि nature सांगा आणि मगच प्रश्नातल्या auditor ने काय करायचे ते सांगा. थेट 'CA P should complete his working papers' वर उडी मारणारे उत्तर requirement चे marks गमावते.

CSQ 2.1 • MTP 2026-Mar S1 [6] (Or) (c) • 4M • Pg 383

LEVEL II
Application

Medium

विषय 3: Audit Documentation चे स्वरूप [Nature of Audit Documentation]

L2P5-C6-T03

CONCEPT BASE — अजून एकही परीक्षा-प्रश्न नाही • पूर्ण तयारीसाठी आवश्यक

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — SA 230 अंतर्गत audit documentation चे nature.

NOTES

Nature, दोन limbs मध्ये: audit documentation (a) auditor ची overall objectives साध्य झाल्याबद्दलच्या निष्कर्षाला auditor चा आधार काय होता याचा पुरावा देते; आणि (b) audit हे SAs नुसार व लागू असलेल्या कायदेशीर आणि नियामक requirements नुसार planned व performed झाले होते याचा पुरावा देते.

हा विषय कधीच एकटा येत नाही. तो meaning, objective किंवा purpose यांच्यासोबतच विचारला जातो — 'explain the objective and nature', 'explain the nature and purpose'. प्रश्न ज्या जोडीबद्दल विचारतो तिचे उत्तर वेगवेगळ्या headings खाली लिहा, कारण marks त्या दोहोंत वाटले जातात.

Documentation हा audit बद्दलचा पुरावा आहे, entity बद्दलचा नाही. nature ची दोन limbs हाच फरक काढतात: audit evidence हे financial statements वरच्या auditor च्या निष्कर्षांना आधार देते, तर audit documentation निष्कर्षाचा आधार काय होता आणि audit हे SAs नुसार planned व performed झाले होते हे दाखवते.

विषय 4: Audit Documentation चा उद्देश [Purpose of Audit Documentation]

L2P5-C6-T04

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — SA 230 अंतर्गत audit documentation चे purposes.

NOTES

SA 230 नुसार audit documentation चे purposes — बारा मुद्द्यांची यादी, आणि किती मुद्दे नावाने लिहिले त्यावर marks ठरतात: **1. it helps in assisting the engagement team to plan and perform the audit;** 2. supervision ची जबाबदारी असलेल्या engagement team च्या सदस्यांना audit चे काम direct व supervise करण्यात आणि त्यांच्या review च्या जबाबदाऱ्या पार पाडण्यात यातून मदत होते; **3. documentation enables the engagement team to be accountable for its work;** 4. पुढील audits साठी सातत्याने महत्वाच्या राहणाऱ्या बाबींची नोंद ठेवण्यास मदत होते; **5. it enables the conduct of quality control reviews and inspections;** 6. लागू असलेल्या कायदेशीर, नियामक किंवा इतर requirements नुसार external inspections करता येतात; 7. एका वर्षापासून दुसऱ्या वर्षापर्यंतचे audit चे काम नोंदवण्यासाठी आणि दाखवण्यासाठी working

papers आवश्यक आहेत; 8. **it draws conclusion from the evidence obtained**; 9. audits ची कार्यक्षमता वाढवण्यासाठी audit procedures प्रमाणित करण्यास working papers आवश्यक आहेत; 10. केलेल्या कामाच्या quality control साठी कामाचे वाटप करणे यातून सोपे होते; 11. schedules कशा तपासायच्या याबाबत audit staff ला working papers मार्गदर्शन करतात; 12. auditor वर निष्काळजीपणाचा आरोप झाल्यास working papers न्यायालयात पुरावा म्हणून चालतात.

आधी यादी, विस्तार नंतर. किती purposes लिहिले यावर marks ठरत असल्याने, कोणतेही स्पष्टीकरण जोडण्याआधी बाराही मुद्दे क्रमांक देऊन यादीच्या रूपात लिहा. पाच purposes सांगणारा सुरेख निबंध बारा मुद्द्यांच्या नुसत्या यादीपेक्षा कमी marks मिळवतो.

प्रश्न सहसा तीन भागांत विचारला जातो — meaning, nature आणि purpose — म्हणून त्यांना वेगवेगळी headings द्या. Meaning: केलेल्या audit procedures ची, मिळवलेल्या संबंधित audit evidence ची आणि काढलेल्या निष्कर्षाची नोंद. Nature: auditor ची overall objectives साध्य झाल्याबद्दलच्या निष्कर्षाला auditor चा आधार काय होता याचा पुरावा, आणि audit हे SAs नुसार व लागू असलेल्या कायदेशीर आणि नियामक requirements नुसार planned व performed झाले होते याचा पुरावा. Purpose: वरचे बारा मुद्दे.

मुद्दा 12 हाच विद्यार्थी विसरतात आणि परीक्षकांना आवडतो: auditor वर निष्काळजीपणाचा आरोप झाल्यास working papers न्यायालयात पुरावा म्हणून चालतात. केलेल्या कामाचे समर्थन auditor ला करावे लागते अशा scenario मध्ये तो मुद्दा 3, म्हणजे engagement team ची accountability, याच्याशी जोडा.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 1 प्रश्न

- प्रश्नात meaning, nature आणि purpose एकत्र विचारले असतील तर तीन headings वापरा. ती एकाच उत्तरात मिसळून टाकणे हाच nature चे marks पूर्णपणे गमावण्याचा मार्ग आहे.

TQ 4.1 • RTP 2019-May [6] (a) • Pg 385

LEVEL I
Understanding

Medium

विषय 5: Audit Documentation चे रूप, आशय आणि व्याप्ती [Form, Content and Extent of Audit Documentation]

L2P5-C6-T05

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — SA 230 अंतर्गत audit documentation चे form, content आणि extent, तसेच experienced auditor test.

NOTES

experienced auditor test हा या विषयाचा गाभा आहे. auditor ने audit documentation एवढी पुरेशी तयार केली पाहिजे की audit शी पूर्वी कोणताही संबंध नसलेल्या एका experienced auditor ला हे समजेल: (a) SAs चे आणि लागू असलेल्या कायदेशीर व नियामक requirements चे पालन करण्यासाठी केलेल्या audit procedures चे nature, timing आणि extent; (b) केलेल्या audit procedures ची results आणि मिळवलेले audit evidence;

आणि (c) audit दरम्यान उद्भवलेल्या significant matters, त्यांवर काढलेले निष्कर्ष, आणि ते निष्कर्ष काढताना केलेली significant professional judgements. **तीन heads, आणि marks चे वाटप त्यांनाच धरून होते.**

उत्तरात 'an experienced auditor having no previous connection with the audit' हे शब्द वापरा — ती Standard ची स्वतःची कसोटी आहे, आणि ती जशीच्या तशी लिहिल्याने तुम्ही documentation ची requirement सांगत आहात, नुसत्या audit file चे वर्णन करत नाही, हे दिसून येते.

केलेल्या audit procedures चे nature, timing आणि extent नोंदवताना auditor ने तीन गोष्टी नोंदवल्या पाहिजेत:

(a) the identifying characteristics of the specific items or matters tested; (b) who performed the audit work and the date such work was completed; आणि (c) केलेले audit चे काम कोणी review केले आणि तो review कधी व किती व्याप्तीने झाला.

सापळा, आणि तो पूर्ण प्रश्न म्हणून येतो: procedures चे nature, timing आणि extent नोंदवणे alone does not meet the requirements of SA 230. वरची तीन मुद्द्यांची नोंद आणि तीन heads चा experienced auditor test हे cumulative आहेत, पर्याय नाहीत. त्यामुळे nature, timing आणि extent नोंदवणे एवढ्यानेच Standard चे पालन होते हे मत not valid आहे.

Form, content आणि extent सात घटकांवर अवलंबून आहेत: 1. the size and complexity of the entity;

2. करावयाच्या audit procedures चे nature; 3. the identified risks of material misstatement; 4.

मिळवलेल्या audit evidence चे महत्त्व; 5. the nature and extent of exceptions identified; 6. केलेल्या कामाच्या documentation वरून किंवा मिळवलेल्या audit evidence वरून सहज ठरत नसलेला एखादा निष्कर्ष किंवा निष्कर्षाचा आधार नोंदवण्याची गरज; 7. the audit methodology and tools used.

काय document करावे लागत नाही, आणि उत्तरे जी उदाहरणे देतात ती. audit हे SAs चे पालन करून झाले याचा पुरावा audit documentation देते, पण audit मध्ये विचारात घेतलेली प्रत्येक बाब किंवा केलेले प्रत्येक professional judgment auditor ने नोंदवणे आवश्यकही नाही आणि व्यवहार्यही नाही, आणि ज्या बाबींचे पालन audit file मधल्या कागदपत्रांतूनच दिसते त्यांचे पालन — उदा. एखाद्या checklist मध्ये — स्वतंत्रपणे नोंदवण्याची गरज नाही. उदाहरणार्थ: नीट documented केलेला audit plan auditor ने audit ची आखणी केली हे दाखवतो; audit file मधले सही केलेले engagement letter auditor ने audit engagement च्या अटी management शी, किंवा योग्य तिथे those charged with governance शी, ठरवल्या हे दाखवते; योग्य प्रकारे qualified opinion असलेला auditor's report, SAs मध्ये नमूद केलेल्या परिस्थितीत qualified opinion व्यक्त करण्याच्या requirement चे auditor ने पालन केले हे दाखवतो. संपूर्ण audit भर लागू होणाऱ्या requirements साठी पालन दाखवण्याचे अनेक मार्ग असू शकतात: auditor चे professional scepticism नोंदवण्याचा एकच एक मार्ग नसेलही, तरी documentation त्याचा पुरावा देऊ शकते — उदाहरणार्थ auditor च्या चौकशांना management ने दिलेल्या उत्तरांना पुष्टी देण्यासाठी केलेली विशिष्ट procedures — आणि audit चे direction, supervision व performance याची जबाबदारी engagement partner ने घेतली हे, उदाहरणार्थ, SA 315 ने आवश्यक ठरवलेल्या team discussion मधील सहभागासारख्या audit च्या बाबींत engagement partner च्या वेळेवरच्या सहभागाच्या documentation वरून दिसू शकते.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 1 प्रश्न

- Form, content आणि extent ठरवणारे सात घटक हा सरळ यादीचा प्रश्न आहे. त्यांना क्रमांक द्या; प्रश्नात विचारले नसेल तर त्यांचे स्पष्टीकरण देऊ नका.

CSQ 5.1 • PYQ 2026-Sep [2] (b) (ii) • 3M • Pg 389

LEVEL I
Remembering

Easy

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 4 प्रश्न

- experienced auditor test पूर्ण उद्धृत करा, 'having no previous connection with the audit' यासह. तो भाग वगळल्याने requirement चा नेमका मुद्दाच सुटतो.

TQ 5.1 • PYQ 2015-Nov [6] (a) • 4M • Pg 386

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 5.2 • RTP 2021-May [6] (b) • Pg 387

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 5.3 • MTP 2021-Oct [3] (a) • 4M • Pg 387

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 5.4 • RTP 2025-May [14] • Pg 388

LEVEL I
Understanding

Hard

विषय 6: Audit Documentation चे उदाहरण [Example of Audit Documentation]

L2P5-C6-T06

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — audit documentation ची उदाहरणे, त्यात काय ठेवण्याची गरज नाही, चर्चाचे documentation, आणि auditor's report च्या तारखेनंतर उद्धवणाऱ्या बाबींचे documentation.

NOTES

audit documentation ची उदाहरणे, चार किंवा सात मुद्द्यांची यादी म्हणून विचारली जातात: audit programmes; analyses; issue memoranda; significant matters चे summaries; letters of confirmation and representation; **checklists**; आणि significant matters शी संबंधित पत्रव्यवहार (e-mails सह).

auditor ने काय ठेवण्याची गरज नाही — आणि या विषयातला सर्वात जास्त वेळा विचारला गेलेला प्रश्न हाच आहे: SA 230 नुसार auditor ने audit documentation मध्ये **1. superseded drafts of working papers and financial statements; 2. notes that reflect incomplete or preliminary thinking; 3. previous copies of documents corrected for typographical or other errors; 4. duplicates of documents** ठेवण्याची गरज नाही. नेहमीच्या fact pattern ला ते लावले तर — अंतिम inventory sheet सोबत draft inventory sheets चा गट्टा file मध्ये ठेवलेला असतो — उत्तर असे की फक्त अंतिम inventory sheet, जी ठरलेली व पडताळलेली आकडेवारी आहे, तिच्यासोबत auditor च्या निष्कर्षाचे समर्थन करण्यासाठी संबंधित व आवश्यक असलेली working

papers एवढीच audit documentation चा भाग असावीत. auditor च्या opinion ला आधार देण्यासाठी आवश्यक असलेली working papers च फक्त audit documentation मध्ये असावीत; draft sheets चे ढीग ठेवल्याने **increases file volume and adds no audit value**, त्यामुळे assistant चा दृष्टिकोन **not correct** आहे.

Significant matters वरच्या चर्चाचे documentation. significant matters बाबत management, those charged with governance आणि इतरांशी झालेल्या चर्चा auditor ने नोंदवल्या पाहिजेत, आणि त्यात चर्चिलेल्या significant matters चे स्वरूप तसेच चर्चा कधी व कोणाशी झाली हेही आले पाहिजे. एखाद्या significant matter वरच्या auditor च्या अंतिम निष्कर्षाशी विसंगत अशी माहिती auditor ला आढळली, तर **how the inconsistency was addressed** हे त्याने नोंदवले पाहिजे. receivables च्या पेचप्रसंगाच्या fact pattern मध्ये अपेक्षित documentation म्हणजे **minutes of the discussions with management** — त्यात चर्चिलेल्या बाबी, management आणि auditor यांचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या व्यक्ती, auditor ने सुचवलेली provision ची रक्कम, management ने शेवटी मान्य करून ठेवलेली provision ची रक्कम, आणि इतर संबंधित पूरक माहिती यांची नोंद असावी.

auditor's report च्या तारखेनंतर उद्भवणाऱ्या बाबींचे documentation. in exceptional circumstances auditor ने auditor's report च्या तारखेनंतर नवीन किंवा अतिरिक्त audit procedures केली किंवा नवीन निष्कर्ष काढले, तर त्याने **1. the circumstances encountered**; 2. केलेली नवीन किंवा अतिरिक्त audit procedures, मिळवलेले audit evidence आणि काढलेले निष्कर्ष, तसेच त्यांचा auditor's report वरचा परिणाम; आणि 3. audit documentation मध्ये त्यामुळे झालेले बदल कधी व कोणी केले आणि कोणी review केले, हे नोंदवले पाहिजे.

client file ची मागणी करू शकतो का. Standard on Quality Control (SQC) 1 नुसार, कायद्याने किंवा नियमाने वेगळे ठरवले नसेल तर audit documentation ही auditor ची मालमत्ता आहे. **The auditor is not obliged to provide audit documentation to the client.** तो स्वतःच्या विवेकबुद्धीने audit documentation चे काही भाग किंवा उतारे clients ना देऊ शकतो, मात्र अशा उघड करण्याने केलेल्या कामाची वैधता, किंवा assurance engagements च्या बाबतीत auditor ची किंवा त्याच्या कर्मचाऱ्यांची independence, धोक्यात येता कामा नये.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 1 प्रश्न

- ठेवण्याची गरज नसलेल्या चार बाबी हा स्वतंत्र चार marks चा यादीचा प्रश्न आहे. त्या क्रमाने लक्षात ठेवा आणि 'superseded drafts' चे 'जुने कागद' असे स्वैर रूपांतर करू नका.

CSQ 6.3 • PYQ 2025-Sep [4] (a) • 5M • Pg 392

LEVEL I
Remembering

Hard

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 1 प्रश्न

- प्रश्नात 'any four examples of audit documentation' विचारले असेल तिथे छापील यादीतली चार उदाहरणे द्या आणि थांबा. स्वतःची उदाहरणे तयार केल्यास mark जाण्याचा धोका आहे.

CSQ 6.2 • RTP 2022-Nov [6] (a) • Pg 391

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 2 प्रश्न

- दोन भागांच्या प्रश्नात — काय वगळायचे, आणि client ला file मागण्याचा हक्क आहे का — दोन्ही Standards नावाने द्यावी लागतात: वगळण्यासाठी SA 230 आणि मालकीसाठी SQC 1. फक्त SA 230 सांगितल्यास निम्मे उत्तर जाते.
- assistant च्या किंवा auditor च्या दृष्टिकोनावरचा निकाल स्पष्ट शब्दांत सांगा: 'No, the approach is not correct.' आणि मग कारण द्या.

CSQ 6.1 · PYQ 2024-Sep [3] (b) · 4M · Pg 390

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 6.4 · PYQ 2026-Jan [3] (b) · 5M · Pg 393

LEVEL II
Application

Medium

विषय 7: Audit Documentation वेळेत तयार करणे [Timely Preparation of Audit Documentation]

L2P5-C6-T07

CONCEPT BASE — अजून एकही परीक्षा-प्रश्न नाही · पूर्ण तयारीसाठी आवश्यक

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — SA 230 अंतर्गत audit documentation ची वेळेवर तयारी.

NOTES

Requirement एका ओळीत: SA 230 नुसार auditor ने audit documentation वेळेवर, म्हणजे **during the course of the audit** तयार केली पाहिजे, audit संपल्यानंतर नव्हे.

वेळेवर तयारी का महत्वाची, उत्तरे ज्या शब्दांत सांगतात त्यात: sufficient and appropriate audit documentation वेळेवर तयार केल्याने audit ची quality वाढते आणि auditor's report अंतिम होण्याआधी मिळवलेल्या audit evidence चा व काढलेल्या निष्कर्षाचा परिणामकारक review व मूल्यमापन करणे सोपे जाते. आणि त्याचा दुसरा भाग: audit चे काम झाल्यानंतर तयार केलेली documentation काम चालू असतानाच तयार केलेल्या documentation पेक्षा कमी अचूक असण्याची शक्यता असते.

वेळेवर तयारी आणि final audit file ची assembly यांची गल्लत करू नका. Timely preparation ही SA 230 ची requirement आहे आणि ती audit **during** चालते; **assembly of the final audit file** ही **SQC 1** खाली येणारी **administrative process** आहे, आणि तिची मुदत साधारणपणे auditor's report च्या तारखेनंतर 60 दिवसांपेक्षा जास्त नाही. ते 60 दिवस म्हणजे documentation तयार करण्याची मुदत नव्हे. audit संपल्यावरच कागदपत्रे तयार करणे योग्य नाही, मग file कितीही लवकर assemble झाली तरी.

reporting च्या तारखेचा परिणाम: नंतर कागद file मध्ये घालून **dating them with the current date** हे **not permissible at all** आहे. त्यातून audit documentation चा काही भाग नंतर तयार झाला हे दिसते आणि audit च्या quality वर प्रश्नचिन्ह उभे राहते.

विषय 8: Audit File

L2P5-C6-T08

CONCEPT BASE — अजून एकही परीक्षा-प्रश्न नाही · पूर्ण तयारीसाठी आवश्यक

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — audit file, तिचे स्वरूप आणि तिची retention.

NOTES

auditor ने audit documentation एका audit file मध्ये assemble केली पाहिजे, आणि auditor's report ला आधार देणारी documentation ज्यात ठेवली जाते ते भौतिक किंवा electronic भांडार म्हणजेच ती file.

Form: file भौतिक किंवा electronic स्वरूपात ठेवता येते. paper form सक्तीचे आहे असा **समज चुकीचा आहे** — आपल्याला तसेच करावे लागते असे वाटून auditor ने सगळे कागदावर तयार केले अशा fact pattern मध्ये उत्तरे तो समज स्पष्ट शब्दांत दुरुस्त करतात.

Retention: SQC 1 नुसार audit documentation किमान 7 वर्षे जपून ठेवली पाहिजे. audit report च्या तारखेपासून फक्त चार वर्षे आपल्या audit files ठेवणारी firm **not in compliance** आहे. retention चा कालावधी **SQC 1** मधून येतो, SA 230 मधून नाही — योग्य Standard चे नाव घ्या हे लक्षात ठेवा.

final audit file ची assembly पूर्ण झाल्यावर auditor ने retention चा कालावधी संपण्याआधी कोणत्याही प्रकारची audit documentation delete किंवा टाकून देता कामा नये. ही बंदी **assembly पूर्ण झाल्यानंतरच** लागू होते; assembly चालू असताना केलेले प्रशासकीय बदल ही वेगळी गोष्ट आहे आणि ती पुढच्या विषयात येते.

विषय 9: Final Audit File ची जुळणी [Assembly of Final Audit File]

L2P5-C6-T09

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — final audit file ची assembly, SQC 1 अंतर्गत 60 दिवसांची मुदत, आणि assembly दरम्यान मान्य असलेले बदल.

NOTES

नियम एका ओळीत: auditor ने audit documentation एका audit file मध्ये assemble केली पाहिजे आणि final audit file जमवण्याची प्रशासकीय प्रक्रिया auditor's report च्या तारखेनंतर वेळेवर पूर्ण केली पाहिजे. SQC 1, 'Quality Control for Firms that Perform Audits and Reviews of Historical Financial Information, and Other Assurance and Related Services', firms ना audit files ची assembly वेळेवर पूर्ण करण्यासाठी policies आणि procedures ठरवायला सांगते, आणि final audit file ची assembly पूर्ण करण्याची योग्य मुदत साधारणपणे auditor's report च्या तारखेनंतर 60 दिवसांपेक्षा जास्त नाही.

Assembly म्हणजे काय, आणि काय नाही. auditor's report च्या तारखेनंतर final audit file ची assembly पूर्ण

करणे ही एक प्रशासकीय प्रक्रिया आहे, आणि तिच्यात नवीन audit procedures करणे किंवा नवीन निष्कर्ष काढणे येत नाही. तरीही, अंतिम assembly च्या प्रक्रियेदरम्यान audit documentation मध्ये बदल करता येतात, जर ते प्रशासकीय स्वरूपाचे असतील. म्हणून मागे पडलेली पूरक schedules काढून टाकणे आणि cross-referencing च्या चुका दुरुस्त करणे, ज्यात **no new audit conclusions drawn**, हे मान्य आहे — मात्र ते 60 दिवसांच्या आत झाले पाहिजे.

scenario अंकगणिताचा प्रश्न म्हणून सोडवा, कारण त्याला marks तसेच दिले जातात. auditor's report ची तारीख घ्या, assembly च्या तारखेपर्यंतचे दिवस मोजा, आणि ते 60 दिवसांच्या आत आहेत की बाहेर ते सांगा. 18 August ची report आणि 10 October ला assemble झालेली file मुदतीच्या **within** आहे, त्यामुळे प्रशासकीय बदल टिकतात. 20 August ची report आणि पुढच्या वर्षीच्या March मध्ये assemble झालेली file, किंवा report नंतर **more than six months** ने assemble झालेली file, मुदतीच्या **beyond** आहे आणि ती **non-compliance with SQC 1** आहे. तीन महिने, म्हणजे 90 दिवस, हेसुद्धा तसेच **not in accordance with the Standard** आहे.

SA 230 आणि SQC 1 यांच्यात दिसणारा पेच, आणि तो कसा सोडवायचा. SA 230 requires the auditor to prepare audit documentation on a timely basis, कारण त्यामुळे audit ची quality वाढते आणि auditor's report अंतिम होण्याआधी मिळवलेल्या audit evidence चा व काढलेल्या निष्कर्षाचा परिणामकारक review व मूल्यमापन करणे सोपे जाते. SQC 1 हे final audit file च्या assembly साठी auditor's report च्या तारखेनंतर 60 दिवस देते, कारण assembly ही केवळ प्रशासकीय प्रक्रिया आहे — तिच्यात नवीन audit procedures नाहीत आणि नवीन निष्कर्षही नाहीत. या दोहोंत विरोध नाही: documentation audit चालू असताना तयार होते; फक्त file ची assembly report नंतर होते.

scenarios ज्या आणखी दोन मुद्द्यांवर फिरतात ते. पहिला, final audit file ची assembly पूर्ण झाल्यावर auditor ने retention चा कालावधी संपण्याआधी कोणत्याही प्रकारची audit documentation delete किंवा टाकून देता कामा नये, आणि SQC 1 खाली तो कालावधी **not less than 7 years** आहे. दुसरा, खूप नंतर file मध्ये कागद घालणे आणि त्यांवर चालू तारीख टाकणे अजिबात मान्य नाही — त्यातून documentation चा काही भाग घटना घडून गेल्यावर तयार झाला हे दिसते आणि **puts a question mark on the quality of the audit**, कारण audit चे काम झाल्यानंतर तयार केलेली documentation काम चालू असतानाच तयार केलेल्या documentation पेक्षा कमी अचूक असण्याची शक्यता असते.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 1 प्रश्न

- 60 दिवसांचे स्पष्टीकरण assembly म्हणजे काय यावरून द्या: नवीन procedures नसलेली आणि नवीन निष्कर्ष नसलेली प्रशासकीय प्रक्रिया. ते वाक्य नसेल तर मुदत मनमानी वाटते आणि स्पष्टीकरणाचे marks जातात.

CSQ 9.3 · RTP 2025-Jan [14] · Pg 397

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 3 प्रश्न

- आधी नियम सांगा, मग report ची तारीख आणि assembly ची तारीख यांतले अंतर मोजा, आणि मग निकाल द्या. नियम सांगून थांबणाऱ्या उत्तराने प्रश्नाचे उत्तरच दिलेले नाही.

- एकाच scenario मध्ये अनेक चुका असतील — उशिरा तयारी, कागदाचाच आग्रह, उशिरा assembly, कमी retention — तिथे प्रत्येक चूक स्वतंत्र क्रमांकित head खाली घ्या आणि प्रत्येकीवर निष्कर्ष द्या.

CSQ 9.1 · PYQ 2024-May [1] (d) {C} · 3M · Pg 395

LEVEL II
Application

Easy

CSQ 9.2 · RTP 2024-May [14] · Pg 396

LEVEL II
Application

Medium

TQ 9.1 · MTP 2024-Dec S2 [1] (c) · 4M · Pg 394

LEVEL II
Application

Hard

विषय 10: महत्वाच्या बाबी आणि त्यांच्याशी संबंधित significant professional judgements चे documentation [Documentation of Significant Matters and Related Significant Professional Judgements]

L2P5-C6-T10

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — SA 230 अंतर्गत significant matters आणि त्यांच्याशी संबंधित significant professional judgements यांचे documentation.

NOTES

Requirement: auditor ने audit documentation एवढी पुरेशी तयार केली पाहिजे की audit शी पूर्वी कोणताही संबंध नसलेल्या एका experienced auditor ला audit दरम्यान उद्भवलेल्या significant matters, त्यांवर काढलेले निष्कर्ष, आणि ते निष्कर्ष काढताना केलेली significant professional judgements समजतील. एखादी बाब significant आहे की नाही हे ठरवण्यासाठी तथ्ये आणि परिस्थिती यांचे वस्तुनिष्ठ विश्लेषण लागते.

Significant matters ची उदाहरणे — चार मुद्द्यांची यादी, आणि marks मुद्द्यांवर ठरतात: 1. matters that give rise to significant risks; 2. अशी audit procedures ची results जी दाखवतात की (a) financial statements materially misstated असू शकतात, किंवा (b) risks of material misstatement बाबतचे auditor चे आधीचे मूल्यमापन आणि त्या risks ना auditor ने दिलेली उत्तरे यांत बदल करण्याची गरज आहे; 3. आवश्यक audit procedures लावताना auditor ला मोठी अडचण निर्माण करणाऱ्या परिस्थिती; 4. audit opinion मध्ये modification होऊ शकेल किंवा auditor's report मध्ये Emphasis of Matter परिच्छेद घालावा लागेल अशी findings.

प्रत्येक मुद्दा छापील उत्तरे जसा विस्तारतात तसाच विस्तारा, कारण नंतरच्या attempts मध्ये मुद्द्यासोबत स्पष्टीकरणासाठी marks आहेत. Significant risks म्हणजे अशी क्षेत्रे जिथे material misstatement ची शक्यता जास्त असते, त्यामुळे त्यांना अधिक लक्ष आणि अधिक सविस्तर documentation लागते. procedures लावण्यातल्या अडचणीत, उदाहरणार्थ, **lack of evidence, uncooperative management, or complex transactions** येतात. report वर परिणाम करणाऱ्या findings मध्ये modified opinion — qualified, adverse किंवा disclaimer — किंवा Emphasis of Matter परिच्छेद येतो.

प्रश्न ज्या घटकाचे नाव घेतो आणि ज्याला तुम्ही थेट भिडले पाहिजे तो: significant matters च्या audit

documentation चे form, content आणि extent ठरवण्यातला एक महत्त्वाचा घटक म्हणजे काम करताना आणि results चे मूल्यमापन करताना किती professional judgement वापरले गेले हा. केलेली professional judgements, ती significant असतील तिथे, नोंदवल्याने auditor चे निष्कर्ष स्पष्ट होतात आणि त्या judgement चा दर्जा अधिक भक्कम होतो. अशा बाबी audit documentation चा review करणाऱ्यांना विशेष महत्त्वाच्या असतात, आणि त्यात पुढील audits करणारे लोकही येतात — सातत्याने महत्त्वाच्या राहणाऱ्या बाबींचा review करताना, उदाहरणार्थ accounting estimates चा retrospective review करताना.

उत्तरे ज्या एका ओळीने संपतात ती: significant matters म्हणजे ज्यांना उच्च professional judgement लागते, ज्यांत significant risks किंवा audit मधल्या अडचणी असतात, किंवा ज्या auditor च्या अंतिम opinion वर किंवा report वर परिणाम करू शकतात अशा बाबी. हेच तुमचे शेवटचे वाक्य ठेवा; ते चारही उदाहरणांना requirement शी जोडते.

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 3 प्रश्न

- प्रश्न असा आहे की कोणती documentation **enables an experienced auditor to understand** ती significant matters. काय नोंदवले पाहिजे ते सांगा, documentation का महत्त्वाची आहे ते नव्हे.
- procedures चे nature, timing आणि extent, त्यांची results आणि मिळवलेले evidence, आणि significant judgements सोबत काढलेले निष्कर्ष — हे सगळे उत्तरात घ्या.

TQ 10.1 • RTP 2022-Nov [6] (b) • Pg 398

LEVEL II
Application

Medium

TQ 10.2 • RTP 2024-Sep [14] • Pg 399

LEVEL II
Application

Medium

TQ 10.3 • PYQ 2026-May [3] (c) • 4M • Pg 400

LEVEL II
Application

Medium

विषय 11: Completion Memorandum किंवा Audit Documentation Summary [Completion Memorandum or Audit Documentation Summary]

L2P5-C6-T11

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — SA 230 अंतर्गत completion memorandum किंवा audit documentation summary.

NOTES

ते काय आहे: SA 230 'Audit Documentation' नुसार, audit दरम्यान आढळलेल्या significant matters चे आणि त्या कशा हाताळल्या याचे वर्णन करणारा completion memorandum (म्हणजे एक summary) तयार करून audit documentation चा भाग म्हणून ठेवणे auditor ला उपयुक्त वाटू शकते. 'may' हा शब्द लक्षात घ्या — ते उपयुक्त आहे, सक्तीचे नाही.

ते उपयुक्त का — तीन कारणे, आणि तीच marks आहेत: 1. अशा summary मुळे audit documentation चा review आणि inspection परिणामकारक व कार्यक्षम होऊ शकते, विशेषतः मोठ्या व गुंतागुंतीच्या audits साठी; 2. असा memorandum तयार केल्याने significant matters चा विचार करण्यात auditor ला मदत होऊ शकते; 3. auditor ची overall objectives साध्य होण्यात अडथळा ठरेल असे एखादे संबंधित SA objective आपल्याला साध्य करता येत नाही का, याचा विचार करण्यात auditor ला त्यामुळे मदत होऊ शकते.

दोन भागांचा प्रश्न हेच याचे नेहमीचे रूप आहे: आधी completion memorandum स्पष्ट करा, मग assembly ची तारीख 60 दिवसांच्या मुदतीशी ताडून पाहा. दोन्ही वेगळे ठेवा. audit report 20 August ला दिला आणि junior ने final audit file ची assembly पुढच्या वर्षीच्या March मध्ये पूर्ण केली, तर ते **more than 60 days after the date of the auditor's report** आहे आणि म्हणून **non-compliance with SQC 1** आहे, त्यामुळे team member चा दृष्टिकोन **incorrect** होता — आणि ते स्पष्ट शब्दांत लिहा.

memorandum म्हणजे financial statements चा किंवा audit programme चा summary असे त्याचे वर्णन करू नका. तो **the significant matters identified and how they were addressed** याचा summary असतो, आणि दुसरे काहीही नाही. हेच वाक्य व्याख्येचा mark मिळवून देते.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 1 प्रश्न

- अर्थ एका वाक्यात आणि महत्त्व तीन क्रमांकित कारणांत लिहा. तिसरे कारण — साध्य न होणारे संबंधित SA objective — हेच बहुतेक विद्यार्थी वगळतात.

TQ 11.1 • PYQ 2019-May [3] (d) • 3M • Pg 401

LEVEL I
Understanding

Easy

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 1 प्रश्न

- त्याच प्रश्नात assembly ची तारीखही दिली असेल तिथे तिचे उत्तर दुसऱ्या heading खाली SQC 1 आणि 60 दिवसांच्या मुदतीसह द्या, आणि दृष्टिकोन योग्य होता की नाही यावर निष्कर्ष द्या.

CSQ 11.1 • PYQ 2025-May [1] (c) {C} • 4M • Pg 402

LEVEL II
Application

Medium

विषय 12: Audit Documentation ची मालकी [Ownership of Audit Documentation]

L2P5-C6-T12

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — audit documentation ची मालकी, client आणि principal auditor यांना मिळणारा प्रवेश, आणि auditor चा lien.

NOTES

नियम, आणि कोणते उत्तर कोणत्या Standard चा आधार घेते ते लक्षात ठेवा. Standard on Quality Control (SQC) 1 असे सांगते की, कायद्याने किंवा नियमाने वेगळे ठरवले नसेल तर audit documentation ही auditor ची

मालमत्ता आहे; एक छापील उत्तर हीच गोष्ट SA 230 'Audit Documentation' — **working papers are the property of the auditor** अशी मांडते. दोन्ही प्रकारे मुद्दा एकच: **working papers auditor च्याच मालकीची आहेत.** तो स्वतःच्या विवेकबुद्धीने audit documentation चे काही भाग किंवा उतारे clients ना देऊ शकतो, मात्र अशा उघड करण्याने केलेल्या कामाची वैधता, किंवा assurance engagements च्या बाबतीत auditor ची किंवा त्याच्या कर्मचाऱ्यांची independence, धोक्यात येता कामा नये. auditor ने आपल्या working papers च्या सुरक्षिततेसाठी व confidentiality साठी वाजवी procedures अवलंबावीत, आणि management, client किंवा इतर auditors यांना आपल्या working papers पर्यंत प्रवेश देणे त्याच्यावर बंधनकारक नाही.

branch auditor चा मुद्दा, 'comment on the statement' या प्रश्नाच्या रूपात. कंपनीच्या main auditor ला branch auditor च्या working papers पर्यंत प्रवेशाचा हक्क नाही. principal auditor ने branch auditor चा report विचारात घ्यायचा असतो आणि त्याला स्पष्टीकरण मागण्याचा व branch ला भेट देण्याचा हक्क आहे, पण तो working papers ची प्रत मागू शकत नाही, आणि आपल्या working papers च्या छायाप्रती principal auditor ला देण्याची सक्ती branch auditor वर नाही. त्यामुळे branch auditor ची working papers ही principal auditor ची आणि management ची सुद्धा मालमत्ता आहे हे विधान **is incorrect**.

Lien, आणि चारही पूर्ण व्हाव्या लागणाऱ्या अटी. कायद्याच्या सर्वसाधारण तत्वांनुसार, दुसऱ्याची मालमत्ता कायदेशीररीत्या ताब्यात असलेली आणि तिच्यावर काम केलेली कोणतीही व्यक्ती, त्या कामाबद्दलची आपली येणी न मिळाल्यास ती मालमत्ता स्वतःकडे ठेवू शकते. auditor ला ते लावले तर lien फक्त तिथेच निर्माण होतो जिथे (1) **the documents belong to the client**; (2) ती client च्या परवानगीने auditor च्या ताब्यात आली; (3) **the auditor has actually done work on those documents**; आणि (4) **fees for that work remain unpaid**.

सोडवलेला निष्कर्ष, आणि प्रश्नाला marks तसेच दिले जातात. कंपनीची जी कागदपत्रे **on which he has not worked** ती पुढे लागतील असे म्हणून स्वतःकडे ठेवणारा auditor अट (3) पूर्ण करत नाही: त्यांच्यावर lien निर्माण होत नाही आणि fees थकीत असली तरी तो ती ठेवू शकत नाही. त्याच्या **own working papers** बाबत म्हणाल, तर ती **his property under SQC 1, so no question of lien arises on them**. त्यामुळे ज्यांवर त्याने काम केलेले नाही अशी कंपनीची कागदपत्रे स्वतःकडे ठेवणे **not justified** आहे.

दोन वेगवेगळे प्रश्न, आणि विद्यार्थी त्यांची सरमिसळ करतात. Ownership 'ही कागदपत्रे कोणाची?' याचे उत्तर देते — SQC 1 खाली auditor ची, आणि उतारे देण्याचा त्याला विवेकाधिकार आहे. Lien 'auditor client ची स्वतःची पुस्तके व कागदपत्रे ठेवू शकतो का?' याचे उत्तर देते — फक्त चारही अटी पूर्ण होत असतील तरच. client ची कागदपत्रे स्वतःकडे ठेवण्याचे समर्थन SQC 1 चा आधार घेऊन करणाऱ्या उत्तराने चुकीच्या प्रश्नाचे उत्तर दिले आहे.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 1 प्रश्न

- मालकीचा नियम त्याच्या अटीसह सांगा — उतारे देण्याचा विवेकाधिकार, आणि अशा उघड करण्याने कोणत्या दोन गोष्टी धोक्यात येता कामा नयेत त्या. ती अट स्वतःच एक mark आहे.

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 1 प्रश्न

- lien च्या scenario साठी चारही अटी एकेक करून तथ्यांशी ताडून पाहा आणि कोणती अट पूर्ण होत नाही ते सांगा. मग auditor च्या स्वतःच्या working papers चा मुद्दा स्वतंत्रपणे हाताळा.
- प्रश्न एखाद्या विधानावर भाष्य करायला सांगत असेल तिथे शेवटी स्पष्ट शब्दांत निकाल द्या: 'therefore, the statement given in the question is incorrect'.

TQ 12.2 • PYQ 2022-May [5] (a) • 4M • Pg 404

LEVEL II
Application**Hard**

प्रकरण 7

समारोप आणि आढावा

6 विषय • 49 वर्गीकृत प्रश्न • महत्त्व: B

ICAI SKILL PROFILE या पेपरसाठी ICAI चा band: Level I 40-60% • Level II 40-60% — हे प्रकरण वाचताना वाटते **पेपरशी सुसंगत**

Level I — Comprehension & Knowledge

54.9%

215 पैकी 118 marks

Level II — Analysis & Application

45.1%

215 पैकी 97 marks

हे प्रकरण ICAI ने या पेपरसाठी दिलेल्या band मध्येच बसते — 55% Level I, समोर 40-60%. याची तयारी त्याच प्रमाणात करा: आधी method समजून घ्या, मग तिचा सराव करा.

विषय 1: Subsequent Events (SA 560)

L2P5-C7-T01

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 7, Completion and Review — Subsequent Events (SA 560), ज्यात events चे दोन प्रकार आणि तिन्ही periods मधील auditor ची कर्तव्ये येतात.

NOTES

नियम एका ओळीत: SA 560, “Subsequent Events”, subsequent events संबंधीच्या auditor च्या जबाबदाऱ्यांशी संबंधित आहे. subsequent events म्हणजे financial statements ची तारीख आणि auditor's report ची तारीख यांदरम्यान घडणाऱ्या घटना, तसेच auditor's report च्या तारखेनंतर auditor ला समजणाऱ्या बाबी. Financial reporting frameworks सामान्यतः घटनांचे **दोन प्रकार** ओळखतात: (1) ज्या financial statements च्या तारखेला अस्तित्वात असलेल्या परिस्थितीचा evidence देतात, आणि (2) ज्या financial statements च्या तारखेनंतर उद्भवलेल्या परिस्थितीचा evidence देतात. SA 700 स्पष्ट करते की auditor's report ची तारीख वाचकाला सांगते की त्या तारखेपर्यंत घडलेल्या आणि auditor च्या माहितीत आलेल्या events आणि transactions चा परिणाम auditor ने विचारात घेतला आहे.

चार risk-assessment procedures, आणि तिथेच marks आहेत (हे वारंवार विचारले जातात — साध्या यादीच्या स्वरूपात आणि case scenarios मध्येही): (1) subsequent events ओळखली जातील याची खात्री करण्यासाठी management ने ठरवलेल्या procedures ची समज मिळवणे; (2) management ला आणि योग्य तेथे those charged with governance ला विचारणे की financial statements वर परिणाम करू शकणारी काही subsequent events घडली आहेत का; (3) financial statements च्या तारखेनंतर झालेल्या entity चे owners, management आणि those charged with governance यांच्या बैठकांचे minutes, असल्यास, वाचणे आणि ज्या बैठकांचे minutes अद्याप उपलब्ध नाहीत त्यांतील चर्चेच्या विषयांबद्दल विचारणे; (4) **entity ची नवीनतम subsequent interim financial statements, असल्यास, वाचणे.** उत्तरे पुढे सांगतात की अशी माहिती financial statements च्या तारखेनंतरच्या कालावधीच्या accounting records मधून आणि entity च्या नवीनतम उपलब्ध budget मधूनही येऊ शकते, आणि या मुद्द्यावर **SA 580 अंतर्गत written representations** घेतली जातात. ही

procedures financial statements च्या तारखेपासून auditor's report च्या तारखेपर्यंत, किंवा व्यवहार्य असेल तितक्या जवळच्या तारखेपर्यंतचा कालावधी व्यापली पाहिजेत, आणि ज्या procedures मधून आधीच समाधानकारक निष्कर्ष मिळाले आहेत ती पुन्हा करण्याची auditor कडून अपेक्षा नाही.

Period 2 — auditor's report च्या तारखेनंतर पण financial statements issue होण्यापूर्वी समजलेल्या बाबी. परीक्षकाला हवे असलेले वाक्य आधी लिहा: auditor's report च्या तारखेनंतर financial statements संबंधी कोणतीही audit procedures करण्याचे auditor वर बंधन नाही. पण अशी एखादी बाब समजली की जी report च्या तारखेला माहीत असती तर auditor ने report मध्ये बदल केला असता, तेव्हा auditor ने (1) त्या बाबीवर management शी आणि योग्य तेथे those charged with governance शी चर्चा करावी; (2) financial statements मध्ये दुरुस्ती आवश्यक आहे का हे ठरवावे; आणि आवश्यक असल्यास (3) management त्या बाबीला financial statements मध्ये कसे सामोरे जाणार आहे याची विचारणा करावी. management ने दुरुस्ती केली आणि auditor ने त्या दुरुस्तीवर procedures केली, तर नवीन auditor's report ची तारीख दुरुस्त financial statements च्या मंजुरीच्या तारखेपेक्षा आधीची असता कामा नये. management दुरुस्ती करण्यास नकार देत असेल तर: report अद्याप entity ला दिलेला नसेल तेव्हा auditor opinion modify करतो आणि मग report देतो; report आधीच दिलेला असेल तेव्हा auditor management ला आणि those charged with governance ला कळवतो की दुरुस्त्या होईपर्यंत financial statements तिसऱ्या पक्षांना देऊ नयेत, आणि तरीही ती दिली गेली तर report वर विसंबून राहणे टाळण्यासाठी योग्य ती कारवाई करतो.

Period 3 — financial statements issue झाल्यानंतर समजलेल्या बाबी. इथेही issue नंतर कोणतीही audit procedures करण्याचे auditor वर बंधन नाही. पण अशी बाब समजली तर त्याने: management आणि TCWG यांच्याशी चर्चा करावी; financial statements मध्ये दुरुस्ती आवश्यक आहे का हे ठरवावे; management त्या बाबीला कसे सामोरे जाणार आहे याची विचारणा करावी; management ने दुरुस्ती केल्यास त्या दुरुस्तीवर परिस्थितीनुसार आवश्यक audit procedures करावी; आधी issue केलेली financial statements आणि auditor's report ज्यांना मिळाली आहेत त्या सर्वांना परिस्थितीची माहिती दिली जाईल याची खात्री करण्यासाठी management ने उचललेल्या पावलांचा आढावा घ्यावा; audit procedures नवीन auditor's report च्या तारखेपर्यंत वाढवावी आणि दुरुस्त financial statements वर नवीन report द्यावा; नवीन report मध्ये लागू असेल तसे modified opinion, किंवा दुरुस्तीचे कारण अधिक सविस्तर मांडणाऱ्या note कडे आणि आधीच्या report कडे लक्ष वेधणारा Emphasis of Matter किंवा Other Matter परिच्छेद समाविष्ट करावा. auditor ला दुरुस्ती आवश्यक वाटत असूनही management ती करत नसेल आणि प्राप्तकर्त्यांना कळवत नसेल, तर auditor management ला कळवतो की तो report वर पुढे विसंबून राहणे टाळण्याचा प्रयत्न करील, आणि तरीही management काही करत नसेल तर auditor's report वर विसंबून राहणे टाळण्यासाठी योग्य ती कारवाई करतो.

घटनांचे वर्गीकरण — इथेच case scenario चे marks आहेत. Adjusting (financial statements च्या तारखेला परिस्थिती अस्तित्वात होती): financial statements ची तारीख आणि auditor's report ची तारीख यांदरम्यान एका मोठ्या debtor ची दिवाळखोरी जाहीर होणे — हा financial statements च्या तारखेला येणे असलेल्या रकमेच्या वसुलीबाबतचा evidence आहे, म्हणून provision करावी लागते किंवा debtor write off करावा लागतो, केवळ disclosure पुरेसे नाही; न्यायालयाबाहेर कमी रकमेत कायदेशीर दाव्याचा निपटारा जिथे provision आधीच केली होती — ही वर्षअखेरीस liability च्या सर्वोत्तम अंदाजाचा evidence आहे, म्हणून जादा provision उलटवली जाते. Non-adjusting (परिस्थिती financial statements च्या तारखेनंतर उद्भवली): नवीन

share capital चे issue; नियोजित merger; reporting तारखेनंतर आगीत मोठ्या प्रमाणात inventories नष्ट होणे — फक्त disclosure, जोपर्यंत ते going concern गृहीतकावर परिणाम करत नाही.

परीक्षकाला हवा असलेला निष्कर्ष. management ने adjusting event साठी आकडे न बदलता केवळ disclosure केले असेल तर ते स्पष्ट शब्दांत सांगा: दिवाळखोर debtor साठी provision न करणे आणि जादा provision न उलटवणे ही material misstatements आहेत, आणि management ने दुरुस्त्या केल्या नाहीत तर auditor ने SA 705 नुसार opinion modify करावे. Non-adjusting बाबींसाठी केवळ disclosure पुरेसे आहे. म्हणून treatment अंशतः चुकीचे आहे. नेहमीचे चुकीचे उत्तर म्हणजे वर्षअखेरीनंतरच्या प्रत्येक घटनेला सारखेच मानणे — यादी आधी दोन प्रकारांत विभागा, कोणती adjusting आणि कोणती नाहीत ते सांगा, आणि मगच auditor चा प्रतिसाद द्या.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 1 प्रश्न

- कोणतीही procedure समजावून सांगण्यापूर्वी चारही risk-assessment procedures ची नावे सांगा. सांगितलेल्या procedures च्या संख्येनुसार marks मिळतात.

TQ 1.3 • MTP 2025-Dec S2 [6] (c) • 4M • Pg 412

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 4 प्रश्न

- subsequent events ची व्याख्या पूर्ण द्या — तिला दोन भाग आहेत, report च्या तारखेपर्यंतचा कालावधी आणि त्यानंतर समजणाऱ्या बाबी. फक्त पहिला भाग देणारे उत्तर marks गमावते.

TQ 1.1 • PYQ 2021-Jul [3] (a) • 4M • Pg 410

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 1.2 • RTP 2021-Nov [7] (b) • Pg 411

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 1.2 • RTP 2024-May [16] • Pg 414

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 1.7 • PYQ 2026-Sep [2] (a) • 5M • Pg 421

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 3 प्रश्न

- आधी दिलेल्या माहितीवरून auditor's report ची तारीख आणि issue ची तारीख निश्चित करा, मग तुम्ही तिन्हीपैकी कोणत्या period मध्ये आहात ते सांगा. period बदलले की कर्तव्य बदलते, आणि तुम्ही माहिती योग्य ठिकाणी बसवली का हेच परीक्षक तपासत आहे.
- प्रश्नात वर्षअखेरीनंतरच्या घटनांची यादी दिली असेल तर प्रत्येक घटना कारणासह adjusting की non-adjusting ते ठरवा, मग treatment सांगा, आणि मग management चे treatment बरोबर आहे का यावर निष्कर्ष द्या.

CSQ 1.1 • PYQ 2020-Nov [1] (b) {C} • 5M • Pg 413	LEVEL II Application	Medium
CSQ 1.4 • PYQ 2026-Jan [5] (a) • 5M • Pg 416	LEVEL II Application	Medium
CSQ 1.6 • MTP 2026-Apr S2 [3] (b) • 5M • Pg 420	LEVEL II Application	Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे • 2 प्रश्न

- management दुरुस्तीस नकार देते तेव्हा दोन्ही परिस्थिती वेगवेगळ्या घ्या — report अद्याप दिलेला नाही, आणि report आधीच दिलेला आहे. दोन्ही एकत्र करणारे उत्तर निम्मे marks गमावते.

CSQ 1.3 • PYQ 2024-Sep [1] (a) {C} • 4M • Pg 415	LEVEL II Analysis	Medium
CSQ 1.5 • MTP 2026-Mar S1 [3] (b) • 5M • Pg 418	LEVEL II Analysis	Medium

विषय 2: Meaning of Going Concern and its Significance (SA 570)

L2P5-C7-T02

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 7, Completion and Review — going concern चा अर्थ आणि महत्त्व, तसेच SA 570 अंतर्गत auditor च्या जबाबदाऱ्या आणि reporting.

NOTES

अर्थ, उत्तरांच्याच शब्दांत: going concern हे मूलभूत accounting गृहीतकांपैकी एक आहे. enterprise ला सामान्यतः going concern मानले जाते, म्हणजे नजीकच्या भविष्यात कामकाज चालू ठेवणारे, आणि असे गृहीत धरले जाते की enterprise चा liquidation करण्याचा किंवा कामकाजाचा आवाका लक्षणीयरीत्या कमी करण्याचा ना हेतू आहे ना तशी गरज आहे. going concern basis of accounting अंतर्गत financial statements ही entity नजीकच्या भविष्यात आपले कामकाज चालू ठेवील या गृहीतकावर तयार केली जातात. General purpose financial statements going concern basis वापरून तयार केली जातात, जोपर्यंत management entity चा liquidation करण्याचा किंवा कामकाज थांबवण्याचा हेतू ठेवत नाही, किंवा तसे करण्यावाचून त्याच्यापुढे दुसरा वास्तववादी पर्याय नसतो.

महत्त्व — यामुळे statements कशी तयार होतात तेच बदलते. going concern basis योग्य असेल तेव्हा assets आणि liabilities या आधारावर नोंदवली जातात की entity सामान्य व्यवसायाच्या ओघात आपली assets वसूल करू शकेल आणि liabilities फेडू शकेल. entity ला going concern मानले जात नाही तेव्हा financial statements liquidation basis वर तयार केली जातात — inventories कमी किमतीला विकली जाऊ शकतात म्हणून ती write down करावी लागतील, आणि assets ज्या संभाव्य किमतींना विकली जातील त्या किमतींना नोंदवावी लागतील.

SA 570 अंतर्गत auditor ची तीन objectives, आणि तीच त्याच्या जबाबदाऱ्याही आहेत: (1) financial

statements तयार करताना management ने going concern basis of accounting वापरणे योग्य आहे का याबाबत sufficient appropriate audit evidence मिळवणे आणि त्यावर निष्कर्ष काढणे; (2) मिळालेल्या audit evidence च्या आधारे, entity ची going concern म्हणून चालू राहण्याची क्षमता यावर लक्षणीय शंका निर्माण करणाऱ्या events किंवा conditions संबंधी material uncertainty अस्तित्वात आहे का यावर निष्कर्ष काढणे; आणि (3) या SA नुसार report करणे. परीक्षक ज्याला marks देतो ती मर्यादाही जोडा: SA 200 मध्ये सांगितल्याप्रमाणे, material misstatements शोधण्याच्या auditor च्या क्षमतेवरील inherent limitations चे संभाव्य परिणाम भविष्यातील events किंवा conditions बाबत अधिक मोठे असतात, auditor त्यांचे भाकीत करू शकत नाही, म्हणून auditor's report मध्ये material uncertainty चा उल्लेख नसणे ही entity going concern म्हणून चालू राहिल याची हमी मानता येत नाही.

Events किंवा conditions ची उदाहरणे — ती त्यांच्या शीर्षकांखाली शिका, कारण प्रश्नात शीर्षकाचे नाव दिलेले असते. **Financial:** net liability किंवा net current liability स्थिती; fixed-term borrowings ची मुदत जवळ येणे आणि renewal किंवा परतफेडीची वास्तववादी शक्यता नसणे, किंवा long-term assets साठी short-term borrowings वर अवाजवी अवलंबन; creditors कडून आर्थिक पाठिंबा काढून घेतल्याचे संकेत; ऐतिहासिक किंवा संभाव्य financial statements वरून दिसणारे ऋण operating cash flows; प्रतिकूल key financial ratios. **Operating:** entity चा liquidation करण्याचे किंवा कामकाज थांबवण्याचे management चे हेतू; key management चे जाणे आणि त्याची जागा न भरणे; एखादी मोठी बाजारपेठ, key customers, franchises, licences किंवा प्रमुख suppliers गमावणे; कामगारविषयक अडचणी; महत्त्वाच्या पुरवठ्यांची टंचाई; अत्यंत यशस्वी स्पर्धाकाचा उदय. **Management च्या assessment विषयीच्या judgement साठी महत्त्वाचे घटक: घटना किंवा तिचा परिणाम भविष्यात जितका दूर, तितकी uncertainty वाढते,** म्हणूनच frameworks व्यापायचा कालावधी निश्चित करतात; entity चा आकार आणि गुंतागुंत, तिच्या व्यवसायाचे स्वरूप आणि स्थिती, आणि बाह्य घटकांचा तिच्यावर होणारा परिणाम किती; आणि भविष्याविषयीचे कोणतेही judgement ते करतेवेळी उपलब्ध माहितीवर आधारित असते, म्हणून subsequent events मुळे असे परिणाम दिसू शकतात जे करतेवेळी वाजवी असलेल्या judgements शी जुळत नाहीत.

अशी events किंवा conditions आढळली तर अतिरिक्त procedures अशी आहेत: (1) management ने अद्याप assessment केले नसेल तर त्याला ते करण्याची विनंती करणे; (2) **भविष्यातील कृतीसाठीच्या management च्या योजनांचे मूल्यमापन करणे** — त्यांचा परिणाम परिस्थिती सुधारण्याची शक्यता आहे का आणि त्या परिस्थितीत योजना व्यवहार्य आहेत का; (3) cash flow forecast तयार केला असेल आणि त्याचे विश्लेषण महत्त्वाचा घटक असेल तेव्हा, (a) forecast तयार करण्यासाठी वापरलेल्या मूळ माहितीच्या विश्वासाहतेचे मूल्यमापन करणे आणि (b) forecast मागील गृहीतकांना पुरेसा आधार आहे का हे ठरवणे; (4) management च्या assessment च्या तारखेनंतर काही अतिरिक्त तथ्ये किंवा माहिती उपलब्ध झाली आहे का याचा विचार करणे; आणि (5) भविष्यातील कृतींच्या योजना आणि त्यांची व्यवहार्यता याबाबत management कडून आणि योग्य तेथे ICWG कडून written representations मागवणे. प्रश्न फक्त cash flow forecast विषयी विचारत असेल तेव्हा मुद्दा 3 चे (a) आणि (b) हेच पूर्ण उत्तर आहे.

Reporting — परीक्षक वारंवार विचारणारी दुहेरी विभागणी. going concern basis वापरणे योग्य आहे पण material uncertainty अस्तित्वात आहे असा auditor चा निष्कर्ष असेल तेव्हा तो आधी ठरवतो की financial statements मध्ये (i) मुख्य events किंवा conditions आणि त्यांना सामोरे जाण्याच्या management च्या योजना

यांचे पुरेसे disclosure आहे का, आणि (ii) entity ची going concern म्हणून चालू राहण्याची क्षमता यावर लक्षणीय शंका निर्माण करणारी material uncertainty आहे आणि त्यामुळे entity ला सामान्य व्यवसायाच्या ओघात assets वसूल करणे आणि liabilities फेडणे शक्य होणार नाही, हे स्पष्टपणे मांडले आहे का. मग: (a) disclosure पुरेसे — **unmodified opinion द्या** आणि “**Material Uncertainty Related to Going Concern**” या शीर्षकाचा स्वतंत्र विभाग समाविष्ट करा जो त्या note कडे लक्ष वेधतो, ही events किंवा conditions material uncertainty दर्शवतात असे सांगतो आणि **या बाबीबाबत auditor चे opinion modified नाही** असेही सांगतो. (b) disclosure पुरेसे नाही — SA 705 नुसार परिस्थितीनुसार qualified opinion किंवा adverse opinion द्या, आणि Basis for Qualified (Adverse) Opinion विभागात सांगा की material uncertainty अस्तित्वात आहे ... आणि financial statements मध्ये या बाबीचे पुरेसे disclosure नाही.

सापळा. material uncertainty असणे म्हणजे आपोआप modified opinion असतेच असे नाही. disclosure पुरेसे असेल तर opinion **unmodified** राहते आणि uncertainty स्वतःच्या “**Material Uncertainty Related to Going Concern**” विभागात जाते — Emphasis of Matter परिच्छेदात नाही आणि opinion मध्येही नाही. फक्त **अपुरे disclosure** तुम्हाला SA 705 कडे नेते. तसेच, केवळ तोटे झाले म्हणून हे गृहीतक कोसळत नाही: company ला तोटा झाला असूनही ती **आपल्या आर्थिक जबाबदाऱ्या पूर्ण करू शकत असेल** आणि revenue वाढण्याची अपेक्षा असेल, तर management चा **liquidation चा ना हेतू आहे ना गरज**, म्हणून going concern basis योग्य आहे.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 1 प्रश्न

- तीनही objectives Standard च्याच क्रमाने सांगा, मग सविस्तर लिहा. तिसरे objective, 'to report in accordance with this SA', स्वतःच एक mark आहे आणि तेच सर्वाधिक वेळा गाळले जाते.
- पाच उदाहरणे विचारली असतील तेव्हा प्रश्नाने नाव घेतलेल्या शीर्षकातूनच द्या — financial किंवा operating. शीर्षके मिसळली की marks जातात.

CSQ 2.1 • PYQ 2018-Nov [1] (c) {C} • 5M • Pg 427

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 10 प्रश्न

- going concern चे महत्त्व तयारीच्या दोन आधारांशी जोडा — सामान्य व्यवसायाचा ओघ विरुद्ध liquidation basis — आणि inventory write-down चे उदाहरण द्या. याच विरोधाभासासाठी marks आहेत.

TQ 2.1 • RTP 2021-May [8] (a) • Pg 422

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 2.2 • RTP 2021-May [8] (b) • Pg 423

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 2.3 • PYQ 2021-Jan [5] (a) • 4M • Pg 424

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 2.4 • RTP 2021-Nov [7] (a) • Pg 425

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 2.5 • PYQ 2025-May [2] (b) • 5M • Pg 425	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 2.2 • PYQ 2023-May [5] (a) • 4M • Pg 428	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 2.3 • PYQ 2025-Jan [3] (b) • 5M • Pg 430	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 2.5 • RTP 2024-Sep [16] • Pg 434	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 2.6 • MTP 2024-Nov [6] (Or) (c) • 4M • Pg 435	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 2.7 • PYQ 2026-Sep [1] (c) {C} • 4M • Pg 436	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 2 प्रश्न

- आधी SA 570 ची requirement मांडा, ती माहितीवर लागू करा, मग reporting चा परिणाम स्पष्ट शब्दांत सांगा: unmodified opinion अधिक स्वतंत्र 'Material Uncertainty Related to Going Concern' विभाग, किंवा SA 705 अंतर्गत qualified किंवा adverse.
- प्रश्न 'disclosure केले' आणि 'disclosure केले नाही' असा विभागला असेल तर दोन्ही भाग वेगवेगळे सोडवा आणि प्रत्येकात विभागाचे शीर्षक नावानिशी द्या.

CSQ 2.4 • MTP 2024-Jul [2] (a) • 5M • Pg 433	LEVEL II Application	Medium
TQ 2.6 • MTP 2025-Dec S2 [3] (b) • 5M • Pg 426	LEVEL II Application	Hard

विषय 3: Evaluation of Misstatements Identified During the Audit (SA 450)

L2P5-C7-T03

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 7, Completion and Review — SA 450 अंतर्गत audit दरम्यान आढळलेल्या misstatements चे मूल्यमापन.

NOTES

नियम एका ओळीत: SA 450 अंतर्गत auditor ने audit दरम्यान जमा झालेली सर्व misstatements कायद्याने किंवा नियमाने मनाई नसेल तर management च्या योग्य स्तरावर वेळेत कळवली पाहिजेत, आणि ती misstatements दुरुस्त करण्याची विनंती management ला केली पाहिजे.

वेळेत कळवणे का महत्त्वाचे — “usefulness” चे marks. त्यामुळे management ला त्या बाबी misstatements आहेत का याचे मूल्यमापन करता येते, मतभेद असल्यास auditor ला कळवता येते आणि आवश्यक ती कारवाई करता येते. आणि auditor ने कळवलेल्या सर्व misstatements सह सर्व misstatements management ने दुरुस्त केल्याने management ला अचूक accounting books आणि records ठेवता येतात, तसेच मागील

कालावधींशी संबंधित immaterial uncorrected misstatements च्या संचयी परिणामामुळे भविष्यातील financial statements मध्ये material misstatement चा धोका कमी होतो.

कळवलेली काही किंवा सर्व misstatements management दुरुस्त करण्यास नकार देत असेल तर auditor ने **दुरुस्ती न करण्यामागील management च्या कारणांची समज मिळवली पाहिजे** आणि financial statements एकूणच material misstatement पासून मुक्त आहेत का याचे मूल्यमापन करताना ती समज विचारात घेतली पाहिजे. थेट modified opinion कडे उडी मारू नका — समज मिळवण्याची पायरी आधी येते.

Uncorrected misstatements वरील written representation: auditor ने management कडून आणि योग्य तेथे those charged with governance कडून written representation मागितली पाहिजे की uncorrected misstatements चे परिणाम स्वतंत्रपणे आणि एकत्रितपणे financial statements साठी एकूणच immaterial आहेत असे त्यांना वाटते का, आणि अशा बाबींचा सारांश written representation मध्ये समाविष्ट किंवा तिला जोडलेला असावा.

SA 450 अंतर्गत documentation — तीन बाबी, आणि तीन marks च्या प्रश्नाचे पूर्ण उत्तर त्याच आहेत: (a) ज्या रकमेखालील misstatements स्पष्टपणे क्षुल्लक मानली जातील ती रक्कम; (b) audit दरम्यान जमा झालेली सर्व misstatements आणि ती दुरुस्त केली गेली का; आणि (c) uncorrected misstatements स्वतंत्रपणे किंवा एकत्रितपणे material आहेत का याबाबतचा auditor चा निष्कर्ष आणि त्या निष्कर्षाचा आधार.

हे प्रकरण या विषयाद्वारे तपासत असलेला assurance चा मुद्दा: SA 200, “Overall Objectives of the Independent Auditor...” अंतर्गत auditor ची objectives अशी आहेत: (a) financial statements एकूणच fraud मुळे असो की error मुळे, material misstatement पासून मुक्त आहेत का याबाबत reasonable assurance मिळवणे आणि त्याद्वारे opinion देणे शक्य करणे, आणि (b) financial statements वर report करणे आणि SAs नुसार आवश्यक ते आपल्या निष्कर्षानुसार कळवणे. Absolute assurance म्हणजे financial statements material misstatements पासून मुक्त आहेत याची पूर्ण assurance किंवा हमी; **reasonable assurance म्हणजे उच्च पातळीची assurance, पण पूर्ण हमी नाही.** म्हणून audit ने absolute assurance द्यावी असे management चे म्हणणे बरोबर नाही.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 1 प्रश्न

- usefulness समजावून सांगण्यापूर्वी communication च्या कर्तव्याचे दोन्ही भाग उद्भूत करा — जमा झालेली सर्व misstatements वेळेत कळवणे, आणि दुरुस्तीची विनंती करणे.

CSQ 3.2 · PYQ 2024-May [6] (c) · 3M · Pg 440

LEVEL I
Understanding

Easy

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 2 प्रश्न

- SA 450 ची requirement मांडा, ती दिलेल्या misstatement वर लागू करा, आणि मग management नकार दिल्यास काय होते ते स्वतंत्रपणे हाताळा. नकाराचा भाग सहसा भाग (ii) असतो आणि त्याला स्वतःचे marks असतात.
- documentation च्या प्रश्नात फक्त तीन बाबींची नावे हवी असतात, त्यापेक्षा जास्त नाही. communication च्या requirements जोडून उत्तर फुगवू नका.

TQ 3.1 • MTP 2025-Jul S1 [6] (a) • 5M • Pg 437

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 3.1 • MTP 2024-Mar [1] (b) {C} • 4M • Pg 439

LEVEL II
Application

Medium

विषय 4: Written Representations (SA 580)

L2P5-C7-T04

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 7, Completion and Review — Written Representations (SA 580): objectives, कोणाकडून मागायची, तारीख आणि व्यापलेले कालावधी, तसेच representations मिळाली नाहीत किंवा विश्वासाह नसतील तेव्हा auditor ची कृती.

NOTES

SA 580, "Written Representations" अंतर्गत auditor ची तीन objectives: (1) management कडून written representations मिळवणे की financial statements तयार करण्याची आणि auditor ला दिलेल्या माहितीच्या पूर्णतेची आपली जबाबदारी त्याने पार पाडली आहे असे त्याला वाटते; (2) financial statements शी किंवा विशिष्ट assertions शी संबंधित इतर audit evidence ला written representations द्वारे आधार देणे; आणि (3) management ने दिलेल्या written representations ला, किंवा मागितलेली representations management देत नसेल तर त्याला, योग्य प्रतिसाद देणे. Written representations हे **audit evidence** आहे, पण उत्तरे त्याचा दर्जा स्पष्ट शब्दांत सांगतात: दुसरा कोणताही अंतर्गत किंवा बाह्य evidence उपलब्ध नसतो तेव्हा management representation हा audit evidence मिळवण्याचा शेवटचा मार्ग आहे, **तो इतर कोणत्याही audit evidence ला पर्याय मानता येत नाही**, आणि इतर evidence उपलब्ध आहे का हे जाणून न घेता जो auditor डोळे झाकून त्यावर विसंबतो तो आपल्या व्यावसायिक कर्तव्यांत हलगर्जीपणा केल्याबद्दल दोषी ठरेल.

सर्व records दिली असतानाही स्वतंत्र representation का लागते — परीक्षकाचा आवडता प्रसंग.

management ने आपल्या जबाबदाऱ्या पार पाडल्या आहेत हा audit evidence, त्याने त्या जबाबदाऱ्या पार पाडल्या आहेत असे त्याला वाटते याची management कडून खात्री मिळवल्याशिवाय पुरेसा नाही, कारण management ने आपल्या जबाबदाऱ्यांच्या मान्यतेच्या आणि समजुतीच्या ठरलेल्या आधारावर financial statements तयार करून सादर केली आणि माहिती दिली का, हे auditor ला **केवळ इतर audit evidence वरून ठरवता येत नाही**. उदा. management ने सर्व संबंधित माहिती दिली आहे हा निष्कर्ष auditor **विचारून आणि खात्री मिळवल्याशिवाय** काढू शकत नाही. म्हणून records पुरेशी आहेत असे म्हणणारे Finance Manager **बरोबर नाहीत**.

कोणाकडून, आणि पुन्हा खात्री कधी मागायची. Representations अशा management कडून मागितली जातात ज्याच्याकडे financial statements ची योग्य जबाबदारी आहे आणि संबंधित बाबींचे ज्ञान आहे — सामान्यतः **chief executive officer आणि chief financial officer** किंवा त्यांच्या समकक्ष; काही परिस्थितीत those charged with governance सुद्धा जबाबदार असतात. auditor management ला **त्या जबाबदाऱ्यांची मान्यता आणि समज पुन्हा निश्चित करण्यास** सांगू शकतो, जे विशेषतः तेव्हा योग्य ठरते जेव्हा (1) audit engagement च्या terms वर सही करणाऱ्यांकडे आता त्या जबाबदाऱ्या राहिलेल्या नाहीत; (2) **audit engagement च्या terms मागील वर्षी तयार केल्या होत्या**; (3) management त्या जबाबदाऱ्या चुकीच्या समजते असे काही संकेत आहेत;

किंवा (4) परिस्थितीतील बदलांमुळे तसे करणे योग्य ठरते. Management actuarially ठरणाऱ्या मोजमापांसाठी **actuary** कडे, environmental liability च्या मोजमापांसाठी **staff engineers** कडे आणि कायदेशीर दाव्यांच्या provisions साठी **internal counsel** कडे चौकशी करू शकते. Management “to the best of its knowledge and belief” असे शब्द जोडत असेल, तर योग्य जबाबदाऱ्या आणि ज्ञान असलेल्या व्यक्तींनीच ही representations दिली आहेत याबद्दल auditor समाधानी असेल तर तो अशी शब्दरचना स्वीकारणे वाजवी आहे.

तारीख आणि कालावधी — दोन वाक्यांत संपूर्ण प्रश्नाचे उत्तर. written representations ची तारीख financial statements वरील auditor's report च्या तारखेच्या शक्य तितकी जवळ असावी, पण तिच्यानंतरची नसावी, आणि written representations auditor's report मध्ये उल्लेखलेल्या सर्व financial statements आणि कालावधीसाठी असावी. representations हे आवश्यक audit evidence असल्यामुळे written representations च्या तारखेपूर्वी auditor चे opinion देता येत नाही आणि report ला तारीख देता येत नाही. म्हणून 29 June तारखेची representation आणि 30 June तारखेचा report **योग्य** आहे; report च्या खूप आधीची आणि नंतर अद्ययावत न केलेली representation योग्य नाही. **वर्षादरम्यान management बदलले** असेल आणि नवीन संघ म्हणत असेल की तो आधीचा कालावधी व्यापू शकत नाही: या वस्तुस्थितीमुळे financial statements साठीची त्यांची एकूण जबाबदारी कमी होत नाही, म्हणून संपूर्ण संबंधित कालावधी व्यापणारी representations मागण्याची requirement तशीच राहते, आणि नकार दिल्यास auditor ने **audit report मध्ये योग्य तो बदल** विचारात घ्यावा.

मागितलेली representation management देत नसेल तर तीन पायऱ्या, आणि मग परिणाम: (1) **त्या बाबीवर management शी चर्चा करा**; (2) management च्या integrity चे पुनर्मूल्यांकन करा आणि त्याचा representations (तोंडी किंवा लेखी) आणि एकूणच audit evidence च्या विश्वासाहतेवर होणारा परिणाम तपासा; आणि (3) SA 705 नुसार opinion वरील संभाव्य परिणाम ठरवण्यासह योग्य ती कारवाई करा. **नेमका नियम:** financial statements तयार करण्याची आणि दिलेल्या माहितीच्या पूर्णतेची जबाबदारी आपण पार पाडली आहे अशी representations management देत नसेल, तेव्हा **auditor ने opinion देण्यास नकार द्यावा**.

Representations इतर audit evidence शी विसंगत असतील तर auditor ने **ती बाब सोडवण्यासाठी audit procedures केली पाहिजेत**; ती तरीही सुटली नाही तर त्याने management ची competence, integrity, नैतिक मूल्ये किंवा दक्षता, किंवा त्यांच्याप्रती management ची बांधिलकी आणि त्यांची अंमलबजावणी याबाबतच्या आपल्या मूल्यांकनाचा पुनर्विचार करावा आणि representations आणि एकूणच audit evidence च्या विश्वासाहतेवरील परिणाम ठरवावा; आणि written representations विश्वासाह नाहीत असा त्याचा निष्कर्ष असेल, तर disclaimer of opinion ची requirement लक्षात घेऊन, SA 705 अंतर्गत opinion वरील संभाव्य परिणाम ठरवण्यासह योग्य ती कारवाई करावी.

Representation letter मध्ये काय येते. Financial statements संबंधी: financial statements framework नुसार तयार करण्याच्या, audit engagement च्या terms मध्ये मांडलेल्या आपल्या जबाबदाऱ्या management ने पार पाडल्या आहेत, आणि ती financial statements **true and fair view** देतात; fair value वर मोजलेल्या अंदाजांसह accounting estimates करताना वापरलेली महत्त्वाची गृहीतके वाजवी आहेत; related party संबंध आणि व्यवहार योग्यरीत्या नोंदवले आणि disclose केले आहेत (SA 550); adjustment किंवा disclosure आवश्यक असलेली सर्व subsequent events adjust किंवा disclose केली आहेत (SA 560); आणि uncorrected misstatements चे परिणाम स्वतंत्रपणे आणि एकत्रितपणे immaterial आहेत, यादी जोडून (SA 450).

जबाबदाऱ्यांच्या representation ला पूरक पण तिचा भाग नसलेली इतर representations: (a) **accounting**

policies ची निवड आणि वापर योग्य आहे; आणि (b) पुढील बाबी, लागू असतील तेथे, framework नुसार recognise, measure, present किंवा disclose केल्या आहेत — assets आणि liabilities चे carrying value किंवा वर्गीकरण यावर परिणाम करू शकणाऱ्या योजना किंवा हेतू; liabilities, प्रत्यक्ष तसेच contingent दोन्ही; assets वरील मालकी किंवा नियंत्रण, assets वरील liens किंवा बोजा आणि collateral म्हणून तारण ठेवलेली assets; आणि financial statements वर परिणाम करू शकणाऱ्या कायदे, नियम आणि करारांच्या बाबी, त्यात पालन न करणे यासह.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 6 प्रश्न

- तारखेचा नियम आणि कालावधीचा नियम दोन स्वतंत्र वाक्यांत, प्रत्येक Standard च्याच शब्दांत मांडा. विद्यार्थी नेहमी तारखेचा नियम देतात आणि representations ने report मधील सर्व कालावधी व्यापले पाहिजेत हे विसरतात.

TQ 4.1 • PYQ 2021-Jan [2] (d) • 3M • Pg 440	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 4.2 • PYQ 2021-Dec [3] (a) • 4M • Pg 442	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 4.3 • RTP 2023-Nov [6] (a) • Pg 442	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 4.4 • MTP 2025-Aug S2 [6] (c) • 4M • Pg 443	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 4.5 • RTP 2026-Jan [16] • Pg 444	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 4.4 • MTP 2024-Nov [1] (a) {C} • 5M • Pg 447	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 8 प्रश्न

- management representation रोखून धरत असेल तेव्हा तीन पायऱ्या क्रमाने चालवा आणि मगच परिणाम सांगा. परीक्षक तपासत असलेला फरक लक्षात घ्या: सामान्य representation रोखल्यास 'SA 705 अंतर्गत opinion वरील संभाव्य परिणाम' येतो; management च्या स्वतःच्या जबाबदाऱ्यांविषयीची representation रोखल्यास disclaimer येतो.
- management बदलाच्या प्रसंगात आधी नियम मांडा, मग स्पष्ट शब्दांत सांगा की आधीच्या कालावधीत नवीन management नव्हते म्हणून त्यांची जबाबदारी कमी होत नाही, आणि मग निष्कर्ष द्या की representations ने संपूर्ण कालावधी व्यापला पाहिजे.

CSQ 4.1 • MTP 2023-Mar [5] (a) • 3M • Pg 445	LEVEL II Application	Easy
CSQ 4.2 • PYQ 2024-May [3] (b) • 4M • Pg 446	LEVEL II Application	Medium
CSQ 4.3 • RTP 2024-Sep [15] • Pg 447	LEVEL II Application	Medium
CSQ 4.5 • PYQ 2025-May [5] (b) • 5M • Pg 448	LEVEL II Application	Medium

CSQ 4.6 • PYQ 2026-Jan [2] (a) • 5M • Pg 449	LEVEL II Application	Medium
CSQ 4.7 • MTP 2026-Mar S1 [6] (a) • 5M • Pg 450	LEVEL II Application	Medium
CSQ 4.8 • MTP 2026-Apr S2 [6] (a) • 5M • Pg 452	LEVEL II Application	Medium
CSQ 4.9 • PYQ 2026-May [1] (c) {C} • 4M • Pg 454	LEVEL II Application	Medium

विषय 5: Significance of Communication with those Charged with Governance (SA 260)

L2P5-C7-T05

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 7, Completion and Review — SA 260 अंतर्गत those charged with governance यांच्याशी communication, त्यात ते कोण आहेत आणि काय कळवले पाहिजे हेही येते.

NOTES

“those charged with governance” म्हणजे कोण — व्याख्या उद्धृत करा: entity ची धोरणात्मक दिशा आणि entity च्या उत्तरदायित्वाशी संबंधित जबाबदाऱ्या, ज्यात financial reporting process वर देखरेख येते, यांवर देखरेख ठेवण्याची जबाबदारी असलेली व्यक्ती किंवा संस्था (उदा. corporate trustee). काही entities मध्ये त्यात management मधील व्यक्तीही असू शकतात, उदा. governance board चे executive सदस्य किंवा owner-manager.

Governance रचना वेगवेगळ्या असतात, आणि उत्तरात ते सांगितले पाहिजे. काही entities मध्ये executive board हून वेगळा supervisory board असतो; काहींमध्ये दोन्ही कामे एकाच board कडून केली जातात. काहींमध्ये those charged with governance entity च्या कायदेशीर रचनेचा अविभाज्य भाग असलेली पदे धारण करतात, उदा. company directors. बहुतेक entities मध्ये governance ही board of directors, supervisory board, partners, proprietors, committee of management, trustees किंवा समकक्ष व्यक्ती अशा governing body ची सामूहिक जबाबदारी असते; काही लहान entities मध्ये एकाच व्यक्तीकडे governance असू शकते, उदा. इतर मालक नसलेला owner-manager किंवा sole trustee.

या विविधतेमुळे सर्व audits साठी कोणत्या व्यक्तींना auditor ने विशिष्ट बाबी कळवाव्यात हे निश्चित करता येत नाही, आणि योग्य व्यक्ती कायदेशीर चौकटीवरून स्पष्टपणे ओळखता येतीलच असे नाही — उदा. कुटुंबाच्या मालकीच्या entities आणि काही not-for-profit organisations मध्ये. अशा वेळी auditor ला engaging party शी चर्चा करून कोणाशी communication करायचे ते ठरवावे लागू शकते, आणि SA 315 नुसार मिळवलेली entity च्या governance रचनेची आणि प्रक्रियांची त्याची समज इथे उपयोगी पडते. कळवायच्या बाबीनुसार योग्य व्यक्ती बदलू शकतात.

auditor ने कळवायची significant findings — पाच शीर्षके, आणि marks शीर्षकांनुसार मिळतात: (1) entity च्या accounting practices च्या महत्त्वाच्या गुणात्मक बाजूंविषयीचे auditor चे मत, ज्यात accounting policies, accounting estimates आणि financial statement disclosures येतात — आणि लागू असेल तेव्हा, applicable

financial reporting framework अंतर्गत स्वीकार्य असलेली एखादी महत्वाची accounting practice entity च्या विशिष्ट परिस्थितीत सर्वात योग्य का वाटत नाही याचे स्पष्टीकरण; (2) **audit दरम्यान आलेल्या महत्वाच्या अडचणी, असल्यास**; (3) जोपर्यंत those charged with governance पैकी सर्वजण entity चे व्यवस्थापन करण्यात गुंतलेले नाहीत तोपर्यंत — (a) audit दरम्यान उद्भवलेल्या ज्या महत्वाच्या बाबींवर management शी चर्चा झाली किंवा पत्रव्यवहार झाला त्या, आणि (b) auditor मागत असलेली written representations; (4) auditor's report चे स्वरूप आणि मजकूर यावर परिणाम करणाऱ्या परिस्थिती, असल्यास; आणि (5) audit दरम्यान उद्भवलेल्या इतर कोणत्याही महत्वाच्या बाबी ज्या auditor च्या professional judgement नुसार financial reporting process च्या देखरेखीशी संबंधित आहेत.

Independence — listed entities साठीचे अतिरिक्त communication. listed company च्या बाबतीत auditor ने हे कळवले पाहिजे: (1) engagement team, firm मधील इतर संबंधित व्यक्ती, स्वतः firm आणि लागू असेल तेथे network firms यांनी independence संबंधीच्या नैतिक आवश्यकतांचे पालन केले आहे असे लेखी निवेदन; आणि (2)(i) firm, network firms आणि entity यांच्यातील असे सर्व संबंध आणि इतर बाबी ज्या auditor च्या professional judgement नुसार independence वर परिणाम करणाऱ्या वाजवीपणे मानल्या जाऊ शकतात, ज्यात entity ला आणि तिच्या नियंत्रित घटकांना दिलेल्या audit services आणि non-audit services साठी त्या कालावधीत आकारलेले एकूण fees येतात, आणि ते योग्य वर्गात विभागलेले असावेत जेणेकरून governance ला independence वरील परिणाम तपासता येईल, आणि (ii) ओळखलेले independence वरील threats नाहीसे करण्यासाठी किंवा ते स्वीकार्य पातळीपर्यंत कमी करण्यासाठी लावलेले संबंधित safeguards.

दोन गोष्टी नीट लक्षात ठेवा. शीर्षक (3) फक्त तेव्हाच लागू होते जेव्हा those charged with governance पैकी सर्वजण entity चे व्यवस्थापन करण्यात गुंतलेले नसतात — ही अट स्वतःच एक mark आहे. आणि **independence चे communication ही listed entity साठीची requirement आहे**; प्रश्नात तसे म्हटले नसेल तर unlisted company विषयीच्या उत्तरात ती आणू नका.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 2 प्रश्न

- आधी those charged with governance ची व्याख्या Standard च्याच शब्दांत द्या, मग governance रचनांमधील वेगळेपणा उदाहरणांसह समजावा — supervisory board, एकच board, owner-manager, sole trustee.

TQ 5.1 • MTP 2025-Aug S2 [3] (b) • 5M • Pg 455

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 5.2 • PYQ 2026-May [5] (c) • 4M • Pg 457

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 1 प्रश्न

- माहितीत listed company आणि audit committee दिली असेल तेव्हा independence या शीर्षकाखाली उत्तर द्या: आधी पालनाची लेखी खात्री, मग वर्गवारीनुसार संबंध आणि fees, मग safeguards.
- माहिती मिळवण्यातील अडचण आणि शंकास्पद पण स्वीकार्य accounting practice यांचा उल्लेख असेल तेव्हा उरलेली यादी देण्यापूर्वी प्रत्येक बाब तिच्या शीर्षकाशी जोडा.

विषय 6: Why Communication of Significant Deficiencies in Internal Control is Necessary? (SA 265)

L2P5-C7-T06

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 7, Completion and Review — SA 265 अंतर्गत internal control मधील deficiencies those charged with governance यांना आणि management ला कळवणे.

NOTES

दोन व्याख्या, आणि त्या जशाच्या तशा विचारल्या जातात. SA 265, "Communicating Deficiencies in Internal Control to Those Charged with Governance and Management" अंतर्गत — **internal control मधील deficiency** तेव्हा असते जेव्हा (1) एखादे control अशा प्रकारे designed, implemented किंवा operated केलेले असते की ते financial statements मधील misstatements वेळेत रोखू शकत नाही, किंवा शोधून दुरुस्त करू शकत नाही; किंवा (2) financial statements मधील misstatements वेळेत रोखण्यासाठी, किंवा शोधून दुरुस्त करण्यासाठी आवश्यक असलेले control अस्तित्वातच नसते. **internal control मधील significant deficiency** म्हणजे internal control मधील अशी deficiency किंवा deficiencies चा असा समुच्चय जो auditor च्या professional judgement नुसार those charged with governance यांचे लक्ष वेधून घेण्याइतका महत्त्वाचा असतो. परीक्षक ज्याला marks देतो ते वाक्य जोडा: महत्त्व केवळ misstatement प्रत्यक्षात घडले का यावर अवलंबून नसते; ते misstatement घडण्याच्या शक्यतेवर आणि misstatement च्या संभाव्य व्याप्तीवरही अवलंबून असते, म्हणून auditor ला एकही misstatement आढळले नसले तरी significant deficiencies अस्तित्वात असू शकतात.

auditor चे objective आणि त्याची तीन कर्तव्ये. audit दरम्यान ओळखलेल्या internal control मधील ज्या deficiencies auditor च्या **professional judgement** नुसार those charged with governance आणि management यांचे लक्ष वेधून घेण्याइतक्या महत्त्वाच्या आहेत, त्या त्यांना योग्य प्रकारे कळवणे हे objective आहे. कर्तव्ये: (1) केलेल्या audit कामाच्या आधारे internal control मधील एक किंवा अधिक deficiencies ओळखल्या गेल्या आहेत का हे ठरवणे; (2) त्या स्वतंत्रपणे किंवा एकत्रितपणे significant deficiencies ठरतात का हे ठरवणे; आणि (3) significant deficiencies those charged with governance यांना वेळेत लेखी कळवणे.

deficiency "significant" आहे का हे ठरवताना विचारात घ्यायच्या बाबी — आठ मुद्दे: (1) या deficiencies मुळे भविष्यात financial statements मध्ये material misstatements होण्याची शक्यता; (2) **संबंधित asset किंवा liability ची नुकसानीला किंवा fraud ला असलेली बळी पडण्याची शक्यता**; (3) अंदाजित रकमा ठरवण्यातील व्यक्तिनिष्ठता आणि गुंतागुंत, उदा. fair value accounting estimates; (4) **या deficiencies ला उघड्या पडणाऱ्या financial statement रकमा**; (5) deficiency ला उघड्या पडणाऱ्या account balance किंवा class of transactions मध्ये झालेल्या किंवा होऊ शकणाऱ्या व्यवहारांचे प्रमाण; (6) **financial reporting process साठी त्या controls चे महत्त्व** — उदा. management वरील देखरेख यांसारखी सर्वसाधारण monitoring controls, fraud रोखण्याची आणि शोधण्याची controls, महत्त्वाच्या accounting policies ची निवड आणि वापर यावरील controls, related parties सोबतच्या महत्त्वाच्या व्यवहारांवरील controls, entity च्या सामान्य व्यवसायाच्या

ओघाबाहेरील महत्वाच्या व्यवहारांवरील controls, आणि period-end financial reporting process वरील controls जसे non-recurring journal entries वरील controls; (7) या deficiencies मुळे आढळलेल्या अपवादांचे कारण आणि वारंवारता; आणि (8) त्या deficiency चा internal control मधील इतर deficiencies शी होणारा परस्परसंबंध.

significant deficiencies चे indicators — ही वेगळी यादी आहे, तिची वरच्या यादीशी गल्लत करू नका: (1) **control environment च्या निष्प्रभ बाजूंचा पुरावा** — management चे आर्थिक हितसंबंध असलेल्या महत्वाच्या व्यवहारांची TCWG कडून योग्य छाननी होत नसल्याचे संकेत, internal control ने न रोखलेल्या **management fraud ची ओळख पटणे**, ते **material असो वा नसो**, आणि आधी कळवलेल्या significant deficiencies वर उपाययोजना करण्यात management चे अपयश; (2) **risk assessment process चा अभाव** जिथे ती सामान्यतः अपेक्षित असते; (3) **entity च्या risk assessment process च्या निष्प्रभतेचा पुरावा**, उदा. auditor ला अपेक्षित असलेला material misstatement चा धोका ओळखण्यात entity चे अपयश; (4) **ओळखलेल्या significant risks ला दिलेल्या निष्प्रभ प्रतिसादाचा पुरावा**, उदा. अशा धोक्यावर controls नसणे; (5) auditor च्या procedures मधून आढळलेली अशी misstatements जी internal control ने रोखली नाहीत, किंवा शोधून दुरुस्त केली नाहीत; (6) error किंवा fraud मुळे झालेले material misstatement चालू वर्षाच्या Statement of Profit and Loss मध्ये prior period items म्हणून disclose करणे; आणि (7) financial statements च्या तयारीवर देखरेख ठेवण्याच्या management च्या असमर्थतेचा पुरावा.

वारंवार येणारा case scenario, आणि सापळा. एका ओळीचे communication — “inventories ची physical verification नियमित अंतराने होत नाही”, किंवा “related parties सोबतच्या महत्वाच्या व्यवहारांवरील controls कमकुवत आहेत” — हे **योग्य नाही**. auditor ने significant deficiency **तिच्या वर्णनासह** कळवली पाहिजे, पण **तिचे संभाव्य परिणामही स्पष्ट केले पाहिजेत** आणि those charged with governance तसेच management यांना त्या communication चा संदर्भ समजावा इतकी माहिती दिली पाहिजे. उत्तरात दिलेल्या माहितीवरील संभाव्य परिणाम स्पष्ट लिहावा — ही deficiency **inventories च्या misstatement कडे नेऊन नफ्यावर परिणाम करू शकते**, किंवा **related party transactions च्या misstatement कडे नेऊ शकते** — त्या control चे महत्त्व अधोरेखित करावे आणि **त्याचे पालन करण्यासाठी संबंधित व्यक्तींवर जबाबदारी निश्चित केली जावी** असे सांगावे.

विद्यार्थी marks गमावतात असे दोन मुद्दे. significant deficiencies those charged with governance यांना कळवणे **लेखी आणि वेळेत** असले पाहिजे — दोन्ही सांगा. आणि deficiency आपोआप significant होत नाही: ती those charged with governance यांचे लक्ष वेधून घेण्याजोगी आहे असे auditor च्या **professional judgement** ला वाटले तरच ती significant ठरते.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 3 प्रश्न

- deficiency ची व्याख्या तिच्या दोन्ही भागांसह द्या, मग significant deficiency ची व्याख्या द्या, आणि मग ते वाक्य द्या की एकही misstatement आढळले नसतानाही significant deficiency असू शकते.

TQ 6.4 • PYQ 2025-Sep [2] (a) • 5M • Pg 462

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 6.5 • MTP 2025-Nov S1 [3] (b) • 5M • Pg 463

LEVEL I
Understanding**Medium****Application** Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 3 प्रश्न

- प्रश्नात auditor चे प्रत्यक्ष एका ओळीचे communication उद्धृत केले असेल तेव्हा ते योग्य नाही असे सांगा, वर्णन अधिक संभाव्य परिणाम अधिक पुरेशी माहिती हा नियम द्या, आणि मग त्या विशिष्ट माहितीवरील संभाव्य परिणाम लिहून दाखवा. फक्त नियम सांगणारे उत्तर application चे marks गमावते.

TQ 6.1 • PYQ 2020-Nov [3] (b) • 5M • Pg 459

LEVEL II
Application**Medium**

TQ 6.2 • PYQ 2021-Jan [2] (a) • 5M • Pg 460

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 6.1 • PYQ 2024-Sep [6] (Or) (a) • 4M • Pg 464

LEVEL II
Application**Medium**

प्रकरण 8

Audit Report

12 विषय • 74 वर्गीकृत प्रश्न • महत्त्व: B

ICAI SKILL PROFILE या पेपरसाठी ICAI चा band: Level I 40-60% • Level II 40-60% — हे प्रकरण वाचताना वाटते theory-प्रधान

Level I — Comprehension & Knowledge

60.7%

300 पैकी 182 marks

Level II — Analysis & Application

39.3%

300 पैकी 118 marks

पेपरच्या Level I कमाल मर्यादेच्या वर: या प्रकरणाचे 61% marks Comprehension आणि Knowledge चे आहेत, तर संपूर्ण पेपरसाठी ICAI चे प्रमाण 40-60% आहे. इथे तयारीचा मोठा भाग वाचन आहे, इतर ठिकाणांपेक्षा कितीतरी अधिक; या प्रकरणाची तयारी फक्त scenarios सोडवून करू नका.

विषय 1: Forming an Opinion and Reporting on Financial Statements (SA 700)

L2P5-C8-T01

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 8, Audit Report — SA 700 (Revised) अंतर्गत opinion तयार करणे आणि financial statements वर reporting करणे.

NOTES

Opinion तयार करताना auditor ने करावयाची सहा विशिष्ट मूल्यमापने — ती यादी म्हणून पाठ करा, कारण प्रश्न तसाच विचारला जातो: (a) financial statements निवडलेली व वापरलेली significant accounting policies पुरेशा प्रमाणात disclose करतात का; (b) निवडलेली व वापरलेली accounting policies applicable financial reporting framework शी सुसंगत आहेत का आणि योग्य आहेत का; (c) **the accounting estimates made by management are reasonable**; (d) financial statements मध्ये मांडलेली माहिती relevant, विश्वासाह, तुलनायोग्य व समजण्याजोगी आहे का; (e) दिलेल्या माहितीवर material transactions व घटनांचा काय परिणाम होतो हे अपेक्षित वापरकर्त्यांना समजावे इतकी पुरेशी disclosures financial statements देतात का; आणि (f) प्रत्येक financial statement च्या शीर्षकासह financial statements मध्ये वापरलेली परिभाषा योग्य आहे का.

Fair presentation framework साठीचे जादा अंग. Financial statements **fair presentation framework** नुसार तयार केली असतील, तेथे मूल्यमापनात financial statements fair presentation साधतात का याचेही मूल्यमापन आले पाहिजे, ज्यात (a) **the overall presentation, structure and content of the financial statements** चा विचार येतो आणि (b) संबंधित notes सह financial statements मूळ transactions व घटना fair presentation साधेल अशा प्रकारे मांडतात का याचा विचार येतो. Financial statements **adequately refer to or describe the applicable financial reporting framework** का, याचेही मूल्यमापन auditor ने केले पाहिजे.

गुणात्मक अंगे आणि management bias. Financial statements framework नुसार तयार झाली आहेत का याच्या मूल्यमापनात entity च्या accounting practices च्या गुणात्मक अंगांचा विचार आला पाहिजे, ज्यात management च्या judgments मधील संभाव्य bias ची लक्षणे येतात. Accounting practices च्या गुणात्मक

अंगांची चर्चा SA 260 (Revised) मध्ये आहे; तटस्थतेचा अभाव आणि न दुरुस्त झालेली misstatements यांमुळे financial statements materially misstated होतात असा निष्कर्ष auditor काढू शकतो. **Indicators of a lack of neutrality:** (a) audit दरम्यान management च्या निदर्शनास आणलेल्या misstatements ची निवडक दुरुस्ती — उदा. नोंदवलेली earnings वाढवणारी misstatements दुरुस्त करणे पण ती कमी करणारी न करणे; आणि (b) **possible management bias in the making of accounting estimates**, ज्यावर SA 540 भाष्य करते. ही अट लक्षात ठेवा: वैयक्तिक estimates बाबत निष्कर्ष काढण्याच्या दृष्टीने management bias ची लक्षणे स्वतः misstatements ठरत नाहीत, पण financial statements संपूर्णपणे material misstatement मुक्त आहेत का याच्या auditor च्या मूल्यमापनावर त्यांचा परिणाम होऊ शकतो.

SA 700 असे का लिहिले गेले आहे. त्याच्या आवश्यकतांचा हेतू असा की जगभरातील auditor reporting मध्ये सातत्य व तुलनायोग्यता हवी, आणि दुसरीकडे माहिती वापरकर्त्यांना अधिक relevant करून auditor reporting चे मूल्य वाढवणेही हवे — या दोन्हीत योग्य संतुलन साधावे. ते सातत्याला चालना देते पण वेगवेगळ्या न्यायक्षेत्रांच्या विशिष्ट परिस्थितीला सामावून घेण्यासाठी लवचिकतेची गरजही मान्य करते; जागतिक मान्यताप्राप्त standards नुसार केलेली audits अधिक सहज ओळखता येऊ लागल्याने सातत्य जागतिक बाजारपेठेत विश्वासार्हता वाढवते, आणि वापरकर्त्यांची समज वाढवण्यास व असामान्य परिस्थिती घडल्यावर ती ओळखण्यास मदत करते.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 1 प्रश्न

- प्रश्नात 'fair presentation framework' अशी भर असेल तर सहांवर थांबू नका — जादा मूल्यमापन आणि त्याची दोन अंगे हीच पूर्ण उत्तराची ओळख आहे.

TQ 1.2 · RTP 2021-May [25] · Pg 472

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 2 प्रश्न

- प्रश्न असा आहे की opinion तयार करताना auditor कोणती **specific evaluations** करतो. ती क्रमांकित यादी म्हणून सांगा — marks सांगितलेल्या मूल्यमापनांच्या संख्येनुसार मिळतात.
- Report च्या मजकुराकडे वळू नका. प्रश्न opinion तयार करण्यापाशीच थांबतो.

TQ 1.1 · PYQ 2018-Nov [5] (a) · 5M · Pg 471

LEVEL II
Application

Medium

TQ 1.4 · MTP 2026-Mar S1 [5] (a) · 5M · Pg 474

LEVEL II
Application

Hard

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे · 1 प्रश्न

- Bias च्या प्रश्नात प्रत्येक लक्षण त्याच्यासोबतच्या उदाहरणासह द्या, मग एखादे लक्षण स्वतः misstatement नसते ही अट द्या. तीच अट हा analysis चा mark आहे.

TQ 1.3 · MTP 2018-Mar [5] (a) · 5M · Pg 472

LEVEL II
Analysis

Hard

विषय 2: Opinion चे स्वरूप [Form of Opinion]

L2P5-C8-T02

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 8, Audit Report — opinion चे स्वरूप, आणि unqualified (unmodified) opinion काय सांगते.

NOTES

नियम एका ओळीत: financial statements ज्या financial reporting framework नुसार तयार व सादर केली आहेत त्यानुसार ती true and fair view देतात असा निष्कर्ष auditor काढतो तेव्हा unqualified opinion व्यक्त केले पाहिजे. Entity च्या systems व procedures बाबत auditor चे पूर्ण समाधान झाले असेल आणि त्याला कोणतीही शंका नसेल, तर द्यावयाचे opinion हेच.

Unqualified opinion अप्रत्यक्षपणे काय सांगते — विद्यार्थी हाच भाग वगळतात: की accounting principles मधील किंवा त्यांच्या वापराच्या पद्धतीतील कोणतेही बदल, आणि त्यांचे परिणाम, योग्य प्रकारे ठरवले आहेत आणि financial statements मध्ये disclose केले आहेत.

Unqualified opinion आणखी काय दर्शवते: (a) की financial statements सर्वमान्य accounting principles वापरून तयार केली आहेत, आणि ती सातत्याने वापरली आहेत; (b) की financial statements relevant वैधानिक आवश्यकता व नियमांचे पालन करतात; आणि (c) की financial माहितीच्या योग्य सादरीकरणासाठी relevant अशा सर्व material बाबींचे पुरेसे disclosure आहे, लागू असेल तेथे वैधानिक आवश्यकतांच्या अधीन.

शब्दावली स्वच्छ ठेवा. unqualified किंवा unmodified opinion म्हणजे स्वच्छ opinion. **Emphasis of Matter** परिच्छेद किंवा **Material Uncertainty Related to Going Concern** विभाग असलेले unmodified opinion हे त्याहून वेगळे आहे — त्यांत opinion unmodified च राहते पण report मध्ये एक विभाग वाढतो; आणि SA 705 खालील तीन modified opinions च्या ते नेमके उलट आहे.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 1 प्रश्न

- कोणत्या निष्कर्षामुळे हे opinion येते ते आधी सांगा — 'true and fair view in accordance with the framework' — मग अप्रत्यक्ष व स्पष्ट दोन्ही निदर्शने द्या. फक्त 'clean report' म्हणणाऱ्या उत्तराला जवळजवळ काहीच मिळत नाही.

TQ 2.1 · MTP 2020-May [2] (d) · 3M · Pg 475

LEVEL I
Understanding

Easy

विषय 3: Auditor's Report

L2P5-C8-T03

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 8, Audit Report — auditor's report चा मजकूर व रचना: Opinion विभाग, Basis for Opinion विभाग, Responsibilities of Management, आणि unmodified opinion ची शब्दरचना.

NOTES

Opinion विभाग सर्वात आधी येतो. Auditor's report च्या पहिल्या विभागात auditor चे opinion असले पाहिजे, आणि त्याचे शीर्षक “Opinion” असले पाहिजे. त्या विभागात हेही आले पाहिजे: (1) **identify the entity whose financial statements have been audited**; (2) **state that the financial statements have been audited**; (3) financial statements बनवणाऱ्या प्रत्येक statement चे शीर्षक सांगणे; (4) significant accounting policies च्या सारांशासह notes चा संदर्भ देणे; आणि (5) **specify the date of, or period covered by, each financial statement.**

Basis for Opinion — त्याची जागा हाच स्वतंत्र mark आहे. Report मध्ये **directly following the Opinion section** असा एक विभाग असला पाहिजे, ज्याचे शीर्षक “Basis for Opinion” असेल, आणि जो (1) **states that the audit was conducted in accordance with Standards on Auditing**; (2) SAs अंतर्गत auditor च्या जबाबदाऱ्यांचे वर्णन करणाऱ्या auditor's report मधील विभागाचा संदर्भ देतो; (3) auditor त्या audit शी संबंधित relevant ethical requirements नुसार entity पासून independent आहे आणि त्याने त्या आवश्यकतांनुसार आपल्या इतर नैतिक जबाबदाऱ्याही पार पाडल्या आहेत असे विधान समाविष्ट करतो; आणि (4) मिळालेला audit evidence opinion ला आधार देण्याइतका sufficient and appropriate आहे असे auditor ला वाटते का हे सांगतो. त्याचा हेतू असा की opinion ज्या पायावर उभे आहे तो पाया स्पष्ट करणे.

Opinion modified असेल तेव्हा हा विभाग बदलतो. SA 700 (Revised) ला आवश्यक घटकांव्यतिरिक्त, auditor ने “Basis for Opinion” हे शीर्षक बदलून, योग्य असेल त्याप्रमाणे, “Basis for Qualified Opinion”, “Basis for Adverse Opinion” किंवा “Basis for Disclaimer of Opinion” असे केले पाहिजे, आणि त्याच विभागात modification ला कारणीभूत ठरलेल्या बाबीचे वर्णन समाविष्ट केले पाहिजे.

Responsibilities of Management for the Financial Statements. Report मध्ये याच शीर्षकाचा एक विभाग असला पाहिजे. SAs नुसार केलेले audit ज्या **premise** वर चालते ते **SA 200** स्पष्ट करते: management आणि योग्य असेल तेथे those charged with governance, **accept responsibility for the preparation of the financial statements**, आणि fraud किंवा error मुळे material misstatement नसलेली financial statements तयार करता यावीत यासाठी management ला आवश्यक वाटेल अशा internal control ची जबाबदारीही ते स्वीकारतात. त्या विभागात management ची जबाबदारी अशी वर्णन केली पाहिजे: (1) applicable financial reporting framework नुसार financial statements तयार करणे, आणि वरीलप्रमाणे internal control ठेवणे — हे लक्षात घेऊन की audit च्या इतर अंगांवर fraud चे संभाव्य परिणाम होत असल्याने, fraud रोखण्या व शोधण्यासाठीच्या internal control बाबतच्या management च्या जबाबदारीच्या स्वीकाराला materiality लागू होत नाही; आणि (2) entity ची going concern म्हणून चालू राहण्याची क्षमता तपासणे व going concern basis of accounting चा वापर योग्य आहे का हे तपासणे, तसेच लागू असेल तेथे going concern शी संबंधित बाबी disclose करणे, ज्या स्पष्टीकरणात **a description of when the use of the going concern basis is appropriate** येते. ICAI च्या उदाहरणादाखल report मध्ये management च्या जबाबदारीत हेही येते: **preventing and detecting frauds and other irregularities; selection and application of appropriate accounting policies; making judgements and estimates that are reasonable and prudent**; आणि true and fair view देणारी व material misstatement मुक्त अशी financial statements तयार करण्यासाठी relevant असलेल्या accounting records ची अचूकता व completeness सुनिश्चित करणारी, परिणामकारकपणे

चालणारी पुरेशी internal financial controls आखणे, राबवणे व टिकवणे.

SA 210 नुसार auditor ने management शी कशावर सहमती करायची — तोच प्रश्नाचा दुसरा अर्धा भाग म्हणून अनेकदा विचारला जातो: जबाबदारी (1) applicable financial reporting framework नुसार financial statements तयार करण्याची; (2) **for such internal control as management considers necessary**; आणि (3) auditor ला पुढील गोष्टी देण्याची — records, कागदपत्रे व इतर बाबींसारखी सर्व माहिती उपलब्ध करून देणे; audit च्या हेतूने auditor मागेल ती अतिरिक्त माहिती देणे; आणि audit evidence मिळवण्यासाठी आवश्यक वाटतील अशा entity मधील व्यक्तींपर्यंत विनाअडथळा पोहोच देणे.

Unmodified opinion ची शब्दरचना — आणि जी शब्दरचना निषिद्ध आहे ती. कायदा किंवा नियमाने वेगळे बंधन नसेल तर opinion मध्ये दोनपैकी एक वाक्यप्रयोग वापरला पाहिजे, आणि ते **regarded as being equivalent** मानले जातात: “In our opinion, the accompanying financial statements present fairly, in all material respects, ... in accordance with [the applicable financial reporting framework]” किंवा “In our opinion, the accompanying financial statements give a true and fair view of ... in accordance with [the applicable financial reporting framework]”. **Inappropriate phrases:** unmodified opinion व्यक्त करताना “with the foregoing explanation” किंवा “subject to” यांसारखे वाक्यप्रयोग वापरणे योग्य नाही, कारण ते **suggest a conditional opinion or a weakening or modification of the opinion.**

UDIN. Auditor च्या सहीखाली व membership number खाली येणारा **18-digit alphanumeric, system-generated number** म्हणजे **Unique Document Identification Number**. ICAI ने तो सुरू केला कारण स्वतःला CA सदस्य असल्याचे भासवणाऱ्या तिन्हाइतांनी प्रमाणित केलेली financial कागदपत्रे व certificates प्राधिकरणे व भागधारकांची दिशाभूल करत होती, आणि **CAs' signatures being forged by non-CAs** अशा तक्रारी ICAI कडे आल्या होत्या. **holding a full-time Certificate of Practice** असलेला Chartered Accountant UDIN portal वर नोंदणी करून हा क्रमांक तयार करतो; सही करताना auditor ने **along with his membership number UDIN** नमूद केला पाहिजे, आणि तो **for audit reports and certificates** आवश्यक आहे — फक्त audit reports साठी नाही.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 1 प्रश्न

- Opinion विभागाचे पाच मुद्दे आणि Basis for Opinion विभागाचे चार मुद्दे या वेगवेगळ्या याद्या म्हणून पाठ करा. प्रश्न एक किंवा दुसरी विचारतो, दोन्ही नाही.

CSQ 3.2 • PYQ 2026-May [3] (b) • 5M • Pg 481

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 4 प्रश्न

- 'Basis for Opinion' बाबत जागेचा प्रश्न स्पष्टपणे उत्तरा — 'a separate section directly following the Opinion section' — आणि मग मजकूर सांगा. जागा हा प्रश्नाचा सांगितलेला भाग आहे आणि त्याचा स्वतःचा mark आहे.

TQ 3.1 • RTP 2020-May [25] • Pg 476

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 3.2 · PYQ 2021-Jan [5] (b) · 4M · Pg 476	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 3.3 · RTP 2023-May [24] · Pg 477	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 3.4 · PYQ 2023-Nov [5] (b) · 4M · Pg 479	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 2 प्रश्न

- प्रश्न modified opinion बाबत असेल तेथे बदललेले शीर्षक नावानिशी सांगा आणि modification ला कारणीभूत बाबीचे वर्णन त्याच विभागात येते असे सांगा.

TQ 3.5 · PYQ 2024-Sep [4] (c) · 3M · Pg 480	LEVEL II Application	Easy
CSQ 3.1 · RTP 2025-Jan [17] · Pg 481	LEVEL II Application	Medium

विषय 4: कायद्याने किंवा regulation ने विहित केलेला Auditor's Report [Auditor's Report Prescribed by Law or Regulation]

L2P5-C8-T04

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 8, Audit Report — कायद्याने किंवा नियमाने विहित केलेला auditor's report, म्हणजे Section 143(3)(j) आणि त्यासोबत वाचावयाचा Companies (Audit and Auditors) Rules, 2014 चा Rule 11 यांखाली नोंदवावयाच्या इतर बाबी.

NOTES

नियम एका ओळीत: auditor's report कायद्याने किंवा नियमाने विहित असेल तेथे त्याचा मजकूर तोच कायदा ठरवतो, आणि company च्या बाबतीत याचा अर्थ Companies Act, 2013 चे Section 143(3)(j) आणि त्यासोबत वाचावयाचा Companies (Audit and Auditors) Rules, 2014 चा Rule 11. उत्तर हा **list question — marks come from coverage, not depth** आहे — म्हणून Rule 11 त्याच्याच क्रमाने संपूर्ण मांडा.

पहिली तीन एकत्रच घ्या: company ने प्रलंबित खटल्यांचा तिच्या financial स्थितीवरील परिणाम, असल्यास, तिच्या financial statements मध्ये disclose केला आहे का; derivative contracts सह long-term contracts वरील material foreseeable losses साठी, असल्यास, कोणत्याही कायद्याने किंवा accounting standards ने आवश्यक असल्याप्रमाणे company ने provision केली आहे का; आणि Investor Education and Protection Fund कडे वर्ग करावयाच्या रकमा वर्ग करण्यात काही विलंब झाला आहे का.

मग निधीबाबतची representations — तीन अंगे, आणि ती सर्वच सांगितली पाहिजेत: अशी management representation की company ने कोणत्याही व्यक्तीला वा संस्थेला, परदेशी संस्थांसह ("Intermediaries"), अशा समजुतीने कोणताही निधी पुढे दिलेला, उसना दिलेला किंवा गुंतवलेला नाही की तो Intermediary company ने किंवा तिच्या वतीने ओळखलेल्या इतर व्यक्ती वा संस्थांना ("Ultimate Beneficiaries") कर्ज देईल किंवा त्यांच्यात

गुंतवणूक करेल, किंवा त्यांच्या वतीने कोणतीही guarantee, security वा तत्सम गोष्ट देईल; अशी management representation की company ला कोणत्याही व्यक्ती वा संस्थेकडून, परदेशी संस्थांसह ("Funding Parties"), अशा समजुतीने कोणताही निधी मिळालेला नाही की company ही Funding Party ने किंवा तिच्या वतीने ओळखलेल्या व्यक्ती वा संस्थांना ("Ultimate Beneficiaries") कर्ज देईल किंवा त्यांच्यात गुंतवणूक करेल, किंवा त्यांच्या वतीने कोणतीही guarantee, security वा तत्सम गोष्ट देईल; आणि auditor चे स्वतःचे विधान की परिस्थितीत वाजवी व योग्य वाटलेल्या audit procedures च्या आधारे, त्या representations मध्ये कोणताही material misstatement आहे असे मानावयास लावणारे काहीही त्याच्या निदर्शनास आलेले नाही.

मग dividend: company ने वर्षभरात जाहीर केलेला किंवा दिलेला dividend Companies Act, 2013 च्या Section 123 चे पालन करतो का.

Audit trail चे clause वगळू नका. Company ने आपली books of account ठेवण्यासाठी audit trail (edit log) नोंदवण्याची सोय असलेले accounting software वापरले आहे का; software मध्ये नोंदलेल्या सर्व transactions साठी ते संपूर्ण वर्षभर चालवले गेले आहे का; **whether the audit trail feature has not been tampered with;** आणि नोंदी ठेवण्याबाबतच्या वैधानिक आवश्यकतांनुसार company ने audit trail जपून ठेवला आहे का. हे **the most recently added limb and the one most often missed** आहे — त्याशिवायचे उत्तर अपूर्ण आहे.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 1 प्रश्न

- पुढे दिलेल्या किंवा मिळालेल्या निधीबाबतच्या management च्या representation वर तथ्ये फिरत असतील, तेथे **Rule 11 reporting requirement** थेट उत्तरा आणि auditor ने report मध्ये काय सांगितले पाहिजे ते सांगा.
- Representation वर विसंबण्याआधी auditor काय करतो ते सांगा — ती representation आहे, evidence नव्हे, आणि audit procedures तरीही करावीच लागतात.

CSQ 4.1 • PYQ 2026-Sep [3] (a) • 5M • Pg 482

LEVEL I
Understanding

Medium

विषय 5: Modifications to The Opinion in the Independent Auditor's Report (SA 705)

L2P5-C8-T05

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 8, Audit Report — SA 705 (Revised) अंतर्गत independent auditor's report मधील opinion ची modifications: modified opinion चे तीन प्रकार आणि report च्या स्वरूपावर व मजकुरावर होणारा परिणाम.

NOTES

Modification केव्हा आवश्यक असते, आणि त्याचा objective. SA 705, "Modifications to the Opinion in the Independent Auditor's Report" हे SA 700 (Revised) नुसार opinion तयार करताना modification आवश्यक आहे असा निष्कर्ष auditor काढतो तेथे योग्य report देण्याच्या त्याच्या जबाबदारीवर, आणि **how the form and content of the report is affected** यावर भाष्य करते. Auditor ने opinion अशा वेळी modify केले

पाहिजे जेव्हा (1) मिळालेल्या audit evidence च्या आधारे financial statements संपूर्णपणे material misstatement मुक्त नाहीत असा निष्कर्ष तो काढतो; किंवा (2) financial statements संपूर्णपणे material misstatement मुक्त आहेत असा निष्कर्ष काढण्यासाठी sufficient appropriate audit evidence मिळवणे त्याला शक्य होत नाही. **objective** म्हणजे अशा परिस्थितीत **to express clearly an appropriately modified opinion**.

कोणते modification लागू होईल हे ठरवणारे दोन चल — हाच संपूर्ण विषय आहे: (a) **the nature of the matter giving rise to the modification**, म्हणजे financial statements **are materially misstated** का, किंवा sufficient appropriate audit evidence मिळवता न आल्याच्या बाबतीत ती **may be materially misstated** का; आणि (b) financial statements वरील परिणामांच्या वा संभाव्य परिणामांच्या व्यापकतेबाबतचे auditor चे judgement. दोन्ही एका चौकटीसारखी चालवा: financial statements materially misstated आहेत — material पण pervasive नाही → Qualified opinion; material आणि pervasive → Adverse opinion. Sufficient appropriate audit evidence मिळवता आले नाही — material पण pervasive नाही → Qualified opinion; material आणि pervasive → Disclaimer of opinion. **three types of modified opinion: qualified, adverse and disclaimer.**

प्रत्येक Standard च्याच शब्दांत सांगा. Qualified opinion: sufficient appropriate audit evidence मिळवल्यानंतर auditor असा निष्कर्ष काढतो की misstatements, स्वतंत्रपणे किंवा एकत्रितपणे, material आहेत पण pervasive नाहीत; **or** opinion ज्यावर उभे राहिल असा sufficient appropriate audit evidence त्याला मिळवता येत नाही, पण न सापडलेल्या misstatements चे संभाव्य परिणाम, असल्यास, material पण pervasive नसतील असा निष्कर्ष तो काढतो. **Adverse opinion:** त्याने sufficient appropriate audit evidence मिळवले आहे आणि misstatements, स्वतंत्रपणे किंवा एकत्रितपणे, material आणि pervasive दोन्ही आहेत असा निष्कर्ष तो काढतो. **Disclaimer of opinion:** त्याला sufficient appropriate audit evidence मिळवता येत नाही आणि न सापडलेल्या misstatements चे संभाव्य परिणाम, असल्यास, material आणि pervasive दोन्ही असू शकतात असा निष्कर्ष तो काढतो; आणि **in extremely rare circumstances involving multiple uncertainties** सुद्धा, जिथे प्रत्येक स्वतंत्र uncertainty बाबत sufficient appropriate audit evidence मिळवूनही, त्या uncertainties च्या परस्परक्रियेमुळे व त्यांच्या संभाव्य एकत्रित परिणामामुळे opinion तयार करणे शक्य होत नाही. Opinion modified असेल तेव्हा Opinion विभागाचे शीर्षक, योग्य असेल त्याप्रमाणे, “Qualified Opinion”, “Adverse Opinion” किंवा “Disclaimer of Opinion” असे होते.

Management ने लादलेली scope limitation — टप्पे क्रमाने चालवा, तेच marks आहेत. **after accepting the engagement** auditor च्या लक्षात आले की management ने अशी scope limitation लादली आहे जिच्यामुळे qualified opinion किंवा disclaimer येण्याची शक्यता आहे, तर त्याने **request that management remove the limitation** केले पाहिजे. Management ने **refuses** तर त्याने ती बाब those charged with governance ना कळवली पाहिजे, जोपर्यंत ते सर्वच entity चालवण्यात गुंतलेले नाहीत, आणि sufficient appropriate evidence मिळवण्यासाठी **determine whether it is possible to perform alternative procedures** केले पाहिजे. तरीही evidence मिळवता आला नाही तर: (1) **material but not pervasive → qualify the opinion**; (2) material आणि pervasive, म्हणजे qualification परिस्थितीचे गांभीर्य सांगण्यास अपुरे ठरेल → (a) लागू कायदा वा नियमाखाली व्यवहार्य व शक्य असेल तेथे audit मधून बाहेर पडणे, किंवा (b) report देण्यापूर्वी बाहेर पडणे व्यवहार्य किंवा शक्य नसेल तर opinion नाकारणे. तो बाहेर पडत असेल तर, बाहेर पडण्यापूर्वी, audit दरम्यान आढळलेल्या

ज्या misstatements मुळे opinion मध्ये modification झाले असते त्या बाबी त्याने those charged with governance ना कळवल्या पाहिजेत.

Disclaim करता तेव्हा report मध्ये काय बदलते. Basis विभागाचे शीर्षक “Basis for Disclaimer of Opinion” असे होते आणि the matter giving rise to the modification is described within it. SA 700 (Revised) ला एरवी आवश्यक असलेले पुढील घटक report मध्ये not समाविष्ट केले पाहिजेत: auditor च्या जबाबदाऱ्यांचे वर्णन करणाऱ्या auditor's report मधील विभागाचा संदर्भ, आणि मिळालेला audit evidence opinion ला आधार देण्याइतका sufficient and appropriate आहे का याबाबतचे विधान. Auditor च्या जबाबदाऱ्यांचे वर्णन amended to include only: (1) असे विधान की Standards on Auditing नुसार entity च्या financial statements चे audit करणे व auditor's report देणे ही auditor ची जबाबदारी आहे; (2) असे विधान की Basis for Disclaimer of Opinion विभागात वर्णन केलेल्या बाबींमुळे auditor ला audit opinion ला आधार देणारा sufficient appropriate audit evidence मिळवता आला नाही; आणि (3) SA 700 ला आवश्यक असलेले auditor च्या independence व इतर नैतिक जबाबदाऱ्यांबाबतचे विधान. आणि, कायदा वा नियमाने आवश्यक नसेल तर, auditor opinion नाकारतो तेव्हा report मध्ये SA 701 नुसार Key Audit Matters विभाग असता कामा नये.

तथ्यांना लावून पाहणे — Scanner ज्या साच्याची पुनरावृत्ती करतो तो. Auditor ला inventory count ला उपस्थित राहता येत नाही, external confirmations साठी पत्ते मिळत नाहीत, revenue तपासता येत नाही आणि खर्चाची बिले मिळत नाहीत, तेथे ही असमर्थता affects many aspects of the financial statements, म्हणून संभाव्य परिणाम both material and pervasive आहेत आणि qualification would be inadequate to communicate the gravity of the situation — व्यवहार्य असेल तेथे बाहेर पडा, अन्यथा disclaim. Books नव्या ERP मध्ये हलवल्यामुळे बरोबर data काढता येत नाही आणि तो हाताने उपलब्धही नाही, आणि परिणाम material व pervasive असू शकतात — disclaim. Section 129(3) आवश्यक असूनही consolidated financial statements मुळात तयारच केलेली नाहीत, तेथे statements materially misstated are आणि तो misstatement pervasive आहे — adverse opinion, आणि opinion च्या परिच्छेदात असे म्हटले जाते की financial statements do not give a true and fair view. material uncertainty related to going concern is not adequately disclosed तेथे a qualified or adverse opinion as appropriate व्यक्त करा आणि Basis विभागात असे सांगा की material uncertainty अस्तित्वात आहे ... आणि financial statements ही बाब पुरेशी disclose करत नाहीत.

Marks ठरवणारा फरक. Misstatement चे प्रश्न फक्त qualified or adverse देऊ शकतात; inability to obtain evidence चे प्रश्न फक्त qualified or disclaimer देऊ शकतात. नेहमीचे चुकीचे उत्तर म्हणजे auditor कडे evidence असून statements चुकीची आहेत हे माहीत असताना disclaimer देणे — ते adverse opinion आहे — किंवा त्याला evidence च मिळाला नाही तेथे adverse opinion देणे — ते disclaimer आहे. Opinion चे नाव घेण्याआधी बाबीचे स्वरूप आणि व्यापकता स्पष्टपणे सांगा.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 4 प्रश्न

- Pervasive परिणामांची व्याख्या material परिणामांच्या उलट बाजूने करा आणि त्यासाठी Standard चाच वाक्प्रयोग वापरा: की qualification 'would be inadequate to communicate the gravity of the situation'.

TQ 5.3 • RTP 2025-Sep [17] • Pg 487	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 5.4 • MTP 2025-Dec S2 [4] (c) • 4M • Pg 488	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 5.5 • MTP 2026-Apr S2 [5] (a) • DESC • 5M • Pg 488	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 5.3 • RTP 2021-Nov [25] • Pg 492	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 6 प्रश्न

- तीन टप्प्यांत उत्तर द्या: हा misstatement आहे की evidence मिळवता न येणे; परिणाम material पण pervasive नाही की material आणि pervasive; म्हणून कोणते opinion. ही दोन निरीक्षणे न सांगता opinion सांगणारे उत्तर application चे marks गमावते.
- Management ने लादलेल्या limitation बाबत क्रमाने चाला — limitation काढून टाकण्याची विनंती → TCWG ना कळवणे → पर्यायी procedures → qualify किंवा बाहेर पडणे/disclaim. Opinion आधीच्या टप्प्यांना opinion इतकेच marks आहेत.

TQ 5.2 • PYQ 2023-May [5] (c) • 3M • Pg 486	LEVEL II Application	Easy
CSQ 5.2 • PYQ 2021-Jul [5] (d) • 3M • Pg 490	LEVEL II Application	Easy
TQ 5.1 • MTP 2022-Mar [5] (c) • 4M • Pg 484	LEVEL II Application	Medium
CSQ 5.1 • PYQ 2019-May [2] (b) • 4M • Pg 489	LEVEL II Application	Medium
CSQ 5.4 • MTP 2024-Mar [3] (b) • 4M • Pg 493	LEVEL II Application	Medium
CSQ 5.5 • PYQ 2025-Jan [3] (c) • 4M • Pg 494	LEVEL II Application	Medium

विषय 6: Emphasis of Matter Paragraphs and Other Matter Paragraphs in the Independent Auditor's Report (SA 706)

L2P5-C8-T06

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 8, Audit Report — SA 706 (Revised) अंतर्गत independent auditor's report मधील Emphasis of Matter परिच्छेद आणि Other Matter परिच्छेद.

NOTES

व्याख्या, आणि ती शब्दशः विचारली जाते: Emphasis of Matter paragraph म्हणजे auditor's report मध्ये समाविष्ट केलेला असा परिच्छेद जो financial statements मध्ये योग्य प्रकारे मांडलेल्या किंवा disclose केलेल्या

अशा बाबीचा उल्लेख करतो, जी auditor च्या मते इतकी महत्त्वाची आहे की financial statements बाबतच्या वापरकर्त्यांच्या आकलनासाठी ती मूलभूत ठरते. जे दोन शब्द सगळे काम करतात ते लक्षात ठेवा — ती बाब financial statements मध्ये **already presented or disclosed** आहे, आणि वापरकर्त्यांच्या आकलनासाठी ती **fundamental** आहे.

तो केव्हा समाविष्ट करता येतो — दोन अटी, आणि दोन्ही पूर्ण झाल्याच पाहिजेत: (1) त्या बाबीमुळे SA 705 (Revised) नुसार opinion modify करण्याची auditor वर आवश्यकता येत नसेल; आणि (2) SA 701 लागू असेल तेव्हा, ती बाब auditor's report मध्ये कळवावयाची key audit matter आहे असे ठरलेले नसेल. म्हणून Emphasis of Matter हा modification ला कधीच पर्याय नाही आणि key audit matter लाही कधीच पर्याय नाही.

तो कसा समाविष्ट करायचा — तीन टप्पे, आणि प्रत्येक एक mark: (1) तो परिच्छेद auditor's report च्या स्वतंत्र विभागात, "Emphasis of Matter" हा शब्द असलेल्या योग्य शीर्षकाखाली, समाविष्ट करा; (2) त्या परिच्छेदात ज्या बाबीवर भर द्यायचा तिचा स्पष्ट संदर्भ द्या आणि तिचे पूर्ण वर्णन करणारी relevant disclosures financial statements मध्ये कुठे सापडतील तेही सांगा — तो परिच्छेद फक्त financial statements मध्ये मांडलेल्या किंवा disclose केलेल्या माहितीचाच उल्लेख करेल; आणि (3) ज्या बाबीवर भर दिला आहे तिच्याबाबत auditor चे opinion modified नाही हे दर्शवा. उत्तरांतील एक नमुना मसुदा: "Emphasis of Matter — [heading]. We draw attention to Note (Y) of the financial statements, which describes ... Our opinion is not modified in respect of this matter."

Emphasis of Matter परिच्छेद आवश्यक ठरू शकतो अशा परिस्थितींची उदाहरणे: (1) अपवादात्मक खटला किंवा regulatory कारवाई यांच्या भविष्यातील निकालाबाबतची uncertainty; (2) financial statements ची तारीख आणि auditor's report ची तारीख यांदरम्यान घडलेली एखादी significant नंतरची घटना; (3) परवानगी असेल तेथे, financial statements वर material परिणाम करणाऱ्या नव्या accounting standard चा लवकर वापर; आणि (4) entity च्या financial स्थितीवर significant परिणाम झालेला किंवा होत असलेला एखादा मोठा आपत्तीजनक प्रसंग. म्हणून वर्षाखेरीनंतर लागलेली आग योग्य प्रकारे disclose केलेली असेल, किंवा regulator च्या मागणीविरुद्धचे प्रलंबित appeal company ने disclose केलेले असेल, तर ते Emphasis of Matter चे प्रकरण आहे — disclosure पूर्ण आहे आणि कोणतेही adjustment गरजेचे नाही, पण वापरकर्त्यांना सावध केले पाहिजे.

Other Matter परिच्छेद — कोणता परिच्छेद वापरायचा हे ठरवणारा विरोधाभास. Other Matter परिच्छेद म्हणजे auditor's report मधील असा अतिरिक्त परिच्छेद जो financial statements मध्ये मांडलेल्या किंवा disclose केलेल्या नसलेल्या, पण audit, auditor च्या जबाबदाऱ्या किंवा auditor's report समजून घेण्यासाठी वापरकर्त्यांना relevant असलेल्या बाबीकडे लक्ष वेधतो. म्हणून: ती बाब financial statements मध्ये आहे → Emphasis of Matter; ती financial statements मध्ये नाही पण audit शी किंवा report शी संबंधित आहे → Other Matter. म्हणूनच SA 710 हे **predecessor auditor** बाबतची आणि **unaudited corresponding figures** बाबतची विधाने Other Matter परिच्छेदात टाकते — ती audit बाबत काहीतरी सांगतात, accounts बाबत नाही.

सापळा. Emphasis of Matter परिच्छेद **does not modify the opinion**, आणि तसे त्या परिच्छेदातच तुम्ही म्हटले पाहिजे. ती बाब योग्य प्रकारे disclose केलेली नसेल, किंवा accounting शी auditor असहमत असेल, तर उत्तर SA 705 आहे, SA 706 नाही. नेहमीचे चुकीचे उत्तर म्हणजे प्रत्यक्षात qualification आवश्यक असलेली बाब झाकण्यासाठी Emphasis of Matter वापरणे.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 2 प्रश्न

- आधी व्याख्या द्या, मग दोन अटी, मग तीन टप्पे. SA 705 नुसार त्या बाबींमुळे modification आवश्यक ठरणार नाही ही अटच सर्वाधिक वेळा वगळली जाते.

TQ 6.1 · PYQ 2018-May [5] (a) · 5M · Pg 495

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 6.3 · PYQ 2026-Jan [3] (a) · 5M · Pg 499

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 2 प्रश्न

- तथ्यांच्या रचनेवर आधी सांगा की ती बाब योग्य प्रकारे disclose केलेली आहे आणि तिला कोणतेही adjustment लागत नाही, म्हणूनच modification उद्भवत नाही; मग परिच्छेदाचे नाव सांगा; मग तीन टप्पे द्या; मग तो परिच्छेद स्वतः लिहून काढा. लिहून काढलेला परिच्छेद जे marks मिळवतो ते वर्णन मिळवत नाही.

CSQ 6.1 · PYQ 2022-May [6] (a) · 4M · Pg 496

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 6.2 · PYQ 2025-Jan [4] (c) · 4M · Pg 497

LEVEL II
Application

Medium

विषय 7: Communicating Key Audit Matters in the Independent Auditor's Report (SA 701)

L2P5-C8-T07

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 8, Audit Report — SA 701 अंतर्गत independent auditor's report मध्ये key audit matters कळवणे.

NOTES

Definition: Key Audit Matters म्हणजे auditor च्या professional judgment नुसार चालू period च्या financial statements च्या audit मध्ये सर्वाधिक महत्त्वाच्या ठरलेल्या बाबी. त्या **selected from matters communicated with those charged with governance** — तो स्रोत व्याख्येचाच भाग आहे आणि त्याचा एक mark आहे.

त्या कशा ठरवल्या जातात — दोन टप्प्यांची चाळणी. Those charged with governance ना कळवलेल्या बाबींमधून auditor अशा बाबी ठरवतो ज्यांच्याकाडे audit करताना त्याचे लक्षणीय लक्ष द्यावे लागले, आणि त्यासाठी तो विचारात घेतो (1) अधिक assessed risk of material misstatement ची क्षेत्रे, किंवा SA 315 नुसार ओळखलेली significant risks; (2) financial statements मधील अशा क्षेत्रांशी संबंधित auditor ची significant judgements जिथे management चे significant judgement आले, ज्यात अंदाजातील अनिश्चितता अधिक असल्याचे ओळखलेली accounting estimates येतात; आणि (3) त्या period मध्ये घडलेल्या significant घटना किंवा transactions चा audit वरील परिणाम. त्या बाबींमधून, चालू period च्या audit मध्ये सर्वाधिक महत्त्वाच्या

ठरलेल्या बाबी म्हणजे key audit matters.

Purpose. Objective असा की केलेल्या audit बाबत अधिक पारदर्शकता देऊन auditor's report चे संवादमूल्य वाढवणे. Key audit matters कळवल्याने अपेक्षित वापरकर्त्यांना अशी अतिरिक्त माहिती मिळते जी auditor च्या professional judgement नुसार चालू period च्या audit मध्ये सर्वाधिक महत्त्वाच्या ठरलेल्या बाबी समजून घेण्यास त्यांना मदत करते, आणि audit केलेल्या financial statements मधील entity व significant management judgement ची क्षेत्रे समजून घेण्यासाठी ती मदत करू शकते.

Key audit matters कळवणे म्हणजे काय नाही — चार अंगे, आणि या विषयातील हाच भाग सर्वाधिक वेळा विचारला जातो. ते (a) applicable financial reporting framework नुसार management ने करावयाच्या, किंवा fair presentation साधण्यासाठी अन्यथा आवश्यक असलेल्या, financial statements मधील disclosures ला पर्याय नाही; (b) विशिष्ट audit engagement च्या परिस्थितीमुळे SA 705 (Revised) नुसार आवश्यक असेल तेव्हा auditor ने modified opinion व्यक्त करण्याला पर्याय नाही; (c) entity ची going concern म्हणून चालू राहण्याच्या क्षमतेवर लक्षणीय शंका निर्माण करू शकणाऱ्या घटना वा स्थितींशी संबंधित material uncertainty असेल तेव्हा SA 570 नुसार reporting करण्याला पर्याय नाही; किंवा (d) **a separate opinion on individual matters.**

संदर्भाचे वाक्य, आणि disclaimer शी जोडलेला दुवा. Key audit matters ही financial statements वर संपूर्णपणे opinion तयार केलेल्या auditor च्या संदर्भात कळवली जातात — ती opinion पासून कधीच वेगळी उभी राहत नाहीत. आणि कायदा वा नियमाने आवश्यक नसेल तर, auditor financial statements वरचे opinion नाकारतो तेव्हा auditor's report मध्ये Key Audit Matters विभाग असता कामा नये.

तिन्ही वेगळी ठेवा. key audit matter म्हणजे audit मध्ये सर्वाधिक महत्त्वाची ठरलेली बाब, जी TCWG ना कळवलेल्या बाबींमधून घेतलेली असते; **Emphasis of Matter** financial statements मध्ये आधीच disclose केलेल्या गोष्टीकडे लक्ष वेधतो आणि ती बाब key audit matter नसेल तरच वापरला जातो; **modification under SA 705** हा statements चुकीची असतील किंवा evidence नसेल तेव्हाचा प्रतिसाद आहे. नेहमीचे चुकीचे उत्तर म्हणजे key audit matter चे वर्णन qualification म्हणून किंवा स्वतंत्र opinion म्हणून करणे — ते यांपैकी काहीच नाही.

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 4 प्रश्न

- प्रश्न **how key audit matters are determined** असा आहे, म्हणून निवडीची प्रक्रिया द्या: those charged with governance ना कळवलेल्या बाबी, आणि मग त्यांतील audit मध्ये सर्वाधिक महत्त्वाच्या ठरलेल्या बाबी.
- Standard ज्या तीन घटकांकडे लक्ष वेधते त्यांची नावे सांगा, आणि modified opinion ला कारणीभूत ठरणारी बाब कधीच key audit matter म्हणून नोंदवली जात नाही हेही सांगा.

TQ 7.2 • PYQ 2020-Nov [5] (c) • 3M • Pg 500

LEVEL II
Application

Easy

TQ 7.3 • PYQ 2023-Nov [5] (d) • 3M • Pg 501

LEVEL II
Application

Easy

TQ 7.4 • PYQ 2025-May [3] (b) • 5M • Pg 502

LEVEL II

Medium

CSQ 7.1 · PYQ 2025-Sep [2] (b) · 5M · Pg 502

Application

LEVEL II
Application

Hard

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे · 1 प्रश्न

- Modification आणि key audit matter यांत विद्यार्थ्यांचा गोंधळ झाला आहे असे प्रश्नात म्हटले असेल, तर विरोधाभासाने उत्तर द्या: आधी key audit matters चा हेतू सांगा, मग स्पष्टपणे सांगा की ती modified opinion, SA 570 खालील going concern चे reporting, किंवा आवश्यक disclosure यांपैकी कशाचीही जागा घेत नाहीत.

TQ 7.1 · RTP 2019-Nov [24] · Pg 500

LEVEL II
Analysis

Medium

विषय 8: Standard on Auditing 710, Comparative Information- “Corresponding Figures and Comparative Financial Statements”

L2P5-C8-T08

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 8, Audit Report — SA 710, Comparative Information: corresponding figures आणि comparative financial statements हे दोन दृष्टिकोन.

NOTES

व्याख्या आणि दोन दृष्टिकोन. Comparative information म्हणजे applicable financial reporting framework नुसार एका किंवा अधिक मागील periods बाबत financial statements मध्ये समाविष्ट केलेल्या रकमा व disclosures. Comparative information चे स्वरूप framework च्या आवश्यकतांवर अवलंबून असते, आणि auditor च्या reporting जबाबदाऱ्यांबाबत दोन व्यापक दृष्टिकोन आहेत: corresponding figures आणि comparative financial statements. कोणता दृष्टिकोन घ्यायचा हे बहुधा कायदा वा नियम ठरवतो, पण ते engagement च्या अटींमध्येही ठरवले जाऊ शकते.

Reporting मधील मूलभूत फरक — प्रत्येकी एक ओळ, आणि तेच तीन marks च्या प्रश्नाचे उत्तर आहे: (a) corresponding figures साठी, financial statements वरचे auditor चे opinion फक्त चालू period चा उल्लेख करते; (b) comparative financial statements साठी, ज्या प्रत्येक period साठी financial statements सादर केली आहेत त्या प्रत्येक period चा उल्लेख auditor चे opinion करते.

Comparative information वरील audit procedures. Applicable financial reporting framework ला आवश्यक असलेली comparative information financial statements मध्ये आहे का आणि तिचे वर्गीकरण योग्य आहे का हे auditor ने ठरवले पाहिजे, आणि त्यासाठी हे तपासले पाहिजे की (a) comparative information मागील period मध्ये सादर केलेल्या रकमा व इतर disclosures शी जुळते का; आणि (b) comparative information मध्ये दिसणारी accounting policies चालू period मध्ये वापरलेल्या policies शी सुसंगत आहेत का, किंवा बदल झाले असतील तर त्या बदलांची नोंद योग्य प्रकारे झाली आहे का व ते पुरेशा प्रमाणात मांडले व disclose केले आहेत का.

Corresponding figures — opinion त्यांचा उल्लेख करणार नाही, तीन परिस्थिती वगळता. **(1) Prior period report was modified and the matter is unresolved:** मागील period वरचा auditor's report, जसा आधी दिला होता, त्यात qualified opinion, disclaimer of opinion किंवा adverse opinion होते आणि modification ला कारणीभूत बाब अजून निकाली निघालेली नाही, तेथे auditor ने **shall modify his opinion on the current period's financial statements**, आणि **Basis for Modification** परिच्छेदात त्याने एकतर (a) त्या बाबीच्या वर्णनात चालू period चे आकडे आणि corresponding figures या दोन्हींचा उल्लेख करावा, जेव्हा चालू period च्या आकड्यांवरील परिणाम वा संभाव्य परिणाम material असतील, किंवा (b) इतर बाबतीत, निकाली न निघालेल्या बाबीचे चालू period चे आकडे व corresponding figures यांच्या तुलनायोग्यतेवर होणारे परिणाम वा संभाव्य परिणाम यांमुळे audit opinion modify केले आहे असे स्पष्ट करावे. (2) ज्यावर unmodified opinion दिले होते त्या मागील period च्या financial statements मध्ये material misstatement: त्या misstatement ची applicable financial reporting framework नुसार आवश्यक ती हाताळणी झाली आहे का हे auditor ने तपासले पाहिजे आणि झाली नसेल तर चालू period च्या financial statements वर qualified opinion किंवा adverse opinion व्यक्त केले पाहिजे. **(3) Prior period financial statements not audited:** auditor ने **state in an Other Matter paragraph that the corresponding figures are unaudited** — आणि त्या विधानामुळे चालू period च्या financial statements वर material परिणाम करणारे misstatements opening balances मध्ये नाहीत याचा sufficient appropriate audit evidence मिळवण्याची त्याची जबाबदारी संपत नाही.

मागील period predecessor auditor ने audit केलेला. कायदा वा नियमाने auditor ला predecessor च्या report चा उल्लेख करण्याची मुभा असेल आणि त्याने तसे ठरवले असेल, तर चालू period च्या financial statements वर opinion व्यक्त करण्याबरोबरच त्याने Other Matter परिच्छेदात हे सांगितले पाहिजे: (1) मागील period ची financial statements predecessor auditor ने audit केली होती; (2) predecessor auditor ने व्यक्त केलेल्या opinion चा प्रकार, आणि ते opinion modified असेल तर त्याची कारणे; आणि **(3) the date of that report**, जोपर्यंत मागील period च्या financial statements वरचा predecessor चा report त्या financial statements सोबत सुधारित केलेला नाही. **Meaning of an Other Matter paragraph, in case the question asks:** auditor's report मधील असा अतिरिक्त परिच्छेद जो financial statements मध्ये मांडलेल्या किंवा disclose केलेल्या नसलेल्या, पण audit, auditor च्या जबाबदाऱ्या किंवा auditor's report समजून घेण्यासाठी वापरकर्त्यांना महत्त्वाची वाटेल अशा auditor च्या मते असलेल्या बाबीकडे लक्ष वेधतो.

दोन्ही दृष्टिकोन एकाच प्रश्नात भेटतात तेथे. मागील period चे निकाली न निघालेले **adverse opinion** auditor ला **current** period चे opinion modify करायला लावते आणि त्याचे स्पष्टीकरण Basis for Modification परिच्छेदात द्यायला लावते; आणि **comparative financial statements** सादर केली असतील तेथे, ज्या प्रत्येक period साठी financial statements सादर केली आहेत आणि ज्यावर audit opinion व्यक्त केले आहे त्या प्रत्येक period चा उल्लेख opinion ने केलाच पाहिजे. दोन्ही मुद्दे अपेक्षित आहेत — modification आणि अनेक periods चे opinion — आणि मागील period दुसऱ्या कोणी audit केला असेल तर predecessor auditor बाबतचा Other Matter परिच्छेदही.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे · 2 प्रश्न

- तीन अपवादात्मक परिस्थिती ही क्रमांकित यादी आहे. कोणतीही विस्ताराने सांगण्याआधी तिन्हींची नावे द्या; तिसरी — मागील period audit झालेला नाही — हीच सहसा विसरली जाते.

TQ 8.2 • PYQ 2023-Nov [4] (d) • 3M • Pg 505

LEVEL I
Remembering

Easy

CSQ 8.3 • PYQ 2026-May [6] (b) • 5M • Pg 508

LEVEL I
Remembering

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 3 प्रश्न

- मागील period predecessor ने audit केला असेल तेथे Other Matter परिच्छेदाचा तिहेरी मजकूर द्या. मागील period चे opinion modified होते आणि बाब निकाली निघालेली नाही तेथे Basis for Modification ची हाताळणी आणि तिचे दोन पर्याय द्या. तथ्ये प्रत्यक्षात यांपैकी काय उपस्थित करतात ते वाचा — अनेक प्रश्न दोन्ही उपस्थित करतात.

TQ 8.1 • PYQ 2019-Nov [5] (a) • 4M • Pg 504

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 8.1 • PYQ 2022-Nov [5] (a) • 4M • Pg 506

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 8.2 • PYQ 2025-Jan [6] (b) • 5M • Pg 507

LEVEL II
Application

Medium

विषय 9: Branch Office Accounts चे Audit [Audit of Branch Office Accounts]

L2P5-C8-T09

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 8, Audit Report — Companies Act, 2013 अंतर्गत branch office च्या accounts चे audit आणि SA 600 अंतर्गत दुसऱ्या auditor च्या कामाचा वापर.

NOTES

Branch चे audit कोण करतो — Section 143(8). Branch office च्या accounts चे audit एकतर **the auditor of the company** करेल; किंवा company चा auditor म्हणून नेमणुकीस पात्र असलेली आणि Section 139 अंतर्गत नेमलेली दुसरी कोणतीही व्यक्ती करेल; किंवा branch भारताबाहेर असेल तेथे, त्या देशाच्या कायद्यांनुसार त्या branch च्या accounts चे auditor म्हणून काम करण्यास पात्र असलेली व्यक्ती करेल.

Company च्या auditor चा पोहोचीचा हक्क — Section 143(1), आणि परीक्षक हीच तथ्यांची रचना मांडतो. Company च्या auditor ला, registered office मध्ये ठेवलेली असोत की अन्यत्र, company च्या books of account व vouchers पर्यंत सर्व वेळी पोहोचण्याचा हक्क असेल, आणि आपली कर्तव्ये पार पाडण्यासाठी आवश्यक वाटेल ती माहिती व स्पष्टीकरण company च्या अधिकाऱ्यांकडून मागण्याचा त्याला अधिकार असेल. तो हक्क **not limited to the books and records at the registered office or head office**; branches असलेल्या company मध्ये तो Section 143(8) सोबत वाचून **extends to branch records if the auditor considers it necessary**. स्वतंत्र branch auditor नेमल्यामुळे branch च्या books व records पर्यंतचा company च्या auditor चा पोहोचीचा हक्क संपत नाही. म्हणून branch auditor नेमला आहे या कारणावरून management company च्या auditor ला branch ला भेट देऊ देत नसेल, तेथे **management is not entitled to refuse that access**.

SA 600 — समन्वयाची गरज. Company च्या auditor शिवाय दुसऱ्या कोणी branch चे audit केले असेल, तेथे

branch चे आणि संपूर्ण company चे audit यांच्या संदर्भात **a clear understanding of the role of each of them** असले पाहिजे, आणि **a proper rapport between the two auditors for an effective audit** असला पाहिजे; इथे company चा auditor म्हणजे **principal auditor**. Standard ला आवश्यक आहे की principal auditor ने दुसऱ्या auditor ला त्याच्या कामाचा व report चा काय उपयोग केला जाणार आहे ते कळवावे, आणि planning च्या टप्प्यावरच त्यांच्या प्रयत्नांच्या समन्वयाची पुरेशी व्यवस्था करावी; विशेष विचार करावयाच्या बाबी, disclosure लागू शकणारी inter-component transactions ओळखण्याची procedures, आणि audit पूर्ण करण्याचे वेळापत्रक त्याने दुसऱ्या auditor ला कळवावे; आणि significant accounting, auditing व reporting आवश्यकता त्याला सांगून त्यांच्या पालनाबाबत representation मिळवावी.

Principal auditor कोणती procedures करतो. विशिष्ट assignment च्या संदर्भात दुसऱ्या auditor चे काम principal auditor च्या हेतूसाठी पुरेसे आहे याचा sufficient appropriate audit evidence मिळवण्यासाठी त्याने procedures केली पाहिजेत. तो **discuss with the other auditor the audit procedures applied** करू शकतो, किंवा दुसऱ्या auditor च्या procedures व निष्कर्षांचा लेखी सारांश तपासू शकतो, जो पूर्ण भरलेल्या questionnaire किंवा checklist च्या स्वरूपात असू शकतो. तो **may also wish to visit the other auditor**. या procedures चे nature, timing आणि extent engagement च्या परिस्थितीवर आणि दुसऱ्या auditor च्या व्यावसायिक competence बाबतच्या principal auditor च्या माहितीवर अवलंबून असते, जी दुसऱ्या auditor च्या मागील audit कामाच्या review मुळे वाढलेली असू शकते.

Component ला भेट देणे — शेवटचा mark मिळवून देणारी अट. काही परिस्थितीत entity ला लागू असलेला कायदा principal auditor ला आवश्यक वाटल्यास component ला भेट देण्याचा आणि तिची books of account व इतर records तपासण्याचा हक्क देऊ शकतो. Component साठी दुसरा auditor नेमलेला असेल, तेथे principal auditor साधारणपणे त्या auditor च्या कामावर विसंबण्यास पात्र असेल, जोपर्यंत component ला भेट देऊन तिची books of account व इतर records तपासणे त्याच्यासाठी अत्यावश्यक ठरेल अशा विशेष परिस्थिती नसतील.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 1 प्रश्न

- Section 143(8) ही तीन अंगांची यादी आहे — company चा auditor, Section 139 अंतर्गत नेमलेली दुसरी पात्र व्यक्ती, आणि परदेशी branch साठी परदेशी कायदानुसार पात्र असलेली व्यक्ती. तिन्ही द्या.

CSQ 9.2 • PYQ 2024-May [4] (b) • 4M • Pg 513

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 2 प्रश्न

- Branch auditor नेमल्याने company च्या auditor चा पोहोचीचा हक्क बाजूला पडत नाही, हे स्पष्टपणे सांगा. Branch भेटीच्या प्रत्येक उत्तराचा तोच कणा आहे.

CSQ 9.1 • PYQ 2020-Nov [5] (d) • 3M • Pg 511

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 9.1 • RTP 2026-May [17] • Pg 509

LEVEL I
Understanding

Hard

विषय 10: Joint Audit

L2P5-C8-T10

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 8, Audit Report — SA 299 अंतर्गत joint audit, ज्यात joint audit plan, कामाचे विभाजन आणि joint auditors च्या जबाबदाऱ्या येतात.

NOTES

Joint audit म्हणजे काय, आणि त्याचे फायदे. Joint audit म्हणजे एकट्याने काम करून साधणे कठीण ठरेल असे तज्ज्ञ काम दिलेल्या कालावधीत करण्यासाठी एकाहून अधिक auditors च्या firms ची resources व कौशल्ये एकत्र आणणे; त्यात मूलतः एकूण कामाची वाटणी येते, आणि तेवढेच स्वतःच मोठा फायदा आहे. विशिष्ट फायदे असे: **sharing of expertise; advantage of mutual consultation; lower workload; better quality of performance; improved service to the client;** बहुराष्ट्रीय companies च्या बाबतीत, तपशीलवार काम आणि स्थानिक कायदे व नियम हाताळण्यास अधिक सक्षम असलेल्या स्थानिक firms चे कौशल्य वापरून काम विभागता येते; **lower staff development costs; lower costs to carry out the work;** आणि **a sense of healthy competition towards better performance.**

Joint audit plan — audit सुरू होण्याआधी joint auditors नी चर्चा करून तो तयार करावा, आणि तसे करताना त्यांनी: **(1) identify division of audit areas and common audit areas; (2) ascertain the reporting objectives of the engagement;** (3) engagement team च्या प्रयत्नांना दिशा देण्यात महत्त्वाचे ठरणारे घटक विचारात घ्यावेत व ते सर्व joint auditors मध्ये एकमेकांना कळवावेत; (4) preliminary engagement activities चे निष्कर्ष, किंवा आधी केलेली तशीच engagements, विचारात घ्यावीत; आणि (5) engagement पार पाडण्यासाठी लागणाऱ्या resources चे nature, timing आणि extent निश्चित करावे.

वैयक्तिक जबाबदारी. Joint auditors मध्ये विभागलेल्या audit work बाबत, प्रत्येक joint auditor फक्त त्याला वाटून दिलेल्या कामासाठीच जबाबदार असेल, ज्यात audit procedures ची योग्य अंमलबजावणी येते. हा सर्वसाधारण नियम; पुढच्या मुद्द्यातील सर्व काही त्याला अपवाद आहे, आणि तपासला जातो तो अपवादच.

संयुक्तपणे व स्वतंत्रपणे जबाबदार असतात अशा बाबी — सहा, आणि marks संख्येनुसार मिळतात: (1) joint auditors मध्ये विभागले न गेलेले व त्यांनी सर्वांनी मिळून केलेले audit work; (2) common audit areas बाबत audit planning अंतर्गत सर्व joint auditors नी घेतलेले निर्णय; (3) ज्या बाबी त्यांपैकी कोणीही एकाने joint auditors च्या निदर्शनास आणल्या आहेत आणि ज्यांवर joint auditors मध्ये एकमत आहे; (4) entity ची financial statements relevant कायदांच्या आवश्यकतांचे पालन करतात का हे तपासणे; (5) applicable financial reporting framework ला आवश्यक असल्याप्रमाणे financial statements चे presentation व disclosure; आणि (6) audit report relevant कायदे, applicable Standards on Auditing आणि ICAI ने जारी केलेली इतर relevant pronouncements यांच्या आवश्यकतांचे पालन करतो याची खात्री करणे.

Joint auditors मधील संवाद, आणि report. एखाद्या joint auditor च्या निदर्शनास अशा बाबी आल्या ज्या इतर joint auditors च्या जबाबदारीच्या क्षेत्रासाठी relevant आहेत आणि त्यांचे लक्ष देण्यास पात्र आहेत, किंवा ज्यांना disclosure लागते, किंवा ज्यांवर इतर joint auditors शी चर्चा वा त्यांचे judgement लागते, तेथे त्याने audit पूर्ण होण्यापूर्वी त्या सर्व इतर joint auditors ना लेखी कळवल्या पाहिजेत. **The joint auditors are required to**

issue a common audit report; मात्र, opinion बाबत किंवा audit report मध्ये यावयाच्या कोणत्याही बाबींबाबत त्यांच्यात मतभेद असतील, तर त्यांनी आपले opinion स्वतंत्र audit report मध्ये व्यक्त केले पाहिजे, आणि अशा प्रकारे दिलेल्या audit report(s) मध्ये एकमेकांच्या audit report(s) चा उल्लेख असला पाहिजे.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 1 प्रश्न

- 'any five advantages' विचारले असेल तर यादीतील पाच द्या आणि थांबा. संयुक्त व स्वतंत्र जबाबदारीची क्षेत्रे विचारली असतील तर सहाही द्या.

TQ 10.1 • PYQ 2015-Nov [4] (a) • 6M • Pg 514

LEVEL I
Remembering

Hard

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 2 प्रश्न

- प्रत्येक joint auditor फक्त त्याला वाटून दिलेल्या कामासाठीच जबाबदार असतो या नियमाने सुरुवात करा, मग अपवाद म्हणून संयुक्त व स्वतंत्र जबाबदारीची यादी मांडा. Marks त्याच रचनेनुसार ठेवलेले आहेत.

TQ 10.2 • PYQ 2019-Nov [4] (b) • 4M • Pg 515

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 10.3 • PYQ 2025-May [5] (a) • 5M • Pg 516

LEVEL I
Understanding

Medium

विषय 11: Companies Act, 2013 अंतर्गत reporting requirement [Reporting Requirement Under the Companies Act, 2013]

L2P5-C8-T11

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 8, Audit Report — Companies Act, 2013 अंतर्गत reporting च्या आवश्यकता: Section 143(2) खालील auditor's report, Section 143(1) खालील inquiries, आणि Section 143(3)(j) व त्यासोबत वाचावयाचा Rule 11 यांखालील इतर बाबी.

NOTES

Section 143(2) — कोणाला आणि कशावर. Auditor ने त्याने तपासलेल्या accounts वर आणि या Act नुसार किंवा या Act खाली company च्या general meeting पुढे मांडणे आवश्यक असलेल्या प्रत्येक financial statement वर company च्या सभासदांना report दिला पाहिजे, आणि त्या report मध्ये, या Act च्या तरतुदी, accounting व auditing standards आणि या Act खाली किंवा त्याखाली केलेल्या कोणत्याही नियमांखाली वा या section खाली केलेल्या कोणत्याही order खाली audit report मध्ये समाविष्ट करणे आवश्यक असलेल्या बाबी विचारात घेऊन, हे सांगितले पाहिजे की त्याच्या माहिती व ज्ञानाप्रमाणे ती accounts व financial statements company च्या financial year च्या अखेरीस तिच्या व्यवहारांच्या स्थितीचे आणि त्या वर्षाच्या नफा वा तोट्याचे व cash flow चे true and fair view देतात का, आणि विहित केलेल्या अशा इतर बाबीही.

Section 143(1) — चौकशीच्या सहा बाबी, आणि निर्णायक अट. Auditor ने चौकशी केली पाहिजे: (a) company ने security च्या आधारावर दिलेली loans and advances योग्य प्रकारे सुरक्षित केली आहेत का आणि ती ज्या अटीवर दिली आहेत त्या company च्या किंवा तिच्या सभासदांच्या हितांना बाधक आहेत का; (b) केवळ book entries नी दर्शवलेली company ची transactions company च्या हितांना बाधक आहेत का; (c) company ही investment company किंवा banking company नसेल तेथे, company च्या assets पैकी जेवढी shares, debentures व इतर securities च्या स्वरूपात आहेत ती ज्या किमतीला खरेदी केली होती त्यापेक्षा कमी किमतीला विकली गेली आहेत का; (d) **whether loans and advances made by the company have been shown as deposits;** (e) **whether personal expenses have been charged to revenue account;** आणि (f) shares रोखीने वाटप केली असे books व कागदपत्रांत म्हटले असेल तेथे, रोख प्रत्यक्षात मिळाली आहे का, आणि मिळाली नसेल तर account books व balance sheet मध्ये सांगितलेली स्थिती बरोबर, नियमित व दिशाभूल न करणारी आहे का. **The qualification:** कायदा फक्त चौकशीच मागत असल्याने, या बाबींपैकी कोणत्याही बाबीवर विशेष शेर घ्यायचा असल्याशिवाय auditor ने त्यांवर report करणे आवश्यक नाही; चौकशीअंती त्याचे समाधान झाले असेल तर त्याचे समाधान झाले आहे एवढे सांगण्याचे पुढचे कर्तव्यही त्याच्यावर नाही, आणि तो **required to make only inquiries, not to investigate** आहे.

Section 143(1) तथ्यांना लावून पाहणे. clause (a) खालील **unsecured loans and advances** बाबत auditor **may enter an adverse comment**, पण loans चे वर्णन व सादरीकरण **Part I of Schedule III** नुसार योग्य प्रकारे झाले असेल तोवर केवळ त्या एका गोष्टीवरून तो true and fair view बाबत शंका घेऊ शकत नाही; मात्र अटी company च्या किंवा तिच्या सभासदांच्या हितांना बाधक असतील तर त्याने आपला report qualify केला पाहिजे. **trade receivables and payables adjusted inter se** बाबत, हे clause (b) खालील **merely book entries** ठरते, आणि transactions ची पुष्टी नसलेल्या त्या book entries चा company च्या न्याय्य हितांवर काय परिणाम होतो याच्या संदर्भात त्याची चौकशी केली पाहिजे, ज्यात auditor **his judgement based on certain objective standards** वापरतो. clause (e) खालील **personal expenses** बाबत, company च्या करारातील बंधनांच्या आधारावर किंवा मान्य व्यावसायिक प्रथेनुसार ते revenue ला आकारणे पूर्णपणे सामान्य व वैध आहे आणि त्यावर विशेष शेत्याची गरज नाही; पण **not covered by contractual obligations or accepted business practice** असे personal expenses revenue ला आकारले गेले असतील आणि **the amounts are material, he should qualify his report.**

Section 143(3)(j) आणि त्यासोबत Rule 11 — ज्या इतर बाबींवर auditor ची मते व शेरे आवश्यक आहेत त्या: (1) company ने प्रलंबित खटल्यांचा तिच्या financial स्थितीवरील परिणाम, असल्यास, तिच्या financial statements मध्ये disclose केला आहे का; (2) derivative contracts सह long-term contracts वरील material foreseeable losses साठी, असल्यास, कोणत्याही कायद्याने किंवा accounting standards ने आवश्यक असल्याप्रमाणे company ने provision केली आहे का; (3) Investor Education and Protection Fund कडे वर्ग करावयाच्या रकमा वर्ग करण्यात काही विलंब झाला आहे का; (4) निधीबाबतची management representations — की company ने कोणत्याही व्यक्तीला वा संस्थेला, परदेशी संस्थांसह ("Intermediaries"), अशा समजुतीने कोणताही निधी पुढे दिलेला, उसना दिलेला किंवा गुंतवलेला नाही की तो Intermediary company ने किंवा तिच्या वतीने ओळखलेल्या इतर व्यक्ती वा संस्थांना ("Ultimate Beneficiaries") कर्ज देईल किंवा त्यांच्यात गुंतवणूक करेल, किंवा त्यांच्या वतीने कोणतीही guarantee, security वा तत्सम गोष्ट देईल; की company ला कोणत्याही व्यक्ती वा संस्थेकडून, परदेशी संस्थांसह ("Funding Parties"), अशाच प्रकारच्या समजुतीने कोणताही निधी

मिळालेला नाही; आणि की परिस्थितीत वाजवी व योग्य वाटलेल्या audit procedures च्या आधारे, या representations मध्ये कोणताही material misstatement आहे असे मानावयास लावणारे काहीही auditor च्या निदर्शनास आलेले नाही; (5) वर्षभरात जाहीर केलेला किंवा दिलेला dividend Companies Act, 2013 च्या Section 123 चे पालन करतो का; आणि (6) Rule 11(g) — 1st April 2023 रोजी किंवा त्यानंतर सुरू होणाऱ्या financial years बाबत, company ने आपली books of account ठेवण्यासाठी audit trail (edit log) नोंदवण्याची सोय असलेले accounting software वापरले आहे का, software मध्ये नोंदलेल्या सर्व transactions साठी ते संपूर्ण वर्षभर चालवले गेले आहे का, audit trail ची सोय छेडछाड न करता तशीच राहिली आहे का, आणि नोंदी ठेवण्याबाबतच्या वैधानिक आवश्यकतांनुसार company ने audit trail जपून ठेवला आहे का.

अपेक्षित liability साठी provision न करणे. AS 29 अंतर्गत provision तेव्हा नोंदली जाते जेव्हा (a) मागील एखाद्या घटनेमुळे enterprise वर सध्याचे बंधन आहे, (b) ते बंधन निकाली काढण्यासाठी आर्थिक लाभ असलेल्या resources चा बहिर्गम लागण्याची शक्यता आहे, आणि (c) त्या रकमेचा विश्वासार्ह अंदाज करता येतो; या अटी पूर्ण होत नसतील तर कोणतीही provision नोंदली जात नाही. Legal team ला tax ची मागणी प्रत्यक्षात येईल असे वाटत असूनही provision केलेली नसेल, तेथे auditor ने ती बाब management शी चर्चिली पाहिजे, आणि management सहमत नसेल तर SA 705 नुसार report modify केला पाहिजे. ICAI Council ने असेही मत व्यक्त केले आहे की liability अपेक्षित असताना tax साठी provision न करणे हे Companies Act, 2013 च्या Sections 128 and 129 चे उल्लंघन ठरेल, म्हणून auditor ने आपला report qualify केला पाहिजे आणि accounts true and fair view कशा प्रकारे देत नाहीत हे स्पष्ट केले पाहिजे.

Schedule III खालील CSR disclosure — company ने Section 135 अंतर्गत CSR वर खर्च केला असेल तेथे financial statements मध्ये हे disclose झाले पाहिजे: (a) the amount required to be spent by the company during the year; (b) the amount of expenditure incurred; (c) the shortfall at the end of the year; (d) the total of previous years' shortfall; (e) the reason for shortfall; (f) the nature of CSR activities; (g) related party transactions चे तपशील, उदा. CSR खर्चाच्या संदर्भात company च्या नियंत्रणाखालील trust ला दिलेली वर्गणी, relevant Accounting Standard नुसार; आणि (h) करारातील बंधन स्वीकारल्यामुळे आलेल्या liability बाबत provision केली असेल तेथे, वर्षभरातील त्या provision मधील हालचाली, स्वतंत्रपणे दाखवून.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 3 प्रश्न

- Section 143(1) बाबत, auditor ला विशेष शेरा द्यायचा असल्याशिवाय report करण्याची गरज नाही आणि तो चौकशी करतो, तपास करत नाही, हे वाक्य नेहमी जोडा. तो स्वतंत्र mark आहे.

TQ 11.2 • PYQ 2021-Dec [5] (d) • 3M • Pg 518

LEVEL I
Understanding

Easy

CSQ 11.3 • MTP 2024-Mar [1] (c) {C} • 3M • Pg 526

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 11.5 • MTP 2025-Jul S1 [4] (a) • 5M • Pg 522

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 5 प्रश्न

- प्रश्नातील प्रत्येक तथ्य Section 143(1) च्या त्याच्या स्वतःच्या clause खाली घ्या — unsecured loans (a) खाली, inter se adjustments (b) खाली, personal expenses (e) खाली — आणि प्रत्येकासाठी त्याला शेरा लागतो, qualification लागते, की काहीच लागत नाही ते सांगा.

TQ 11.4 · PYQ 2023-Nov [2] (d) · 3M · Pg 521	LEVEL II Application	Easy
TQ 11.1 · RTP 2019-Nov [23] · Pg 517	LEVEL II Application	Medium
TQ 11.3 · MTP 2022-Mar [5] (b) · 4M · Pg 519	LEVEL II Application	Medium
CSQ 11.1 · PYQ 2019-Nov [2] (b) · 5M · Pg 523	LEVEL II Application	Medium
CSQ 11.2 · PYQ 2021-Jul [1] (b) {C} · 5M · Pg 524	LEVEL II Application	Medium

विषय 12: Reporting Under the Companies Auditor's Report Order, 2020 (CARO, 2020)

L2P5-C8-T12

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 8, Audit Report — Companies (Auditor's Report) Order, 2020 (CARO, 2020) अंतर्गत reporting: त्याची लागू होण्याची व्याप्ती आणि Paragraph 3 ची clauses.

NOTES

लागू होण्याची व्याप्ती, आणि सवलती — स्वतःच एक प्रश्न. CARO, 2020 प्रत्येक company ला लागू होते, ज्यात Companies Act, 2013 च्या Section 2 च्या clause (42) मध्ये व्याख्या केलेली foreign company येते, पण यांना वगळून: (1) Banking Regulation Act, 1949 च्या Section 5 च्या clause (c) मध्ये व्याख्या केलेली banking company; (2) **an insurance company as defined under the Insurance Act, 1938**; (3) **a company licensed to operate under Section 8 of the Companies Act**; (4) Section 2 च्या clause (62) मध्ये व्याख्या केलेली One Person Company आणि Section 2 च्या clause (85) मध्ये व्याख्या केलेली small company; आणि (5) अशी private limited company, जी एखाद्या public company ची subsidiary किंवा holding company नाही, जिचे paid up capital and reserves and surplus balance sheet च्या तारखेस एक कोटी रुपयांपेक्षा अधिक नाही, जिची financial year मध्ये कोणत्याही वेळी कोणत्याही bank किंवा financial institution कडून घेतलेली एकूण borrowings एक कोटी रुपयांपेक्षा अधिक नाहीत, आणि जिचे Schedule III मध्ये disclose केलेले एकूण revenue (discontinuing operations मधील revenue सह) financial year मध्ये दहा कोटी रुपयांपेक्षा अधिक नाही. Private company च्या सवलतीच्या तिन्ही मर्यादा पूर्ण झाल्याच पाहिजेत — एकही ओलांडली की CARO लागू होते. तथ्यांवर आकडेमोड करा: capital आणि reserves **net of the year's losses** घेतली जातात, bank आणि financial institution कडून घेतलेली borrowings **added together** घेतली जातात, आणि turnover

मध्ये includes revenue from discontinuing operations.

Clause (i) — Property, Plant and Equipment आणि intangible assets. यावर report करा: (a) company ही Property, Plant and Equipment ची quantitative तपशील व जागेसह संपूर्ण माहिती दाखवणारी योग्य records ठेवते का, आणि ती intangible assets ची संपूर्ण माहिती दाखवणारी योग्य records ठेवते का; (b) management ने Property, Plant and Equipment ची वाजवी अंतराने प्रत्यक्ष तपासणी केली आहे का, काही material तफावती आढळल्या का आणि आढळल्या असल्यास त्या books of account मध्ये योग्य प्रकारे हाताळल्या आहेत का; (c) financial statements मध्ये disclose केलेल्या सर्व immovable properties ची (ज्या properties मध्ये company ही lessee आहे आणि lease agreements रीतसर lessee च्या नावे केली आहेत त्या वगळता) title deeds company च्या नावे आहेत का, आणि नसतील तर विहित नमुन्यातील तपशील; (d) company ने वर्षभरात आपली Property, Plant and Equipment (Right of Use assets सह) किंवा intangible assets किंवा दोन्ही यांचे पुनर्मूल्यांकन केले आहे का, आणि केले असल्यास ते पुनर्मूल्यांकन Registered Valuer च्या मूल्यांकनावर आधारित आहे का, आणि प्रत्येक वर्गाच्या net carrying value च्या एकत्रित रकमेत बदल 10% किंवा अधिक असेल तर बदलाची रक्कम नमूद करून; आणि (e) Benami Transactions (Prohibition) Act, 1988 आणि त्याखालील नियमांनुसार benami property बाळगल्याबद्दल company विरुद्ध काही कार्यवाही सुरू केली आहे का किंवा प्रलंबित आहे का, आणि असल्यास company ने तपशील तिच्या financial statements मध्ये योग्य प्रकारे disclose केले आहेत का.

Clause (ii) — inventory आणि working capital ची मर्यादा. (a) management ने वाजवी अंतराने inventory ची प्रत्यक्ष तपासणी केली आहे का आणि auditor च्या मते अशा तपासणीची coverage व procedure योग्य आहे का; प्रत्येक वर्गाच्या inventory साठी एकत्रितपणे 10% किंवा अधिक तफावती आढळल्या का आणि आढळल्या असल्यास त्या books of account मध्ये योग्य प्रकारे हाताळल्या आहेत का. (b) वर्षभरात कोणत्याही वेळी company ला current assets च्या security च्या आधारावर banks किंवा financial institutions कडून एकत्रितपणे पाच कोटी रुपयांहून अधिक working capital limits मंजूर झाली आहेत का; company ने अशा banks किंवा financial institutions कडे दाखल केलेली quarterly returns किंवा statements books of account शी जुळतात का, आणि जुळत नसतील तर तपशील द्या. लागू करण्याचा मुद्दा लक्षात ठेवा: **an ERP system, however sophisticated, does not replace physical verification** — company ने प्रत्यक्ष तपासणी करणे थांबवले असेल, तेथे auditor ने clause 3(ii)(a) खाली **report the non-conduct of physical verification** केले पाहिजे.

Clauses (iii), (v) आणि (ix) — दिलेला पैसा आणि घेतलेला पैसा. Clause (iii), loans granted, including to related parties — six sub-clauses: (a) वर्षभरात दिलेल्या loans ची एकत्रित रक्कम आणि balance sheet च्या तारखेस शिल्लक असलेली रक्कम, subsidiaries, joint ventures व associates साठी आणि subsidiaries, joint ventures व associates खेरीज इतर पक्षांसाठी स्वतंत्रपणे; (b) अशी loans देण्याच्या अटी व शर्ती company च्या हिताला बाधक नाहीत ना; (c) मुद्दलाच्या परतफेडीचे व व्याजाच्या भरण्याचे वेळापत्रक ठरवले आहे का आणि परतफेड वा वसुली नियमित आहे का; (d) कोणतीही रक्कम 90 दिवसांहून अधिक काळ थकीत असेल तर वसुलीसाठी company ने वाजवी पावले उचलली आहेत का; (e) वर्षभरात देय झालेले कोणतेही loan नूतनीकृत वा मुदतवाढ दिलेले आहे का, किंवा विद्यमान loans ची थकबाकी मिटवण्यासाठी नवी loans दिली आहेत का; आणि (f) company ने मागणीनुसार परतफेडयोग्य अशी, किंवा परतफेडीच्या अटी वा कालावधी न ठरवता, loans च्या स्वरूपातील कोणतीही loans or advances दिली आहेत का, आणि दिली असल्यास अशा loans ची एकत्रित रक्कम,

वर्षभरात दिलेल्या एकूण loans मधील त्यांची टक्केवारी, आणि Section 2 च्या clause (76) मध्ये व्याख्या केल्याप्रमाणे Promoters व Related Parties ना दिलेल्या loans ची एकत्रित रक्कम. **Clause (v) — deposits:** company ने Reserve Bank of India ने दिलेल्या निर्देशांचे आणि Act च्या Sections 73 to 76 किंवा इतर कोणत्याही relevant तरतुदींचे व त्याखाली केलेल्या नियमांचे पालन केले आहे का, पालन झाले नसेल तर उल्लंघनांचे स्वरूप नमूद करून, आणि Company Law Board, National Company Law Tribunal, RBI किंवा कोणतेही Court वा Tribunal यांनी दिलेल्या कोणत्याही order चे पालन झाले आहे का. **Clause (ix) — borrowings, six limbs:** (a) company ने कोणत्याही lender ला loans किंवा इतर borrowings ची परतफेड करण्यात किंवा त्यांवरील व्याज भरण्यात कसूर केली आहे का, आणि केली असल्यास विहित नमुन्यात कसुरीचा कालावधी व रक्कम, banks, financial institutions व Government यांच्याबाबतच्या कसुरीसाठी lender-निहाय; (b) कोणत्याही bank किंवा financial institution वा अन्य lender ने company ला जाणीवपूर्वक कसूरदार म्हणून जाहीर केले आहे का; (c) term loans ज्या हेतूसाठी घेतली होती त्याच हेतूसाठी वापरली गेली का, आणि नसतील तर वळवलेली रक्कम व ती ज्या हेतूसाठी वापरली तो हेतू; (d) अल्प मुदतीसाठी उभारलेला निधी दीर्घ मुदतीच्या हेतूसाठी वापरला गेला का, आणि गेला असल्यास त्याचे स्वरूप व रक्कम; (e) company ने आपल्या subsidiaries, associates किंवा joint ventures ची बंधने पूर्ण करण्यासाठी किंवा त्यांच्या खात्यावर कोणत्याही entity कडून वा व्यक्तीकडून निधी घेतला आहे का, तपशील व रकमांसह; आणि (f) company ने वर्षभरात आपल्या subsidiaries, joint ventures किंवा associate companies मधील securities तारण ठेवून loans उभारली आहेत का, तपशिलासह, आणि अशा loans च्या परतफेडीत तिने कसूर केली आहे का.

Clause (vii) — statutory dues, आणि “dispute” चा सापळा. (a) company ही Goods and Services Tax, provident fund, employees' state insurance, income tax, sales tax, service tax, duty of customs, duty of excise, value added tax, cess आणि इतर कोणतीही statutory dues यांसह निर्विवाद statutory dues योग्य प्राधिकरणांकडे नियमितपणे जमा करते का, आणि करत नसेल तर, financial year च्या शेवटच्या दिवशी देय झाल्याच्या तारखेपासून सहा महिन्यांहून अधिक काळ थकीत असलेल्या रकमांचा विस्तार नमूद केला पाहिजे. (b) अशी dues कोणत्याही वादामुळे जमा केलेली नसतील, तेथे गुंतलेल्या रकमा आणि वाद ज्या forum समोर प्रलंबित आहे ते नमूद केले पाहिजे — आणि संबंधित Department कडे केलेले केवळ एक निवेदन वाद मानले जाणार नाही. म्हणून एखाद्या company ने GST प्राधिकरणांकडे फक्त **filed an objection letter** असेल आणि कोणत्याही forum समोर ती बाब नसेल, तर dues **undisputed** आहेत आणि सहा महिन्यांहून अधिक काळ थकीत असल्याने ती **clause (vii)(a)** खाली नोंदवली जातात, (vii)b खाली नाही.

Clause (x) — वारंवार येणारे “funds used for another purpose” चे scenario. (a) वर्षभरात initial public offer किंवा further public offer (debt instruments सह) द्वारे उभारलेला पैसा ज्या हेतूसाठी उभारला होता त्याच साठी वापरला गेला का; नसेल तर तपशील, तसेच विलंब वा कसूर आणि नंतरची दुरुस्ती, असल्यास, नोंदवली पाहिजे. (b) company ने वर्षभरात shares किंवा convertible debentures (पूर्णतः, अंशतः किंवा ऐच्छिकरीत्या convertible) यांचे preferential allotment किंवा private placement केले आहे का, आणि केले असल्यास, Companies Act, 2013 च्या Section 42 आणि Section 62 यांच्या आवश्यकतांचे पालन झाले आहे का आणि उभारलेला निधी ज्या हेतूसाठी उभारला होता त्याच साठी वापरला गेला आहे का; नसेल तर गुंतलेल्या रकमेचे तपशील व अपालनाचे स्वरूप. **fully convertible debentures** विस्तार व विविधीकरणासाठी जारी केली पण पैसा **repay long-term loans** साठी वापरला, तेथे निधी ज्या हेतूसाठी उभारला होता त्यासाठी वापरला गेलेला नाही, म्हणून auditor **clause (x)(b)** खाली **amount involved and the nature of and reason for the non-compliance**

नोंदवतो.

प्रश्न ज्यांच्याकडे पुन्हा पुन्हा येतात ती उरलेली clauses. (xi) Fraud: वर्षभरात company ने केलेला कोणताही fraud किंवा company वर झालेला कोणताही fraud लक्षात आला किंवा नोंदवला गेला का, आणि असल्यास त्याचे स्वरूप व गुंतलेली रक्कम; Companies (Audit and Auditors) Rules, 2014 च्या Rule 13 अंतर्गत विहित केलेल्या Form ADT-4 मध्ये auditors नी Section 143(12) खालील कोणताही report Central Government कडे दाखल केला आहे का; आणि वर्षभरात मिळालेल्या whistle-blower तक्रारी, असल्यास, auditor ने विचारात घेतल्या आहेत का — हे लक्षात घेऊन की फक्त वर्षभरात लक्षात आलेले किंवा नोंदवले गेलेले frauds यात येतात, संशयित frauds नाही, आणि auditor **principles of materiality in the Standards on Auditing** लावू शकतो. **(xii) Nidhi company: whether it has complied with the Net Owned Funds to Deposits ratio of 1:20;** Nidhi Rules, 2014 मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे ती 10% विनाभार term deposits ठेवते का; आणि deposits वरील व्याज भरण्यात किंवा त्यांच्या परतफेडीत कोणत्याही कालावधीसाठी कसूर झाली आहे का, तपशिलासह. **(xiii) Related parties:** लागू असेल तेथे related parties सोबतची सर्व transactions Sections 177 and 188 चे पालन करतात का, आणि applicable accounting standards ना आवश्यक असल्याप्रमाणे तपशील financial statements मध्ये disclose केले आहेत का. **(xiv) Internal audit:** company कडे तिच्या business च्या आकार व स्वरूपाला अनुरूप internal audit system आहे का, आणि audit च्या कालावधीसाठीचे internal auditors चे reports statutory auditor ने विचारात घेतले का. **(xv) Non-cash transactions:** company ने तिच्या directors सोबत किंवा त्यांच्याशी संबंधित व्यक्तींसोबत कोणतीही non-cash transactions केली आहेत का, आणि केली असल्यास Section 192 च्या तरतुदींचे पालन झाले आहे का. **Resignation of the statutory auditors:** वर्षभरात statutory auditors चे काही राजीनामे झाले आहेत का, आणि झाले असल्यास बाहेर पडणाऱ्या auditors नी उपस्थित केलेले मुद्दे, आक्षेप वा चिंता auditor ने विचारात घेतल्या आहेत का. **Cash losses:** company ला त्या financial year मध्ये आणि लगतच्या मागील financial year मध्ये cash losses झाले आहेत का, आणि झाले असल्यास cash losses ची रक्कम — या clause ला लगतचे मागील वर्षही लागते, म्हणून तथ्यांत फक्त चालू वर्ष दिलेले असले तरी तसे सांगा.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 11 प्रश्न

- Clause चा क्रमांक आणि त्याचा मजकूर दोन्ही सांगा — 'Clause (vii)(a) of Paragraph 3 of CARO, 2020' — प्रत्येक उत्तरात. त्या clause च्या उल्लेखालाच एक mark आहे.
- CARO, 2020 मधून मिळणाऱ्या पाच सवलती हा यादीचा प्रश्न आहे; private company ची सवलत तिच्या तिन्ही मर्यादा व आकड्यांसह पाठ करा.

TQ 12.7 • PYQ 2024-May [5] (d) • 3M • Pg 533

LEVEL I
Remembering

Easy

CSQ 12.7 • PYQ 2024-Sep [1] (d) {C} • 3M • Pg 542

LEVEL I
Remembering

Easy

TQ 12.1 • PYQ 2018-May [4] (b) • 4M • Pg 527

LEVEL I
Remembering

Medium

TQ 12.5 • PYQ 2021-Dec [4] (b) • 4M • Pg 531

LEVEL I
Remembering

Medium

TQ 12.6 • RTP 2023-Nov [23] • Pg 532	LEVEL I Remembering	Medium
TQ 12.8 • MTP 2024-Jul [3] (a) • 5M • Pg 533	LEVEL I Remembering	Medium
TQ 12.10 • PYQ 2025-May [2] (c) • 4M • Pg 535	LEVEL I Remembering	Medium
CSQ 12.3 • PYQ 2022-Nov [6] (a) • 4M • Pg 538	LEVEL I Remembering	Medium
CSQ 12.4 • PYQ 2023-May [4] (b) • 4M • Pg 539	LEVEL I Remembering	Medium
CSQ 12.8 • MTP 2024-Nov [3] (c) • 4M • Pg 543	LEVEL I Remembering	Medium
CSQ 12.10 • MTP 2026-Mar S1 [4] (c) • 4M • Pg 544	LEVEL I Remembering	Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 9 प्रश्न

- **clause** नुसार उत्तर द्या. CARO च्या clause चे नाव सांगा, मग त्याखाली auditor ने काय नोंदवले पाहिजे ते, शक्य तेवढे Order च्याच शब्दांत सांगा.
- तथ्ये एखादी परिस्थिती वर्णन करत असतील तेथे आधी सांगा की ते clause त्या company ला मुळात लागू होते का — अनेक clauses वर्गानुसार किंवा मर्यादेनुसार बंधित आहेत.

TQ 12.2 • PYQ 2019-May [5] (d) • 3M • Pg 528	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 12.4 • PYQ 2020-Nov [4] (c) • 3M • Pg 530	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 12.3 • PYQ 2019-Nov [5] (b) • 4M • Pg 529	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 12.9 • RTP 2024-Sep [17] • Pg 534	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 12.11 • MTP 2025-Jul S1 [6] (c) • 4M • Pg 536	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 12.6 • MTP 2024-Mar [1] (a) {C} • 4M • Pg 541	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 12.9 • PYQ 2026-Jan [2] (c) • 4M • Pg 543	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 12.11 • PYQ 2026-May [2] (c) • 4M • Pg 545	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 12.12 • PYQ 2026-Sep [5] (c) • 4M • Pg 546	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 3 प्रश्न

- लागू होण्याच्या प्रश्नात, दिलेल्या आकड्यांवर private company च्या तिन्ही मर्यादा तपासा आणि आकडेमोड दाखवा — capital आणि reserves वर्षाच्या तोट्यांनी कमी करून, borrowings एकत्र करून, turnover मध्ये discontinuing operations धरून — आणि मग निष्कर्ष काढा. एकही मर्यादा ओलांडली की CARO लागू होते.
- प्रश्न एकाहून अधिक clauses खालील तथ्ये देत असेल, तेथे त्यांना स्वतंत्र क्रमांकित भाग म्हणून हाताळा, प्रत्येकाची सुरुवात त्याच्या clause च्या उल्लेखाने करून. ती एकत्र चालवल्याने coverage चे marks जातात.

CSQ 12.1 • PYQ 2018-Nov [4] (b) • 4M • Pg 536	LEVEL II Application	Medium
CSQ 12.2 • PYQ 2022-May [2] (a) • 4M • Pg 537	LEVEL II Application	Medium
CSQ 12.5 • PYQ 2023-Nov [3] (a) • 4M • Pg 540	LEVEL II Application	Medium

प्रकरण 9

वेगवेगळ्या प्रकारच्या entities च्या Audit ची खास वैशिष्ट्ये

14 विषय • 66 वर्गीकृत प्रश्न • महत्त्व: B

ICAI SKILL PROFILE या पेपरसाठी ICAI चा band: Level I 40-60% • Level II 40-60% — हे प्रकरण वाचताना वाटते theory-प्रधान

Level I — Comprehension & Knowledge **61.4%** 254 पैकी 156 marks

Level II — Analysis & Application **38.6%** 254 पैकी 98 marks

पेपरच्या Level I कमाल मर्यादेच्या वर: या प्रकरणाचे 61% marks Comprehension आणि Knowledge चे आहेत, तर संपूर्ण पेपरासाठी ICAI चे प्रमाण 40-60% आहे. इथे तयारीचा मोठा भाग वाचन आहे, इतर ठिकाणांपेक्षा कितीतरी अधिक; या प्रकरणाची तयारी फक्त scenarios सोडवून करू नका.

विषय 1: Government Audit

L2P5-C9-T01

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Government Audit: तिची व्याख्या आणि objectives, C&AG चे अधिकार, expenditure audit, audit of receipts, audit of stores and inventories, आणि Companies Act, 2013 खालील C&AG ची भूमिका.

NOTES

व्याख्या, ती पूर्ण लक्षात ठेवा — तिला स्वतंत्र mark आहे: Government Audit म्हणजे एखाद्या public entity च्या financial, प्रशासकीय आणि इतर कामकाजाची, ते पार पडल्यानंतर केली जाणारी objective, पद्धतशीर, व्यावसायिक आणि स्वतंत्र तपासणी, जिचा हेतू त्यांचे मूल्यमापन व पडताळणी करणे, audit findings वर स्पष्टीकरणात्मक टिपांसह निष्कर्ष आणि जबाबदार अधिकाऱ्यांनी पुढे करावयाच्या कृतीसाठी शिफारशी असलेला report सादर करणे, आणि financial statements च्या तपासणीच्या बाबतीत सादरीकरणाच्या न्याय्यतेबाबत योग्य ते professional opinion व्यक्त करणे हा असतो. उत्तरांत शीर्षक देऊन क्रमांक दिली जाणारी चार objectives अशी आहेत: (1) **Accounting for Public Funds** — सरकारी निधीच्या सार्वजनिक हिशेबाची ही एक यंत्रणा आहे; (2) **Appraisal of Government Policies** — सार्वजनिक प्रशासनाच्या कामकाजविषयक, व्यवस्थापकीय, कार्यक्रमविषयक आणि धोरणात्मक बाजूंचा सार्वजनिक हिशेब आणि त्या चालवणाऱ्या अधिकाऱ्यांचे उत्तरदायित्व; (3) **Corrective Actions** — वस्तुस्थितीवर आधारित audit निरीक्षणे खालच्या पातळीवरच्या चुका उघड करतात आणि वरिष्ठ अधिकाऱ्यांना सुधारणा करण्यास मदत करतात; (4) **Administrative Accountability** — प्रशासनाला विधिमंडळापुढे उत्तरदायी ठेवणे आणि प्रशासनाला मदत म्हणून काम करणे यांचा संयोग. भारतात हे काम Comptroller and Auditor General या स्वतंत्र वैधानिक प्राधिकरणाकडून Indian Audit and Accounts Department च्या माध्यमातून पार पाडले जाते.

Expenditure Audit साठीची पाच basic standards — या प्रकरणातली सर्वात जास्त वेळा विचारली जाणारी यादी.

सक्षम प्राधिकरणाने अधिकृत केलेल्या निधीची तरतूद आहे आणि ज्या मर्यादित खर्च करता येईल ती मर्यादा ठरलेली आहे, याची खात्री करण्यासाठी ही basic standards घालून दिली आहेत. ती अशी: (1) **Audit against Rules and Orders** — खर्च संबंधित कायदेशीर तरतुदींना धरून आहे आणि सक्षम प्राधिकरणाने केलेल्या financial नियमांनुसार आहे; (2) **Audit of Sanctions** — खर्चाची प्रत्येक बाब सक्षम प्राधिकरणाने दिलेल्या, either general or special अशा sanction खाली येते; (3) **Audit against Provision of Funds** — ज्यातून खर्च करता येईल अशी निधीची तरतूद आहे आणि **रक्कम केलेल्या appropriations पेक्षा जास्त नाही**; (4) **Propriety Audit** — खर्च broad and general principles of financial propriety चा योग्य तो विचार करून केला आहे; (5) **Performance Audit** — ज्या programmes, schemes आणि projects वर मोठा financial खर्च झाला आहे ते **काटकसरीने चालवले जात आहेत आणि त्यांतून अपेक्षित निकाल मिळत आहेत**. परीक्षक हे fact pattern म्हणून विचारतो: सक्षम प्राधिकरणाच्या मंजूरीविना केलेली payments **audit of sanctions** कडे जातात; फायद्यांचे मूल्यमापनच न झालेला project **performance audit** कडे; budget मधील तरतूद नसताना काढलेला निधी **audit against provision of funds** कडे; ठरवून दिलेले financial नियम धुडकावून केलेला खर्च **audit against rules and orders** कडे; अनावश्यक खर्च **propriety audit** कडे. आधी audit चे नाव द्या, मग ते कोणते standard राबवते ते सांगा.

Audit against Rules and Orders — तीन वर्ग आणि चार तपासण्या. ज्या rules आणि orders विरुद्ध regularity audit केले जाते ती प्रामुख्याने अशी: (1) Consolidated Fund of India किंवा एखाद्या राज्याच्या (आणि Contingency Fund च्या) निधीतून खर्च करण्याचे व त्याला मंजूरी देण्याचे अधिकार नियंत्रित करणारी rules आणि orders; (2) सरकारविरुद्धचे दावे सादर करण्याची पद्धत, Consolidated Fund, Contingency Fund आणि Public Accounts मधून पैसे काढणे यांविषयीची rules आणि orders, तसेच सरकारी व्यवहार हाताळणाऱ्या सरकारी कर्मचाऱ्यांसाठी तपशीलवार कार्यपद्धती ठरवणारे financial rules; (3) सरकारी कर्मचाऱ्यांच्या सेवाशर्ती, वेतन व भत्ते आणि निवृत्तिवेतन नियंत्रित करणारी rules आणि orders. **परीक्षकाला हवे असलेले वाक्य:** rules, नियम आणि orders तयार करणे हे कार्यकारी सरकारचे काम आहे; ती दुय्यम प्राधिकरणांकडून योग्य प्रकारे लावली जातात का हे पाहणे हे audit चे काम आहे, आणि ती rules काय असावीत हे ठरवणे हे audit चे काम नाही. पण audit त्या rules ची तपासणी करते, हे पाहण्यासाठी की (a) ती Constitution च्या किंवा त्याखालील कोणत्याही कायद्याच्या तरतुदींशी विसंगत नाहीत; (b) ती C&AG ने ठरवलेल्या audit आणि accounts च्या मूलभूत गरजांशी सुसंगत आहेत; (c) ती वरिष्ठ प्राधिकरणाच्या orders शी किंवा त्याने केलेल्या rules शी विरोधात येत नाहीत; आणि (d) ती सक्षम प्राधिकरणाकडून स्वतंत्रपणे मंजूर झाली नसल्यास, ती काढणाऱ्या प्राधिकरणाकडे आवश्यक तो नियम करण्याचा अधिकार आहे. Regularity च्या दृष्टीने expenditure चे audit हे **quasi-judicial work** असते, ज्यात Constitution, कायदे, rules आणि orders यांचा अर्थ लावावा लागतो — पण **अर्थ लावण्याचा अंतिम अधिकार C&AG कडे नसतो.**

Propriety audit आणि तिचे चार अपवाद. Propriety audit rules च्या पलीकडे पाहते: अस्तित्वात असलेल्या rules आणि नियमांनुसार खर्च झाला असला तरीही अयोग्य, टाळता येणारा किंवा निष्फळ खर्च उघड करण्याचे auditor चे उद्दिष्ट असते, आणि व्यवहारांतील शहाणपण, प्रामाणिकपणा व काटकसर तपासून सार्वजनिक आर्थिक नैतिकतेची बऱ्यापैकी उच्च पातळी राखणे हे audit चे उद्दिष्ट असते. **अपवादातून तपासला जाणारा नियम:** सार्वजनिक पैसा एखाद्या विशिष्ट व्यक्तीच्या किंवा समाजाच्या एका घटकाच्या फायद्यासाठी वापरला जाऊ नये, **unless** — (1) गुंतलेल्या खर्चाची रक्कम नगण्य आहे; किंवा (2) त्या रकमेसाठीचा दावा न्यायालयात राबवता येईल; किंवा (3) तो खर्च मान्य केलेल्या धोरणानुसार किंवा प्रथेनुसार आहे; आणि (4) विशिष्ट प्रकारचा खर्च भागवण्यासाठी

दिले जाणारे travelling allowances सारखे भत्ते असे नियंत्रित केले जावेत की एकंदरीत ते भत्ते घेणाऱ्यांसाठी नफ्याचे स्रोत ठरणार नाहीत. अपवाद विचारणाऱ्या प्रश्नाला हे चार अपवाद हवे असतात, propriety audit चे वर्णन नव्हे.

Performance audit — तीन भाग आणि पाच टप्प्यांची कार्यपद्धती. Audit ची व्याप्ती वाढवून तिच्यात efficiency, economy आणि effectiveness audit, म्हणजेच performance audit किंवा full scope audit यांचा समावेश करण्यात आला आहे. **Efficiency audit** हे पाहते की schemes आणि projects काटकसरीने राबवली व चालवली जात आहेत का आणि त्यांतून अपेक्षित निकाल मिळत आहेत का — म्हणजे तयार झालेल्या वस्तू व सेवा आणि त्यांसाठी वापरलेली साधने यांचा संबंध. **Economy audit** हे पाहते की सरकारने financial, human and physical resources काटकसरीने मिळवली आहेत का आणि मंजुरी देणाऱ्या व खर्च करणाऱ्या प्राधिकरणांनी काटकसर पाळली आहे का. **Effectiveness audit** म्हणजे programmes, schemes आणि projects च्या कामगिरीचे with reference to the overall targeted objectives केलेले मूल्यमापन, तसेच ती उद्दिष्टे गाठण्यासाठी वापरलेल्या मार्गांच्या कार्यक्षमतेचे मूल्यमापन. Efficiency-cum-performance audit म्हणजे एखादी संस्था, programme, प्राधिकरण किंवा कार्य यांच्या financial आणि कामकाजविषयक कामगिरीची objective तपासणी, जी अधिक काटकसर व अधिक effectiveness च्या संधी शोधण्याकडे झुकलेली असते. Performance audit करण्याच्या कार्यपद्धतीत (1) विषयाची निवड, (2) प्राथमिक अभ्यास, (3) planning, (4) audit ची अंमलबजावणी, आणि (5) reporting हे टप्पे येतात.

Audit of receipts — expenditure audit पेक्षा नवी, आणि स्वतंत्रपणे विचारली जाते. अशा audit मध्ये हे तपासले जाते: (1) सरकारला येणे असलेले सर्व revenues किंवा इतर देणी नेमून दिलेल्या प्राधिकरणांनी बरोबर आकारली, वसूल केली आणि सरकारी खात्यात जमा केली का; (2) आकारणी, वसुली आणि प्रकरणांचे योग्य वाटप यांवर प्रभावी नियंत्रण राहावे म्हणून विभागाने पुरेसे नियम व कार्यपद्धती तयार केल्या आहेत का; (3) ती नियम व कार्यपद्धती प्रत्यक्षात पाळली जात आहेत का; (4) अनियमितता, दुहेरी refunds, बनावट किंवा खोटी refund vouchers, अथवा fraud, जाणीवपूर्वक दुर्लक्ष, कर आकारण्यात किंवा वसूल करण्यात अथवा refunds देण्यातील निष्काळजीपणा यांतून होणारे revenue चे इतर नुकसान वेळेत उघड होऊन त्यांची चौकशी व्हावी म्हणून पुरेशी तपासणी लावली आहे का; आणि (5) मागण्या, वसुली आणि refunds यांच्या अचूक व नियमित नोंदी तसेच देणी अंतिम निपट्यापर्यंत पाठपुरावा या गोष्टी अंतर्गत कार्यपद्धतींतून पुरेशा प्रमाणात साधल्या जातात का हे पाहण्यासाठी systems आणि कार्यपद्धतींचे पुनरावलोकन, आणि सुधारणा सुचवणे. **मूलभूत तत्त्व: विशिष्ट प्रकरणापेक्षा सर्वसाधारण चित्र पाहणे अधिक महत्त्वाचे असते,** जरी test check च्या क्षेत्रात आकारणी, मागणी, वसुली आणि refund ची वैयक्तिक प्रकरणे महत्त्वाची असली तरी; आणि आकारणीची कार्यपद्धती किती प्रभावी आहे हे तपासण्यासाठी कर प्राधिकरणांनी घेतलेल्या न्यायिक निर्णयांचे पुनरावलोकन केले जाते. यात हे जोडा की audit ची व्याप्ती आणि प्रमाण C&AG ठरवतो आणि त्यावर वाटाघाटी होत नाहीत किंवा प्रश्न विचारला जात नाही, आणि ते test check, random sampling, सर्वसाधारण पुनरावलोकन व ठरावीक क्षेत्रांचा सखोल अभ्यास अशा रचनेत असते; संस्थात्मक यंत्रणेत auditor कडून प्राथमिक तपासणी, supervisor कडून test check आणि group leader कडून नियंत्रण व दिशा येते; आणि audit हे accounts व मूळ vouchers जिथे ठेवली जातात तिथे केंद्रवर्ती पद्धतीने, तसेच drawing आणि disbursing ची कामे जिथे होतात तिथे स्थानिक पातळीवर, अशा दोन्ही प्रकारे केले जाते.

उत्तरांत वापरले जाणारे आणखी चार गट — ते वेगळे ठेवा. (a) Powers of the C&AG: Union किंवा एखाद्या State Government च्या नियंत्रणाखालील, प्राथमिक किंवा दुय्यम accounts तयार करण्यास जबाबदार असणाऱ्या

कार्यालयांसह कोणत्याही accounts कार्यालयाची तपासणी करणे; audit खालील transactions शी संबंधित कोणतीही accounts, books, papers आणि इतर documents ठरावीक ठिकाणी पाठवण्याची मागणी करणे; संबंधित प्रभारी व्यक्तीला त्याला आवश्यक वाटतील असे प्रश्न विचारणे किंवा अशी निरीक्षणे नोंदवणे आणि त्याला तयार करावयाच्या कोणत्याही account किंवा report साठी लागणारी माहिती मागवणे; आणि कोणत्याही accounts च्या अथवा transactions च्या वर्गाच्या तपशीलवार audit चा कोणताही भाग वगळून तो ठरवेल अशा मर्यादित तपासण्या लावणे. (b) **Audit of stores and inventories** हे expenditure audit चा भाग म्हणून विकसित झाले आहे, आणि त्याची objectives अशी: **purchase, receipt, issue, custody, sale and inventory-taking** नियंत्रित करणारे नियम योग्य प्रकारे आखलेले आणि प्रभावीपणे राबवलेले आहेत; ठेवलेल्या नगसंख्येतील त्रुटी किंवा internal control मधील कमकुवतपणा सरकारच्या नजरेस आणणे; purchases **रीतसर मंजूर, काटकसरीने केलेली आणि purchase rules चे पालन करणारी** आहेत याची पडताळणी करणे; **दिलेल्या किंमती वाजवी आहेत** आणि करारातील अटीनुसार आहेत, तपासणी व स्वीकार करणाऱ्या घटकांनी दर्जा व नगसंख्येची certificates दिली आहेत, आणि काटकसरशून्य purchases व सदोष अथवा निकृष्ट stores मुळे झालेले नुकसान स्वतंत्रपणे नोंदवले जाते हे पाहणे; आणि **inventory ठेवण्याच्या पातळ्यांसाठीच्या ठरवून दिलेल्या निकषांच्या** संदर्भात receipts, issues आणि balances यांची अचूकता तपासणे, **जादा किंवा पडून असलेली inventory स्वतंत्रपणे नोंदवणे**, ठरावीक कालांतराने प्रत्यक्ष पडताळणी करणे आणि inventory valuation तपासणे, जेणेकरून **value accounts आणि physical accounts यांचा मेळ बसेल**. (c) **Under the Companies Act, 2013: section 143(5)** — Government company च्या बाबतीत, अथवा Central Government ने किंवा एखाद्या State Government ने अथवा दोघांनी मिळून प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षपणे मालकी किंवा नियंत्रण असलेल्या इतर कोणत्याही कंपनीच्या बाबतीत, C&AG section 139(5) खाली auditor ची नेमणूक करतो आणि accounts चे audit कोणत्या पद्धतीने करायचे याचे निर्देश देतो, आणि auditor आपल्या report ची एक प्रत, दिलेल्या निर्देशांसह, त्यांवर केलेली कार्यवाही आणि accounts वरचा तिचा परिणाम यांसह C&AG कडे सादर करतो. **Section 143(6)** — C&AG **आदेश काढून test audit** करवून घेऊ शकतो, आणि त्या report ला **section 19A of the C&AG's (Duties, Powers and Conditions of Service) Act, 1971** लागू होते; त्याचे निर्देश ढोबळमानाने **the system of book-keeping and accounts, internal control etc.** यांना व्यापतात; आणि statutory auditors नी सादर केलेल्या **audit report वर भाष्य करण्याचा किंवा त्याला पूरक भर घालण्याचा त्याला अधिकार** आहे. (d) **सापळा: section 134(3)** नुसार auditor's report मधील आणि secretarial audit report मधील प्रत्येक आक्षेप, प्रतिकूल शेरा किंवा disclaimer यावर board ला स्पष्टीकरण द्यावे लागते — C&AG च्या शेऱ्यांसाठी तशी तरतूद नाही, म्हणून त्यांवर माहिती किंवा स्पष्टीकरण देण्याचे बंधन board वर नाही. **हेही स्पष्टपणे सांगा:** government audit ही प्रत्येक अनियमितता किंवा गैरवर्तन तार्किक शेवटापर्यंत नेणारी तपास यंत्रणा म्हणून काम करण्यासाठी ना सज्ज आहे ना तिचा तसा हेतू आहे.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 1 प्रश्न

- कोणत्याही एकाचे स्पष्टीकरण देण्याआधी expenditure audit ची पाच basic standards नावासह सांगा. सांगितलेल्या मुद्द्यांच्या संख्येप्रमाणे marks मिळतात.
- Government audit ची चार objectives आणि C&AG चे चार अधिकार या वेगवेगळ्या याद्या आहेत. एकावरचा प्रश्न दुसरीने सुटत नाही.

TQ 1.8 · MTP 2021-Oct [6] (e) · 3M · Pg 558

LEVEL I
Remembering**Easy****Understanding** ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 10 प्रश्न

- Government audit ची व्याख्या पूर्ण उद्धृत करा — 'objective, systematic, professional and independent examination ... made subsequently to their execution' हाच भाग परीक्षक शोधतो.
- Audit against rules and orders बदल विचारले असता, rules चे तीन वर्ग आणि audit ज्या चार गोष्टी तपासते त्या दोन्ही द्या, आणि rules काय असावीत हे audit ठरवत नाही या वाक्याने शेवट करा.

TQ 1.3 · PYQ 2019-May [6] (d) · 3M · Pg 553

LEVEL I
Understanding**Easy**

CSQ 1.2 · MTP 2024-Mar [2] (d) · 3M · Pg 563

LEVEL I
Understanding**Easy**

TQ 1.1 · RTP 2018-May [27] (a) · Pg 551

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 1.2 · PYQ 2018-Nov [6] (d) · 5M · Pg 552

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 1.4 · PYQ 2020-Nov [6] (Or) (ii) · 4M · Pg 553

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 1.6 · RTP 2021-May [28] (b) · Pg 557

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 1.7 · PYQ 2021-Jul [6] (Or) (a) · 4M · Pg 557

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 1.9 · MTP 2024-Mar [6] (b) · 4M · Pg 559

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 1.10 · RTP 2025-May [17] · Pg 559

LEVEL I
Understanding**Medium**

CSQ 1.3 · PYQ 2025-Sep [6] (b) · 5M · Pg 563

LEVEL I
Understanding**Medium****Application** Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 3 प्रश्न

- निरीक्षणांना audit च्या प्रकाराशी जोडणारा प्रश्न ही जुळणीची कसरत आहे: प्रत्येक निरीक्षण एकेक घ्या, audit चा प्रकार सांगा, मग तो प्रकार कोणते standard राबवतो ते सांगा. Standard न देता फक्त audit चे नाव देणारे उत्तर प्रत्येक बाबीचे निम्मे mark गमावते.
- Government company च्या scenario मध्ये नेमणूक व निर्देशांसाठी section 143(5) आणि test audit व पूरक भाष्यासाठी section 143(6) यांचा उल्लेख करा, आणि मग section 134(3) खालील board च्या कर्तव्याचे उत्तर स्वतंत्रपणे द्या.

TQ 1.11 · PYQ 2020-Nov [6] (d) · 3M · Pg 561

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 1.1 · PYQ 2023-May [6] (b) · 4M · Pg 562

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 1.4 · MTP 2025-Nov S1 [3] (c) · 4M · Pg 565

LEVEL II
Application

Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे · 1 प्रश्न

- Receipts audit मधील कार्यपद्धतीच्या त्रुटी facts मध्ये दिल्या असतील — दुहेरी refunds, आकारणीवरच्या कमकुवत तपासण्या, न्यायिक निर्णयांचे पुनरावलोकन नसणे — तेव्हा प्रत्येक त्रुटी ती ज्या क्रमांकित तपासणीत बसत नाही तिच्याशी जोडा, आणि मग audit ची व्याप्ती C&AG ठरवतो व त्यावर वाटाघाटी होत नाहीत असे सांगा.

TQ 1.5 · RTP 2020-Nov [28] (a) · Pg 555

LEVEL II
Analysis

Medium

विषय 2: Local Bodies चे Audit [Audit of Local Bodies]

L2P5-C9-T02

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Audit of Local Bodies: municipality चा अर्थ, audit ची objectives, revenue चे स्रोत आणि revenue grants, खर्चाचे मुद्दे, आणि audit programme.

NOTES

नेमणूक कोण करते, आणि हीच उत्तराची पहिली ओळ: municipal खर्चावरचे बाह्य नियंत्रण State Governments municipal accounts तपासण्यासाठी auditors नेमून वापरतात. Municipal accounts च्या audit ची जबाबदारी सामान्यतः State Government च्या Local Fund Audit Wing कडे असते, पण Delhi, Mumbai आणि आणखी काही ठिकाणच्या municipal corporations ना नियमित बाह्य audit साठी स्वतःचे auditors नेमण्याचे अधिकार आहेत. Audit programme चे उत्तर सुरू करताना auditor ने **आपली नेमणूक निश्चित करून घ्यावी** असे लिहा.

Local bodies च्या audit ची पाच objectives — ही पाच बाबींची यादी आहे, म्हणून पाचही सांगा: (1) financial statements चा मजकूर आणि त्यांचे सादरीकरण न्याय्य आहे का याबाबत reporting; (2) financial control च्या व्यवस्थांतील बलस्थाने आणि कमकुवत जागा यांबाबत reporting; (3) कायदेशीर आणि/किंवा प्रशासकीय requirements चे पालन होते का याबाबत reporting; (4) खर्च केलेल्या पैशाचे पूर्ण मूल्य मिळत आहे का याबाबत reporting; आणि (5) error, fraud आणि साधनांचा गैरवापर शोधणे व रोखणे. प्रश्न 'तुमची reporting ची क्षेत्रे कोणती' असा विचारला असला, तरी तो हीच यादी मागत असतो.

Municipality ची व्याख्या — छोटी, आणि ती शब्दशः विचारली जाते: municipality म्हणजे नागरी भागातील स्थानिक स्वराज्याचे एक घटक अशी तिची व्याख्या करता येते. **Local self-government** म्हणजे एखाद्या भागाचे — गाव, नगर, शहर किंवा राज्यापेक्षा लहान अशा कोणत्याही भागाचे — स्थानिक रहिवाशांचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या संस्थेकडून चालवले जाणारे प्रशासन, जिला बऱ्यापैकी मोठी स्वायत्तता असते, जी आपल्या revenue चा किमान काही भाग स्थानिक करांतून उभा करते आणि आपले उत्पन्न अशा सेवांवर खर्च करते ज्या स्थानिक मानल्या जातात आणि म्हणून राज्य व केंद्राच्या सेवांहून वेगळ्या असतात. Municipalities आणि corporations चा खर्च ढोबळमानाने सहा मुद्द्यांखाली विभागला जातो: (1) सर्वसाधारण प्रशासन व revenue वसुली, (2) सार्वजनिक आरोग्य, (3) सार्वजनिक

सुरक्षा, (4) शिक्षण, (5) सार्वजनिक बांधकामे, आणि (6) व्याज देणी यांसारख्या इतर बाबी.

Revenue आणि grants. Property taxes आणि octroi हे municipal प्राधिकरणांच्या revenue चे मुख्य स्रोत आहेत; इतर municipal कर म्हणजे professional tax, यांत्रिक नसलेल्या वाहनांवरचा कर, जाहिरातींवरचे कर, प्राणी व नौकांवरचे कर, tolls आणि show-tax. Local bodies ना राज्य प्रशासनाकडून grants सुद्धा मिळतात, आणि revenue grants तीन प्रकारची असतात: (1) **General purpose grants** — प्रामुख्याने local bodies च्या गरजा आणि साधने यांतील दरी बऱ्याच अंशी भरून काढण्यासाठी दिली जाणारी; (2) **Specific purpose grants** — विशिष्ट सेवा पुरवण्याशी किंवा विशिष्ट कामे पार पाडण्याशी जोडलेली grants; (3) **Statutory and compensatory grants** — State Government ने local government कडून एखादा कर ताब्यात घेतल्यामुळे झालेल्या revenue च्या नुकसानीची भरपाई म्हणून वेगवेगळ्या कायद्यांखाली दिली जाणारी.

Local bodies साठीचा audit programme सहा मुद्द्यांत चालतो, आणि शेवटचे चार सरकारी expenditure च्या standards चीच पुनरावृत्ती करतात: (1) **Appointment** — नेमणूक निश्चित करून घ्या, जबाबदारी सामान्यतः Local Fund Audit Wing कडे असते; (2) **Auditor's concerns** — मजकूर व सादरीकरणाच्या न्याय्यतेबाबत, financial control च्या व्यवस्थेतील बलस्थाने व कमकुवत जागांबाबत, कायदेशीर व प्रशासकीय requirements च्या पालनाबाबत आणि खर्च केलेल्या पैशाचे पूर्ण मूल्य मिळते का याबाबत report करणे, आणि errors व fraud तसेच साधनांचा गैरवापर शोधणे हे उद्दिष्ट; (3) **Rules and regulations** — खर्च कायद्याच्या संबंधित तरतुदींना आणि सक्षम प्राधिकरणाने केलेल्या financial नियमांना धरून आहे; (4) **Authorisations** — सर्व sanctions, either special or general, सक्षम प्राधिकरणाने दिली आहेत; (5) **Provisioning** — निधीची तरतूद आहे, खर्च त्या तरतुदीतून केला आहे आणि तो सक्षम प्राधिकरणाने अधिकृत केला आहे; (6) **Performance** — मोठा खर्च असणारी schemes, programmes आणि projects काटकसरीने चालत आहेत आणि त्यांतून अपेक्षित निकाल मिळत आहेत.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे · 1 प्रश्न

- प्रश्न objectives of local body audit विचारतो. कोणतेही स्पष्ट करण्याआधी यादी म्हणून त्यांची नावे द्या; सांगितलेल्या objectives च्या संख्येप्रमाणे marks मिळतात.
- ही सर्वसाधारण government audit च्या objectives पेक्षा वेगळी ठेवा — परीक्षक दोन्ही विचारतो, आणि याद्या वेगळ्या आहेत.

TQ 2.1 · PYQ 2015-May [6] (c) · 4M · Pg 566

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 1 प्रश्न

- आधी municipality ची व्याख्या द्या आणि नंतर local self-government ची — दोन्ही छोट्या आहेत आणि दोन्हींना marks आहेत.
- पाच objectives आणि खर्चाचे सहा मुद्दे वेगळे ठेवा; एकावरचा प्रश्न दुसऱ्याने सुटत नाही.

TQ 2.2 · PYQ 2020-Nov [6] (c) · 3M · Pg 567

LEVEL I
Understanding

Easy

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 1 प्रश्न

- Audit programme च्या प्रश्नासाठी शीर्षकांसह सहा क्रमांकित मुद्दे वापरा. शीर्षकेच — Appointment, Auditor's Concerns, Rules and Regulations, Authorisations, Provisioning, Performance — परीक्षक खूण करून तपासतो.

CSQ 2.1 · MTP 2023-Sep [6] (b) · 4M · Pg 568

LEVEL II
Application

Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे · 1 प्रश्न

- खर्चाची पडताळणी कशी केली जाते असे विचारले असेल, तेव्हा **खर्चाच्या वर्गानुसार** उत्तर द्या, आणि प्रत्येकात auditor काय तपासतो ते सांगा.
- खर्च कशाविरुद्ध तपासला जातो ते सांगा — budget grant, sanction, आणि त्या प्रकारच्या खर्चाला लागू होणारी rules.

TQ 2.3 · PYQ 2022-Nov [6] (c) · 3M · Pg 568

LEVEL II
Analysis

Medium

विषय 3: Non Governmental Organisations (NGO's) चे Audit [Audit of Non Governmental Organisations (NGO's)]

L2P5-C9-T03

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Audit of Non-Governmental Organisations: audit ची आखणी, assets, liabilities, income आणि expenditure साठीचा audit programme, corpus आणि revolving funds, आणि income च्या receipts ची पडताळणी.

NOTES

NGO च्या audit ची आखणी — उत्तरांत दहा मुद्दे दिले आहेत, आणि प्रश्नात तसे म्हटले असेल तरच चार पुरेसे ठरतात: (1) NGO च्या कामाची, तिच्या mission आणि vision ची, कार्यक्षेत्रांची आणि ती ज्या वातावरणात काम करते त्याची माहिती; (2) संबंधित कायद्यांचे ज्ञान अद्ययावत ठेवणे, विशेषत: अलीकडच्या दुरुस्त्या, परिपत्रके आणि न्यायिक निर्णय — Foreign Contribution (Regulation) Act, 2010, Societies Registration Act, 1860 आणि Income Tax Act, 1961 तसेच त्यांखालील Rules; (3) संस्थेचे कायदेशीर स्वरूप आणि तिचे Memorandum of Association, Articles of Association, Rules and Regulations यांचे पुनरावलोकन; (4) संघटन तक्ता, financial व प्रशासकीय नियमावली, project आणि programme मार्गदर्शक तत्त्वे, निधी देणाऱ्या संस्थांच्या requirements व नमुने आणि budget विषयक धोरणे यांचे पुनरावलोकन; (5) Board, Managing Committee, Governing Body आणि Management व त्यांच्या समित्यांच्या इतिवृत्तांची तपासणी, जेणेकरून घेतलेल्या निर्णयांचा financial records वर काय परिणाम होतो ते कळेल; (6) accounting व्यवस्था, कार्यपद्धती, internal controls आणि internal checks यांचा अभ्यास आणि ते लागू आहेत का याची पडताळणी; (7) audit साठी materiality च्या पातळ्या ठरवणे; (8) reports किंवा इतर संवादाचे स्वरूप व वेळ; (9) experts चा सहभाग आणि त्यांचे reports; (10) मागील वर्षाच्या audit report चे पुनरावलोकन.

Audit programme सर्व assets, liabilities, income आणि expenditure वर क्रमवार चालतो, जेणेकरून कोणतीही material बाब सुटणार नाही. **Corpus fund** — corpus साठी आलेली अनुदाने आणि grants **विशेषतः donors च्या पत्रांच्या आधारे** vouch करा, आणि interest चे उत्पन्न Investment Register शी व हाती असलेल्या प्रत्यक्ष investments शी तपासा. **Reserves** — projects आणि programmes मधून झालेले वर्गीकरण donors ची पत्रे व board ठराव यांच्याशी vouch करा, आणि **विकलेल्या asset चे gross value capital reserve मधून general reserve मध्ये** वर्ग झाले आहे का ते तपासा. **Ear-marked funds** — देणगीदार संस्थांच्या अटी, board ठराव आणि योजनांचे नियम तपासा. **Project/agency balances** — donors सोबतच्या करारांनुसार वाटप आणि खर्च vouch करा. **Loans** — loan करार आणि दिलेल्या पावत्यांच्या प्रतिपणशी vouch करा. **Fixed assets** — खरेदी, विक्री किंवा विल्हेवाट, त्यासोबत depreciation आणि authorisations vouch करा, grant साठीची donors ची पत्रे व करार तपासा, आणि स्थावर मालमत्तेच्या बाबतीत मालकी हक्क तपासा. **Investments** — Investment Register तपासा आणि investments प्रत्यक्ष पाहा, **investments NGO च्या नावावर आहेत याची खात्री करा**, आणि पुढील गुंतवणूक व विक्री योग्य प्राधिकरणाने मंजूर केली आहे का ते पडताळा. **Cash in hand** — वर्षाखेरीस रोख आणि imprest शिल्लक प्रत्यक्ष तपासा आणि books शी ताडून पाहा. **Bank balance** — bank reconciliation statements तपासा आणि जुन्या थकीत व न जुळलेल्या रकमांचा तपशील मिळवा. **Inventory** — हाती असलेली inventory पडताळा आणि **नगसंख्या व valuation साठी management कडून certificate घ्या**. **Programme and project expenses** — अटी समजून घेण्यासाठी donor सोबतचा करार तपासा आणि जिथे contracts आहेत तिथे **income tax कापला, भरला आणि returns दाखल केली** याची खात्री करा. **Establishment expenses** — provident fund, आयुर्विमा हप्ता, employees' state insurance आणि त्यांचे प्रशासकीय शुल्क ठरलेल्या मुदतीत कापले, भरले आणि जमा केले आहेत का ते पडताळा.

परीक्षक शेजारी शेजारी विचारतो अशा दोन व्याख्या. Promoter's contribution च्या स्वरूपातील donations आणि grants ही **capital receipts असतात आणि NGO च्या balance sheet मध्ये liabilities म्हणून दाखवली जातात**. **Corpus contribution: NGO च्या capital साठी किंवा corpus साठी दिलेले योगदान**; ते donation किंवा grant corpus चा भाग होईल का हे donors ना सामान्यतः स्पष्ट करावे लागते. **Revolving fund**: revolving fund साठी दिलेल्या योगदानाचे किंवा grant चे उद्दिष्ट म्हणजे त्या निधीतून इतर NGOs ना अथवा लाभार्थ्यांना त्यांच्या projects साठी तात्पुरती कर्जे देऊन रक्कम फिरती ठेवणे, ती कर्जे वसूल करून पुन्हा तात्पुरती कर्जे देणे, आणि असेच पुढे; अशा तात्पुरत्या कर्जांवर लाभार्थ्यांकडून मिळालेले interest त्या निधीत परत जमा करता येते किंवा Income and Expenditure Account ला जमा करता येते, आणि हे योगदान देणाऱ्या प्राधिकरणाने घालून दिलेल्या अटीवर अथवा NGO च्या स्वतःच्या नियमांवर अवलंबून असते.

NGO च्या income ची पडताळणी — पाच मुद्दे, आणि प्रत्येकाची स्वतःची नोंदवही: (a) **Contributions and grants for projects and programmes** — donors सोबतचे करार आणि grant ची पत्रे तपासा, आणि सर्व foreign contribution च्या receipts, Foreign Contribution (Regulation) Act, 2010 खाली अधिसूचित केलेल्या foreign contribution bank account मध्ये जमा झाल्या आहेत का ते पडताळा; (b) **Receipts from fund-raising programmes** — internal control व्यवस्थेचे सविस्तर पुनरावलोकन करा, वसुलीसाठी जबाबदार व्यक्ती आणि पैसे मिळण्याची पद्धत जाणून घ्या, आणि **वसुली रोज मोजली जाते व bank मध्ये भरली जाते** याची खात्री करा; (c) **Membership fees** — Membership Register शी पडताळा आणि entrance fees, वार्षिक fees व life membership fees यांचे योग्य वर्गीकरण झाले आहे याची खात्री करून वर्षभरात अपेक्षित असलेल्या fees शी मेळ घाला; (d) **Subscriptions** — subscription register आणि दिलेल्या पावत्या तपासा, subscription चे उत्पन्न

संबंधित नियतकालिके, परिपत्रके अथवा मासिके छापण्याच्या व पाठवण्याच्या नोंदींशी जुळवा, आणि subscription दरपत्रकाच्या आधारे receipts पडताळा; (e) **Interest and dividends** — वर्षभरात धारण केलेल्या investments च्या आधारे मिळालेले व येणे असलेले पडताळा.

जिथे NGO देणग्या गोळा करून त्या पुढे पाठवते, तिथे programme ला दोन भाग असतात आणि दोन्हींना marks आहेत. **Receipt of donations: internal control system** — अधिकृत वसुली, पावतीपुस्तकांचा ताबा आणि पैशाची सुरक्षित जपणूक यांच्या जबाबदाऱ्यांची विभागणी; **custody of receipt books** — पावतीपुस्तके देण्याची व्यवस्था, न वापरलेली पुस्तके परत घेणे आणि पुस्तकांची संख्या व क्रमांकांचा क्रम यांसह त्यांची प्रत्यक्ष पडताळणी; **receipt of cheques** — दुय्यम पावतीसाठी कार्बन प्रत, जबाबदार अधिकाऱ्याची सही, आणि cheque ची तारीख, bank चे नाव, तारीख व रक्कम स्पष्टपणे नमूद; **bank reconciliation** — रोख भरणा फक्त तारीख व रकमेनेच नव्हे तर **पावतीपुस्तकाच्या संदर्भाने** जुळवा; **cash receipts** — रोख देणग्यांची नोंदवही अधिक विस्ताराने vouch करा आणि donors चे पत्ते उपलब्ध असतील तिथे entity ला **रक्कम, तारीख आणि पावती क्रमांक नमूद करून आभारपत्रे पाठवायला सांगून** फेरतपासणी करा; आणि foreign contributions ना लागू कायद्यांच्या पालनासाठी विशेष लक्ष द्या. **Remittance to other NGOs: mode of sending remittance** — सर्व रकमा **account payee cheques** नेच पाठवाव्यात, demand drafts प्राप्तकर्त्याच्या संदर्भाने तपासावीत; **confirming receipt** — सर्व रकमांना पावत्या आणि पोचपावत्या असाव्यात; **identity** — घेणारी NGO खरी संस्था आहे का, तिचा पत्ता आणि **80G registration number** पडताळा; **direct confirmation procedure** — ज्यांना पैसे दिले त्या संस्थांना पुष्टीकरणाची पत्रे पाठवा; **donation utilisation** — मदतीसाठीच वापरले, दुसऱ्या कोणत्याही कामासाठी नाही; आणि **ज्यांना देणग्या पाठवल्या त्या NGOs निवडण्याची व्यवस्था**.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे · 1 प्रश्न

- NGO च्या बाबतीत उत्तराने आधी facts ज्यांकडे बोट दाखवतात ती **नोंदणी आणि तो कायदा** सांगितला पाहिजे, आणि मगच audit चे मुद्दे.
- Receipts विशिष्ट प्रकारच्या असतील — corpus, grant, foreign contribution — तेव्हा त्या प्रकाराला कोणती rules लागू होतात ते सांगा. Foreign contribution चा मुद्दा सर्वात जास्त वेळा सुटतो.

CSQ 3.1 · PYQ 2023-Nov [6] (Or) (a) · 4M · Pg 571

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 3 प्रश्न

- Corpus contribution आणि revolving fund या दोन marks च्या व्याख्या आहेत. प्रत्येकाचा हेतू सांगा, आणि revolving fund साठी interest ची हाताळणी सांगा — तेच वाक्य दुसरे mark आहे.

TQ 3.1 · MTP 2021-Mar [6] (c) · 3M · Pg 570

LEVEL I
Understanding

Easy

CSQ 3.2 · PYQ 2024-May [6] (Or) (a) · 4M · Pg 572

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 3.4 · PYQ 2026-Jan [5] (b) · 5M · Pg 574

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 1 प्रश्न

- Facts मध्ये foreign contributions चा उल्लेख असेल, तेव्हा FCRA, 2010 चा मुद्दा स्पष्टपणे सांगा — foreign contribution च्या receipts अधिसूचित केलेल्या foreign contribution bank account मध्येच गेल्या पाहिजेत. Facts मध्ये परदेशी पैसा असून उत्तरात कायद्याचे नाव न घेतल्यास mark जातो.
- 'Audit programme तयार करा' अशा प्रश्नाला शीर्षके आणि प्रत्येकासमोर तपासली जाणारी नोंदवही हवी असते. शीर्षक ठळक लिहा, मग कागदपत्र — Corpus Fund/donor ची पत्रे, Investments/Investment Register, Inventory/management चे certificate.

CSQ 3.3 · RTP 2025-Jan [18] · Pg 573

LEVEL II
Application

Medium

विषय 4: Sole Trader चे Audit [Audit of Sole Trader]

L2P5-C9-T04

CONCEPT BASE — अजून एकही परीक्षा-प्रश्न नाही · पूर्ण तयारीसाठी आवश्यक**Read first** वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — यातील Audit of a Sole Trader.**NOTES**

या विषयावर Scanner मध्ये कोणताही प्रश्न छापलेला नाही — ना past paper, ना RTP, ना MTP, ना model question. तो इथे concept-base विषय म्हणून ठेवला आहे, म्हणून परीक्षेआधी sole trader वरची Study Material ची स्वतःची मांडणी वाचा, notes वर विसंबू नका.

Pack मधून काय पुढे नेता येते: firm च्या audit वरची शेजारची उत्तरे **letter of appointment** च्या मुद्द्याने सुरू होतात — auditor हे तपासतो की letter of appointment मध्ये **अभिप्रेत audit चे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्टपणे नमूद आहे** आणि **auditor ला ज्या मर्यादित काम करावे लागेल ती मर्यादा, असल्यास, नमूद आहे.** कंपनी नसलेल्या audit ची सर्वसाधारण शिस्त हीच आहे: जिथे audit एखाद्या कायद्याने सक्तीचे नाही आणि तो कायदा तिची व्याप्ती ठरवत नाही, तिथे व्याप्ती engagement मधून येते, आणि auditor ती सुरुवात करण्याआधी लेखी स्वरूपात घेतो.

इतर entities च्या याद्या इथे आणू नका. Partnership, LLP, co-operative society किंवा trust यांसाठीचे विशेष मुद्दे त्यांच्या त्यांच्या entity चे आणि त्यांच्या त्यांच्या कायद्याचे आहेत. Sole trader वर प्रश्न आलाच, तर त्याचे उत्तर Study Material च्या स्वतःच्या मजकुरातून घ्या; त्याऐवजी partnership ची यादी वापरू नका.

विषय 5: Firm चे Audit [Audit of Firm]

L2P5-C9-T05

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 9, Special Features of Audit of Different Types of

Entities — Audit of a Firm: partnership च्या audit मधील विशेष मुद्दे, त्या audit चे फायदे, आणि limited liability partnership ची books, returns व audit.

NOTES

Partnership firm च्या audit मधील सात विशेष मुद्दे, उत्तरांत येतात त्या क्रमाने: **(1) Letter of Appointment** — रीतसर अधिकार असलेल्या partner ने सही केलेल्या पत्रात partners ना अभिप्रेत असलेल्या audit चे स्वरूप व व्याप्ती, विशेषतः auditor ला ज्या मर्यादित काम करावे लागेल ती मर्यादा, असल्यास, स्पष्ट नमूद आहे याची खात्री करा; **(2) Partnership Documents** — धोरणात्मक निर्णयांची नोंद असलेले minute book, असल्यास, अभ्यासा, विशेषतः असाधारण व capital खर्च, कर्जे उभारणे, assets ची खरेदी आणि असाधारण contracts यांना दिलेल्या मंजूरीविषयीची इतिवृत्ते; **(3) Objects of Partnership** — partnership ज्या व्यवसायात आहे तो partnership agreement ने अधिकृत केलेला आहे, किंवा नंतर मान्य झालेल्या विस्तारातून अथवा बदलातून अधिकृत झाला आहे, याची पडताळणी करा; **(4) Books of Account** — ती वाजवी वाटतात का आणि व्यवसायाच्या स्वरूपाच्या मानाने पुरेशी आहेत का ते तपासा; **(5) Mutual Interest** — partnership ला अधिकार नसलेल्या एखाद्या कामामुळे अथवा agreement च्या एखाद्या तरतुदीच्या भंगामुळे कोणत्याही partner च्या हिताला बाधा पोहोचलेली नाही याची पडताळणी करा; **(6) Provision for Taxes** — partners मध्ये वाटायच्या नफ्याची रक्कम काढण्याआधी firm च्या देय कराची तरतूद केली आहे याची खात्री करा; **(7) Division of Profits** — नफा व तोटा ठरलेल्या profit-sharing ratio नुसार वाटले आहेत याची पडताळणी करा.

Partnership च्या accounts चे audit करण्याचे सहा फायदे — परीक्षक नेमके सहाच विचारतो: **(1) Disputes** — audited accounts हे partners मधील हिशेब मिटवण्याचे सोयीचे आणि विश्वासासार्थ साधन आहे, त्यामुळे वादाची शक्यता कमी होते, आणि सामान्यतः अशी तरतूद केलेली असते की एकदा सही झालेली accounts ठरावीक मुदतीत एखादी उघड चूक समोर आल्याखेरीज बंधनकारक असतात; **(2) Dissolution** — एखाद्या partner च्या निवृत्तीच्या किंवा मृत्यूच्या वेळी, partners नी स्वीकारलेली audited accounts ही capital, नफा आणि goodwill मधील वाटा यांबाबत देय रक्कम काढण्यासाठी विश्वासासार्थ evidence असतात; **(3) Taxation** — partners चे करपात्र उत्पन्न काढण्याचा आधार म्हणून Income Tax Department सामान्यतः audited accounts स्वीकारते; **(4) Reliable** — कर्ज देताना banks आणि व्यवसाय विकत घेऊ इच्छिणारे नफाक्षमता व आर्थिक स्थितीचा evidence म्हणून त्यांवर विसंबतात; **(5) Admission** — एखाद्या व्यक्तीला partner म्हणून घेण्याच्या वाटाघाटीत उपयुक्त, विशेषतः मागील अनेक वर्षांची accounts उपलब्ध असतील तेव्हा; **(6) Control** — working partner ने अवाजवी फायदा घेण्याविरुद्ध प्रभावी संरक्षण, विशेषतः जिथे काही partners firm च्या कामकाजात सक्रिय नसतात.

LLP ची returns, आणि दोन्ही मुदतीच marks आहेत: LLP ने financial year संपल्यापासून 60 दिवसांच्या आत ROC कडे Form 11 मध्ये वार्षिक return दाखल केले पाहिजे, आणि Registrar ला ठरलेले शुल्क भरून ते return सार्वजनिक तपासणीसाठी उपलब्ध असते; आणि तिने Statement of Account and Solvency हे Form 8 मध्ये, ज्या financial year शी ते संबंधित आहे त्याच्या सहा महिन्यांच्या अखेरीपासून तीस दिवसांच्या आत दाखल केले पाहिजे. Form चे क्रमांक किंवा मुदती अदलाबदल करू नका.

LLP ची books of account — चार बाबी: LLP वर आपल्या कारभाराचा true and fair view दाखवणारी वार्षिक accounts ठेवण्याचे बंधन आहे, आणि तिच्या books मध्ये (1) मिळालेल्या व खर्च झालेल्या सर्व रकमांचे

तपशील आणि ज्या बाबींसाठी ती जमा व खर्च झाली त्या बाबी; (2) LLP च्या assets आणि liabilities ची नोंद; (3) खरेदी केलेल्या मालाच्या खर्चाची, inventories, work-in-progress, तयार माल आणि विकलेल्या मालाच्या खर्चाची statements; (4) partners ठरवतील अशी इतर कोणतीही माहिती — हे सर्व असले पाहिजे.

LLP च्या audit मध्ये auditor चे कर्तव्य चार मुद्द्यांत चालते, आणि तिसरा अकरा बाबींची यादी आहे: (1)

Engagement letter — कामाच्या व्याप्तीबाबत स्पष्ट आणि निश्चित सूचना लेखी स्वरूपात घ्या; (2) **Minutes book** — तो ठेवला असेल, तर accounts संबंधी मंजूर झालेल्या ठरावांसाठी त्याचा संदर्भ घ्या; (3) **LLP agreement** — तो वाचा आणि पुढील गोष्टींची नोंद घ्या: (a) व्यवसायाचे स्वरूप; (b) प्रत्येक partner ने दिलेल्या capital ची रक्कम; (c) अतिरिक्त capital वर देय interest; (d) partnership चा कालावधी; (e) partners ना परवानगी असलेली drawings; (f) partners ना देय वेतन, commission आणि इतर मोबदला; (g) LLP चे कर्ज घेण्याचे अधिकार; (h) partners चे हक्क आणि कर्तव्ये; (i) प्रवेश, निवृत्ती अथवा अन्य वेळी partners मधील हिशेब मिटवण्याची पद्धत; (j) partners नी LLP ला दिलेली कर्जे; (k) profit-sharing ratio; (4) **Reporting** — **LLP ची records बरोबर आणि विश्वासाह वाटतात का, audit साठी आवश्यक असलेली सर्व माहिती व स्पष्टीकरणे मिळाली का**, आणि audit चे काम करताना auditor वर काही बंधन घातले गेले होते का, याबाबत report करा.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 3 प्रश्न

- Form 11 — financial year संपल्यापासून 60 दिवसांत; Form 8 — सहा महिन्यांच्या अखेरीपासून तीस दिवसांत. Form आणि मुदत दोन्हींना marks आहेत, म्हणून ती जोडीनेच द्या.

TQ 5.3 • PYQ 2022-Nov [6] (d) • 3M • Pg 577

LEVEL I
Remembering

Easy

TQ 5.4 • RTP 2023-Nov [28] (b) • Pg 577

LEVEL I
Remembering

Medium

TQ 5.5 • PYQ 2025-Sep [5] (c) • 4M • Pg 578

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 2 प्रश्न

- Partnership च्या audit मधील विशेष मुद्दे आणि त्या audit चे फायदे या दोन वेगळ्या याद्या आहेत. लिहायला सुरुवात करण्याआधी प्रश्नातले क्रियापद वाचा — 'points to consider' की 'advantages'.

TQ 5.1 • PYQ 2019-Nov [6] (d) • 3M • Pg 575

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 5.2 • PYQ 2021-Jul [6] (c) • 3M • Pg 576

LEVEL I
Understanding

Easy

विषय 6: Charitable Institution चे Audit [Audit of Charitable Institution]

L2P5-C9-T06

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Audit of a Charitable Institution: digital receipts सह subscriptions आणि donations ची

पडताळणी, आणि खर्चाच्या बाबींचे audit.

NOTES

Subscriptions आणि donations — आधी दरांतील बदलापासून सुरुवात करा, मग पावतीचा माग. (1) वर्षभरात वार्षिक किंवा life membership subscription च्या रकमेत काही बदल झाला का ते जाणून घ्या. (2) **जिथे अधिकृत पावत्या दिल्या जातात: (a) न वापरलेल्या पावतीपुस्तकांवर पुरेसे control आहे याची खात्री करा; (b) पुनरावलोकनाच्या काळातील सर्व पावतीपुस्तके मिळवा; (c) प्रतिपणे cash book शी test check करा, आणि रद्द केलेल्या पावत्या विशेष लक्ष देऊन तपासा; (d) subscriptions आणि donations ची छापील यादी मिळवा आणि accounts मध्ये दाखवलेल्या एकूण वसुलीशी ती जुळवा; (e) पेटी वसुली, ध्वजदिन वगैरेंतून मिळालेल्या पैशाबाबतची internal check ची व्यवस्था तपासा, प्रतिनिधींकडून मिळालेली रक्कम पत्रव्यवहार व दिलेल्या अधिकृत पावत्यांशी तपासा, आणि वसुलीवर ठेवलेले नियंत्रण तसेच केलेली सर्व वसुली हिशेबात आली आहे याची खात्री करण्यासाठी उचललेली पावले यांकडे विशेष लक्ष द्या; (f) एकूण मिळालेली subscriptions आणि donations त्या charity ने प्रसिद्ध केलेल्या reports मधील आकड्यांशी पडताळा.**

Online आणि digital receipts — नवे साहित्य, आणि नवे साहित्यच विचारले जाते. (a) UPI, internet banking, credit cards, debit cards, payment gateways आणि इतर electronic payment पद्धतींतून मिळालेली subscriptions आणि donations पडताळा, वसुलीचा **bank statements, payment gateway settlement reports आणि books of account** यांच्याशी मेळ घालून, आणि न जुळणारे फरक तपासून त्यांचे स्पष्टीकरण मिळवून. (b) **संस्थेच्या website मार्फत किंवा online donation portal मार्फत वसुली होत असेल,** तेव्हा सर्व यशस्वी transactions पूर्णपणे नोंदली गेली आहेत आणि प्रलंबित settlements, अयशस्वी transactions, refunds व chargebacks रीतसर अधिकृत होऊन बरोबर हिशेबात आली आहेत याची पडताळणी करा. (c) Online वसुलीतून कापलेले transaction charges, payment gateway fees किंवा bank charges बरोबर हिशेबात आली आहेत का आणि त्यांचे योग्य disclosure झाले आहे का ते तपासा. (d) **एकत्रित donor management system किंवा accounting software वापरात असेल,** तेव्हा digital receipt चा data **अनधिकृत बदल किंवा वगळणी न होता** पूर्ण व अचूकपणे वर्ग होईल यासाठी **पुरेशी interface controls आहेत** याची पडताळणी करा. (e) **Online donation आणि subscription systems वरील access controls तपासा,** जेणेकरून फक्त अधिकृत कर्मचारीच donor ची records बदलू शकतील, पावत्या रद्द करू शकतील किंवा refunds करू शकतील, आणि **पुरेशी audit trails ठेवली जातात** याची खात्री करा.

खर्चाच्या बाबींचे audit — पाच मुद्दे, आणि पहिल्यात trustees ना होणाऱ्या फायद्याचा मुद्दा येतो: (1) **grants च्या payment ची vouching करा, आणि हे पडताळा की grants ज्या objects साठी ती charitable institution उभारली गेली त्यांच्या कक्षेत येणाऱ्या charitable हेतूसाठीच दिली गेली आहेत आणि हेही की कोणत्याही trustee, director किंवा Managing Committee च्या सदस्याला त्यातून प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष फायदा झालेला नाही;** (2) धारण केलेल्या securities च्या याद्या आणि जंगम व स्थावर मालमत्तेच्या inventories पडताळा, **securities आणि title deeds तपासून आणि जंगम मालमत्तेची test आधारावर प्रत्यक्ष पडताळणी करून;** (3) वेतन आणि इतर खर्चासाठीची payments पूरक कागदपत्रांसह तपासा, आणि सर्व payments योग्य प्राधिकरणाच्या रीतसर मंजुरीनंतरच झाली आहेत याची पडताळणी करा; (4) हे जाणून घ्या की **विशिष्ट हेतूसाठी दिलेला कोणताही निधी**

त्याच हेतूसाठी वापरला गेला आहे; (5) रोख व bank ची शिल्लक आणि payments पडताळा.

Charitable entities मध्ये पुन्हा पुन्हा येणारी कसोटी — पैशाचा माग त्याच्या ठरलेल्या हेतूपर्यंत काढा. Receipt ही subscription असो, donation असो, legacy असो की grant असो, प्रश्न तोच असतो: ती पूर्णपणे मिळाली का, आणि जी ज्या हेतूसाठी दिली गेली त्याच हेतूसाठी वापरली गेली का? हे वाक्य लिहा आणि मग ठरलेली कार्यपद्धती मांडा; हेतूची कसोटी न देता फक्त vouching चे टप्पे देणारे उत्तर अपूर्ण वाटते.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 1 प्रश्न

- उत्तरात receipts आणि expenditure वेगळे ठेवा. 'Audit of expenditure items' वरच्या प्रश्नाला रोख व bank शिल्लकेने संपणारे पाच मुद्दे हवे असतात; subscriptions आणि donations वरच्या प्रश्नाला पावतीपुस्तकाचा माग आणि digital मुद्दे हवे असतात.

CSQ 6.1 • PYQ 2021-Dec [6] (d) • 3M • Pg 579

LEVEL I
Understanding

Easy

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 1 प्रश्न

- Facts मध्ये online किंवा UPI donations चा उल्लेख असेल, तेव्हा digital गट जोडा — gateway settlement reports शी reconciliation, gateway fees, interface controls आणि access controls. हे सर्वात नवे मुद्दे आहेत आणि त्यांना marks मिळतात.

CSQ 6.2 • PYQ 2023-May [6] (d) • 3M • Pg 581

LEVEL II
Application

Easy

विषय 7: Educational Institutions (School, College or Universities) चे Audit [Audit of Educational Institutions (School, College or Universities)]

L2P5-C9-T07

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Audit of Educational Institutions: विद्यार्थ्यांकडून येणाऱ्या fees, इतर receipts, grants आणि donations, तसेच assets व liabilities यांची पडताळणी.

NOTES

विद्यार्थ्यांकडून येणाऱ्या fees — सात टप्पे, आणि या विषयातली हीच सर्वात जास्त विचारली जाणारी बाब: (1) प्रत्येक महिन्याच्या किंवा सत्राच्या Students Fee Register मधील नावे, पटावरील विद्यार्थ्यांची नावे दाखवणाऱ्या संबंधित Class Registers शी तपासा, आकारलेल्या fees ची रक्कम test करा, आणि विद्यार्थ्यांवरील मागण्या योग्य प्रकारे लावल्या जातात याची खात्री देणारी internal check ची व्यवस्था चालू आहे याची पडताळणी करा; (2) दिलेल्या पावत्यांची प्रतिपणे Cash Book मधील नोंदीशी ताडून मिळालेली fees तपासा आणि वसुलीचा माग Fee Register पर्यंत काढा; (3) प्रत्येक महिन्याच्या किंवा सत्राच्या Fees Register मधील वेगवेगळ्या स्तंभांची बेरीज करा,

जेणेकरून **आगाऊ भरलेली fees पुढे नेली आहे** आणि वसूल न होणारी थकबाकी योग्य प्राधिकरणाच्या मंजूरीने निर्लेखित केली आहे हे दिसेल; (4) प्रवेश fees संस्थाप्रमुखाची सही असलेल्या admission slips शी तपासा आणि Managing Committee ने उलट निर्णय घेतला नसेल तर ती रक्कम Capital Fund ला जमा झाली आहे याची खात्री करा; (5) मोफत शिक्षण आणि सवलती Managing Committee ने केलेल्या Rules चा विचार करून अधिकार असलेल्या व्यक्तीनेच दिल्या आहेत हे पाहा; (6) उशिरा भरणा किंवा गैरहजेरीसाठीचे दंड योग्य अधिकाराने एकतर वसूल केले आहेत किंवा माफ केले आहेत याची खात्री करा; (7) विद्यार्थ्यांची खाती बंद करून त्यांची अनामत रक्कम परत करण्याआधी वसतिगृहाची देणी वसूल झाली होती याची खात्री करा.

इतर receipts, grants आणि donations — चार टप्पे: (1) **जमिनीच्या मालमत्तेतून मिळणारे भाड्याचे उत्पन्न rent rolls शी पडताळा;** (2) endowments आणि legacies मधून मिळणारे उत्पन्न, तसेच investments वरील interest आणि dividends vouch करा, आणि धारण केलेल्या investments ची securities तपासा; (3) **सरकारचे किंवा स्थानिक प्राधिकरणाचे कोणतेही grant memo of grant शी पडताळा;** (4) grant च्या दृष्टीने एखादा खर्च नामंजूर झाला असेल, तर त्याचे कारण जाणून घ्या.

Assets आणि liabilities — पाच मुद्दे, आणि त्यांपैकी दोन वर्गीकरणाचे सापळे आहेत: (1) fees, वसतिगृहाचे भाडे वगैरेची जुनी मोठी थकबाकी असल्यास ती Managing Committee ला कळवा; (2) प्रवेशाच्या वेळी विद्यार्थ्यांनी भरलेली अनामत रक्कम आणि इतर ठेवी balance sheet मध्ये liability म्हणून दाखवल्या आहेत आणि परत न करण्याजोग्या नसतील तर त्या revenue कडे वर्ग केलेल्या नाहीत याची खात्री करा; (3) बक्षिसांसाठीच्या endowment funds चे प्रतिनिधित्व करणारी investments स्वतंत्र ठेवली आहेत आणि बक्षिसांपेक्षा जास्तीचे उत्पन्न corpus सोबत साठवून गुंतवले आहे हे पाहा; (4) तरतुदी, अन्नपदार्थ, कपडे आणि इतर साहित्य मिळताना व देताना तपासणीचे आदेश देण्याची व्यवस्था कार्यक्षम आहे आणि सर्व bills payment च्या आधी रीतसर अधिकृत व मंजूर होतात याची खात्री करा; (5) फर्निचर, लेखनसामग्री, कपडे, तरतुदी आणि सर्व साहित्य यांची inventories, Inventory Register च्या किंवा मागील वर्षाच्या संबंधित inventories च्या आधारे पडताळा, आणि वेगवेगळ्या बाबींना लावलेली मूल्ये test check करा.

परीक्षक ज्यांच्याकडे पुन्हा पुन्हा येतो ते दोन वर्गीकरणाचे मुद्दे. Managing Committee ने वेगळा निर्णय घेतला नसेल तर प्रवेश fees Capital Fund ला जातात, आणि अनामत रक्कम व ठेवी या liability असतात, revenue नव्हे, जोवर त्या परत न करण्याजोग्या नाहीत. नेहमीचे चुकीचे उत्तर दोन्ही त्या वर्षाचे उत्पन्न मानते. नियम सांगा आणि त्याच दमात अपवाद सांगा — प्रत्येकाला स्वतःचे mark आहे.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 3 प्रश्न

- Fees, इतर receipts, आणि assets-and-liabilities या तीन वेगळ्या याद्या आहेत. प्रश्नात ज्याचे नाव आहे त्याचेच उत्तर द्या.

TQ 7.2 • PYQ 2021-Jul [6] (b) • 4M • Pg 583	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 7.3 • PYQ 2023-Nov [6] (a) • 4M • Pg 583	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 7.1 • MTP 2021-Mar [6] (b) • 3M • Pg 582	LEVEL I Understanding	Hard

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 1 प्रश्न

- एखाद्या गुंतवणूकदाराला शाळेत पैसे घालण्याआधी revenue चे आकडे तपासून हवे असतील, तेव्हा उत्तर म्हणजे fees ची सात टप्प्यांची पडताळणी — revenue वरची सर्वसाधारण चर्चा नव्हे. टप्पे क्रमाने मांडा आणि वसतिगृहाची देणी व अनामत रकमेने शेवट करा.

CSQ 7.1 • PYQ 2025-Jan [6] (a) • 5M • Pg 584

LEVEL II
Application

Medium

विषय 8: Hospital चे Audit [Audit of Hospital]

L2P5-C9-T08

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Audit of a Hospital: digital collections सह hospital च्या receipts, expenditure, stores, investments आणि inventories च्या audit मधील विशेष मुद्दे.

NOTES

तेरा विशेष मुद्दे, उत्तरांत येतात त्या क्रमाने: (1) **Register of Patients** — हा register रुग्णांना दिलेल्या bills च्या प्रतींशी vouch करा, आणि निवडलेल्या कालावधीतील bills रुग्णांच्या उपस्थितीच्या नोंदीशी पडताळा, जेणेकरून bills बरोबर तयार झाली आहेत आणि hospital च्या नियमांनुसार ज्यांच्याकडून रक्कम येणे होती अशा सर्व रुग्णांना ती दिली गेली आहेत हे दिसेल; (2) **Collection of Cash** — Cash Book मध्ये नोंदलेली रोख वसुली पावत्या, प्रतिपणे आणि इतर आधारांशी तपासा — रुग्णांच्या bills च्या प्रती, dividend व इतर interest warrants ची प्रतिपणे, भाड्याच्या bills च्या प्रती; (3) **Legacies and Donations** — विशिष्ट हेतूसाठी मिळालेल्या रकमा ठरल्याप्रमाणे वापरल्या गेल्या आहेत याची खात्री करा; (4) **Reconciliation of Subscriptions** — subscriptions आणि donations ची सर्व वसुली Cash Book मधून संबंधित Registers पर्यंत तपासा आणि येणे असलेली एकूण subscriptions, वसूल झालेली रक्कम व शिल्लक थकबाकी यांचा मेळ घाला; (5) **Authorisation and Sanctions** — सर्व purchases आणि खर्च vouch करा आणि capital खर्च Trustees किंवा Managing Committee च्या पूर्वमंजूरीनेच झाला आहे तसेच कर्मचाऱ्यांच्या नेमणुका व वेतनवाढी रीतसर अधिकृत झाल्या आहेत याची पडताळणी करा; (6) **Grants and TDS** — सरकारकडून किंवा स्थानिक प्राधिकरणाकडून मिळालेली grants रीतसर हिशेबात घेतली आहेत आणि स्रोतावर कापलेल्या करांचा refund मागितला आहे याची पडताळणी करा; (7) **Budgets** — खर्च व उत्पन्नाच्या वेगवेगळ्या बाबींच्या बेरजा त्यांसाठी budget मध्ये ठेवलेल्या रकमांशी ताडून पाहा आणि लक्षणीय फरक Trustees किंवा Managing Committee ला कळवा; (8) **Internal Check** — stores च्या receipt आणि issue वरची — औषधे, कापड, उपकरणे, कपडे, साधने — internal check तपासा, जेणेकरून purchases Inventory Register मध्ये योग्य प्रकारे नोंदली जातील आणि issues फक्त रीतसर authorisation नेच होतील; (9) **Income from Investments, Rent etc.** — Property and Investment Register च्या आधारे भाडे, dividends आणि interest या रूपाने येणे असलेले सर्व उत्पन्न वसूल झाले आहे हे पाहा; (10) **Depreciation** — ते सर्व assets वर योग्य दरांनी लिहून काढले आहे हे पाहा; (11) **Registers** — bonds, share scrips आणि मालमत्तेची title deeds तपासा आणि त्यांचे तपशील Property and Investment Registers शी ताडून पाहा; (12) **Inventories** — वर्षअखेरीची inventories, विशेषतः stocks आणि stores ची,

मिळवा, काही टक्के बाबी प्रत्यक्ष तपासा आणि त्यांची एकूण मूल्ये संबंधित ledger balances शी ताडून पाहा;
(13) Management Representation and Certificate — audit मध्ये आलेल्या वेगवेगळ्या बाबींबाबत योग्य ते management representation आणि certificate मिळवा.

Digital collections — सर्वात नवा गट, आणि तो मुद्दा (2) च्या आतच बसतो: जिथे UPI, credit cards, debit cards, internet banking आणि payment gateways मार्फत रकमा मिळतात, तिथे auditor ने (a) Hospital Management Information System (HMIS) किंवा billing software नुसारची रोजची वसुली, banks आणि payment gateway service providers कडून आलेल्या settlement reports शी जुळवावी; (b) सर्व digital receipts hospital च्या bank accounts मध्ये जमा झाल्या आहेत याची पडताळणी करावी आणि प्रलंबित settlements, अयशस्वी transactions किंवा न जुळणारे फरक तपासावेत; (c) banks किंवा payment gateways नी Merchant Discount Rate (MDR), सोयीशुल्क किंवा इतर transaction fees पोटी केलेल्या कपाती तपासाव्यात आणि त्या बरोबर हिशेबात आल्या आहेत हे पाहावे; (d) रुग्णांना digital पद्धतींनी दिलेले refunds रीतसर अधिकृत, योग्य कागदपत्रांनी आधारलेले आणि बरोबर नोंदलेले आहेत याची पडताळणी करावी; (e) रद्द केलेली bills, उलटवलेली transactions आणि chargebacks यांना रीतसर मंजुरी मिळाली आहे आणि ती मूळ billing records शी जुळवली आहेत याची खात्री करावी; (f) balance sheet च्या तारखेआधी मिळालेली पण banks किंवा gateways नी वर्षअखेरीनंतर जमा केलेली payments योग्य प्रकारे हिशेबात आली आहेत यासाठी कालावधीअखेरचे reconciliation तपासावे; (g) HMIS, billing software आणि accounting system एकत्रित असतील, तिथे billing व collection चा data अनधिकृत बदलाविना पूर्ण व अचूकपणे वर्ग होईल याची खात्री interface controls देतात का ते तपासावे.

Fact pattern ला मुद्द्याशी जोडा — हा विषय असाच विचारला जातो. Register मध्ये नोंद असलेल्या रुग्णांना bills न देणे **Register of Patients** कडे जाते; dialysis unit साठी आलेल्या देणग्या सर्वसाधारण प्रशासनावर खर्च करणे **Legacies and Donations** कडे — रक्कम ठरल्याप्रमाणे वापरली गेली का; सरकारी आरोग्य योजनेच्या grant ची कागदपत्रे नसणे **Grants and TDS** कडे; औषधांचा मोठा साठा असून नोंदी नसणे व issue वर नियंत्रण नसणे **Internal Check** आणि **Inventories** कडे; वेतन व देखभालीच्या budget आणि प्रत्यक्ष आकड्यांतील अस्पष्ट फरक **Budgets** कडे — आणि उत्तरात हेही जोडले पाहिजे की हे फरक **Trustees किंवा Managing Committee ला कळवले जातात.**

जिथे प्रश्न hospital च्या transactions बद्दल नसून audit programme तयार करण्याबद्दल असतो, तिथे उत्तर पूर्णपणे बदलते. तेव्हा पाच मुद्दे असे: **(1) लेखी audit programme**, ज्यात audit plan राबवण्यासाठी लागणारी कार्यपद्धती मांडलेली असते; **(2) audit objectives आणि सहाय्यकांना सूचना** — programme मध्ये प्रत्येक क्षेत्रासाठीची audit objectives असू शकतात आणि तो सहाय्यकांसाठी सूचनांचा संच म्हणून तसेच काम योग्य प्रकारे पार पडते का हे तपासण्याचे साधन म्हणून पुरेसा तपशीलवार असावा; **(3) internal controls वरचे अवलंबित्व** — accounting व्यवस्था आणि तिच्याशी संबंधित internal controls ची समज मिळवल्यावर, आवश्यक procedures चे nature, timing and extent ठरवताना auditor काही internal controls वर विसंबू इच्छित असेल, पण sufficient appropriate audit evidence मिळवण्याचे अधिक कार्यक्षम मार्ग असतील तेव्हा तो त्यांवर न विसंबण्याचेही ठरवू शकतो, आणि त्याचबरोबर procedures ची वेळ, client च्या मदतीचे सुसूत्रीकरण, सहाय्यकांची उपलब्धता आणि इतर auditors किंवा experts चा सहभाग हेही विचारात घेतो; **(4) audit procedures पार पाडण्याची वेळ** — auditor ला सामान्यतः लवचिकता असते, पण काही वेळा मुळीच वाव नसतो, उदा. client च्या

कर्मचाऱ्यांनी केलेली inventory ची मोजणी पाहताना किंवा वर्षअखेरीस securities व रोख शिल्लक पडताळताना;
(5) audit planning — planning आदर्शतः मागील वर्षाचे audit संपतानाच सुरू होते आणि internal control चे पुनरावलोकन, प्राथमिक मूल्यमापन तसेच compliance व substantive procedures चे निकाल यांच्या आधारे audit पुढे सरकत असताना programme मध्ये बदल करण्याचा फेरविचार व्हावा.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 2 प्रश्न

- प्रश्न audit programme बदल विचारतो की hospital च्या transactions बदल हे वाचा. लेखी programme चे उत्तर आणि तेरा मुद्द्यांचे उत्तर परस्परांच्या जागी चालत नाहीत.

TQ 8.1 • PYQ 2021-Jul [4] (b) • 4M • Pg 585

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 8.1 • MTP 2026-Apr S2 [3] (c) • 4M • Pg 590

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 1 प्रश्न

- प्रश्नात पाच निरीक्षणे दिली असतील, तेव्हा एकेक निरीक्षण घेऊन उत्तर द्या: मुद्द्याचे नाव सांगा, कार्यपद्धती सांगा, आणि auditor त्याबाबत काय करतो ते सांगा. तेरा मुद्दे एकसंध यादी म्हणून लिहून तपासनीस ते जुळवून घेईल अशी आशा करू नका.
- Facts मध्ये online किंवा card payments चा उल्लेख असेल तिथे digital collection चे उपमुद्दे जोडा — MDR, settlement reports, chargebacks आणि interface controls हे ताजे साहित्य आहे.

TQ 8.2 • PYQ 2019-Nov [6] (Or) (b) • 4M • Pg 587

LEVEL II
Application

Medium

विषय 9: Club चे Audit [Audit of Club]

L2P5-C9-T09

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Audit of a Club: entrance fees, online वसुलीसह subscriptions, थकीत असलेली members ची देणी, आणि club च्या स्वतःच्या trading margins यांची पडताळणी.

NOTES

Club च्या receipts साठीचे सहा विशेष टप्पे: (1) entrance fees पोटी मिळालेली रक्कम members च्या अर्जाशी, त्यांना दिलेल्या प्रतिपर्णाशी आणि Managing Committee च्या इतिवृत्तांच्या आधारे vouch करा; (2) members च्या subscriptions त्यांना दिलेल्या पावत्यांच्या प्रतिपर्णाशी vouch करा, निवडलेल्या कालावधीतील receipts चा माग Register of Members पर्यंत काढा, आणि येणे असलेली एकूण subscriptions, वसूल झालेली रक्कम व शिल्लक थकबाकी यांचा मेळ घाला; (3) मागील वर्षाची subscriptions ची थकबाकी बरोबर पुढे आणली

आहे आणि audit खालील वर्षाची थकबाकी तसेच आगाऊ मिळालेली subscriptions बरोबर समायोजित केली आहेत याची खात्री करा; (4) Register of Members मधील वेगवेगळ्या स्तंभांच्या बेरजा तपासा आणि त्या आडव्या-उभ्या जुळवा; (5) members ची कोणती देणी थकीत आहेत हे जाणून घेण्यासाठी Register of Members पाहा, त्यांच्या वसुलीसाठी आवश्यक ती पावले उचलली आहेत का याची चौकशी करा, आणि वसूल न होणारी मानलेली रक्कम Audit Report मध्ये नमूद करावी; (6) members ना आणि त्यांच्या पाहुण्यांना पुरवलेल्या अन्नपदार्थ व पेयांची किंमत तसेच billiards, tennis वगैरेसारख्या विशेष सेवांसाठीची fees त्यांच्या नावे लावण्याबाबतची internal check पडताळा.

Online आणि digital subscription वसुली — या विषयातले सर्वात नवे साहित्य: (i) UPI, internet banking, credit cards, debit cards, payment gateways आणि इतर electronic पद्धतीतून मिळालेली subscriptions, bank statements, payment gateway settlement reports आणि Register of Members यांच्याशी vouch करा; (ii) Club Management System किंवा membership software मध्ये नोंदलेली subscriptions, books of account आणि bank मधील जमा रकमांशी जुळवा, आणि प्रलंबित settlements, अयशस्वी transactions, refunds किंवा chargebacks यांतून येणारे फरक तपासा; (iii) banks किंवा payment gateway service providers नी कापलेले transaction charges बरोबर हिशेबात आले आहेत आणि त्यांचे योग्य वर्गीकरण झाले आहे याची पडताळणी करा; (iv) subscriptions online membership portal मार्फत किंवा mobile application मार्फत गोळा होत असतील, तेव्हा सर्व यशस्वी transactions संबंधित members च्या खात्यांना जमा झाली आहेत आणि प्रत्येक वसुलीसाठी पावती तयार झाली आहे याची खात्री करा; (v) Club Management System, online payment platform आणि accounting system यांच्यात पुरेशी interface controls आहेत का ते तपासा; (vi) user access वरची controls तपासा, जेणेकरून फक्त अधिकृत कर्मचारीच members च्या subscription नोंदी बदलू शकतील, transactions उलटवू शकतील किंवा refunds करू शकतील, आणि पुरेशी audit trails ठेवली जातील.

परीक्षक उपप्रश्न म्हणून विचारतो अशा दोन छोट्या बाबी. Irrecoverable member dues: ती देणी रीतसर निर्लेखित केली आहेत किंवा त्यांसाठी तरतूद केली आहे का ते तपासा, आणि ते निर्लेखन club च्या नियमानुसार managing committee किंवा इतर सक्षम प्राधिकरणाच्या मंजूरीने आधारलेले आहे का ते पाहा. **Margins earned by the club:** club च्या पुरवठ्याच्या purchases आणि sales vouch करा आणि मिळालेले margin आधीच्या कालावधीतील margin शी तसेच club च्या स्वतःच्या निकषांशी ताडून पाहा, आणि फरक असल्यास त्यांची चौकशी करा.

Cut-off ला स्वतंत्र ओळ हवी. कालावधीच्या शेवटावर पसरलेला मुक्काम किंवा समारंभ विभागून घेतला पाहिजे, आणि भविष्यातील bookings पोटी मिळालेली advances ही liabilities आहेत, revenue नव्हे. Club ला hotel जोडलेले असेल तिथे हाच मुद्दा पुन्हा येतो, आणि प्रश्न ज्या प्रवाहाचे नाव घेतो त्यासाठी तो स्पष्टपणे लिहिणे फायद्याचे ठरते.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे · 1 प्रश्न

- **Club साठीचे विशेष मुद्दे** द्या आणि दुसऱ्या entity कडून उसने घेतलेले काहीही देऊ नका. Subscriptions, entrance fees, members ची देणी आणि सुविधांतून मिळणारी receipts हे club चे स्वतःचे मुद्दे आहेत.
- प्रश्नात receipts चा आकडा दिला असेल, तेव्हा मुद्द्यांची यादी देण्याआधी त्या आकड्यामुळे काय सुरू होते ते सांगा.

CSQ 9.1 · PYQ 2021-Jan [6] (b) · 4M · Pg 594

LEVEL I
Remembering

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 1 प्रश्न

- थकबाकीच्या मुद्द्याला reporting ची शेपटी आहे: वसूल न होणाऱ्या मानलेल्या रकमा audit report मध्ये नमूद करायच्या असतात. 'वसुलीची चौकशी करा' इथेच थांबणारे उत्तर ते mark सोडून देते.
- Club अन्न, पेय किंवा विशेष सेवा विकत असेल, तेव्हा members आणि त्यांच्या पाहुण्यांच्या नावे रक्कम लावण्यावरची internal check आणा, आणि margins ची आधीच्या कालावधीशी तुलना करा.

CSQ 9.2 · PYQ 2026-Sep [5] (b) · 2M · Pg 596

LEVEL II
Application

Easy

विषय 10: Cinema चे Audit [Audit of Cinema]

L2P5-C9-T10

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Audit of a Cinema: तिकीट विक्रीतून, जाहिरातीतून आणि उपाहारगृहातून मिळणाऱ्या receipts ची पडताळणी, आणि online booking व POS systems वरची controls.

NOTES

तिकीट विक्रीतून मिळणाऱ्या receipts साठीचे अकरा नेहमीचे टप्पे, क्रमाने: (1) show चालू असताना cinema hall मध्ये प्रवेश फक्त छापील तिकीटांनीच होतो याची पडताळणी करा; (2) तिकीटे क्रमवार क्रमांकित आणि पुस्तकांत बांधलेली आहेत याची पडताळणी करा, आणि bookings online होत असतील तिथे online booking ची व्यवस्था तपासा; (3) प्रत्येक show साठी आणि प्रत्येक वर्गासाठी दिलेल्या तिकीटांचे क्रमांक वेगळे आहेत याची पडताळणी करा, जरी त्याच दिवशीच्या त्याच वर्गाच्या show चे क्रमांक दर आठवड्याला क्रमवार चालत असले तरी; (4) **advance booking साठी तिकीटांची स्वतंत्र मालिका दिली जाते याची पडताळणी करा;** (5) तिकीटांचा साठा जबाबदार अधिकाऱ्याच्या ताब्यात ठेवला जातो याची पडताळणी करा; (6) show संपल्यावर विकलेल्या तिकीटांचे statement तयार होते आणि जमा झालेली रोख त्याच्याशी जुळवली जाते याची खात्री करा; (7) 'free passes' ची नोंद ठेवली जाते आणि ती योग्य अधिकाराने दिली जातात याची पडताळणी करा; (8) वसूल केलेल्या कराचा मेळ प्रत्येक वर्गासाठी दिलेल्या एकूण तिकीटसंख्येशी घाला, आणि दर महिन्याला दाखल केलेली कर विवरणे vouch करून पडताळा; (9) वेगवेगळ्या shows च्या तिकीट विक्रीतून जमा झालेल्या रोखेबाबतच्या Cash Book मधील नोंदी, दिलेल्या तिकीटांच्या नोंदींशी test check केलेल्या Daily Statements च्या आधारे vouch करा; (10) जाहिरातीच्या slides आणि shorts साठी वसूल केलेले शुल्क, cinema मध्ये ठेवलेल्या Register of Slides and Shorts Exhibited च्या आणि जाहिरातदारांशी केलेल्या करारांच्या आधारे पडताळा; (11) उपाहारगृहाच्या उत्पन्नातील वाटा वसूल करण्याची व्यवस्था काय आहे याची चौकशी करा — दरवर्षी ठरावीक रक्कम किंवा उलाढालीची ठरावीक टक्केवारी येणे असू शकते — आणि उपाहारगृह cinema स्वतः चालवत असेल, तर club च्या बाबतीत करतो तसे त्याचे accounts तपासा, ज्यात वेगवेगळ्या अन्नपदार्थांची विक्री आणि अन्नपदार्थ, शीतपेये वगैरेंची खरेदी येते.

पहिले पाच मुद्दे म्हणजे internal control ची यंत्रणा. प्रश्न receipts बदल नसून internal control ची यंत्रणा पडताळण्याबद्दल असेल, तेव्हा उत्तर म्हणजे मुद्दे (1) ते (5) — फक्त छापील तिकिटे, क्रमवार क्रमांकित व बांधलेली, प्रत्येक show व वर्गासाठी वेगळे क्रमांक आणि त्याच वर्गाचे क्रमांक दर आठवड्याला क्रमवार, advance booking साठी स्वतंत्र मालिका, आणि तिकिटांचा साठा जबाबदार अधिकाऱ्याच्या ताब्यात — आणि त्यापाठोपाठ खालचा digital गट.

Digital भर, जी नवी आहे आणि म्हणून विचारली जाण्याची शक्यता आहे: (a) online ticket booking platforms वरची controls — cinema च्या website, mobile application आणि third-party booking platforms मार्फत झालेल्या bookings वरची controls तपासा, या platforms कडून येणारी तिकीट विक्री accounting system मध्ये पूर्ण आणि अचूकपणे नोंदली जाते याची पडताळणी करा, online booking platforms सोबतच्या revenue sharing arrangements पडताळा, आणि ticketing database व ग्राहकांच्या transaction नोंदींवरची सायबर सुरक्षा व backup controls तपासा; (b) digital वसुलीचे reconciliation — booking system मध्ये नोंदलेली तिकीट विक्री, payment gateways, UPI, debit आणि credit cards, net banking व wallets मार्फत मिळालेल्या वसुलीशी जुळवा, settlement reports पडताळा आणि प्रलंबित settlements, chargebacks किंवा refunds ओळखा; (c) QR code किंवा barcode आधारित प्रवेश controls — प्रवेशद्वारावरच्या scanning वरची controls तपासा, जेणेकरून प्रत्येक तिकीट फक्त एकदाच validated होईल आणि scan झालेल्या तिकिटांचे reports विकलेल्या तिकिटांशी जुळवले जातील, आणि दुबार scans, रद्द तिकिटे किंवा manual overrides यांची चौकशी करा; (d) convenience fees, प्रचारात्मक सवलती आणि loyalty programmes — convenience fees, booking charges, प्रचारात्मक सवलती, cashback देकार, coupon वापर आणि loyalty reward points यांची accounting हाताळणी तपासा, आणि third-party booking platforms सोबतच्या करारातील अटी विचारात घेऊन revenue ची recognition योग्य प्रकारे होते याची खात्री करा; (e) ERP आणि POS systems मधून येणारे automated reports — ticketing, अन्न व पेय विक्री आणि accounting एकत्रित असतील तिथे, IT controls, interface controls आणि automated reconciliations यांची testing करून system मधून तयार होणाऱ्या reports ची विश्वासार्हता पडताळा.

POS ची व्याख्या लक्षात ठेवा — ती छोटी आणि व्याख्येसाठी सोयीची आहे: Point of Sale (POS) System म्हणजे तिकीट विक्री तसेच अन्न व पेयाचे transactions हाताळण्यासाठी, invoices तयार करण्यासाठी, digital payments स्वीकारण्यासाठी, inventory अद्ययावत करण्यासाठी आणि विक्रीचे reports तयार करण्यासाठी वापरली जाणारी संगणकीकृत प्रणाली.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 1 प्रश्न

- तिकीट क्रमांकांचा नियम विद्यार्थी नेहमी गोंधळवतात. प्रत्येक show आणि प्रत्येक वर्गासाठी वेगळे क्रमांक; त्याच दिवशीचा त्याच वर्गाचा क्रम दर आठवड्याला क्रमवार चालतो; advance booking ला स्वतंत्र मालिका असते.

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 1 प्रश्न

- प्रश्न तिकीट विक्रीतून मिळणाऱ्या receipts बद्दल विचारतो की internal control च्या यंत्रणेबद्दल हे वाचा. Internal control चे उत्तर म्हणजे पहिले पाच मुद्दे आणि digital गट; receipts चे उत्तर अकराही मुद्दे चालवते आणि जाहिरात व उपाहारगृहाच्या उत्पन्नाने संपते.

CSQ 10.1 • PYQ 2025-May [6] (b) • 5M • Pg 599

LEVEL II
Application

Medium

विषय 11: Hire Purchase आणि Leasing चे Audit [Audit of Hire Purchase and Leasing]

L2P5-C9-T11

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Audit of Hire Purchase and Leasing: lease चे प्रकार, lease agreement ची तपासणी, hire purchase transactions ची पडताळणी, आणि प्रत्येक प्रकारच्या lease चे accounting treatment व कर सवलती.

NOTES

Lease चे दोन प्रकार, आणि finance lease तिच्या लक्षणांनी ओळखली जाते. AS 19 / Ind AS 17 नुसार lease agreements दोन प्रकारची असतात — finance lease आणि operating lease. एखादी व्यवस्था **finance lease** ठरते जेव्हा: lease agreement मुळे lease च्या मुदतीअखेरीस asset ची मालकी lessee कडे जाते; (1) lessee ला तो पर्याय वापरता येण्याच्या तारखेच्या fair value पेक्षा पुरेशी कमी किंमतीला asset विकत घेण्याचा पर्याय असतो, इतका कमी की lease च्या सुरुवातीलाच तो पर्याय वापरला जाईल अशी बऱ्यापैकी खात्री असते; (2) मालकी हस्तांतरित झाली नाही तरीही lease ची मुदत asset च्या आर्थिक आयुष्याचा मोठा भाग व्यापते; (3) lease च्या सुरुवातीला minimum lease payments चे वर्तमान मूल्य leased asset च्या fair value च्या जवळपास पूर्ण इतके असते; आणि (4) leased assets इतक्या विशेष स्वरूपाची असतात की मोठे बदल केल्याशिवाय फक्त lessee च ती वापरू शकतो. **Operating lease** म्हणजे मालकीशी निगडित असलेली जवळपास सर्व risks आणि rewards हस्तांतरित न करणारी व्यवस्था — दुसऱ्या शब्दांत, **finance lease खेरीज असलेली lease व्यवस्था.** Pack मध्ये अशीही नोंद आहे की Ind AS न पाळणाऱ्या entities ना AS 19 लागू राहते, Ind AS 17 च्या जागी Ind AS 116 आले आहे, आणि Ind AS 116 खाली finance/operating हे वर्गीकरण फक्त lessor च्या accounting पुरते राहिले असून lessee मात्र short-term आणि low-value leases वगळता इतर सर्व leases साठी right-of-use asset आणि lease liability नोंदवतो.

Lessee च्या बाजूने accounting treatment आणि कर सवलती — परीक्षक पुन्हा पुन्हा याच फरकाकडे येतो.

Operating lease: सामान्यतः भाड्याच्या व्यवस्थेसारखी हाताळली जाते — lease payments हा operating खर्च मानला जातो आणि lessee च्या balance sheet मध्ये ती asset दिसत नाही; कराच्या दृष्टीने lease payment हा भाड्याप्रमाणेच खर्च मानला जातो आणि lessee ला depreciation घेता येत नाही. **Finance lease: कर्जाच्या व्यवस्थेसारखी हाताळली जाते** — asset ची मालकी lessee ची मानली जाते आणि ती asset lessee च्या balance sheet वर दिसते; कराच्या दृष्टीने lessee ला interest आणि depreciation दोन्ही घेता येतात, कारण ती कर्जासारखी मानली जाते. नेहमीचे चुकीचे उत्तर म्हणते की lease ती lease च; पण पूर्ण mark ती कोणती आहे आणि

त्यामुळे balance sheet वर व वजावटीवर काय होते यातच आहे.

वर्गीकरण facts ला लावणे — चार कसोट्या क्रमाने चालवा आणि कोणती पूर्ण होते ते सांगा. एखादा plant **11 वर्षासाठी, म्हणजे जवळपास त्या asset च्या अंदाजित आर्थिक आयुष्याइतक्या काळासाठी** घेतला असेल, तर ती AS 19 नुसार finance lease आहे, कारण मालकी हस्तांतरित झाली नाही तरीही lease ची मुदत asset च्या आर्थिक आयुष्याचा मोठा भाग व्यापते; शेवटी मालकी घेण्याचा पर्याय lessee कडे असतो आणि **मालकी अखेरीस हस्तांतरित होईलही आणि होणारही नाही**. Facts मध्ये दोन leases शेजारी शेजारी दिल्या असतील, तेव्हा मुदतीची आयुष्याशी तुलना करा आणि विमा व देखभाल कोण सोसतो ते सांगा: **10 वर्षांचे आर्थिक आयुष्य असलेल्या equipment वरची 5 वर्षांची lease**, जिथे **विमा आणि मोठी देखभाल lessor सोसतो** आणि पर्यायी वापर शक्य आहे, ती **operating lease** आहे — pack चा युक्तिवाद असा की lease ची मुदत asset च्या आर्थिक आयुष्याच्या 75% पेक्षा कमी आहे, म्हणून ती मालकीची बहुतांश risks आणि rewards हस्तांतरित करत नाही; तर **8 वर्षांचे आर्थिक आयुष्य असलेल्या विशेष equipment वरची 8 वर्षांची lease**, जिथे **विमा आणि मोठी देखभाल lessee सोसतो** आणि पर्यायी वापर नाही, ती **finance lease** आहे — lessee ती asset जवळपास तिच्या संपूर्ण उपयुक्त आयुष्यभर वापरतो आणि मालकीची risks व rewards सोसतो. मग प्रत्येकासाठी accounting treatment आणि कर सवलत स्वतंत्रपणे द्या.

Lease agreement — नोंद घ्यायचे चार मुद्दे, आणि ते सर्वसाधारण मांडणीत तसेच finance lease च्या मांडणीत दोन्ही ठिकाणी येतात: (1) lessor, lessee, equipment आणि equipment जिथे बसवायचे ते ठिकाण यांचे वर्णन, त्यात दुरुस्तीखेरीज equipment त्या ठिकाणावरून हलवू नये अशी अट agreement मध्ये आहे का आणि ओळखीसाठी **equipment वर plates किंवा खुणा लावाव्यात** असे lessor मागतो का हेही; (2) lease ची रक्कम आणि मुदत, payment च्या तारखा, उशिराचे शुल्क, ठेवी किंवा advances; (3) agreement संपल्यावर equipment lessor कडे परत करावे लागेल का आणि त्याचा खर्च lessee सोसेल का; (4) agreement lessee ला equipment पोटभाड्याने देण्यास मनाई करते का आणि lessor ला तसे करण्याचा अधिकार देते का.

Hire purchase — agreement लेखी असले पाहिजे, आणि पाच तपशीलच marks आहेत. Auditor हे तपासतो की **hire purchase agreement लेखी आहे आणि त्यावर सर्व पक्षांच्या सह्या आहेत**, आणि त्यात स्पष्टपणे नमूद आहे: (i) agreement ज्या मालाशी संबंधित आहे त्याची hire-purchase किंमत; (ii) त्या मालाची रोख किंमत, म्हणजे ज्या किमतीला hirer तो माल रोखीने विकत घेऊ शकतो ती; (iii) agreement कोणत्या तारखेपासून सुरू झाले असे मानले जाईल ती तारीख; (iv) hire-purchase किंमत ज्या हप्त्यांत द्यायची त्यांची संख्या, प्रत्येक हप्त्याची रक्कम, तो देय होण्याची तारीख अथवा ती ठरवण्याची पद्धत, आणि तो कोणाला व कुठे द्यायचा; आणि (v) agreement ज्या मालाशी संबंधित आहे तो माल, तो ओळखता येईल इतक्या तपशिलात. त्याने **agreement नुसार payments नियमितपणे मिळत आहेत याचीही खात्री केली पाहिजे**.

Cut-off arrangement हा या विषयाशेजारीच विचारला जातो, म्हणून तो माहीत असू द्या. व्यवसाय कधीच थांबत नसल्याने accounting ही सतत चालणारी प्रक्रिया आहे, म्हणून एका कालावधीतील transactions पुढच्या कालावधीतील transactions पासून वेगळी करावी लागतात, आणि त्यासाठी केलेल्या व्यवस्थेला तांत्रिक भाषेत cut-off arrangement म्हणतात. ती **मुळात संस्थेच्या internal control व्यवस्थेचाच भाग असते**, आणि sales, purchases आणि inventory खेरीज इतर accounts वर व्यवसायाच्या सलगतेचा सहसा परिणाम होत नसल्याने ती सामान्यतः **फक्त sales, purchases आणि inventory लाच लावली जाते**. Auditor तपासणी व test checks करून स्वतःची खात्री करून घेतो की ज्या खरेदी केलेल्या मालाची मालकी client कडे आलेली आहे तो

माल खरोखर inventories मध्ये धरला आहे आणि उधार खरेदीच्या बाबतीत त्याची liability नोंदवली आहे, आणि विकलेला माल inventories मधून वगळला असून sales ची नोंद घेतली आहे व मूल्य येणे असेल तिथे संबंधित पक्षाच्या नावे खर्ची टाकले आहे. तो stores मध्ये inventory येण्या-जाण्याची नोंद दाखवणाऱ्या कागदपत्रांचा नमुना तपासू शकतो, ज्यात cut-off तारखेच्या थोडे आधीच्या आणि थोडे नंतरच्या काळातील कागदपत्रे येतात.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे · 2 प्रश्न

- प्रश्न **definition and classification of leases** विचारतो. प्रत्येक प्रकाराचे नाव द्या आणि एखादी lease त्यात कशामुळे बसते ती कसोटी द्या, आणि उत्तर ज्या Standard चा उल्लेख करते त्याचा उल्लेख करा.
- प्रश्न lease किंवा hire purchase agreement मधील मुद्दे विचारत असेल, तेव्हा agreement मधील तपशील द्या, audit procedures नव्हे.

TQ 11.1 · PYQ 2019-May [6] (b) · 4M · Pg 601

LEVEL I
Remembering

Medium

TQ 11.2 · MTP 2023-Sep [6] (c) · 4M · Pg 602

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 1 प्रश्न

- Finance lease ची चार लक्षणे यादी म्हणून द्या, मग operating lease ची व्याख्या 'उरलेले सर्व' अशी द्या. फक्त operating lease चे वर्णन करणाऱ्या उत्तराने वर्गीकरणाचा mark मिळवलेला नसतो.

TQ 11.4 · RTP 2024-May [21] · Pg 604

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 3 प्रश्न

- आधी वर्गीकरण, मग हाताळणी. Accounting किंवा कराला हात घालण्याआधी facts कोणते लक्षण पूर्ण करतात ते सांगा — lease ची मुदत विरुद्ध आर्थिक आयुष्य, विमा व देखभाल कोण सोसतो.
- दोन leases दिल्या असतील, तेव्हा स्वतंत्र शीर्षकांखाली एकेक घेऊन प्रत्येकाचा स्वतःचा निष्कर्ष द्या. एकत्र मिसळलेले उत्तर तुलनेचे marks गमावते.

CSQ 11.1 · PYQ 2024-May [6] (d) · 3M · Pg 605

LEVEL II
Application

Easy

CSQ 11.2 · PYQ 2024-Sep [6] (d) · 3M · Pg 606

LEVEL II
Application

Easy

TQ 11.3 · RTP 2023-Nov [20] · Pg 603

LEVEL II
Application

Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे · 1 प्रश्न

- मालकीची स्थिती, accounting treatment आणि कर सवलत या एकाच प्रश्नातील तीन वेगळ्या मागण्या आहेत. त्यांना वेगवेगळी शीर्षके द्या; तपासनीस तीन उत्तरे शोधतो, एक परिच्छेद नव्हे.

CSQ 11.3 • PYQ 2026-May [5] (b) • 5M • Pg 606

LEVEL II
Analysis

Medium

विषय 12: Hotels चे Audit [Audit of Hotels]

L2P5-C9-T12

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Audit of Hotels: internal control आणि चोरी, revenue व करांची पडताळणी, अन्न व पेयाची inventories, online bookings आणि OTA reconciliation, तसेच room व hall चे revenue.

NOTES

चोरी हीच या विषयाची मांडणी करणारी कल्पना आहे, म्हणून तिनेच सुरुवात करा. कोणत्याही hotel मध्ये चोरी ही सर्वात मोठ्या अडचणींपैकी एक असते आणि internal control चे महत्त्व कमी लेखता येत नाही. गळती शक्य तितकी कमी करणारी controls आणणे ही management ची जबाबदारी आहे. ती यशस्वी झाल्याचा दाखला म्हणजे प्रत्येक विक्रीबिंदूसाठी नियमितपणे — कदाचित आठवड्याला — trading accounts तयार करणे आणि त्यांतून येणाऱ्या नफ्याच्या टक्केवारीची बारकाईने छाननी करणे, आणि अपेक्षित चित्रापासूनचा कोणताही फरक तपासणे. Auditor ने पुनरावलोकनाच्या काळातील ही नियमित trading accounts मिळवावीत, ती तपासावीत आणि दिसणाऱ्या कोणत्याही फरकांचे स्पष्टीकरण मागावे. त्याने काही restaurant bills, K.O.T.s (Kitchen Order Tickets) किंवा मूलभूत नोंदींच्या आधारे पडताळावीत, ज्यामुळे **revenue cycle संबंधीची controls व्यवस्थित आहेत** याची खात्री त्याला करता येते. रहिवाशांकडून अन्न व निवासावर वसूल केलेले सर्व कर ठरलेल्या मुदतीत योग्य प्राधिकरणांकडे भरले आहेत आणि **दाखल केलेली returns books मध्ये नोंदलेल्या revenue शी जुळतात** याचीही त्याने खात्री करून घ्यावी, जेणेकरून **interest, दंड आणि इतर कायदेशीर व आर्थिक जोखीम** टळेल. Hotels मुख्यतः Goods and Services Tax (GST) वसूल करतात, त्यासोबत निवासावर लागू होणारे राज्याचे किंवा स्थानिक कर.

Internal control कोसळल्यावर काय होते — परीक्षकाला हा परिणाम शब्दांत हवा असतो. Hotel मधील internal control कमकुवत असेल किंवा कदाचित कोसळले असेल, तर auditor समोर फार गंभीर अडचण उभी राहते.

त्याच्या client च्या अनेक नोंदींच्या क्षणभंगुर स्वरूपामुळे — छोटे मुक्काम, रोखीचे व्यवहार, अनेक सेवाबिंदू — auditor ला accounts मधून दिसणाऱ्या gross margin वर फार मोठ्या प्रमाणात विसंबावे लागते. **त्याच्या audit tests ची व्याप्ती अपरिहार्यपणे वाढते**, आणि margin मधील material फरकाचे स्पष्टीकरण मिळाले नाही, तर त्याला आपल्या audit report ला qualify करण्याचा विचार करावा लागतो. 'tests वाढवा' इथेच थांबून qualification पर्यंत न पोहोचणारे उत्तर शेवटचे mark मागे सोडते.

Inventories — सहज हलवता येणारी, सहज विकता येणारी, आणि म्हणून कागदपत्रांनी व कुलपाने नियंत्रित केली जाणारी. कोणत्याही hotel मधील inventories सहज हलवता येणारी आणि सहज विकता येणारी असतात, विशेषतः अन्न व पेयाची inventories. **अशा inventories च्या सर्व हालचाली आणि हस्तांतरे योग्य प्रकारे कागदपत्री नोंदवली गेली पाहिजेत**, जेणेकरून प्रत्येक साठवणक्षेत्र आणि विक्रीबिंदू यांवर नियंत्रण ठेवता येईल, आणि ही सर्व कागदपत्रे अचूकपणे हाताळली जातात याची खात्री करण्यासाठी auditor ने tests कराव्यात. मोठ्या प्रमाणात

inventory ठेवलेली क्षेत्रे कुलूपबंद ठेवावीत आणि किल्ली विभागप्रमुखाकडे असावी; **किल्ली फक्त विश्वासू कर्मचाऱ्यांनाच द्यावी** आणि अनधिकृत व्यक्तींना सततच्या देखरेखीशिवाय साठवणक्षेत्रात प्रवेश देऊ नये, तसेच **stores मध्ये येणाऱ्या किंवा तिथून जाणाऱ्या मालाची प्रत्येक हालचाल तपासली जावी**. अनेक hotels वर्षभर सतत inventories मोजण्यासाठी व त्यांचे मूल्यमापन करण्यासाठी खास व्यावसायिक valuers वापरतात, आणि असे मूल्यमापन नंतर जवळपास नेहमीच वर्षअखेरच्या balance sheet मधील inventory च्या आकड्याचा आधार म्हणून वापरले जाते. ते valuers audit client पासून स्वतंत्र असले, तरी **समाविष्ट केलेल्या रकमा वाजवी आहेत याची auditor ने स्वतःची खात्री करून घेतली पाहिजे** — प्रत्यक्ष inventory मोजणीला हजर राहण्याचा विचार करून आणि काही किंमत व गणिताच्या tests करून, ज्यांची व्याप्ती मर्यादित असू शकते कारण ते आकडे hotel पासून स्वतंत्रपणे तयार झालेले असतात.

Online bookings आणि OTAs — नवे साहित्य, चार उपमुद्दे, ते एक संच म्हणून लक्षात ठेवा: (i)

Completeness of booking revenue — hotel च्या website, mobile application आणि third-party platforms मार्फत आलेली सर्व निश्चित bookings **Property Management System (PMS) मध्ये आपोआप नोंदली जातात** आणि पूर्णपणे हिशेबात येतात याची पडताळणी करा, आणि **reservation reports, PMS ची records आणि नोंदवलेले revenue** यांचा मेळ घाला; **(ii) Reconciliation with Online Travel Agencies (OTAs)** — OTAs कडून येणे असलेल्या रकमा त्यांच्याकडून आलेल्या statements शी जुळवा आणि **commission, प्रचारात्मक सवलती, रद्द करण्याचे शुल्क आणि कर** यांपोटी केलेल्या कपाती करारातील अटींशी ताडून तपासा; **(iii) Advance receipts and deferred revenue** — भविष्यातील आरक्षणांपोटी मिळालेली advances **booking confirmations आणि bank च्या नोंदींशी** पडताळा, निवास किंवा संबंधित सेवा प्रत्यक्ष पुरवल्यावरच ती revenue म्हणून नोंदली जातात याची खात्री करा, आणि balance sheet च्या तारखेला शिल्लक असलेले unearned revenue योग्य प्रकारे दाखवले आहे हे पाहा; **(iv) Cancellations, refunds and no-show charges** — ती नोंदवण्याची व्यवस्था तपासा, आणि refunds **रीतसर अधिकृत, बरोबर हाताळलेली आणि योग्य कागदपत्रांनी आधारलेली** आहेत याची खात्री करा. एका mark इतकी व्याख्या: no-show charges म्हणजे पाहुण्याने निश्चित आरक्षण करूनही तो येत नाही आणि booking रद्दही करत नाही, तेव्हा hotel वसूल करत असलेले शुल्क.

Room sales आणि hall bookings, जेव्हा प्रश्न त्यांची स्वतंत्र बाबी म्हणून नावे घेतो. Room sales साठी, room register किंवा property management system मधून occupancy पडताळा आणि ती काढलेल्या bills शी ताडून पाहा, आणि लावलेला दर मंजूर tariff card शी जुळतो का ते test करा, त्यात सवलती आणि मोफत मुक्कामांची हाताळणी येते, जी अधिकृत असली पाहिजे. **Hall bookings** साठी, booking register आणि ग्राहकांसोबतचे करार अथवा confirmations तपासा, मिळालेली advances त्या bookings पर्यंत तपासा, आणि सुविधा प्रत्यक्ष पुरवली गेली त्या कालावधीसाठीच revenue नोंदले जाते का ते तपासा. दोन्ही प्रवाहांसाठी cut-off ला स्वतंत्र ओळ हवी: कालावधीच्या शेवटावर पसरलेला मुक्काम किंवा समारंभ विभागून घेतला पाहिजे, आणि भविष्यातील bookings पोटी मिळालेली advances ही liabilities आहेत, revenue नव्हे.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे - 4 प्रश्न

- K.O.T.s चे पूर्ण नाव द्या — Kitchen Order Tickets — आणि त्याच्या आधारे bill तपासल्याने काय सिद्ध होते ते सांगा: revenue cycle ची controls व्यवस्थित आहेत.

TQ 12.1 • MQ • Pg 608	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 12.2 • RTP 2022-May [28] (a) • Pg 610	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 12.3 • MTP 2022-Sep [5] (c) (ii) • 4M • Pg 611	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 12.4 • RTP 2022-Nov [28] (a) • Pg 612	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 1 प्रश्न

- Facts मध्ये controls कमकुवत दिसत असतील, तेव्हा संपूर्ण साखळी चालवा: gross margin वर विसंबणे, tests ची व्याप्ती वाढवणे, आणि margin मधील material फरकाचे स्पष्टीकरण न मिळाल्यास qualified report.
- Facts मध्ये OTAs किंवा online bookings चा उल्लेख असेल, तेव्हा चार उपमुद्दे वापरा आणि no-show charges ची व्याख्या द्या. त्या विषयातली सर्वात नवी ओळ हीच आहे.

CSQ 12.1 • PYQ 2026-Sep [5] (b) (iii) • 3M • Pg 613	LEVEL II Application	Easy
---	-------------------------	------

विषय 13: Co-Operative Societies चे Audit [Audit of Co-Operative Societies]

L2P5-C9-T13

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Audit of Co-operative Societies: auditors ची पात्रता व नेमणूक, Central Act खालील shareholding, कर्ज घेणे व गुंतवणुकीवरील बंधने, books आणि registers, co-operative audit ची विशेष वैशिष्ट्ये, तसेच Multi-State Co-operative Societies Act, 2002 खालील inspection आणि special audit.

NOTES

कोण audit करू शकतो — आणि इथेच दोन कायदे वेगळे होतात. section 72 of the Multi-State Co-operative Societies Act, 2002 नुसार, Chartered Accountants Act, 1949 च्या अर्थाने Chartered Accountant असलेल्या व्यक्तीचीच Multi-State co-operative society ची auditor म्हणून नेमणूक होऊ शकते, आणि पुढील व्यक्ती **पात्र नाहीत**: (1) body corporate; (2) त्या Multi-State co-operative society चा अधिकारी किंवा कर्मचारी; (3) society च्या अधिकाऱ्याचा अथवा कर्मचाऱ्याचा सहकारी असलेली किंवा त्याच्या नोकरीत असलेली व्यक्ती; (4) society ची देणेकरी असलेली, अथवा society ला तिसऱ्या कोणत्याही व्यक्तीच्या कर्जासंबंधी एक हजार रुपयांपेक्षा जास्त रकमेची हमी दिलेली किंवा तारण दिलेली व्यक्ती. नेमणुकीनंतर auditor यांपैकी कोणत्याही अपात्रतेत आला, तर त्याने आपले पद सोडले आहे असे मानले जाते. पण सामान्य society च्या बाबतीत, Chartered Accountant खेरीज, काही State Co-operative Acts नी co-operative accounts मध्ये किंवा co-operation and accountancy मध्ये सरकारी diploma असलेल्या व्यक्तींना, तसेच सरकारच्या co-operative विभागात auditor म्हणून काम केलेल्या व्यक्तीला auditor म्हणून काम करण्याची परवानगी दिली आहे; आणि section 17 of the Co-operative Societies Act, 1912 नुसार audit हे Registrar of Co-operative

Societies ने किंवा त्याने अधिकृत केलेल्या व्यक्तीने करायचे असते, आणि तो auditor Registrar च्या वतीने audit करून आपला report त्याला तसेच society ला सादर करतो. **सापळा:** सरकारच्या co-operative विभागात काम केलेली, Chartered Accountant नसलेली व्यक्ती **सामान्य co-operative society ची statutory auditor म्हणून वैधपणे काम करू शकते** — पण Multi-State society चा वरिष्ठ व्यवस्थापक असलेला Chartered Accountant हा तिचा अधिकारी आहे आणि section 72 खाली तो तिचा auditor होऊ शकत नाही.

Multi-State Co-operative Societies Act, 2002 च्या section 70 खाली auditors ची नेमणूक — मुदतीच marks आहेत. पहिल्या auditor ची किंवा auditors ची नेमणूक board ने society च्या नोंदणीच्या तारखेपासून एका महिन्याच्या आत करावी, आणि तो किंवा ते पहिली annual general meeting संपेपर्यंत पदावर राहतात; board ने हा अधिकार वापरला नाही, तर society सर्वसाधारण सभेत पहिल्या auditor ची किंवा auditors ची नेमणूक करू शकते. त्यानंतरच्या auditor ची किंवा auditors ची नेमणूक society प्रत्येक annual general meeting मध्ये करते, आणि ते त्या सभेच्या समाप्तीपासून पुढच्या annual general meeting च्या समाप्तीपर्यंत पदावर राहतात.

Central Act खालील तीन बंधने, प्रत्येकाला स्वतःचा क्रमांक. Section 5 — shareholding: जिथे सदस्याची liability मर्यादित आहे, तिथे नोंदणीकृत society खेरीज society च्या कोणत्याही सदस्याला एकूण shares च्या जास्तीत जास्त वीस टक्क्यांपेक्षा अधिक, अथवा ₹1,000 पेक्षा अधिक मूल्याचे shareholding इतका share capital चा भाग धारण करता येत नाही. म्हणून प्रत्येकी ₹10 चे 1,000 shares असलेल्या society मध्ये सदस्य **जास्तीत जास्त 100 shares** धारण करू शकतो, आणि 200 shares धारण करणे हा भंग आहे. **Section 30 — borrowing:** नोंदणीकृत society सदस्य नसलेल्या व्यक्तींकडून कर्ज आणि ठेवी स्वीकारेल, पण society च्या bye-laws मधील बंधने व मर्यादा पाळून — **म्हणून auditor ने bye-laws तपासलीच पाहिजेत**, आणि bye-laws मध्ये कोणतेही बंधन नसेल, तर सदस्य नसलेल्याकडून कर्ज घेणे चालते. **Section 32 — investment of funds:** society आपला निधी (i) Central किंवा State Co-operative Bank मध्ये; (ii) section 20 of the Indian Trusts Act, 1882 मध्ये नमूद केलेल्या कोणत्याही securities मध्ये; (iii) मर्यादित liability असलेल्या इतर कोणत्याही society च्या shares, securities, bonds किंवा debentures मध्ये; (iv) Central किंवा State Co-operative Bank खेरीज इतर कोणत्याही co-operative bank मध्ये, Registrar ने ठरावीक अटीवर मान्यता दिल्यास; (v) Central किंवा State Government परवानगी देईल अशा इतर कोणत्याही पैशात गुंतवू शकते. Blue-chip mutual funds त्या यादीत नाहीत, म्हणून परतावा कितीही चांगला असला तरी पडून असलेला निधी त्यांत गुंतवणे चालत नाही — आणि म्हणूनच auditor आपले opinion qualify करतो. फायदेशीर भंग हाही भंगच असतो; तसे स्पष्ट सांगा.

परीक्षक नावानिशी विचारतो अशी co-operative audit ची तीन वैशिष्ट्ये. Audit classification of society: society च्या एकूण कामगिरीचे मूल्यमापन करून auditor ला त्या society ला **Registrar ने ठरवलेल्या निकषांवर आधारित** एक वर्ग द्यावा लागतो; दिलेल्या audit वर्गाबाबत management समाधानी नसेल, तर ती Registrar कडे अपील करू शकते, आणि Registrar audit classification चे पुनरावलोकन करण्याचे निर्देश देऊ शकतो, म्हणून auditor ने हा निर्णय अतिशय काळजीपूर्वक घेतला पाहिजे. **Discussion of the draft audit report with the managing committee:** audit संपल्यावर auditor ने society च्या Secretary ला draft audit report वर चर्चा करण्यासाठी managing committee ची सभा बोलवायला सांगावे; managing committee शी चर्चा केल्याशिवाय audit report कधीही अंतिम करू नये; किरकोळ अनियमितता तिथेच मिटवून दुरुस्त करून घेता येतात, आणि धोरणात्मक बाबींवर सविस्तर चर्चा व्हावी. **Special report to the Registrar:** society च्या कामकाजात गंभीर अनियमितता आढळल्या, तर auditor त्या विशेष बाबी Registrar ला कळवू शकतो, आणि असा special report

मिळाल्यावर Registrar society विरुद्ध आवश्यक ती कार्यवाही करू शकतो. पुढील बाबतीत special report आवश्यक ठरू शकतो: (1) managing committee च्या सदस्यांनी स्वतःसाठी कमावलेला नफा; (2) fraud उघड होणे; (3) गैरव्यवस्थापनाची ठोस उदाहरणे, त्यात co-operative तत्त्वांविरुद्ध घेतलेले व्यवस्थापकीय निर्णय; (4) नागरी co-operative banks च्या बाबतीत, हितसंबंधी गटांना दिलेली विषम प्रमाणातील advances; (5) पक्षाची पतयोग्यता न तपासता बेफिकीरपणे दिलेली कर्जे.

Multi-State Co-operative Societies Act, 2002 च्या section 79 खालील inspection — कोण मागणी करू शकतो, किती नोटीस, आणि report ला किती मुदत. **कधी:** Central Registrar (a) ज्या federal co-operative शी एखादी Multi-State co-operative society संलग्न आहे ती, किंवा एखादा creditor; अथवा (b) board च्या एक तृतीयांशापेक्षा कमी नसलेल्या सदस्यांनी; अथवा (c) society च्या एकूण सदस्यसंख्येच्या एक पंचमांशापेक्षा कमी नसलेल्या सदस्यांनी केलेल्या विनंतीवरून कार्यवाही करू शकतो. **कसे: सर्वसाधारण किंवा विशेष लेखी आदेशाने** society ची घटना, कामकाज आणि आर्थिक स्थिती यांची inspection स्वतः करणे, किंवा लेखी आदेशाने अधिकृत केलेल्या कोणत्याही व्यक्तीला ती करण्याचे निर्देश देणे. **म्हणणे मांडण्याची संधी:** society ला पंधरा दिवसांपेक्षा कमी नसलेली नोटीस दिल्याशिवाय कोणतीही inspection केली जाणार नाही. **अधिकार:** Central Registrar ला किंवा त्याने अधिकृत केलेल्या व्यक्तीला society ची सर्व books, accounts, papers, vouchers, securities, stock आणि इतर मालमत्ता कधीही पाहता येईल, inspection दरम्यान गंभीर अनियमितता आढळल्यास ती ताब्यात घेता येतील, **रोख शिल्लक पडताळण्याचा** अधिकार असेल आणि Central Registrar च्या सर्वसाधारण किंवा विशेष आदेशाला अधीन राहून, त्याच्या मते अशी सर्वसाधारण सभा आवश्यक असेल तेव्हा society ची सभा बोलावण्याचा अधिकार असेल; आणि प्रत्येक अधिकारी अथवा सदस्याने society च्या कामकाजाबाबत मागितली जाईल अशी माहिती पुरवली पाहिजे. **Inspection report:** तिची एक प्रत inspection पूर्ण झाल्याच्या तारखेपासून तीन महिन्यांच्या मुदतीत society ला कळवली जाईल.

इथले special audit section 77 खाली येते — आधी shareholding चा दरवाजा, मग तीन कारणे. Central Government special audit चा आदेश तेव्हाच देईल जेव्हा ते सरकार किंवा State Government, स्वतंत्रपणे अथवा दोघे मिळून, त्या Multi-State co-operative society च्या paid-up share capital च्या एककावन्न टक्के किंवा अधिक भाग धारण करत असतील. त्यानंतर ते special audit चे निर्देश देऊ शकते, जेव्हा त्याचे मत असेल की (a) society चे कामकाज स्वावलंबन व परस्पर सहकार्याच्या आणि co-operative तत्त्वांनुसार, अथवा विवेकी व्यावसायिक पद्धतींनुसार, अथवा सुदृढ व्यावसायिक तत्त्वांनुसार चालवले जात नाही; अथवा (b) ज्या व्यापार, उद्योग किंवा व्यवसायाशी society संबंधित आहे त्याच्या हितांना गंभीर इजा किंवा नुकसान पोहोचेल अशा प्रकारे society चालवली जात आहे; अथवा (c) society ची आर्थिक स्थिती तिच्या solvency ला धोका निर्माण करणारी आहे; आणि असे audit करण्यासाठी ते Chartered Accountant ची किंवा विहित केलेल्या इतर पात्र व्यक्तीची नेमणूक करू शकते. Facts ना clauses शी जोडा: related parties ना दिलेली तारणरहित advances आणि दुर्लक्षित internal audit reports (a) कडे जातात — विवेकी व्यावसायिक पद्धतींपासूनचे विचलन; बाजार बिघडवल्याच्या तक्रारी (b) कडे; असामान्य कर्जउभारणी, cash-flow ची विसंगती आणि दीर्घ मुदतीच्या projects साठी अल्प मुदतीच्या निधीचा वापर (c) कडे — solvency.

Books आणि registers — मोठ्या society साठी मुख्य books पुरेशी नाहीत. महाराष्ट्रात co-operative societies नी Registrar च्या सूचनांनुसार books of account ठेवली पाहिजेत, ज्यांत (1) society ने मिळवलेल्या व खर्च केलेल्या सर्व रकमा आणि ज्या बाबींसाठी ती जमा व खर्च झाली त्या बाबी; (2) society ने केलेली सर्व विक्री व

खरेदी; (3) society ची assets आणि liabilities यांचा समावेश होतो. वैधानिक किंवा सक्तीच्या तरतुदी दिशा दाखवतात, पण त्या अंतिम नाहीत — स्पष्टता आणि तपशीलवार स्पष्टीकरणासाठी अधिक उपयुक्त वाटतील अशी अतिरिक्त records ठेवण्यास society मोकळी आहे. मोठ्या co-operative संस्थेत वेगवेगळी सहाय्यक books आणि registers ठेवावी लागतात आणि त्यांच्या रोजच्या बेरजा मुख्य Cash Book मध्ये वर्ग कराव्या लागतात: (a) रोजच्या रोख विक्रीचा सारांश register; (b) bye-laws नी उधार विक्रीला परवानगी दिली असेल तर debtors कडून येणाऱ्या वसुलीचा register; (c) credit society च्या बाबतीत, वेतनातून आणि सदस्यांकडून थेट पावत्यांद्वारे होणाऱ्या कर्जवसुलीचा register; (d) credit society च्या बाबतीत कर्जवाटपाचा register; (e) society च्या स्वरूपानुसार व कामांनुसार लागतील अशी इतर कोणतीही स्तंभित सहाय्यक पुस्तके. म्हणून फक्त Cash Book आणि General Ledger पुरे आहेत हा दावा चुकीचा आहे.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 1 प्रश्न

- प्रत्येक नियमाला त्याचा section जोडा: 72 पात्रता, 70 नेमणूक, 5 shareholding, 30 कर्ज घेणे, 32 गुंतवणूक, 77 special audit, 79 inspection, आणि Registrar कडून होणाऱ्या audit साठी 1912 च्या Act चे section 17. Section चा क्रमांक हेच स्वतःचे एक mark आहे.

TQ 13.4 • PYQ 2024-Sep [4] (d) • 3M • Pg 617

LEVEL I
Remembering

Easy

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 3 प्रश्न

- Multi-State Co-operative Societies Act, 2002 आणि Co-operative Societies Act, 1912 वेगळे ठेवा. Multi-State society चे audit फक्त Chartered Accountant च करू शकतो; जुना Act आणि काही State Acts इतरांनाही परवानगी देतात.

CSQ 13.2 • PYQ 2019-May [6] (c) • 3M • Pg 619

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 13.1 • PYQ 2018-Nov [6] (b) • 5M • Pg 614

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 13.3 • RTP 2022-May [28] (b) • Pg 616

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 5 प्रश्न

- पात्रतेच्या प्रश्नात आधी section 72 मधील नियम सांगा, मग facts शी संबंधित अपात्रता सांगा, आणि मग एका वाक्यात नेमणूक वैध आहे की नाही हा निष्कर्ष द्या. निष्कर्षाला स्वतंत्र mark आहे.
- एखाद्या scenario मध्ये section 77 लागू होत असेल, तेव्हा आधी 51% shareholding चा दरवाजा तपासा, मग एकेक कारण घेऊन कोणत्या fact मुळे ते पूर्ण होते ते सांगा, आणि मग त्याचा वापर समर्थनीय आहे हा निष्कर्ष द्या.

CSQ 13.1 • PYQ 2018-May [6] (b) • 5M • Pg 617

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 13.4 • MTP 2024-Dec S2 [3] (b) • 5M • Pg 620	LEVEL II Application	Medium
CSQ 13.5 • PYQ 2025-Jan [5] (c) • 4M • Pg 621	LEVEL II Application	Medium
CSQ 13.6 • MTP 2025-Nov S1 [5] (a) • 5M • Pg 622	LEVEL II Application	Medium
CSQ 13.8 • PYQ 2026-May [6] (c) • 4M • Pg 625	LEVEL II Application	Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे • 3 प्रश्न

- अनेक transactions दिली असतील — एखादे shareholding, सदस्य नसलेल्याकडून घेतलेले कर्ज, एखादी गुंतवणूक — तेव्हा संबंधित section खाली एकेक घेऊन प्रत्येकाला स्वतःचा निष्कर्ष द्या. एकत्र मिसळलेले उत्तर बाबनिहाय marks गमावते.

TQ 13.2 • PYQ 2020-Nov [6] (b) (i) (1) • 4M • Pg 615	LEVEL II Analysis	Medium
CSQ 13.3 • PYQ 2023-May [5] (Or) (b) • 4M • Pg 620	LEVEL II Analysis	Medium
CSQ 13.7 • MTP 2026-Mar S1 [3] (c) • 4M • Pg 623	LEVEL II Analysis	Medium

विषय 14: Trusts आणि Societies चे Audit [Audit of Trusts & Societies]

L2P5-C9-T14

CONCEPT BASE — अजून एकही परीक्षा-प्रश्न नाही • पूर्ण तयारीसाठी आवश्यक

Read first वाचा — ICAI Study Material, प्रकरण 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — यातील Audit of Trusts and Societies.

NOTES

या विषयावर Scanner मध्ये कोणताही प्रश्न छापलेला नाही — ना past paper, ना RTP, ना MTP, ना model question. तो concept-base विषय म्हणून ठेवला आहे, म्हणून trusts आणि societies वरची Study Material ची स्वतःची मांडणी थेट वाचा.

शेजारच्या विषयांतून pack तुमच्या हाती काय देते. NGO च्या planning च्या उत्तरात **Societies Registration Act, 1860** हा अशा कायद्यांपैकी एक म्हणून नाव घेतलेला आहे ज्यांच्या अलीकडच्या दुरुस्त्या, परिपत्रके आणि न्यायिक निर्णयांबाबत auditor ने अद्ययावत राहिले पाहिजे, त्यासोबत **Foreign Contribution (Regulation) Act, 2010** आणि **Income Tax Act, 1961**; आणि auditor ने संस्थेचे कायदेशीर स्वरूप तसेच तिचे Memorandum of Association, Articles of Association, Rules and Regulations यांचे पुनरावलोकन करायचे आहे. Charitable institution ची उत्तरे **Public Charitable Trust** वर मांडलेली आहेत आणि ती **subscriptions and donations**

साठीची व **expenditure** साठीची कार्यपद्धती देतात, ज्यात हेही येते की grants फक्त ज्या objects साठी ती संस्था उभारली गेली त्यांच्या कक्षेत येणाऱ्या charitable हेतूसाठीच दिली जातात आणि कोणत्याही trustee, director किंवा Managing Committee च्या सदस्याला त्यातून प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष फायदा झालेला नाही. Hospital च्या उत्तरांत हे जोडले आहे की capital खर्चाला Trustees किंवा Managing Committee ची पूर्वमंजूरी लागते आणि **budget मधील लक्षणीय फरक Trustees ना कळवले जातात.**

कायदा स्वतः शोधून काढू नका. Trusts and societies वर प्रश्न आलाच, तर उत्तर trust deed किंवा society चे नियम, निधीच्या वापराची हेतूकसोटी, आणि trustees ची मंजूरी यांवर उभे करा — आणि Study Material ने या entity साठी नाव घेतलेला असेल तेव्हाच एखाद्या कायद्याचा उल्लेख करा.

प्रकरण 10

Banks चे Audit

10 विषय • 44 वर्गीकृत प्रश्न • महत्त्व: C

ICAI SKILL PROFILE या पेपरसाठी ICAI चा band: Level I 40-60% • Level II 40-60% — हे प्रकरण वाचताना वाटते **आधी sums**

Level I — Comprehension & Knowledge **38.8%** 178 पैकी 69 marks

Level II — Analysis & Application **61.2%** 178 पैकी 109 marks

पेपरच्या Level I किमान मर्यादित खाली: या प्रकरणाचे फक्त 39% marks Comprehension आणि Knowledge चे आहेत, तर संपूर्ण पेपरासाठी ICAI चे प्रमाण 40-60% आहे. इथे आधार घेण्यासारखी theory फारशी नाहीच — इथला जवळपास प्रत्येक mark Standard प्रत्यक्ष तथ्यांना लावूनच मिळतो, म्हणून तयारी म्हणजे सराव, वाचन नव्हे.

विषय 1: प्रस्तावना [Introduction]

L2P5-C10-T01

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 10, Audit of Banks — प्रस्तावना: भारतातील banking institutions चे प्रकार आणि Statutory Central Auditors मुख्य audit report खेरीज कोणते reports देतात.

NOTES

Banking institution चे सहा प्रकार, आणि परीक्षकाला प्रत्येकासोबत एक उदाहरण हवे असते: (1) Commercial banks — भारतातील सर्वात व्यापक banking institutions, जी सर्वसामान्य जनतेला आणि अर्थव्यवस्थेच्या इतर घटकांना अनेक products आणि services पुरवतात, त्यांची दोन मुख्य कामे म्हणजे (a) deposits स्वीकारणे आणि (b) advances देणे; (2) Regional Rural Banks (RRBs) — ग्रामीण समुदायांच्या मूलभूत banking आणि आर्थिक गरजा भागवण्यासाठी वेगवेगळ्या राज्यांतील ग्रामीण भागात उभारलेल्या, उदा. Punjab Gramin Bank, Tripura Gramin Bank, Allahabad UP Gramin Bank, Andhra Pradesh Grameen Vikas Bank; (3) Co-operative banks — ही commercial banks सारखीच चालतात पण सहकारी तत्त्वावर उभारलेली असतात आणि संबंधित राज्याच्या Co-operative Societies Act खाली किंवा Multi-State Co-operative Societies Act खाली नोंदणीकृत असतात, सामान्यतः शेती आणि ग्रामीण क्षेत्राच्या गरजा भागवणारी, उदा. The Gujarat State Co-operative Bank Ltd.; (4) Payments banks — RBI ने अलीकडेच आणलेला बँकेचा नवा प्रकार, ज्यांना मर्यादित deposits स्वीकारण्याची मुभा आहे पण ती loans आणि credit cards देऊ शकत नाहीत, तरीही ग्राहक current आणि savings accounts उघडू शकतात आणि ATM-cum-debit cards, internet banking आणि mobile banking वापरू शकतात, उदा. Airtel Payments Bank, India Post Payments Bank, Paytm Payments Bank; (5) Development banks — अधिक परिचित नाव term-lending institutions, देशाच्या आर्थिक वाढीसाठी महत्वाच्या पायाभूत सुविधांना निधी पुरवण्यासाठी उभारलेल्या, उदा. IFCI, IDBI, SIDBI; (6) Small finance banks — लहान आणि सीमांत शेतकरी तसेच लहान व सूक्ष्म व्यवसाय घटक अशा वंचित आणि असंघटित क्षेत्रांना मूलभूत आर्थिक आणि banking सुविधा उपलब्ध करून देण्यासाठी RBI

ने उभारलेल्या, उदा. **Equitas Small Finance Bank, AU Small Finance Bank.**

Statutory Central Auditor ने मुख्य audit report खेरीज द्यायचे आठ reports — हा यादीचा प्रश्न आहे, म्हणून आठही सांगा: (1) Companies Act खाली companies म्हणून नोंदणीकृत banks च्या बाबतीत Internal Controls over Financial Reporting च्या पुरेशेपणाविषयी आणि कार्यक्षमतेविषयीचा report, **section 143(3)(i) of the Companies Act, 2013 नुसार**, जो ICAI ने काढलेल्या Guidance Note on Audit of Internal Financial Controls over Financial Reporting प्रमाणे सामान्यतः **मुख्य audit report ला Annexure म्हणून दिला जातो; (2) Long Form Audit Report (LFAR); (3) SLR requirements च्या पालनाविषयीचा report; (4) बँकेचे treasury operations RBI ने वेळोवेळी दिलेल्या सूचनांनुसार चालले आहेत का याविषयीचा report; (5) income recognition, asset classification आणि provisioning RBI च्या वेळोवेळीच्या guidelines नुसार केले आहे का याविषयीचा report; (6) बँकेच्या कामकाजात तातडीने लक्ष देण्याजोगी गंभीर अनियमितता आढळली का याविषयीचा report; (7) frauds आणि गैरप्रकारांसंबंधी Ghosh Committee च्या शिफारशी आणि internal control तसेच inspection/credit system संबंधी Jilani Committee च्या शिफारशी यांच्या अंमलबजावणीच्या पालनाच्या स्थितीविषयीचा report; (8) ग्रामीण भागातील प्रतिकूल credit-deposit ratio च्या घटनांविषयीचा report.**

दोन समित्यांची नावे एकत्रच शिका — पूर्ण उत्तर आणि अर्धवट उत्तर यांतला फरक हाच तपशील ठरवतो. Ghosh Committee — frauds आणि गैरप्रकार; Jilani Committee — internal control आणि inspection/credit system. ती यादीतल्या एकाच मुद्द्यात येतात, म्हणून एकीचे नाव देऊन दुसरीचे न देणारे उत्तर अर्धाच मुद्दा देते.

LFAR हा स्वतंत्र report आहे, मुख्य audit report चा भाग नाही. या प्रकरणात तो दोन ठिकाणी येतो: Statutory Central Auditors देतात त्या अतिरिक्त reports मधील मुद्दा (2) म्हणून, आणि operating expenses च्या उत्तराच्या शेवटी, जिथे internal controls मधील कोणताही material weakness किंवा अस्पष्ट राहिलेले असामान्य कल यांच्यासाठी banks ना लागू असेल तसे audit report मध्ये किंवा Long Form Audit Report (LFAR) मध्ये योग्य ते reporting करावे लागू शकते. न सुटलेल्या control weakness चे काय कराल असे प्रश्न विचारत असेल तेव्हा तेच वाक्य शेवटची ओळ असते.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 2 प्रश्न

- Payments banks ची ओळख ती काय करू शकतात यापेक्षा ती काय करू शकत नाहीत यावरून होते — loans नाहीत, credit cards नाहीत. दोन्ही बाजू सांगा.

TQ 1.1 • MTP 2021-Mar [6] (d) • 4M • Pg 630

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 1.2 • RTP 2021-May [26] • Pg 632

LEVEL I
Understanding

Medium

विषय 2: Bank Audit Approach

L2P5-C10-T02

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 10, Audit of Banks — bank audit ची पद्धत: planning च्या टप्प्यावरील engagement team discussion आणि तिचे फायदे.

NOTES

नियम एका ओळीत: engagement team चे सदस्य आणि audit engagement partner यांच्यातील चर्चा बँकेची financial statements material misstatement ला किती बळी पडू शकतात यावर असावी. त्याच वाक्याने उत्तर सुरू होते; सहा मुद्दे त्यानंतर येतात.

engagement team discussion मध्ये सामान्यतः येणारे सहा मुद्दे: (1) ज्या errors होण्याची शक्यता अधिक आहे ती; (2) मागील वर्षात आढळलेली errors; (3) विशिष्ट account balances आणि/किंवा disclosures मध्ये बँकेच्या कर्मचाऱ्यांकडून किंवा इतरांकडून fraud कोणत्या पद्धतींनी केले जाऊ शकते; (4) **Engagement Risk, Pervasive Risks आणि Specific Risks ला audit प्रतिसाद;** (5) संपूर्ण audit engagement मध्ये professional scepticism टिकवण्याची गरज; (6) material misstatement झाले असण्याची शक्यता दर्शवणारी माहिती किंवा परिस्थिती याविषयी सावध राहण्याची गरज — उदा. दिलेल्या वस्तुस्थिती आणि परिस्थितीत बँकेने accounting policies कशा लावल्या आहेत.

ती चर्चा planning च्या टप्प्यावर करण्याचे तीन फायदे — वेगळा प्रश्न, वेगळे उत्तर: (1) fraud मुळे बँकेची financial statements material misstatement ला किती बळी पडू शकतात यावर विशेष भर दिला जातो, त्यामुळे engagement team ला fraud च्या धोक्यांना योग्य प्रतिसाद ठरवता येतो, ज्यात engagement risk, pervasive risks आणि specific risks संबंधीचे धोकेही येतात; (2) त्यामुळे audit engagement partner ला अनुभवी engagement team सदस्यांकडे काम सोपवता येते आणि fraud आढळल्यास कोणती procedures पाळायची ते ठरवता येते; (3) fraud संबंधीचे मुद्दे हाताळण्यासाठी तज्ज्ञांना सामील करून घेण्याची गरज आहे का याचा आढावा audit engagement partner घेऊ शकतो.

इथला सापळा म्हणजे चुकीच्या प्रश्नाचे उत्तर देणे. 'चर्चेत सामान्यतः येणारे मुद्दे' म्हणजे ते सहा; 'चर्चेचे फायदे' म्हणजे ते तीन. तीन risks — **engagement risk, pervasive risks आणि specific risks** — दोन्हीकडे येतात, म्हणून ते लिहिल्याने तुम्ही कोणत्या प्रश्नाचे उत्तर देत आहात हे आपोआप स्पष्ट होत नाही. लिहिण्यापूर्वी प्रश्नातले क्रियापद वाचा.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 2 प्रश्न

- susceptibility च्या वाक्याने सुरुवात करा. चर्चा कशाविषयी आहे हे न सांगता मुद्दे मांडणारे उत्तर चौकट मांडण्याचा mark गमावते.
- सहा मुद्दे आणि तीन फायदे मनात स्वतंत्र याद्या म्हणून ठेवा; परीक्षकाने दोन्ही विचारले आहेत.

TQ 2.1 • PYQ 2019-Nov [6] (c) • 3M • Pg 633

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 2.2 • PYQ 2021-Jul [6] (d) • 3M • Pg 634

LEVEL I
Understanding

Easy

विषय 3: Auditor ची नेमणूक [Appointment of Auditor]

L2P5-C10-T03

CONCEPT BASE — अजून एकही परीक्षा-प्रश्न नाही · पूर्ण तयारीसाठी आवश्यक

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 10, Audit of Banks — बँकेच्या auditor ची नियुक्ती.

NOTES

या विषयावर Scanner मध्ये एकही प्रश्न छापलेला नाही — एकही past paper, RTP, MTP किंवा model question नाही. हा concept-base विषय म्हणून ठेवला आहे, म्हणून bank auditors च्या नियुक्तीविषयी Study Material चे स्वतःचे विवेचन notes वरून न करता थेट वाचा.

auditors विषयी pack मध्ये जे दिले आहे ते हे. संपूर्ण बँकेच्या auditors साठी **Statutory Central Auditors (SCAs)** ही संज्ञा आणि ज्यांना branches वाटून दिल्या आहेत त्यांच्यासाठी **statutory branch auditor** ही संज्ञा वापरली जाते, आणि SCAs ना त्यांच्या मुख्य audit report खेरीज **आठ reports द्यावे लागतात** अशी नोंद आहे, ज्यांची सुरुवात companies म्हणून नोंदणीकृत banks साठी **section 143(3)(i) of the Companies Act, 2013** अंतर्गत internal financial controls वरील report ने होते आणि ज्यात **Long Form Audit Report** ही येतो. case scenarios याच दोन संज्ञा वापरतात, म्हणून त्या बरोबर वापरा.

दुसऱ्या entity चे नियुक्तीचे नियम इथे आणू नका. section 139(5) अंतर्गत C&AG चा नियुक्तीचा अधिकार government companies साठी आहे आणि Registrar चा अधिकार co-operative societies साठी आहे; bank auditors च्या प्रश्नाचे उत्तर यांपैकी कशांही मिळत नाही. नियुक्तीवर प्रश्न आलाच तर Study Material च्या स्वतःच्या मजकुरावरून उत्तर द्या.

विषय 4: Auditor's Report

L2P5-C10-T04

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 10, Audit of Banks — auditor's report, आणि विशेषतः 'out of order' झालेल्या account चे reporting.

NOTES

आकड्यांना हात घालण्यापूर्वी जी व्याख्या तुम्हाला जशीच्या तशी लिहायची आहे ती — एखादे account 'out of order' मानावे जर: (1) थकीत शिल्लक सतत sanctioned limit किंवा drawing power पेक्षा जास्त राहिली असेल; किंवा (2) principal operating account मधील थकीत शिल्लक sanctioned limit किंवा drawing power पेक्षा कमी असेल, पण Balance Sheet च्या तारखेला 90 days सलग एकही credit नसेल; किंवा (3) credits असतील पण त्याच कालावधीत debit केलेले interest भरून काढण्याइतकी ती पुरेशी नसतील. **तीन भाग, आणि त्यांपैकी कोणताही एक पुरेसा आहे.**

छापील उत्तर ते कसे लावते — भाग क्रमाने च्या आणि कोणता लागू होतो ते सांगा. **₹1 crore** च्या cash credit facility वर **₹80 lakh** drawing power आणि **₹75 lakh** थकीत शिल्लक असेल, तर शिल्लक **drawing power** च्या आत आहे, म्हणून पहिला भाग लागू होत नाही. पण त्या तिमाहीत account मध्ये आलेली एकूण credits फक्त ₹2.5 lakh असतील आणि debit केलेले interest ₹3.5 lakh असेल, तर debit केलेले interest भरून काढण्याइतकी credits पुरेशी नाहीत आणि तिसरा भाग लागू होतो. निष्कर्ष: account 'out of order' आहे, आणि auditor ने ते cash credit account non-performing asset म्हणून report करावे.

निष्कर्षाला स्वतंत्र mark आहे, म्हणून तो स्वतंत्र वाक्यात लिहा. आधी out of order, मग NPA. गणित मांडून थांबणाऱ्या उत्तराने काम केले पण reporting च्या परिणामाचा mark घेतला नाही.

नेहमीचे चुकीचे उत्तर म्हणजे शिल्लक sanctioned limit च्या आत आहे म्हणून account नियमित आहे असे सांगणे. sanctioned limit ही एकटी कसोटी नाही; शिल्लक **drawing power** च्या आतही असली पाहिजे, आणि drawing power च्या आत असलेली शिल्लकही **90 days एकही credit नसेल** तर किंवा **credits debit केलेले interest भरून काढत नसतील** तर नापास ठरते.

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 1 प्रश्न

- लागू करण्यापूर्वी तीन भागांची व्याख्या पूर्ण मांडा. निष्कर्षापासून स्वतंत्रपणे त्या व्याख्येला marks आहेत.
- भाग दिलेल्या क्रमानेच घ्या, कोणते लागू होत नाहीत आणि कोणता लागू होतो ते स्पष्ट सांगा, मग 'out of order' आणि मग 'NPA' असा निष्कर्ष द्या.

CSQ 4.1 · PYQ 2021-Jul [6] (a) · 4M · Pg 634

LEVEL II
Application

Medium

विषय 5: Audit पार पाडणे [Conducting an Audit]

L2P5-C10-T05

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 10, Audit of Banks — audit करताना: बँकेतील प्रभावी risk management system च्या आवश्यकता आणि SA 240 अंतर्गत money laundering सह fraud च्या धोक्याचे मूल्यांकन.

NOTES

बँकेतील प्रभावी risk management system — पाच शीर्षके, आणि प्रत्येकाचे नाव परीक्षक तपासतो: (1) Oversight and involvement in the control process by those charged with governance — those charged with governance (Board of Directors किंवा Chief Executive Officer) यांनी लेखी risk management policies मंजूर कराव्यात, आणि त्या policies बँकेची व्यावसायिक उद्दिष्टे आणि रणनीती, भांडवली ताकद, management चे कौशल्य, नियामक आवश्यकता आणि बँक स्वीकारार्ह मानते त्या प्रकारच्या व रकमेच्या धोक्यांशी सुसंगत असाव्यात; (2) **Identification, measurement and monitoring of risks** — बँकेच्या उद्दिष्टपूर्तीवर लक्षणीय परिणाम करू शकणारे धोके **पूर्वमंजूर मर्यादा आणि निकषांच्या तुलनेत ओळखले, मोजले**

आणि तपासले गेले पाहिजेत; (3) **Control activities** — धोके सांभाळण्यासाठी योग्य controls, ज्यात प्रभावी segregation of duties (विशेषतः front office आणि back office यांच्यात), positions चे अचूक मोजमाप आणि reporting, व्यवहारांची verification आणि मंजूरी, positions आणि निकालांचे reconciliation, मर्यादा ठरवणे, अपवादांचे reporting आणि मंजूरी, प्रत्यक्ष सुरक्षा आणि contingency planning येते; (4) **Monitoring activities** — धोका मोजण्यासाठी आणि सांभाळण्यासाठी वापरलेली risk management models, पद्धती आणि गृहीतके यांचे नियमित मूल्यमापन आणि अद्ययावतीकरण व्हावे, हे काम **स्वतंत्र risk management unit कडून केले जाऊ शकते**; (5) **Reliable information systems** — banks ना अशी information systems लागतात जी वेळेवर आणि सुसंगत पद्धतीने पुरेशी आर्थिक, कामकाजविषयक आणि पालनविषयक माहिती देतील, आणि those charged with governance तसेच management यांना सहज समजणारी risk management माहिती लागते जिच्यामुळे त्यांना बँकेच्या बदलत्या risk profile चे मूल्यमापन करता येईल.

Fraud आणि money laundering — आधी Standard चे नाव, मग RBI guidelines. SA 240, 'The Auditor's Responsibilities Relating to Fraud in an Audit of Financial Statements' अंतर्गत auditor चे objective म्हणजे fraud मुळे financial statements मध्ये होणाऱ्या material misstatement च्या धोक्याची ओळख पटवणे आणि त्यांचे मूल्यांकन करणे, त्या ओळखलेल्या misstatements वर sufficient appropriate audit evidence मिळवणे आणि योग्य प्रतिसाद देणे. fraud मुळे misstatements होण्याची शक्यता ओळखता यावी म्हणून professional scepticism ची वृत्ती टिकवली पाहिजे. मग banking चा थर जोडा: RBI ने money laundering रोखण्याविषयी आणि 'Know Your Customer (KYC)' norms विषयी विशिष्ट guidelines तयार केल्या आहेत, आणि वेळोवेळी 'Know Your Customer Guidelines – Anti Money Laundering Standards' काढल्या आहेत, ज्यांनुसार banks नी money laundering च्या कृती रोखण्यासाठी तसेच त्या ओळखून कळवण्यासाठी policies, procedures आणि controls उभारणे आवश्यक आहे.

control activities या शीर्षकाखाली परीक्षक नावानिशी शोधत असलेले control म्हणजे front office आणि back office यांचे segregation. segregation of duties विषयीचे सर्वसाधारण वाक्य तो mark देत नाही; front office आणि back office असे स्पष्ट लिहा.

बँकेतील fraud risk वरचे जे उत्तर SA 240 च्या पलीकडे जातच नाही ते अपूर्ण आहे. marks Standard चे objective अधिक professional scepticism यांत आणि RBI च्या KYC व anti-money-laundering guidelines यांत विभागलेले आहेत. दोन्ही भाग द्या.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 1 प्रश्न

- SA 240 चे पूर्ण शीर्षकासह नाव लिहा. नुसत्या क्रमांकापेक्षा शीर्षकासह क्रमांकाला अधिक किंमत आहे.

TQ 5.1 · PYQ 2019-May [6] (Or) (b) · 4M · Pg 635

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 1 प्रश्न

- manager controls आखत आहे अशी माहिती दिली असेल तेव्हा पाच शीर्षकांनी उत्तर द्या आणि दिलेल्या माहितीतले जे दिसते ते प्रत्येक शीर्षकाला जोडा; risk वर सर्वसाधारण निबंध लिहू नका.

TQ 5.2 · PYQ 2021-Jan [3] (c) · 3M · Pg 637

LEVEL II
Application

Easy

विषय 6: Advances

L2P5-C10-T06

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 10, Audit of Banks — Advances: securities चे स्वरूप आणि ती निर्माण करण्याच्या पद्धती, funded loans, income recognition व asset classification वरील RBI prudential norms, provisioning ची table, आणि agricultural, government guaranteed, staff व consortium advances ची विशेष प्रकरणे.

NOTES

Securities — दोन प्रकार, मग यादी. Primary security म्हणजे bank finance साठी borrower ने दिलेली security, किंवा जिच्या आधारावर बँकेने credit दिले ती; **ती advance ची मुख्य security असते. Collateral security** म्हणजे **अतिरिक्त security**, आणि security कोणत्याही स्वरूपात असू शकते — tangible किंवा intangible asset, movable किंवा immovable asset. banks सर्वाधिक स्वीकारतात ते प्रकार असे: (a) guarantor ची वैयक्तिक security; (b) goods, stocks, debtors आणि trade receivables; (c) सोन्याचे दागिने आणि bullion; (d) immovable property; (e) agricultural advances साठी plantations; (f) तिसऱ्या पक्षाच्या guarantees; (g) banker's general lien; (h) life insurance policies; (i) stock exchange securities आणि इतर instruments. **security निर्माण करण्याच्या दोन पद्धती नावानिशी विचारल्या जातात. Pledge** म्हणजे advance साठी security म्हणून त्यावर charge निर्माण करण्याच्या हेतूने borrower ने कर्ज देणाऱ्या बँकेकडे goods चे bailment किंवा सुपूर्दगी करणे; goods ची कायदेशीर मालकी pledger कडे राहते तर कर्ज देणाऱ्या banker ला त्या goods मध्ये काही निश्चित हितसंबंध मिळतात, आणि **goods च्या pledge मुळे specific (किंवा fixed) charge निर्माण होतो. Set-off** म्हणजे debtor च्या एका account मधील debit शिल्लक त्याच्या दुसऱ्या account मधील credit शिल्लकेशी पूर्णतः किंवा अंशतः जुळवून घेण्याचा creditor चा वैधानिक अधिकार; त्यामुळे बँकेला एकाच व्यक्तीचे deposit account आणि loan account एकत्र करता येते, मात्र दोन्ही accounts एकाच नावाने आणि एकाच अधिकाराने असली पाहिजेत; set-off च्या हेतूसाठी बँकेच्या सर्व branches एकच घटक मानल्या जातात; आणि **set-off चा अधिकार मुदतबाह्य कर्जाबाबतही वापरता येतो. Funded loans** म्हणजे अशी loans ज्यांत बँकेकडून borrower कडे प्रत्यक्ष निधी हस्तांतरित होतो, ज्यात term loans; cash credits, overdrafts आणि demand loans; bills discounted आणि purchased; risk sharing तत्त्वावरील सहभाग; आणि व्याज आकारणारी staff loans येतात.

provisioning ची table — या प्रकरणातील सर्वाधिक विचारला जाणारा मुद्दा. तो table म्हणूनच लिहा.

Substandard asset — जी 12 months पेक्षा कमी किंवा तेवढा काळ NPA राहिली आहे — थकीत रकमेच्या 15%. **Doubtful asset** — जी 12 months substandard प्रवर्गात राहिली आहे — provision secured portion + unsecured portion अशी: D1, 1 year पर्यंत doubtful — 25% + 100%; D2, 1 ते 3 years doubtful — 40% + 100%; D3, 3 years पेक्षा जास्त doubtful — 100% + 100%. **Loss asset** — जिच्यात बँकेने किंवा internal अथवा external auditors नी किंवा RBI inspection ने तोटा ओळखला आहे पण संपूर्ण रक्कम write off केलेली नाही — 100%. 'कर्ज secured असो की unsecured, provisioning मध्ये फरक पडत

नाही' हे विधान चुकीचे आहे, आणि त्याचे कारण हाच प्रश्नाचा गाभा आहे: NPA म्हणून वर्गीकरण वसुलीच्या नोंदीवर आधारित असते, आणि advance NPA मानायचे की नाही हे ठरवताना security ची उपलब्धता किंवा borrower अथवा guarantor ची मालमत्ता विचारात घ्यायची नसते — **पण doubtful asset वरील provision ची रक्कम ठरवताना security अत्यंत महत्त्वाची आहे**, जिथे unsecured portion ला 100% लागते आणि secured portion ला asset किती काळ doubtful आहे त्यानुसार ठरलेला दर लागतो. हेही जोडा की asset classification borrower-निहाय असते, facility-निहाय नाही, आणि securities मधील investments सह सर्व facilities NPA ठरतात.

provisioning चे गणित मांडणे — परीक्षक ते दुरुस्त करण्यासाठी accounts ची table म्हणून देतो. प्रत्येक account घ्या, थकीत रक्कम secured आणि unsecured अशी विभागा, त्याच्या प्रवर्गाचा दर लावा, आणि branch ची provision बरोबर की चूक आणि किती फरकाने ते सांगा. म्हणजे: **₹10 lakh चे पूर्णतः secured D1 account, ज्याला 25% = ₹2.50 lakh लागते, ₹5 lakh नाही**; ₹50 lakh च्या substandard account ला 15% = ₹7.50 lakh लागते, म्हणून केलेली ₹7.50 lakh ची provision बरोबर आहे; **₹30 lakh चे पूर्णतः secured D2 account, ज्याला 40% = ₹12 lakh लागते, ₹30 lakh नाही**; **₹1 lakh च्या loss asset ला 100% = ₹1 lakh लागते, म्हणून provision बरोबर आहे**. account अंशतःच secured असेल तेव्हा आधी विभागणी करा: **₹50 lakh थकीत आणि ₹40 lakh security असलेल्या D1 term loan वर unsecured portion ₹10 lakh आहे**, म्हणून provision ₹40 lakh च्या 25% = ₹10 lakh अधिक ₹10 lakh च्या 100% = ₹10 lakh, म्हणजे आवश्यक provision ₹20 lakh, आणि ₹7.50 lakh ची provision योग्य नाही.

security च्या मूल्यातील घट — दोन टक्केवाऱ्या, आणि त्या फक्त provision नव्हे तर वर्गीकरणही ठरवतात. security च्या मूल्यातील घट किंवा security च नसणे आणि इतर घटक यांमुळे वसुलीला संभाव्य धोका असेल, तेव्हा अशी accounts asset classification च्या सर्व टप्प्यांतून जाणे शहाणपणाचे नाही; अशा गंभीर credit impairment च्या प्रकरणांत asset थेट doubtful किंवा परिस्थितीनुसार loss asset म्हणून वर्गीकृत करावी. (a) **50% पेक्षा जास्त घट** — security चे वसुलीयोग्य मूल्य शेवटच्या inspection च्या वेळी बँकेने ठरवलेल्या किंवा RBI inspection team ने मान्य केलेल्या मूल्याच्या 50% पेक्षा कमी असेल, तर घट 'significant' ठरते, आणि asset **थेट doubtful म्हणून वर्गीकृत करून तिच्यासाठी पुरेशी provision केली जाते**. (b) **वसुलीयोग्य मूल्य 10% पेक्षा कमी** — banks, approved valuers किंवा RBI यांनी ठरवलेले security चे वसुलीयोग्य मूल्य borrowal account मधील थकीत रकमेच्या 10% पेक्षा कमी असेल, तर security चे अस्तित्व दुर्लक्षित करून asset थेट loss asset म्हणून वर्गीकृत करावी आणि ती **write off करावी किंवा तिच्यासाठी पूर्ण provision करावी**. हे लागू करा: शेवटच्या inspection ला ठरलेल्या **₹6 crore च्या तुलनेत ₹0.8 crore** ची security म्हणजे significant घट आणि account **थेट doubtful** होते; **₹5 crore थकीत रकमेच्या तुलनेत ₹0.4 crore** ची, किंवा **₹65 lakh च्या तुलनेत ₹6 lakh** ची security 10% पेक्षा कमी आहे आणि account **100% provision सह थेट loss asset** होते — अशा account ला केवळ doubtful मानणे RBI norms नुसार नाही.

चार विशेष प्रवर्ग, प्रत्येकाची स्वतःची कसोटी. Agricultural advances दोन प्रकारची असतात — 'long duration' पिके, म्हणजे ज्यांचा crop season एका वर्षापेक्षा मोठा आहे अशी पिके, आणि 'short duration' पिके, म्हणजे जी long duration पिके नाहीत ती — आणि प्रत्येक पिकाचा crop season, म्हणजे पीक कापणीपर्यंतचा कालावधी, प्रत्येक राज्यात State Level Bankers' Committee ठरवते. short duration पिकांचे loan principal किंवा interest चा हप्ता दोन crop seasons थकला तर NPA होते; long duration पिकांचे loan एक crop season थकले तर NPA होते. ही norms Master Circular on Lending to Priority Sectors मध्ये दिलेल्या सर्व direct

agricultural advances ना लागू आहेत, आणि agricultural term loans ना घेतलेल्या पिकांच्या कालावधीनुसार लागू आहेत; इतर सर्व agricultural loans साठी NPA ची ओळख non-agricultural advances प्रमाणेच होते, जी सध्या 90 days थकबाकीची norm आहे. **नैसर्गिक आपत्तींमुळे परतफेडीची क्षमता कमी झाली** असेल तेव्हा banks मदत म्हणून short-term production loan चे term loan मध्ये रूपांतर करू शकतात किंवा परतफेडीचा कालावधी पुन्हा ठरवून नवीन short-term loan मंजूर करू शकतात, RBI guidelines च्या अधीन राहून.

Government guaranteed advances: Central Government ने guarantee दिलेली advances, जिथे guarantee invoke किंवा repudiate झालेली नाही, ती Standard Assets म्हणून वर्गीकृत होतात पण income recognition च्या हेतूसाठी NPA मानली जातात; State Government च्या guarantee बाबत स्थिती वेगळी आहे, जिथे advance 90 days पेक्षा जास्त थकले तर provisioning आणि income recognition दोन्हीसाठी ते NPA मानावे लागते. म्हणून advance ला Centre आणि State यांनी समान guarantee दिली असेल आणि हप्ता सहा महिन्यांपेक्षा जास्त थकला असेल, तर Centre ने guarantee दिलेले 50% guarantee invoke होऊन repudiate होईपर्यंत NPA म्हणून वर्गीकृत होत नाही, तर State ने guarantee दिलेले 50% NPA म्हणून वर्गीकृत करावेच लागते.

Advances to staff: banker म्हणून दिलेली व्याज आकारणारी staff advances बँकेच्या advances portfolio चा भाग असतात; staff ना दिलेली housing किंवा तत्सम loans जिथे principal वसूल झाल्यानंतर interest देय होते, तिथे interest पहिल्या तिमाहीपासून थकीत मानण्याची गरज नाही, आणि अशी loans फक्त तेव्हाच NPA म्हणून वर्गीकृत होतात जेव्हा principal चा हप्ता किंवा interest संबंधित देय तारखांना भरण्यात कसूर होते; बँकेने banker म्हणून नव्हे तर employer म्हणून दिलेली staff advances schedule of Other Assets मधील 'Others' या उपशीर्षकाखाली जातात. **Advances under consortium:** consortium advances म्हणजे दोन किंवा अधिक banks नी एकत्र येऊन consortium बनवून एका borrower ला loans देणे, ज्यात संयुक्त मूल्यांकन, नियंत्रण आणि देखरेख यांमुळे मौल्यवान माहितीची देवाणघेवाण सुलभ होते, आणि **सामान्यतः अधिक वाटा असलेली बँक consortium चे नेतृत्व करते;** वर्गीकरण **संबंधित प्रत्येक सदस्य बँकेच्या वसुलीच्या नोंदीवर आधारित** असते, आणि borrower कडून येणाऱ्या रकमा एकाच बँकेकडे जमा होत असतील, किंवा रकमा मिळवणारी बँक इतर सदस्य banks चा वाटा देत नसेल, तर ते account इतर सदस्य banks च्या पुस्तकांत सेवा न दिलेले आणि म्हणून NPA मानले पाहिजे — म्हणून सदस्य banks नी आपल्या वसुलीचा वाटा lead bank कडून हस्तांतरित करून घेण्याची व्यवस्था करावी, किंवा त्या हस्तांतरणासाठी lead bank ची स्पष्ट संमती घ्यावी.

account NPA झाल्यानंतरची income recognition — उलटवण्याचा नियम, आणि तो स्वतंत्रपणेही विचारला जातो. bills purchased आणि discounted सह कोणतेही advance वर्षाच्या अखेरीस NPA झाले, तर मागील कालावधीत जमा होऊन income account ला credit केलेले संपूर्ण interest, जर ते वसूल झाले नसेल तर उलटवले किंवा त्यासाठी provision केली पाहिजे — **हे Government guaranteed accounts ना सुद्धा लागू आहे.** NPAs च्या बाबतीत जमा झालेली fees, commission आणि तत्सम उत्पन्न चालू कालावधीत जमा होणे थांबले पाहिजे आणि मागील कालावधीबाबत वसूल न झालेले असेल तर उलटवले किंवा त्यासाठी provision केली पाहिजे. ज्या banks नी भूतकाळात चुकून income ओळखले असेल त्यांनी ते चालू वर्षात income म्हणून ओळखले असल्यास interest उलटवावे, किंवा मागील वर्षात income म्हणून ओळखले असल्यास तेवढ्याच रकमेची provision करावी. auditor ने हेही तपासावे की Interest Income account मध्ये अस्पष्ट राहिलेली काही मोठी debits आहेत का, आणि borrowers कडून interest आकारणीतील फरक दाखवणारी काही पत्रे आली आहेत का व त्यावर योग्य कारवाई झाली आहे का. **अंशतः वसुलीबाबत:** NPAs मधील वसुली principal कडे की देय interest कडे वळवायची याबाबत bank आणि borrower यांच्यात स्पष्ट करार नसेल, तेव्हा banks नी accounting policy स्वीकारून वळवण्याचा

अधिकार एकसमान आणि सातत्याने वापरला पाहिजे; योग्य धोरण म्हणजे वसुलीची निश्चिती असेल तेव्हा AS 9, 'Revenue Recognition' नुसार income ओळखणे, NPAs मध्ये अंशतः किंवा पूर्णतः वसूल झालेले interest income मध्ये घेता येते, पण interest कडील credits संबंधित borrower ला मंजूर केलेल्या नवीन किंवा अतिरिक्त credit facilities मधून आलेली नाहीत याची खात्री केली पाहिजे.

balance sheet तारखेजवळ नियमित केलेली accounts — window-dressing ची कसोटी. ज्या borrower accounts मध्ये balance sheet तारखेपूर्वी एकच किंवा थोडीच credits नोंदवलेली आहेत त्यांचे asset classification काळजीपूर्वक आणि व्यक्तिनिष्ठतेला वाव न ठेवता करावे, आणि उपलब्ध माहितीवरून account मध्ये मूलभूत कमकुवतपणा दिसत असेल तर ते account NPA मानावे. auditor ने आर्थिक वर्ष संपण्याच्या लगेच आधीचे आणि लगेच नंतरचे व्यवहार नमुना तपासणीने पाहावेत जेणेकरून त्यांमागचा हेतू समजेल, borrower accounts मध्ये त्यांचा एकमेकांशी काही संबंध आहे का ते समजेल, आणि वर्ष संपल्यानंतरच्या पहिल्या काही दिवसांत काही व्यवहार उलटवले जात आहेत का ते समजेल, जे borrower account NPA प्रवर्गात घसरू नये म्हणून केलेली व्यवस्था दर्शवू शकते. म्हणून 29 March ला ₹10 lakh चे payment होऊन त्यापाठोपाठ 4 April ला ₹8 lakh उलटवले गेले, तर auditor ने ही जोडी घसरण टाळण्याचा प्रयत्न होती का याचे मूल्यमापन करावे आणि तसे असेल तर regulatory guidelines चे पालन करून ते account NPA म्हणून वर्गीकृत करावे.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 7 प्रश्न

- advance NPA आहे का हे security ठरवत नाही — वसुलीची नोंद ठरवते. doubtful asset ला किती provision लागेल ते security ठरवते. दोन्ही वाक्ये सांगा; mark याच विरोधाभासात आहे.

TQ 6.4 · MTP 2021-Oct [2] (d) · 3M · Pg 640	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 6.1 · PYQ 2018-May [6] (c) · 5M · Pg 637	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 6.5 · MTP 2022-Mar [6] (c) · 4M · Pg 641	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 6.6 · MTP 2023-Mar [6] (a) · 4M · Pg 641	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 6.7 · MTP 2023-Mar [6] (b) · 4M · Pg 642	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 6.9 · RTP 2025-May [19] · Pg 653	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 6.11 · MTP 2026-Apr S2 [2] (b) · 5M · Pg 655	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 4 प्रश्न

- provisioning ची दुरुस्ती करताना working मांडा: थकीत रक्कम, वजा security चे मूल्य, unsecured portion, मग प्रत्येक भागावरील दर, मग केलेल्या provision च्या तुलनेत आवश्यक provision.
- security च्या मूल्यातील घटीसाठी आधी शेवटच्या ठरलेल्या मूल्याशी 50% तपासा आणि नंतर थकीत रकमेशी 10% तपासा, आणि 'straightaway doubtful' किंवा 'straightaway loss asset' असा निष्कर्ष त्याच शब्दांत द्या.

CSQ 6.1 • PYQ 2018-Nov [6] (e) • 5M • Pg 643	LEVEL II Application	Medium
CSQ 6.2 • PYQ 2022-Nov [6] (b) • 4M • Pg 645	LEVEL II Application	Medium
CSQ 6.8 • RTP 2025-May [18] • Pg 652	LEVEL II Application	Medium
TQ 6.2 • PYQ 2019-Nov [6] (a) • 4M • Pg 638	LEVEL II Application	Hard

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे • 8 प्रश्न

- अनेक accounts ची table दिली असेल तेव्हा प्रत्येक account स्वतंत्रपणे, स्वतःच्या working सह आणि स्वतःच्या निर्णयासह घ्या. सर्वाना मिळून एक शेवटचे वाक्य लिहिल्याने प्रत्येक account चे marks मिळणार नाहीत.
- Central आणि State यांच्यात विभागलेल्या guarantee वर advance दिलेल्या प्रमाणात विभागा आणि NPA म्हणून वर्गीकृत करायची रक्कम सांगण्यापूर्वी प्रत्येक अर्ध्या भागाला वेगळा नियम लावा.

CSQ 6.5 • PYQ 2024-Sep [3] (c) • 3M • Pg 648	LEVEL II Analysis	Easy
TQ 6.3 • PYQ 2021-Jan [6] (Or) (b) • 4M • Pg 640	LEVEL II Analysis	Medium
TQ 6.8 • PYQ 2024-May [6] (b) • 4M • Pg 643	LEVEL II Analysis	Medium
CSQ 6.3 • RTP 2024-May [22] • Pg 647	LEVEL II Analysis	Medium
CSQ 6.4 • MTP 2024-Jul [6] (a) • 5M • Pg 647	LEVEL II Analysis	Medium
CSQ 6.6 • MTP 2024-Nov [3] (a) • 5M • Pg 649	LEVEL II Analysis	Medium
CSQ 6.7 • RTP 2025-Jan [19] • Pg 650	LEVEL II Analysis	Medium
CSQ 6.10 • RTP 2025-Sep [19] • Pg 654	LEVEL II Analysis	Medium

विषय 7: Drawing Power ची गणना [Computation of Drawing Power]

L2P5-C10-T07

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 10, Audit of Banks — Computation of Drawing Power: drawing power चा अर्थ आणि sanctioned limit हून तिचे वेगळेपण, बँकेची कर्तव्ये, auditor च्या चिंता, प्रत्यक्ष गणन आणि stock audit ची आवश्यकता.

NOTES

दोन व्याख्या, आणि त्यांमधला फरक थेट विचारला जातो. Drawing Power, ज्याला सामान्यतः 'DP' म्हणतात, ही banks आणि financial institutions कडून घेतलेल्या Cash Credit facilities साठीची महत्त्वाची संकल्पना आहे; मंजूर झालेल्या working capital limit मधून एखादी firm किंवा company जितके काढू शकते ती मर्यादा म्हणजे DP. Sanctioned Limit म्हणजे cash credit, overdraft, export packing credit आणि non-funded exposures अशा सुविधांसाठी एखाद्या विशिष्ट client वर बँक घेऊ शकणारे एकूण exposure, तर Drawing Power म्हणजे एका विशिष्ट तारखेला primary security वजा margin या आधारावर काढलेली रक्कम. म्हणून sanctioned limit ही एकूण मंजूर मर्यादा दाखवते, तर DP ठरलेला margin विचारात घेतल्यानंतर पात्र primary security च्या आधारावर प्रत्यक्ष काढण्यासाठी उपलब्ध असलेली रक्कम दाखवते. सर्व accounts drawing power आणि sanctioned limit या दोन्हींच्या आत ठेवली पाहिजेत, आणि यांपैकी कोणतीही ओलांडणारी accounts नियमितपणे management च्या निदर्शनास आणली पाहिजेत.

उत्तरे वापरतात ती चार शीर्षके, आणि प्रत्येकाचे स्वतःचे तपशील: (1) बँकेची कर्तव्ये — banks नी हे पाहावे की working capital account मधील उच्च current assets च्या पुरेशेपणाने झाकली जाते; **drawing power चालू stock statement च्या आधारावर काढली गेली पाहिजे**; आणि मोठ्या borrowers च्या अडचणी लक्षात घेता, drawing power ठरवण्यासाठी बँकेने वापरलेली stock statements तीन महिन्यांहून जुनी नसावीत, आणि तीन महिन्यांहून जुन्या stock statements वरून काढलेल्या drawing power च्या आधारावरील थकबाकी अनियमित मानली जाते. **(2) auditor ची चिंता** — borrower ने सादर केलेली stock statements, quarterly returns आणि इतर statements सविस्तर तपासली पाहिजेत; borrower ने सादर केलेला audited annual report नीट तपासला पाहिजे; आणि ज्या महिन्याची audited accounts तयार केली आहेत त्या महिन्याचे stock statement त्याच्याशी ताडून पाहून फरकांची कारणे शोधली पाहिजेत. **(3) DP चे गणन** — drawing power संबंधित बँकेच्या Board of Directors ने तयार केलेल्या आणि संबंधित statutory auditors नी मान्य केलेल्या guidelines नुसार काढली जाते याची खात्री करा, आणि drawing power काढताना sundry creditors च्या योग्य reporting कडे विशेष लक्ष दिले जाते याचीही. **(4) Stock audit** — ₹5 crores हून अधिक funded exposure असलेल्या सर्व accounts साठी बँकेने stock audit करावी; परिस्थिती तशी असल्यास auditors इतर प्रकरणांतही stock audit चा सल्ला देऊ शकतात; working capital साठीच्या consortium चे नेतृत्व बँकेकडे नसेल तेव्हा branches नी lead bank कडून stock audit reports घ्यावेत; आणि stock auditors नी सादर केलेल्या report चा audit दरम्यान आढावा घ्यावा, विशेषतः security च्या valuation वरील आणि drawing power च्या गणनेवरील शेन्यांवर लक्ष केंद्रित करून.

प्रत्यक्ष गणन — ओळीचा क्रम शिका, कारण marks format ला आहेत. **Stock, वजा sundry creditors** (यातून paid stock मिळते), **वजा stock वरील margin**, यातून **drawing power on stock (A)** मिळते. **Debtors, वजा तीन महिन्यांहून जुने debtors, जे अपात्र आहेत, वजा debtors वरील margin**, यातून **drawing power on debtors (B)** मिळते. **एकूण drawing power म्हणजे A + B**, आणि एकूण रक्कम sanctioned limit ओलांडत असेल तेव्हा drawing power sanctioned limit पुरतीच मर्यादित होते. सोडवलेले उत्तर: stock ₹50,000 वजा creditors ₹15,000 = paid stock ₹35,000, वजा 20% दराने margin ₹7,000 = ₹28,000; debtors ₹45,000 वजा तीन महिन्यांपलीकडे थकलेले ₹5,000 = ₹40,000, वजा 50% दराने margin ₹20,000 = ₹20,000; **एकूण DP ₹48,000, sanctioned limit ₹45,000 पुरती मर्यादित.**

परीक्षक माहितीत लपवतो अशा दोन पात्रतेच्या चाळण्या. खराब झालेला stock DP साठी पात्र नाही — म्हणून पुरात पूर्णतः खराब झालेल्या ₹1 crore च्या मालासह ₹5 crore चा stock असेल तर trade creditors वजा

करण्यापूर्वी तो ₹4 crore धरला जातो. **पात्र कालमयदिपलीकडील book debts वगळली जातात** — म्हणून सहा महिने थकलेल्या ₹50 lakh सह ₹3 crore चे debtors असतील आणि sanction पात्रता 90 days पुरती मर्यादित करत असेल, तर ते ₹2.50 crore धरले जातात. या माहितीवर, **stocks वर 25% आणि पात्र book debts वर 40% margins असताना:** ₹4 crore वजा creditors ₹2 crore = paid stock ₹2 crore, वजा margin ₹0.50 crore = ₹1.50 crore; **₹2.50 crore वजा margin ₹1 crore = ₹1.50 crore; sanctioned limit ₹4 crore च्या तुलनेत एकूण DP ₹3 crore.** borrower साठी या आकड्याचा अर्थ काय ते सांगून संपवा: company ला मंजूर ₹4 crore च्या cash credit limit पैकी फक्त ₹3 crore इतकाच निधी वापरता येईल.

नेहमीचे चुकीचे उत्तर म्हणजे थकबाकी sanctioned limit च्या आत आहे म्हणून account नियमित आहे असे सांगणे. sanctioned limit ₹12 crore, drawing power ₹9 crore आणि थकबाकी ₹10 crore असेल, तर शिल्लक मर्यादेच्या आत आहे पण **drawing power ओलांडते**, आणि सलग कालावधीसाठी drawing power पेक्षा जास्त थकीत शिल्लक असणे हाच account out of order मानून non-performing asset म्हणून वर्गीकृत करण्याचा आधार आहे. branch manager चूक आहे एवढेच न सांगता पुढे काय होते ते सांगा. तसेच, lead bank नसणे हे branch ला stock audit report चा आढावा न घेण्याचे कारण होत नाही — funded exposure **₹5 crore** ओलांडत असेल तेव्हा stock audit आवश्यक आहे, आणि **branches नी lead bank कडून report घेऊन** त्याचा आढावा घेतला पाहिजे.

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 5 प्रश्न

- गणन चालू उपबेरजांसह statement म्हणून मांडा — paid stock, DP on stock, निव्वळ debtors, DP on debtors, एकूण DP — आणि जिथे लागू होते तिथे sanctioned limit च्या मर्यादेने संपवा.
- गणन करण्यापूर्वी अपात्र बाबींसाठी माहिती वाचा: खराब झालेला stock, पात्र कालमयदिपलीकडील debtors, आणि वजा करायचे creditors. प्रत्येक वगळल्याने एक ओळ आणि एक mark जातो.

CSQ 7.1 • PYQ 2022-May [2] (d) • 3M • Pg 658	LEVEL II Application	Easy
CSQ 7.2 • PYQ 2023-May [6] (c) • 3M • Pg 659	LEVEL II Application	Easy
TQ 7.1 • PYQ 2021-Dec [6] (b) • 4M • Pg 657	LEVEL II Application	Medium
CSQ 7.3 • RTP 2023-Nov [27] • Pg 660	LEVEL II Application	Medium
CSQ 7.4 • PYQ 2025-May [5] (c) • 4M • Pg 661	LEVEL II Application	Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे • 1 प्रश्न

- Drawing power चे प्रश्न judgement पूर्वी गणिताचे आहेत. **drawing power काढा, ती थकीत शिल्लकेशी ताडून पाहा**, आणि मगच पुढे काय होते ते सांगा.
- थकबाकी सलगपणे drawing power ओलांडत असेल तेव्हा वर्गीकरणावरील परिणाम नावानिशी सांगा आणि ती स्थिती किती काळ टिकली पाहिजे तेही सांगा.

CSQ 7.5 · PYQ 2026-Sep [6] (a) · 5M · Pg 662

LEVEL II
Analysis

Medium

विषय 8: Advances चे Audit [Audit of Advances]

L2P5-C10-T08

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 10, Audit of Banks — Audit of Advances: advances वरील internal controls, auditor कोणता evidence शोधतो आणि तो कसा मिळवतो, special mention accounts, आणि branch पातळीवर classification व provisioning norms चा वापर.

NOTES

advances वरील internal controls — अकरा मुद्दे, आणि 'to determine the nature, timing and extent of his substantive procedures' यासाठी auditor त्यांची परिणामकारकता तपासतो. (1) borrower ची पतयोग्यता पटल्यावर आणि बँकेच्या योग्य प्राधिकाऱ्यांकडून मंजूरी घेतल्यावरच बँकेने advance द्यावे. (2) advances देण्यापूर्वी सर्व आवश्यक कागदपत्रे — agreements, demand promissory notes, letters of hypothecation — पक्षांनी करून द्यावीत. (3) मंजूरीच्या अटींचे पालन आणि निधीचा अंतिम वापर याची खात्री केली जावी. (4) घेतलेल्या securities च्या मूल्यातील कोणतीही घसरण भरून निघावी म्हणून sanction letter मध्ये सांगितलेला पुरेसा margin ठेवला जावा, आणि पुरेसा margin आहे याची नियमित अंतराने खात्री केली जावी. (5) securities shares, debentures इत्यादी असतील तेव्हा मालकी बँकेच्या नावावर हस्तांतरित करावी आणि documentation चा भाग म्हणून अशा securities वर प्रभावी नियंत्रण ठेवावे. (6) नोंदणी आवश्यक असलेली सर्व securities बँकेच्या नावावर नोंदवावीत किंवा त्यांच्यासोबत बँकेला title देणारी पुरेशी कागदपत्रे असावीत. (7) बँकेच्या ताब्यात goods असतील तेव्हा पोचल्यावर packages मधील मजकुराची नमुना तपासणी करावी, आणि बँकेच्या inspectors खेरीज branch च्या जबाबदार अधिकाऱ्यांनी godowns ची वारंवार तपासणी करावी. (8) hypothecate केलेल्या securities चे मूल्य नोंदवण्यासाठी Drawing Power Register दर महिन्याला अद्ययावत करावे, आणि या नोंदी एका अधिकाऱ्याने तपासाव्यात. (9) accounts drawing power आणि sanctioned limit या दोन्हीच्या आत ठेवावीत. (10) sanctioned limit किंवा drawing power ओलांडणारी किंवा अन्यथा अनियमित असलेली सर्व accounts नियमितपणे controlling authority च्या निदर्शनास आणावीत. (11) प्रत्येक advance account च्या कामकाजाचा वर्षातून किमान एकदा आढावा घ्यावा, आणि मोठ्या advances च्या बाबतीत अधिक वारंवार.

auditor कशाविषयी evidence मिळवत आहे — सात assertions, आणि 'तुम्ही कसे पुढे जाल' याचे उत्तर हेच आहे. **advances हा सामान्यतः बँकेच्या assets चा मोठा भाग असतो**, borrowers ची संख्या मोठी असते आणि advances चे प्रकार अनेक असतात, म्हणून **advances च्या audit कडे auditors चे प्रमुख लक्ष लागते**. auditor मुख्यतः याविषयी evidence मिळवण्याशी संबंधित असतो की: (1) advances संबंधात balance sheet मध्ये समाविष्ट रकमा balance sheet च्या तारखेला थकीत आहेत; (2) **advances बँकेला येणे असलेल्या रकमा दर्शवतात**; (3) बँकेला येणे असलेल्या रकमांना advances च्या स्वरूपानुसार लागू असलेली loan documents आणि इतर कागदपत्रे योग्य आधार देतात; (4) **नोंद न केलेली advances नाहीत**; (5) advances च्या valuation चा सांगितलेला आधार योग्य आहे आणि योग्य प्रकारे वापरला आहे, तसेच advances च्या valuation मध्ये त्यांच्या वसुलीयोग्यतेचा विचार झाला आहे; (6) advances मान्यताप्राप्त accounting policies व पद्धती आणि संबंधित

वैधानिक व नियामक आवश्यकता यांनुसार disclose, वर्गीकृत आणि वर्णन केली आहेत; (7) advances साठी RBI norms, Accounting Standards आणि सर्वसाधारणपणे स्वीकारलेल्या accounting पद्धतीनुसार योग्य provisions केल्या आहेत.

आणि तो तो evidence कसा मिळवतो — सहा procedures, जी advances संबंधीच्या internal controls च्या अभ्यास व मूल्यमापनानंतर येतात: **नोंदवलेल्या रकमांची सत्यता तपासणे; loan documentation तपासणे; accounts च्या कामकाजाचा आढावा घेणे; security चे अस्तित्व, अंमलबजावणीयोग्यता आणि valuation तपासणे;** योग्य वर्गीकरण आणि provisioning सह RBI norms च्या पालनाची तपासणी करणे; आणि **योग्य ती analytical procedures करणे.** 'internal controls च्या अभ्यास व मूल्यमापनाखेरीज' असे विचारणारा प्रश्न वरील सात assertions सह हीच सहा procedures मागत असतो.

Special Mention Accounts — छोटी व्याख्या आणि सांगितलेले महत्त्व, म्हणून दोन्ही द्या. Special Mention Accounts (SMA) म्हणजे अशी accounts ज्यांत प्रारंभिक ताणाची चिन्हे दिसत आहेत आणि त्यामुळे borrowers कर्जाच्या जबाबदाऱ्यांत कसूर करण्याची शक्यता निर्माण होते. ही संभाव्य NPAs विषयी banks ना सावध करणारी इशारा देणारी व्यवस्था आहे, जेणेकरून accounts प्रत्यक्षात NPA होण्याआधी उपाययोजना करता येईल. त्यांचे महत्त्व यात आहे की SMAs ची योग्य आणि वेळेत ओळख झाली तर संभाव्य NPAs प्रत्यक्ष NPAs होण्यापासून रोखता येतात.

branch पातळीवर norms स्वतंत्र accounts ना लावली जातात, आणि working हेच उत्तर आहे. **₹50 lakh थकीत आणि ₹40 lakh security असलेल्या D1 term loan वर unsecured portion ₹10 lakh आहे; provision ₹40 lakh च्या 25% = ₹10 lakh अधिक ₹10 lakh च्या 100% = ₹10 lakh, म्हणजे ₹20 lakh, म्हणून branch ने केलेली ₹7.50 lakh ची provision योग्य नाही. ₹140 lakh थकीत आणि ₹80 lakh security असलेल्या D1 term loan वर unsecured portion ₹60 lakh आहे आणि आवश्यक provision ₹20 lakh (₹80 lakh च्या 25%) अधिक ₹60 lakh (₹60 lakh च्या 100%) = ₹80 lakh आहे — D1 हे वर्गीकरण योग्य आहे पण ₹70 lakh ची provision अपुरी आहे. आणि जिथे security चे वसुलीयोग्य मूल्य थकीत रकमेच्या 10% पेक्षा कमी आहे — ₹65 lakh च्या तुलनेत ₹6 lakh — तिथे security चे अस्तित्व दुर्लक्षित करून asset थेट loss asset म्हणून 100% provision सह वर्गीकृत होते, म्हणून तिला केवळ doubtful मानणे RBI Prudential Norms नुसार नाही.**

फक्त बरोबर आकडा नव्हे, तर branch विषयीचा निर्णयही सांगा. यांपैकी प्रत्येक छापील उत्तर branch ने केलेले classification आणि provisioning RBI Prudential Norms नुसार आहे की नाही हे सांगणाऱ्या वाक्याने संपते. त्या वाक्याला स्वतंत्र marks आहेत, आणि सगळे गणित केल्यानंतर विद्यार्थी नेमके तेच वाक्य गाळतात.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 2 प्रश्न

- सात evidence assertions आणि सहा procedures वेगवेगळी ठेवा. assertions म्हणजे auditor ला काय प्रस्थापित करायचे आहे; procedures म्हणजे तो ते कसे प्रस्थापित करतो.
- SMA ची व्याख्या एका वाक्यात द्या आणि तिचे महत्त्व दुसऱ्या वाक्यात. दोन्ही भागांना marks आहेत.

CSQ 8.1 · MTP 2023-Sep [6] (a) · 4M · Pg 667

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 1 प्रश्न

- कोणताही दर लावण्यापूर्वी थकीत रकमेची secured आणि unsecured अशी विभागणी दाखवा. संपूर्ण थकीत रकमेवर एकाच दराने काढलेली provision ही सर्वात सामान्य चूक आहे.
- स्पष्ट निर्णयाने संपवा: branch ने केलेले classification आणि provisioning RBI Prudential Norms नुसार आहे, किंवा नाही.

TQ 8.2 · PYQ 2022-May [4] (d) · 3M · Pg 665

LEVEL II
Application

Hard

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे · 3 प्रश्न

- प्रत्येक प्रसंगात थकीत शिल्लक, security चे मूल्य आणि एक classification दिलेले असते. **नियमांच्या कसोटीवर ते classification account-निहाय तपासा**, आणि प्रत्येकासाठी स्वतंत्र निष्कर्ष द्या.
- तुम्ही काढलेल्या classification वरून येणारी provisioning secured आणि unsecured भागांसाठी स्वतंत्रपणे सांगा. याच विभागणीत marks एकवटलेले आहेत.

TQ 8.3 · RTP 2022-Nov [26] (a) · Pg 666

LEVEL II
Analysis

Medium

CSQ 8.2 · MTP 2025-Nov S1 [2] (b) · 5M · Pg 667

LEVEL II
Analysis

Medium

CSQ 8.3 · PYQ 2026-Jan [6] (a) · 5M · Pg 669

LEVEL II
Analysis

Medium

विषय 9: Revenue Items चे Audit - Profit and Loss Account [Audit of Revenue Items- Profit and Loss Account]

L2P5-C10-T09

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 10, Audit of Banks — Audit of Revenue Items in the Profit and Loss Account: म्हणजे interest expense, interest income, operating expenses, तसेच provisions आणि contingencies यांची तपासणी कशी करायची ते पाहा.

NOTES

Interest expense — पद्धत अशी: आधी वाजवीपणा, मग गणन. interest expense ची audit करताना auditor मुख्यतः वेगवेगळ्या प्रकारच्या deposits आणि borrowings वर दिलेल्या interest चे त्या त्या liabilities च्या वर्षभरातील सरासरी रकमेशी असलेले प्रमाण तपासून interest expense च्या रकमेचा एकूण वाजवीपणा जोखण्याशी संबंधित असतो; आणि आजच्या banking मध्ये interest expenses च्या नोंदी CBS system मध्ये batch process द्वारे आपोआप तयार होतात. auditor ने बँकेकडून प्रत्येक तिमाहीअखेर थकीत असलेल्या विविध

प्रकारच्या deposits चे विश्लेषण घ्यावे, **भारित सरासरी interest दर काढावा**, तो दर annual accounts नुसार संबंधित deposits वर प्रत्यक्ष दिलेल्या सरासरी interest दराशी ताडून पाहावा आणि फरक material असेल तर त्याची चौकशी करावी, आणि **ती सरासरी corresponding figures for previous years शी ताडून पाहावी**. त्याने deposits (savings आणि term deposits) आणि borrowings वरील interest expense चे general ledger नुसार दरमहा किंवा दर तिमाही विभाजन घ्यावे, **महिन्या-महिन्याच्या किंवा तिमाही-तिमाहीच्या खर्चाचे विश्लेषण करावे, फरकांची कारणे नोंदवावी**, cost analysis मधील interest expense general ledger शी जुळते का ते तपासावे, आणि सरासरी शिल्लक काढण्याची प्रक्रिया समजून घेऊन नमुना तपासणीने ती पुन्हा काढावी. नमुना तपासणीच्या आधारावर त्याने interest च्या गणनेची पडताळणी करावी आणि याची खात्री करावी की (a) balance sheet च्या तारखेपर्यंत सर्व deposits वर interest ची तरतूद केली आहे; (b) interest दर बँकेच्या अंतर्गत नियमानुसार, RBI च्या निर्देशानुसार आणि संबंधित deposit holder सोबतच्या करारांनुसार आहेत; (c) savings accounts वरील interest बँकेने किंवा RBI ने केलेल्या नियमानुसार आहे; (d) inter-branch शिल्लकांवरील interest head office ने किंवा RBI ने ठरवलेल्या दरांनी दिले आहे. त्याने हेही पाहावे की त्या कालावधीत savings accounts आणि term deposits वरील interest दरांत काही बदल झाले आहेत का, **विविध प्रकारच्या deposits साठीचे interest rate card घ्यावे**, संपूर्ण borrowing portfolio वरील accrual ची पूर्णता तपासावी आणि ती general ledgers शी जुळवावी, आणि term sheet, deal ticket व agreements वरून payment ची वारंवारता, interest दर आणि balance sheet तारखेपर्यंत उलटलेला कालावधी यांच्या आधारे interest accrual पुन्हा काढावे.

Operating expenses — चार पायऱ्या, आणि परीक्षक त्या वाढत्या खर्चाच्या प्रसंगावर लावतो. auditor ने: (1) आपली इतर audit procedures कशी, कधी आणि किती करायची हे ठरवण्यासाठी expenses संबंधीच्या internal control च्या व्यवस्थेचा, त्यात मंजुरीच्या प्रक्रियांसह, अभ्यास आणि मूल्यमापन करावे; (2) खर्चाच्या प्रमुख बाबींत काही वेगळे कल आहेत का ते तपासावे; (3) या expenses बाबत substantive analytical procedures करावी — उदा. एकूण operating expenses शी त्यांचे प्रमाण काढून आणि ते corresponding figures for previous years शी ताडून खर्चाचा वाजवीपणा जोखावा; (4) supporting documents च्या आधारे expenses ची पडताळणी करावी आणि आवश्यक तिथे गणिते तपासावीत. माहितीत branch managers ना स्वेच्छाधिकार आहेत आणि केंद्रीकृत expense processing system कडे स्थलांतर झाले आहे असे असेल, तेव्हा पहिल्या पायरीत मंजुरीची उतरंड, maker-checker controls, system आधारित मंजुरी मर्यादा आणि monitoring controls यांचा विचार आलाच पाहिजे; **staff welfare expenses, IT maintenance charges आणि भाड्यात असामान्य वाढ** दिसत असेल तेव्हा दुसरी पायरी **branch-निहाय आणि विभाग-निहाय कल विश्लेषण** मागते; तिसरी पायरी इतर scheduled commercial banks च्या उद्योग सरासरीशी expense ratios ताडून पाहण्यापर्यंत आणि खर्चाचा branches ची संख्या, कर्मचारी संख्या व व्यवसायाचे प्रमाण यांच्याशी संबंध जोडण्यापर्यंत जाऊ शकते; आणि चौथ्या पायरीत मोठ्या रकमेची payments, वर्षअखेरच्या तरतुदी, related party transactions आणि ज्या branches वर internal audit चे शेरे प्रतिकूल होते तेथील खर्च यांवर भर असावा. उत्तर काढते तो निष्कर्ष लिहून संपवा: internal controls चे मूल्यमापन, analytical procedures आणि सविस्तर substantive testing एकत्र करणारी risk-based पद्धत स्वीकारावी, आणि material weaknesses किंवा अस्पष्ट राहिलेले असामान्य कल शिल्लक असतील तेव्हा banks ना लागू असेल तसे audit report मध्ये किंवा Long Form Audit Report (LFAR) मध्ये योग्य ते reporting करावे.

Provisions आणि contingencies — पाच पायऱ्या, आणि पहिल्या दोन RBI च्या पालनाचे marks मिळवून देतात. auditor ने (1) provisioning संबंधीच्या विविध circulars मधील नियामक आवश्यकतांचे पालन झाले आहे याची खात्री करावी; (2) बँक standard assets आणि non-performing assets वरील provision कशी काढते याची

समज मिळवावी, ज्यात मुख्यतः loans आणि receivables चे standard, sub-standard, doubtful, loss आणि non-performing assets असे वर्गीकरण कोणत्या आधारावर केले आहे ते तपासणे येते, आणि तो loan classification नमुना तपासणीने पडताळू शकतो; (3) standard loans आणि non-performing loans चे सविस्तर विभाजन घ्यावे आणि थकीत शिल्लक general ledger शी जुळवावी; (4) बँकेच्या management कडून tax provision चे गणन घ्यावे आणि profit and loss account ला debit व credit केलेल्या बाबींचे स्वरूप तपासून त्या tax provision च्या गणनेत योग्य प्रकारे विचारात घेतल्या आहेत याची खात्री करावी; (5) बँकेच्या management शी चर्चा करून आणि स्पष्टीकरणे घेऊन, provisioning आवश्यक ठरवणाऱ्या परिस्थितीच्या आणि तिच्या पुरेशेपणाच्या कसोटीवर expenses साठीच्या इतर provisions तपासाव्यात.

ढोबळ गणिताशी न जुळणारे interest income — उत्तर देते ती दोन कारणे. **₹300 crore ची advances सरासरी 8% दराने** असताना interest **₹24 crore** अपेक्षित असेल पण schedule **₹10 crore** दाखवत असेल: (1) cash credit accounts ही स्वभावतःच चालू accounts असतात आणि त्यांचा वापर व्यवसायाच्या गरजेवर अवलंबून असतो, आणि cash credit account वरील interest borrower ने प्रत्यक्ष वापरलेल्या निधीवर आकारले जाते — म्हणून वर्षभर मर्यादा पूर्णपणे वापरल्या गेल्या नसतील; (2) काही मोठी accounts वर्षाच्या उत्तरार्धात मंजूर झाली असतील, त्यामुळे संपूर्ण वर्षासाठीचे interest income कमी झाले असेल. इथे तपासला जाणारा मुद्दा म्हणजे **limit ही शिल्लक नव्हे**.

Take-out finance — छोटी व्याख्या, तीन objectives आणि income recognition वरील एक परिणाम. take-out loan म्हणजे अशी वित्तव्यवस्था जिच्यात नंतरच्या टप्प्यावर घेतलेले loan सुरुवातीच्या loan ची जागा घेते; अधिक नेमकेपणाने, take-out financing हे दीर्घ मुदतीच्या वित्तपुरवठ्याचे असे स्वरूप आहे जिथे lender ठरलेल्या तारखेला किंवा प्रकल्प पूर्ततेचे काही पूर्वनिर्धारित निकष पूर्ण झाल्यावर निधी देण्याचे वचन देतो, आणि **take-out loans सामान्यतः property development प्रकल्पांत वापरली जातात**. Objectives अशी: (a) नव्या घटकांच्या सहभागाला प्रोत्साहन देऊन infrastructure प्रकल्पांसाठीच्या वित्तपुरवठ्याचे स्रोत वाढवणे; (b) lenders च्या क्षेत्रनिहाय, समूहनिहाय किंवा घटकनिहाय exposure च्या चिंता आणि asset-liability विसंगतीचे मुद्दे हाताळणे; (c) प्रकल्पांसाठी दीर्घ मुदतीच्या कर्जपुरवठ्याची उपलब्धता वाढवणे. परिणाम: take-out finance च्या बाबतीत कर्ज देणाऱ्या बँकेने वसुलीच्या नोंदीच्या आधारावर loan account NPA म्हणून वर्गीकृत केले असेल, तर borrower कडून किंवा व्यवस्था तसे सांगत असल्यास ताब्यात घेणाऱ्या संस्थेकडून प्रत्यक्ष वसुली होईपर्यंत income ओळखू नये.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 3 प्रश्न

- आधी take-out finance ची व्याख्या द्या, मग तीन objectives, मग income recognition वरील परिणाम. प्रश्न तीन भागांत मांडलेला असतो आणि marks त्यांत विभागलेले असतात.

CSQ 9.1 · RTP 2022-Nov [26] (b) · Pg 672

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 9.4 · MTP 2026-Mar S1 [2] (b) · 5M · Pg 675

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 9.2 · RTP 2022-May [27] (a) · DESC · Pg 672

LEVEL I
Understanding

Hard

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 1 प्रश्न

- operating expenses च्या प्रसंगात चार पायऱ्या शीर्षके म्हणून वापरा आणि दिलेली माहिती त्यांना जोडा. ती माहिती जुळवण्यासाठी दिलेली आहे, सारांश काढण्यासाठी नाही.
- interest चे ढोबळ गणित पुस्तकांशी जुळत नसेल तेव्हा sanctioned limit म्हणजे वापरलेली शिल्लक नव्हे हे का, आणि मंजुरीची वेळ का महत्त्वाची, ते समजावा. प्रश्न दोन कारणे मागतो आणि दोनच कारणांना marks देतो.

CSQ 9.2 • PYQ 2024-Sep [6] (a) • 4M • Pg 673

LEVEL II
Application

Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे • 2 प्रश्न

- provisions आणि contingencies च्या प्रश्नात बँकेचे आकडे bad debts, sub-standard assets, expenses आणि income tax यांना व्यापतात. loan संबंधीच्या provisions RBI norms खाली आणि tax व expense च्या provisions स्वतंत्रपणे हाताळा.

TQ 9.1 • RTP 2020-May [26] • Pg 670

LEVEL II
Analysis

Medium

CSQ 9.3 • PYQ 2025-Sep [3] (c) • 4M • Pg 674

LEVEL II
Analysis

Medium

विषय 10: संकीर्ण [Miscellaneous]

L2P5-C10-T10

CONCEPT BASE — अजून एकही परीक्षा-प्रश्न नाही • पूर्ण तयारीसाठी आवश्यक**Read first** वाचा — ICAI Study Material, Chapter 10, Audit of Banks — प्रकरणाच्या शेवटी येणाऱ्या miscellaneous provisions.**NOTES**

या विषयावर Scanner मध्ये एकही प्रश्न छापलेला नाही — एकही past paper, RTP, MTP किंवा model question नाही. हा concept-base विषय म्हणून ठेवला आहे, म्हणून Study Material चा स्वतःचा शेवटचा भाग थेट वाचा; परीक्षकाची मांडणी शिकण्यासाठी इथे छापील उत्तर नाही.

प्रकरणातील उरलेला मजकूर कुठे आहे, म्हणजे तुम्ही तो इथे शोधणार नाही. मुख्य audit report पलीकडील reporting च्या जबाबदाऱ्या — ज्यात **Long Form Audit Report (LFAR)**, **SLR** चा report, **treasury operations** चा report आणि **Ghosh व Jilani Committee** च्या पालनाचे reports येतात — प्रकरणाच्या प्रस्तावनेत मांडलेल्या आहेत. income recognition, asset classification आणि provisioning वरील prudential norms, **out of order** ची कसोटी आणि **security च्या मूल्यातील घट** चे नियम **Advances** खाली येतात. **Drawing power** आणि **stock audit** यांचा स्वतंत्र विषय आहे, आणि **interest expense, operating expenses**

आणि provisions व contingencies revenue items च्या विषयाखाली येतात.

या विषयासाठी मजकूर तयार करू नका. तपासलेल्या कोणत्याही विषयात न बसणारा प्रश्न आलाच, तर Study Material च्या स्वतःच्या मजकुरावरून उत्तर द्या आणि Study Material प्रत्यक्ष उद्धृत करते त्या RBI guidelines आणि Standards यांनाच धरून राहा.

प्रकरण 11

Ethics आणि Audit Engagements च्या अटी

15 विषय • 58 वर्गीकृत प्रश्न • महत्त्व: A

ICAI SKILL PROFILE या पेपरसाठी ICAI चा band: Level I 40-60% • Level II 40-60% — हे प्रकरण वाचताना वाटते **पेपरशी सुसंगत**

Level I — Comprehension & Knowledge **54.4%** 237 पैकी 129 marks

Level II — Analysis & Application **45.6%** 237 पैकी 108 marks

हे प्रकरण ICAI ने या पेपरसाठी दिलेल्या band मध्येच बसते — 54% Level I, समोर 40-60%. याची तयारी त्याच प्रमाणात करा: आधी method समजून घ्या, मग तिचा सराव करा.

विषय 1: Ethics चा अर्थ - मनाची एक अवस्था [Meaning of Ethics-A State of Mind]

L2P5-C11-T01

CONCEPT BASE — अजून एकही परीक्षा-प्रश्न नाही • पूर्ण तयारीसाठी आवश्यक

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — ethics चा अर्थ आणि तिला मनाची अवस्था का म्हटले जाते.

NOTES

व्याख्या, आणि ती पूर्ण उद्धृत करण्याइतकी छोटी आहे: 'Ethics' म्हणजे एखाद्या व्यक्तीच्या किंवा समूहाच्या वर्तनाचे नियमन करणारी तत्त्वे. उत्तरे पुढे सांगतात की law आणि medicine सारख्या व्यवसायांना स्वतःची code of ethics असते; auditing चा व्यवसायही त्याला अपवाद नाही — उलट, **auditing च्या व्यवसायात ethics चे महत्त्व अनेकपटींनी अधिक आहे.**

या विषयाला 'मनाची अवस्था' का म्हटले जाते. independence वरची उत्तरे हा मुद्दा थेट मांडतात: **independence ही मनाची अवस्था तशीच वैयक्तिक चारित्र्याचीही बाब आहे,** आणि कायद्याने कधीकधी लादलेल्या independence च्या वरवरच्या व दृश्य मानकांशी तिची गल्लत करू नये. independence विषयीचे व्यावसायिक वर्तनाचे नियम एका निश्चित उद्देशाने केलेले असतात, पण ते नियम स्वतः independence निर्माण करू शकत नाहीत किंवा तिचे अस्तित्व सुनिश्चित करू शकत नाहीत. म्हणून ethics नियमपुस्तकात नाही, auditor मध्ये राहते.

परीक्षकाला स्पष्टपणे हवा असलेला व्यावहारिक परिणाम: auditor ने केवळ नियमांच्या पालनापुरते मर्यादित राहू नये, तर नैतिक तत्त्वांचा आशयही जपावा, आणि ज्या परिस्थितीची कोणत्याही नियमाने कल्पना केली नव्हती तिथे योग्य कृती ठरवण्यासाठी आपले **व्यावसायिक ज्ञान, अनुभव आणि judgement** वापरावे. हेच वाक्य या विषयाकडून पुढील विषयातील principles-based पद्धतीकडे नेणारा पूल आहे.

हा विषय सोपा समजण्याची चूक करू नका. या प्रकरणात पुढे येणारे सगळे — पाच fundamental principles, independence, threats आणि safeguards — ही तीच मनाची अवस्था प्रत्यक्ष कार्यरूपात आणण्याचा प्रयत्न आहे. 'ethics चा अर्थ स्पष्ट करा' असे विचारले असेल तेव्हा व्याख्या द्या, law आणि medicine विषयीचे वाक्य द्या, auditing विषयीचे वाक्य द्या, आणि थांबा; भरताड काहीच मिळवून देत नाही.

विषय 2: Professional Ethics ची गरज [Need for Professional Ethics]

L2P5-C11-T02

CONCEPT BASE — अजून एकही परीक्षा-प्रश्न नाही · पूर्ण तयारीसाठी आवश्यक

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — accountancy व्यवसायात professional ethics ची गरज.

NOTES

छापील उत्तरे जिथून सुरू होतात तिथूनच सुरू करा: व्यावसायिक integrity आणि independence ही सर्व व्यवसायांची अत्यावश्यक वैशिष्ट्ये मानली जातात, पण accountancy च्या व्यवसायात त्यांचे महत्त्व त्याहूनही अधिक आहे. या विषयावरील प्रत्येक उत्तराचे हेच पहिले वाक्य असते आणि त्यानंतरच्या सगळ्याची चौकट तेच ठरवते.

कारण म्हणजे जनतेचा विश्वास. safeguards वरचे उत्तर हे स्पष्ट शब्दांत मांडते: audit च्या गुणवत्तेवर जनतेचा विश्वास असावा यासाठी auditors ज्या entities ची audit करतात त्यांच्यापासून ते नेहमी स्वतंत्र असणे आणि तसे दिसणे आवश्यक आहे. accounts वापरणारा स्वतः records तपासत नाही; तो auditor वर विसंबतो, म्हणून opinion मागे उभे असलेले एकमेव आश्वासन auditor चे वर्तन हेच असते.

Ethics client सोबतच्या नात्यालाही उपयोगी पडते. Confidentiality जनहिताची सेवा करते कारण तिच्यामुळे client कडून किंवा नोकरी देणाऱ्या संस्थेकडून accountant कडे माहितीचा मुक्त प्रवाह शक्य होतो, ही माहिती तिसऱ्या पक्षाला उघड केली जाणार नाही या समजुतीवर. ती खात्री नसेल तर audit करण्यासाठी लागणारी माहितीच auditor ला मिळणार नाही.

Ethics स्वतः व्यवसायाचेही रक्षण करते. professional behaviour हे तत्त्व accountant कडून संबंधित कायदे व नियमांचे पालन करण्याची आणि व्यवसायाची बदनामी होऊ शकते हे ज्याला माहित आहे किंवा माहित असायला हवे असे वर्तन टाळण्याची अपेक्षा करते, आणि सांगते की तो व्यवसायाची integrity, objectivity किंवा चांगली प्रतिष्ठा यांना बाधा आणणाऱ्या किंवा आणू शकणाऱ्या कोणत्याही नोकरीत, व्यवसायात किंवा कृतीत जाणूनबुजून सहभागी होणार नाही.

जिथे केवळ Code पुरेसा मानला गेला नाही, तिथे कायदा पुढे येतो. उत्तरे Companies Act, 2013 मधील rotation च्या तरतुदींकडे — section 139(2) अंतर्गत auditors चे सक्तीचे rotation — familiarity threats ला सामोरे जाण्यासाठीच उभारलेला कायदेशीर safeguard म्हणून बोट दाखवतात. professional ethics ला बळकटीची गरज का असते याचे शेवटचे उदाहरण म्हणून हेच वापरा.

विषय 3: Ethics बाबत Principles Based Approach विरुद्ध Rules Based Approach (Ethical or Legal) [Principles Based Approach vs Rules Based Approach to Ethics (Ethical or Legal)]

L2P5-C11-T03

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — ethics कडे पाहण्याची principles-based आणि rules-based पद्धत.

NOTES

Principles-based पद्धत: ती केवळ लिखित नियम पाळण्यापेक्षा नैतिक मूल्यांचा आशय आणि हेतू पाळण्यावर भर देते. वेगवेगळ्या परिस्थितीत योग्य कृती ठरवण्यासाठी auditors नी आपले व्यावसायिक ज्ञान, अनुभव आणि judgement वापरावे अशी ती अपेक्षा करते. कोणत्याही नियमाने न मांडलेल्या परिस्थितीपर्यंत ती पोहोचते हीच तिची ताकद आहे.

Rules-based पद्धत: ती विशिष्ट नियम आणि विनियमांच्या काटेकोर पालनावर भर देते. दोन्ही बाजू सांगा, कारण उत्तर तसे करते: **ती स्पष्ट मार्गदर्शन देते**, पण तिच्यामुळे नैतिक आवश्यकतांमागचा खरा हेतू विचारात न घेता कायद्याचे केवळ अक्षर पाळले जाऊ शकते, आणि ती कमी लवचिक आहे, कारण प्रत्येक व्यावहारिक परिस्थिती आधीच ठरवलेल्या नियमांत बसवता येत नाही.

परीक्षकाला लिहून हवा असलेला निष्कर्ष: auditors नी केवळ नियमांवर विसंबू नये, तर सुदृढ professional judgement वापरून Code of Ethics च्या आशयानुसारही वागावे. फक्त दोन पद्धतींची तुलना करून थांबणाऱ्या उत्तराने पेपरने प्रत्यक्ष विचारलेल्या प्रश्नाचे उत्तर दिलेले नाही.

हा विषय कसा विचारला गेला — professional scepticism सोबत जोडून. वर्षअखेरीच्या असामान्य sales च्या माहितीवर संघाकडून अपेक्षित असलेली वृत्ती म्हणजे **professional scepticism**, ज्याचा अर्थ (1) प्रश्न विचारणारी आणि सावध मनोवृत्ती; (2) fraud किंवा error मुळे material misstatements असू शकतात याची जाणीव; आणि (3) कोणताही निष्कर्ष काढण्यापूर्वी सर्व audit evidence चे चिकित्सक व काळजीपूर्वक मूल्यमापन. मुद्दा असा की **documentation हे मूल्यमापनाला पर्याय नाही** — invoices हजर केली गेली, तरीही partner ने ते व्यवहार तपासायला सांगितले.

scepticism ज्या धोक्यांना कमी करते ते, आणि त्यांना स्वतःचे marks आहेत: (a) असामान्य किंवा संशयास्पद व्यवहारांकडे दुर्लक्ष करणे; (b) मर्यादित audit निष्कर्षावरून व्यापक निष्कर्ष काढणे; आणि (c) audit procedures कशी, कधी आणि किती करायची हे ठरवताना किंवा audit चे निकाल तपासताना चुकीची गृहीतके वापरणे.

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे • 1 प्रश्न

- प्रश्न principles-based आणि rules-based पद्धतींची तुलना मागतो. त्या शेजारीशेजारी मांडा, मग Code कोणती पद्धत स्वीकारते आणि दिलेल्या माहितीवर त्याचे महत्त्व काय ते सांगा.
- दिलेली माहिती सहसा तांत्रिकदृष्ट्या परवानगी असलेली पण नैतिकदृष्ट्या शंकास्पद अशी गोष्ट मांडते. ती तफावत स्पष्ट शब्दांत नावानिशी सांगा — तोच प्रश्नाचा गाभा आहे.

विषय 4: Professional Ethics ची मूलभूत तत्त्वे [Fundamental Principles of Professional Ethics]

L2P5-C11-T04

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — Code of Ethics अंतर्गत professional ethics ची fundamental principles कोणती ते पाहा.

NOTES

नियम एका ओळीत: auditor ने financial statement audit engagements संबंधीच्या, independence संबंधीच्यासह, संबंधित नैतिक आवश्यकतांचे पालन केले पाहिजे, आणि financial statements च्या audit संबंधीच्या संबंधित नैतिक आवश्यकतांत सामान्यतः Code of Ethics for Professional Accountants (IESBA Code) येते. Code **पाच** fundamental principles मांडते: 1. Integrity; 2. Objectivity; 3. Professional competence and due care; 4. Confidentiality; आणि 5. Professional behaviour. कोणतेही तत्त्व समजावून सांगण्यापूर्वी पाचही नावे सांगा.

Integrity: हे तत्त्व auditor कडून सर्व व्यावसायिक आणि व्यावहारिक नात्यांत सरळ व प्रामाणिक असण्याची अपेक्षा करते; ते **न्याय्य व्यवहार आणि सत्यता सूचित करते**. प्रत्यक्षात त्याचा अर्थ असा की जे reports, returns, communications किंवा इतर माहिती material दृष्ट्या खोटे किंवा दिशाभूल करणारे विधान समाविष्ट करतात असे त्याला वाटते, ज्यांत बेजबाबदारपणे किंवा हलगर्जीपणाने दिलेली विधाने किंवा माहिती आहे, किंवा ज्यांत आवश्यक माहिती वगळलेली अथवा अस्पष्ट केलेली आहे आणि तसे वगळणे वा अस्पष्टता दिशाभूल करणारी ठरेल, अशा कशाशीही तो जोडला जाणार नाही. **Objectivity:** हे तत्त्व auditor कडून पूर्वग्रह, conflict of interest किंवा इतरांचा अवाजवी प्रभाव यांमुळे professional judgement वर तडजोड न करण्याची अपेक्षा करते, आणि सांगते की एखादी परिस्थिती किंवा नाते त्या कामाविषयीच्या त्याच्या professional judgement वर अवाजवी प्रभाव टाकत असेल, तर professional accountant ते व्यावसायिक काम हाती घेणार नाही.

Professional competence and due care: हे तत्त्व accountant कडून client ला किंवा नोकरी देणाऱ्या संस्थेला सक्षम व्यावसायिक सेवा मिळेल याची खात्री करण्यासाठी आवश्यक त्या पातळीचे व्यावसायिक ज्ञान आणि कौशल्य, चालू तांत्रिक व व्यावसायिक standards तसेच संबंधित कायद्यांच्या आधारावर, मिळवण्याची व टिकवण्याची अपेक्षा करते, आणि लागू तांत्रिक व व्यावसायिक standards नुसार दक्षतेने काम करण्याची अपेक्षा करते. दक्षतेत कामाच्या आवश्यकतांनुसार काळजीपूर्वक, सखोल आणि वेळेत काम करण्याची जबाबदारी येते.

Confidentiality: हे तत्त्व auditor कडून व्यावसायिक किंवा व्यावहारिक नात्यांमुळे मिळालेल्या माहितीची गुप्तता राखण्याची अपेक्षा करते. **अपवादातच marks आहेत:** अशी माहिती कायद्याने आवश्यक असेल तेव्हा; कायद्याने परवानगी असेल आणि client किंवा नोकरी देणाऱ्याने अधिकृत केले असेल तेव्हा; किंवा उघड करण्याचे व्यावसायिक कर्तव्य अथवा अधिकार असेल आणि कायद्याने त्यास मनाई नसेल तेव्हा उघड करता येते. म्हणून कायद्याने आवश्यक असल्यामुळे कायदेशीर कार्यवाहीत पुरावा म्हणून कागदपत्रे सादर करणाऱ्या नोकरीतील accountant ने या तत्त्वाचा

भंग केलेला नाही — हा निष्कर्ष स्पष्ट शब्दांत लिहा.

Professional behaviour: हे तत्त्व accountant कडून संबंधित कायदे व नियमांचे पालन करण्याची आणि व्यवसायाची बदनामी होऊ शकते हे ज्याला माहीत आहे किंवा माहीत असायला हवे असे वर्तन टाळण्याची अपेक्षा करते; व्यवसायाची integrity, objectivity किंवा चांगली प्रतिष्ठा यांना बाधा आणणाऱ्या किंवा आणू शकणाऱ्या कोणत्याही नोकरीत, व्यवसायात किंवा कृतीत तो जाणूनबुजून सहभागी होणार नाही. **छापील उदाहरण:** एक chartered accountant ज्याने **स्मरणपत्रे येऊनही ICAI च्या audit विषयीच्या पत्राला उत्तर देण्याची तसदी घेतली नाही** — व्यावसायिक संस्थेला उत्तर न देणे हे सौजन्याचा आणि व्यावसायिक जबाबदारीचा अभाव दर्शवते आणि या तत्त्वाचा भंग करते.

ओळख पटवण्याचा सराव, कारण हा विषय प्रत्यक्षात असाच विचारला जातो. छापील जोड्या शिका: **ज्या firm मध्ये त्याची बहीण partner आहे तिचा auditor म्हणून नियुक्त होणे — objectivity; मेहुण्याच्या partnership firm ची audit करणे — objectivity; client ची आतील माहिती मित्राला देणे — confidentiality;** client ला लागू होणाऱ्या कायद्यातील बदलाची माहिती त्याला न देणे — professional competence and due care; Income-tax Act अंतर्गत नवीन वजावट चुकवणे आणि त्यामुळे client ने जास्त कर भरणे — professional competence and due care; **client च्या सांगण्यावरून sales कमी दाखवणे — integrity;** material दृष्ट्या खोटे किंवा दिशाभूल करणारे विधान आहे असे वाटणाऱ्या report शी जोडले जाणे — integrity; SA 210 ने आवश्यक असलेले audit engagement letter न पाठवणे — professional competence and due care, कारण competence टिकवण्यासाठी **चालू तांत्रिक आणि व्यावसायिक standards ची जाणीव आवश्यक असते.**

सापळा, स्पष्ट शब्दांत: पाच fundamental principles आणि independence वरील पाच threats या दोन वेगळ्या याद्या आहेत. Integrity, objectivity, professional competence and due care, confidentiality आणि professional behaviour ही तत्त्वे आहेत; self-interest, self-review, advocacy, familiarity आणि intimidation हे threats आहेत. **Professional scepticism आणि independence ही पाच तत्त्वांच्या यादीत नाहीत** — independence ही auditor ने पाळायची स्वतंत्र नैतिक आवश्यकता आहे, आणि उत्तरे integrity, objectivity व professional scepticism यांना independence आवश्यक ठरवणारी मुख्य तत्त्वे मानतात.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे · 1 प्रश्न

- आधी पाचही तत्त्वांची नावे Code च्या क्रमाने सांगा, मग सविस्तर लिहा. बरोबर नावे सांगितलेल्या तत्त्वांच्या संख्येनुसार marks मिळतात.

CSQ 4.3 · MTP 2024-Jul [4] (b) · 5M · Pg 685

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 5 प्रश्न

- प्रत्येक व्याख्या पूर्ण उद्धृत करा — 'straightforward and honest', 'fair dealing and truthfulness', 'attain and maintain professional knowledge and skill' हेच marks मिळवून देणारे शब्द आहेत.
- confidentiality साठी उघड करण्याची परवानगी असलेल्या तीन परिस्थिती नेहमी जोडा; नियमापेक्षा अपवाद विचारला जाण्याची शक्यता कितीतरी अधिक आहे.

CSQ 4.1 • MTP 2024-Mar [5] (d) • 3M • Pg 682	LEVEL I Understanding	Easy
CSQ 4.2 • PYQ 2024-May [5] (c) • 3M • Pg 683	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 4.1 • PYQ 2021-Jan [2] (a) • 4M • Pg 681	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 4.2 • PYQ 2025-Jan [6] (c) • 4M • Pg 682	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 4.5 • RTP 2026-Jan [20] • Pg 687	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 1 प्रश्न

- प्रत्येक परिस्थितीसाठी: तत्वाचे नाव सांगा, त्याची व्याख्या उद्धृत करा, मग एका वाक्यात ही माहिती त्याचा भंग का करते ते सांगा. व्याख्येशिवाय नाव, किंवा वापराशिवाय व्याख्या, दोन्ही marks गमावतात.
- माहितीवरून उघड करणे कायद्याने आवश्यक होते असे दिसत असेल तेव्हा निष्कर्ष असा की तत्वाचा भंग झालेला नाही. प्रत्येक प्रसंग म्हणजे भंगच असे गृहीत धरू नका.

CSQ 4.4 • PYQ 2024-Sep [6] (b) • 4M • Pg 686	LEVEL II Application	Medium
--	-------------------------	--------

विषय 5: Auditors ची Independence [Independence of Auditors]

L2P5-C11-T05

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — auditors ची independence, तसेच independence of mind आणि independence in appearance यांतील फरक.

NOTES

नियम एका ओळीत: independence म्हणजे एखाद्या व्यक्तीचे judgement ज्याने त्याला नेमले असेल त्या दुसऱ्या व्यक्तीच्या इच्छांना किंवा निर्देशांना, अथवा स्वतःच्या हितसंबंधांना दुय्यम नसणे, आणि **ज्या entity ची audit चालू आहे तिच्यापासून auditor स्वतंत्र असावा. independence ची नेमकी व्याख्या करणे शक्य नाही;** व्यावसायिक वर्तनाचे नियम स्वतः independence निर्माण करू शकत नाहीत किंवा तिचे अस्तित्व सुनिश्चित करू शकत नाहीत, कारण **independence ही मनाची अवस्था तशीच वैयक्तिक चारित्र्याचीही बाब आहे** आणि कायद्याने कधीकधी लादलेल्या independence च्या वरवरच्या व दृश्य मानकांशी तिची गल्लत करू नये.

IFAC ने काढलेल्या Code of Ethics for Professional Accountants मधील व्याख्या, आणि तिला दोन भाग आहेत — एका mark साठीसुद्धा दोन्ही लागतात. Independence of mind: professional judgement वर तडजोड करणाऱ्या प्रभावांपासून मुक्त राहून opinion देऊ देणारी मनाची अवस्था, जी व्यक्तीला integrity ने वागू देते आणि objectivity व professional scepticism वापरू देते. Independence in appearance: अशा वस्तुस्थिती आणि परिस्थिती टाळणे ज्या इतक्या लक्षणीय आहेत की लावलेल्या safeguards सह सर्व संबंधित माहिती असलेला एखादा

वाजवी व सुजाण तिसरा पक्ष वाजवीपणे असा निष्कर्ष काढेल की firm ची किंवा assurance team च्या सदस्याची integrity, objectivity अथवा professional scepticism यांवर तडजोड झाली आहे.

उत्तरे प्रत्यक्षात चालवतात ती दुहेरी कसोटी: independence फक्त वस्तुस्थितीत असून चालत नाही, ती सर्व वाजवी व्यक्तींना तशी दिसावीही लागते. म्हणून auditor आणि client यांचे नाते असे असले पाहिजे की **पहिले, तो स्वतः आपल्या independence विषयी समाधानी असेल**, आणि दुसरे, परिस्थितीच्या वस्तुनिष्ठ मूल्यमापनावर auditor च्या independence ला बाधा येण्याची शक्यता आहे असा निष्कर्ष काढणे कोणत्याही निष्पक्ष व्यक्तीला भाग पडणार नाही. दोन्ही भाग पूर्ण झाले पाहिजेत; एकही अपुरा राहिला तरी engagement दोषी ठरते.

माहितीचा निर्णय कसा होतो. listed infrastructure company च्या माहितीवर — **audit partner आणि CFO यांच्यातील जवळचे वैयक्तिक नाते**, त्याच आर्थिक वर्षात internal financial controls आखण्यासाठी दिलेल्या consultancy services (एक self-review threat), आणि त्या एकाच client कडील fees वर firm च्या उत्पन्नाचा मोठा भाग अवलंबून असणे (आर्थिक अवलंबित्व) — छापील निष्कर्ष असा की auditor objectivity टिकवत असला, म्हणजे independence of mind असली, तरी या परिस्थितीमुळे एखादा वाजवी तिसरा पक्ष independence वर तडजोड झाली आहे असा निष्कर्ष काढू शकतो. अपुरा ठरणारा भाग म्हणजे independence in appearance. तेच वाक्य लिहा; परीक्षक त्याच निष्कर्षाला marks देतो.

reporting ची पायरी लक्षात ठेवा. संघातील एखाद्या सदस्याचे client च्या वरिष्ठ अधिकाऱ्याशी जवळचे व्यावसायिक नाते असेल, तेव्हा partner मूल्यमापन करतो आणि safeguards लावतो — पण ती बाब सुटत नसेल तर योग्य कारवाईसाठी त्याने ते firm ला तत्काळ कळवलेच पाहिजे. विद्यार्थी नेहमी 'safeguards लावा' इथेच थांबतात आणि तो mark गमावतात.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे · 1 प्रश्न

- हा थोड्या marks च्या व्याख्येचा प्रश्न आहे. **व्याख्या द्या आणि थांबा** — एका mark च्या प्रश्नात उदाहरणांना किंमत नाही.
- Code चीच शब्दयोजना वापरा: independence of mind आणि independence in appearance हे दोन भाग आहेत, आणि दोन्ही हवे आहेत.

CSQ 5.2 · PYQ 2026-Sep [2] (c) (i) · 1M · Pg 691

LEVEL I
Remembering

Easy

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 1 प्रश्न

- एका mark च्या प्रश्नातही दोन्ही भाग त्यांच्या पूर्ण व्याख्यांसह द्या; उत्तराची रचनाच अशी आहे की एकटा भाग marks मिळवत नाही.
- 'has not only to exist in fact but also to appear to so exist' हे वाक्य जोडा — तेच दोन्ही भागांना एकमेकांशी जोडते, आणि प्रश्न सहसा तेच विचारतो.

TQ 5.1 · PYQ 2019-May [3] (c) · 3M · Pg 689

LEVEL I
Understanding

Easy

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 1 प्रश्न

- माहितीतील प्रत्येक परिस्थिती स्वतंत्रपणे घ्या, ती कोणता threat निर्माण करते त्याचे नाव सांगा, आणि मग ती independence च्या कोणत्या भागाला धक्का लावते ते सांगा. independence वर तडजोड झाली का हे सांगून संपवा — तो निष्कर्ष नसलेले उत्तर application चे marks गमावते.

CSQ 5.1 · MTP 2026-Apr S2 [4] (b) · 5M · Pg 690

LEVEL II
Application

Medium

विषय 6: Independence ला असणारे threats [Threats to Independence]

L2P5-C11-T06

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — auditors च्या independence वरील threats.

NOTES

नियम एका ओळीत: fundamental principles च्या पालनाला अनेक प्रकारच्या परिस्थितींमुळे धोका पोहोचू शकतो, आणि IFAC ने तयार केलेली Code of Ethics for Professional Accountants पाच प्रकारचे threats सांगते: **self-interest, self-review, advocacy, familiarity आणि intimidation**. प्रश्न फक्त एकाविषयी विचारत असला तरी कोणताही समजावून सांगण्यापूर्वी पाचही नावे सांगा.

Self-interest threats तेव्हा निर्माण होतात जेव्हा auditing firm ला, तिच्या partner ला किंवा सहकाऱ्याला audit client मधील आर्थिक हितसंबंधातून लाभ होऊ शकतो. उदाहरणे: (i) client मध्ये प्रत्यक्ष आर्थिक हितसंबंध किंवा material दृष्ट्या लक्षणीय अप्रत्यक्ष आर्थिक हितसंबंध; (ii) संबंधित client ला किंवा त्याच्याकडून loan अथवा guarantee; (iii) client च्या fees वर अवाजवी अवलंबन आणि त्यामुळे engagement गमावण्याची चिंता; (iv) audit client सोबत जवळचे व्यावसायिक नाते; (v) client कडे नोकरीची शक्यता; आणि (vi) audit engagement साठी contingent fees.

Self-review threats मागील audit किंवा non-audit engagement मध्ये घेतलेल्या कोणत्याही judgement अथवा निष्कर्षाच्या फेरतपासणीच्या वेळी निर्माण होतात, किंवा audit team चा एखादा सदस्य आधी client चा director अथवा वरिष्ठ कर्मचारी असेल तेव्हा निर्माण होतात. Non-audit services मध्ये auditor ने entity ला दिलेल्या, financial statements च्या audit किंवा review खेरीजच्या कोणत्याही व्यावसायिक सेवा येतात — management services, internal audit, investment advisory service, information technology systems ची आखणी आणि अंमलबजावणी. दोन छापील उदाहरणे म्हणजे **auditor अलीकडेच त्या company चा director किंवा वरिष्ठ अधिकारी असणे आणि auditors नी ज्या सेवा स्वतःच audit चा विषय आहेत त्या देणे.**

Advocacy threats तेव्हा निर्माण होतात जेव्हा auditor client चे मत किंवा हितसंबंध इतक्या प्रमाणात पुढे नेतो, किंवा तसे करत असल्याचे दिसते, की objectivity वर तडजोड होत आहे असे लोकांना वाटू शकते — उदा. auditor ज्या company ची audit चालू आहे तिच्या shares किंवा securities चे व्यवहार करतो, **खटल्यांत आणि तिसऱ्या पक्षांसोबतच्या वादांत client चा वकील बनतो, किंवा client आणि त्याचा vendor यांच्यातील वादात**

arbitrator म्हणून काम करतो तेव्हा.

Familiarity threats स्वयंस्पष्ट आहेत, आणि ती तेव्हा निर्माण होतात जेव्हा auditors चे client शी असे नाते तयार होते की ते client च्या हितसंबंधांबाबत अतिसहानुभूतीचे होऊन जातात. हे अनेक प्रकारे होऊ शकते: (i) audit team मधील व्यक्तीचा जवळचा नातेवाईक client company मध्ये वरिष्ठ पदावर असणे; (ii) audit firm चा माजी partner client चा director किंवा वरिष्ठ कर्मचारी असणे; (iii) विशिष्ट auditors आणि त्यांच्या client कडील विशिष्ट व्यक्ती यांच्यातील दीर्घ सहवास; आणि (iv) client company कडून, तिच्या directors कडून किंवा कर्मचाऱ्यांकडून मोठ्या भेटी अथवा आदरातिथ्य स्वीकारणे — ज्यात engagement team साठी फुकट सहली व विमानप्रवास, किंवा कुटुंबातील व्यक्तींचा प्रवास व निवास client ने उचलणे हेही येते. Companies Act, 2013 मधील auditors च्या rotation विषयीच्या तरतुदी मुख्यतः याच familiarity threats ला सामोरे जातात: ठरावीक वर्षानंतर auditor बदलला जातो जेणेकरून auditors आपल्या clients शी अतिपरिचित होऊ नयेत.

Intimidation threats तेव्हा निर्माण होतात जेव्हा auditors ना पुरेशा professional scepticism सह वस्तुनिष्ठपणे वागण्यापासून परावृत्त केले जाते. ते accounting principles च्या वापराविषयीच्या मतभेदांवरून बदलले जाण्याच्या धमकीतून, कमी केलेल्या audit fees च्या प्रतिसादात audit चे काम विषम प्रमाणात कमी करण्याच्या दबावातून, **कमी audit fees च्या मागण्यांतून**, किंवा **खटल्यांच्या धमक्यांतून** उद्भवतात — उदा. संचाने expected credit loss साठी provision करण्याचा आग्रह धरला म्हणून client auditors ना बदलण्याची धमकी देतो तेव्हा.

परीक्षक सतत तपासत असलेल्या दोन गोष्टी. पहिली, **विद्यार्थी ज्या जोड्या उलट्या करतात त्या:** audit client सोबतचे जवळचे व्यावसायिक नाते हे self-interest आहे, familiarity नाही; ज्या सेवा स्वतःच audit चा विषय आहेत त्या देणे हे self-review आहे, self-interest नाही; audit केलेल्या company च्या shares किंवा securities चे व्यवहार करणे छापील उत्तरांत advocacy म्हणून वर्गीकृत आहे; **दीर्घ सहवास म्हणजे familiarity; वस्तुनिष्ठपणे वागण्यापासून परावृत्त होणे म्हणजे intimidation;** आणि contingent fee तसेच material दृष्ट्या लक्षणीय अप्रत्यक्ष आर्थिक हितसंबंध ही दोन्ही self-interest आहेत. दुसरी, **auditor ने काय केले पाहिजे ते नेहमी सांगा:** एकतर ते काम हाती घेणे टाळा, किंवा threat नाहीसा करा, किंवा किमान तो स्वीकाराई पातळीपर्यंत कमी करण्यासाठी safeguards लावा, आणि योग्य प्रक्रियेचे पालन दाखवण्यासाठी सर्व उपाय नोंदवा; आणि विश्वासाई व पुरेसे safeguards तो पूर्णपणे लावू शकत नसेल, तर त्याने ते काम स्वीकारू नये.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 6 प्रश्न

- प्रत्येक threat ला त्याची एका ओळीची व्याख्या आणि किमान दोन छापील उदाहरणे लागतात. व्याख्येशिवाय नुसते नाव फार थोडे marks मिळवते.

CSQ 6.2 · MTP 2024-Mar [1] (d) {C} · 3M · Pg 698

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 6.1 · RTP 2023-May [2] (a) · Pg 692

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 6.2 · MTP 2024-Dec S2 [5] (c) · 4M · Pg 693

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 6.4 · MTP 2026-Apr S2 [6] (b) · DESC · 5M · Pg 695

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 6.5 · PYQ 2026-Sep [3] (b) · 4M · Pg 695

LEVEL I
Understanding**Medium**

CSQ 6.1 · PYQ 2021-Jan [5] (b) · DESC · 5M · Pg 696

LEVEL I
Understanding**Medium****Analysis** तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे · 2 प्रश्न

- सहा परिस्थिती दिल्या असतील तेव्हा त्या table मध्ये मांडा — परिस्थिती, threat, कारण — आणि काटेकोरपणे एकावेळी एक घ्या. दोन परिस्थिती एका शीर्षकाखाली एकत्र करू नका; प्रत्येकीला स्वतःचा mark आहे.

TQ 6.3 · PYQ 2025-Sep [6] (Or) (c) · 4M · Pg 693

LEVEL II
Analysis**Medium**

CSQ 6.3 · PYQ 2025-Jan [2] (b) · 5M · Pg 699

LEVEL II
Analysis**Medium**

विषय 7: Independence साठीचे Safeguards [Safeguards to Independence]

L2P5-C11-T07

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — independence वरील threats नाहीसे करण्यासाठी उपलब्ध असलेली safeguards.

NOTES

नियम एका ओळीत: chartered accountant ज्या संदर्भात व्यवसाय करतो तो संदर्भ, independence वरील threats, आणि ते threats नाहीसे करण्यासाठी उपलब्ध safeguards हे विचारात घेऊन स्वतंत्र राहण्याची जबाबदारी त्याच्यावर आहे. उत्तरे पुढे चार मार्गदर्शक तत्त्वे देतात आणि marks त्यांत विभागलेले असतात.

चार मार्गदर्शक तत्त्वे, क्रमाने: (1) **Independence in fact and appearance** — audit च्या गुणवत्तेवर जनतेचा विश्वास असावा यासाठी auditors ज्या entities ची audit करतात त्यांच्यापासून ते नेहमी स्वतंत्र असणे आणि तसे दिसणे आवश्यक आहे; (2) **Fundamental principles** — audit च्या बाबतीत मुख्य fundamental principles म्हणजे integrity, objectivity आणि professional scepticism, ज्यांच्यासाठी auditor स्वतंत्र असणे अपरिहार्य ठरते; (3) **काम स्वीकारण्यापूर्वी threats चा विचार करा** — कोणतेही काम हाती घेण्यापूर्वी auditor ने त्यात आपल्या independence वर threats येतात का याचा प्रामाणिकपणे विचार केला पाहिजे, आणि असे threats असतील तर त्याने एकतर ते काम टाळावे किंवा ते threats नाहीसे करणारी safeguards लावावीत; (4) **safeguards लावण्याची असमर्थता** — auditor विश्वासाह व पुरेसे safeguards पूर्णपणे लावू शकत नसेल, तर त्याने ते काम स्वीकारूच नये.

उपायांचा क्रम, आणि तो क्रमच आहे: ते काम टाळा, किंवा threat नाहीसा करा, किंवा किमान तो threat स्वीकाराई पातळीपर्यंत कमी करणारी safeguards लावा. या safeguards संबंधीचे सर्व उपाय योग्य प्रक्रियेचे पालन दाखवेल अशा प्रकारे नोंदवले पाहिजेत. documentation ला स्वतंत्र mark आहे; ते गाळू नका.

उत्तरे नाव घेतात तो वैधानिक safeguard: section 139(2) of the Companies Act, 2013 अंतर्गत auditors चे सक्तीचे rotation — ठरवून दिलेल्या वर्गातील companies साठी, एक व्यक्ती auditor म्हणून सलग पाच वर्षांच्या

एका term साठी आणि audit firm सलग पाच वर्षांच्या दोन terms साठी, त्यानंतर cooling-off कालावधीसह. हेच आकडे आहेत; ते जसेच्या तसे लिहा.

Safeguards माहितीवर कशी लावली जातात. nominee-shares च्या माहितीवर — ज्या company ची audit करायची आहे तिच्या मोठ्या मूल्याच्या shares साठी auditor ला nominee म्हणून नेमले आहे, आणि दूरच्या नातेवाइकामार्फत असे shares धारण करणे कायदेशीर तरतुदींचा भंग करत नाही — तरीही छापील उत्तर त्याच्या independence वर self-interest threat असल्याचे सांगते, आणि निर्देश देते की audit ची नियुक्ती स्वीकारण्यापूर्वी त्याने ते shares विकून threat नाहीसा करावा, आणि विश्वासाह व पुरेशा safeguards द्वारे तो threat नाहीसा करता येत नसेल तर त्याने ती नियुक्ती स्वीकारू नये. नेहमीचे चुकीचे उत्तर म्हणजे कोणत्याही कायदेशीर तरतुदींचा भंग होत नाही म्हणून नियुक्ती स्वीकारता येईल असे सांगणे. कायदेशीरपणा ही कसोटी नाही; threat ही कसोटी आहे.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 1 प्रश्न

- चारही मार्गदर्शक तत्वांना क्रमांक द्या आणि समजावून सांगण्यापूर्वी प्रत्येकाचे शीर्षक द्या. परीक्षक शीर्षकालाच खूण करतो.

TQ 7.2 • PYQ 2026-Sep [3] (b) (ii) • 1M • Pg 702

LEVEL I
Remembering

Easy

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 1 प्रश्न

- आधी threat ओळखा, मग शिडी चढा — काम टाळणे, threat नाहीसा करणे, safeguards, आणि safeguards अपुरी असतील तर काम नाकारणे — आणि या माहितीवर auditor ने प्रत्यक्ष काय करावे ते सांगून संपवा.
- कायदेशीर भंग नसणे हे प्रकरण मिटवत नाही असे स्पष्ट शब्दांत सांगा. nominee-shares सारख्या प्रश्नावर उत्तीर्ण उत्तर आणि चांगले उत्तर यांतला फरक हेच वाक्य ठरवते.

TQ 7.1 • PYQ 2020-Nov [2] (a) • 4M • Pg 701

LEVEL II
Application

Hard

विषय 8: Professional Skepticism

L2P5-C11-T08

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — professional scepticism म्हणजे नेमके काय.

NOTES

नियम एका ओळीत: financial statements material दृष्ट्या चुकीची असतील अशी परिस्थिती असू शकते हे ओळखून auditor ने professional scepticism सह audit ची आखणी आणि अंमलबजावणी केली पाहिजे. प्रत्येक उत्तराची सुरुवात याच वाक्याने करा.

professional scepticism मध्ये कशाविषयी सावध राहणे येते याची चार उदाहरणे — हेच यादीचे marks आहेत: (1) मिळालेल्या इतर audit evidence शी विसंगत असलेला audit evidence; (2) audit evidence म्हणून वापरायच्या कागदपत्रांच्या आणि चौकशीच्या उत्तरांच्या विश्वासाहतेवर प्रश्नचिन्ह उभे करणारी माहिती; (3) संभाव्य fraud दर्शवणारी परिस्थिती; आणि (4) SAs ने आवश्यक ठरवलेल्या audit procedures खेरीज आणखी procedures ची गरज सुचवणारी परिस्थिती.

संपूर्ण audit मध्ये scepticism टिकवल्याने कमी होणारे तीन धोके: (a) असामान्य परिस्थितीकडे दुर्लक्ष होणे; (b) audit निरीक्षणांवरून निष्कर्ष काढताना अतिसामान्यीकरण करणे; आणि (c) audit procedures कशी, कधी आणि किती करायची हे ठरवताना व त्यांचे निकाल तपासताना अयोग्य गृहीतके वापरणे. या विषयावरचा जवळजवळ प्रत्येक प्रश्न दोन्ही याद्या मागतो, म्हणून दोन्ही लिहा.

scepticism म्हणजे काय, वृत्ती म्हणून मांडले तर: प्रश्न विचारणारी आणि सावध मनोवृत्ती; fraud किंवा error मुळे material misstatements असू शकतात याची जाणीव; आणि कोणताही निष्कर्ष काढण्यापूर्वी सर्व audit evidence चे चिकित्सक व काळजीपूर्वक मूल्यमापन.

भूतकाळातील अनुभवाविषयीचा भाग, जो स्वतंत्रपणे विचारला जातो. उलट मानण्याचे कारण नसेल तोपर्यंत auditor records आणि कागदपत्रे खरी मानू शकतो, आणि entity च्या management तसेच those charged with governance यांच्या प्रामाणिकपणाचा व integrity चा भूतकाळातील अनुभव त्याने दुर्लक्षावा अशी अपेक्षा करता येत नाही. तरीही, management आणि those charged with governance प्रामाणिक असून त्यांच्याकडे integrity आहे या समजुतीमुळे professional scepticism टिकवण्याची auditor ची गरज संपत नाही. माहितीच्या विश्वासाहतेविषयी शंका असेल किंवा संभाव्य fraud चे संकेत असतील, तेव्हा ती बाब सोडवण्यासाठी आणखी तपास करून audit procedures मध्ये कोणते बदल किंवा भर आवश्यक आहे ते ठरवण्याची अपेक्षा SAs auditor कडून करतात.

ते माहितीवर कसे लावले जाते. मोठ्या, material खरेदीला फक्त एकाच अंतर्गत कागदपत्राचा आधार आहे आणि हीच नेहमीची पद्धत आहे असे management auditor ला सांगते, तेव्हा छापील उत्तर सांगते की अशा प्रतिसादामुळे auditor च्या professional scepticism च्या वापरावर परिणाम होऊ शकतो आणि मग नियम मांडते: audit evidence च्या चिकित्सक मूल्यमापनासाठी professional scepticism आवश्यक आहे आणि त्यात परिस्थितीच्या प्रकाशात मिळालेल्या audit evidence च्या पुरेशेपणाचा व योग्यतेचा विचार येतो — उदा. जिथे fraud चे risk factors अस्तित्वात आहेत आणि fraud ला बळी पडू शकणाऱ्या स्वरूपाचे एकच कागदपत्र हा material financial statement रकमेचा एकमेव आधार आहे. management चे आश्वासन हा audit evidence नाही; बाहेरून मिळणारी पुष्टी हेच इथे गहाळ आहे.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 2 प्रश्न

- चार उदाहरणे आणि तीन धोके दोन स्वतंत्र क्रमांकित याद्या म्हणून द्या. ती एकत्र केल्याने marks जातात कारण परीक्षक मुद्दे मोजतो.
- प्रश्नात 'past experience of honesty and integrity' हे वाक्य उद्धृत केले असेल, तेव्हा उत्तर 'does not relieve the auditor of the need to maintain professional scepticism' या शब्दांनीच संपले पाहिजे.

TQ 8.1 · PYQ 2019-Nov [2] (a) · 4M · Pg 703

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 8.2 · RTP 2022-Nov [2] (b) · Pg 704

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 1 प्रश्न

- आधी नियमाचे वाक्य मांडा, मग या माहितीवर evidence मध्ये काय चुकते ते सांगा, मग निष्कर्ष काढण्यापूर्वी auditor ने काय करावे — procedures वाढवावी आणि पुष्टी मिळवावी — ते सांगा.

TQ 8.3 · MTP 2025-Aug S2 [4] (b) · 5M · Pg 704

LEVEL II
Application

Medium

विषय 9: Audit Engagements च्या अटी ठरवणे [Agreeing the Terms of Audit Engagements]

L2P5-C11-T09

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — SA 210, Agreeing the Terms of Audit Engagements, तसेच audit engagement letter मध्ये काय येते.

NOTES

Standard आणि त्याचे objective: SA 210, 'Agreeing the Terms of Audit Engagements', audit engagement च्या terms वर management शी आणि योग्य तेथे those charged with governance शी सहमती घडवून आणण्याच्या auditor च्या जबाबदाऱ्यांशी संबंधित आहे. auditor चे objective म्हणजे audit engagement ज्या आधारावर पार पाडायचे आहे त्यावर सहमती झाल्यावरच ते स्वीकारणे किंवा चालू ठेवणे, आणि ते (A) audit साठीची preconditions अस्तित्वात आहेत का हे ठरवून, आणि (B) audit engagement च्या terms विषयी auditor आणि management तसेच योग्य तेथे those charged with governance यांच्यात समान समज आहे याची खात्री करून. दोन भाग; दोन्हींना marks आहेत.

Preconditions, संपूर्ण कसोटी. audit साठीची preconditions अस्तित्वात आहेत का हे ठरवण्यासाठी auditor ने: (1) financial reporting framework स्वीकाराई आहे का हे ठरवावे; आणि (2) management ची अशी सहमती घ्यावी की तो आपली जबाबदारी मान्य करतो आणि समजतो — (i) applicable financial reporting framework नुसार financial statements तयार करण्याची, ज्यात संबंधित असेल तेथे त्यांचे fair presentation येते; (ii) fraud मुळे असो की error मुळे, material misstatement पासून मुक्त financial statements तयार करता यावीत यासाठी management ला आवश्यक वाटेल अशा internal control ची; आणि (iii) auditor ला records, documentation आणि इतर बाबी अशा सर्व माहितीपर्यंत प्रवेश देण्याची; audit च्या हेतूसाठी auditor management कडून मागू शकेल अशी अतिरिक्त माहिती देण्याची; आणि audit evidence मिळवण्यासाठी ज्यांच्याकडे जाणे आवश्यक आहे असे auditor ठरवेल त्या entity मधील व्यक्तीपर्यंत अनिर्बंध प्रवेश देण्याची.

Engagement letter: auditor ने audit engagement च्या terms वर परिस्थितीनुसार management शी किंवा those charged with governance शी सहमती घडवावी, आणि ठरलेल्या terms audit engagement letter मध्ये

किंवा लेखी कराराच्या दुसऱ्या योग्य स्वरूपात नोंदवाव्यात. ते auditor आपल्या client ला पाठवतो, आणि ते देणे दोघांच्याही हिताचे आहे, कारण त्यामुळे गैरसमजाची शक्यता बरीच कमी होते. **मजकूर पाच बाबींचा आहे:** (1) financial statements च्या audit चे objective आणि scope; (2) auditor च्या जबाबदाऱ्या; (3) management च्या जबाबदाऱ्या; (4) financial statements तयार करण्यासाठीच्या applicable financial reporting framework ची ओळख; आणि (5) auditor देणार असलेल्या reports च्या अपेक्षित स्वरूपाचा व मजकुराचा उल्लेख आणि असे विधान की काही परिस्थितीत report त्याच्या अपेक्षित स्वरूपाहून व मजकुराहून वेगळा असू शकतो.

अपवाद, जो स्वतंत्र भाग म्हणून विचारला जातो: कायदा किंवा नियम audit engagement च्या terms पुरेशा तपशिलात ठरवत असेल, तर auditor ला त्या लेखी करारात नोंदवण्याची गरज नाही, फक्त असा कायदा किंवा नियम लागू आहे ही बाब आणि वर मांडलेल्या आपल्या जबाबदाऱ्या management मान्य करते व समजते ही बाब सोडून.

engagement letter मध्ये मांडलेल्या auditor च्या जबाबदाऱ्या — 'कोणत्याही पाच सांगा' अशा स्वरूपात विचारल्या जातात: (1) ICAI ने काढलेल्या Standards on Auditing नुसार audit करणे, नैतिक आवश्यकतांचे पालन करणे, professional judgement वापरणे आणि संपूर्ण काळात professional scepticism टिकवणे; (2) fraud मुळे असो की error मुळे, material misstatement च्या धोक्यांची ओळख पटवणे व त्यांचे मूल्यांकन करणे आणि sufficient appropriate audit evidence मिळवण्यासाठी procedures करणे — हे लक्षात घेऊन की fraud न सापडण्याचा धोका error न सापडण्याच्या धोक्यापेक्षा मोठा असतो, कारण fraud मध्ये संगनमत, बनावटगिरी किंवा controls वर management चा override येऊ शकतो; (3) audit शी संबंधित internal control ची समज मिळवणे, पण तिच्या परिणामकारकतेवर opinion देण्याच्या हेतूने नव्हे, आणि significant deficiencies management ला किंवा those charged with governance ला लेखी कळवणे; (4) वापरलेल्या accounting policies ची योग्यता आणि accounting estimates तसेच संबंधित disclosures चा वाजवीपणा तपासणे; (5) auditor's report च्या तारखेपर्यंत मिळालेल्या audit evidence च्या आधारावर management ने going concern basis वापरणे योग्य आहे का आणि material uncertainty अस्तित्वात आहे का यावर निष्कर्ष काढणे, आणि report मध्ये त्याकडे लक्ष वेधणे किंवा disclosures अपुरी असतील तेव्हा opinion modify करणे.

या विषयाचा सापळा. engagement letter न पाठवणे ही केवळ प्रक्रियेतील चूक नाही: client च्या नियामक मंडळाला त्यामुळे असे वाटले की audit चा हेतू संभाव्य errors आणि frauds विरुद्ध absolute assurance देणे आहे, तेव्हा छापील उत्तर असे मानते की SA 210 च्या requirements चे पालन न करून auditor नैतिकपणे वागत नाही आणि त्याने professional competence and due care या तत्त्वाचा भंग केला आहे, कारण व्यावसायिक competence टिकवण्यासाठी चालू तांत्रिक आणि व्यावसायिक standards ची जाणीव आवश्यक असते. प्रश्न संधी देत असेल तेव्हा SA 210 ला प्रकरणाच्या ethics च्या बाजूशी जोडा.

engagement बदलण्याची विनंतीही याच Standard खाली ठरवली जाते. बरीचशी audit procedures झाल्यानंतर आणि inventory records मध्ये गंभीर विसंगती आढळल्यानंतर management वेळेची अडचण आणि खर्चाचा विचार सांगून audit चे review engagement मध्ये रूपांतर करण्यास सांगते, तेव्हा मार्गदर्शक कल्पना अशी की वाजवी समर्थन असेल तरच बदलाला परवानगी आहे — आणि नेमकी हीच दोन कारणे Standard स्वीकारत नाही. तपशील terms मधील बदल स्वीकारण्याच्या विषयात आहे.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 2 प्रश्न

- objective ला दोन भाग आहेत: preconditions, आणि terms विषयीची समान समज. दोन्ही द्या; 'objective of the auditor' विचारणाऱ्या प्रश्नाला या जोडीवरच marks मिळतात.
- लेखी करार कधी आवश्यक नाही असे प्रश्न विचारत असेल तेव्हा अपवाद पूर्ण उद्धृत करा, त्यात तरीही नोंदवाव्या लागणाऱ्या दोन बाबींसह.

CSQ 9.1 • RTP 2024-May [24] • Pg 706

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 9.5 • PYQ 2026-May [6] (a) • 5M • Pg 710

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 3 प्रश्न

- आधी SA 210 ची requirement मांडा, मग ती माहितीवर लागू करा, मग कोणाचे म्हणणे योग्य आहे ते सांगा. थेट निष्कर्षावर उडी मारणारे उत्तर application चे marks गमावते.
- 'कोणत्याही पाच जबाबदाऱ्या सांगा' या स्वरूपात नेमक्या पाचच द्या, प्रत्येकीसोबत तिचे स्पष्टीकरणाचे वाक्य. एकेका ओळीत दहा मांडल्याने अधिक marks मिळत नाहीत.

CSQ 9.2 • PYQ 2024-Sep [5] (d) • 3M • Pg 707

LEVEL II
Application

Easy

CSQ 9.3 • MTP 2026-Mar S1 [6] (b) • 5M • Pg 708

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 9.4 • PYQ 2025-May [3] (c) • 4M • Pg 709

LEVEL II
Application

Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे • 1 प्रश्न

- engagement सुरू झाल्यानंतर management auditor वर बंधने घालत असेल तेव्हा **क्रम पाळा**: आधी ती मर्यादा काढून टाकण्याची विनंती, मग communication, मग माघार किंवा modification चा विचार.
- auditor ने काय करू नये ते सांगा — वाजवी समर्थन नसताना कमी पातळीच्या assurance कडे नेणारा बदल स्वीकारू नये.

CSQ 9.6 • PYQ 2026-Sep [1] (a) {C} • 5M • Pg 711

LEVEL II
Analysis

Medium

विषय 10: Audit साठीच्या preconditions नसतील तर काय होते? [What Happens if Preconditions for an Audit are not Present?]

L2P5-C11-T10

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — SA 210 आणि audit साठीची preconditions अस्तित्वात नसतील तर काय होते.

NOTES

आधी व्याख्या, आणि उत्तरांत ती जशीच्या तशी उद्धृत केलेली असते: SA 210, 'Agreeing the Terms of Audit Engagements' नुसार audit साठीची preconditions म्हणजे financial statements तयार करताना management ने स्वीकाराई financial reporting framework वापरणे आणि audit ज्या गृहीतकावर केली जाते त्याला management ची तसेच योग्य तेथे those charged with governance ची सहमती असणे.

दोन पायऱ्यांची कसोटी. audit साठीची preconditions अस्तित्वात आहेत का हे ठरवण्यासाठी auditor ने: (a) financial reporting framework स्वीकाराई आहे का हे ठरवावे; आणि (b) management ची अशी सहमती घ्यावी की तो आपली जबाबदारी मान्य करतो आणि समजतो — 1. applicable financial reporting framework नुसार financial statements तयार करण्याची; 2. management ला आवश्यक वाटेल अशा internal control ची; आणि 3. auditor ला records, documentation आणि इतर बाबी अशा सर्व माहितीपर्यंत, audit च्या हेतूसाठी auditor मागू शकेल अशा अतिरिक्त माहितीपर्यंत, आणि audit evidence मिळवण्यासाठी ज्यांच्याकडे जाणे आवश्यक आहे असे auditor ठरवेल त्या entity मधील व्यक्तीपर्यंत अनिर्बंध प्रवेश देण्याची.

परिणाम, आणि हाच या विषयाचा गाभा आहे: management अशी जबाबदारी मान्य करणारी सहमती देत नसेल, तर कायद्याने किंवा नियमाने तसे करणे आवश्यक असल्याखेरीज auditor ने ते प्रस्तावित audit engagement स्वीकारू नये. दोन्ही भाग लक्षात घ्या — नकार, आणि वैधानिक अपवाद.

ते कसे लावले जाते. material misstatements शोधणे हे auditor चेच कर्तव्य आहे आणि auditor चा आग्रह अनाढ्या आहे असे management म्हणत असेल, तेव्हा छापील उत्तर असे मानते की **auditor चे म्हणणे योग्य आहे**, कारण material misstatement पासून मुक्त विश्वासाई financial statements तयार होतील याची खात्री देणाऱ्या internal control ची आखणी, अंमलबजावणी आणि देखभाल ही management ची जबाबदारी आहे. management स्वतः **आखलेले accounting framework** सुचवते, **आपल्या जबाबदाऱ्या औपचारिकपणे मान्य करण्यास** नकार देते, आणि records व व्यक्ती **management ला आवश्यक वाटेल तरच** देऊ करते, तेव्हा तिन्ही भाग स्वतंत्रपणे अपूर्ण राहतात — ते एकेक करून घ्या आणि निष्कर्ष काढा की स्वीकाराई framework ठरल्यावर आणि मान्यता मिळाल्यावरच engagement स्वीकारावे.

नेहमीचे चुकीचे उत्तर म्हणजे auditor ने engagement स्वीकारावे आणि प्रवेशाच्या अडचणी audit दरम्यान सोडवाव्यात असे सांगणे. अनिर्बंध प्रवेश ही **precondition** आहे, नंतर वाटाघाटी करण्याची बाब नाही; सुरुवातीलाच मान्य केलेली मर्यादा हे engagement नाकारण्याचे कारण आहे.

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 1 प्रश्न

- भाग क्रमाने तपासा — आधी framework, मग तिन्ही मान्यता एकेक — आणि प्रत्येकासाठी ही माहिती त्याची पूर्तता करते का ते सांगा.
- Standard च्याच शब्दांतील परिणामाने संपवा: कायद्याने किंवा नियमाने आवश्यक असल्याखेरीज auditor ने ते engagement स्वीकारू नये.

विषय 11: Audit Engagement च्या अटीमधील बदल स्वीकारणे [Acceptance of A Change in the Terms of the Audit Engagement]

L2P5-C11-T11

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — SA 210 आणि audit engagement च्या terms मधील बदल स्वीकारणे.

NOTES

नियम एका ओळीत: engagement पूर्ण होण्यापूर्वी ज्या auditor ला engagement बदलून कमी पातळीची assurance देणाऱ्या engagement मध्ये रूपांतरित करण्यास सांगितले जाते, त्याने तसे करणे योग्य आहे का याचा विचार करावा, आणि वाजवी समर्थन नसताना auditor ने engagement मधील बदलाला संमती देऊ नये. बाकी सगळे **reasonable justification** या शब्दांतूनच येते.

client बदल मागू शकतो अशा तीन परिस्थिती: (1) सेवेच्या गरजेवर परिणाम करणारा परिस्थितीतील बदल; (2) मूळ मागितलेल्या audit किंवा संबंधित सेवेच्या स्वरूपाविषयीचा गैरसमज; आणि (3) engagement च्या scope वरील मर्यादा, मग ती management ने घातलेली असो वा इतर परिस्थितीमुळे आलेली असो. विनंतीसाठी दिलेले कारण auditor ने काळजीपूर्वक तपासावे, विशेषतः engagement च्या scope वरील मर्यादेचे परिणाम, आणि त्यातही कोणतेही कायदेशीर अथवा करारविषयक परिणाम.

आता तिन्ही वेगळे करा, कारण Standard त्यांना बऱ्याच वेगळ्या पद्धतीने हाताळते. entity च्या गरजांवर परिणाम करणारा परिस्थितीतील बदल, किंवा मूळ मागितलेल्या सेवेच्या स्वरूपाविषयीचा गैरसमज, हे बदल मागण्यासाठीचा वाजवी आधार मानला जाऊ शकतो. याउलट, बदल अशा माहितीशी संबंधित आहे असे दिसत असेल जी चुकीची, अपूर्ण किंवा अन्यथा असमाधानकारक आहे, तर तो बदल वाजवी मानला जाणार नाही. **छापील**

उदाहरण: receivables विषयी auditor ला sufficient appropriate audit evidence मिळवता येत नाही आणि qualified opinion किंवा disclaimer of opinion टाळण्यासाठी entity engagement बदलून review engagement करण्यास सांगते, तेव्हा ती विनंती **वाजवी नाही**.

बदल स्वीकारला तर: auditor आणि management यांनी engagement च्या नवीन terms वर सहमती करून त्या engagement letter मध्ये किंवा लेखी कराराच्या दुसऱ्या योग्य स्वरूपात नोंदवाव्यात. केलेले audit काम बदललेल्या engagement ला लागू असलेल्या SAs चे पालन करत असेल, तर दिलेला report सुधारित terms साठी योग्य ठरेल, आणि गोंधळ टाळण्यासाठी त्या report मध्ये (1) मूळ engagement चा, किंवा (2) मूळ engagement मध्ये केलेल्या कोणत्याही procedures चा उल्लेख असणार नाही — फक्त engagement बदलून agreed-upon procedures हाती घेण्याचे engagement केले असेल तेव्हा वगळता, जिथे केलेल्या procedures चा उल्लेख हा report चा नेहमीचा भाग असतो.

बदल नाकारला तर: auditor ला terms मधील बदलाला संमती देता येत नसेल आणि management त्याला मूळ audit engagement चालू ठेवू देत नसेल, तेव्हा auditor ने (1) लागू कायदा किंवा नियम परवानगी देत असेल तेथे audit engagement मधून माघार घ्यावी; आणि (2) those charged with governance, owners किंवा regulators अशा इतर पक्षांना ही परिस्थिती कळवण्याचे करारविषयक अथवा अन्य बंधन आहे का ते ठरवावे. दोन्ही

पायऱ्यांना marks आहेत; दुसरी पायरीच विद्यार्थी गाळतात.

बदल समर्थनीय ठरतो असे एक प्रकरण. company ने आपल्या व्यवसायात विविधता आणली आणि नवीन products आणली असेल, तर ते entity च्या व्यवसायाच्या स्वरूपात किंवा आकारात झालेला लक्षणीय बदल दर्शवते, म्हणून auditor त्या विनंतीला संमती देऊ शकतो; auditor ने बदलाचे समर्थन तपासावे, आणि ते समर्थनीय असेल तर बदल स्वीकारून सुधारित engagement letter घ्यावे.

वारंवार येणारा सापळा: प्रश्न ज्या कारणांचे आमिष दाखवतो ती — वेळेची अडचण, खर्चाचा विचार आणि modified opinion टाळण्याची इच्छा — नेमकी तीच आहेत जी Standard स्वीकारत नाही, विशेषतः जेव्हा विनंती बरीचशी procedures झाल्यानंतर आणि गंभीर विसंगती आढळल्यानंतर येते. निष्कर्ष स्पष्ट शब्दांत काढा: ही विनंती गरजेतील खरा बदल नसून निष्कर्षाच्या परिणामापासून सुटण्यासाठी आहे. संपूर्ण marks ची वाटणी तेच सांगण्यावर अवलंबून आहे.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 1 प्रश्न

- हा यादी करण्याचा प्रश्न आहे: terms मध्ये बदल किंवा स्मरणपत्र योग्य ठरवणाऱ्या घटकांची नावे सांगा. सांगितलेल्या संख्येनुसार marks मिळतात, म्हणून सविस्तर लिहिण्यापूर्वी यादी करा.
- terms मधील बदल आणि सध्याच्या terms ची आठवण करून देणे या दोन गोष्टी वेगळ्या ठेवा; प्रश्न दोन्ही विचारतो आणि त्या वेगळ्या परिस्थिती आहेत.

TQ 11.3 • PYQ 2025-Sep [3] (b) • 5M • Pg 716

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 2 प्रश्न

- विनंतीच्या तीन परिस्थिती आधी द्या, मग त्यांची वाजवी आणि अवाजवी अशी विभागणी करा. यादी आणि विभागणी यांना स्वतंत्र marks आहेत.

TQ 11.1 • RTP 2018-May [3] (b) • Pg 714

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 11.2 • RTP 2019-Nov [2] (a) • Pg 715

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 2 प्रश्न

- कसोटी क्रमाने चालवा: नियम, दिलेले कारण, ते वाजवी समर्थन आहे का, मग परिणाम — स्वीकारून पुन्हा नोंद करणे, किंवा नाकारणे, माघार घेणे आणि कळवण्याच्या कर्तव्याचा विचार करणे.

CSQ 11.1 • PYQ 2022-Nov [2] (b) • 4M • Pg 716

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 11.2 • MTP 2024-Dec S2 [2] (a) • 5M • Pg 717

LEVEL II
Application

Medium

विषय 12: Recurring Audits मधील Terms of Engagement [Terms of Engagement in Recurring Audits]

L2P5-C11-T12

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — SA 210 आणि recurring audits मधील engagement च्या terms.

NOTES

नियम एका ओळीत: SA 210 नुसार recurring audits मध्ये auditor ने हे तपासावे की परिस्थिती audit engagement च्या terms मध्ये बदल करण्याची मागणी करते का, आणि entity ला audit engagement च्या सध्याच्या terms ची आठवण करून देण्याची गरज आहे का. auditor प्रत्येक कालावधीसाठी नवीन audit engagement letter किंवा दुसरा लेखी करार न पाठवण्याचे ठरवू शकतो.

नेहमीच्या प्रश्नाचे उत्तर होय असे आहे, auditor बरोबर आहे: पुनरावृत्ती होणाऱ्या audit साठी दरवर्षी audit engagement letter देणे आवश्यक नाही; सुरुवातीचे engagement घेतेवेळी ते दिले असेल तर पुरे आहे. हे आधी सांगा, मग घटक द्या.

terms मध्ये बदल करणे किंवा entity ला सध्याच्या terms ची आठवण करून देणे योग्य ठरवणारे आठ घटक — सगळे सांगा, marks संख्येत आहेत: (1) entity audit चे objective आणि scope चुकीचे समजते असा कोणताही संकेत; (2) audit engagement च्या सुधारित किंवा विशेष terms; (3) वरिष्ठ management मधील अलीकडचा बदल; (4) मालकीत लक्षणीय बदल; (5) entity च्या व्यवसायाच्या स्वरूपात किंवा आकारात लक्षणीय बदल; (6) कायदेशीर किंवा नियामक आवश्यकतांत बदल; (7) financial statements तयार करताना स्वीकारलेल्या financial reporting framework मध्ये बदल; आणि (8) इतर reporting आवश्यकतांत बदल.

terms मधील बदलाच्या विषयाशी असलेली सरमिसळ लक्षात घ्या. entity च्या व्यवसायाच्या स्वरूपात किंवा आकारात लक्षणीय बदल हाच तो घटक आहे ज्याने company ने विविधता आणून नवीन products आणली तेव्हा terms मधील बदलाला संमती देणे समर्थनीय ठरले. तीच वस्तुस्थिती recurring terms मध्ये बदल करण्याचे कारण म्हणूनही येऊ शकते आणि बदल स्वीकारण्याचे कारण म्हणूनही — लिहायला सुरुवात करण्यापूर्वी प्रश्न यांपैकी कशाविषयी विचारत आहे ते वाचा.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 1 प्रश्न

- प्रश्न असा आहे की प्रत्येक कालावधीसाठी नवीन engagement letter का लागतेच असे **नाही**, आणि कधी लागते. दोन्ही भागांचे उत्तर द्या.
- नवीन letter योग्य ठरवणाऱ्या परिस्थितींची नावे सांगा — management मधील बदल, मालकीतील बदल, व्यवसायाच्या स्वरूपात किंवा आकारात बदल, किंवा reporting framework मधील बदल.

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 1 प्रश्न

- 'तो बरोबर आहे का?' या भागाचे उत्तर आधी, एका वाक्यात द्या, मग घटक द्या. यादीने सुरुवात करणाऱ्या उत्तराने विचारलेल्या प्रश्नाचे उत्तर दिलेलेच नाही.

TQ 12.1 · PYQ 2015-Nov [1] (c) {C} · 5M · Pg 718

LEVEL II
Application

Medium

विषय 13: SQC 1

L2P5-C11-T13

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — SQC 1 आणि firm ची quality control ची व्यवस्था.

NOTES

Standard आणि त्याचे पूर्ण शीर्षक, जे लिहून काढण्यासारखे आहे: SQC 1, 'Quality Control for Firms that Perform Audits and Reviews of Historical Financial Information, and Other Assurance and Related Services Engagements'. firm च्या quality control च्या व्यवस्थेत पुढील प्रत्येक घटकाला सामोरे जाणारी policies आणि procedures असावीत: (a) firm मधील गुणवत्तेसाठीच्या leadership responsibilities; (b) ethical requirements; (c) client संबंध आणि विशिष्ट engagements यांचा स्वीकार व चालू ठेवणे; (d) human resources; (e) engagement performance; आणि (f) monitoring. Quality control च्या policies आणि procedures नोंदवल्या जाव्यात आणि firm च्या कर्मचाऱ्यांना कळवल्या जाव्यात; त्या कळवून firm आपल्या quality control व्यवस्थेविषयी कर्मचाऱ्यांकडून feedback मिळवण्याचे महत्त्व मान्य करते, आणि म्हणून quality control च्या बाबींवर आपली मते किंवा चिंता मांडण्यास कर्मचाऱ्यांना प्रोत्साहन देते.

Leadership responsibilities, आणि परीक्षक मांडतो तो व्याप्तीचा मुद्दा लक्षात घ्या: engagements पार पाडताना गुणवत्ता अत्यावश्यक आहे या भानावर आधारलेली अंतर्गत संस्कृती वाढवण्यासाठी policies आणि procedures ठरवाव्यात अशी SQC 1 ची अपेक्षा आहे — म्हणून अशा leadership responsibilities फक्त audit engagements साठी नव्हे तर सर्व engagements साठी आवश्यक आहेत. firm च्या quality control व्यवस्थेची अंतिम जबाबदारी firm च्या chief executive officer किंवा managing partners यांनी घ्यावी अशी policies ची अपेक्षा असावी; firm च्या नेतृत्वाने घालून दिलेला आदर्श उच्च गुणवत्तेच्या audit कामाला मान्यता देणारी अंतर्गत संस्कृती वाढवतो; आणि chief executive officer किंवा managing partners यांनी या व्यवस्थेची कार्यजबाबदारी ज्यांच्याकडे सोपवली आहे त्यांच्याकडे ती जबाबदारी पेलण्यासाठी पुरेसा व योग्य अनुभव, क्षमता आणि आवश्यक अधिकार असावेत.

Ethical requirements आणि independence — तीन यंत्रणा, प्रत्येक स्वतंत्रपणे विचारली जाते. अशी यंत्रणा असावी जिच्याद्वारे engagement partners firm ला client engagements विषयीची संबंधित माहिती देतील; independence वर threat निर्माण करणाऱ्या परिस्थिती आणि नाती कर्मचाऱ्यांनी firm ला तत्काळ कळवावीत, आणि independence चे सर्व भंग योग्य कारवाईसाठी firm ला तत्काळ कळवले जावेत. आणि किमान वर्षातून एकदा, Code च्या आवश्यकतांनुसार ज्यांना स्वतंत्र असणे आवश्यक आहे अशा सर्व firm कर्मचाऱ्यांकडून firm ने

independence विषयीच्या आपल्या policies आणि procedures च्या पालनाची लेखी खात्री घ्यावी.

Engagement quality control review (EQCR): report देण्यापूर्वी वस्तुनिष्ठ दृष्टिकोन मिळावा म्हणून engagement मध्ये घेतलेल्या महत्वाच्या judgements ची फेरतपासणी engagement quality control reviewer ने करावी. **listed entities च्या financial statements च्या सर्व audits साठी EQCR सक्तीची आहे;** इतर engagements च्या बाबतीत, engagement quality control review करणे आवश्यक असलेली प्रकरणे ठरवण्यासाठी firm ने निकष तयार करावेत. ती प्रत्येक engagement साठी सक्तीची नाही — प्रश्न नेमका तोच मुद्दा तपासतो.

Documentation: या प्रकरणातील दोन आकडे. auditor ने audit documentation एका audit file मध्ये एकत्र करावी आणि auditor's report च्या तारखेनंतर अंतिम audit file एकत्र करण्याची प्रशासकीय प्रक्रिया वेळेत पूर्ण करावी; अंतिम audit file एकत्र करण्यासाठीची योग्य कालमर्यादा सामान्यतः auditor's report च्या तारखेनंतर 60 days पेक्षा जास्त नसते. एकत्र करणे ही प्रशासकीय प्रक्रिया आहे जिच्यात नवीन audit procedures करणे किंवा नवीन निष्कर्ष काढणे येत नाही; परवानगी असलेले बदल असे: (a) मागे पडलेली documentation वगळणे किंवा टाकून देणे; (b) working papers ची मांडणी, संकलन आणि परस्परसंदर्भ देणे; (c) file एकत्र करण्याच्या प्रक्रियेशी संबंधित पूर्णता तपासण्याच्या याद्यांवर सही करणे; आणि (d) auditor's report च्या तारखेपूर्वी auditor ने मिळवलेला, engagement team च्या संबंधित सदस्यांशी चर्चा केलेला आणि मान्य केलेला audit evidence नोंदवणे. अंतिम audit file एकत्र करण्याचे काम पूर्ण झाल्यावर, auditor ने कोणत्याही प्रकारची audit documentation तिचा retention कालावधी संपण्यापूर्वी वगळू किंवा टाकून देऊ नये, आणि audit engagements साठीचा retention कालावधी सामान्यतः auditor's report च्या तारखेपासून, किंवा नंतरची असेल तर group auditor's report च्या तारखेपासून, 7 years पेक्षा कमी नसतो.

तक्रारी आणि आरोप. firm ने अशा policies आणि procedures ठरवाव्यात ज्या तिला reasonable assurance देतील की ती (a) firm ने केलेले काम व्यावसायिक standards आणि नियामक व कायदेशीर आवश्यकता यांचे पालन करत नाही अशा तक्रारी व आरोप, आणि (b) firm च्या quality control व्यवस्थेचे पालन न झाल्याचे आरोप, योग्य प्रकारे हाताळेल. अशा तक्रारी, ज्यांत स्पष्टपणे निरर्थक असलेल्या तक्रारी येत नाहीत, firm च्या आतून किंवा बाहेरून येऊ शकतात आणि त्या firm चे कर्मचारी, clients किंवा इतर तिसरे पक्ष करू शकतात. सूड उगवला जाईल या भीतीशिवाय पुढे येऊन चिंता मांडता याव्यात यासाठी firm कर्मचाऱ्यांसाठी स्पष्ट मार्ग निश्चित करते; या तपासावर firm मधील पुरेसा व योग्य अनुभव आणि अधिकार असलेला पण त्या engagement मध्ये अन्यथा सहभागी नसलेला partner देखरेख ठेवतो, आणि गरजेनुसार legal counsel ला सामील करून घेतले जाते; लहान firms आणि एकट्याने व्यवसाय करणारे योग्य पात्रता असलेल्या बाहेरील व्यक्तीच्या किंवा दुसऱ्या firm च्या सेवा तपासासाठी वापरू शकतात; **तक्रारी, आरोप आणि त्यांना दिलेली उत्तरे नोंदवली जातात;** आणि निकालांवरून आखणीत किंवा कामकाजात उणिवा दिसल्या, अथवा एखाद्या व्यक्तीने पालन केले नाही असे दिसले, तर firm योग्य ती कारवाई करते.

स्वीकारापूर्वी client ची integrity — सात बाबी, आणि marks संख्येत आहेत: (1) client चे प्रमुख मालक, महत्वाचे management कर्मचारी, related parties आणि those charged with governance यांची ओळख आणि व्यावसायिक प्रतिष्ठा; (2) client च्या कामकाजाचे स्वरूप, त्यात त्याच्या व्यावसायिक पद्धतींसह; (3) accounting standards चा आक्रमक अर्थ लावणे आणि internal control environment अशा बाबींविषयी client चे प्रमुख मालक, महत्वाचे management कर्मचारी आणि those charged with governance यांच्या दृष्टिकोनाविषयीची

माहिती; (4) firm ची audit fees शक्य तितकी कमी ठेवण्यावर client चा अतिरेकी भर आहे का; (5) audit च्या कामाच्या scope वर अयोग्य मर्यादा घातल्याचे काही संकेत; (6) client money laundering किंवा इतर गुन्हेगारी कृत्यांत गुंतलेला असू शकतो असे संकेत; आणि (7) audit firm च्या प्रस्तावित नियुक्तीची आणि आधीच्या firm ची पुनर्नियुक्ती न होण्याची कारणे.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 4 प्रश्न

- एखादी गोष्ट सक्तीची आहे का असे प्रश्न विचारत असेल तेव्हा आधी होय किंवा नाही सांगा: EQCR फक्त listed entities च्या audits साठी सक्तीची आहे; leadership responsibilities सर्व engagements ना लागू आहेत, फक्त audits ना नव्हे.

TQ 13.1 • PYQ 2019-Nov [5] (c) • 3M • Pg 720	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 13.2 • MTP 2024-Mar [4] (d) • 3M • Pg 721	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 13.3 • MTP 2024-Jul [3] (c) • 4M • Pg 722	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 13.4 • MTP 2025-Nov S1 [4] (b) • 5M • Pg 722	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 2 प्रश्न

- client स्वीकारण्याच्या प्रसंगात integrity च्या सात बाबी सांगा आणि मग त्यांपैकी दोन-तीन दिलेल्या माहितीशी जोडा — छापे, fees विषयीची नाखुशी, scope वरील मर्यादा. नुसती यादी म्हणजे अर्धेच उत्तर.

CSQ 13.1 • PYQ 2021-Jan [1] (a) {C} • 5M • Pg 723	LEVEL II Application	Medium
CSQ 13.2 • PYQ 2025-Sep [4] (b) • 5M • Pg 724	LEVEL II Application	Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे • 1 प्रश्न

- प्रश्नात लागोपाठ अनेक छोट्या विचारणा असतात. **प्रत्येकीचे उत्तर स्वतःच्या स्वतंत्र ओळीत द्या**, आणि कारणापूर्वी थेट होय किंवा नाही सांगा.
- विचारणा एखादी गोष्ट सक्तीची आहे का अशी असेल, तेव्हा सगळ्यांसाठी उत्तर देण्याऐवजी ती कोणत्या engagements साठी आवश्यक आहे ते सांगा.

CSQ 13.3 • PYQ 2026-Jan [4] (c) • 4M • Pg 725	LEVEL II Analysis	Medium
---	-----------------------------	---------------

विषय 14: System of Quality Control चे घटक [Elements of System of Quality Control]

L2P5-C11-T14

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — SQC 1

अंतर्गत quality control च्या व्यवस्थेचे घटक.

NOTES

सहा घटक पुन्हा एकदा, कारण या विषयातील प्रत्येक उत्तराची सुरुवात स्वतःला यांपैकी एकात ठेवून होते: firm मधील गुणवत्तेसाठीच्या leadership responsibilities; ethical requirements; client संबंध आणि विशिष्ट engagements यांचा स्वीकार व चालू ठेवणे; human resources; engagement performance; आणि monitoring. प्रश्न ज्या घटकाविषयी आहे त्याचे नाव सांगा, मग त्याची policies द्या.

client संबंधांचा स्वीकार आणि ते चालू ठेवणे — 'preliminary engagement activities' या नावाने विचारले जाते. client संबंध आणि audit engagements यांचा स्वीकार व ते चालू ठेवणे याविषयीच्या योग्य procedures पाळल्या गेल्या आहेत आणि याबाबत काढलेले निष्कर्ष योग्य आहेत याची खात्री केली जावी. (1) नवीन client सोबत engagement स्वीकारण्यापूर्वी, सध्याचे engagement चालू ठेवायचे का हे ठरवताना, आणि सध्याच्या client सोबत नवीन engagement स्वीकारण्याचा विचार करताना firm ने परिस्थितीत आवश्यक वाटेल ती माहिती मिळवावी. (2) तिने प्रमुख मालक आणि महत्त्वाचे management यांची integrity अशा बाबींचे मूल्यमापन करावे. (3) तिने audit engagement पार पाडण्यासाठी engagement team ची competence तपासावी. (4) चालू आणि मागील audit engagement दरम्यान उद्भवलेल्या बाबींचे परिणाम विचारात घ्यावे लागू शकतात. (5) सुरुवातीच्या engagements च्या बाबतीत, auditors बदलले असतील तेव्हा predecessor auditor शी communication केले जावे. नवीन मालक records देत नाहीत आणि evidence मिळवणे कठीण आहे अशा माहितीवर, engagement चालू ठेवायचे का हे भाग (2) आणि (4) हेच ठरवतात.

Human resources. firm ने अशा policies आणि procedures ठरवाव्यात ज्या तिला reasonable assurance देतील की व्यावसायिक standards आणि नियामक व कायदेशीर आवश्यकता यांनुसार आपली engagements पार पाडण्यासाठी आवश्यक क्षमता, competence आणि नैतिक तत्त्वांप्रती बांधिलकी असलेले पुरेसे कर्मचारी तिच्याकडे आहेत, आणि firm ला किंवा engagement partners ना परिस्थितीत योग्य असे reports देता येतील. कर्मचार्यांविषयी हाताळल्या जाणाऱ्या बाबी आठ आहेत: (a) भरती; (b) कामगिरीचे मूल्यमापन; (c) क्षमता; (d) competence; (e) कारकीर्द विकास; (f) बढती; (g) मोबदला; आणि (h) कर्मचारी गरजांचा अंदाज. या बाबी हाताळल्याने firm ला आपल्या engagements साठी लागणाऱ्या व्यक्तींची संख्या आणि वैशिष्ट्ये ठरवता येतात, आणि firm च्या भरती प्रक्रियेत अशा procedures येतात ज्या firm ला integrity असलेल्या तसेच firm चे काम करण्यासाठी आवश्यक क्षमता व competence विकसित करण्याची कुवत असलेल्या व्यक्ती निवडण्यास मदत करतात.

Engagement performance. firm ने अशा policies आणि procedures ठरवाव्यात ज्या तिला reasonable assurance देतील की engagements व्यावसायिक standards आणि नियामक व कायदेशीर आवश्यकता यांनुसार पार पाडली जातात, आणि firm किंवा engagement partner परिस्थितीत योग्य असे reports देतात. आपल्या policies आणि procedures द्वारे firm engagement performance च्या गुणवत्तेत सातत्य आणण्याचा प्रयत्न करते, जे बहुधा लेखी किंवा इलेक्ट्रॉनिक पुस्तिका, software tools किंवा प्रमाणित documentation च्या इतर स्वरूपांद्वारे आणि उद्योगनिहाय अथवा विषयनिहाय मार्गदर्शक साहित्याद्वारे साधले जाते. हाताळल्या जाणाऱ्या बाबी अशा: engagement teams ना आपल्या कामाची उद्दिष्टे समजावीत म्हणून त्यांना engagement विषयी माहिती

कशी दिली जाते; लागू engagement standards च्या पालनाच्या प्रक्रिया; engagement ची देखरेख, कर्मचाऱ्यांचे प्रशिक्षण आणि मार्गदर्शन यांच्या प्रक्रिया; केलेले काम, घेतलेली महत्त्वाची judgements आणि दिला जाणारा report चे स्वरूप यांच्या फेरतपासणीच्या पद्धती; केलेल्या कामाचे तसेच फेरतपासणी कधी व किती झाली याचे योग्य documentation; आणि सर्व policies व procedures अद्ययावत ठेवण्याच्या प्रक्रिया.

Monitoring. quality control च्या policies आणि procedures च्या पालनावर देखरेख ठेवण्याचा हेतू पुढील गोष्टींचे मूल्यमापन करणे हा आहे: (1) व्यावसायिक standards आणि नियामक व कायदेशीर आवश्यकता यांचे पालन; (2) quality control ची व्यवस्था योग्य प्रकारे आखली गेली आहे का आणि प्रभावीपणे राबवली गेली आहे का; आणि (3) firm च्या quality control policies आणि procedures योग्य प्रकारे लावल्या गेल्या आहेत का, जेणेकरून firm किंवा engagement partners देत असलेले reports परिस्थितीत योग्य ठरतील. तीन भाग, तीन marks.

दोन पातळ्या वेगळ्या ठेवा. हे घटक SQC 1 अंतर्गत firm-व्यापी व्यवस्थेचे आहेत. एका विशिष्ट audit वरील engagement partner ची कर्तव्ये SA 220 खाली येतात. firm च्या policies विषयीच्या प्रश्नाचे उत्तर या घटकांतून येते; या audit वर partner ने काय करावे या प्रश्नाचे उत्तर SA 220 मधून येते.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे • 2 प्रश्न

- प्रश्न quality control च्या एका घटकासाठीच्या policies आणि procedures विचारतो, आणि त्या हाताळल्याने काय साधते तेही. दोन्ही भागांना marks आहेत.
- Standard च्याच शब्दयोजनेत उत्तर द्या — firm establishes policies and procedures designed to provide it with reasonable assurance. ही चौकट एकदा तरी उद्धृत करा.

TQ 14.1 • RTP 2021-Nov [3] (a) • Pg 726

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 14.2 • MTP 2023-Mar [2] (a) • 4M • Pg 727

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे • 1 प्रश्न

- engagement चालू ठेवण्याच्या प्रसंगात स्वीकार व चालू ठेवण्याच्या पाच पायऱ्या क्रमाने चालवा आणि दिलेली माहिती त्यांपैकी कोणत्या पायरीवर प्रश्नचिन्ह उभे करते ते सांगा, client च्या वर्तनाविषयी सर्वसाधारण लिहिण्याऐवजी.

TQ 14.3 • PYQ 2026-Jan [2] (b) • 5M • Pg 728

LEVEL II
Application

Medium

विषय 15: SA 220- Quality Control for an Audit of Financial Statements

L2P5-C11-T15

Read first वाचा — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — SA 220, Quality Control for an Audit of Financial Statements, म्हणजे एका विशिष्ट audit वरील quality control.

NOTES

मूळ मांडणी, आणि ती थेट विचारली जाते. SQC 1 आणि SA 220 ही दोन्ही quality control शी संबंधित आहेत: SQC 1 संपूर्ण firm ला लागू होते, तर SA 220 एका विशिष्ट audit engagement ला लागू होते. SQC 1 नुसार उभारलेल्या firm च्या quality control व्यवस्थेच्या आधारावर audit engagements संबंधीची quality control policies engagement teams ठरवतात, आणि SA 220 नुसार एका विशिष्ट audit engagement च्या quality control procedures ची जबाबदारी engagement partner वर असते — म्हणून SA 220 ही firm SQC 1 च्या अधीन आहे या गृहीतकावर उभी आहे. firm च्या quality control व्यवस्थेच्या चौकटीत, audit engagement ला लागू असलेली quality control procedures राबवण्याची जबाबदारी engagement teams वर असते. auditors देत असलेल्या स्वतंत्र assurance वरील विश्वास टिकवण्यासाठी audit ची गुणवत्ता अत्यावश्यक आहे, आणि उच्च audit गुणवत्ता टिकवणे ही auditor ची जबाबदारी आहे.

उद्धृत करायची व्याख्या: engagement partner म्हणजे firm मधील तो partner किंवा अशी दुसरी व्यक्ती जी audit engagement ची आणि ते पार पाडण्याची जबाबदारी घेते, तसेच firm च्या वतीने दिल्या जाणाऱ्या auditor's report ची जबाबदारी घेते, आणि जिच्याकडे आवश्यक असेल तेथे एखाद्या व्यावसायिक, कायदेशीर अथवा नियामक संस्थेकडून मिळालेला योग्य अधिकार असतो.

Engagement वरील नेतृत्व. ज्या प्रत्येक audit engagement वर engagement partner नेमला जातो त्या engagement च्या एकूण गुणवत्तेची जबाबदारी त्याने घेतली पाहिजे. त्याच्या कृती आणि engagement team च्या इतर सदस्यांना दिलेले योग्य संदेश यांतून (a) audit च्या गुणवत्तेसाठी पुढील गोष्टींचे महत्त्व अधोरेखित होते — 1. व्यावसायिक standards आणि नियामक व कायदेशीर आवश्यकता यांचे पालन करणारे काम करणे; 2. लागू असेल तसे firm च्या quality control policies आणि procedures चे पालन करणे; 3. परिस्थितीत योग्य असे auditor's reports देणे; आणि 4. सूडाच्या भीतीशिवाय चिंता मांडण्याची engagement team ची क्षमता; आणि (b) audit engagements पार पाडताना गुणवत्ता अत्यावश्यक आहे ही वस्तुस्थिती अधोरेखित होते.

Independence — तीन पायऱ्यांचा निष्कर्ष, जो या Standard मधील सर्वाधिक वेळा विचारला जाणारा भाग आहे. audit engagement ला लागू असलेल्या independence च्या आवश्यकतांच्या पालनावर engagement partner ने निष्कर्ष काढला पाहिजे. तसे करताना त्याने: (a) independence वर threats निर्माण करणाऱ्या परिस्थिती आणि नाती ओळखण्यासाठी व तपासण्यासाठी firm कडून आणि लागू असेल तेथे network firms कडून संबंधित माहिती घ्यावी; (b) firm च्या independence विषयीच्या policies आणि procedures च्या भंगाची, असल्यास, माहिती तपासून ते भंग त्या audit engagement साठी independence वर threat निर्माण करतात का हे ठरवावे; आणि (c) safeguards लावून असे threats नाहीसे करण्यासाठी किंवा स्वीकारार्ह पातळीपर्यंत कमी करण्यासाठी योग्य ती कारवाई करावी, किंवा योग्य वाटल्यास, कायदा अथवा नियम परवानगी देत असेल तेथे audit engagement मधून माघार घ्यावी. आणि मग विद्यार्थी विसरतात ते वाक्य: ती बाब सोडवता येत नसेल तर योग्य कारवाईसाठी engagement partner ने ते firm ला तत्काळ कळवले पाहिजे. 'safeguards लावा' इथे थांबल्याने reporting चा mark जातो.

Ethical requirements, अधिक व्यापकपणे. partner च्या जबाबदाऱ्या म्हणजे audit engagement संबंधी असा threat ओळखणे जो safeguards नाहीसा करू शकणार नाहीत किंवा स्वीकारार्ह पातळीपर्यंत कमी करू शकणार नाहीत, आणि योग्य कारवाई ठरवण्यासाठी engagement partner ने firm मधील संबंधित व्यक्तींना कळवणे, ज्या कारवाईत threat निर्माण करणारी कृती अथवा हितसंबंध संपवणे, किंवा कायदेशीर परवानगी असेल तेथे audit

engagement मधून माघार घेणे येऊ शकते. **संघातील एका सदस्याच्या जोडीदाराकडे client चे मोठे shares असणे**, त्याच client ला firm ने internal financial controls वर consultancy दिलेली असणे, आणि **एका partner ला समूहातील company च्या advisory board वर पद देऊ केलेले असणे** अशा माहितीवर — त्यांना **self-interest, self-review आणि familiarity threats** अशी नावे द्या, मग संभाव्य कारवाया सांगा: आर्थिक हितसंबंध विकून टाकणे, बाधित व्यक्तींना engagement मधून काढणे, परस्परविरोधी सेवा बंद करणे, किंवा कायदेशीर परवानगी असेल तेथे engagement मधून माघार घेणे.

Direction, supervision, review — आणि EQCR ची कर्तव्ये. व्यावसायिक standards आणि नियामक व कायदेशीर आवश्यकता यांनुसार audit engagement चे direction, supervision आणि अंमलबजावणी यांची जबाबदारी engagement partner वर असते; **auditor's report परिस्थितीत योग्य आहे याची खात्री करण्याची; audit report देण्यापूर्वी audit documentation ची फेरतपासणी करण्याची;** काढलेल्या निष्कर्षांना आणि report देण्याला आधार देणारा sufficient appropriate audit evidence मिळाला आहे याची खात्री करण्याची; आणि कठीण अथवा वादग्रस्त बाबींवर engagement team कडून, फक्त संघातच नव्हे तर firm मधील किंवा firm बाहेरील योग्य पातळीवरील इतरांशीही, योग्य सल्लामसलत केली जाते याची खात्री करण्याची जबाबदारीही त्याच्यावर असते.

listed entities साठी आणि ज्या इतर engagements साठी EQCR आवश्यक आहे असे firm ने ठरवले आहे त्यांच्यासाठी, engagement partner ने: (a) engagement quality control reviewer नेमला गेला आहे याची खात्री करावी; (b) audit engagement दरम्यान उद्भवलेल्या महत्त्वाच्या बाबींवर, ज्यात engagement quality control review दरम्यान आढळलेल्या बाबी येतात, engagement quality control reviewer शी चर्चा करावी; (c) engagement quality control review पूर्ण होईपर्यंत auditor's report ला तारीख देऊ नये; आणि (d) engagement team मध्ये, ज्यांच्याशी सल्लामसलत झाली त्यांच्याशी, किंवा engagement partner आणि engagement quality control reviewer यांच्यात मतभेद झाल्यास, मतभेद हाताळण्याच्या व सोडवण्याच्या firm च्या policies आणि procedures चे पालन करावे. दबावाच्या प्रसंगावर परीक्षकाला हवा असलेला निष्कर्ष असा की management चा दबाव असूनही EQCR पूर्ण होईपर्यंत आणि मतभेद सुटपर्यंत report ला तारीख देऊ नये. Monitoring बाबत तीन भागांचा हेतू लक्षात ठेवा: व्यावसायिक standards आणि नियामक व कायदेशीर आवश्यकता यांच्या पालनाचे मूल्यमापन; quality control ची व्यवस्था योग्य प्रकारे आखली गेली आहे का आणि प्रभावीपणे राबवली गेली आहे का; आणि firm च्या policies आणि procedures योग्य प्रकारे लावल्या गेल्या आहेत का, जेणेकरून दिलेले reports परिस्थितीत योग्य ठरतील.

Remembering जे शिकलात ते जसेच्या तसे मांडणे • 1 प्रश्न

- 'engagement partner' ची व्याख्या पूर्ण उद्धृत करा; ती स्वतंत्र भाग म्हणून विचारली जाते आणि ती दोन ओळींची आहे.
- EQCR ची चार कर्तव्ये चारांचा एक गट म्हणून शिका — नियुक्ती, चर्चा, review पूर्ण होईपर्यंत तारीख नाही, आणि मतभेद.

Understanding ते समजावून सांगणे, आणि संदर्भात ठेवून दाखवणे · 4 प्रश्न

- 'SA 220 ही SQC 1 वर आधारित आहे' यासाठी उत्तर म्हणजे firm पातळी विरुद्ध engagement पातळी हा फरक. कोणते Standard कोणत्या पातळीवर चालते ते सर्वात आधी सांगा.

TQ 15.3 · PYQ 2023-Nov [6] (c) · 3M · Pg 730	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 15.4 · RTP 2024-May [25] · Pg 731	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 15.5 · RTP 2024-Sep [10] · Pg 731	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 15.4 · MTP 2026-Mar S1 [4] (b) · 5M · Pg 735	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard वापरणे - प्रत्यक्ष तथ्यांना लावणे · 4 प्रश्न

- प्रसंगात independence ची माहिती आणि management चा दबाव एकत्र आले असतील तेव्हा ते वेगवेगळे हाताळा: आधी तीन पायऱ्यांचा independence चा निष्कर्ष आणि तत्काळ कळवणे, मग EQCR ची कर्तव्ये आणि report ला तारीख देण्यास नकार.
- independence च्या प्रसंगाचा शेवट नेहमी चढत्या क्रमाने संभाव्य कारवाया सांगून करा, आणि कायदा अथवा नियम परवानगी देत असेल तेथे माघार घेणे या कारवाईने संपवा.

TQ 15.2 · PYQ 2023-Nov [2] (c) · 3M · Pg 730	LEVEL II Application	Easy
CSQ 15.1 · PYQ 2024-May [6] (a) · 4M · Pg 732	LEVEL II Application	Medium
CSQ 15.2 · PYQ 2025-May [4] (b) · 5M · Pg 733	LEVEL II Application	Medium
CSQ 15.3 · PYQ 2026-Jan [1] (a) {C} · 5M · Pg 734	LEVEL II Application	Medium

Analysis तोडून पाहणे आणि प्रत्येक भाग वेगळा घेणे · 1 प्रश्न

- प्रश्न engagement partner च्या कृती आणि संदेश विचारतो. त्या दोन याद्या म्हणून घ्या, कारण Standard त्या दोन याद्या म्हणूनच मांडते.
- partner ची जबाबदारी कशाला व्यापते ते सांगा: त्या engagement ची एकूण गुणवत्ता, जी firm च्या व्यवस्थेने एकट्याने पूर्ण होत नाही.

TQ 15.1 · MTP 2018-Aug [3] (a) · 5M · Pg 729	LEVEL II Analysis	Medium
--	----------------------	--------

पुस्तकाच्या शेवटी

शुद्धिपत्र (Corrigendum)

या Scanner मधील प्रत्येक छापील Topic-Wise Question Frequency तक्ता त्याच्या खाली छापलेल्या प्रश्नांशी ताडून पाहिला आहे — विषयागणिक, आणि PYQ, RTP व MTP या तिन्ही स्तंभांवर स्वतंत्रपणे. प्रत्येक प्रश्न तो ज्या sitting मध्ये विचारला त्यासाठी एकदा, आणि त्याच्या शीर्षावर छापलेल्या प्रत्येक पुनरावृत्तीसाठी व प्रत्येक "Or" पर्यायासाठी आणखी एकदा मोजला आहे. परीक्षेत आलेल्या 117 विषयांपैकी 115 विषयांचे आकडे नेमके जुळतात. जे दोन जुळत नाहीत ते खाली दिले आहेत, आणि त्यांपैकी कोणताही एखाद्या प्रश्नावर, उत्तरावर किंवा पान-संदर्भावर परिणाम करत नाही.

न जुळणारे आकडे

Chapter 4, Audit Evidence — विषय 1, Audit Evidence (SA 500)

छापले आहे: तक्ता 10 PYQ / 16 RTP / 6 MTP असे घोषित करतो.

वाचा: या विषयाखाली छापलेले प्रश्न, त्यांच्या पुनरावृत्तीसह आणि "Or" पर्यायांसह, 10 PYQ / 16 RTP / 5 MTP इतके भरतात.

एक MTP appearance कमी. हे केवळ आकडेमोड म्हणून मांडले आहे, निकाल म्हणून नाही: तक्ता जास्त मोजतो आहे की एखाद्या प्रश्न-शीर्षावरची repeat ओळ राहून गेली आहे, हे ठरवण्यासाठी विषय वाचूनच पाहवा लागेल.

Chapter 6, Audit Documentation — विषय 5, Form, Content and Extent of Audit Documentation

छापले आहे: तक्ता 2 PYQ / 3 RTP / 1 MTP असे घोषित करतो.

वाचा: छापलेले प्रश्न, त्यांच्या पुनरावृत्तीसह, 2 PYQ / 2 RTP / 1 MTP इतके भरतात.

एक RTP appearance कमी, अगदी त्याच स्वरूपाचे.

section label शिवाय छापलेले एक block head

Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — विषय 3.12, Balance Sheet Captions: Miscellaneous (पान 353)

छापले आहे: block head "3.12" नंतर लगेच TQ 3.12.1 येतो, आणि दोहोंमध्ये THEORY QUESTIONS हे label कुठेही नाही — पुस्तकातील इतर प्रत्येक block च्या उलट.

वाचा: विषय आणि त्याचा प्रश्न हे दोन्ही योग्य जागीच आहेत; फक्त section label नाही.

प्रकरण क्रमाने वाचत जाणाऱ्या वाचकाला रचनेतील हा खंड जाणवेल, म्हणून ही नोंद केली आहे. या नोट्समध्ये हा विषय स्वतंत्रपणे घेतला आहे.

या आवृत्तीवर नव्याने केलेली गणना: 132 घोषित विषयांमध्ये 662 प्रश्न, त्यांपैकी 117 विषयांवर प्रश्न आहेत आणि 15 घोषित आहेत पण अजून परीक्षेत आलेले नाहीत. प्रश्न-शीर्षावर एकूण 2,682 marks छापले आहेत, आणि 71 प्रश्नांना "Or" पर्याय आहे — तेच उत्तर, वेगळ्या sitting मध्ये पुन्हा विचारलेले. सर्वात नव्या sitting मधील प्रश्नांना सोडवलेल्या

उत्तराऐवजी Scanner ची स्वतःची answer key आणि solution hints दिल्या आहेत, जसे Front Matter सांगते.